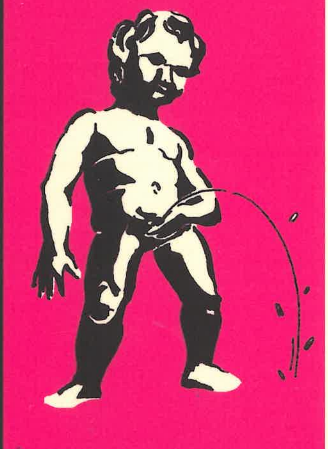

ONDERZOEK
NAAR HET GEBRUIK VAN
DE GENOTMIDDELEN
ALCOHOL, MEDICATIE EN
ILLEGALE DRUGS
IN RELATIE TOT
DE VRIJE TIJDSBESTEDING
VAN JONGEREN
VAN 12 TOT 22 JAAR IN HET
NEDERLANDSTALIG ONDERWIJS
TE BRUSSEL

MIDDELENGEBRUIK IN DE HOOFDSTAD
DE HOOFDSTAD VAN MIDDELENGEBRUIK?

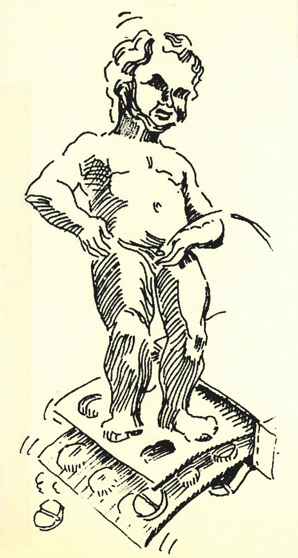

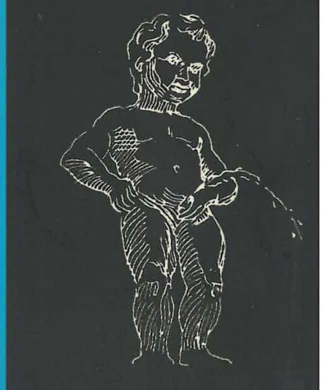

P. Lambrecht, C. Andries, M. De Bock en J.-P. Wydoodt

MIDDELENGEBRUIK IN DE HOOFDSTAD

DE HOOFDSTAD VAN MIDDELENGEBRUIK?

Lambrecht P., Andries C., De Bock M., Wydoodt J.P.

Middelengebruik in de hoofdstad
De hoofdstad van middelengebruik?

Onderzoek naar het gebruik van de genotmiddelen alcohol, medicatie en illegale drugs in relatie tot de vrijetijdsbesteding van jongeren van 12 tot 22 jaar in het Nederlandstalig onderwijs te Brussel.

Lambrecht P., Andries C., De Bock M., Wydoodt J.P.
Middelengebruik in de hoofdstad. De hoofdstad
van middelengebruik?
Brussel, V.U.B., 1996
Eerste druk

288 blz.- 24 cm

Omslagontwerp : Herwege K.
Electronic Pre-Press: Griffo, Gent
Drukwerk: Imschoot, Gent

ISBN : 90-802429-4-2

INHOUD

Voorwoord

Onderhavig onderzoeksrapport handelt over middelengebruik en de samenhang ervan met de vrijetijdsbesteding van jongeren. De impuls tot het onderzoek, dat uitgevoerd werd in Nederlandstalige scholen te Brussel bij jongeren tussen 12 en 22 jaar, was een overleg dat plaatvond met het preventiewerk in de regio Brussel-Halle-Vilvoorde.

Op dat ogenblik (1993) werd in eerste instantie het niet voorhanden zijn van prevalentiegegevens voor deze regio als een tekort naar voren geschoven. Dit was dan ook de aanzet tot de verdere ontwikkeling van het onderzoeksproject dat uitvoering kreeg in 1994-1995.

Vanaf de aanvang van het onderzoek werd een samenwerkingsverband opgebouwd tussen de Vrije Universiteit Brussel (VUB), Eenheid Ontwikkelings- en levenslooppsychologie, de Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen (VAD) en de dienst voor geestelijke gezondheidszorg Psycho-sociaal Centrum Primavera.

De praktische realisering zou niet tot stand zijn gebracht zonder de steun en medewerking van verschillende personen en instanties.

Het onderzoek werd financieel gesteund door de Onderzoeksraad van de Vrije Universiteit Brussel en door de Vlaamse Gemeenschaps-commissie, en dit op voorstel van Staatssecretaris V. Anciaux.

Het initiatief droeg tevens de steun weg van Minister R. Grijp van de Brusselse Hoofdstedelijke Executieve.

Vanuit de Federatie Diensten Geestelijke Gezondheidszorg werden personele middelen ter beschikking gesteld van het onderzoeksproject, via detachering van een persoon die er zijn burgerdienst verrichtte.

De inrichtende machten van het stedelijk, (toen nog) proviciaal, gemeenschaps- en vrije onderwijs te Brussel verleenden hun toestemming om in de scholen de schriftelijke enquêtes af te nemen.

We konden tevens rekenen op de medewerking van het KTA en het Deeltijds Onderwijs te Aalst voor het vooronderzoek, waarbij een proefafname van de vragenlijst kon uitgevoerd worden.

Alvorens de definitieve versie van de vragenlijst kon worden voorgelegd aan de jongeren uit de steekproef, werden verschillende deskundigen betrokken bij de inhoudelijke vormgeving ervan. We danken hen voor de kritische vragen, bruikbare opmerkingen en handige tips, waarbij aandacht werd gegeven aan zowel inhoud, volgorde van de te bevragen topics als lay-out, die geleid hebben tot het uiteindelijke enquêteformulier. Met name gaat onze dank naar Hilde Kinable en Jaak Billiet.

Voor de hulp bij het invoeren van de grote hoeveelheid gegevens in het statistisch verwerkingsprogramma, gaat onze erkentelijkheid uit naar Jeannine Andries, Trees Herwege en Elise Speck.

Met onze vragen met betrekking tot de statistische verwerking van de gegevens konden we steeds terecht bij Gino Verleye.
Tot slot gaat onze oprechte dank uit naar alle medewerkers van de Eenheid Ontwikkelings- en Levenslooppsychologie die, ons op menige vlakken ter hulp zijn gekomen. Meer in het bijzonder danken we Christiane Janssens die voor de materiële afwerking van het rapport een onmisbare inbreng had.

De auteurs

1. INLEIDING

Druggebruik bij jongeren staat bekend als een mogelijke oorzaak van problemen. Deze problemen treffen zowel de jongere, zijn directe leefomgeving, alsook de bredere maatschappelijke context. Druggebruik wordt beïnvloed door verschillende factoren. Onder andere het aanbod, de kennis en de opvattingen over drugs, persoonlijkheidsfactoren, vriendengroep, gezin, reclame, school, werk, vrije tijd, ... spelen alle op interactieve wijze een rol.
Met het oog op preventieactiviteiten is het belangrijk de omstandigheden te kennen waarbij gebruik verwordt tot een problematische situatie. Alvorens onderzoek op dit terrein uit te voeren, is het noodzakelijk de stand van zaken te kennen inzake middelengebruik bij jongeren.
Over de populatie jongeren in Brussel zijn er tot nu toe, in tegenstelling tot andere regio's in Vlaanderen, geen gegevens beschikbaar. Deze leemte vormt het uitgangspunt van dit onderzoek.

1.1. Doelstellingen

Het onderzoek heeft tot doel gegevens te verzamelen over het gebruik van alcohol, geneesmiddelen en illegale drugs bij jongeren van 12 tot 22 jaar in Brussel. Toch richt het onderzoek zich niet exclusief op het middelengebruik alleen, maar tevens worden een aantal variabelen nagegaan die met dat gebruik zouden kunnen samenhangen. Het is dan ook de bedoeling om ten eerste informatie te verkrijgen over de leefwijze van jongeren en ten tweede hun al dan niet gebruik van middelen te situeren in hun vrijetijdsbesteding. Meer dan louter een beeld van de omvang van het gebruik moet deze meer situationele kenschetsing dienstig zijn voor het verder uitbouwen van het preventiebeleid in Brussel.

1.2. Bevragingsmethode

Voor het realiseren van de doelstellingen werd een vragenlijst geconstrueerd. De te bevragen variabelen werden geïnventariseerd en geselecteerd aan de hand van de literatuur en reeds bestaande vragenlijsten. Als basis werd de vragenlijst gebruikt die in 1992 door de ad hoc epidemiologiegroep van de VAD (Vereniging voor Alcohol en andere Drugproblemen) werd uitgewerkt. De operationalisering van de geïnventariseerde topics, die voor enquêtering in aanmerking kwamen, resulteerde in een te omvangrijke lijst van vragen. Noodzakelijkerwijze moest een zorgvuldige selectie doorgevoerd worden. Het uiteindelijk enquêteconcept werd voorgelegd aan een aantal deskundigen op het vlak van drugsonderzoek, preventiewerk en productkennis (gebruikers inclusief), alsmede aan deskundigen op het vlak van de methodologie m.b.t. het ontwikkelen van vragenlijsten. Een eerste versie van de vragenlijst werd tevens voorgelegd aan preventiewerkers, adolescenten en gebruikers van genotmiddelen. Het vooronderzoek had plaats bij 39 leerlingen in drie klassen van twee Aalsterse secundaire scholen, meer bepaald in het beroeps-, technisch en deeltijds onderwijs. Op basis van deze proefenquête en de nabespreking ervan met de geënquêteerden werd een definitieve versie van de vragenlijst uitgewerkt. Afname van de vragenlijst bij leerlingen uit het deeltijds en het buitengewoon onderwijs bleek omwille van de omvang en de moeilijkheidsgraad niet

mogelijk. Leerlingen uit deze onderwijsvormen zijn dan ook niet mee opgenomen in onze steekproef. Hun aantal is tevens te beperkt om in de steekproef te worden opgenomen. Voor onderzoek bij deze onderwijsgroepen lijkt een ruimer recruteringsgebied (bv. Vlaanderen) meer aangewezen. Tevens is voor deze doelgroepen een aanpassing van de vragenlijst en een meer geïndividualiseerde benadering noodzakelijk. De afnameduur bleef in het voltijds onderwijs beperkt tot maximaal 50 minuten. We hadden deze tijdsduur vooropgesteld voor een klassikale afname.

De definitieve versie bestond uit 79 vragen, die achtereenvolgens peilden naar:

- *demo- en sociografische gegevens* : onderwijsniveau; leeftijd; geslacht; nationaliteit; woonplaats; gezinssituatie; verblijfsituatie (hoger onderwijs); arbeidsituatie en opleidingsniveau ouders
- *financiële gegevens* : inkomsten (zakgeld, andere inkomsten) en uitgaven
- *gegevens betreffende de vrijetijdsbesteding* : tijdsbesteding en voorkeur activiteiten; verenigingsleven; verveling; ontmoetingsplaats,...
- *gegevens betreffende het uitgaan* : leeftijd/plaats eerste uitgaan; uitgaansbuurt; vervoersmiddelen; verantwoording t.a.v. de ouders; motivatie; tijdstip thuiskomst,...
- *gegevens betreffende het middelengebruik* :
  alcohol : *bier, wijn, sterke drank en andere dranken*
  medicatie : *lichte en zware pijnstillers, slaap-, kalmeer- en opwekmiddelen*
  illegale drugs *: cannabisproducten, heroïne, cocaïne, trip-, pep- en snuifmiddelen.*
  Voor elk middel werd gepeild naar: moment laatste gebruik, frequentie, leeftijd eerste gebruik, motivatie gebruik (geen of niet meer gebruik), aanbieder product, gebruik omgeving (gezin: vader/moeder/siblings en peers: lief/vriend en vriendengroep), dronkenschap, hoeveelheid gebruik per week, omstandigheden eerste gebruik illegale drugs en spuitgedrag van illegale druggebruiker
- *gegevens betreffende gokspelen* : speelautomaten (frequentie; plaats; moment)
- *gegevens betreffende spijbelen/brossen* : tijdstip; duur; motief; plaats en met wie
- *gegevens betreffende deviant gedrag* : grafitti; vernielen; lastig vallen; zwart rijden; diefstal (thuis, winkel, fiets en auto); vechtpartij en dealen. Telkens werd bevraagd : tijdstip laatste maal; peergroep; planmatigheid en motief.

Van de vragenlijst werden twee nagenoeg identieke versies gemaakt, nl. één voor leerlingen van het secundair onderwijs en één voor studenten van het hoger onderwijs en de universiteiten. De toelichting voorafgaand aan de bevraging en twee vragen werden aangepast aan deze twee groepen.

In de perioden april-mei en september-december 1994 werd een vragenlijst afgenomen bij een representatieve steekproef van 2103 jongeren, tussen 12 en 22 jaar, uit de Nederlandstalige secundaire en hoge scholen en universiteiten te Brussel. Ons onderzoek betreft jongeren uit de gehele adolescentieperiode. Deze levensfase wordt vaak onderverdeeld in subfasen. Hoewel het niet altijd wenselijk wordt geacht leeftijden aan te duiden, wordt er door verschillende auteurs op gewezen dat ze een hulpmiddel vormen om de adolescentie beter te omschrijven. Verhofstadt-Denève (1991) geeft volgende indeling als oriëntering: vroege fase 12/13 - 14/15 jaar, middenfase 14/15 - 16-17 jaar, latere fase 16/17 - 20/21 jaar , eindfase 20-21 - 24/25 jaar. Sommige auteurs (Pentz, 1994) spreken reeds vanaf 10 jaar over vroegadolescentie. In ons onderzoeksrapport werden, omwille van de verwerking, strakke grenzen gehanteerd tussen vroege (12-15 jaar), midden (16-18 jaar) en late (19-22 jaar) adolescentie.

1.3. Analyse van de resultaten

Voor de verwerking van de gegevens werd gebruik gemaakt van het programma Statistica for Windows 4.5. Voor het descriptief gedeelte van het onderzoek werd gebruik gemaakt van frequentietabellen en gemiddelden. In het exploratief gedeelte werd, ten einde na te gaan of de dichotome en nominale variabelen stochastisch (on)afhankelijk zijn, gebruik gemaakt van een chi-kwadraat toets. Bij ordinale onderzoeksgegevens en dichotome onafhankelijke variabelen werd geopteerd voor een Mann-Whitney toets of een Kolmogorov-Smirnov (2-sample) toets, wanneer de ordinale onderzoeksvariabele respectievelijk niet of wel in klassen is ingedeeld. Wanneer de onderzoeksvariabele ordinaal is en de onafhankelijke variabele nominaal, werd een Kruskal-Wallis toets uitgevoerd. Bij alle voornoemde toetsen werd een significantiegraad van 5% vooropgesteld en wordt de p-waarde tussen haakjes weergegeven. Teneinde zo weinig mogelijk informatie verloren te laten gaan, werd bij ordinale afhankelijke en onafhankelijke variabelen een rangcorrelatie uitgevoerd. Hierbij werd geopteerd voor de rangcorrelatiecoëfficiënt van Kendall Tau. Rangcorrelaties beneden de + 0.1 en - 0.1 zijn een aanduiding van geen verband. Rangcorrelaties van tussen - 0.1 en - 0.3 en + 0.1 en + 0.3 wijzen op een licht verband, waaruit we echter geen conclusies wensen te trekken. Bij een rangcorrelatie tussen + 0.3 en + 0.7 en tussen - 0.3 en - 0.7, spreken we van een goede rangcorrelatie of een matig verband. Wanneer een rangcorrelatie tussen - 0.7 en - 1.0 en + 0.7 en + 1.0 teruggevonden werd, spreken we van een 'sterke' rangcorrelatie. Met het oog op datareductie van de gegevens, met betrekking tot vrijetijdsbesteding en risicogedrag, werden factoranalyses uitgevoerd.

Voor de meeste vragen geldt dat er een aantal respondenten zijn die niet hebben geantwoord. Dit heeft tot gevolg dat de meeste verwerkingen niet voor alle deelnemende respondenten konden gedaan worden. De tabellen zijn dus meestal niet gebaseerd op de gegevens van alle 2103 in de steekproef weerhouden enquêtes. We moeten er ons tevens van bewust zijn dat alle gegevens ingewonnen worden via de respondenten. Soms gaat het daarbij om de 'subjectieve' perceptie door de jongere en beschikken we bijgevolg niet over de 'exacte' gegevens, bv. informatie over het gebruik van hun ouders, dronken zijn, ...

1.4. Rapportage

De bespreking van de kenmerken van de respondentengroep is opgenomen in hoofdstuk 2. De informele sociale relaties, die jongeren in de peergroup ontwikkelen, worden in hoofdstuk 3 beschreven. De hoofdstukken 4, 5 en 6 handelen respectievelijk over het gebruik van alcohol, geneesmiddelen en illegale drugs. Hoofdstukken 7 en 8 behandelen de risicogedragingen gokken en deviant gedrag. In hoofdstuk 9 wordt het spijbelgedrag van de jongere besproken. De vrijetijdsbesteding en het uitgaan komen in hoofdstukken 10 en 11 aan de orde. Er werd nagegaan of er tussen de verschillende onderzochte variabelen verbanden vast te stellen zijn. De resultaten van deze analyses zijn in hoofdstuk 12 terug te vinden. Het rapport wordt besloten met de conclusies in hoofdstuk 13.

Door het feit dat het rapport een weergave is van de resultaten van de beschrijvende en analytische, statistische verwerking van de gegevens bevat het een overvloed aan cijfermateriaal. We opteerden voor een vrij gedetailleerde beschrijving van de onderzoeksgegevens, wat de leesbaarheid van het rapport soms wel bemoeilijkt. De opeenvolging van de verschillende hoofdstukken weerspiegelt uiteraard een zekere logische opeenvolging, toch

menen we dat het van voren naar achteren doornemen van het rapport geen noodzakelijkheid is. De lezer die geïnteresseerd is in een bepaald onderdeel kan selectief bepaalde hoofdstukken kiezen. Teneinde de leesbaarheid te bevorderen werd, wanneer het de totale populatie betreft, steeds gebruik gemaakt van de mannelijke voornaamwoorden. Zo konden de notaties hij/zij, hem/haar of zijn/haar uit de tekst geweerd worden. Jongeren uit het secundair onderwijs worden steeds met leerlingen aangeduid, jongeren uit het hoger onderwijs noemen we studenten.

2. KENMERKEN VAN DE RESPONDENTENGROEP

Aan alle Nederlandstalige scholen, 42 secundaire scholen en 25 hoger onderwijsinstellingen in het Brusselse Gewest is de vraag gesteld mee te doen aan het onderzoek. In het secundair onderwijs weigerden 11 van de 42 scholen. In het hoger onderwijs weigerden twee onderwijsinstellingen aan het onderzoek mee te werken. Uiteindelijk waren 51 scholen bereid mee te doen, nl. 31 secundaire scholen (73.8%) en 23 hogere en universitaire onderwijs-instellingen (92.0%).
De meest aangehaalde reden om te weigeren aan het onderzoek deel te nemen, was dat scholen aangeven te veel gevraagd te worden aan dit soort onderzoeken (bevraging via enquêtes) te participeren. Andere redenen om te weigeren waren: o.a. 'in onze school zijn er geen leerlingen die deze middelen gebruiken', nare ervaringen met andere onderzoeken (i.c. een journalistiek bevraging onder de vorm van een enquête) en omdat 'we er al mee bezig zijn' (zonder verder te verduidelijken). Enkele scholen weigerden zonder meer.

tabel 2.1. : overzichtstabel van de totale populatie en de steekproefpopulatie per 01/02/1994.

		Populatie		**Steekproef**	
	per 01/02/1994	**N**	**%N**	**n**	**%n**
	Totaal :	**33495**	**100.0**	**2103**	**100.0**
	mannelijk :	18285	54.6	1024	48.9
	vrouwelijk :	15210	45.4	1068	51.1
	secundair onderwijs :	12472	37.2	842	40.0
	hoger onderwijs :	21023	62.8	1261	60.0
Secundair onderwijs:	**totaal :**	**12472**	**100.0**	**842**	**100.0**
	mannelijk :	6757	54.2	489	58.4
	vrouwelijk :	5715	45.8	349	41.6
	Eerste graad :	4084	32.7	293	34.8
	Tweede en derde graad :	8381	67.3	549	65.2
	(tweede en derde graad) ASO :	4601	36.9	310	36.8
	TSO :	1773	14.2	91	10.8
	BSO :	1485	11.9	114	13.5
	KSO :	529	4.2	34	4.0
Hoger onderwijs:	**totaal :**	**21023**	**100.0**	**1261**	**100.0**
	mannelijk :	11528	54.8	535	42.7
	vrouwelijk :	9495	45.2	719	57.3
	HOKT/HOLT :	12181	57.9	792	62.8
	UHO :	8842	42.1	469	37.2

Omdat de scholen sterk in grootte verschilden en om de weigering van een aantal scholen op te vangen werden in een aantal grote scholen meerdere klassen bevraagd. In totaal werden 85 verschillende klassen of groepen bevraagd. Het totaal aantal deelnemende klassen uit het secundair onderwijs is 46, voor het hoger onderwijs van het korte type werden 15 klassen bevraagd. In het hoger onderwijs van het lange type werden 11 eerste of tweede jaars bevraagd. In het universitair onderwijs werden 13 kandidatuursjaren bevraagd. In totaal werden 2202 vragenlijsten afgenomen. In het hoger onderwijs was de leeftijd van de respondenten sterk uiteenlopend, alle exemplaren van de respondenten die de leeftijd van 22 jaar hadden overschreden, werden bij de verwerking niet weerhouden. Het betrof 75 jong-volwassenen tot volwassenen (de oudste respondent was 44 jaar). Van de resterende 2127

vragenlijsten werden 24 enquêtes niet opgenomen in het gegevensbestand, omdat zij zeer onvolledig ingevuld waren of omdat zij na een interne controle[1] onbetrouwbaar leken.
Op deze wijze werden 842 leerlingen en 1261 studenten bevraagd, hetgeen 40.0% en 60.0% van de totale steekproef betekent (cfr. tabel 2.1.).
Bekijken we de spreiding mannen/vrouwen over de onderwijsniveaus (tabel 2.2.) dan blijkt dat 47.8% van de mannen naar het secundair onderwijs gaat en 52.2% naar het hoger onderwijs. Eén derde van de vrouwen loopt school in het secundair onderwijs, twee derde volgt cursus in het hoger onderwijs. Wat de leeftijd betreft zien we (tabel 2.2.) dat in de vroege adolescentie alle bevraagde jongeren naar het secundair onderwijs gaan. In de midden-adolescentie gebeurt de overgang van het secundair naar het hoger onderwijs. Bij de 16-17 jarigen gaat 92.7% naar het secundair onderwijs en 7.3% (of n= 22 zeventienjarigen) naar het hoger onderwijs. Bij de 18 jarigen gaat slechts één op acht (13.5%) respondenten naar het secundair onderwijs en 83.5 naar het hoger onderwijs[2].

tabel 2.2. : verdeling over onderwijsniveaus naar geslacht en leeftijd (%)

	totaal	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
secundair onderwijs :	40.0	47.8	32.7	100.0	100.0	92.7	13.5	2.3	1.2	0.5
hoger onderwijs :	60.0	52.2	67.3	0.0	0.0	7.3	86.5	97.7	98.8	99.5
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

In de late adolescentie gaan bijna alle bevraagde jongeren naar het hoger onderwijs. Van de 19 jarigen gaat 2.3% naar het secundair onderwijs en 97.7% naar het hoger onderwijs. Bij de 20 jarigen is dit respectievelijk 1.2% en 98.8%. Slechts 0.5% van de 21-22 jarigen loopt school in het secundair onderwijs en 99.5% gaat naar het hoger onderwijs.

2.1. Geslacht en herkomst van de respondentengroep

De deelname van de mannen (48.9%) en vrouwen (51.5%) is ongeveer even groot : respectievelijk 1024 mannelijke en 1068 vrouwelijke respondenten. (geslacht onbekend n=11). Zoals in tabel 2.3. te zien is de verdeling naar geslacht in het secundair onderwijs 58.4% jongens tegenover 41.6% meisjes. Dit komt grotendeels overeen met de totale onderzoekspopulatie (zie tabel 2.1.). In het hoger onderwijs werden meer vrouwen (57.3%) dan mannen (42.7%) bevraagd. Zoals blijkt uit de gegevens van de totale populatie gaan er normaal minder vrouwen naar het Brussels hoger en universitair onderwijs, bijgevolg zijn de vrouwen in onze steekproef oververtegenwoordigd.

[1] In de vragenlijst waren verschillende vragen aan elkaar gekoppeld zodat het mogelijk is de informatie op betrouwbaarheid na te gaan. Tevens werd (bij middelengebruik) aan de lijst van de illegale drugs het product NTSC toegevoegd. Dit is echter geen illegaal genotmiddel maar een Amerikaanse kleurenstandaard voor televisietoestellen.

[2] Indien we in het onderzoek duidelijke leeftijdsverschillen zien in deze middenadolescentie tussen de 16-17 jarigen en 18 jarigen, waarbij de gegevens van de 16-17 jarigen overeenkomen met die van de <14 en 14-15 jarigen en de gegevens van de 18 jarigen overeenkomen met die van de 19, 20 en 21-22 jarigen, dan moet enige voorzichtigheid worden geboden met het interpreteren van deze resultaten. Het significant verschil in leeftijd zou hoofdzakelijk door het verschil in onderwijs kunnen verklaard worden.

tabel 2.3. : geslacht van de respondenten naar onderwijsniveau en leeftijd (%)

	totaal	S.O.	H.O.	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
mannelijk :	48.9	58.4	42.7	56.8	62.6	55.0	43.1	40.5	41.6	52.2
vrouwelijk :	51.1	41.6	57.3	43.2	37.4	45.0	56.9	59.5	58.4	47.8
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

In de vroege adolescentie zijn er van de <14 jarigen 56.8% jongens en 43.2% vrouwen hetgeen overeenkomt met de totale populatie. Bij 14-15 jarigen merken we een ondervertegenwoordiging bij de vrouwen (37.4%) ten opzichte van de mannen (62.6%). Geslachtsverschillen bij deze leeftijdsgroep dienen daarom met enige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd. In de middenadolescentie zijn de 16-17 jarige mannen en vrouwen gelijkmatig verdeeld als bij de totale populatie. Bij de 18 jarigen en in de late adolescentie tot 20 jarigen merken we een oververtegenwoordiging bij de vrouwen (respectievelijk van 56.9% bij de 18 jarigen tot 59.5% bij 19 jarigen).
De gemiddelde leeftijd van de bevraagde adolescenten is 17.45 jaar (tabel 2.4.). Eén procent van de respondenten heeft op het moment van de bevraging de leeftijd van 12 jaar nog niet bereikt. Dit komt omdat de vragenlijst in het secundair onderwijs in het begin van het schooljaar 1994-1995 werd afgenomen en het dus mogelijk is dat een aantal jongeren toen nog 11 waren. Ze worden toch in de verwerking opgenomen.

tabel 2.4. : de leeftijd van de respondenten op het moment van bevraging (%)

	gemiddelde **leeftijd (jaar)**	**11 jaar** (%)	**12 jaar** (%)	**13 jaar** (%)	**14 jaar** (%)	**15 jaar** (%)	**16 jaar** (%)	**17 jaar** (%)	**18 jaar** (%)	**19 jaar** (%)	**20 jaar** (%)	**21 jaar** (%)	**22 jaar** (%)
TOTAAL:	**17.45**	1.0	5.0	6.3	7.6	5.3	5.4	7.1	19.2	21.0	12.3	6.1	3.7
(Aantal)	**(n=2093)**	(21)	(106)	(131)	(159)	(111)	(113)	(149)	(401)	(440)	(257)	(127)	(78)
Geslacht													
man : (1024)	**17.14**	0.9	6.0	7.4	10.5	6.0	6.2	7.9	16.9	17.4	10.4	6.6	3.8
vrouw: (1067)	**17.76**	1.0	4.2	5.2	4.8	4.7	4.7	6.4	21.4	24.4	14.0	5.5	3.7
Studieniveau													
S.O. : (839)	**14.72**	2.5	12.6	15.6	19.0	13.3	13.5	15.5	6.4	1.2	0.2	0.2	0.0
H.O. : (1254)	**19.28**	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.5	27.7	34.3	20.3	10.0	6.2

Ongeveer één op vijftien tot twintig jongeren zijn van 12 tot 17 jaar. Eén op vijf adolescenten is 18 (19.2%) of 19 jaar (21.0%). Eén op acht respondenten is 20 jaar. Slechts 6.1% van de respondenten is 21 jaar, en 3.7% heeft de leeftijd van 22 jaar. Van tien jongeren is de leeftijd onbekend.
De gemiddelde leeftijd van de vrouwen (17.76 jaar) ligt een half jaar hoger dan bij mannen (17.14 jaar). Studenten (19.28 jaar) zijn gemiddeld 4½ jaar ouder dan leerlingen (14.72 jaar).
Van alle respondenten (zie tabel 2.5.) wonen twee op vijf (41.3%) adolescenten in het arrondissement Halle-Vilvoorde[3]. Eén op vijf (18.7%) jongeren woont in het Brusselse Gewest zelf. Eén op acht jongeren is woonachtig in het arrondissement Leuven (11.9%). Eén op tien (9.3%) jongeren komt uit de provincie Oost-Vlaanderen. Eén op dertien (7.7%) jongeren komt uit de provincie Antwerpen. Eén op twintig respondenten woont in de provincie Limburg (5.5%) of West-Vlaanderen (4.2%). Slechts 1.3% van de bevraagde

[3] Op vraag van de preventiewerker voor de regio Brussel-Halle-Vilvoorde werden voor de provincie Vlaams-Brabant gegevens verzameld met betrekking tot de arrondissementen Halle-Vilvoorde en Leuven.

jongeren wonen in andere regio's dan Vlaanderen, nl. Waals-Brabant (1.0%), in andere provincies van Wallonië (Henegouwen en Luik, 0.2%) of in Nederland (0.1%).

tabel 2.5. : woonplaats van de respondent (%)

	totaal	♂	♀	S.O.	H.O.	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
Brussels Gewest :	18.7	21.2	16.3	33.8	8.6	33.7	37.0	30.9	9.5	10.1	7.8	10.2
arr. Halle-Vilvoorde :	41.3	40.9	41.7	52.3	34.0	55.6	50.6	49.0	36.0	37.2	40.0	22.9
arr. Leuven :	11.9	12.5	11.3	8.7	14.0	8.5	8.7	9.3	15.0	12.6	14.1	13.2
Oost-Vlaanderen :	9.3	8.3	10.2	1.7	14.4	0.0	0.0	2.7	14.7	13.3	11.4	16.1
Antwerpen :	7.7	6.9	8.5	0.6	12.5	0.0	2.6	2.7	8.7	11.0	11.4	19.5
Limburg :	5.5	5.2	5.8	0.2	9.0	0.0	0.0	0.8	8.7	8.0	8.6	9.8
West-Vlaanderen :	4.3	3.9	4.6	0.7	6.6	0.0	0.0	1.5	5.8	7.1	5.5	7.8
andere :												
Waals-Brabant :	1.0	1.1	0.9	1.9	0.4	1.8	1.1	3.1	0.8	0.5	0.0	0.5
Wallonië :	0.2	0.0	0.4	0.1	0.3	0.4	0.0	0.0	0.3	0.0	0.0	0.0
Buitenland :	0.1	0.0	0.3	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.5	0.2	1.2	0.0
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

De woonplaats van de respondenten verschilt significant naar onderwijsniveau ($p<.001$) en naar leeftijd ($p<.001$). Vier op vijf leerlingen komt uit de regio Brussel-Halle-Vilvoorde. De helft (52.3%) van de leerlingen woont in het arrondissement Halle-Vilvoorde. Eén op drie (33.8%) jongeren van het secundair onderwijs woont in het Brusselse Gewest. Bijna één op tien (8.7%) leerlingen woont in het arrondissement Leuven. Leerlingen die in het Brussels Gewest naar school gaan wonen zelden buiten het Brusselse Gewest of de provincie Vlaams-Brabant, met name 1.7% in de provincie Oost-Vlaanderen en 1.9% in de provincie Waals-Brabant. Van de studenten woont slechts vier op tien (42.6%) respondenten in de regio Brussel-Halle-Vilvoorde. Eén op twaalf studenten woont in het Brusselse Gewest zelf. Eén op drie (34.0%) studenten woont in het arrondissement Halle-Vilvoorde. Eén op zeven (14.0%) adolescenten komt van het arrondissement Leuven naar Brussel studeren. Ruim twee op vijf (43.0%) van de studenten woont buiten Brussel of de provincie Vlaams-Brabant, nl. ongeveer één tiende van de studenten komt uit de provincie Oost-Vlaanderen (14.4%), Antwerpen (12.1%) of Limburg (9.0%). Eén op vijftien (6.6%) studenten woont in de provincie West-Vlaanderen. Zeer weinig studenten geven aan buiten het Brusselse Gewest of Vlaanderen te wonen.

2.2. De nationaliteit van de respondent en van diens ouders

De meeste (96.4%) respondenten die bevraagd werden hebben de Belgische nationaliteit. Vijf respondenten hebben een dubbelnationaliteit, nl. Belgisch-Koreaans (n=2), Belgisch-Italiaans (n=2) en Belgisch-Grieks (n=1). De overblijvende 71 respondenten vormen een groep van 21 verschillende nationaliteiten. Meer dan één derde (n=25) van deze groep bestaat uit adolescenten met de Nederlandse nationaliteit. Zij vormen 1.2% van de totale respondentenpopulatie. Van de andere nationaliteiten zijn minder dan tien respondenten per nationaliteit bevraagd, nl. Italiaanse (n=8), Marokkaanse (n=8), Turkse (n=7), Spaanse (n=3), Franse (n=3), Engelse (n=2) en Indonesische (n=2). De overige nationaliteiten worden slechts éénmaal in de respondentengroep aangetroffen: Duitse, Griekse, Zaïrese, Chileense, Koreaanse, Haïtiaanse, Braziliaanse, Armeense, Albanese, Joegoslavische, IJslandse, Japanse en Roemeense. Gezien het kleine percentage andere nationaliteiten en het grote aantal

vreemde nationaliteiten is het onmogelijk verdere analyses te maken op basis van de nationaliteit van de respondenten. Van 11 respondenten is de nationaliteit onbekend gebleven. Van de 71 respondenten met een andere nationaliteit dan de Belgische zijn bijna twee derden (n= 43) onderdaan van de Europese Unie. De overige (n =28) respondenten zijn afkomstig van de verschillende continenten.
Ook de ouders zijn hoofdzakelijk van Belgische afkomst. 92.8% van de respondenten hun vader heeft de Belgische nationaliteit. De overblijvende 151 respondenten hebben een vader met een vreemde nationaliteit. Meer dan twee derden (68.9%, n=104) van de respondenten wiens vader een vreemde nationaliteit heeft is onderdaan van de Europese Unie. Deze vaders vormen een groep van 28 verschillende nationaliteiten. Tweeënveertig respondenten (2.0%) hebben een Nederlandse vader, 34 respondenten hun vader is Italiaans (1.6%) en veertien adolescenten hun vader is Marokkaans. Respondenten met een vader van andere nationaliteiten zijn zeer gering per nationaliteit, nl. Franse (n=8), Spaanse (n=7), Turkse (n=7), Duitse (n=4), Engelse (n=4), Griekse (n=4), Zaïrese (n=3), Chileense (n=3), Zwitserse (n=2), Indonesische (n=2), Tunesische (n=2) en Japanse (n=2) . Bij de overige respondenten wordt de nationaliteit van hun vader slechts éénmaal in de respondentengroep aangetroffen: Luxemburgse, Braziliaanse, Armeense, Noorse, Albanese, Joegoslavische, IJslandse, Peruaanse, Pakistaanse, Slowaakse, Russische, Nigeriaanse en Kameroenese.
95.2% van de respondenten hun moeder heeft de Belgische nationaliteit. De overblijvende 101 respondenten hebben een moeder met een vreemde nationaliteit. Twee derden (66.3%, n=67) van de respondenten wiens moeder een vreemde nationaliteit heeft is onderdaan van de Europese Unie. Deze moeders vormen een groep van 23 verschillende nationaliteiten. Dertig respondenten (1.4%) hebben een Nederlandse moeder, 13 respondenten hun moeder is Italiaans (0.6%) en 11 adolescenten hun moeder is Marokkaans (0.5%). Moeders met andere nationaliteiten betreft minder dan tien respondenten per nationaliteit, nl. Turkse (n=8), Spaanse (n=7), Franse (n=6), Duitse (n=3), Engelse (n=3), Griekse (n=3), Chileense (n=3), Roemeense (n=2) en Indonesische (n=2). Bij de overige respondenten wordt de nationaliteit van hun moeder slechts éénmaal in de respondentengroep aangetroffen: Braziliaanse, Armeense, Albanese, Joegoslavische, Luxemburgse, Amerikaanse, Zaïrese, Portugese, Rwandese en Poolse.
Zowel betreffende de nationaliteit van de respondent als die van zijn ouders vinden we geen significante verschillen naar geslacht, onderwijsniveau en leeftijd.

2.3. De gezinssituatie

We vroegen de respondenten of hun ouders nog in leven waren (cfr. tabel 2.6.). Van 1.3% adolescenten is de moeder overleden, van 2.3% adolescenten is de vader overleden . Het al dan niet overleden zijn van de moeder of vader is niet significant verschillend naar geslacht, onderwijsniveau of naar leeftijd van de respondenten.

tabel 2.6. : vader of moeder van de respondent in leven ? (%)

	totaal	♂	♀	S.O.	H.O.	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
moeder leeft :	98.7	98.3	99.0	98.9	98.5	98.8	98.5	99.2	98.8	98.2	98.3	98.6
moeder is overleden :	1.3	1.7	1.0	1.1	1.5	1.2	1.5	0.8	1.2	1.8	1.7	1.4
vader leeft :	97.7	97.7	97.7	98.4	97.3	100	98.5	98.1	98.0	97.5	95.7	96.6
vader is overleden :	2.3	2.3	2.3	1.6	2.7	0.0	1.5	1.9	2.0	2.5	4.3	3.4

Bekijken we de gezinssamenstelling van de respondent, dan merken we (cfr. tabel 2.7.) dat bijna één op vijf (18.2%) het enige kind van het gezin is. Bijna de helft (44.8%) van de respondenten heeft één zus of één broer. Bij één kwart (23.4%) van de adolescenten bestaat het gezin uit drie kinderen. Eén op tien (8.9%) jongeren leeft in een gezin met vier kinderen. Respondenten met vier (3.7%) of meer (1.7%) broers en/of zussen zijn eerder gering in aantal. Wanneer we de plaats van de respondent in de kinderrij bekijken, merken we (de enige kinderen inbegrepen) dat meer dan de helft (54.8%) van de jongeren het eerste kind in het gezin is. Eén derde van de respondenten geeft aan de tweede in het gezin te zijn. Eén op tien (9.1%) jongeren is de derde in het gezin. De vierde (2.9%) of hogere (1.3%) plaats in de kinderrij innemen, komt, nogal logisch eerder zelden voor. Ongeveer de helft (49.1%) van de jongeren is de jongste van het gezin[4].
Er is geen significant verschil in gezinsgrootte naar geslacht, onderwijsniveau en leeftijd.

tabel 2.7. : gezinssamenstelling naar aantal broers of zussen en naar positie van de respondent in de kinderrij (%)

		totaal	**♂**	**♀**	**S.O.**	**H.O.**	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
Broers of zussen													
	geen :	18.2	17.6	18.7	17.7	18.5	18.7	14.9	18.5	19.5	18.6	19.1	16.8
	één :	44.8	45.6	44.0	47.2	43.1	48.2	45.7	47.3	46.0	42.5	44.0	39.4
	twee :	23.4	23.7	23.1	21.3	24.8	19.5	24.2	20.8	23.7	24.3	23.7	27.9
	drie :	8.9	8.7	9.2	8.1	9.5	7.0	10.0	8.8	7.5	10.7	8.9	9.1
	vier :	3.1	3.0	3.1	3.0	3.1	4.3	2.2	3.1	1.5	3.2	3.1	5.3
	> vier :	1.6	1.4	1.9	2.7	1.0	2.3	3.0	1.5	1.8	0.7	1.2	1.5
Kinderrij :	eerste :	54.7	54.4	55.0	52.3	56.4	54.3	48.6	55.1	58.3	55.5	53.6	47.6
	tweede :	32.0	33.6	30.5	35.0	30.0	31.1	37.5	35.5	30.4	30.7	29.8	37.0
	derde :	9.1	9.0	9.2	8.9	9.2	10.6	7.7	8.2	8.5	8.7	11.1	12.0
	vierde :	2.9	2.2	3.5	2.3	3.2	2.8	3.9	0.0	1.5	4.4	3.6	2.4
	> vierde :	1.3	0.8	1.8	1.5	1.2	1.2	2.3	1.2	1.3	0.7	1.9	1.0
	jongste :	*49.1*	*49.1*	*47.9*	*49.2*	*48.9*	*51.0*	*49.2*	*43.9*	*49.2*	*49.8*	*53.6*	*45.6*
TOTAAL		**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

We vroegen de respondenten waar ze tijdens de week en tijdens het weekend[5] verbleven. Bijna twee op drie (63.7%) respondenten verblijft in de week bij beide ouders. Eén op vijf (18.8%) jongeren verblijft tijdens de week buitenshuis, met name 16.3% jongeren gaat op kot en 2.3% verblijft op een peda of internaat. Eén op zes (16.0%) jongeren woont tijdens de week bij één ouder (al dan niet met nieuwe partner) of woont beurtelings bij beide ouders afzonderlijk. Het inwonen tijdens de week bij grootouders (1.2%), het alleen (0.9%) of in pleeggezin (0.2%) wonen en het samenwonen met lief of partner (1.1) en met anderen (0.3%) komt vrij zelden voor. Eén op vijftig (2.1%) respondenten woont tijdens de week bij meerdere in tabel 2.8. opgesomde personen (bv. grootouders en ouders, vader met partner en eigen partner,...) gelijktijdig of beurtelings samen.

---

[4] Inclusief de gezinnen met slechts één kind.

[5] Voor de leerlingen van het secundair onderwijs werd de opdeling tussen week en weekend achterwege gelaten. Een aantal leerlingen vulden bij de antwoordmogelijkheid 'andere' dat ze bv. in de week bij moeder en in het weekend bij vader verbleven. Vandaar dat we toch nog lichte verschillen tussen de week en weekend vaststellen.

Het verblijf tijdens de week verschilt significant naar geslacht (p<.001), onderwijsniveau (p<.001) en naar leeftijd (p<.001). We moeten de verschillen naar geslacht enigszins nuanceren. De gevonden verschillen lijken ons te wijten aan een ongelijke verdeling tussen mannen en vrouwen naar onderwijsniveau (cfr. 2.1.). Bekijken we de geslachtsverschillen binnen elk onderwijsniveau afzonderlijk dan valt dit significant verschil immers weg.
Driekwart (76.3%) van de leerlingen woont tijdens de week bij beide ouders. In het hoger onderwijs woont ruim de helft (55.3%) van de studenten bij beide ouders. In één-ouder gezin verblijven tijdens de week is goed voor één kwart (24.0%) van de leerlingen tegenover slechts één op tien studenten (10.4%). Eén op drie (30.5%) is tijdens de week op kot (26.5%) of op peda (4.0)%). In het secundair onderwijs is dit respectievelijk 1.1% en 0.2%. Alleen wonen of samenwonen komt nagenoeg enkel bij studenten van het hoger onderwijs voor.
Naar leeftijd valt op dat voornamelijk in de vroege adolescentie ongeveer één op zes respondenten (15.3% bij <14 jarigen en 13.8% bij 14-15 jarigen) bij hun moeder zonder partner woont. In deze leeftijdsfase wonen jongeren relatief vaak (5.5% bij <14 jarigen) bij hun grootouders (al dan niet met één of beide ouders). Of de respondenten in een 1- ouder of een 2-ouder gezin wonen is uit tabel 2.8. af te leiden. Tijdens de week gaat één kwart (24.8% bij 18 jarigen) van de studenten van de middenadolescentie op kot of peda. In de late adolescentie stijgt dit aandeel tot één op drie studenten (37.8% bij 20 jarigen). Het alleen wonen of samenwonen komt enkel in de late adolescentie voor. Eén op twintig (5.1%) 19 jarigen geeft aan alleen of met lief samen te wonen. Bij de 20 jarigen is dit aandeel zelfs één op dertien (7.6%) respondenten.

tabel 2.8. : waar verblijft de respondent tijdens de week? (%)

Tijdens de week	**totaal**	**♂**	**♀**	**S.O.**	**H.O.**	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
bij beide ouders :	63.7	68.1	60.0	76.3	55.3	77.6	79.1	73.7	63.8	54.2	46.0	54.3
bij moeder alleen :	9.2	8.4	9.8	13.0	6.6	15.3	13.8	10.3	7.0	7.5	5.2	8.0
bij vader alleen :	2.0	2.5	1.3	2.7	1.5	0.8	3.0	4.9	1.8	1.2	2.4	1.6
bij moeder met partner :	3.3	3.1	3.5	5.0	2.1	4.7	3.4	7.6	1.5	3.2	1.9	2.1
bij vader met partner :	1.5	1.7	1.3	3.3	0.2	0.8	2.6	3.8	0.0	0.8	0.0	0.0
bij grootouders :	1.2	1.9	1.1	1.4	1.0	5.5	1.1	1.1	1.3	1.6	0.0	1.1
op kot :	16.3	13.6	18.9	1.1	26.5	0.0	0.7	2.3	21.0	24.5	32.6	26.9
op peda of internaat :	2.5	1.6	3.4	0.2	4.0	0.0	0.0	0.4	3.8	3.6	5.2	3.7
in een pleeggezin :	0.2	0.3	0.2	0.5	0.1	0.8	0.0	0.8	0.0	0.0	0.5	0.0
woon alleen :	0.9	1.0	0.8	0.0	1.5	0.0	0.0	0.0	0.5	2.4	2.4	1.4
woon samen met lief :	1.1	0.8	1.5	0.1	1.8	0.0	0.0	0.0	0.3	2.7	5.2	1.1
samenwonen met anderen :	0.3	0.3	0.4	0.2	0.4	0.0	0.0	0.8	0.5	0.0	0.5	0.7

Vier op vijf (79.5%) respondenten verblijft in het weekend bij beide ouders. Bijna één op vijf (18.3%) jongeren woont tijdens het weekend bij één ouder (al dan niet met nieuwe partner) of woont beurtelings bij beide ouders afzonderlijk. Eén op twintig (4.5%) jongeren woont tijdens het weekend ergens anders dan bij één of beide ouders. Eén op vijftig (2.3%) respondenten woont tijdens het weekend bij meerdere in tabel 2.9. opgesomde personen (bv. grootouders en ouders, vader met partner en eigen partner,...) gelijktijdig of beurtelings samen.
Het verblijf tijdens de week verschilt significant, zij het minder uitgesproken, naar onderwijsniveau (p<.05).
Vier op vijf (81.7%) studenten woont in het weekend in een 2- ouder gezin. Bij de leerlingen is dit driekwart (76.3%). Duidelijk meer leerlingen (23.6%) dan studenten (14.6%) wonen in

een één-ouder gezin. Bij de leerlingen bedraagt dit één op vier tegenover één op zeven studenten.

tabel 2.9. : waar verblijft de respondent tijdens het weekend? (%)

Tijdens het weekend	**totaal**	♂	♀	**S.O.**	**H.O.**	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
bij beide ouders :	79.5	80.4	79.7	76.6	81.7	77.6	79.1	73.7	85.8	81.5	77.4	77.2
bij moeder alleen :	10.5	9.1	10.4	13.0	8.8	14.9	13.8	8.8	8.3	9.9	8.7	8.1
bij vader alleen :	2.6	3.4	1.9	2.6	2.4	0.8	3.4	5.3	2.8	2.3	2.0	3.3
bij moeder met partner :	3.1	3.3	3.0	4.7	2.1	4.7	3.0	6.9	1.3	2.3	4.8	1.4
bij vader met partner :	2.1	2.2	0.8	3.3	1.3	0.8	2.6	3.8	0.3	0.2	2.7	0.9
bij grootouders :	1.2	1.3	1.2	1.4	1.0	5.5	1.1	1.2	1.0	0.7	2.4	0.5
op kot :	0.6	0.7	0.7	0.1	0.8	0.0	0.0	0.0	1.0	1.5	0.4	1.4
op peda of internaat :	0.1	0.0	0.2	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.3	0.2	0.0	0.0
in een pleeggezin :	0.2	0.3	0.2	0.2	0.1	0.8	0.0	0.8	0.0	0.0	0.0	0.5
woon alleen :	0.7	0.8	0.7	0.0	1.2	0.0	0.0	0.0	0.3	1.2	2.0	1.9
woon samen met lief :	1.4	0.8	1.9	0.1	2.2	0.0	0.0	0.4	0.8	0.9	2.0	5.7
samenwonen met anderen :	0.3	0.4	0.2	0.2	0.3	0.0	0.0	0.8	0.4	0.0	0.0	0.9

Eén op twintig (5.7%) studenten hebben een andere woonvorm dan bij één of beide ouders. In het secundair onderwijs is dit maar één op vijftig (2.0%). Evenveel leerlingen (2.2%) als studenten (2.0%) leven in het weekend in een gecombineerde woonvorm (verschillende samen of beurtelings). In het secundair onderwijs is het beurtelings het weekend doorbrengen bij moeder zonder partner en bij vader met partner praktisch de enige gecombineerde woonvorm (1.9%). In het hoger onderwijs is deze combinatie slechts één derde (0.6%) van alle voorkomende combinaties.

We vroegen de respondenten aan te geven wat de hoogste onderwijsopleiding van hun vader en moeder is. Eén op zes (16.9%) respondenten wist niet welke onderwijsopleiding hun vader gevolgd had. De kennis over de onderwijsopleiding van vader verschilt significant naar onderwijsniveau ($p<.001$) en naar leeftijd ($p<.001$). Eén op drie (34.3%) leerlingen geeft aan niet te weten wat de hoogste onderwijsopleiding van hun vader was. Dit wil echter niet zeggen dat deze leerlingen niet weten waarvoor hun vader gestudeerd heeft, maar ze kunnen niet situeren welk soort onderwijs het was. In het hoger onderwijs wisten één op twintig studenten niet welke de hoogste onderwijsopleiding van hun vader was. In de vroege adolescentie zegt bijna de helft (48.5%) van de <14 jarigen en ruim één derde (36.6%) van de 14-15 jarigen het niet te weten. In de middenadolescentie is dit één op vijf (20.2%) 16-17 jarigen en één op twaalf (8.1%) 18 jarigen waar in de late adolescentie één op twintig respondenten dit niet weet.

Van de respondenten die het hoogste onderwijsniveau van hun ouders kennen, geeft bijna de helft (48.5%) van de jongeren aan dat hun vader een hogere onderwijsopleiding heeft beëindigd. Dit vrij hoge percentage doet ons vermoeden dat er bij de adolescenten een overschatting van de gevolgde onderwijsopleiding van de vader bestaat. Vooral het feit dat (24.8%) jongeren aangeven dat één op vier een universitair diploma heeft behaald versterkt dit vermoeden. Van de vroeg adolescenten die de onderwijsopleiding kennen, geeft slechts één op tien (9.8%) jongeren aan dat hun vader hoger onderwijs buiten de universiteit volgde, terwijl viermaal zoveel jongeren universitair onderwijs (40.2%) vermelden. Naarmate adolescenten ouder worden, geven ze minder aan dat hun vader een universitaire opleiding

volgde, maar blijft het percentage vaders dat een hogere onderwijsopleiding volgde rond de 50% schommelen.

1.4% van de respondenten zegt dat zijn vader geen enkel onderwijsopleiding volledig heeft afgerond. Eén op twintig adolescenten hun vader heeft alleen een lager onderwijsdiploma. Volgens één op zeven (13.6%) respondenten heeft hun vader ten hoogste het lager (meestal algemeen vormend) secundair onderwijs succesvol beëindigd. Eén op drie (31.2%) jongeren zijn vader heeft het secundair onderwijs volledig afgerond. Hierbij zijn het technisch onderwijs (11.6%) en het algemeen vormend onderwijs (13.4%) de meest gevolgde opleiding. Bij de hogere onderwijsopleidingen die volgens de respondenten door de helft (48.5) van de vaders succesvol werden beëindigd is er een evenredige verdeling tussen hoger onderwijs buiten de universiteit (23.7%) en universitair onderwijs (24.8%). De hoogste opgemerkte onderwijsopleiding van de respondent zijn vader is, iets minder uitgesproken, significant verschillend naar onderwijsniveau (p<.01). De verschillen situeren zich voornamelijk in de hogere opleidingen. Meer studenten (14.9%) dan leerlingen (10.1%) hun vader haalden maximaal een hoger ASO diploma. Volgens nagenoeg evenveel studenten (49.2%) als leerlingen (47.0%) haalde hun vader een hoger onderwijsdiploma, maar bij de leerlingen haalden dubbel zoveel vaders een universitair diploma (31.9%) tegenover een hobu-diploma (15.1%). De studenten geven aan dat meer vaders een hobu-diploma (27.6%) haalden dan een universtair diploma (21.6%).

tabel 2.10. : hoogste onderwijsopleiding van vader (%)

vader	totaal	♂	♀	S.O.	H.O.	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
onderwijs gekend[6] :	**83.1**	**82.7**	**83.4**	**65.7**	**94.2**	**51.5**	**63.4**	**79.8**	**91.9**	**94.2**	**93.9**	**94.6**
geen onderwijs :	1.4	2.0	0.8	2.3	1.0	2.5	2.5	2.0	1.7	0.2	1.8	0.5
lager onderwijs :	4.9	4.5	5.2	5.8	4.4	3.3	6.2	6.0	4.4	4.7	6.6	2.6
Bu.O. :	0.4	0.4	0.4	1.0	0.1	3.3	0.6	0.0	0.3	0.0	0.0	0.0
lager BSO. :	3.3	4.0	2.7	3.5	3.2	4.1	1.9	5.0	3.6	2.0	2.7	5.2
lager TSO. :	3.8	3.4	4.1	2.9	4.3	0.8	1.9	5.0	4.1	4.5	5.8	2.1
lager ASO. :	6.5	5.7	7.3	6.0	6.8	2.5	7.4	8.0	7.5	6.5	7.1	4.6
hoger BSO. :	5.5	5.8	5.2	7.9	4.4	8.2	7.4	8.5	4.1	4.5	3.5	6.2
hoger KSO. :	0.7	0.8	0.7	0.8	0.7	1.6	0.6	0.0	0.8	0.7	0.9	0.5
hoger TSO. :	11.6	11.2	12.0	12.8	11.0	11.5	11.2	14.4	11.3	9.7	11.1	13.9
hoger ASO. :	13.4	13.7	13.2	10.1	14.9	12.2	9.3	9.5	15.5	17.1	12.8	10.8
Hobu.:	23.7	20.9	26.3	15.1	27.6	9.8	19.9	14.3	26.5	28.5	26.5	26.8
Uho.:	24.8	27.6	22.1	31.8	21.6	40.2	31.1	27.3	20.2	21.6	21.2	26.8
onderwijs ongekend	**16.9**	**17.3**	**16.6**	**34.3**	**5.8**	**48.5**	**36.6**	**20.2**	**8.1**	**5.8**	**6.1**	**5.4**

Eén op zes (15.3%) respondenten wist niet welke onderwijsopleiding hun moeder gevolgd had. De kennis over de onderwijsopleiding van moeder verschilt significant naar geslacht (p<.001), onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (p<..001). We moeten de verschillen naar geslacht enigszins nuanceren. De gevonden verschillen lijken ons te wijten aan een ongelijke verdeling tussen mannen en vrouwen naar onderwijsniveau (cfr. 2.1.). Bekijken we de geslachtsverschillen binnen elk onderwijsniveau afzonderlijk dan valt dit significant verschil weg. Eén op drie (31.4%) leerlingen geeft aan niet te weten wat de hoogste

[6] Om een vergelijking mogelijk te maken beschouwen we de groep die de hoogste opleiding van zijn vader kent als 100%. Wel dient bij de interpretatie de nodige voorzichtigheid aan de dag gelegd te worden daar in de vroege adolescentie slechts de helft van de jongeren de hoogste opleiding van hun vader kent.

onderwijsopleiding van hun moeder was. Dit wil echter niet zeggen dat deze leerlingen niet weten waarvoor hun moeder gestudeerd heeft, maar de leerling kan niet situeren om welk soort onderwijs het ging. In het hoger onderwijs kende één op twintig studenten niet de hoogste onderwijsopleiding van hun moeder. In de vroege adolescentie zegt bijna de helft (48.6%) van de <14 jarigen en drie op tien (29.8%) 14-15 jarigen het niet te weten. In de middenadolescentie is dit één op vijf (18.5%) 16-17 jarigen en één op twintig (6.8%) 18 jarigen. In de late adolescentie kende één op twintig jongeren niet welk onderwijsniveau hun moeder studeerde.
Van de respondenten die het hoogste onderwijsniveau van hun ouders kennen, geven twee op vijf (39.6%) jongeren aan dat hun moeder een hogere onderwijsopleiding heeft beëindigd. Ook al is dit percentage minder hoog dan bij vaders, toch doet ook dit vrij hoge percentage het vermoeden rijzen dat de adolescenten de gevolgde onderwijsopleiding van hun moeder overschatten. Ook bij de moeder stelden we dit vast. Dit maakt dat we dit niet verder zullen bespreken maar verwijzen we naar hetgeen we bij de bevindingen van de vader neerschreven.
Dat jongeren de opleiding van hun ouders hoger inschatten kan een probleem vormen als jongeren schoolse ambities nastreven gelijk liggend of hoger dan die door hun ouders gepresteerd. Wanneer dit streven gebaseerd is op een foutieve perceptie kan dit leiden tot frustraties bij ouders en bij de adolescent. Omdat we niet over de gegevens van werkelijk gevolgde opleiding beschikken, kunnen we hierop niet verder ingaan.

tabel 2.11. : hoogste onderwijsopleiding van moeder (%)

moeder	**totaal**	**♂**	**♀**	**S.O.**	**H.O.**	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
onderwijs gekend[7] :	**84.7**	**81.6**	**87.6**	**68.6**	**95.0**	**51.4**	**70.2**	**81.5**	**93.2**	**95.4**	**94.9**	**95.0**
geen onderwijs :	1.3	1.4	1.2	2.4	0.7	0.8	3.4	1.4	1.9	0.6	0.9	0.5
lager onderwijs :	6.4	6.4	6.4	6.6	6.3	8.0	5.7	6.3	7.1	5.8	5.7	6.7
Bu.O. :	0.8	0.9	0.8	1.8	0.4	4.0	2.4	0.5	0.8	0.3	0.0	0.0
lager BSO. :	4.3	4.3	4.3	4.1	4.4	2.4	3.4	6.3	4.9	3.1	5.7	3.6
lager TSO. :	2.6	2.1	3.1	2.8	2.7	1.6	3.4	2.4	2.5	2.9	3.5	2.1
lager ASO. :	7.7	7.2	8.3	6.3	8.4	3.2	6.9	8.2	7.6	9.9	7.5	6.7
hoger BSO. :	9.0	8.1	9.7	9.4	8.7	9.6	9.1	9.7	9.3	7.3	8.4	11.3
hoger KSO. :	0.7	0.8	0.7	1.0	0.6	0.8	0.0	1.9	0.5	1.0	0.4	0.0
hoger TSO. :	7.6	7.2	8.0	8.1	7.4	8.8	9.1	6.8	6.0	7.7	7.5	9.2
hoger ASO. :	20.0	21.2	18.8	16.8	21.4	15.2	14.3	17.4	20.2	20.8	27.8	19.5
Hobu.:	27.1	24.2	29.4	19.9	30.3	11.2	22.3	25.1	29.1	32.9	23.3	31.7
Uho.:	12.5	16.2	9.3	20.8	8.7	34.4	20.0	14.0	10.1	7.7	9.3	8.7
onderwijs ongekend	**15.3**	**18.4**	**12.4**	**31.4**	**5.0**	**48.6**	**29.8**	**18.5**	**6.8**	**4.6**	**5.1**	**5.0**

1.3% van de respondenten zegt dat hun moeder geen enkele onderwijsopleiding volledig heeft afgerond. Eén op vijftien (6.4%) adolescenten hun moeder heeft alleen een lager onderwijs-diploma. Volgens één op zes (15.7%) respondenten heeft hun moeder ten hoogste het lager secundair (meestal algemeen vormend) onderwijs succesvol beëindigd. Ruim één op drie (37.3%) jongeren hun moeder heeft het secundair onderwijs volledig afgemaakt. Hierbij zijn het beroeps (9.0%) en het technisch onderwijs (7.6%), maar vooral het algemeen vormend

7 Om een vergelijking mogelijk te maken, beschouwen we de groep die de hoogste opleiding van zijn moeder kent als 100%. Wel dient bij de interpretatie de nodige voorzichtigheid aan de dag gelegd te worden daar in de vroege adolescentie slechts de helft van de jongeren de hoogste opleiding van de moeder kent.

onderwijs (20.0%) de meest gevolgde opleidingen. Bij de hogere onderwijsopleidingen die volgens de respondenten door twee vijfden (39.6%) van de moeders succesvol werden beëindigd, zijn er maar dubbel zo veel moeders die hoger onderwijs buiten de universiteit (27.1%) dan universitair onderwijs (12.5%) volgden. Welke diploma moeders hoogstens behaalden, is significant verschillend naar onderwijsniveau (p<.001) en minder uitgesproken naar geslacht (p<.05). Dit laatste verschil is eerder te wijten aan de oververtegenwoordiging van vrouwen in het hoger onderwijs. Tussen de onderwijsniveaus afzonderlijk vinden we naar geslacht geen significante verschillen. De verschillen naar onderwijsniveau situeren zich voornamelijk in de hogere opleidingen. Meer studenten (21.4%) dan leerlingen (16.8%) hun moeder haalden maximaal een hoger ASO diploma. Volgens nagenoeg evenveel studenten (39.1%) als leerlingen (40.7%) haalde hun moeder een hoger onderwijsdiploma. Bij de leerlingen haalden evenveel moeders een universitair diploma (20.8%) als een hobu-diploma (19.9%). De studenten geven aan dat bijna vier maal meer moeders een hobu-diploma (30.4%) haalden dan een universitair diploma (8.7%).

We vroegen de respondenten aan te geven wat de arbeidssituatie van hun vader en moeder is. Als hun vader of moeder werkt, vroegen we ook het beroep aan te geven. Bijna negen op tien (89.5%) adolescenten geven aan dat hun vader werkt. Eén op vier jongeren hun vader is bediende (25.7%) of oefent een professioneel, paraprofessioneel en verwant beroep uit (23.2%). Eén op zes (15.7%) vaders is arbeider of vervoerder. Eén op tien vaders is tewerkgesteld in de handel. Eén op zestien respondenten hun vader is bestuurspersoneelslid of hogere ambtenaar (6.3%) of is tewerkgesteld in de dienstensector (6.6%). Slechts één op honderd (1.0%) vaders werkt als land- of tuinbouwer. Eén op zestien (6.7%) vaders werkt niet (meer): 3.1% van de vaders is op (pre)pensioen, 2.3% is werkloos, 1.1% is invalide of langdurig ziek en 5 respondenten geven aan dat hun vader het huishouden doet (0.2%). 3.7% kan niet precies omschrijven wat de arbeidssituatie of het beroep van hun vader is. Bij één op vijftig (2.1%) adolescenten was deze vraag niet van toepassing doordat hun vader overleden is en bij 1.6% van de respondenten was de arbeidssituatie onbekend doordat de respondent geen contact meer had met zijn vader.

tabel 2.12.a. : beroeps- en arbeidssituatie van vader (%)

beroepsuitoefening van vader	**totaal**	**secundair onderwijs**	**hoger onderwijs**	♂	♀
professionele, paraprofessionele en verwante beroepen :	23.2	21.8	24.1	23.7	22.5
bestuurspersoneel en hogere ambtenaren :	6.3	3.8	8.0	7.4	5.2
bedienden :	25.7	25.7	25.7	25.0	26.4
personen tewerkgesteld in de handel :	11.1	9.4	12.0	11.3	10.8
personen tewerkgesteld in de dienstensector :	6.6	8.9	5.1	6.5	6.8
beroepen in de landbouwsector :	1.0	0.9	1.1	0.8	1.2
arbeiders in de nijverheid en het vervoer :	15.7	19.1	13.5	15.7	15.8
totaal werkenden :	**89.6**	**89.5**	**89.5**	**90.5**	**88.7**
werkloos :	2.3	3.5	1.5	2.4	2.2
invalide of langdurig ziek :	1.1	1.2	1.0	1.3	0.8
op (pre)pensioen :	3.1	1.5	4.2	2.6	3.7
huisman :	0.2	0.4	0.2	0.0	0.5
totaal niet werkenden :	**6.7**	**6.6**	**6.9**	**6.3**	**7.2**
niet van toepassing :	2.1	1.9	2.2	2.1	2.1
arbeidssituatie niet gekend :	1.6	2.0	1.4	1.1	2.0

De arbeidssituatie van vaders is enkel significant verschillend naar onderwijsniveau (p<.01). Meer vaders van studenten dan van leerlingen oefenen een (para)professioneel beroep uit (respectievelijk 24.1% tegen 21.8%) of zijn werkzaam in de handel (respectievelijk 12.0% tegen 9.4%). Dubbel zo veel vaders van studenten (8.0%) dan van leerlingen (3.8%) zijn bestuurspersoneel of hogere ambtenaar. Meer leerlingen hun vader werkt in de dienstensector (8.9%) dan dit het geval is bij de studenten (5.1%). Ook het aantal respondenten wiens vader arbeider is, ligt hoger bij leerlingen (19.1%) van het secundair onderwijs dan bij studenten (13.5%) van het hoger onderwijs.

tabel 2.12.b. : beroeps- en arbeidssituatie van vader (%)

beroepsuitoefening van vader	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
professionele, paraprofessionele en verwante beroepen :	19.7	25.6	23.7	24.0	24.8	18.5	24.0
bestuurspersoneel en hogere ambtenaren :	4.5	2.3	3.9	6.9	7.1	8.9	11.0
bedienden :	31.4	21.7	23.0	28.6	26.0	25.0	22.0
personen tewerkgesteld in de handel :	7.9	8.7	8.6	11.0	14.3	14.1	10.0
personen tewerkgesteld in de dienstensector :	9.5	9.5	9.0	5.4	4.6	6.0	0.0
beroepen in de landbouwsector :	0.4	1.5	0.4	1.0	2.2	0.5	4.0
arbeiders in de nijverheid en het vervoer :	19.4	17.9	21.1	14.5	12.4	13.7	13.5
totaal werkenden :	**92.9**	**87.2**	**89.7**	**91.4**	**91.4**	**86.8**	**84.5**
werkloos :	3.0	4.1	3.5	1.8	1.1	2.4	1.0
invalide of langdurig ziek :	0.8	1.5	1.2	1.5	0.7	1.2	0.5
op (pre)pensioen :	0.4	1.5	2.0	3.1	3.0	4.8	8.5
huisman :	0.0	0.4	0.8	0.2	0.2	0.0	0.0
totaal niet werkenden :	**4.2**	**7.5**	**7.5**	**6.6**	**5.0**	**8.4**	**10.0**
niet van toepassing :	0.8	1.9	2.0	1.5	1.8	3.6	3.5
arbeidssituatie niet gekend :	2.1	3.4	0.8	0.5	1.8	1.2	2.0

Verder is het opvallend dat meer dan dubbel zo veel respondenten van het secundair onderwijs (3.5%) dan van het hoger onderwijs (1.5%) hun vader werkloos is. Het percentage dat we voor beide onderwijsniveaus vinden blijft echter opmerkelijk laag. Meer studenten (4.2%) hun vader is op (pre)pensioen dan dat bij leerlingen hun vader het geval is (1.5%).
Ruim twee op drie (67.9%) adolescenten geven aan dat hun moeder werkt. Eén op vier jongeren hun moeder werkt als bediende (28.9%) of oefent een professioneel, paraprofessioneel en verwant beroep uit (23.9%). Eén op twintig respondenten hun moeder is werkzaam in de handel (4.9%) of in de dienstensector (6.1%). Slechts 2.6% van de moeders is werkzaam als arbeidster (dit is acht maal minder dan bij de vaders!). Minder dan één procent van de moeders van de adolescenten werkt als landbouwster (0.6%) of oefent een functie uit als bestuurspersoneel (0.9%). Bijna één op drie (30.7%) moeders oefent geen betaalde job uit. Eén op vier (25.1%) respondenten hun moeder is huisvrouw. De overige moeders zijn werkloos (3.1%), op (pre)pensioen (0.8%) of langdurig ziek (1.7%). 1.4% kan niet precies omschrijven wat de arbeidssituatie of het beroep van moeder is. Bij 1.0% van de adolescenten was deze vraag niet van toepassing doordat de moeder overleden is en bij 0.4% van de respondenten was de arbeidssituatie ongekend doordat de respondent geen contact meer had met zijn moeder.
Moeders arbeidssituatie is significant verschillend naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (p<.001). Moeders van leerlingen (75.5%) gaan meer buitenshuis werken dan van studenten (63.0%). Meer bepaald zijn er meer moeders van leerlingen die als bediende gaan werken of tewerkgesteld zijn in de dienstensector dan dit het geval is bij studenten, nl. respectievelijk

tabel 2.13.a. : beroeps- en arbeidssituatie van moeder (%)

beroepsuitoefening van moeder	**totaal**	**secundair onderwijs**	**hoger onderwijs**	♂	♀
professionele, paraprofessionele en verwante beroepen :	23.9	23.6	24.1	24.0	23.8
bestuurspersoneel en hogere ambtenaren :	0.9	1.4	0.6	1.2	0.7
bedienden :	28.9	34.5	25.2	29.6	28.2
personen tewerkgesteld in de handel :	6.1	6.0	6.2	6.4	5.9
personen tewerkgesteld in de dienstensector :	4.9	6.7	3.7	4.4	5.3
beroepen in de landbouwsector :	0.6	0.4	0.8	0.4	0.8
arbeidsters in de nijverheid en het vervoer :	2.6	3.0	2.4	2.7	2.5
totaal werkenden :	**67.9**	**75.6**	**63.0**	**68.7**	**67.2**
werkloos :	3.1	4.3	2.3	3.1	3.0
invalide of langdurig ziek :	1.7	2.2	1.3	1.0	2.3
op (pre)pensioen :	0.8	0.4	1.1	0.3	1.2
huisvrouw :	25.1	16.5	30.8	25.2	25.0
totaal niet werkenden :	**30.7**	**23.4**	**35.5**	**29.6**	**31.5**
niet van toepassing :	1.0	0.5	1.2	1.0	1.1
arbeidssituatie niet gekend :	0.4	0.5	0.3	0.7	0.3

34.5% en 6.7% bij de leerlingen tegenover 25.2% en 3.7% bij studenten. Dubbel zo veel moeders van studenten (30.8%) dan van leerlingen (16.5%) zijn huismoeder. Het werkloosheidspercentage van moeders, dat evenals bij vaders opvallend laag is, is bijna dubbel zo hoog bij de moeders van de leerlingen (4.3%) van het secundair onderwijs dan bij de moeders van de studenten (2.3%). Ook het percentage van moeders op (pre)pensioen is duidelijk hoger bij moeders van studenten (1.1%) dan bij moeders van leerlingen (0.3%), maar blijft beperkt tot ongeveer een op honderd.

tabel 2.13.b. : beroeps- en arbeidssituatie van moeder (%)

beroepsuitoefening van moeder	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
professionele, paraprofessionele en verwante beroepen :	25.7	23.1	24.2	23.4	25.7	19.5	24.3
bestuurspersoneel en hogere ambtenaren :	1.6	0.8	0.8	0.8	0.9	0.4	1.5
bedienden :	40.0	32.5	31.6	27.9	26.2	26.4	17.8
personen tewerkgesteld in de handel :	3.7	7.6	4.7	6.0	6.4	7.7	6.4
personen tewerkgesteld in de dienstensector :	5.7	6.4	7.8	5.3	3.2	2.8	3.4
beroepen in de landbouwsector :	0.4	0.8	0.0	0.3	1.4	0.8	0.0
arbeiders in de nijverheid en het vervoer :	3.3	1.9	3.5	2.3	2.0	1.6	5.0
totaal werkenden :	**80.4**	**73.1**	**72.6**	**66.0**	**65.8**	**59.4**	**58.4**
werkloos :	4.5	3.0	5.1	3.3	1.8	2.4	2.0
invalide of langdurig ziek :	1.6	2.7	2.0	1.5	1.5	1.2	2.0
op (pre)pensioen :	0.4	0.0	0.4	0.5	1.4	0.8	2.0
huisvrouw :	12.1	19.3	19.2	27.2	28.0	35.4	33.6
totaal niet werkenden :	**18.6**	**25.0**	**26.7**	**32.5**	**32.7**	**39.8**	**39.6**
niet van toepassing	0.4	1.1	0.4	1.0	1.5	0.8	1.0
arbeidssituatie niet gekend :	0.6	0.8	0.3	0.5	0.0	0.0	1.0

Wanneer we naar de significante verschillen inzake de leeftijd van de respondenten kijken, dan merken we dat het aantal moeders die buitenshuis werkt het hoogst is bij de respondenten uit de vroege adolescentie. Met name vier op vijf (80.4%) <14 jarigen hun moeder oefent een beroep uit. Bij de respondenten van de late adolescentie is dit maar drie op vijf (58.4% bij moeders van 21-22 jarigen). Duidelijk meer jongeren uit de vroege adolescentie hun moeder

werkt als bediende (40.0 bij <14 jarigen) of in de dienstensector (6.4% bij 14-15 jarigen). Het percentage van deze twee beroepsgroepen zakt geleidelijk naar ongeveer de helft bij moeders van respondenten uit de late adolescentie, nl. 17.8% bij 21-22 jarigen en 2.8% bij 20 jarigen. Ook het percentage werkloze moeders zakt duidelijk, maar blijft beperkt tot een aantal procenten. Moeders die op (pre)pensioen zijn, stijgt geleidelijk, maar blijft eveneens beperkt tot een aantal procenten. Anders is het gesteld met het percentage huismoeders. In de vroege adolescentie is één op acht (12.1%) <14 jarigen hun moeder huisvrouw. Bij de 14-15 jarigen (19.3%) en in het begin van de middenadolescentie (19.2% bij de 16.17 jarigen) is dit aandeel één op vijf. Op het einde van de middenadolescentie (27.2% bij 18 jarigen) en in het begin van de late adolescentie (28.0% bij 19 jarigen) geeft ruim één op vier respondenten aan dat hun moeder huisvrouw is. Verder in de late adolescentie is dit aandeel zelfs één op drie moeders (35.4% van de 20 jarigen, dit is driemaal meer dan bij de jongste leeftijdsgroep, en 33.6% van de 21-22 jarigen).

2.4. Samenvatting

In de perioden april -mei en september -december 1994 werd een vragenlijst afgenomen bij een representatieve steekproef van 2103 jongeren tussen 12 en 22 jaar uit de Nederlandstalige secundaire (n=842) en hoge scholen en universiteiten (n=1261) te Brussel. Om een maximale spreiding van het onderzoek te realiseren, werden alle Nederlandstalige onderwijsinrichtingen van het Brusselse Gewest gevraagd aan het onderzoek deel te nemen. Van alle Nederlandstalige scholen gelegen in Brussel, participeerden aan dit onderzoek 31 van de 42 secundaire scholen en 23 van de 25 hoger onderwijs- of universitaire instellingen.
Van de respondenten gaat 40% naar het secundair onderwijs, 60% naar het hoger onderwijs (Hokt, holt en Uho).
Bij de adolescenten werden 49% vrouwen en 51% mannen bevraagd.
Twee op tien respondenten wonen in het Brusselse Gewest zelf. Vier op tien jongeren wonen in het arrondissement Halle-Vilvoorde. De overige (vier op tien) jongeren wonen hoofdzakelijk in de overige regio's: arrondissement Leuven en de overige Vlaamse provincies. De meeste leerlingen van het secundair onderwijs wonen in de regio Brussel-Halle-Vilvoorde. Studenten van het hoger onderwijs komen meer verspreid uit de verschillende Vlaamse provincies.
96% van de respondenten zijn autochtoon en 4% is allochtoon (de tweede categorie bestaat uit 21 verschillende nationaliteiten, maar het merendeel is afkomstig uit landen van de Europese Unie).

3. INFORMELE SOCIALE NETWERKEN BIJ JONGEREN EN PEERGROUPS[1]

3.1. Liefdes- en vriendschapsrelaties als informeel sociaal netwerk

Omdat het middelengebruik en de vrijetijdsbesteding bij jongeren in verband gebracht wordt met hun sociaal netwerk lijkt het ons belangrijk de sociale relatiepatronen die tussen adolescenten bestaan, nader te bekijken. Het betreft de contacten bij het op een informele manier met elkaar omgaan, wat door Van der Linden (1990) gepreciseerd wordt als wanneer jongeren 'niet door volwassenen op een bewust georganiseerde manier bijeen zijn gebracht met het doel pedagogische controle uit te oefenen, maar dat jongeren - op grond van eigen keuze en los van het directe toezicht van ouderen - elkaars gezelschap zoeken' (p. 65).
Binnen dit informele sociale netwerk kunnen we drie vormen van met elkaar in relatie staan, onderscheiden, nl.: deelname aan vriendenkring, vriendschapsrelaties en liefdesrelaties. Uit de gegevens van tabel 3.1. blijkt dat 91.5% van de respondenten deel uitmaakt van (één of meerdere) vriendenkringen. Ongeveer negen op tien (89.2%) adolescenten heeft een vriendschapsrelatie. Twee op drie (58.5%) respondenten heeft op het moment van de bevraging een liefdesrelatie.

tabel 3.1. : heeft de respondent een liefdesrelatie, een vriendschapsrelatie of een vriendenkring (%)

meerdere antwoorden mogelijk (%)	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
vriendenkring :	91.5	85.4	95.3	90.3	92.5	79.3	84.9	90.6	95.2	96.3	93.8	94.1
vriendschapsrelatie :	89.2	92.8	86.8	87.1	91.2	90.8	94.1	93.7	87.9	88.3	87.3	82.5
liefdesrelatie :	58.5	55.3	60.6	54.7	62.2	40.2	53.5	66.0	60.1	57.4	65.5	67.3

Het deel uitmaken van (een) vriendenkring(en) is statistisch significant verschillend naar zowel onderwijsniveau (p<.001) als naar leeftijd (p<.001).
Meer dan vier op vijf (85.4%) leerlingen van het secundair onderwijs maken deel uit van één of meerdere vriendenkringen. In het hoger onderwijs is dit zelfs 95.3%. Dit statistisch significant verschil inzake onderwijsniveau is minder uitgesproken indien we de subgroepen mannen (p<.05) en vrouwen (p<.05) afzonderlijk bekijken. In de vroege adolescentie neemt het percentage jongeren dat deel uitmaken van vriendenkringen toe van 79.3% bij de < 14 jarigen naar 84.9% bij 14-15 jarigen. Deze stijging zet zich door in de middenadolescentie, met name 90.6% bij 16-17 jarigen tot 95.2% bij 18 jarigen. In de late adolescentie blijft dit percentage rond 95% hangen. Naarmate hun leeftijd toeneemt, gaan meer jongeren deel uitmaken van (een) vriendenkring(en).
Het aangaan van vriendschapsrelaties is enkel significant verschillend naar leeftijd (p<.001).
In de vroege adolescentie situeert het percentage jongeren wiens informeel sociaal netwerk mede is opgebouwd uit vriendschapsrelaties, zich tussen 90.8% bij <14 jarigen en 94.1% bij 14-15 jarigen. In de middenadolescentie neemt dit percentage geleidelijk af van 93.7% bij 16-

[1] Onder peergroup verstaan we 'de groep van leeftijdgenoten waaraan jongeren zich kunnen oriënteren, alsook de door jongeren zelf vorm geven, meer of minder georganiseerde groepen waarin zij verkeren, elkaar beïnvloeden en waarin zij een overeenkomstige maatschappelijke positie en leeftijd hebben' (Hazekamp, p. 22).

17 jarigen tot 87.9% bij 18 jarigen. In de late adolescentie daalt dit percentage nog verder van 88.3% bij 19 jarigen tot 82.5% bij 21-22 jarigen. Met andere woorden naarmate ze ouder worden gaan adolescenten minder vriendschapsrelaties onderhouden.
Het aangaan van liefdesrelaties is naar onderwijsniveau enkel, weliswaar minder uitgesproken, significant verschillend ($p<.05$) voor de vrouwelijke respondenten. Ook naar geslacht ($p<.01$) en naar leeftijd ($p<.001$) vinden we significante verschillen inzake het aangaan van liefdesrelaties. Meer vrouwen dan mannen gaan liefdesrelaties aan. Bijna twee op drie (62.2%) vrouwen zeggen op het moment van de bevraging een lief of partner te hebben. Bij de mannen is dit ruim één op twee (55.3%) mannen. Dit significant verschil naar geslacht is op onderwijsniveau enkel bij de studenten terug te vinden.
In de vroege adolescentie neemt het aandeel jongeren met liefdesrelaties toe van vier op tien (40.2%) bij <14jarigen naar ruim de helft (53.5%) van de 14-15 jarigen. In het begin van de middenadolescentie is dit aandeel twee op drie (66.0%) van de 16-17 jarigen. Op het einde van deze ontwikkelingsfase daalt dit percentage naar drie op vijf (60.1%) 18 jarigen. Deze daling kan volgens ons ook veroorzaakt worden door het verschil in onderwijsniveau van deze twee leeftijdsgroepen in de middenadolescentie. In de late adolescentie stijgt het percentage terug van 57.4% bij 19 jarigen naar een aandeel van twee op drie (65.5%) 20 jarige en (67.3%) 21-22 jarige jongeren.
Achtereenvolgens gaan we op elk van deze relaties dieper in. We polsten enerzijds naar de dagbesteding van deze relaties en anderzijds naar de ontmoetingsplaatsen.

3.2. De vriendenkring als onderdeel van het sociaal netwerk

3.2.1. De dagbesteding van de vriendenkring

We vroegen de respondenten aan te geven of hun vriendenkring zich op dezelfde school bevond, zich op een andere school bevond, reeds werkte of werkloos was. Gezien een vriendenkring uit meerdere personen wordt gevormd en omdat de respondent deel kan uitmaken van verschillende vriendenkringen, was het aanduiden van meerdere antwoord-mogelijkheden toegestaan.
Van de adolescenten die deel uitmaakten van één of meerdere vriendenkringen, antwoordde ruim de helft (54.9%), zie tabel 3.2., dat (leden van) hun vriendenkring naar dezelfde school als zijzelf gingen. Twee op drie (67.5%) respondenten geven aan dat hun vriendenkring (of deelnemers ervan) naar een andere school ging. Ongeveer één op vijf (17.8%) jongeren gaf aan een vriendenkring te hebben, waar onder andere mensen zitten die werken. Slechts een beperkt percentage (3.3%) van de jongeren zegde dat er zich in zijn vriendenkring werklozen bevinden.
De dagbesteding van de vriendenkring is significant verschillend naar onderwijsniveau (variërend tussen $p<.05$ en $p<.001$) en naar leeftijd ($p<.001$). Naar geslacht vinden we echter geen significante verschillen terug.
In het secundair onderwijs zeggen bijna twee op drie (62.4%) leerlingen dat hun vriendenkring naar dezelfde school ($p<.001$) als zijzelf gaat. In het hoger onderwijs komt dit bij de helft (49.3%) van de studenten voor. De verschillen naar onderwijsniveau van mannen ($p<.01$) en vrouwen ($p<.01$) afzonderlijk zijn beduidend minder. In de vroege adolescentie geven ruim twee op drie (68.3% bij <14 jarigen en 63.9% bij 14-15 jarigen) jongeren aan dat

de vriendenkring uit dezelfde school komt. Naar het einde van de middenadolescentie zakt dit aandeel naar de helft (52.3%) van de respondenten, om op het einde van de late adolescentie nog maar vier op tien (39.3%) jongeren te bedragen. Met andere woorden, het percentage jongeren waarvan de vriendenkring naar dezelfde school als zijzelf gaat, daalt naargelang ze ouder worden.
Er zijn ook significante verschillen aangaande de vriendenkring(en) die naar een andere school gaan, maar deze verschillen zijn minder uitgesproken (p<.01). In het secundair onderwijs is dit 63.0% tegenover 70.0% in het hoger onderwijs. Bij de subgroepen mannen en vrouwen vinden we geen significante verschillen terug naar onderwijsniveau. In de vroege adolescentie neemt het aandeel jongeren wiens vriendenkring (deels) naar een andere school gaat, toe van ruim de helft (54.5%) van de <14 jarigen naar drie op vijf (62.6%) 14-15 jarigen. Tijdens midden en late adolescentiejaren schommelt het percentage respondenten, wiens vriendenkring (ook) naar een andere school gaat, tussen 65.6% bij de 21-22 jarigen en de 75.2% bij de 18 jarigen. Met andere woorden schommelt, op de jongste leeftijdsgroep na, het percentage adolescenten, wiens vriendenkring deels uit jongeren bestaat die naar een andere school gaan, rond de 65% à 70%.

tabel 3.2. : waar situeert zich de vriendenkring?

Vriendenkring (%)		op dezelfde school	op een andere school	werkt	is werkloos
	TOTAAL :	**54.9**	**67.5**	**17.8**	**3.3**
geslacht					
	mannelijk :	**56.1**	**67.5**	**17.4**	**2.7**
	vrouwelijk :	**51.8**	**67.5**	**18.0**	**3.8**
onderwijsniveau					
S.O. :	mannelijk :	63.2	62.9	8.6	1.2
	vrouwelijk :	61.2	63.4	10.9	3.0
	Totaal :	**62.4**	**63.0**	**9.6**	**1.9**
H.O. :	mannelijk :	51.2	71.1	24.2	4.0
	vrouwelijk :	48.0	69.5	20.9	4.2
	Totaal :	**49.3**	**70.0**	**22.4**	**4.1**
leeftijd	<14 jaar :	68.3	54.5	1.2	0.5
	14-15 jaar :	63.9	62.6	6.8	1.6
	16-17 jaar :	61.7	67.8	16.3	3.8
	18 jaar :	52.3	75.2	15.2	2.7
	19 jaar :	51.5	69.3	17.3	3.8
	20 jaar :	46.0	67.9	32.5	5.7
	21-22 jaar :	39.3	65.6	34.4	4.6

We vinden ook significante verschillen (p<.001) naar onderwijsniveau voor de vrienden uit de vriendenkring die werken. Dubbel zo veel studenten van het hoger onderwijs (22.4%) dan leerlingen van het secundair onderwijs (9.6%) hebben vrienden in hun vriendenkring die werken. Nemen we de subgroepen mannen (p<.001) en vrouwen (p<.05) afzonderlijk dan valt op dat bij vrouwen het significant verschil minder uitgesproken is. Nochtans hebben dubbel zo veel vrouwelijke studenten (20.9%) vrienden in hun vriendenkring die werken dan de vrouwelijke (10.9%) leerlingen. Bij de mannen is deze verhouding bijna driemaal zo veel studenten (8.6%) dan leerlingen (24.2%). Het percentage respondenten in wiens vriendenkring eveneens werkende vrienden zitten stijgt in de vroege adolescentie van 1.2% bij <14 jarigen naar 6.8% 14-15 jarigen. In de middenadolescentie neemt dit percentage verder toe tot ongeveer 16.3% bij 16-17 jarigen. In de late adolescentie stijgt het aandeel

werkende vrienden in de vriendenkring van één zesde (17.3%) bij 19 jarigen tot één derde (34.4%) van de oudste leeftijdsgroepen. Met andere woorden neemt het percentage respondenten dat deel uitmaken van een vriendenkring met werkende vrienden voornamelijk in de midden en late adolescentie toe.
Eveneens vinden we significante verschillen (p<.05) naar onderwijsniveau bij respondenten waarvan de vriendenkring mede bestaat uit personen die werkloos zijn. In het secundair onderwijs zijn er 1.9% leerlingen in wiens vriendenkring werklozen zijn; in het hoger onderwijs is dit dubbel zo veel, nl. 4.1%. De verschillen die we naar onderwijsniveau bij mannen en vrouwen afzonderlijk vaststellen, zijn niet significant. Naar leeftijd bekeken, zien we ook hier het percentage respondenten in wiens vriendenkring eveneens werklozen zitten, stijgen van 0.5% bij de <14 jarigen naar 1.6% bij de 14-15 jarigen. Gedurende de midden-adolescentie en in het begin van de late adolescentie situeert dit percentage zich tussen 3 à 4% (3.8% bij 16-17, 19 jarigen en 2.7% bij 18 jarigen). Naar het einde van de late adolescentie stijgt dit percentage naar ongeveer 5% (5.7% bij 20 jarigen en 4.6% bij 21-22 jarigen). Met andere woorden stijgt het percentage respondenten die een vriendenkring hebben (deels) bestaande uit werkloze jongeren, naargelang de respondenten ouder worden.

3.2.2. Waar vriendenkring ontmoeten ?

We vroegen de respondenten aan te geven waar ze hun vriendenkring ontmoetten. Van de jongeren die deelnamen aan één of meerdere vriendenkringen, gaven bijna twee op drie adolescenten aan hun vriendenkring zowel op school (56.1%) als in cafés, in disco's of op fuiven (57.4%) te ontmoeten. Vier op tien (40.5%) jongeren zegt de vriendenkring bij (vrienden) thuis of op kot te ontmoeten. Nagenoeg telkens één op vijf jongeren ontmoet de vriendenkring in de sportvereniging (22.4%), op straat, plein of park (19.3%), in een jeugdhuis of jeugdclub (17.1%), in de jeugdbeweging (16.9%) en op andere plaatsen (23.3%), de welke door de respondent niet verder geëxpliciteerd werden.

tabel 3.3 : ontmoetingsplaats van de vriendenkring (%)

Vriendenkring ontmoeten	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
bij (vrienden) thuis/op kot :	40.5	35.8	43.0	39.9	40.7	28.1	35.7	37.5	41.4	45.1	41.2	47.4
op school :	56.1	62.4	52.5	56.8	55.5	57.9	66.7	67.2	57.0	50.8	50.4	46.8
op straat/ plein/ park :	19.3	30.3	13.0	21.4	17.4	28.7	30.5	30.2	19.8	12.4	11.8	8.4
in jeugdhuis/jeugdclub :	17.1	17.2	17.0	19.0	15.3	10.7	18.3	19.8	19.0	17.9	12.6	18.4
in cafés, disco of op fuiven :	57.4	37.6	68.6	53.4	61.0	12.9	26.3	58.6	70.6	67.0	71.8	66.8
in de jeugdbeweging :	16.9	21.0	14.6	17.9	15.9	25.3	22.1	19.8	13.9	15.5	11.3	15.8
in de sportvereniging :	22.4	27.9	19.4	27.9	17.3	39.3	27.2	21.6	20.1	18.9	19.7	18.4
op andere plaatsen :	23.3	24.6	22.5	21.4	25.0	24.7	18.3	28.4	23.5	20.8	22.7	26.8

Het thuis of op kot ontmoeten van vriendenkring is significant verschillend naar onderwijsniveau (p<.05) en leeftijd (p<.01). In het secundair onderwijs ontmoet één op drie (35.8%) leerlingen zijn vriendenkring thuis. In het hoger onderwijs is het aandeel dat de vriendenkring thuis of op kot ontmoet vier op tien (43.0%). In de vroege adolescentie stijgt dit aandeel van één kwart (28.1%) van de <14 jarigen naar één op drie (35.7%) 14-15 jarigen. In de middenadolescentie stijgt dit aandeel naar vier op tien (41.4%) bij de 18 jarigen om in de late adolescentie rond de 45% te blijven hangen (variërend tussen 41.2% bij 20 jarigen en 47.4% bij 21-22 jarigen).

Het ontmoeten van vrienden op school is significant verschillend naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (p<.001). Tien procent meer leerlingen (62.4%) dan studenten (52.5%) ontmoeten hun vriendenkring op de school. Op de jongste leeftijdsgroep na, daalt het percentage jongeren wiens vriendenkring hun dagbesteding (deels) dezelfde school als hijzelf is. Op het einde van de vroege adolescentie (66.7% bij 14-15 jarigen) en in het begin van de middenadolescentie (67.2% bij de 16-17 jarigen) is het aandeel twee op drie jongeren. Dit aandeel is in de late adolescentie maar één op twee (van 50.8% bij 19 jarigen naar 46.8% bij 21.22 jarigen) jongeren .

Het ontmoeten van vrienden op straat, plein of in een park is significant verschillend naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (p<.001). Dubbel zo veel leerlingen (30.3%) dan studenten (13.0%) ontmoeten hun vriendenkring op straat. Tijdens de vroege en het begin van de middenadolescentie ontmoet ongeveer één op drie (30.5% bij 14-15 jarigen) jongeren, zijn vriendenkring op straat. Op het einde van de middenadolescentie (19.8% bij 18 jarigen) is dit aandeel één op vijf jongeren. Het aandeel daalt in de late adolescentie verder naar één op tien (van 12.4% bij 19 jarigen naar 8.4% bij 21.22 jarigen) jongeren.

Het ontmoeten van vrienden in een jeugdhuis of jeugdclub is enkel significant verschillend naar leeftijd (p<.05). Op de jongste leeftijdsgroep (10.7%) en de 20 jarigen (12.6%) na is het percentage jongeren dat hun vrienden in een jeugdhuis ontmoet gelegen tussen 17.9% bij 19 jarigen en 19.8% bij 16-17 jarigen.

Het ontmoeten van vrienden in cafés, disco's en op fuiven is significant verschillend naar geslacht (p<.001), onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (p<.001). Ruim de helft (53.4%) van de vrouwen ontmoet de vriendenkring in een café. Bij de mannen bedraagt de verhouding drie op vijf (61.0%). Slechts een derde leerlingen (37.6%) tegenover tweederden studenten (68.6%) ontmoeten hun vriendenkring op café. Tijdens de vroege adolescentie stijgt het percentage van 12.9% bij <14 jarigen naar 26.3% bij 14-15 jarigen. In de middenadolescentie blijft dit percentage verder toenemen bij 16-17 (58.6%) jarigen tot het bij de 18 jarigen (70.6%) een stabiel niveau bereikt. In de late adolescentie blijft het aandeel jongeren dat hun vriendenkring op café ontmoet twee op drie (66.8% bij 21-22 jarigen en 71.8% bij 20 jarigen).

Het ontmoeten van vrienden in een jeugdbeweging is enkel significant verschillend naar leeftijd (p<.001). In de vroege adolescentie ontmoet één kwart (25.3%) van de <14 jarigen en één vijfde (22.1%) van de 14-15 jarigen zijn vriendenkring in de jeugdbeweging. In de middenadolescentie zakt het aandeel van één op vijf (19.8%) jongeren naar één op zeven (13.9%) respondenten. In de late adolescentie situeert het aandeel jongeren dat zijn vriendenkring in de jeugdbeweging ontmoet tussen één op zeven (15.5% bij 19 jarigen) à één op acht (11.9% bij 20 jarigen) respondenten.

Het ontmoeten van vrienden in de sportvereniging is significant verschillend naar geslacht (p<.001), onderwijsniveau (p<.01) en leeftijd (p<.001). Ruim een kwart (27.9%) van de mannen ontmoet de vriendenkring in een sportvereniging. Bij de vrouwen bedraagt de verhouding één op zes (17.3%). Ruim één kwart (27.9%) leerlingen tegenover één vijfde (19.4%) studenten ontmoeten hun vriendenkring in een sportvereniging. Tijdens de vroege adolescentie daalt dit percentage van 39.3% bij <14 jarigen naar 27.2% bij 14-15 jarigen. In de middenadolescentie blijft dit percentage verder dalen bij 16-17 (21.6%) jarigen tot het bij de 18 jarigen (20.1%) een stabiel niveau bereikt. In de late adolescentie is het aandeel jongeren dat hun vriendenkring in een sportvereniging ontmoet één op vijf (18.4% bij 21-22 jarigen en 19.7% bij 20 jarigen).

Het ontmoeten van vrienden op andere plaatsen is niet significant verschillend naar geslacht, onderwijsniveau en leeftijd (p<.001).

3.3. De vriendschapsrelatie als onderdeel van het sociaal netwerk

3.3.1. De dagbesteding van de vriendschapsrelatie

We vroegen de respondenten aan te geven of hun beste vriend(in) zich op dezelfde school bevindt, zich op een andere school bevindt, reeds werkt of werkloos is. Er was slechts één antwoord mogelijk.
Van de adolescenten die een vriendschapsrelatie hebben, antwoordden ruim (cfr. tabel 3.4.) vier op tien (41.0%) dat hun beste vriend naar dezelfde school als zijzelf gaat. Eén op twee (52.8%) respondenten hun beste vriend gaat naar een andere school. Ongeveer één op twintig (5.4%) jongeren geeft aan een vriendschapsrelatie te hebben met iemand die werkt en niet meer naar school gaat. Minder dan één procent (0.7%) van de jongeren zegt dat zijn beste vriend werkloos is.
De dagbesteding van de beste vriend is significant verschillend naar onderwijsniveau (p<.001) en naar leeftijd (p<.001). We vinden echter geen significante verschillen terug naar geslacht.

tabel 3.4. : waar situeert zich de vriendschapsrelatie?

Vriendschapsrelatie	(%)	op dezelfde school	op een andere school	werkt	is werkloos
	TOTAAL :	**41.0**	**52.8**	**5.4**	**0.7**
geslacht					
	mannelijk :	**39.2**	**54.6**	**5.3**	**0.9**
	vrouwelijk :	**42.6**	**51.3**	**5.5**	**0.4**
onderwijsniveau					
S.O. :	mannelijk :	54.8	44.1	0.6	0.6
	vrouwelijk :	62.0	36.3	1.7	0.0
	Totaal :	**58.0**	**40.6**	**1.1**	**0.3**
H.O. :	mannelijk :	24.8	64.3	9.6	1.3
	vrouwelijk :	33.3	58.5	7.4	0.7
	Totaal :	**30.0**	**60.8**	**8.2**	**1.0**
leeftijd	<14 jaar :	67.2	32.8	0.0	0.0
	14-15 jaar :	58.3	40.8	0.9	0.0
	16-17 jaar :	51.4	47.1	1.0	0.0
	18 jaar :	32.2	63.5	3.7	0.6
	19 jaar :	33.5	59.1	6.5	0.9
	20 jaar :	27.1	59.6	12.3	1.0
	21-22 jaar :	26.1	55.8	16.4	1.8

In het secundair onderwijs zeggen bijna drie op vijf (58.0%) leerlingen dat hun beste vriend naar dezelfde school als zijzelf gaat. In het hoger onderwijs komt dit bij de helft (30.0%) van de studenten voor. De gevonden verschillen naar onderwijs vinden we terug bij mannen en vrouwen afzonderlijk. In de vroege adolescentie geeft ruim twee op drie (67.2%) <14 jarigen tot drie op vijf (63.9%) 14-15 jarigen aan dat de beste vriend naar dezelfde school gaat. In de middenadolescentie zakt dit aandeel van de helft (51.4%) bij de 16-17 jarigen naar één derde (32.2%) bij de 18 jarigen. In de late adolescentie daalt dit verder naar ongeveer één kwart (26.1%) van de 21-22 jarigen. Met andere woorden, het percentage van de respondenten

waarvan de beste vriend die naar dezelfde school als de respondent gaat, daalt naargelang hun leeftijd toeneemt.
In het secundair onderwijs gaat bij 40.6% van de respondenten hun beste vriend naar een andere school tegenover de helft meer (60.8%) in het hoger onderwijs. De gevonden verschillen naar onderwijs vinden we terug bij mannen en vrouwen afzonderlijk. In de vroege adolescentie neemt het aandeel jongeren wiens beste vriend naar een andere school gaat toe van één derde (32.8%) van de <14 jarigen naar twee op vijf (40.8%) bij 14-15 jarigen. In de middenadolescentie stijgt dit percentage verder van 47.1% bij 16-17 jarigen tot een maximum van 63.5% bij 18 jarigen. In de late adolescentiejaren is het percentage respondenten wiens beste vriend naar een andere school gaat stabiel rond de drie op vijf (59.6% bij de 20 jarigen) jongeren. Met andere woorden neemt het percentage respondenten wiens beste vriend naar een andere school gaat tijdens de vroege en middenadolescentie toe.
Bij acht maal zo veel studenten van het hoger onderwijs (8.2%) dan bij leerlingen van het secundair onderwijs (1.1%) bestaat hun vriendschapsrelatie uit een werkende, niet schoolgaande, jongere. De gevonden verschillen naar onderwijs vinden we terug bij mannen en vrouwen afzonderlijk. Het percentage respondenten wiens beste vriend een werkende jongere is, is in de vroege adolescentie zeer laag (0.9% bij 14-15 jarigen). In de midden-adolescentie verviervoudigt dit (van 1.0% 16-17 jarigen tot 3.7% 18 jarigen) klein aandeel. In de late adolescentie stijgt dit percentage werkende vriendschapsrelaties van één op vijftien (6.5%) bij 19 jarigen tot één op zes (16.4%) bij de oudste leeftijdsgroep. Met andere woorden neemt het percentage respondenten wiens vriendschapsrelatie uit een werkende jongere bestaat in de midden maar voornamelijk in de late adolescentie toe.
In het secundair onderwijs zijn er 0.3% leerlingen wiens vriendschapsrelatie uit een werkloze jongere bestaat; in het hoger onderwijs is dit driemaal zo veel, nl. 1.0%. De gevonden verschillen naar onderwijs vinden we terug bij mannen en vrouwen afzonderlijk. In de vroege en middenadolescentie is er nauwelijks een jongere wiens beste vriend werkloos is (0.6% bij 18 jarigen). Gedurende de late adolescentie stijgt dit percentage van 0.9% bij 18 jarigen naar ongeveer 1.8% bij 21-22 jarigen. Het percentage van respondenten wiens vriendschapsrelatie uit een werkloze jongere bestaat neemt dus enkel in de late adolescentie toe, hoewel dit tot een zeer klein percentage van de respondenten beperkt blijft.

3.3.2. Waar vriendschapsrelatie ontmoeten ?

We vroegen de respondenten ons aan te geven waar ze hun beste vriend ontmoeten. Van de jongeren die vriendschapsrelaties aangaan, geven twee op drie (63.5%) adolescenten aan hun beste vriend (bij vrienden) thuis of op kot te ontmoeten. Ongeveer vier op tien jongeren ziet zijn beste vriend op school (42.4%) of in een café, disco of op een fuif (38.9%) Een op zeven jongeren ontmoet zijn beste vriend op straat, plein of park (15.0%), of in de sportvereniging (13.3%). Ongeveer één op tien respondenten geeft aan de beste vriend in een jeugdhuis /jeugdclub (9.9%) of in de jeugdbeweging (9.3%) te ontmoeten. Eén kwart (24.3%) van de respondenten ontmoet zijn beste vriend op andere plaatsen, dewelke door de respondent niet geëxpliciteerd werden.
Het thuis of op kot ontmoeten van zijn beste vriend is significant verschillend naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (p<.001). In het secundair onderwijs ontmoet 57.2% leerlingen zijn beste vriend thuis. In het hoger onderwijs is het aandeel dat zijn beste vriend thuis of op kot ontmoet twee op drie (67.8%). In de vroege adolescentie stijgt het aandeel van

bijna de helft (44.9%) van de <14 jarigen naar bijna drie op vijf (57.7%) 14-15 jarigen. In de midden en late adolescentie situeert dit aandeel zich rond de twee op drie adolescenten (licht stijgend van 66.2% bij 16-17 jarigen tot 69.7% bij de oudste leeftijdsgroep).

tabel 3.5. : ontmoetingsplaats van de vriendschapsrelatie (%)

Beste vriend(in) ontmoeten	**totaal**	**SO**	**HO**	**♂**	**♀**	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
bij (vrienden) thuis/op kot :	63.5	57.2	67.8	61.8	65.0	44.9	57.7	66.2	68.5	67.6	66.7	69.7
op school :	42.4	56.9	32.4	39.0	45.2	64.4	58.1	53.8	34.1	30.8	34.7	28.5
op straat/ plein/ park :	15.0	24.2	8.6	17.6	12.4	23.1	27.8	21.8	11.1	8.2	8.2	7.9
in jeugdhuis/jeugdclub :	9.9	10.1	9.9	12.3	8.0	7.4	8.7	12.8	12.2	10.1	7.8	9.1
in cafés, disco of op fuiven :	38.9	25.8	47.9	37.0	40.5	8.3	19.1	44.4	49.3	47.2	48.9	46.7
in de jeugdbeweging :	9.3	11.1	8.0	9.4	9.1	9.7	12.0	11.1	9.6	8.5	4.6	9.1
in de sportvereniging :	13.3	18.6	9.7	18.5	8.7	25.9	17.8	12.4	10.8	8.5	11.9	9.7
op andere plaatsen :	24.3	24.3	24.4	21.4	27.0	20.4	25.7	26.5	24.8	21.8	27.9	24.8

Het ontmoeten van vrienden op school is significant verschillend naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (p<.001). Bijna dubbel zo veel leerlingen (56.9%) als studenten (32.4%) ontmoeten hun beste vriend op de school. In de vroege adolescentie daalt het aandeel van twee op drie (64.4%) <14 jarigen naar minder dan drie op vijf (58.1%) 14-15 jarigen. In het begin van de middenadolescentie is het aandeel één op twee jongeren (53.8% bij de 16-17 jarigen) en zakt naar het einde van deze leeftijdsfase naar één op drie (34.1%) 18 jarigen. Het aandeel schommelt in de late adolescentie rond de drie op tien (van 28.5% bij 21-22 jarigen tot 34.7% bij 20 jarigen) respondenten.

Het ontmoeten van de beste vriend op straat, plein of in een park is significant verschillend naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (p<.001). Driemaal zo veel leerlingen (24.2%) dan studenten (8.6%) ontmoeten hun beste vriend voornamelijk op straat. Tijdens de vroege adolescentie ontmoet ongeveer één kwart (23.1% bij <14 jarigen en 27.8% bij 14-15 jarigen) jongeren, hun beste vriend op straat. In de middenadolescentie daalt dit aandeel van één op vijf (21.8%) 16-17 jarigen naar één op tien (11.1%) 18 jarigen. Het aandeel in de late adolescentie is nagenoeg één op twaalf (8.2% bij 19- en 20 jarigen en 7.9% bij 21-22 jarigen) respondenten.

Het ontmoeten van hun beste vriend in een jeugdhuis/jeugdclub en in een jeugdbeweging is niet significant verschillend naar geslacht, leeftijd en onderwijsniveau.

Het ontmoeten van de beste vriend in cafés, disco's en op fuiven is significant verschillend naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (p<.001). Bijna dubbel zoveel studenten (47.9%) als leerlingen (25.8%) ontmoeten hun beste vriend op café. Tijdens de vroege adolescentie stijgt het percentage van 8.3% bij <14 jarigen naar 19.1% bij 14-15 jarigen. In de midden-adolescentie blijft dit percentage verder toenemen bij 16-17 jarigen (44.4%) tot het bij de 18 jarigen (49.3%) een stabiel niveau bereikt. In de late adolescentie blijft het aandeel jongeren dat hun beste vriend op café ontmoet één op twee (46.7% bij 21-22 jarigen en 48.9% bij 20 jarigen).

Hun beste vriend ontmoeten in de sportvereniging is significant verschillend naar geslacht (p<.001), onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (p<.001). Ruim een kwart (27.9%) van de mannen ontmoet de vriendschapsrelatie in een sportvereniging. Bij de vrouwen bedraagt de verhouding één op zes (17.3%). Ruim dubbel zo veel (18.6%) leerlingen als (9.7%) studenten ontmoeten hun beste vriend in een sportvereniging. Tijdens de vroege adolescentie daalt het percentage van 25.9% bij <14 jarigen naar 17.8% bij 14-15 jarigen. In de middenadolescentie

blijft dit percentage verder dalen tot 12.4% van de 16-17 jarigen. Op het einde van de midden adolescentie (10.8% bij de 18 jarigen) en tijdens de late (variërend van 8.5% bij de 19 jarigen tot 11.9% bij de 20 jarigen) adolescentie is het aandeel ongeveer één op tien jongeren.
Het ontmoeten van de beste vriend op andere plaatsen is niet significant verschillend naar geslacht, onderwijsniveau en leeftijd (p<.001).

3.4. De liefdesrelatie als onderdeel van het sociaal netwerk

3.4.1. Dagbesteding van de liefdesrelatie

We vroegen de respondenten aan te geven of hun lief/partner zich op dezelfde school bevindt, zich op een andere school bevindt, reeds werkt of werkloos is. Er was slechts één antwoord mogelijk.
Van de adolescenten die een lief/partner hebben, antwoordden (tabel 3.6.) ruim één op vijf (19.2%) dat hun lief/partner naar dezelfde school als zijzelf gaan. Drie op vijf (59.9%) respondenten hun lief/partner gaat naar een andere school. Ongeveer één op vijf (19.1%) jongeren geeft aan een lief of partner te hebben die werkt. Minder dan twee procent (1.8%) van de jongeren zegt dat zijn lief/ partner werkloos is.
De dagbesteding van het lief/de partner is significant verschillend naar geslacht (p<.001), onderwijsniveau (p<.001) en naar leeftijd (p<.001).
Meer dan één op vijf (22.1%) mannen geeft aan dat zijn lief/partner naar dezelfde school als hijzelf gaat. Bij de vrouwen bedraagt deze verhouding één op zes (16.7%). De gevonden verschillen naar geslacht vinden we terug in het secundair onderwijs en het hoger onderwijs afzonderlijk. Zowel in het secundair onderwijs (21.5%) als in het hoger onderwijs (17.8%) zegt ongeveer één op vijf adolescenten dat hun lief/partner naar dezelfde school als zijzelf gaan. In de vroege adolescentie geeft bijna één op drie (31.1%) <14 jarigen tot één op vijf (21.1%) 14-15 jarigen aan dat hun lief/partner dezelfde school lopen. In de midden-adolescentie zakt dit aandeel naar één op zes bij de 16-17 (16.9%) en bij 18 jarige (18.2%) jongeren. In de late adolescentie schommelt het aandeel tussen één op vijf (20.0%) bij 20 jarigen en één op zes (15.7%) bij 19 jarigen. Met andere woorden, het percentage lief/partner dat naar dezelfde school als de respondent gaat, daalt voornamelijk in de vroege adolescentie.
Bijna driekwart (74.1%) mannen geeft aan dat zijn lief/partner naar een andere school als hijzelf gaat. Bij de vrouwen bedraagt deze verhouding één op twee (49.9%). De gevonden verschillen naar geslacht vinden we terug in het secundair onderwijs en het hoger onderwijs afzonderlijk. In het secundair onderwijs gaat 66.6% van de respondenten hun lief/partner naar een andere school tegenover tien procent minder (56.0%) in het hoger onderwijs. De gevonden verschillen naar onderwijs vinden we, weliswaar minder uitgesproken, enkel terug bij vrouwen afzonderlijk. In de vroege adolescentie schommelt het aandeel jongeren wiens lief/partner naar een andere school gaat rond zeven op tien jongeren (68.9% bij <14 jarigen en 71.4% 14-15 jarigen). In de middenadolescentie daalt dit percentage lichtjes naar minder dan twee op drie (64.1% bij 16-17 jarigen en 63.1% bij 18 jarigen) respondenten. In de late adolescentiejaren zakt het percentage respondenten wiens lief/partner naar een andere school gaat van 57.8% bij 19 jarigen naar één op twee bij 20 jarigen (47.1%) of 21-22 jarigen (50.8%). Met andere woorden het percentage respondenten wiens lief/partner naar een andere school gaat, daalt geleidelijk in de midden, maar voornamelijk op het einde van de late adolescentie.

tabel 3.6. : waar situeert zich de liefdesrelatie?

Liefdesrelatie	(%)	op dezelfde school	op een andere school	werkt	is werkloos
	TOTAAL :	**19.2**	**59.9**	**19.1**	**1.8**
geslacht					
	mannelijk :	**22.1**	**74.1**	**3.1**	**0.7**
	vrouwelijk :	**16.7**	**49.9**	**31.4**	**3.0**
onderwijsniveau					
S.O. :	mannelijk :	22.3	75.5	1.6	0.6
	vrouwelijk :	20.5	54.2	21.1	4.2
	Totaal :	**21.5**	**66.6**	**9.9**	**2.0**
H.O. :	mannelijk :	21.9	72.7	5.4	0.0
	vrouwelijk :	15.2	46.8	35.4	2.6
	Totaal :	**17.8**	**56.0**	**24.5**	**1.6**
leeftijd	<14 jaar :	31.1	68.9	0.0	0.0
	14-15 jaar :	21.1	71.4	5.3	2.3
	16-17 jaar :	16.9	64.1	16.2	2.8
	18 jaar :	18.2	63.1	16.7	2.0
	19 jaar :	15.7	57.8	24.2	2.2
	20 jaar :	20.0	47.1	31.1	1.8
	21-22 jaar :	17.8	50.8	29.6	1.8

Nauwelijks 3.1% mannen geeft aan dat zijn lief/partner werkt. Bij de vrouwen bedraagt dit percentage tien maal meer (31.4%). De gevonden verschillen naar geslacht vinden we terug in het secundair onderwijs en het hoger onderwijs afzonderlijk.
Tussen mannen en vrouwen is de verhouding aangaande het hebben van een lief of partner die werkt, in het secundair onderwijs 1/15 en in het hoger onderwijs 1/7. Bijna drie maal zo veel studenten van het hoger onderwijs (24.5%) dan leerlingen van het secundair onderwijs (9.9%), hebben een lief/partner die werken gaat. De gevonden verschillen naar onderwijs vinden we enkel terug bij vrouwen (p<.05) afzonderlijk. Het percentage respondenten met een lief/partner die werkt, neemt in de vroege adolescentie merkelijk toe, van afwezig bij <14 jarigen tot één op twintig (5.3%) bij de 14-15 jarigen. In de middenadolescentie verdrievoudigt dit naar 16.2% bij 16-17 jarigen en 16.7% 18 jarigen. In de late adolescentie stijgt dit percentage nog van één op vier (24.2%) bij 19 jarigen tot één derde (31.1%) bij de 20 jarigen. Met andere woorden, het percentage respondenten dat een lief/partner heeft die werkt, neemt sterk toe in de vroege adolescentie en blijft verder stijgen in de midden en late adolescentie.
Minder dan één procent (0.7%) mannen geeft aan dat zijn lief/partner werkloos is. Bij de vrouwen bedraagt dit percentage 3.0%, dit is viermaal zo hoog als bij mannen. De gevonden verschillen naar geslacht vinden we terug in het secundair onderwijs en het hoger onderwijs afzonderlijk. In het secundair onderwijs zijn er 2.0% leerlingen met een lief/partner die werkloos is; in het hoger onderwijs is dit tegen de verwachting in lager nl. 1.6%. De gevonden verschillen naar onderwijs vinden we enkel terug bij vrouwen (p<.05) afzonderlijk. Op de jongste leeftijdsgroep na waar geen enkele respondent een werkloos lief heeft, schommelt het percentage jongeren met een werkloze lief of partner rond de twee procent, met een iets hoger percentage bij de 16-17 jarigen (2.8%). Met andere woorden, de leeftijd heeft nauwelijks invloed op het percentage respondenten wiens lief/partner werkloos is.

3.4.2. Waar lief/partner ontmoeten ?

We vroegen de respondenten aan te geven waar ze hun lief/partner ontmoetten. Van de jongeren die een lief/partner hebben, geven bijna twee op drie adolescenten aan hun lief/partner bij (vrienden) thuis of op kot (65.6%) te ontmoeten. Vier op tien (43.4%) jongeren ontmoeten het lief of de partner in cafés, in disco's of op fuiven. Eén op vijf jongeren zegt het lief op school (17.1%) en op straat, plein of park (18.2%) te ontmoeten. Nagenoeg telkens één op tien jongeren ontmoet het lief of de partner in de sportvereniging (8.2%) of in een jeugdhuis of jeugdclub (10.6%). Hun lief of partner in de jeugdbeweging ontmoeten, gebeurt bij één op twintig (5.9%) respondenten. Ongeveer één op drie (31.0%) adolescenten ontmoet zijn lief of partner op andere plaatsen, dewelke door de respondent niet geëxpliciteerd werden.

tabel 3.7. : ontmoetingsplaats van de liefdesrelatie (%)

Lief ontmoeten (%)	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
bij (vrienden) thuis/op kot :	65.6	42.8	78.7	55.4	73.8	16.7	32.6	57.7	70.2	78.1	85.6	86.0
op school :	17.1	22.8	13.9	18.6	16.1	34.4	20.7	19.6	13.9	13.1	17.4	11.8
op straat/ plein/ park :	18.2	28.9	12.0	23.2	14.2	26.0	34.1	30.4	15.5	10.0	12.6	9.6
in jeugdhuis/jeugdclub :	10.6	13.9	8.7	10.2	10.9	6.3	12.6	17.9	12.2	9.6	6.6	6.6
in cafés, disco of op fuiven :	43.4	39.4	45.7	43.9	43.0	20.8	34.1	56.5	55.9	41.0	43.7	38.3
in de jeugdbeweging :	5.9	8.4	4.4	5.6	6.1	9.4	9.6	8.3	5.0	2.8	4.2	5.9
in de sportvereniging :	8.2	11.6	6.2	8.9	7.7	14.6	14.8	8.9	6.7	4.0	5.4	10.3
op andere plaatsen :	31.0	35.5	28.4	28.9	32.8	41.7	34.1	34.5	29.8	29.1	27.5	26.5

Het thuis of op kot ontmoeten van zijn lief of partner is significant verschillend naar geslacht (p<.001), onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (p<.001). De helft (55.4%) van de mannen geeft aan het lief thuis of op kot te zien. Bij de vrouwen is dit bijna driekwart (78.7%) van de respondenten. In het secundair onderwijs ontmoeten vier op tien (42.8%) leerlingen zijn lief of partner thuis. In het hoger onderwijs is het aandeel dat lief of partner thuis ontmoet driekwart (78.7%). In de vroege adolescentie stijgt het aandeel jongeren dat hun lief thuis zien van één op zes (16.7%) van de <14 jarigen naar één op drie (32.6%) 14-15 jarigen. In de middenadolescentie betreft dit aandeel bijna drie op vijf (57.7%) 16-17 jarigen. Zeven op de tien (70.2%) 18 jarige jongeren die een liefdesrelatie onderhouden, ontmoeten hun lief of partner thuis of op kot. In de late adolescentie klimt het aandeel van 78.1% bij 19 jarigen naar meer dan 85% bij 20 (85.6%) en 21-22 (86.0%) jarigen.

Het ontmoeten van hun lief of partner op school is significant verschillend naar onderwijsniveau (p<.05) en leeftijd (p<.001). Eén op vijf (22.8%) leerlingen ontmoet het lief op de school. Bij de studenten is dit één op zeven (13.9%). In de vroege adolescentie en het begin van de middenadolescentie neemt het aandeel jongeren dat hun lief op school ontmoeten af van één op drie (34.4%) <14 jarigen naar één op vijf 14-15 jarigen (20.7%) en 16 jarigen (19.6%).

Op de twintig jarigen (17.4%) na, is het aandeel laatadolescenten dat hun lief/partner op school zien, een op acht (13.1% bij de 19 jarigen en 11.8% bij de 21-22 jarigen).

Het ontmoeten van hun lief of partner op straat, plein of in een park is significant verschillend naar geslacht (p<.05), onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (p<.001). Eén kwart (23.2%) van de mannen ontmoet zijn lief op straat, op een plein of in een park. Bij de vrouwen is deze

verhouding één op zeven (14.2%). Meer dan dubbel zo veel leerlingen (28.9%) dan studenten (12.0%) ontmoeten hun lief of partner op straat. Tijdens de vroege en het begin van de middenadolescentie ontmoet ongeveer één op drie (30.4% bij 16-17 jarigen) jongeren, hun lief op straat. Op het einde van de middenadolescentie (15.5% bij 18 jarigen) is dit aandeel één op zes jongeren. Het aandeel is in de late adolescentie één op tien (12.6% bij 20 jarigen en 9.6% bij 21.22 jarigen) jongeren.

Het ontmoeten van lief/partner in een jeugdhuis/jeugdclub, jeugdbeweging en anderen is niet significant verschillend naar geslacht, onderwijsniveau en leeftijd.

Het ontmoeten van lief/partner in cafés, disco's en op fuiven is significant verschillend naar leeftijd (p<.001). Tijdens de vroege adolescentie stijgt het aandeel van één vijfde (20.8%) bij <14 jarigen naar één derde (34.1%) bij 14-15 jarigen. In de middenadolescentie bedraagt het aandeel ruim de helft van de 16-17 (56.5%) en de 18 (55.9%) jarigen. In de late adolescentie zakt het aandeel jongeren dat hun lief of partner op café ontmoeten naar ongeveer drie op vijf (38.3% bij 21-22 jarigen en 43.7% bij 20 jarigen) jongeren.

Het ontmoeten van lief/partner in de sportvereniging is significant verschillend naar leeftijd (p<.001). Ongeveer één op zeven (14.6% bij <14 jarigen en 14.8% bij 14-15 jarigen) vroegadolescenten ziet zijn lief in een sportvereniging. In de middenadolescentie schommelt dit percentage tussen 8.9% bij 16-17 jarigen en 6.7% bij de 18 jarigen. In de late adolescentie is het aandeel jongeren dat hun lief of partner in een sportvereniging ontmoeten één op twintig (4.0% bij19 jarigen en 5.4% bij 20 jarigen), op uitzondering van de oudste leeftijdsgroep waar dit percentage dubbel zo hoog is (10.3%).

3.5. Netwerktypologie van informele relaties bij adolescenten

In de voorgaande paragrafen zijn de drie belangrijkste componenten (groepsrelaties, vriendschapsrelaties en relatie met lief/partner) van het sociaal netwerk waarin jongeren buiten gezin, school, verenigingsleven en tewerkstelling kunnen verkeren, besproken. Op basis van een combinatie van deze drie componenten ontstaat een typologie van de informele netwerkstructuur, die uit 8 verschillende netwerktypen, zoals in tabel 3.8. weergegeven, bestaat.

Eén op twee (50.5%) adolescenten heeft een liefdesrelatie, een vriendschapsrelatie en maakt deel uit van (één of meer) vriendenkringen. Nagenoeg één op drie (31.7%) respondenten heeft zowel een beste vriend als een vriendenkring. Meer dan één op twintig (5.8%) jongeren zegt enkel deel uit te maken van een vriendenkring. Het hebben van een lief/partner enerzijds gecombineerd met het hebben van een goede vriendin (4.2%) of het deel uitmaken van een vriendenkring (3.5%) anderzijds komt bij ongeveer evenveel jongeren voor. Het percentage van de adolescenten die enkel een vriendschapsrelatie (2.8%) of enkel een liefdesrelatie (1.1%) hebben, is vrij laag. Opvallend laag is het percentage (0.5%) jongeren die aangeven over geen informeel sociaal netwerk te beschikken. Sociaal geïsoleerd zijn, is bij jongeren uit de totale respondentengroep eerder uitzonderlijk. Of deze kleine groep dit als problematisch ervaart, kan niet geconcludeerd worden uit deze onderzoeksgegevens.

tabel 3.8. : totaalbeeld van de netwerktypologie[2] (%)

	totaal	secundair onderwijs			hoger onderwijs			♂	♀
		totaal	♂	♀	totaal	♂	♀		
zonder informele relaties :	**0.5**	**0.7**	1.0	0.3	**0.3**	0.8	0.0	**0.9**	**0.1**
enkel vriendenkring :	**5.8**	**4.2**	5.8	2.2	**6.7**	10.2	4.3	**8.2**	**3.6**
enkel vriendschapsrelaties :	**2.8**	**6.3**	5.8	7.0	**0.7**	1.0	0.6	**3.1**	**2.6**
zowel vriendschapsrelaties als vriendenkring:	**31.7**	**32.7**	31.8	34.1	**31.1**	33.3	29.3	**32.6**	**30.8**
enkel liefdesrelatie :	**1.1**	**1.0**	1.0	0.9	**1.2**	1.2	1.1	**1.1**	**1.1**
zowel liefdesrelatie als vriendenkring :	**3.5**	**1.1**	1.0	1.3	**4.9**	4.3	5.3	**2.8**	**4.0**
zowel liefdesrelaties als vriendschapsrelaties:	**4.2**	**6.7**	8.0	5.0	**2.6**	2.4	2.9	**4.9**	**2.5**
alle drie relatie vormen :	**50.5**	**47.4**	45.8	49.2	**52.3**	46.9	56.5	**46.4**	**54.2**

De netwerktypologie is niet significant verschillend naar onderwijsniveau. Enkel bij de vrouwelijke respondenten afzonderlijk vinden we een minder beduidend significant verschil. Waar 7.0% meisjes van het secundair onderwijs aangeven enkel een beste vriend(in) te hebben is dit voor het hoger onderwijs slechts 0.6%. Dubbel zoveel vrouwelijke studenten (4.3%) als hun sexegenoten van het secundair onderwijs (2.2%) hebben enkel een vriendenkring. Het percentage vrouwen die zowel een liefdesrelatie als een vriendenkring hebben is viermaal zo hoog in het hoger onderwijs (5.3%) dan in het secundair onderwijs (1.3%). Bijna dubbel zo veel meisjes van het secundair onderwijs (5.0%) dan vrouwen van het hoger onderwijs (2.9%) hebben zowel een liefdes- als een vriendschapsrelatie.
Ook naar geslacht ($p<.01$) en naar leeftijd ($p<.001$) zijn de waargenomen verschillen significant. Het significante verschil naar geslacht is echter minder uitgesproken. Duidelijk veel meer mannen (0.9%) dan vrouwen (0.1%) zeggen geen informele sociale relaties te hebben. Het aantal is echter beperkt tot 8 mannen. Meer dan dubbel zo veel mannen als vrouwen hebben enkel een beste vriend (respectievelijk 8.2% en 3.6%) of hebben zowel een vriendschaps- als een liefdesrelatie (respectievelijk 4.9% en 2.5%). Nagenoeg evenveel mannen als vrouwen hebben enkel een vriendschapsrelatie (respectievelijk 3.1% en 2.6%), enkel een liefdesrelatie (respectievelijk 1.1% en 1.1%) of hebben zowel een vriendschapsrelatie en nemen deel aan één of meerdere vriendenkringen (respectievelijk 32.6% en 30.8%). Meer vrouwen dan mannen geven aan zowel een liefdesrelatie te hebben en deel te nemen aan één of meerdere vriendenkringen (respectievelijk 4.0% en 2.8%) of een liefderelatie te hebben gecombineerd met een vriendschapsrelatie en deelname aan (één of meer) vriendenkringen (respectievelijk 54.2% en 46.4%). Met andere woorden 10% meer vrouwen dan mannen hebben alle onderscheiden relatievormen in hun informeel sociaal netwerk. Het significant verschil naar geslacht vinden we enkel in de subgroep hoger onderwijs afzonderlijk terug.

[2] Naar analogie van Van der Linden (1990), p.85.

3.6. Samenvatting

We onderscheiden drie vormen van relaties in het informele sociale netwerk van jongeren, nl. deelname aan vriendenkring, vriendschapsrelaties en liefdesrelaties. Bij één op twee adolescenten komen alle relatievormen voor: heeft een lief, een beste vriend(in) en één of meerdere vriendenkringen. 9 op 10 jongeren heeft een vriendschapsrelatie en/of maakt ook deel uit van één of meerdere vriendenkringen. Het percentage jongeren, dat aangeeft over geen informeel sociaal netwerk te beschikken, is opvallend laag (0.5%). Oudere adolescenten geven meer aan deel uit te maken van (een) vriendenkring(en), terwijl bij 17- jarigen en jonger vriendschapsrelaties populairder zijn. Dit gegeven stemt overeen met de ontwikkeling van vriendschaps- en groepsrelaties gedurende de adolescentiefase. Twee op drie jongeren heeft op het moment van de bevraging een lief of partner. Dit geldt meer voor vrouwen dan voor mannen. Vier op tien jongeren van minder dan 14 zeggen reeds een liefdesrelatie te hebben. Dit cijfer stijgt tot de leeftijdsgroep van 16-17 ,om daarna weer af te nemen.
Voor wat de **vriendenkring** betreft, kan de school als een belangrijke bron beschouwd worden. Dit is voornamelijk het geval voor jongeren uit het secundair onderwijs: De vriendenkring van twee op drie leerlingen bevindt zich daar ; bij studenten is dit voor vier op tien het geval. Een vriendenkring met werkenden vinden we meer terug bij studenten (22.4%) dan bij leerlingen (9.6%).Het aantal werklozen in de vriendenkring blijft gering.
Het café, de school en thuis zijn de meest vermelde (1/3 tot 2/3) plaatsen waar jongeren hun vriendenkring ontmoeten. Het café en thuis worden meer door studenten aangegeven, de school meer door leerlingen. Dubbel zoveel leerlingen (30.3%) dan studenten (13%) ontmoeten hun vriendenkring op straat. Deze plaats is vooral belangrijk voor jongeren in de vroege en het begin van de middenadolescentie. Ongeveer één kwart van de <14-jarigen geeft een jeugdbeweging als ontmoetingsplaats aan, dit cijfer daalt tot één op acht bij de 20-jarigen.
Diegenen die een **vriendschapsrelatie**, m.a.w. een beste vriend(in), hebben, geven aan dat die persoon vaak naar dezelfde school als zijzelf gaat. Dit is meer het geval voor vroegadolescenten. In het secundair onderwijs ontmoet meer dan de helft van de leerlingen hun beste vriend thuis (57.2%) of op school (56.9%). Bij studenten ligt dit percentage nog hoger voor de ontmoetingsplaats thuis of kot (67.2%), maar veel lager voor de school (slechts 32.4%). Meer leerlingen dan studenten ontmoeten hun beste vriend(in) op straat, terwijl het omgekeerde geldt voor het café: bijna dubbel zoveel studenten (47.9%) als leerlingen (25.8%) ontmoeten hun beste vriend op café.. Dit percentage gaat in stijgende lijn, van de vroege naar de late adolescentie.
Wanneer de respondent een **lief/partner** heeft, gaat die bij ongeveer één op vijf adolescenten naar dezelfde school als hij. Meest voorkomend is bijgevolg dat zijn lief/partner naar een andere school gaat. Dit is opvallend meer bij mannen het geval dan bij vrouwen: bijna driekwart tegenover de helft. Nauwelijks 3.1% mannen geeft aan dat zijn lief werkt. Bij de vrouwen bedraagt dit percentage beduidend meer (31.4%). Leerlingen (42.8%) zien hun lief, minder dan studenten (78.8%), thuis. Toch ligt dit cijfer wat hoger dan de 39.9% leerlingen die aangeven hun lief op café, fuiven, of in de disco te ontmoeten. Voor het hoger onderwijs ligt dit percentage op 45.7%. Ontmoetingen op café e.d. stijgen van 20.8% bij <14-jarigen naar 55.9% bij de 18-jarigen. In de late adolescentie daalt dit cijfer weer. Meer dan dubbel zoveel leerlingen (28.9%) dan studenten (12%) ontmoeten hun lief op straat, op een plein of in een park. Ontmoetingsplaatsen als thuis, op café en op straat blijken populairder dan de school.
We besluiten dat de meerderheid van de jongeren aangeven zeker niet in een geïsoleerde positie te zitten. Thuis, café (fuif, disco) en de school blijken belangrijke ontmoetingsplaatsen te zijn.

4. HET ALCOHOLGEBRUIK BIJ JONGEREN

Aan alle respondenten werd de vraag gesteld welke alcoholhoudende middelen (bier, wijn, sterke dranken en andere alcoholische dranken zoals aperitieven en long-drinks) ze gebruikten. Indien de respondent één van deze alcoholische producten dronk, werd eveneens gevraagd voor het desbetreffende product aan te duiden wanneer dit het laatst gebeurde. Op basis van de gegeven antwoorden verkregen we een zicht over het totale gebruik van alcohol. Alvorens in te gaan op de verschillende soorten alcoholhoudende dranken willen we eerst het gebruik van alcohol verder bestuderen. Om vergelijking met andere onderzoeken mogelijk te maken zijn de bestaande antwoordmogelijkheden herleid tot de volgende 3 groepen,
nl.:
- de nooit-gebruikers (dit zijn diegene die aangeven nog nooit alcohol te hebben gedronken of alcohol niet te kennen)
- de stoppers (dit zijn de respondenten die aangeven het voorbije jaar geen enkel alcoholisch product gebruikt te hebben, maar ooit in hun leven wel eens alcohol te hebben gebruikt).
- de gebruikers (dit zijn de respondenten die aangeven het voorbije jaar ten minste één van de alcoholische middelen te hebben gebruikt).

Op basis van deze driedeling spreken we eveneens van:
- de niet-gebruikers (dit zijn de respondenten die het alcohol nooit of niet het voorbije jaar hebben gedronken, met andere woorden de nooit-gebruikers en stoppers samen).
- de ooit-gebruikers (dit zijn de respondenten die aangeven ooit in hun leven ten minste één van de alcoholische dranken te hebben gedronken, met andere woorden de groep stoppers en gebruikers samen).

In onderstaande tabel 4.1. worden de resultaten weergegeven betreffende het alcoholgebruik van de totale respondentenpopulatie en van de subgroepen (naar geslacht, studieniveau en leeftijd).

4.1. Alcohol drinken of niet ?

Met het drinken van alcohol bedoelen we het gebruik van minstens 1 volledig glas alcoholische drank. Van de totale onderzochte populatie geven 1584 respondenten, dit is 85.9%, aan in hun leven alcohol te hebben gedronken of dit nog steeds doen. Onder hen is 4.6% (n=85) hiermee gestopt. 14.1% (n=259) van de respondenten geven aan nog nooit in hun leven alcohol te hebben gedronken.
Er zijn naar geslacht geen significante verschillen vast te stellen wat betreft het gebruik van alcohol. Nagenoeg 4 op 5 jongeren, zowel mannen als vrouwen, drinken wel eens alcohol. Eén op twintig adolescenten is met het drinken van alcohol gestopt. Ook binnen het secundair onderwijs als binnen het hoger onderwijs zijn er geen significante verschillen naar geslacht vast te stellen. Zoals we verder zullen zien is dit in tegenstelling tot het soort product dat mannen en vrouwen gebruiken.
Een duidelijk significant verschil is vast te stellen tussen de verschillende leeftijden (Kendall tau: .32660, $p < .001$) en aldus ook wat betreft het onderwijsniveau ($p < .001$).
Meer dan de helft (56.4%) van de adolescenten die jonger zijn dan 14 jaar, geven aan alcohol nog nooit te hebben gedronken en slechts één op drie (33.8%) van hun leeftijdgenoten gebruikt tot op heden alcohol. Het aandeel stoppers in deze leeftijdsgroep is vrij groot.

tabel 4.1: alcoholgebruik bij jongeren: nooit-gebruikers, stoppers en gebruikers

Alcohol	Nooit-gebruikers		Stoppers		Gebruikers		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
TOTAAL :	259	**14.1**	85	**4.6**	1499	**81.3**	1843	**100**
geslacht								
mannelijk :	133	**14.7**	48	**5.3**	723	**80.0**	904	**100**
vrouwelijk :	125	**13.4**	37	**4.0**	769	**82.6**	931	**100**
secundair onderwijs								
totaal :	214	**28.7**	60	**8.1**	471	**63.2**	745	**100**
mannelijk :	120	**27.6**	34	**7.8**	281	**64.6**	435	**100**
vrouwelijk :	93	**30.3**	119	**8.5**	188	**61.2**	400	**100**
hoger onderwijs								
totaal :	45	**4.1**	25	**2.3**	1028	**93.6**	1098	**100**
mannelijk :	13	**2.8**	14	**3.0**	442	**94.2**	469	**100**
vrouwelijk :	32	**5.1**	11	**1.8**	581	**93.1**	624	**100**
leeftijd								
<14 jaar :	132	**56.4**	23	**9.8**	79	**33.8**	234	**100**
14-15 jaar :	63	**26.9**	18	**7.7**	153	**65.4**	234	**100**
16-17 jaar :	20	**8.7**	15	**6.5**	196	**84.8**	231	**100**
18 jaar :	15	**4.1**	6	**1.7**	343	**94.2**	364	**100**
19 jaar :	17	**4.5**	12	**3.2**	346	**92.3**	375	**100**
20 jaar :	4	**1.8**	6	**2.7**	211	**95.5**	221	**100**
21-22 jaar :	7	**4.0**	5	**2.8**	164	**93.2**	176	**100**

Vanaf de leeftijd van 14 jaar, en dit gedurende de vroege en middenadolescentie is er een duidelijke toename vast te stellen van de alcoholdrinkers, nl. 65.4% bij de 14-15 jarigen en 84.8% bij de 16-17 jarigen. Tijdens deze vier ontwikkelingsjaren van de vroege en midden-adolescentie neemt het alcoholgebruik met ongeveer 50% toe. Een omgekeerde tendens doet zich voor bij zowel de nooit-gebruikers (26.9% bij de 14-15 jarigen en 8.7% bij de 16-17 jarigen) als de stoppers (7.7% bij de 14-15 jarigen en 6.5% bij de 16-17 jarigen).
Op het einde van de midden en late adolescentie stabiliseren de resultaten zich min of meer. Eén op 25 (4.1%) van de 18-jarigen heeft nog nooit alcohol gedronken. Ook het aantal stoppers, nl. één op vijftig (1.7%) 18-jarigen, is tot een zeer kleine groep herleid. Van deze leeftijdsgroep (18 jaar) zijn bijna alle respondenten gebruikers van alcohol (94.2%). Eens de late adolescentie bereikt, kent het gebruik van alcohol nauwelijks nog variatie. We kunnen gerust stellen dat alcoholgebruik een gedragspatroon is dat zich tijdens de vroege en midden-adolescentie vormt.
Gezien de jongste leeftijdsgroepen, nl. <14 jaar, 14-15 jaar en 16-17 jaar, hoofdzakelijk vertegenwoordigd zijn in het secundair onderwijs en de oudste leeftijdsgroepen, nl. 18 jaar, 19 jaar, 20 jaar en 21-22 jaar, voornamelijk hoger onderwijs volgen, is het niet verwonderlijk dat het alcoholgebruik meer voorkomt (Kendall tau: .32895) bij studenten van het hoger onderwijs (93.6%) dan bij leerlingen van het secundair onderwijs (63.2%).
Bijna twee op drie leerlingen uit het secundair onderwijs drinkt alcohol. Van de totale groep niet-drinkers (36.8%) is bijna één vierde (8.1%) gestopt met drinken en hebben ongeveer drie op vier leerlingen nog nooit alcohol gedronken.
In het hoger onderwijs is de groep niet-drinkers onder de studenten vrij klein (6.4%). Eén derde van deze studenten (2.3%) is gestopt met alcohol drinken. De overige twee derde (4.1%) geeft aan nog nooit alcohol te hebben gedronken. De verschillen die bij de stoppers in tabel 4.1. worden opgemerkt, zijn niet significant naar geslacht binnen elk onderwijsniveau afzonderlijk.

4.1.1. Bier drinken of niet ?

Meer dan één op vijf jongeren (22.5%) van de totale onderzoekspopulatie zegt nog nooit bier te hebben gedronken. Samen met de stoppers van bier drinken (7.4%) vormt deze niet-drinkersgroep bijna een derde van de totale populatie.
Uit de resultaten van tabel 4.2. komt een significant verschil (p<.001) naar voren tussen mannen en vrouwen, ten aanzien van de prevalentie van het actuele biergebruik. Van alle respondenten drinkt 70% bier. Het gebruik van bier in zijn totaliteit kent nauwelijks verschil naar geslacht. Van de mannen drinkt 71.4% bier, voor de vrouwen is dit 68.5%. Wel is er een verschil vast te stellen naar geslacht als we het moment van biergebruik nader bekijken. De meeste van de jongens die bier drinken deden dit de voorbije week (47.7%) daar waar dit maar voor de helft van de bier drinkende meisjes (34.4%) geldt. We kunnen hieruit algemeen vaststellen dat niet meer mannen dan vrouwen bier gebruiken, maar dat het gebruik bij mannen recenter is. Dit zou er kunnen op wijzen dat mannen frequenter en meer bier gebruiken dan vrouwen. Om hierover uitsluitsel te krijgen verwijzen we naar tabel 4.7..

tabel 4.2. : biergebruik bij jongeren (%)

Laatste moment van biergebruik	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
nooit :	22.5	41.0	10.4	21.3	23.7	73.7	41.5	15.5	10.0	10.6	10.3	11.0
kent het middel niet :	0.2	0.6	0.0	0.5	0.0							
totaal nooit gebruikers :	**22.7**	**41.6**	**10.4**	**21.8**	**23.7**	**73.7**	**41.5**	**16.5**	**10.0**	**10.6**	**10.3**	**11.0**
niet het laatste jaar/ **stoppers :**	**7.4**	**7.6**	**7.2**	**6.8**	**7.8**	**5.2**	**7.3**	**9.7**	**6.3**	**7.6**	**10.3**	**7.9**
het laatste jaar :	8.6	8.6	8.5	6.9	10.0	9.9	6.6	8.9	10.2	7.4	9.4	8.4
de laatste 3 maanden :	7.8	8.3	7.6	6.1	9.6	3.6	11.5	9.7	5.8	9.4	7.1	7.3
de laatste maand :	12.7	9.2	14.9	10.7	14.6	1.2	10.0	16.3	14.0	15.5	15.7	14.5
de laatste week :	40.8	24.7	51.4	47.7	34.3	6.4	23.1	38.9	53.7	49.5	47.2	50.9
totaal gebruikers :	**69.9**	**50.8**	**82.4**	**71.4**	**68.5**	**21.1**	**51.2**	**73.8**	**83.7**	**81.8**	**79.4**	**81.1**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

In het algemeen stellen we inzake leeftijd (p<.001) dezelfde tendenzen als bij alcoholgebruik vast. Naarmate jongeren ouder worden neemt het gebruik van bier toe en daalt het nooit-gebruik. Opvallend is dat er geen daling vast te stellen is bij de stoppers (schommelt tussen 5% en 10%) en eveneens nauwelijks een verschil is waar te nemen bij de zelden gebruikers (dit zijn diegenen die wel het laatste jaar maar niet de laatste 3 maanden wel eens bier dronken) naargelang de respondenten ouder worden.
Zoals reeds in 4.1. verklaard, is de verwachting dat het aantal biergebruikers significant (p<.001) hoger ligt in het hoger onderwijs dan in het secundair onderwijs. Gelijkaardige tendensen als naar leeftijd zien we wat betreft de stoppers en zelden drinkers van bier t.o.v. onderwijsniveau.

4.1.2. Wijn drinken of niet ?

Zoals uit tabel 4.3. blijkt, zegt meer dan één op vijf jongeren (22.8%) van de totale onderzoekspopulatie nog nooit wijn te hebben gedronken. Samen met de stoppers van wijn drinken (7.8%) vormt deze niet-drinkersgroep net als bij het biergebruik bijna een derde van de totale populatie.

Van alle respondenten drinkt 70% wijn. We stellen geen significant verschil vast tussen mannen en vrouwen, betreffende de prevalentie van het actuele wijngebruik.

tabel 4.3. : wijngebruik bij jongeren (%)

Wijngebruik	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
nooit :	22.3	42.1	9.3	23.4	21.0	69.2	43.3	21.9	12.2	10.3	7.5	8.2
kent het middel niet :	0.5	0.9	0.2	0.6	0.4	0.4	0.0	0.4	0.0	0.2	0.8	0.0
totaal nooit gebruikers :	**22.8**	**43.0**	**9.5**	**24.0**	**21.4**	**69.6**	**43.3**	**22.3**	**12.2**	**10.5**	**8.3**	**8.2**
niet het laatste jaar/ **stoppers :**	**7.8**	**9.3**	**6.8**	**8.3**	**7.4**	**9.1**	**8.6**	**10.2**	**6.1**	**8.5**	**7.5**	**5.5**
het laatste jaar :	11.3	10.7	11.7	11.0	11.5	9.1	11.7	12.1	11.9	9.9	11.9	11.9
de laatste 3 maanden :	13.8	13.1	14.2	13.5	14.1	4.0	16.0	16.0	15.7	13.5	15.9	15.2
de laatste maand :	19.8	11.9	25.1	20.6	19.1	3.2	12.6	19.9	21.3	24.8	25.8	27.6
de laatste week :	24.5	12.0	32.7	22.6	26.5	5.0	7.8	19.5	32.8	32.8	30.6	31.6
totaal gebruikers :	**69.4**	**47.7**	**83.7**	**67.7**	**71.2**	**21.3**	**48.1**	**67.5**	**81.7**	**81.0**	**84.2**	**86.3**
TOTAAL	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Inzake de leeftijd zijn er bij het drinken van wijn significante verschillen ($p<.001$) vast te stellen. Naarmate jongeren ouder worden neemt het gebruik van wijn toe en daalt het aantal stoppers en nooit-gebruikers (Kendall tau: .34686). Op de jongste leeftijdsgroep van <14 jaar na, is er nauwelijks verschil vast te stellen bij de zelden gebruikers (dit zijn diegene die wijn het laatste jaar (±12%) en de laatste 3 maanden (±16%) wel eens dronken) tussen de verschillende leeftijdsgroepen.

Het significante verschil ($p<.001$) tussen secundair en hoger onderwijs lijkt ons volkomen verklaarbaar door het leeftijdsverschil in deze twee onderwijsniveaus.

4.1.3. Sterke drank drinken of niet ?

Meer dan één op drie jongeren (37.6%) van de totale onderzoekspopulatie, zoals in tabel 4.4. te zien, zegt nog nooit sterke drank te hebben gedronken. Samen met de stoppers van sterke drankgebruik (7.7%) vormt deze niet-drinkersgroep bijna de helft (45.4%) van de totale populatie.

Van alle respondenten drinkt 54.7% sterke drank. Het aantal gebruikers van sterke dranken is significant verschillend ($p< .05$) naar geslacht, doch minder uitgesproken dan bij bier. Meer mannen (56.0%) dan vrouwen (53.5%) gebruiken sterke dranken. Het gebruik van sterke dranken de voorbije maand en de voorbije week bedroeg voor mannen 31.9% tegenover 24.9% bij vrouwen.

Betreffende de leeftijd zijn er eveneens significante verschillen ($p< .01$) vast te stellen. Naarmate jongeren ouder worden, neemt het gebruik van sterke dranken (van 8.0% bij <14 jaar naar 68.4% bij 18 jaar) toe en daalt het aantal nooit-gebruikers (van 88.1% bij <14 jaar naar 21.9% bij 18 jaar). Opvallend is dat het aantal stoppers toeneemt met de leeftijd; de toename van stoppers is het grootst in de late adolescentie (11.3% op 20 jarige leeftijd).

tabel 4.4. : gebruik van sterke drank bij jongeren (%)

Gebruik sterke dranken	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
nooit :	36.8	58.2	22.5	35.2	38.1	88.1	62.9	32.1	21.9	25.5	23.0	22.3
kent het middel niet :	0.8	1.0	0.7	0.8	0.8							
totaal nooit gebruikers :	**37.6**	**59.2**	**23.2**	**36.0**	**38.9**	**88.1**	**62.9**	**32.1**	**21.9**	**25.5**	**23.0**	**22.3**
niet het laatste jaar/ **stoppers :**	**7.7**	**5.8**	**9.0**	**8.0**	**7.6**	**4.0**	**6.6**	**7.2**	**9.7**	**6.1**	**11.3**	**10.8**
het laatste jaar :	11.6	7.4	14.6	10.3	13.1	2.4	6.6	12.4	13.8	12.1	15.3	17.4
de laatste 3 maanden :	14.6	10.9	17.0	13.8	15.5	2.7	10.3	19.8	17.3	18.7	14.5	14.9
de laatste maand :	14.1	7.6	18.3	15.3	12.7	1.2	7.0	10.8	19.4	18.4	17.4	17.8
de laatste week :	14.4	9.1	17.9	16.6	12.2	1.6	6.6	17.7	17.9	19.2	18.5	16.8
totaal gebruikers :	**54.7**	**35.0**	**67.8**	**56.0**	**53.5**	**7.9**	**30.5**	**60.7**	**68.4**	**68.4**	**65.7**	**66.9**
TOTAAL	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Het significante verschil (p< .001) tussen secundair en hoger onderwijs lijkt ons volkomen verklaarbaar door het leeftijdsverschil in deze twee onderwijsniveaus.

4.1.4. Aperitieven of long-drinks drinken of niet ?

Eén op vier (25.3%) van alle bevraagde jongeren geeft aan nog nooit een aperitief of long-drink te hebben gedronken. Samen met de 7.4% stoppers van dit alcoholisch middel vormt deze groep de niet-gebruikers van aperitieven en long-drinks. De niet-gebruikers bestaan uit ongeveer één derde van de totale onderzochte populatie. Van de totale groep gebruikt 67.3% aperitieven of long-drinks.

Uit de resultaten van tabel 4.5. komt een significant verschil (p<.05) naar voor tussen mannen en vrouwen, weliswaar minder uitgesproken dan bier, ten aanzien van de prevalentie van het actuele gebruik van aperitieven en long-drinks. Meer vrouwen (70.9%) dan mannen (63.5%) drinken deze alcoholhoudende dranken.

Ook naar leeftijd (p< .001) en naar het daarmee gepaard gaande onderwijsniveau (p< .001), stellen we significante verschillen vast. Het percentage nooit-gebruikers van de jongste leeftijdsgroep (70.0%) daalt algauw naar 24.5% bij de leeftijdsgroep 16-17 jaar. Daarmee gelijklopend stellen we vast dat het percentage gebruikers van aperitieven en long-drinks sterk toeneemt tussen de leeftijd van <14 jaar (22.8%) en de leeftijd van 18 jaar (83.1%).

tabel 4.5. : gebruik aperitieven en long-drinks bij jongeren (%)

Gebruik aperitieven en long-drinks	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
nooit :	24.7	44.5	11.2	27.4	22.0	69.8	49.6	24.5	10.8	12.3	9.2	11.0
kent het middel niet :	0.6	1.4	0.0	0.8	0.5							
totaal nooit gebruikers :	**25.3**	**45.9**	**11.2**	**28.2**	**22.5**	**69.8**	**49.6**	**24.5**	**10.7**	**12.3**	**9.2**	**11.0**
niet het laatste jaar/ **stoppers :**	**7.4**	**8.2**	**6.9**	**8.3**	**6.6**	**7.4**	**8.3**	**10.4**	**6.2**	**7.8**	**7.4**	**6.2**
het laatste jaar :	15.9	13.2	17.9	14.6	17.3	10.6	11.2	17.4	19.9	14.5	17.9	18.7
de laatste 3 maanden :	16.2	10.7	19.7	15.2	16.7	4.1	12.0	16.1	18.0	23.4	20.1	16.5
de laatste maand :	18.2	10.9	23.2	16.4	19.9	4.8	8.3	16.2	23.4	21.8	24.9	25.2
de laatste week :	17.0	11.1	21.1	17.3	17.0	3.3	10.6	15.4	21.8	20.3	20.5	22.4
totaal gebruikers	**67.3**	**45.9**	**81.9**	**63.5**	**70.9**	**22.8**	**42.1**	**65.1**	**83.1**	**80.0**	**83.4**	**82.8**
TOTAAL	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

4.2. Frequentie van het gebruik van alcohol

Aan de respondenten werd gevraagd hoe vaak ze het voorbije jaar de verschillende alcoholische producten gebruikten.
Om vergelijking met andere onderzoeken mogelijk te maken zijn de bestaande antwoord-mogelijkheden eveneens herleid tot de volgende 5 groepen,

nl.:
- het niet gebruik (dit is het niet gebruiken van alcoholische dranken het voorbije jaar)
- het zelden gebruik (dit is minder dan maandelijks gebruik van alcoholische dranken het voorbije jaar).
- het occasioneel gebruik (dit is het eens of meerdere malen per maand gebruiken van alcoholische dranken het voorbije jaar).
- het regelmatig gebruik (dit is het eens of meerdere malen per week gebruiken van alcoholische dranken het voorbije jaar).
- het zeer regelmatig gebruik (dit is het dagelijks gebruiken van alcoholische dranken het voorbije jaar).

In onderstaande tabel 4.6. worden de resultaten weergegeven betreffende de frequentie van het alcoholgebruik van de totale respondentenpopulatie en van de subgroepen (naar geslacht, studieniveau en leeftijd).

tabel 4.6. : frequentie gebruik van alcohol bij jongeren.

Frequentie alcohol-gebruik (het voorbije jaar)	Aantal	**niet** (%)	**zelden** (%)	**occasioneel** (%) *één maal per maand*		**totaal**	**regelmatig** (%) *één maal per week*		**totaal**	**zeer regel-matig** dagelijks (%)
				één maal per maand	*meerdere malen per maand*	**totaal**	*één maal per week*	*meerdere malen per week*	**totaal**	dagelijks (%)
TOTAAL :	**1999**	**14.5**	**18.1**	*12.0*	*15.8*	*27.8*	*14.8*	*20.7*	**35.5**	**4.1**
Geslacht :										
mannelijk :	**967**	**15.8**	**16.2**	*11.2*	*15.2*	***26.4***	*12.9*	*22.9*	**35.8**	**5.8**
vrouwelijk :	**1021**	**13.0**	**20.0**	*12.9*	*16.5*	***29.4***	*16.4*	*18.8*	**35.2**	**2.4**
Studieniveau:										
S.O. :	**799**	**28.0**	**24.1**	*12.6*	*12.1*	***24.7***	*10.2*	*10.5*	**20.7**	**2.5**
mannelijk :	464	27.6	21.8	*11.4*	*12.9*	*24.3*	*11.0*	*11.9*	22.9	3.4
vrouwelijk :	331	28.1	27.9	*14.5*	*10.8*	*25.3*	*8.7*	*8.8*	17.5	1.2
graad 2-3 :	*519*	*16.2*	*22.9*	*14.3*	*16.2*	*30.5*	*12.8*	*14.3*	*27.1*	*3.3*
H.O. :	**1200**	**5.4**	**14.1**	*11.6*	*18.4*	***30.0***	*17.8*	*27.6*	**45.4**	**5.1**
mannelijk :	503	5.0	11.1	*10.9*	*17.3*	*28.2*	*14.7*	*33.0*	47.7	8.0
vrouwelijk :	690	5.8	16.2	*12.2*	*19.1*	*31.3*	*20.1*	*23.6*	43.7	3.0
Leeftijd:										
<14 jaar :	**250**	**52.0**	**26.4**	*9.6*	*5.6*	***15.2***	*4.0*	*2.4*	**6.4**	**0.0**
14-15 jaar :	**250**	**26.4**	**29.6**	*13.6*	*10.4*	***24.0***	*7.6*	*10.0*	**17.6**	**2.4**
16-17 jaar :	**252**	**10.3**	**17.9**	*15.5*	*17.8*	***33.3***	*16.6*	*18.7*	**35.3**	**3.2**
18 jaar :	**381**	**5.2**	**12.6**	*11.0*	*17.1*	***28.1***	*19.4*	*26.8*	**46.2**	**7.9**
19 jaar :	**416**	**5.8**	**15.6**	*12.7*	*19.5*	***32.2***	*16.8*	*25.3*	**42.1**	**4.3**
20 jaar :	**247**	**4.0**	**15.4**	*9.3*	*23.5*	***32.8***	*18.6*	*24.7*	**43.3**	**4.5**
21-22 jaar :	**193**	**5.7**	**13.0**	*12.4*	*14.0*	***26.4***	*16.1*	*34.7*	**50.8**	**4.1**

Van de totale onderzoeksgroep gebruikte 14.5% geen alcohol het voorbije jaar. Samen met de 18.1% zelden gebruikers kunnen we stellen dat één op drie adolescenten niet tot zelden alcohol drinkt. Zowat één vierde (27.8%) van de bevraagde jongeren zijn occasionele

drinkers. Opvallend is de grote groep die regelmatig (35.5%) tot zeer regelmatig drinkt (dagelijks gebruik: 4.1%). Vier op tien jongeren drinkt ten minste wekelijks.
Significante verschillen zijn er zowel naar geslacht (p<.001), leeftijd (p<.001) als onderwijsniveau (p<.001).
Mannen drinken meer frequent dan vrouwen. Dit is vooral te merken aan het regelmatig tot zeer regelmatig gebruik. Van de mannen drinkt 28.7% ten minste meerdere malen per week terwijl dit bij vrouwen 21.2% bedraagt. Voor de subpopultaties inzake het onderwijsniveau geldt dat in het hoger onderwijs (p<.001) jongens frequenter alcohol drinken dan meisjes. In het secundair onderwijs zijn er geen significante verschillen tussen meisjes en jongens betreffende de frequentie van het alcoholgebruik.
Bij de leeftijd (Kendall tau: .29630) merken we dat de frequentie van alcoholgebruik toeneemt naarmate de respondenten ouder worden. Zo is het regelmatig tot zeer regelmatig gebruik bij de jongste leeftijdsgroep slechts 6.4%, waar dit bij de oudste leeftijdsgroep al voor meer dan de helft van de respondenten (54.9%) geldt. Bij de jongste leeftijdsgroepen is er geen significant verschil vast te stellen naar geslacht. Enkel in de leeftijdsgroepen 18 jaar (p<.01) en 19 jaar (p<.05) gebruiken jongens significant meer frequent alcohol dan meisjes.
Het significant verschil bij onderwijsniveau (p <.001) is zoals reeds eerder vermeld te wijten aan het verschil in leeftijd. Zowel het regelmatig als het zeer regelmatig gebruik van alcohol scoren dubbel zo hoog in het hoger onderwijs (één of meermaals in de week : 45.4%, dagelijks : 5.1%) ten opzichte van het secundair onderwijs (één of meermaal in de week : 20.7%/ dagelijks : 2.5%).

4.2.1. Frequentie van het gebruik van bier

Eén op vier (26.1%) van de bevraagde jongeren meldt het voorbije jaar geen bier te hebben gedronken. Samen met de zelden gebruikers wordt door bijna de helft (44.8%) van de respondenten niet vaak of geen bier gedronken. Een op drie adolescenten (34.7%) drinkt regelmatig tot zeer regelmatig bier. We kunnen stellen dat bij de jongeren bier één van de meest frequent gebruikte alcoholische dranken is.
Uit de resultaten van tabel 4.7. komt een significant verschil (p<.001) naar voren tussen mannen en vrouwen, ten aanzien van de frequentie van het actuele biergebruik. Bij de mannen dronk 38.8% zelden tot geen bier het voorbije jaar, waar dit bij de vrouwen 50.3% was. Het wekelijks tot dagelijks gebruik van bier is voor mannen 42.8% tegenover 26.8% bij de vrouwen.
Het frequent gebruik van bier verschilt significant naar leeftijd (p<.001) en onderwijsniveau (p<.001). De jongste leeftijdsgroep (<14 jaar) kenmerkt zich door het grote percentage (78.4%) niet tot zelden gebruikers en de kleine groep regelmatig tot zeer regelmatig gebruikers (4.8%). In het begin van de middenadolescentie is het gebruikspatroon van adolescenten duidelijk veranderd: 40.3% zelden tot niet gebruikers en 31.3% regelmatig tot dagelijks gebruikers bij de leeftijdsgroep 16-17 jaar. Deze verandering is het duidelijkst bij de leeftijdsgroep van 18 jaar: 29.3% zelden tot niet gebruikers en 48.7% regelmatig tot dagelijks gebruikers.
Gelijkaardige tendensen zien we voor het secundair (61.9% zelden tot niet gebruikers en 19.5% regelmatig tot dagelijks gebruikers) en hoger onderwijs (33.4% zelden tot niet gebruikers en 44.7% regelmatig tot dagelijks gebruikers).

tabel 4.7. : frequentie gebruik van bier bij adolescenten (%)

Frequentie biergebruik (het voorbije jaar)	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
Niet gebruiker :	**26.1**	**42.5**	**15.2**	**24.0**	**28.0**	**72.0**	**40.7**	**20.1**	**13.0**	**15.6**	**18.8**	**17.1**
Zelden gebruiker :	**18.7**	**19.4**	**18.2**	**14.8**	**22.3**	**15.4**	**23.6**	**20.7**	**16.3**	**18.2**	**18.8**	**19.3**
één maal per maand :	8.5	9.2	8.1	7.2	9.9	3.9	11.0	13.0	7.0	9.4	10.2	7.7
meerdere malen per maand :	12.0	9.4	13.8	11.2	13.0	3.9	6.9	14.9	15.0	14.7	12.2	12.7
Occasioneel gebruiker :	**20.5**	**18.6**	**21.9**	**18.4**	**22.9**	**7.8**	**17.9**	**27.9**	**22.0**	**24.1**	**22.4**	**20.4**
één maal per week :	11.7	7.8	14.2	11.3	12.1	2.8	6.8	12.6	15.2	13.8	11.0	13.6
meerdere malen per week :	19.4	9.5	25.9	25.4	13.6	2.0	9.1	16.2	26.0	24.4	24.4	25.9
Regelmatig gebruiker :	**31.1**	**17.3**	**40.1**	**36.7**	**25.7**	**4.8**	**15.9**	**28.8**	**41.2**	**38.2**	**35.3**	**39.5**
Dagelijks gebruiker :	**3.6**	**2.2**	**4.6**	**6.1**	**1.1**	**0.0**	**1.9**	**2.5**	**7.5**	**3.9**	**4.7**	**3.7**
TOTAAL	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

4.2.2. Frequentie van het gebruik van wijn

In tabel 4.8. ziet men dat één op vier (25.9%) van de bevraagde jongeren het voorbije jaar geen wijn heeft gedronken. Samen met de zelden gebruikers wordt wijn door meer dan de helft (56.2%) van de respondenten niet vaak of helemaal niet gebruikt. Eén op acht adolescenten (13.5%) drinkt regelmatig tot zeer regelmatig wijn.
De frequentie van het actuele wijngebruik verschilt niet significant. tussen mannen en vrouwen.
Het frequent gebruik van wijn verschilt significant naar leeftijd ($p<.001$) en onderwijsniveau ($p<.001$). Naarmate de leeftijd toeneemt, stijgt ook de frequentie van het wijngebruik (Kendall tau: .31959). De jongste leeftijdsgroep (<14 jaar) kenmerkt zich door het grote percentage (89.4%) niet tot zelden gebruikers en de kleine groep regelmatige tot zeer regelmatige gebruikers (1.2%). Net zoals bij bier verandert het gebruikspatroon van adolescenten duidelijk op zeer korte tijd. Na twee ontwikkelingsjaren (16-17 jaar) is de frequentie van wijngebruik: 58.5% zelden tot niet gebruikers en 10.4% regelmatige tot dagelijkse gebruikers. Dit gedragspatroon verandert nauwelijks in de late adolescentie: 45.2% zelden tot niet gebruikers en 18.9% regelmatige tot dagelijkse gebruikers.

tabel 4.8. : frequentie gebruik van wijn bij adolescenten (%)

Frequentie wijngebruik (het voorbije jaar)	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
Niet gebruiker :	**25.9**	**44.3**	**13.8**	**27.8**	**23.9**	**67.8**	**44.5**	**25.8**	**14.8**	**15.9**	**14.8**	**11.5**
Zelden gebruiker:	**30.3**	**31.1**	**29.6**	**27.9**	**32.4**	**21.6**	**35.4**	**32.7**	**30.4**	**28.7**	**29.5**	**32.4**
één maal per maand :	15.6	11.1	18.6	15.5	15.8	5.9	11.4	16.9	17.1	19.8	19.8	17.6
meerdere malen per maand :	14.7	8.4	18.9	14.3	15.2	3.5	5.9	14.2	18.8	19.1	17.0	18.3
Occasioneel gebruiker :	**30.3**	**19.5**	**37.5**	**29.8**	**31.0**	**9.4**	**17.3**	**31.1**	**35.9**	**38.9**	**36.8**	**35.9**
één maal per week :	8.7	3.5	12.0	9.2	8.1	0.4	2.0	7.3	13.6	9.4	11.8	12.1
meerdere malen per week :	4.6	1.6	6.7	5.1	4.3	0.8	0.8	3.1	4.8	6.9	6.7	7.7
Regelmatig gebruiker :	**13.3**	**5.1**	**18.7**	**14.3**	**12.4**	**1.2**	**2.8**	**10.4**	**18.4**	**16.3**	**18.5**	**19.8**
Dagelijks gebruiker :	**0.2**	**0.0**	**0.4**	**0.2**	**0.3**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.5**	**0.2**	**0.4**	**0.4**
TOTAAL	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Gelijkaardige tendensen zien we voor het secundair onderwijs (75.4% zelden tot niet gebruikers en 5.1% regelmatig tot dagelijks gebruikers) en hoger onderwijs (43.4% zelden tot niet gebruikers en 19.1% regelmatige tot dagelijkse gebruikers).

4.2.3. Frequentie van het gebruik van sterke dranken

Zoals uit tabel 4.9. blijkt meldt vier op tien (41.2%) van de bevraagde jongeren het voorbije jaar geen sterke drank te hebben gedronken. Samen met de zelden gebruikers wordt sterke drank door bijna driekwart (72.0%) van de respondenten niet vaak of helemaal niet gebruikt. Eén op veertien adolescenten (7.2%) drinkt regelmatig tot zeer regelmatig sterke drank. We kunnen stellen dat bij de jongeren sterke drank één van de minder frequent gebruikte alcoholische dranken is. Van de gebruikers die sterke dranken minstens maandelijks (28%) drinken, doet driekwart (20.8%) dit eerder occasioneel.
Uit de resultaten komt een significant verschil (p<.01) naar voren tussen mannen en vrouwen, ten aanzien van de frequentie van het actuele sterke drankgebruik. Bij de mannen dronk 68.1% zelden tot geen sterke drank het voorbije jaar, waar dit bij de vrouwen 75.8% was. Het wekelijkse tot dagelijkse gebruik van sterke drank is bijna dubbel zo hoog bij mannen (9.2%) als bij vrouwen (5.3%).

tabel 4.9. : frequentie gebruik van sterke dranken bij adolescenten (%)

Frequentie sterke drankgebruik (het voorbije jaar)	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
Niet gebruiker :	**41.2**	**59.5**	**29.1**	**38.5**	**43.7**	**87.4**	**61.8**	**36.2**	**27.3**	**30.0**	**31.0**	**29.4**
Zelden gebruiker:	**30.8**	**22.9**	**36.1**	**29.6**	**32.1**	**9.4**	**22.9**	**35.0**	**35.1**	**34.9**	**30.2**	**37.7**
één maal per maand :	11.7	7.7	13.3	11.1	11.2	0.4	9.2	11.3	13.4	13.5	11.1	13.7
meerdere malen per maand :	9.7	5.5	12.4	11.6	7.7	1.6	3.8	9.3	15.4	10.9	14.2	11.3
Occasioneel gebruiker :	**20.8**	**13.2**	**25.7**	**22.7**	**18.9**	**2.0**	**13.0**	**20.6**	**28.8**	**24.4**	**25.3**	**25.0**
één maal per week :	4.8	2.3	6.4	6.0	3.5	1.2	0.8	4.3	6.3	7.0	8.3	5.5
meerdere malen per week :	2.3	1.9	2.6	2.9	1.8	0.0	1.5	3.1	2.5	3.5	5.2	2.4
Regelmatig gebruiker :	**7.1**	**4.2**	**9.0**	**8.9**	**5.3**	**1.2**	**2.3**	**7.4**	**8.8**	**10.5**	**13.5**	**7.9**
Dagelijks gebruiker :	**0.1**	**0.2**	**0.1**	**0.3**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.8**	**0.0**	**0.2**	**0.0**	**0.0**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Het frequent gebruik van sterke drank verschilt significant naar leeftijd (p< .001) en onderwijsniveau (p< .001). De jongste leeftijdsgroep (<14 jaar) kenmerkt zich door bijna uitsluitend (96.8%) niet-gebruikers tot zelden gebruikers en zeer kleine groep regelmatige tot zeer regelmatige gebruikers (1.2%). In de middenadolescentie is het gebruikspatroon van deze jongeren duidelijk veranderd: 71.2% zelden tot niet gebruikers en 8.2% regelmatige tot dagelijkse gebruikers bij de leeftijdsgroep 16-17 jaar. De regelmatige gebruikers zijn het sterkst vertegenwoordigd bij de leeftijdsgroepen 19 en 20 jaar. Eén op tien (10.5%) 19-jarigen geeft aan één of meerdere malen per week sterke dranken te gebruiken. Bij de 20-jarigen bedraagt dit één op zes (13.5%) adolescenten! Het dagelijks gebruik is nagenoeg afwezig.
Gelijkaardige tendensen zien we voor het secundair (82.4% zelden tot niet gebruikers en 4.4% regelmatige tot dagelijkse gebruikers) en hoger onderwijs (65.2% zelden tot niet gebruikers en 9.1% regelmatig tot dagelijks gebruikers).

4.2.4. Frequentie van het gebruik van aperitieven en long-drinks

Zoals weergegeven in tabel 4.10. zegt bijna één op drie (29.6%) van de bevraagde jongeren het voorbije jaar geen aperitieven te hebben gedronken. Nemen we deze groep samen met de zelden gebruikers dan stellen we vast dat aperitieven door twee op drie (65.5%) van de respondenten niet vaak of helemaal niet gebruikt worden. Eén op twaalf adolescenten (8.1%) drinkt regelmatig tot zeer regelmatig aperitieven. We kunnen stellen dat bij de jongeren aperitief één van de minder frequent gebruikte alcoholische dranken is. Van de gebruikers die minstens maandelijks aperitieven (34.8%) drinken, doet driekwart van deze subgroep (26.5%) dit eerder occasioneel.
Ook al drinken meer vrouwen dan mannen aperitieven en long-drinks, door mannen wordt er significant (p<.01) vaker aperitieven gedronken dan door vrouwen. Bij de mannen dronken 66.1% zelden tot geen aperitieven het voorbije jaar, waar dit bij de vrouwen 64.1% is. Het wekelijkse tot dagelijkse gebruik van aperitieven geldt voor mannen 10.6% tegenover 6.3% bij vrouwen.

tabel 4.10. : frequentie gebruik van aperitieven en long-drinks bij adolescenten (%)

Frequentie aperitiefgebruik (het voorbije jaar)	**Totaal**	**SO**	**HO**	**♂**	**♀**	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
Niet gebruiker :	**29.6**	**48.2**	**17.0**	**33.1**	**25.3**	**68.9**	**52.7**	**29.8**	**16.6**	**18.4**	**16.5**	**15.1**
Zelden gebruiker:	**35.8**	**28.8**	**40.8**	**33.0**	**38.6**	**20.2**	**28.3**	**36.9**	**38.5**	**41.6**	**38.3**	**41.1**
één maal per maand :	14.4	9.6	17.6	11.5	17.3	6.3	8.9	12.5	16.9	17.2	19.4	18.2
meerdere malen per maand	12.1	6.9	15.6	11.8	12.5	3.0	5.0	10.6	18.0	13.6	14.9	16.0
Occasioneel gebruiker :	**26.5**	**16.5**	**33.2**	**23.3**	**29.8**	**9.3**	**13.9**	**23.1**	**34.9**	**30.8**	**34.3**	**34.2**
één maal per week :	6.0	4.5	6.9	7.8	4.9	1.2	2.7	6.7	8.1	6.6	8.5	7.7
meerdere malen per week	1.8	1.8	1.7	2.4	1.1	0.4	1.6	3.5	1.6	2.4	1.6	1.3
Regelmatig gebruiker :	**7.8**	**6.3**	**8.6**	**10.2**	**6.0**	**1.6**	**4.3**	**10.2**	**9.7**	**9.0**	**10.1**	**9.0**
Dagelijks gebruiker :	**0.3**	**0.2**	**0.4**	**0.4**	**0.3**	**0.0**	**0.8**	**0.0**	**0.3**	**0.2**	**0.8**	**0.6**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

De frequentie van het gebruik van aperitieven verschilt significant naar leeftijd (p< .001) en onderwijsniveau (p< .001). Bij de jongste leeftijdsgroep (<14 jaar) gebruiken negen van de tien jongeren niet tot zelden aperitieven. Slechts een zeer kleine groep (1.6%) is een regelmatige gebruiker. Ook hier verandert het gebruikspatroon van adolescenten grondig in de twee daaropvolgende ontwikkelingsjaren: 66.7% zelden tot niet gebruikers en tot 10.2% regelmatige tot dagelijkse gebruikers bij de leeftijdsgroep 16-17 jaar. Ongeveer één op tien van de 16 jarigen en ouder geeft aan één of meerdere malen per week aperitieven en long-drinks te gebruiken. Het dagelijkse gebruik is nagenoeg afwezig.
Gelijkaardige verschillen zien we tussen het secundair (77.0% zelden tot niet gebruikers en 7.5% regelmatige tot dagelijkse gebruikers) en hoger onderwijs (57.8% zelden tot niet gebruikers en 9.0% regelmatige tot dagelijkse gebruikers).

4.3. Het al dan niet gecombineerd gebruik van de onderscheiden soorten alcoholische dranken

In onderstaande tabel 4.11. worden voor de verschillende mogelijke combinaties van de alcoholhoudende dranken het aantal en het percentage van de respondenten weergegeven. Door de geheelonthouders uit de berekeningen te weerhouden, verkregen we een beeld van het gecombineerd gebruik bij de adolescenten. Om de tabel overzichtelijk te houden hebben we geopteerd eerst de combinatie van het aantal producten na te gaan. Opvallend hierbij is dat meer dan de helft (54.2%) van de alcoholgebruikers aangeeft alle verschillende alcoholische producten te gebruiken. Bijna één op vier (23.1%) jongeren geeft aan drie alcoholische dranken te gebruiken. Slechts één op tien jongeren blijft gebruiker van één soort alcoholische drank. Hieruit kunnen we concluderen dat het alcoholgebruik bij jongeren zich voornamelijk kenmerkt door een polygebruik.

Gaan we het gebruik van de combinaties alcoholische producten na, dan stellen we vast dat bij nagenoeg driekwart van de alcoholgebruikers de combinaties van bier, wijn en aperitieven worden geprefereerd : bier/wijn (75.9%), wijn/aperitief (73.3%) en bier/aperitief (71.8%). Het gebruik van de drie producten samen, nl. bier/wijn/aperitief, gebeurt door twee op drie (66.4%) van de alcoholgebruikers.

Het gebruik van deze drie alcoholische middelen in combinatie met sterke dranken scoort weliswaar minder, maar is nog steeds geldig voor zes op tien alcoholgebruikers: bier/sterke drank (63.0%), wijn/sterke drank (62.5%), aperitief/sterke drank (61.0%).

tabel 4.11. : gecombineerd gebruik van alcoholische producten

Gecombineerd gebruik alcohol	**enkel de gebruikers**		**gecumuleerd**
	Aantal	percentage	gebruik [1]
	NVT	**NVT**	(%)
enkel bier :	56	3.3%	85.8%
enkel wijn :	48	2.8%	86.0%
enkel sterke dranken :	14	0.8%	68.0%
enkel aperitieven en long-drinks :	50	2.9%	82.1%
één alcoholisch product :	**168**	**9.8%**	
bier + wijn :	84	4.9%	75.9%
bier + sterke drank :	21	1.2%	63.0%
bier + aperitieven :	41	2.4%	71.8%
wijn + sterke drank :	6	0.4%	62.5%
wijn + aperitieven :	62	3.6%	73.3%
sterke dranken + aperitieven :	8	0.5%	61.0%
twee alcoholische producten :	**222**	**13.0%**	
bier + wijn + sterke drank :	78	4.6%	58.8%
bier + wijn + aperitieven :	209	12.2%	66.4%
bier + sterke drank + aperitieven :	51	3.0%	57.2%
wijn + sterke drank + aperitieven :	56	3.3%	57.5%
drie alcoholische producten :	**394**	**23.1%**	
bier + wijn + sterke drank +aperitieven			54.2%
vier alcoholische producten :	**926**	**54.2%**	

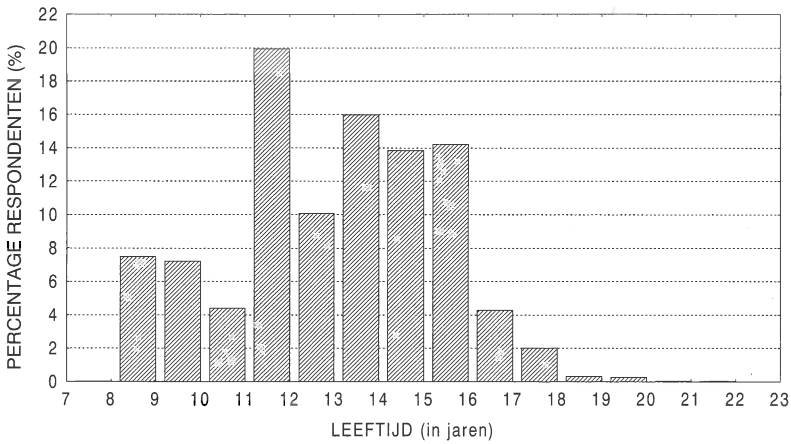
[1] Onder gecumuleerd gebruik verstaan we de totale som die voor de gegeven combinatie gebruikt worden.

4.4. Het eerste glas alcohol

4.4.1. Leeftijd bij het eerste glas alcohol

Driekwart van de respondenten, zoals te merken in tabel 4.12. zijn met alcoholgebruik gestart tussen de leeftijd van 12 en 16 jaar (74%). Eén op twaalf (7.5%) jongeren geeft aan zelfs voor de leeftijd van 10 jaar zijn eerste glas alcoholische drank te hebben benut. In de late adolescentie gaan jongeren praktisch (0.6%) niet meer starten met het gebruik van alcohol. Eén op vijf jongeren start op 12-jarige leeftijd met het drinken van alcohol.
Het starten met alcoholische dranken is significant verschillend naar geslacht ($p<.001$). De gemiddelde leeftijd om met alcohol te beginnen, is voor de totale onderzoeksgroep 13.37 jaar ($n = 1540$).

Figuur 4.1. : LEEFTIJD EERSTE GEBRUIK ALCOHOL

Mannen starten significant op jongere leeftijd dan vrouwen. Eén op tien jongens (10.1%) dronk zijn eerste glas alcohol voor de leeftijd van 10 jaar. Bij de meisjes is dit één op twintig (4.9%). De gemiddelde leeftijd van het beginnen drinken van alcohol bedraagt bij mannen 13.04 jaar ($n=756$). Bij vrouwen is dit 13.70 jaar ($n=778$). Significante verschillen naar geslacht gelden enkel voor het secundair onderwijs ($p< .05$). De gemiddelde leeftijd van het starten met alcohol drinken bij vrouwelijke leerlingen is 12.56 jaar. Jongens beginnen gemiddeld genomen een half jaar vroeger (11.95 jaar) alcohol te drinken. In het hoger onderwijs zijn er geen significante verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke studenten gevonden.
Naar de leeftijd toe zijn er significante verschillen vast te stellen bij het eerste gebruik van alcohol. Om te kunnen spreken in termen van 'dat de leeftijd van het eerste gebruik binnen de onderzochte populatie daalt' is de rangcorrelatie (Kendall tau: .30936, $p< .001$) eerder matig. Naast deze matige correlatie die we tussen de startleeftijd van alcoholgebruik en de leeftijd van de respondenten vonden, zijn er verschillende effecten aanwezig die aanleiding geven tot enige voorzichtigheid bij het interpreteren van dit verband.
Enerzijds hebben we te maken met een herinneringseffect bij de respondenten. Van de alcoholgebruikersgroep weet 14.9% ($n=269$) niet meer wanneer ze voor het eerst alcohol

gedronken hebben: hoe ouder de respondent is, hoe minder hij zich dit nog precies kan herinneren (bij 12-jarigen: 12%; bij 18-jarigen: 18%) .

tabel 4.12. : leeftijd eerste gebruik van alcohol (%)

Leeftijd eerste gebruik	**gemiddelde leeftijd**	**<10 jaar**	**10 jaar**	**11 jaar**	**12 jaar**	**13 jaar**	**14 jaar**	**15 jaar**	**16 jaar**	**17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**>19 jaar**
TOTAAL	**13.37 jaar**	**7.5**	**7.2**	**4.4**	**19.9**	**10.1**	**16.0**	**13.8**	**14.2**	**4.3**	**2.0**	**0.3**	**0.3**
Geslacht :													
mannelijk :	**13.70 jaar**	**10.1**	**8.2**	**5.6**	**20.5**	**10.8**	**15.5**	**12.4**	**11.4**	**2.8**	**2.0**	**0.5**	**0.2**
vrouwelijk :	**13.04 jaar**	**4.9**	**6.3**	**3.3**	**19.3**	**9.3**	**16.5**	**15.2**	**16.8**	**5.8**	**2.1**	**0.1**	**0.4**
Studieniveau :													
S.O. :	**12.19 jaar**	**12.4**	**11.1**	**10.0**	**25.0**	**13.1**	**15.0**	**8.7**	**4.1**	**0.2**	**0.4**	**0.0**	**0.0**
mannelijk :	**11.95 jaar**	15.2	12.1	11.1	24.5	13.3	13.3	6.8	3.3	0.4	0.0	0.0	0.0
vrouwelijk :	**12.56 jaar**	7.9	9.7	8.3	25.9	13.0	17.6	11.6	5.1	0.0	0.9	0.0	0.0
H.O. :	**14.01 jaar**	**4.8**	**5.1**	**1.4**	**17.2**	**8.4**	**16.5**	**16.6**	**19.7**	**6.5**	**2.9**	**0.5**	**0.4**
mannelijk :	**13.85 jaar**	6.2	5.3	1.4	17.6	9.0	17.1	16.6	17.6	4.8	3.2	0.9	0.3
vrouwelijk :	**14.13 jaar**	3.7	5.0	1.4	16.7	7.8	16.0	16.7	21.4	7.8	2.8	0.2	0.5

Of er een daling van de leeftijd is vast te stellen, is niet zo eenvoudig te achterhalen. Een verschil in gemiddelde leeftijd van het eerste alcoholgebruik tussen de jongste en oudste onderzochte leeftijdsgroep kan eerder te wijten zijn aan een verschil in leeftijd van de twee groepen op zich. Hierbij zal het gebruik op latere leeftijd van de hogere leeftijdsgroep hun gemiddelde naar boven halen, een effect dat bij de jongste leeftijdsgroep nog niet kan verdisconteerd worden om de eenvoudige reden dat ze nog jonger zijn.
Eenzelfde redenering kan aangehouden worden bij het significante verschil ($p< .001$) tussen secundair en hoger onderwijs. De helft meer respondenten van het hoger onderwijs (16.8%) ten opzichte van die van het secundair onderwijs (11.0%) melden dat ze niet meer precies weten wanneer ze gestart zijn met het drinken van alcohol.

4.4.2. Het eerste glas bier

• Leeftijd bij het eerste glas bier

Zoals we kunnen zien in tabel 4.13. wordt bier voor het eerst gemiddeld op de leeftijd van 14 jaar gedronken. Van alle bierdrinkers is één vierde op twaalfjarige leeftijd of jonger begonnen. Na 18 jaar wordt nauwelijks begonnen met bier drinken. Tegen die leeftijd hebben de meeste respondenten wel eens bier gedronken. De meeste jongeren starten met bier

tabel 4.13. : leeftijd eerste gebruik van bier (%)

Leeftijd eerste biergebruik	**gemiddelde leeftijd (jaar)**	**<10 jaar (%)**	**10 jaar (%)**	**11 jaar (%)**	**12 jaar (%)**	**13 jaar (%)**	**14 jaar (%)**	**15 jaar (%)**	**16 jaar (%)**	**17 jaar (%)**	**18 jaar (%)**	**19 jaar (%)**	**>19 jaar (%)**
TOTAAL:	**14.03**	4.4	4.2	3.1	12.5	10.3	18.2	18.2	17.1	7.4	3.7	0.6	0.3
(Aantal)	**(1276)**	(56)	(54)	(40)	(159)	(131)	(232)	(232)	(218)	(95)	(47)	(8)	(4)
Geslacht :													
mannelijk :	**13.41**	6.9	5.9	4.3	15.9	12.0	18.8	15.9	13.1	4.4	2.3	0.4	0.1
vrouwelijk :	**14.69**	1.8	2.4	2.0	8.9	8.5	17.4	20.5	21.3	10.6	5.2	0.8	0.5
Studieniveau													
S.O. :	**12.69**	7.9	7.4	7.9	20.6	15.2	20.4	14.7	5.2	0.5	0.2	0.0	0.0
H.O. :	**14.66**	2.8	2.8	0.9	8.6	7.9	17.1	19.8	22.7	10.7	5.3	0.9	0.5

drinken op 14 jaar (18.2%), 15 jaar (18.2%) en 16 jaar (17.1%). Meer dan de helft van de bierdrinkers zijn tussen de leeftijd van 14 en 16 jaar begonnen met bier drinken.
Er is een significant verschil (p< .001) naar geslacht. Jongens drinken vroeger bier dan meisjes. De gemiddelde leeftijd voor jongens bedraagt 13.41 jaar tegenover 14.69 jaar bij meisjes. Het significante verschil dat we vaststellen naar leeftijd en onderwijsniveau moeten omwille van de in 4.1.4. geformuleerde bedenkingen sterk genuanceerd worden.

- Aanbod van het eerste glas bier

Ongeveer vier op tien biergebruikers (37.6%) kregen dit genotmiddel voor het eerst toegediend vanuit hun vriendenkring. Bij één op vier jongeren die bier gebruikten, gebeurde dit voor het eerst op eigen initiatief (25.4%). Ook ouders zijn in één op vier situaties (25.7%) de aanbieder van het eerste glas bier. Het aanbod van beste vriend (3.9%), anderen (4.3%), broer of zus (1.9%) en lief of partner (1.3%) komt duidelijk minder voor.

4.4.3. Het eerste glas wijn

- Leeftijd bij het eerste glas wijn

Bekijken we tabel 4.14., dan zien we dat de leeftijd van het drinken van het eerste glas wijn voor de totale groep respondenten gemiddeld 13.58 jaar bedraagt. Deze leeftijd is ongeveer een half jaar lager dan het biergebruik. Een eerste duidelijke uitschieter wordt rond de leeftijd van 12 jaar (20.2%) vastgesteld. Tegen de leeftijd van 12 jaar hebben ongeveer vier op tien jongeren wel eens een glas wijn gedronken. Wat de reden is van de eerste piekleeftijd, is niet zo duidelijk. Mogelijke hypotheses zijn dat de leeftijd van 12 jaar enerzijds samenvalt met een voor christelijk geloof belangrijke gebeurtenis (nl. 'vormsel') die vaak maatschappelijk vertaald wordt in een feestelijk maal waar het alcoholgebruik onder vorm van wijn voor het eerst wordt toegestaan. Anderzijds is er rond die leeftijd de overgang van het lager onderwijs naar het secundair onderwijs, die geassocieerd wordt met het groot worden van het kind en dit wordt maatschappelijk wel eens vertaald in het mogen drinken van wijn. Verder onderzoek dient echter deze hypothese te onderzoeken.

tabel 4.14 : leeftijd eerste gebruik van wijn (%)

Leeftijd eerste wijngebruik	gemiddelde leeftijd (jaar)	<10 jaar (%)	10 jaar (%)	11 jaar (%)	12 jaar (%)	13 jaar (%)	14 jaar (%)	15 jaar (%)	16 jaar (%)	17 jaar (%)	18 jaar (%)	19 jaar (%)	>19 jaar (%)
TOTAAL:	**13.58**	5.7	6.9	3.7	20.2	9.1	13.9	13.0	17.0	5.4	4.2	0.4	0.3
(Aantal)	**(1143)**	(65)	(78)	(42)	(231)	(104)	(159)	(149)	(195)	(63)	(48)	(5)	(4)
Geslacht :													
mannelijk :	**12.98**	8.3	9.0	4.1	23.5	10.6	14.0	10.1	13.1	3.8	2.8	0.7	0.0
vrouwelijk :	**14.13**	3.4	4.2	3.5	16.9	7.9	13.8	15.6	20.6	7.1	5.6	0.6	0.8
Studieniveau													
S.O. :	**12.30**	9.5	11.5	8.7	26.3	12.9	12.9	9.5	7.3	0.8	0.6	0.0	0.0
H.O. :	**14.17**	3.9	4.7	1.4	17.4	7.5	14.4	14.6	21.6	7.6	5.8	0.6	0.5

Het voor eerst drinken van wijn verschilt significant naar geslacht (p< .001). Jongens (12.98 jaar) starten eerder met het drinken van wijn dan meisjes (14.13 jaar). Het significant verschil naar onderwijsniveau wordt omwille van de in 4.1.4. aangehaald effecten buiten beschouwing gelaten.

• Aanbod van het eerste glas wijn

Bijna driekwart van de wijndrinkers (70.6%) kregen deze alcoholhoudende drank voor het eerst van hun ouders. Bij één op zeven jongeren (14.2%) die wijn dronken, gebeurde dit voor het eerst op eigen initiatief. Vriendenkring (6.8%) en anderen (5.7%) (waaronder voornamelijk familieleden) zijn in mindere mate verantwoordelijk voor het aanbieden van het eerste glas wijn. Slechts een op twintig jongeren maakte kennis met wijn door vriendenkring of anderen. Broer of zus (0.9%) en lief of partner (0.6%) zijn praktisch nooit de aanbieder van het eerste glas wijn.

4.4.4. Het eerste glas sterke drank

• Leeftijd bij het eerste glas sterke drank

Het eerste gebruik van sterke dranken, zoals blijkt uit tabel 4.15. gebeurt het laatst van alle alcoholhoudende producten. De adolescenten die sterke dranken gebruikten, deden dit voor het eerst gemiddeld op 15.33 jaar. Dit is ongeveer 2 jaar later dan de gemiddelde leeftijd van het wijngebruik, anderhalf jaar later dan de eerste pint en bijna een jaar later dan de eerste aperitief of long-drink. De kritische leeftijd voor het starten met sterke dranken is 16 jaar. Eén op vier jongeren (24.1%) drinkt deze alcoholhoudende drank op deze leeftijd.
Bij sterke dranken is er eveneens een significant, weliswaar minder beduidend dan bij bier en wijn, verschil ($p < .01$) vast te stellen naar geslacht. Jongens beginnen gemiddeld met het drinken van sterke dranken op 14.94 jaar. Bij de meisjes is dit 15.78 jaar.

tabel 4.15. : leeftijd eerste gebruik van sterke drank (%)

Leeftijd eerste gebruik sterke dranken	gemiddelde leeftijd (jaar)	<10 jaar (%)	10 jaar (%)	11 jaar (%)	12 jaar (%)	13 jaar (%)	14 jaar (%)	15 jaar (%)	16 jaar (%)	17 jaar (%)	18 jaar (%)	19 jaar (%)	>19 jaar (%)
TOTAAL:	**15.33**	2.2	1.7	1.1	7.1	5.4	11.6	15.8	24.1	15.3	12.3	2.6	0.8
(Aantal)	**(907)**	(20)	(15)	(10)	(65)	(49)	(105)	(144)	(219)	(139)	(110)	(24)	(7)
Geslacht													
mannelijk :	**14.94**	3.1	2.7	1.9	8.6	5.4	13.5	16.6	23.4	12.0	11.2	1.0	0.6
vrouwelijk :	**15.78**	1.2	0.5	0.2	5.4	5.4	9.5	14.9	24.6	19.1	13.2	4.5	1.4
Studieniveau													
S.O. :	**13.66**	4.6	3.4	3.8	15.6	15.3	17.6	20.2	13.4	4.6	1.5	0.0	0.0
H.O. :	**16.01**	1.3	0.4	0.0	3.8	1.6	9.3	14.2	28.4	19.6	16.4	3.8	1.2

• Aanbod van het eerste glas sterke drank

Meer dan één op drie drinkers van sterke drank (36.4%) dronken deze alcoholische drank door aanbod vanuit hun vriendenkring. Bijna een ander derde van deze sterke drankgebruikers nam dit voor het eerst op eigen initiatief, en was er niemand die het product aanbod. Opvallend is dat in bijna één op vijf situaties (19.0%) het de ouders zijn die hun zoon of dochter voor het eerst sterke drank aanboden. Net als bij wijn gebeurt het aanbod door beste vriend (5.3%) of anderen (5.9%) in één op twintig situaties en is het aanbod door broer of zus (2.0%) en lief of partner (2.2%) sterk beperkt.

4.4.5. Het eerste glas aperitieven en long-drinks

• Leeftijd bij het eerste glas aperitieven en long-drinks

Met aperitieven wordt, zoals we in tabel 4.16. kunnen zien, gemiddeld op de leeftijd van 14.62 jaar begonnen. Eén op vier (23.5%) jongeren begon met deze drank op de leeftijd van 16 jaar. Eén op tien respondenten die ooit wel eens aperitieven of long-drinks heeft gedronken, of dit nog steeds doet, begon hiermee op 12 jaar. De grootste groep (bijna twee op drie aperitief drinkers) bevindt zich tussen de startleeftijd van 14 en 16 jaar.
We vinden eveneens een minder uitgesproken significant verschil naar geslacht (p< .05). Jongens (14.09 jaar) drinken gemiddeld hun eerste aperitief of long-drink een jaar vroeger dan meisjes (15.05 jaar).

tabel 4.16. : leeftijd eerste gebruik van aperitieven en long-drinks (%)

Leeftijd eerste aperitieven-gebruik	gemiddelde leeftijd (jaar)	<10 jaar (%)	10 jaar (%)	11 jaar (%)	12 jaar (%)	13 jaar (%)	14 jaar (%)	15 jaar (%)	16 jaar (%)	17 jaar (%)	18 jaar (%)	19 jaar (%)	>19 jaar (%)
TOTAAL:	**14.62**	2.9	3.7	2.9	10.5	7.7	13.9	15.0	23.5	9.9	7.9	1.6	0.4
(Aantal)	**(998)**	(29)	(37)	(29)	(105)	(76)	(139)	(150)	(235)	(99)	(79)	(16)	(4)
Geslacht													
mannelijk :	**14.09**	5.1	5.1	4.0	12.5	9.4	14.1	14.1	19.6	8.9	6.0	1.0	0.2
vrouwelijk :	**15.05**	1.1	2.6	2.1	8.6	6.3	13.9	15.7	26.8	10.8	9.4	2.2	0.5
Studieniveau													
S.O. :	**12.81**	6.4	8.7	8.0	17.4	17.7	19.7	12.4	8.4	1.3	0.0	0.0	0.0
H.O. :	**15.40**	1.4	1.6	0.7	7.6	3.3	11.4	16.2	30.0	13.6	11.3	2.3	0.6

• Aanbod van het eerste glas aperitieven en long-drinks

Meer dan vier op tien (44.6%) ooit-gebruikers van aperitieven en long-drinks kregen deze alcoholhoudende drank voor het eerst van hun ouders. Bij één op vijf jongeren die deze drank dronk, gebeurde dit voor het eerst op eigen initiatief (20.4%) of was de vriendengroep (21.2%) hiervoor verantwoordelijk. In de overige situaties zijn het voornamelijk anderen (6.4%) die de respondent voor het eerst aperitieven aanbood en in mindere mate de beste vriend (3.6%), de broer of zus (2.0%) en het lief of de partner (1.7%).

4.5. Hoeveel drinken ?

Om de intensiteit van het drinken te kunnen bepalen vroegen we de respondenten aan te geven hoeveel glazen ze elk alcoholhoudend product de voorbije week, in de week en in het weekend, hadden gedronken. Om vergelijkingen met andere onderzoeken mogelijk te maken herleiden we het aantal glazen gebruik tot een aantal categorieën (cfr. tabel 4.17.). De weergegeven percentages betreffen de gebruikers van minstens één van de alcoholische dranken. Om het percentage gebruikers in zijn ware proportie te kunnen plaatsen hebben we het aandeel van de niet-drinkers cursief weergegeven.
Bekijken we het verbruik voor de totale groep, dan merken we dat de helft van de bevraagde jongeren (49.6%) de voorbije week tussen de 1 en 9 glazen alcoholhoudende dranken gebruikt. Een zeer excessief gebruik van alcohol (gemiddeld meer dan 7 glazen per dag) werd bij één procent (1.3%) van de respondenten gerapporteerd.

tabel 4.17. : hoeveel glazen alcoholische dranken dronken de jongeren de voorbije week ? (%)

AANTAL GLAZEN Alcoholische dranken	geen	1-3 GLAZEN	4-9 GLAZEN	10-19 GLAZEN	20-49 GLAZEN	> 49 GLAZEN	*niet-drinkers*
Totaal	25.8	26.5	23.1	14.8	8.5	1.3	*25.8*
(aantal)	(402)	(414)	(362)	(231)	(132)	(19)	*(543)*
Secundair onderwijs	31.5	30.0	21.4	11.9	4.7	0.5	*44.2*
(aantal)	(148)	(141)	(101)	(56)	(22)	(2)	*(372)*
Hoger onderwijs	23.3	25.0	23.9	16.1	10.1	1.6	*13.6*
(aantal)	(254)	(273)	(261)	(175)	(110)	(17)	*(171)*
Mannen	23.5	24.5	21.9	17.9	10.5	1.7	*27.8*
(aantal)	(174)	(181)	(162)	(132)	(77)	(13)	*(285)*
Vrouwen	28.0	28.3	24.3	12.1	6.6	0.7	*23.9*
(aantal)	(228)	(230)	(197)	(98)	(54)	(6)	*(255)*

Zowel naar geslacht (p< .001), leeftijd (p<.001) als naar studieniveau (p<.001) zijn er significante verschillen vast te stellen. Mannen drinken meer alcohol dan vrouwen. Zo dronk de voorbije week bijna één op drie mannen (30.0%) meer dan negen glazen alcohol tegenover slechts één op vijf vrouwen (19.4%).
Een groter percentage leerlingen van het secundair onderwijs drinken minder alcohol dan studenten van het hoger onderwijs. Meer dan vier op vijf (83.0%) van de alcoholdrinkende jongeren uit het secundair onderwijs dronken de voorbije week ten hoogste negen glazen alcoholische dranken. Voor studenten van het hoger onderwijs geldt dit maar voor bijna driekwart (72.2%) van de respondenten.
Houden we rekening met het feit dat 44.2% van de adolescenten uit het secundair onderwijs als niet drinkers werden beschouwd, dan merken we dat het hoogste gebruik voornamelijk in het hoger onderwijs is te situeren, met slechts 13.6% niet-gebruikers. Het excessief gebruik (± 3 alcoholhoudende dranken per dag of twintig drankjes per week) wordt bij bijna één op acht (11.7%) mensen uit het hoger onderwijs vastgesteld tegenover ongeveer bij één op twintig (5.2%) jongeren van het secundair onderwijs.
We dienen er echter op te wijzen dat het over gegevens gaat op basis van één momentopname, nl. het gebruik tijdens de week en tijdens het weekend. De spreiding van het gebruik bij deze excessief drinkende adolescenten ligt anders dan het dagelijks drinken van drie of meer drankjes. Hiervoor dienen we de opdeling naar het weekend en week verder te bestuderen (cfr 4.6.).

4.5.1. Hoeveel bier drinken ?

Zoals in tabel 4.18. te merken, geeft vier op tien (42.9%) jongeren aan de voorbije week geen bier te hebben gedronken. In vergelijking met de andere alcoholische dranken is bier bij jongeren de populairste drank. Het excessief gebruik van bier geldt voor 7.1% van de bevraagde drinkende adolescenten. Mannen zijn grotere bierdrinkers dan vrouwen. Eén op vier (24%) mannelijke respondenten heeft de voorbije week meer dan negen pinten gedronken. Bij de vrouwelijke respondenten bedraagt dit percentage maar 13.3%. Als studenten van het hoger onderwijs bier drinken doen ze dit in hogere hoeveelheden dan leerlingen van het secundair onderwijs.

tabel 4.18. : hoeveel glazen bier dronken de jongeren de voorbije week ? (%)

AANTAL GLAZEN BIER	geen	1-3 GLAZEN	4-9 GLAZEN	10-19 GLAZEN	> 20 GLAZEN
Totaal	42.90%	21.80%	17.00%	11.29%	7.10%
(aantal)	(686)	(348)	(271)	(181)	(113)
Secundair onderwijs	47.70%	25.50%	14.89%	9.10%	2.70%
(aantal)	(230)	(123)	(72)	(44)	(13)
Hoger onderwijs	40.82%	20.14%	17.82%	12.27%	8.95%
(aantal)	(456)	(225)	(199)	(137)	(100)
Mannen	36.71%	22.23%	17.11%	15.00%	8.95%
(aantal)	(279)	(169)	(130)	(114)	(68)
Vrouwen	48.62%	21.30%	16.73%	7.94%	5.41%
(aantal)	(404)	(177)	(139)	(66)	(45)

4.5.2. Hoeveel wijn drinken ?

Wijn is na bier de tweede meest gedronken drank bij adolescenten. Zoals in tabel 4.19. te zien, heeft één op drie (36.6%) jongeren de voorbije week wel eens wijn gedronken. Het gebruik is meestal beperkt tot een aantal glazen per week. Slechts één procent (1.2%) van alle drinkende respondenten gebruikt meer dan 9 glazen wijn per week.

Het drinken van wijn is populairder in het hoger onderwijs dan in het secundair onderwijs. Driekwart (73.1%) van de leerlingen heeft de voorbije week geen wijn gedronken. Bij de studenten was dit nauwelijks twee op drie (59.2) respondenten.

Op het vlak van wijn zijn er geen significante verschillen vast te stellen tussen mannen en vrouwen.

tabel 4.19. : hoeveel glazen wijn dronken de jongeren de voorbije week ?(%)

AANTAL GLAZEN WIJN	geen	1-3 GLAZEN	4-9 GLAZEN	10-19 GLAZEN	> 20 GLAZEN
Totaal	63.42%	26.35%	9.05%	0.81%	0.37%
(aantal)	(1023)	(425)	(146)	(13)	(6)
Secundair onderwijs	73.06%	21.22%	4.90%	0.82%	-
(aantal)	(358)	(104)	(24)	(4)	(0)
Hoger onderwijs	59.21%	28.58%	10.68%	0.90%	0.63%
(aantal)	(665)	(321)	(122)	(9)	(6)
Mannen	64.75%	22.98%	10.18%	1.44%	0.65%
(aantal)	(496)	(176)	(78)	(11)	(5)
Vrouwen	62.69%	29.08%	7.87%	0.12%	0.24%
(aantal)	(526)	(244)	(66)	(2)	(1)

4.5.3. Hoeveel sterke drank drinken ?

In tabel 4.20. zien we dat bijna vier op vijf van de alcoholgebruikende jongeren aangeven de voorbije week geen sterke drank gebruikten. Het gebruik van sterke drank is echter in hoofdzaak beperkt tot een aantal glazen (17.7%). Eén op twintig respondenten heeft de voorbije week meer dan 3 glazen sterke dranken gedronken.

Opvallend is het negatieve verband (Kendall tau: -.32800, p< .001) dat gevonden werd tussen het aantal glazen sterke dranken en de leeftijd. We kunnen, weliswaar heel voorzichtig, de hypothese opwerpen dat het gebruik van sterke dranken meer toeneemt bij de jongere adolescenten dan bij de oudere adolescenten. Dit merken we eveneens in het verschil bij het

hogere gebruik (tien of meer glazen) tussen het secundair onderwijs (2.0%) en het hoger onderwijs (0.6%).

tabel 4.20. : hoeveel glazen sterke drank dronken de jongeren de voorbije week ?(%)

AANTAL GLAZEN STERKE DRANK	geen	1-3 GLAZEN	4-9 GLAZEN	10-19 GLAZEN	> 20 GLAZEN
Totaal	78.06%	17.65%	3.23%	0.87%	0.19%
(aantal)	(1256)	(284)	(52)	(14)	(3)
Secundair onderwijs	79.18%	15.87%	2.89%	1.65%	0.41%
(aantal)	(384)	(77)	(14)	(8)	(2)
Hoger onderwijs	77.58%	18.41%	3.38%	0.51%	0.12%
(aantal)	(872)	(207)	(38)	(6)	(1)
Mannen	76.90%	17.98%	3.55%	1.31%	0.26%
(aantal)	(586)	(137)	(27)	(10)	(2)
Vrouwen	79.26%	17.16%	2.98%	0.48%	0.12%
(aantal)	(665)	(144)	(25)	(4)	(1)

De hoeveelheid sterke drankgebruik kent een significant (p< .05), maar beduidend zwakker, verschil naar geslacht. Van de 23.1% mannen die de voorbije week sterke dranken dronken, bestond dit bij anderhalf procent (1.6%) uit meer dan 9 glazen. Bij de 20.8% meisjes bedroeg dit percentage van hoger gebruik slechts 0.6%.

4.5.4. Hoeveel aperitieven of long-drinks drinken ?

Van alle alcoholhoudende dranken werden aperitieven en long-drinks het minst gedronken (cfr. tabel 4.21.). Eén op vijf jongeren die alcohol drinken, nam de voorbije week een aperitief of long-drink. Meer dan driekwart van deze groep drinkers beperkte het gebruik tot maximaal 3 glazen (15.6%). Meer dan drie glazen aperitief worden door 2.5% van de drinkende respondenten gedronken.
Er is geen significant verschil gevonden naar de hoeveelheid gebruik van aperitieven of long-drinks bij mannen ten opzichte van vrouwen. Het verschil dat daarentegen tussen hoger onderwijs en secundair onderwijs gevonden is, is wel statistisch significant (p< .001).

tabel 4.21. : hoeveel glazen aperitieven of long-drinks dronken de jongeren de voorbije week ? (%)

AANTAL GLAZEN ANDERE DRANK	geen	1-3 GLAZEN	4-9 GLAZEN	10-19 GLAZEN	> 20 GLAZEN
Totaal	81.82%	15.63%	2.12%	0.25%	0.18%
(aantal)	(1314)	(251)	(34)	(4)	(3)
Secundair onderwijs	83.09%	13.80%	1.87%	0.62%	0.62%
(aantal)	(403)	(67)	(9)	(3)	(3)
Hoger onderwijs	81.28%	16.41%	2.21%	0.10%	-
(aantal)	(911)	(184)	(25)	(1)	(0)
Mannen	83.46%	13.65%	2.36%	0.41%	0.11%
(aantal)	(636)	(104)	(18)	(3)	(1)
Vrouwen	80.38%	17.34%	1.92%	0.12%	0.24%
(aantal)	(672)	(45)	(16)	(1)	(2)

4.6. Wanneer vooral drinken ?

Ook al is de tijdsperiode tijdens de week (van maandagmorgen 7.00 u. tot vrijdagavond 18.00 u.) groter dan die van het weekend (van vrijdagavond 18.00 u. tot maandagmorgen 7.00 u.), het gebruik is het hoogst in het weekend. Meer dan de helft (56.4%) van de respondenten, die alcohol gebruiken, drinkt niet tijdens de week. Uit de resultaten van tabel 4.22. valt op dat in het weekend dit slechts één op drie (35.0%) is. Opvallend is dat één op tien jongeren niet in het weekend drinkt, maar dit wel tijdens de week doet.

tabel 4.22. : hoeveel glazen dronken jongeren ? (%)

AANTAL GLAZEN Alcoholische dranken	tijdens de week	tijdens het weekend
geen	56.4	35.0
1-3 GLAZEN	19.6	28.3
4-9 GLAZEN	15.3	21.8
10-19 GLAZEN	6.0	10.1
20-49 GLAZEN	2.5	4.2
> 49 GLAZEN	0.2	0.1

De helft (50.1%) van de jongeren gebruikt tijdens het weekend één tot negen glazen alcoholhoudende dranken. Het excessief gebruik van alcohol is bijna dubbel zo hoog in het weekend (4.2%) dan in de week (2.5%). Het zeer excessief (hoger gebruik 49 glazen) gebruik van alcohol is relatief laag, rekening houdend met de vrij hoge cijfers (1.3%) op het totaalverbruik van de voorbije zeven dagen. Zeer excessief gebruik is niet een weekend fenomeen, maar wijst op een drinkpatroon dat zich ook tijdens de week manifesteert.

4.7. Met wie alcohol gebruiken ?

Aan de respondenten werd gevraagd met wie ze meestal de verschillende alcoholische producten gebruikten.

Van de totale bevraagde groep geeft bijna twee op drie (61.6%) jongeren aan bier in de vriendengroep te drinken. Eén op vijf (20.2%) jongeren drinkt bier in verschillende sociale netwerken. Ruim één op twintig (6.7%) adolescenten drinkt meestal thuis bier. Het meestal bier drinken bij familie (3.0%), bij lief of partner (3.3%) en bij beste vriend (3.1%) komt even sterk voor. Het alleen (1.5%) of met anderen (0.5%) zonder dit verder te specificeren, drinken komt nauwelijks voor. Bij wie de respondenten meestal bier drinken verschilt significant naar onderwijs ($p<.05$) en leeftijd ($p<.001$).

Van de totale bevraagde groep geeft één op drie (32.8%) jongeren aan wijn meestal thuis te drinken. Eén kwart (26.1%) respondenten drinkt deze drank meestal in familieverband. Eén op vijf (19.6%) jongeren drinkt wijn in verschillende sociale netwerken. Eén op acht (12.0%) respondenten drinkt wijn in de vriendengroep. Ruim één op twintig (5.6%) adolescenten drinkt wijn meestal bij de liefdesrelatie. Het alleen (1.5%), met beste vriend (1.9%) of met anderen (0.6%) zonder dit verder te specificeren, wijn drinken komt nauwelijks voor. Bij wie de respondenten meestal wijn drinken verschilt enkel significant naar leeftijd ($p<.001$).

Van de totale bevraagde groep geeft de helft (49.7%) van de jongeren aan sterke drank in de vriendengroep te drinken. Eén op acht (13.4%) jongeren drinkt sterke drank in verschillende sociale netwerken. Ruim één op tien adolescenten drinkt sterke drank meestal thuis (9.7%) of in de familie (10.9%). Eén op twintig jongeren drinkt sterke drank alleen (5.0%), bij lief of

partner (4.5%) en bij beste vriend (5.2%) komt even sterk voor. Bij wie de respondenten meestal sterke drank drinken verschilt significant naar onderwijs (p<.05) en leeftijd (p<.001). Van de totale bevraagde groep geeft één op drie (36.8%) jongeren aan aperitieven of longdrinks in de vriendengroep te drinken. Ongeveer één op zes jongeren drinkt aperitieven of longdrinks in verschillende sociale netwerken (18.8%), thuis (15.2%) of in familiekring (16.3%). Eén op twintig respondenten geeft aan aperitieven of longdrinks meestal alleen (4.1%) of bij lief/partner (5.3%) te drinken. Het bij beste vriend (2.5%) of met anderen (0.8%) zonder dit verder te specificeren, drinken komt nauwelijks voor. Bij wie de respondenten meestal bier drinken verschilt significant naar onderwijs (p<.05) en leeftijd (p<.001).

4.8. Sociale omgeving bij het gebruik van alcohol

We hebben eveneens gepolst naar het alcoholgebruik van de significante anderen (vader, moeder, broers en/of zussen, lief, beste vriend(in) en vriendenkring) van de adolescenten. Aan de respondent vroegen we aan te geven van welke personen hij zeker was dat ze één of meerdere alcoholische middelen gebruikten.
Meer dan vier op vijf (85.3%) vaders van de respondenten drinken zeker alcohol. Driekwart (75.6%) van de respondenten beschouwen hun moeder als alcoholgebruiker. Eén op twee broers en/of zussen drinkt volgens de respondent zeker wel eens alcohol. Het alcoholgebruik bij lief/partner (60.7%) en bij beste vriend (58.1%) is even groot, nl. drie op vijf respondenten hun beste vriend of lief/partner drinkt alcoholhoudende dranken. In ruim driekwart (78.3%) van de respondenten hun vriendenkring wordt zeker alcohol gedronken.

tabel 4.23. : gebruik van alcohol door de sociale omgeving (%)

gebruik van alcohol door de sociale omgeving	vader	moeder	broers zussen	lief partner	beste vriend(in)	vrienden uit vriendenkring
alcohol :	85.3	75.6	50.8	60.7	58.1	78.3
bier :	73.5	45.1	39.9	49.5	49.7	75.5
wijn :	74.6	67.7	33.0	38.9	37.2	48.7
sterke drank :	40.5	24.2	18.0	23.0	26.9	45.4
aperitieven en long-drinks :	49.4	47.4	28.8	36.5	34.8	45.6

Zowel bier (73.5%) als wijn (74.6%) zijn van de alcoholische producten de meest gebruikte dranken. Eén op twee vaders drinkt aperitieven of long-drinks. Het gebruik van sterke dranken komt het mist voor, maar is toch nog goed voor twee op vijf (40.5%) vaders. Bij de moeders is wijn de meest geliefde alcoholische drank, nl. twee op drie moeders drinken wel eens een glas wijn. Het drinken van aperitieven of long-drinks (47.1%) en bier (45.1%) komt bij één op twee moeders zeker voor. Eén kwart (24.2%) van de moeders drinkt volgens de respondenten zeker sterke drank. Het drinken van bier komt bij twee op vijf (39.9%) broers of zussen voor. Eén op drie (33.0%) broers of zussen drinkt wijn. Ruim één kwart (28.8%) van de broers of zussen drinkt zeker aperitieven of long-drinks. Sterke drank wordt volgens de respondenten door minder dan één op vijf (18.0%) broers of zussen gebruikt. Het gebruik van alcoholische dranken door lief of partner en de beste vriend vertoont heel sterke gelijkenissen. Bijna de helft van de lieven/partners (49.5%) of beste vrienden (49.7%) drinkt zeker bier. Het drinken van wijn en aperitieven of long-drinks komt ongeveer bij één derde van deze peers voor. Sterke drank is de minst voorkomende alcoholische drank bij lief/partner

(23.0%) en beste vriend (26.9%). Drie kwart van de respondenten geven aan dat in hun vriendenkring(en) bier wordt gedronken. In bijna de helft van de respondenten hun vriendenkring zijn er zeker vrienden die wijn (48.7%), sterke drank (45.4%) of aperitieven of long-drinks (45.6%) drinken.
Of en in welke mate er een verband bestaat tussen het alcoholgebruik van de omgeving en het gebruik van alcohol bij de jongere zelf, wordt verder in hoofdstuk 12 besproken.

4.9. Dronkenschap

Aan de respondenten werd gevraagd hoe vaak ze het voorbije jaar dronken waren. Bij het bepalen van wat de jongere onder dronkenschap verstaat hebben we geopteerd het subjectieve gevoel, met andere woorden de eigen perceptie van dronkenschap van de respondent, als uitgangspunt te nemen.
Van de totale bevraagde populatie zegt, zoals we kunnen zien in tabel 4.24. de helft (52.3%) het voorbije jaar niet dronken te zijn geweest. Hierbij dienen we te vermelden dat één derde niet-gebruikers van alcohol zijn meegerekend.
Eén op 8 (13.3%) jongeren is het voorbije jaar één maal dronken geweest. Meer dan één op vijf respondenten daarentegen zegt meerdere malen dronken geweest te zijn.
Het (eenmalig of meerdere malen) maandelijks dronken zijn komt ongeveer voor bij een op tien adolescenten. Het zeer frequent dronken zijn, dit is bijna wekelijks of vaker dronken, komt bij 3.6% voor.

tabel 4.24. : dronkenschap het voorbije jaar

Dronkenschap	**totaal**	**♂**	**♀**	**secundair onderwijs**			**hoger onderwijs**		
het voorbije jaar				**totaal**	**♂**	**♀**	**totaal**	**♂**	**♀**
drinkt niet (meer):	17.0	18.1	16.0	35.9			5.3		
geen enkele maal :	35.3	29.1	41.3	26.9			40.5		
totaal nooit :	**52.3**	**47.2**	**57.3**	**62.8**	59.6	67.0	**45.8**	36.5	52.8
één maal :	**13.3**	**11.9**	**14.4**	**9.8**	**10.0**	**9.5**	**15.4**	**13.6**	**16.6**
enkele malen :	**21.3**	**24.0**	**18.9**	**18.3**	**18.7**	**18.0**	**23.2**	**28.4**	**19.3**
(bijna) maandelijks :	5.7	6.6	4.8	3.6			7.1		
meer dan maandelijks:	3.8	4.6	3.2	2.5			4.6		
totaal maandelijks :	**9.5**	**11.2**	**8.0**	**6.1**	7.7	3.9	**11.7**	14.1	9.9
(bijna) wekelijks :	2.2	3.8	0.7	2.0			2.2		
meer dan wekelijks :	1.3	1.7	0.7	1.0			1.5		
totaal wekelijks :	**3.5**	**5.5**	**1.4**	**3.0**	4.0	1.6	**3.7**	7.0	1.4
(bijna) dagelijks :	**0.1**	**0.2**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.2**	**0.4**	**0.0**

Zowel naar geslacht (p< .001), leeftijd (p< .001) als naar onderwijsniveau (p< .001) zijn er significante verschillen inzake dronkenschap vast te stellen.
Niet alleen zeggen meer mannen (52.7%) dan vrouwen (42.7%) het voorbije jaar dronken te zijn, ze waren dit ook frequenter. Het bijna maandelijks of vaker (dus één of meerdere malen per maand of week) dronken zijn bedraagt bij mannelijke respondenten 16.9% (hetgeen bijna één op vijf jongeren betekent!), tegenover 9.4% bij de vrouwelijke respondenten.
Wanneer we deze geslachtsverschillen binnen de twee onderwijsniveaus bekijken zien we dat deze verschillen blijven (p< .001). Meer jongens (40.3%) dan meisjes (33%) van het secundair onderwijs zijn het voorbije jaar dronken geweest. Bij het hoger onderwijs is dit

voor mannen 63.5% en voor vrouwen 41.2%. Ook het frequenter dronken zijn komt in beide onderwijsniveaus vaker voor bij mannen dan bij vrouwen.

tabel 4.25. : dronkenschap naar leeftijd

Dronkenschap	**leeftijd**						
het voorbije jaar	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
drinkt niet (meer):	69.3	29.8	15.1	7.3	5.0	4.6	3.5
geen enkele maal :	17.4	36.3	28.7	37.7	45.4	37.9	35.9
totaal nooit :	**86.7**	**66.1**	**43.8**	**45.0**	**50.4**	**42.5**	**39.4**
één maal :	**5.9**	**10.9**	**15.3**	**16.2**	**12.5**	**18.1**	**13.6**
enkele malen :	**5.4**	**15.8**	**27.1**	**23.8**	**21.5**	**22.2**	**31.4**
(bijna) maandelijks :	0.4	2.0	7.4	6.8	6.7	7.7	7.6
meer dan maandelijks :	1.2	0.8	3.6	5.3	4.7	6.1	2.5
totaal maandelijks :	**1.6**	**2.8**	**11.0**	**12.1**	**11.4**	**13.8**	**10.1**
(bijna) wekelijks :	0.4	2.8	2.0	2.4	2.1	1.6	3.0
meer dan wekelijks :	0.0	1.6	0.8	0.5	1.9	1.6	2.5
totaal wekelijks :	**0.4**	**4.4**	**2.8**	**2.9**	**4.0**	**3.2**	**5.5**
(bijna) dagelijks :	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.2**	**0.2**	**0.0**

In het secundair onderwijs waren het voorbije jaar nagenoeg evenveel jongens als meisjes zelden, dit is éénmalig (10.0% jongens en 9.5% meisjes) of enkele malen (18.7% jongens en 18.0% meisjes) dronken. Het bijna maandelijks of vaker dronken zijn komt echter dubbel zo vaak voor bij jongens als bij meisjes, nl. 11.7% van de mannelijke leerlingen tegenover 5.5% vrouwelijke leerlingen.
Eén op vijf (21.1%) mannelijke studenten geeft aan maandelijks of vaker dronken te zijn. Bij de vrouwelijke studenten is deze verhouding één op tien (11.3%).
Het dronken zijn is significant verschillend naar leeftijd (Kendall Tau : -.20050, p< .001). De licht negatieve rangcorrelatie is echter te zwak om enig verband te zien tussen de leeftijd van de respondent en de frequentie van het dronken zijn.
Tijdens de vroege adolescentie zien we het percentage dronkenschap het voorbije jaar stijgen van 13.3% bij de jongste leeftijdsgroep naar 33.9% bij de 14-15 jarigen. Vanaf de midden-adolescentie schommelt het dronken zijn rond de helft van de leeftijdgenoten. Omgekeerd neemt het percentage maandelijks of vaker dronken zijn vooral na de vroege adolescentie toe (2.0% bij < 14 jarigen en 7.2% bij 14-15 jarigen). In de midden en late adolescentie schommelt het dronken zijn tussen de 13.8% bij de 16-17 jarigen en 17.0% bij de 20 jarigen.

4.10. Motieven voor het gebruik van alcohol

Aan de respondenten die alcohol gebruikten werd in een open vraag gepeild naar de belangrijkste reden waarom ze alcohol gebruikten.
De motieven van het gebruik van alcoholische dranken kan opgesplitst worden in een vier groepen, nl.: de productgerichte redenen, de omgevingsgerichte redenen, de probleemgerichte redenen en tot slot andere redenen.
Van de productgerichte redenen haalt bijna de helft (43.5%) van de respondenten aan alcohol te drinken omdat het lekker is. Andere regelmatig voorkomende redenen zijn: omdat hij er zin in heeft (5.8%), als dorstlesser (3.4%), om te proeven (1.9%), ter afwisseling van andere niet-alcoholische dranken (2.0%), tegen de warmte/ ter verfrissing (0.9%), omdat het gezond is (0.9%).

uitgaan (3.5%), op restaurant (2.0%), om te ontspannen (2.0%), bij het eten (0.9%) en omdat de ouders erbij zijn (0.3%).
Van de eerder probleemgerichte redenen is omdat de adolescent er losser van wordt de meest voorkomende, nl. 5.5% van de respondenten geeft aan hiervoor eens alcohol te gebruiken. Andere redenen met probleemgerichte aspecten zijn: om zich goed te voelen (2.7%), om zich te bezatten (1.5%), om uit de bol te gaan (0.9%), om meer te durven (0.6%), om te kunnen slapen (0.3%), o.w.v. de spanningsreducering (0.3%), bij problemen (1.1%), uit verveling (0.1%) en tegen eenzaamheid (0.1%).
Ongeveer één op twintig jongeren (5.5%) geeft aan alcohol zomaar, zonder enige reden te drinken. Andere redenen die respondenten opgeven blijven zeer beperkt in omvang, nl. uit gewoonte (1.4%), omdat er niets anders was (0.6%), gebruikt het enkel tijdens het weekend (0.3%), omdat het niet duur is (0.3%) en omdat het bereikbaar is (0.1%).

4.11. Motieven om te stoppen met alcoholgebruik

Bij de bevraging welke alcoholhoudende middelen de respondent niet meer gebruikt, hebben we ook doorgevraagd naar het motief ervan. We kunnen echter maar een analyse doorvoeren naar elk product afzonderlijk.
Van de 7.4% stoppers van bier geeft 2.4% aan omdat hij of zij het vies vindt. Andere redenen zijn: de respondent is er ziek van (0.7%), omdat men er geen zin meer in heeft (0.4%), omwille van niet verder gespecificeerde lichamelijke gevolgen (0.4%), omdat men alcoholici kent (0.4%), omdat men er agressief van wordt (0.2%), omdat men er angst voor heeft (0.1%) en o.w.v. leverproblemen (0.1%).
Van de 7.8% stoppers van wijn zegt 0.9% er vies van te zijn en 0.6% was er ziek van. Andere redenen werden maar door een beperkt aantal respondenten opgegeven en zijn sterk verschillend, zoals: heeft er geen zin meer in (0.3%), kent alcoholici (0.3%), is er allergisch voor (0.1%), vindt het te sterk (0.1%), heeft er een kater van gekregen (0.1%), vindt het te gevaarlijk (0.1%), o.w.v. leverproblemen (0.1%) en het drinken van wijn heeft maar een kortdurend effect (0.1%).
Het stoppen met sterke drank, hetgeen bij 7.7% van de respondenten werd gerapporteerd, gebeurde voor 1.4% omdat de respondent het niet lekker vond of voor 1.3% omdat hij of zij er ziek van geworden was. Andere motieven zijn: geen zin in hebben (0.4%), alcoholici kennen (0.4%), allergisch voor zijn (0.3%), agressief van worden (0.1%).
Tot slot geven maar weinigen van de 7.4% stoppers van het drinken van aperitieven of long-drinks een reden van stoppen op. 0.4% onder hen geeft aan hiermee gestopt te zijn omdat de adolescent er geen zin meer in had. Het kennen van alcoholici was de reden om te stoppen voor 0.3% van de respondenten. Er ziek van worden is voor 0.2% de reden om te stoppen. Andere redenen zijn: het niet lekker vinden (0.1%), o.w.v. leverproblemen (0.1%) en verlies van zelfcontrole (0.1%).

4.12. Situationele factoren waarin jongeren geen alcohol drinken

Van alle respondenten geven bijna 9 op 10 (87.9%) adolescenten aan, in bepaalde situaties geen alcohol te drinken. Het motief om situatiegebonden zich van alcohol te onthouden verschilt heel sterk. Na analyse hebben we de verschillende motieven kunnen herleiden tot vier groepen, nl.: omwille van reden van verantwoordelijkheid, om lichamelijke redenen, omwille van de omgeving en omwille van situatiegebonden redenen.
Onder de verantwoordelijkheidsredenen komt het rijden van auto of motor als belangrijkste reden (41.1%) naar voren. Een aantal adolescenten (1.5%) specificeert dit onthoudingsgedrag "als er passagiers in hun auto bij zijn". Deze twee groepen zijn samen ongeveer goed voor vier op de tien jongeren. De gevolgen van het autorijden onder invloed en de daarbij horende ontradingscampagnes hebben een duidelijk effect op de intenties van heel wat jongeren om af te zien van alcohol indien ze met de wagen of motor zijn. Of deze intentie ook omgezet wordt in de praktijk kan in dit onderzoek niet worden aangetoond en is ons inziens dan ook een vraag die voor verder onderzoek in aanmerking komt.
Andere redenen die eerder aspecten van verantwoordelijkheid behelzen zijn : bij medicatiegebruik (6.3%), tijdens examenperiodes (6.0%), tijdens de schooltijd (4.6%), bij sportactiviteiten (2.8%), bij het van en naar schoolgaan (2.2%), als men alleen is (1.0%), bij het rijden van fiets of brommer (1.2%).
Als lichamelijke reden is ziek zijn de meest voorkomende reden. Eén op tien (11.5%) jongeren geeft aan geen alcohol te drinken bij ziekte. Andere eerder lichamelijk georiënteerde redenen zijn: bij vermoeidheid (2.9%), als men vroeg op moet zijn (1.5%), na een kater (0.9%) en als de respondent nuchter moet blijven (1.0%).
Sociale druk wordt bij *9.3%* van de respondenten opgegeven als reden om in bepaalde situaties geen alcohol te drinken. Deze omgevingsgerichte reden wordt bij een aantal onder hen nog verder gespecificeerd, nl.: 3.2% van de respondenten drinkt geen alcohol als zijn ouders erbij zijn, 2.5% doet dit niet bij familie en 1.8% drinkt niet in de nabijheid van zijn lief of partner. Andere omgevingsgerichte redenen zijn: bij het uitgaan (3.2%), tijdens fuiven (0.7%), bij geheelonthouders (0.7%), bij onbekenden (0.5%).
Andere redenen dan hierboven aangegeven, die we voor de overzichtelijkheid situatiegebonden redenen noemen zijn: omdat de respondent er geen zin in heeft (12.9%), overdag (6.0%), tijdens de week (3.2%), indien er geen speciale gelegenheden zijn (4.2%), indien de respondent niet uitgaat (1.5%) en bij gebruik van illegale drugs (0.8%).

4.13. Samenvatting

De vragen over alcoholgebruik betreffen volgende alcoholische dranken: bier, wijn, sterke dranken en aperitieven of long-drinks. Er werd, naast het al dan niet gebruik, gepeild naar hoeveelheid en frequentie, alsook naar de leeftijd waarop er werd gestart met drinken. Tevens werd bij de jongeren naar motieven gevraagd.
Nagenoeg 4 op 5 jongeren, zowel mannen als vrouwen, drinken wel eens alcohol. Bier en wijn worden meer gedronken dan aperitieven en long-drinks, die op hun beurt weer meer worden gedronken dan sterke drank.
Alcoholgebruik is een gedrag dat zich in de loop van de vroege en middenadolescentie vormt: het neemt er met ongeveer 50% toe. Op het einde van de midden- en late adolescentie stabiliseert dit zich min of meer. Eén op 25 (4.1%) van de 18-jarigen heeft nog nooit alcohol gedronken.
Van de jongeren die drinken zijn er 4 op 10 die minstens wekelijks drinken. De frequentie van het alcoholgebruik neemt toe naarmate de respondenten ouder worden. Regelmatig tot zeer regelmatig gebruik komt bij de oudste leeftijdsgroep bij meer dan de helft van de respondenten voor. De helft van de bevraagde jongeren gebruikte de voorbije week en/of tijdens het weekend één tot negen glazen alcoholhoudende dranken. Het alcoholgebruik is het hoogst in het weekend. Het excessief gebruik van alcohol is bijna dubbel zo hoog in het weekend (4.2%) dan in de week (2.5%). Het excessief gebruik (± 3 alcoholhoudende dranken per dag of twintig drankjes per week) wordt bij bijna één op acht mensen uit het hoger onderwijs vastgesteld, tegenover ongeveer één op twintig jongeren van het secundair onderwijs.
Het zeer excessief (meer dan 49 glazen) gebruik van alcohol is relatief laag. Zeer excessief gebruik is geen weekendfenomeen, maar wijst op een drinkpatroon dat zich ook tijdens de week manifesteert. Opvallend is dat één op tien jongeren niet in het weekend drinkt, maar wel tijdens de week. Een zeer excessief gebruik van alcohol (gemiddeld meer dan 7 glazen per dag) werd bij één op 100 respondenten gerapporteerd. Eén op twintig adolescenten is met het drinken van alcohol gestopt.
Mannen drinken meer alcohol dan vrouwen. De voorbije week dronk bijna één op drie mannen meer dan negen glazen alcohol, tegenover slechts één op vijf vrouwen. Mannen drinken frequenter dan vrouwen. Dit blijkt het duidelijkst bij het regelmatig tot zeer regelmatig gebruik. Mannen starten ook op significant jongere leeftijd dan vrouwen. Driekwart van de respondenten zijn met alcoholgebruik gestart tussen de leeftijd van 12 en 16 jaar (74%). Het alcoholgebruik bij jongeren kenmerkt zich door een polygebruik. Slechts één op tien jongeren blijft gebruiker van slechts één soort alcoholische drank.
Beschouwen we nu de verschillende alcoholhoudende dranken afzonderlijk.
Bier is bij de jongeren de meest gebruikte alcoholische drank: 7 op 10 jongens en meisjes drinken bier. Eén op drie adolescenten drinkt regelmatig tot zeer regelmatig bier en 1 op 12 van de bevraagde drinkende adolescenten drinkt op een excessieve manier. Het gebruik van bier neemt toe met de leeftijd. Meer mannen (bijna 1 op 2) dan vrouwen (>1 op 3) drinken de laatste week bier. Mannen zijn ook grotere bierdrinkers dan vrouwen. Eén op vier mannelijke respondenten heeft de voorbije week meer dan negen pinten genomen, tegenover bijna 1 op 8 vrouwelijke respondenten. Het frequent gebruik van bier verschilt tevens significant naar leeftijd en onderwijsniveau. Bier wordt voor het eerst gemiddeld op de leeftijd van 14 jaar gedronken. Van alle bierdrinkers is één vierde op twaalfjarige leeftijd of jonger begonnen. Na

18 jaar wordt nauwelijks nog begonnen met bier drinken. Jongens drinken vroeger bier dan meisjes. Ongeveer vier op tien biergebruikers (37.6%) kregen dit genotmiddel voor het eerst aangeboden via hun vriendenkring. Bij telkens één op vier jongeren die bier gebruikten, gebeurde dit voor het eerst op eigen initiatief of op initiatief van de ouders. Ongeveer één derde van de jongeren drinkt geen bier (meer).

Wijn is, na bier, de tweede meest gedronken drank bij adolescenten. Van alle respondenten, zowel mannen als vrouwen, heeft 70% ooit wijn gedronken. Eén op acht adolescenten (13.5%) drinkt regelmatig tot zeer regelmatig wijn. Eén op drie (36.6%) jongeren heeft de voorbije week wel eens wijn gedronken. Het gebruik is meestal beperkt tot een aantal glazen per week. Slechts één procent (1.2%) van alle drinkende respondenten gebruikt meer dan 9 glazen wijn per week. Het gebruik van wijn, alsook de frequentie van het wijngebruik neemt toe met de leeftijd. Net zoals bij bier verandert het gebruikspatroon van adolescenten duidelijk op zeer korte tijd. Mannen en vrouwen drinken even vaak recentelijk (laatste maand) wijn. Het frequent gebruik van wijn verschilt significant naar onderwijsniveau. Het drinken van wijn is populairder in het hoger onderwijs dan in het secundair onderwijs. De leeftijd van het drinken van het eerste glas wijn bedraagt gemiddeld 13.58 jaar . Deze leeftijd is ongeveer een half jaar lager dan voor biergebruik. Jongens (12.98 jaar) starten eerder met het drinken van wijn dan meisjes (14.13 jaar). Ouders (bij bijna driekwart van de wijndrinkers) zijn de belangrijkste aanbieders van het eerste glas wijn. Bijna een derde van de totale populatie drinkt geen wijn (meer).

Sterke drank is bij jongeren één van de minder frequent gebruikte alcoholische dranken. Bijna vier op vijf van de alcoholgebruikende jongeren geven aan de voorbije week geen sterke drank te hebben gebruikt. Bijna 6 op 10 van alle respondenten drinkt (ooit) sterke drank. Eén op veertien adolescenten drinkt regelmatig tot zeer regelmatig sterke drank. Het gebruik van sterke drank is in hoofdzaak beperkt tot een aantal glazen (17.7%). Het ooit-gebruik van sterke dranken neemt toe met de leeftijd. Meer mannen dan vrouwen gebruiken sterke dranken. Mannen (31.9%) hebben vaker dan vrouwen (24.9%) recent (voorbije maand) sterke dranken gebruikt. Driekwart hiervan doet dit eerder occasioneel. Het frequent gebruik van sterke drank verschilt significant naar leeftijd en onderwijsniveau. Het eerste gebruik van sterke dranken gebeurt het laatst van alle alcoholhoudende producten, nl. voor het eerst gemiddeld op 15.33 jaar. Jongens beginnen eerder met het drinken van sterke dranken dan meisjes. Het aanbod van sterke drank komt het meest van de vriendenkring (bij meer dan één op drie drinkers van sterke drank), gevolgd door eigen initiatief (bij bijna één derde). In bijna één op vijf situaties zijn de ouders de aanbieders van het eerste glas sterke drank. Bijna de helft van de totale populatie drinkt geen sterke drank (meer).

Ook **aperitieven** zijn bij de jongeren één van de minder frequent gebruikte alcoholische dranken. Van de totale groep gebruiken 2 op 3 aperitieven of long-drinks. Eén op twaalf adolescenten (8.1%) drinkt regelmatig tot zeer regelmatig aperitieven. Eén op vijf jongeren die alcohol drinkt, nam de voorbije week een aperitief of long-drink. Meer dan driekwart van deze groep drinkers beperkte het gebruik tot maximaal 3 glazen (15.6%). Meer dan drie glazen aperitief wordt door 2.5% van de drinkende respondenten gedronken. Het (ooit-) gebruik neemt sterk toe tussen de leeftijd van <14 jaar (22.8%) en de leeftijd van 18 jaar (83.1%) en met het daarmee gepaard gaande onderwijsniveau. De frequentie van het gebruik van aperitieven verschilt significant naar leeftijd en onderwijsniveau. Meer vrouwen (70.9%) dan mannen (63.5%) drinken deze alcoholhoudende dranken, maar de drinkende mannen drinken significant vaker aperitieven dan vrouwen. Met aperitieven wordt gemiddeld op de leeftijd van 14.62 jaar begonnen. Jongens (14.09 jaar) drinken hun eerste aperitief of long-drink gemiddeld een jaar

vroeger dan meisjes (15.05 jaar). Ouders (bij meer dan vier op tien van de ooit-gebruikers van aperitieven en long-drinks) en eigen initiatief of de vriendengroep (telkens één op vijf jongeren) zijn de belangrijkste bron van het eerste glas. Ongeveer één derde van de totale onderzochte populatie drinkt geen aperitief of longdrink (meer).

Bekijken we in welke mate alcoholgebruik uitmondt in dronkenschap, dan blijkt dat de helft van alle jongeren het voorbije jaar niet dronken is geweest. Eén op 8 jongeren is het voorbije jaar één maal dronken geweest. Meer dan één op vijf respondenten zegt meerdere malen dronken geweest te zijn. Het zeer frequent dronken zijn, dit is bijna wekelijks of vaker dronken, komt bijna bij 1 op 25 adolescenten voor. Niet alleen zeggen meer mannen (52.7%) dan vrouwen (42.7%) het voorbije jaar dronken te zijn geweest, ze waren dit ook vaker. Het bijna maandelijks of vaker (dus één of meerdere malen per maand of week) dronken zijn, bedraagt bij mannelijke respondenten bijna één op vijf jongeren tegenover 1 op 10 bij de vrouwelijke respondenten.

Alcoholgebruik is in de sociale omgeving van jongeren goed ingeburgerd. In het gezin wordt alcohol gedronken door vier op vijf vaders, drie op vier moeders en door de helft van de broers en zussen. Ook in het informele sociale netwerk is alcoholgebruik duidelijk aanwezig: in de vriendenkring wordt door ongeveer driekwart van de jongeren gedronken; van drie op vijf respondenten drinkt hun lief/partner/beste vriend(in) alcohol. Bier en wijn zijn ook in de sociale omgeving de meest gebruikte alcoholische dranken. Bijna de helft lieven/partners /beste vrienden drinkt bier. Bij moeders is wijn het meest geliefd.

Wanneer men jongeren vraagt waarom ze alcohol drinken zijn, er vier groepen van motieven te onderscheiden, nl. de productgerichte redenen, de omgevingsredenen, de probleemgerichte redenen en tot slot andere redenen. Van de productgerichte redenen haalt bijna de helft (43.5%) van de respondenten aan alcohol te drinken omdat het lekker is. Van de motieven waarom men met alcoholgebruik gestopt is, wordt bij bier en wijn voornamelijk vermeld omdat het vies is. Wanneer gevraagd wordt naar situationele factoren waarin jongeren geen alcohol drinken dan blijkt dit om een viertal groepen van motieven te gaan: omwille van verantwoordelijkheid, om lichamelijke redenen, omwille van de omgeving en omwille van situatiegebonden redenen. Onder de verantwoordelijkheidsredenen komt het rijden van auto of motor als belangrijkste reden (41.1%) naar voren.

5. HET MEDICATIEGEBRUIK BIJ JONGEREN

Aan alle respondenten werd gevraagd welke medicatie (lichte en/of zware pijnstillers, kalmeermiddelen, slaapmiddelen en opwekmiddelen) ze reeds gebruikten. Indien de respondent één van deze geneesmiddelen[1] innam, werd eveneens gevraagd voor het desbetreffende product aan te duiden wanneer dit voor het laatst gebeurde. Op basis van de gegeven antwoorden verkregen we een zicht over het totale gebruik van deze geneesmiddelen. Alvorens in te gaan op de verschillende subgroepen willen we eerst het gebruik van geneesmiddelen verder bestuderen. Om vergelijking met andere onderzoeken mogelijk te maken zijn de bestaande antwoordmogelijkheden eveneens herleid tot de 3 volgende groepen,

nl.: - de nooit-gebruikers (dit zijn diegene die aangeven nog nooit geneesmiddelen te hebben gebruikt of deze niet te kennen).
- de stoppers (dit zijn de respondenten die aangeven het voorbije jaar geen enkel van deze medicamenteuze producten te hebben gebruikt, maar ooit in hun leven wel eens één van deze geneesmiddelen te hebben ingenomen).
- de gebruikers (dit zijn de respondenten die aangeven het voorbije jaar ten minste één van de geneesmiddelen te hebben gebruikt).

Op basis van deze driedeling spreken we eveneens van :
- de niet gebruikers (dit zijn de respondenten die het geneesmiddel nooit of niet het voorbije jaar hebben gebruikt, met andere woorden de nooit-gebruikers en stoppers samen).
- de ooit-gebruikers (dit zijn de respondenten die aangeven ooit in hun leven ten minste één van de medicamenteuze middelen te hebben gebruikt, met andere woorden de groep stoppers en gebruikers samen).

In onderstaande tabel 5.1. worden de resultaten weergegeven betreffende het medicatiegebruik van de totale respondentenpopulatie en van de subgroepen (naar geslacht, studieniveau en leeftijd).

5.1. Geneesmiddelen gebruiken of niet ?

Van de totale onderzochte populatie (n=1632) geven 1307 respondenten, dit is 81.2%, ooit geneesmiddelen te hebben ingenomen of dit nog steeds doen. Onder hen is 10.8% (n=187) hiermee gestopt. 18.8% (n=325) van de respondenten geven aan nog nooit in hun leven geneesmiddelen te hebben gebruikt. Het hoge percentage van geneesmiddelengebruik moet gedeeltelijk gerelativeerd worden. De meerderheid van geneesmiddelengebruikers nemen alleen of hoofdzakelijk lichte pijnstillers (cfr. 5.1.1.). Ook de frequentie van het gebruik dient mee in rekening te worden genomen (cfr. 5.2.).

---

[1] Onder gebruik van geneesmiddelen verstaan we enkel het gebruik van **lichte pijnstillers** (zoals Aspirine, Dispril en Sedergine), **zware pijnstillers** (b.v.: codeïne en morphine), **kalmeermiddelen** (waaronder Valium, Librium, Temesta en Seresta), **slaapmiddelen** (zoals Rohypnol, Mogadon en Vesparax) en **opwekmiddelen** (bv.: Captagon, Pervetine, Relatine, Catovit en Stimul). De productnamen die tussen haakjes zijn geplaatst werden als voorbeeld in de vragenlijst bij de daarbijhorende producten gegeven.

Het gebruik van geneesmiddelen verschilt significant (p< .001) tussen mannen en vrouwen. Ruim driekwart (76.2%) van de vrouwen is nog steeds een gebruiker van geneesmiddelen. Bij de mannelijke respondenten nam nog geen twee op drie (65.0%) adolescenten het voorbije jaar geneesmiddelen in. Bijna één op vier (22.6%) jongens heeft nog nooit geneesmiddelen gebruikt tegenover slechts één op zeven (14.7%) vrouwen.
Het significant verschil naar geslacht is ook in het hoger onderwijs (p< .01), weliswaar minder uitgesproken dan bij de totale onderzoekspopulatie, vast te stellen. Meer mannen (13.7%) dan vrouwen (8.1%) van dit onderwijsniveau zijn gestopt met het gebruiken van geneesmiddelen. Meer dan vier op vijf (81.3%) vrouwen van het hoger onderwijs hebben het voorbije jaar geneesmiddelen gebruikt tegenover twee op drie mannen (69.6%).
Het verschil tussen jongens en meisjes van het secundair onderwijs is wat betreft het gebruik van geneesmiddelen niet significant.

tabel 5.1. : medicatiegebruik bij jongeren: nooit-gebruikers, stoppers en gebruikers

Medicatie	**Nooit-gebruikers**		**Stoppers**		**Gebruikers**		**Totaal**	
	Aantal	**%**	**Aantal**	**%**	**Aantal**	**%**	**Aantal**	**%**
TOTAAL :	325	**18.8**	187	**10.8**	1120	**70.4**	1632	**100**
geslacht								
mannelijk :	194	**22.6**	107	**12.4**	561	**65.0**	862	**100**
vrouwelijk :	127	**14.7**	79	**9.1**	659	**76.2**	865	**100**
secundair onderwijs								
totaal :	187	**26.6**	79	**11.1**	443	**62.3**	709	**100**
mannelijk :	121	**28.5**	47	**11.1**	255	**60.4**	423	**100**
vrouwelijk :	66	**23.1**	32	**11.2**	188	**65.7**	286	**100**
hoger onderwijs								
totaal :	136	**13.3**	108	**10.6**	777	**76.1**	1021	**100**
mannelijk :	73	**16.7**	60	**13.7**	304	**69.6**	437	**100**
vrouwelijk :	61	**10.5**	47	**8.1**	471	**81.4**	579	**100**
leeftijd								
<14 jaar :	68	**31.8**	27	**12.6**	119	**55.6**	214	**100**
14-15 jaar :	78	**34.8**	23	**10.3**	123	**54.9**	224	**100**
16-17 jaar :	33	**14.3**	24	**10.4**	173	**75.3**	230	**100**
18 jaar :	44	**13.7**	30	**9.4**	246	**76.9**	320	**100**
19 jaar :	50	**13.3**	40	**10.7**	285	**76.0**	375	**100**
20 jaar :	25	**12.5**	24	**11.8**	153	**75.7**	202	**100**
21-22 jaar :	24	**15.1**	17	**10.7**	118	**74.2**	159	**100**

Eveneens is er een significant verschil vast te stellen tussen de leeftijden (Kendall tau: .13294, p< .001) en aldus ook tussen de onderwijsniveaus (p< .001). De rangcorrelatie is echter te zwak om van enig verband te kunnen spreken tussen leeftijd en geneesmiddelengebruik.
Slechts één derde (31.8%) van de vroeg adolescenten (dit is de leeftijdsgroep 12 tot 14 à 15 jaar), geeft aan nog nooit geneesmiddelen te hebben gebruikt. Meer dan de helft (55%) van hun leeftijdgenoten nam het voorbije jaar medicatie.
Het percentage stoppers (dit zijn diegenen die het voorbije jaar geen medicatie gebruikten) is op de jongste leeftijdsgroep (12.6%) na, voor de verschillende leeftijden vrij stabiel. Ongeveer één op tien jongeren is gestopt met het nemen van medicatie.
Het gebruik van geneesmiddelen neemt toe tot aan de leeftijdsgroep van 16-17 jarigen (75.2%). Vanaf die leeftijd blijft de gebruikersgroep van medicamenten uit ongeveer driekwart van deze jongeren bestaan.

Aangezien het aandeel stoppers vanaf het begin van de middenadolescentie (14 à 15 jaar) op 10% blijft staan, is het aantal nooit-gebruikers eveneens vanaf de 16-17 jarige leeftijdsgroep zeer stabiel. Eén op zeven jongeren uit de midden en late adolescentie gebruikte tot op heden nooit geneesmiddelen.
Het gebruik van geneesmiddelen is tevens significant verschillend naar geslacht voor de leeftijdsgroepen uit deze midden en late adolescentie (16-17 jaar: $p< .05$; 18 jaar: $p< .001$; 19 jaar: $p< .001$; 21-22 jaar: $p< .05$). Het betreft in alle leeftijdsgroepen een hoger gebruik van geneesmiddelen bij vrouwen dan mannen. Enkel voor de leeftijdsgroep 20 jaar wordt er geen significant verschil gevonden.
Net zoals bij het alcoholgebruik is er een gelijkaardige tendens waar te nemen op basis van de bevindingen die we vaststelden tussen de jongste en de oudste leeftijdsgroep. Dit kan zoals in 4.1. verklaard worden doordat het secundair onderwijs voornamelijk uit de jongste leeftijdsgroepen bestaat, daar waar het hoger onderwijs door de oudste leeftijdsgroepen wordt vertegenwoordigd. Net zoals bij leeftijd vertoont het onderwijsniveau significante ($p< .001$) verschillen voor geneesmiddelengebruik. Het aantal gebruikers is groter in het hoger onderwijs dan in het secundair onderwijs. Het aantal nooit gebruikers is daarentegen in het secundair onderwijs merkelijk groter dan in het hoger onderwijs. Het aantal stoppers is in beide onderwijsniveaus hetzelfde. Bij mannen ($p< .01$) is dit verschil tussen de twee onderwijsniveaus iets meer uitgesproken dan bij vrouwen ($p< .05$).

5.1.1. Lichte pijnstillers nemen of niet ?

Minder dan één op vijf jongeren (17.1%) van de totale onderzoekspopulatie zegt nog nooit pijnstillers te hebben genomen. Samen met de stoppers van het gebruik van lichte pijnstillers (10.4%) vormt deze niet-gebruikersgroep meer dan een vierde van de totale populatie. Van alle respondenten neemt 71% lichte pijnstillers in.
Uit de resultaten in tabel 5.2. komt er een significant verschil ($p<.001$) naar voren tussen mannen en vrouwen, wat betreft de prevalentie van het actuele gebruik van lichte pijnstillers.

tabel 5.2. : gebruik van lichte pijnstillers bij adolescenten (%)

Gebruik lichte pijnstillers	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
nooit :	17.1	24.8	12.0	22.9	11.3	30.2	34.0	14.3	12.8	13.0	11.2	13.7
kent het middel niet :	1.0	1.1	0.9	1.4	0.6							
totaal nooit gebruikers :	**18.1**	**25.9**	**12.9**	**24.3**	**11.9**	**30.2**	**34.0**	**14.3**	**12.8**	**13.0**	**11.2**	**13.7**
niet het laatste jaar/ **stoppers :**	**10.4**	**11.3**	**9.6**	**12.2**	**8.6**	**13.5**	**10.0**	**10.9**	**8.3**	**9.8**	**11.6**	**10.8**
het laatste jaar :	17.2	17.8	17.7	20.4	15.3	21.4	16.1	16.3	14.1	19.2	20.8	18.9
de laatste 3 maanden :	18.1	14.6	20.3	17.6	18.6	12.7	13.8	18.2	18.9	19.5	19.2	21.3
de laatste maand :	18.6	15.4	20.6	14.2	22.6	10.7	11.9	23.2	23.2	19.0	21.2	19.6
de laatste week :	17.1	15.0	18.9	11.3	23.0	11.5	14.2	17.1	22.7	19.5	16.0	15.7
totaal gebruikers :	**71.5**	**62.8**	**77.5**	**63.5**	**79.5**	**56.3**	**56.0**	**74.8**	**78.9**	**77.2**	**77.2**	**75.5**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Bij het gebruik van lichte pijnstillers in zijn totaliteit zien we een duidelijk verschil naar geslacht. Van de mannen gebruiken 63.5% nog steeds lichte pijnstillers, voor de vrouwen is dit 79.5%. Het verschil tussen mannen en vrouwen is voornamelijk vast te stellen bij gebruik in de voorbije maand. De meerderheid van de vrouwelijke respondenten die lichte pijnstillers namen, deed dit de voorbije maand (22.6%) of week (23.0%). Dit is 45.6% van de 79.5%

vrouwelijke gebruikers, daar waar dit maar voor ruim één derde (25.5% op 63.5%) van de jongens geldt. We kunnen hieruit algemeen vaststellen dat niet alleen meer vrouwen dan mannen pijnstillers gebruiken, maar tevens dat het gebruik bij vrouwen recenter van aard is. Dit zou er op kunnen wijzen dat vrouwen meer en frequenter lichte pijnstillers gebruiken dan mannen. Om hierover uitsluitsel te krijgen verwijzen we naar tabellen 5.7. en 5.8.
We stellen dezelfde tendensen inzake leeftijd als bij het medicatiegebruik in zijn totaliteit, ($p<0.001$) vast. Naarmate jongeren ouder worden neemt het gebruik van lichte pijnstillers tijdens de vroege adolescentie toe (van 56.3% bij de jongste leeftijdsgroep naar 74.8% bij de 16-17 jarigen) en daalt het nooit-gebruik in diezelfde periode (van 30.2% naar 14.3%). Opvallend is dat er nauwelijks (op de jongste leeftijdsgroep na) een daling vast te stellen is bij de stoppers (schommelt tussen 8.3% en 11.6%) en eveneens weinig verschil is vast te stellen bij de zelden gebruikers (dit zijn diegene die het laatste jaar en de laatste 3 maanden wel eens lichte pijnstillers gebruikten) naargelang de respondenten ouder worden.
Zoals reeds in 4.1. verklaard, is de verwachting dat het aantal gebruikers van lichte pijnstillers significant ($p<.001$) groter is in het hoger onderwijs (77.5%) dan in het secundair onderwijs(62.8%). Er is, net zoals we reeds vaststelden bij de leeftijd, weinig verandering te zien wat betreft de stoppers en zelden gebruikers van lichte pijnstillers tussen de verschillende onderwijsniveaus.

5.1.2. Zware pijnstillers nemen of niet ?

Zoals uit tabel 5.3. blijkt zeggen meer dan vier op vijf jongeren (91.4%) van de totale onderzoekspopulatie nog nooit zware pijnstillers te hebben ingenomen. Bijna een tiende (8.1%) van deze nooit-gebruikers zegt deze geneesmiddelen niet te kennen. De stoppers van zware pijnstillers (4.6%) vormen samen met de nooit-gebruikers, een niet-gebruikersgroep van 96% van alle jongeren.
Van alle respondenten gebruikt slechts één op vijfentwinig zware pijnstillers. We stellen geen significant verschil tussen mannen en vrouwen vast, ten aanzien van de prevalentie van het actuele gebruik van zware pijnstillers.

tabel 5.3. : gebruik van zware pijnstillers bij adolescenten (%)

Gebruik zware pijnstillers	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
nooit :	83.3	79.9	85.7	83.2	83.4	100	95.7	89.7	89.8	90.0	88.1	88.2
kent het middel niet :	8.1	13.9	4.1	9.6	6.7							
totaal nooit gebruikers :	**91.4**	**93.8**	**89.8**	**92.8**	**90.1**	**100**	**95.7**	**89.7**	**89.8**	**90.0**	**88.1**	**88.2**
niet het laatste jaar/ **stoppers :**	**4.6**	**2.6**	**6.0**	**3.9**	**5.2**	**0.0**	**2.6**	**3.4**	**5.0**	**6.1**	**6.7**	**7.2**
het laatste jaar :	1.8	1.5	1.9	1.9	1.6	0.0	0.0	3.4	2.5	2.6	1.4	1.1
de laatste 3 maanden :	0.9	0.8	1.0	0.3	1.5	0.0	0.9	1.3	1.2	0.3	2.3	1.6
de laatste maand :	0.7	0.6	0.8	0.6	0.7	0.0	0.4	1.3	0.9	0.5	0.5	0.8
de laatste week :	0.6	0.7	0.6	0.5	0.8	0.0	0.4	0.9	0.6	0.5	1.0	1.1
totaal gebruikers :	**4.0**	**3.6**	**4.3**	**3.3**	**4.6**	**0.0**	**1.7**	**6.9**	**5.2**	**3.9**	**5.2**	**4.6**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Inzake de leeftijd zijn er bij het innemen van zware pijnstillers significante verschillen (p<.01) vast te stellen. Naarmate de respondenten ouder worden, neemt het gebruik van zware pijnstillers tijdens de vroege adolescentie toe (van 0% bij de jongste leeftijdsgroep, over 1.7% bij de 14-15 jarigen tot 6.9% bij de 16-17 jarigen) en blijft gedurende de verdere adolescentie stabiel rond 4 à 5%. Het aantal stoppers stijgt gestaag tijdens de gehele adolescentie (van 2.6% bij 14-15 jarigen naar 7.2% bij 21-22 jarigen). Op de jongste leeftijdsgroepen (<14 jaar en 14-15 jarigen) na situeert het aantal gebruikers zich voornamelijk bij zelden gebruik (dit zijn diegene die zware pijnstillers het laatste jaar en de laatste 3 maanden wel eens gebruikten).
Het significante verschil (p<.001) tussen secundair en hoger onderwijs lijkt ons volkomen verklaarbaar door het leeftijdsverschil in deze twee onderwijsniveaus. Bij het onderzoeken van deze onderwijsniveaus valt ons het grote verschil op van het aantal respondenten die dit geneesmiddel niet kennen (13.9% in het secundair onderwijs versus 4.1% in het hoger onderwijs), en het aantal jongeren dat ondertussen met het gebruik van het product gestopt is (2.6% in het secundair onderwijs versus 6.0% in het hoger onderwijs).

5.1.3. Kalmeermiddelen nemen of niet ?

Bijna negen op tien jongeren (89.7%) van de totale onderzoekspopulatie, zoals in tabel 5.4. is te zien, zeggen nog nooit kalmeermiddelen te hebben gebruikt. Onder hen beweert 4.2% deze farmaceutische productengroep niet te kennen. Samen met de stoppers van dit product (5.6%) vormt deze niet-gebruikersgroep ruim 95% van de totale populatie.
Van alle respondenten gebruikte 4.7% het voorbije jaar kalmeermiddelen. Onder het aantal gebruikers van kalmeermiddelen werden geen significante verschillen gevonden naar geslacht, naar leeftijd, of naar onderwijsniveau.

tabel 5.4. : gebruik van kalmeermiddelen bij adolescenten (%)

Gebruik kalmeermiddelen	**totaal**	**SO**	**HO**	**♂**	**♀**	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
nooit :	85.5	84.4	86.3	85.4	85.5	93.7	95.7	89.7	86.7	92.4	88.1	86.6
kent het middel niet :	4.2	6.5	2.6	6.1	2.4							
totaal nooit gebruikers :	**89.7**	**90.9**	**88.9**	**91.5**	**87.9**	**93.7**	**95.7**	**89.7**	**86.7**	**92.4**	**88.1**	**86.6**
niet het laatste jaar/ **stoppers :**	**5.6**	**4.2**	**6.5**	**5.2**	**6.0**	**2.4**	**2.6**	**3.4**	**6.4**	**5.2**	**7.4**	**8.4**
het laatste jaar :	2.4	2.0	2.7	1.4	3.3	1.9	0.0	3.4	3.8	1.2	3.3	3.2
de laatste 3 maanden :	0.9	1.1	0.8	1.0	0.9	0.4	0.9	1.3	0.8	0.5	0.4	1.1
de laatste maand :	0.9	1.2	0.6	0.5	1.2	0.8	0.4	1.3	1.5	0.2	0.4	0.5
de laatste week :	0.5	0.6	0.5	0.4	0.7	0.8	0.4	0.9	0.8	0.5	0.4	0.2
totaal gebruikers :	**4.7**	**4.9**	**4.6**	**3.3**	**6.1**	**3.9**	**1.7**	**6.9**	**6.9**	**2.4**	**4.5**	**5.0**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Ongeveer de helft van de gebruikers deed dit reeds meer dan 3 maanden geleden. Bijna driekwart (3.3% op een totaal van 4.7%) van de gebruikers namen eerder zelden kalmeermiddelen in. Bij de recent gebruikers treffen we 1 procent laatste maand gebruikers en een half procent voorbije week gebruikers. Het is bij deze laatste twee groepen interessant om de frequentie van het gebruik na te gaan (cfr. 5.3.).

5.1.4. Slaapmiddelen gebruiken of niet ?

De overgrote meerderheid van de bevraagde adolescenten (93.9%) zegt nog nooit slaapmiddelen te hebben ingenomen. Samen met de 2.9% stoppers bevat de groep van de niet-gebruikers 96.8% van alle respondenten. De gebruikersgroep van slaapmiddelen daarentegen groepeert 3.2% van alle bevraagde jongeren. Dit komt overeen met ongeveer één op dertig jongeren die het voorbije jaar slaapmiddelen gebruikte.

tabel 5.5. : gebruik van slaapmiddelen bij adolescenten (%)

Gebruik slaapmiddelen	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
nooit :	90.2	89.0	91.1	89.4	91.0	95.3	95.3	91.9	92.7	95.1	96.8	94.0
kent het middel niet :	3.7	5.0	2.8	5.1	2.3							
totaal nooit gebruikers :	**93.9**	**94.0**	**93.9**	**94.5**	**93.3**	**95.3**	**95.3**	**91.9**	**92.7**	**95.1**	**96.8**	**94.0**
niet het laatste jaar/ **stoppers :**	**2.9**	**2.6**	**3.1**	**2.7**	**3.1**	**3.1**	**0.8**	**3.9**	**2.8**	**3.0**	**1.6**	**3.3**
het laatste jaar :	1.7	1.5	1.8	1.1	2.2	0.0	2.3	2.0	2.7	1.3	0.4	1.4
de laatste 3 maanden :	0.9	1.0	0.8	0.9	0.9	0.8	0.8	1.2	1.0	0.3	1.2	0.9
de laatste maand :	0.5	0.7	0.3	0.7	0.3	0.8	0.4	0.8	0.8	0.3	0.0	0.2
de laatste week :	0.1	0.2	0.1	0.1	0.2	0.0	0.4	0.4	0.0	0.0	0.0	0.2
totaal gebruikers :	**3.2**	**3.4**	**3.0**	**2.8**	**3.6**	**1.6**	**3.9**	**4.4**	**4.3**	**1.9**	**1.6**	**2.7**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Uit de resultaten (cfr. tabel 5.5.) worden wat betreft de prevalentie van het actuele slaapmiddelengebruik, net zoals bij kalmeermiddelen, geen significante verschillen gevonden tussen het aantal gebruikers bij mannen en vrouwen, tussen de jongste en oudste leeftijdsgroepen en tot slot tussen leerlingen van het secundair ten opzichte van studenten van het hoger onderwijs. Van de gebruikers zijn diegenen die slaapmiddelen reeds een geruime tijd geleden (niet de voorbije maand) innamen het sterkst vertegenwoordigd. Slechts één vijfde van de respondenten (0.6% op het totaal van 3.2% gebruikers) nam ten minste de voorbije maand een slaapmiddel tot zich. Het gebruik van slaapmiddelen de voorbije week beperkte zich tot enkele individuen (0.1%).

5.1.5. Opwekmiddelen gebruiken of niet ?

Uit de resultaten in tabel 5.6. van het aantal gebruikers van opwekmiddelen blijkt dat meer dan negen op de tien (92.5%) adolescenten nog nooit opwekmiddelen heeft gebruikt.
Onder hen bevinden zich 5.3% respondenten die aangeven zo'n middel zelfs niet te kennen. De life-time prevalentie van opwekmiddelen (dit zijn de ooit-gebruikers of stoppers en gebruikers samen) bedraagt 7.5%.
We kunnen stellen dat één op dertien jongeren het product heeft ingenomen. Eén derde (2.5%) van deze groep is ondertussen gestopt. Van de overblijvende 5% gebruikers, gebruikt slechts een vijfde (0.8%) recentelijk (ten minste in de voorbije maand) opwekmiddelen. Het zeer recent gebruik (dit is tijdens de voorbije week) komt net zoals bij slaapmiddelen slechts bij enkele respondenten (0.3%) voor. Of dit eerder recent gebruik eveneens verwijst naar een frequent gebruik, moet blijken uit tabel 5.12.

tabel 5.6. : gebruik van opwekmiddelen bij adolescenten (%)

Gebruik opwekmiddelen	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
nooit :	87.2	87.2	87.2	86.5	87.3	99.2	97.7	90.6	90.1	92.6	88.8	89.1
kent het middel niet :	5.3	8.3	3.3	6.1	4.7							
totaal nooit gebruikers :	**92.5**	**95.5**	**90.5**	**92.6**	**92.0**	**99.2**	**97.7**	**90.6**	**90.1**	**92.6**	**88.8**	**89.1**
niet het laatste jaar/ **stoppers :**	**2.5**	**1.5**	**3.2**	**2.5**	**2.8**	**0.0**	**0.8**	**3.1**	**3.8**	**1.9**	**4.4**	**3.8**
het laatste jaar :	3.4	1.5	4.7	3.0	3.7	0.0	1.3	2.7	4.1	4.4	4.4	5.3
de laatste 3 maanden :	0.8	0.7	0.8	0.9	0.7	0.8	0.0	1.2	1.2	0.7	1.2	0.7
de laatste maand :	0.5	0.5	0.6	0.5	0.6	0.0	0.4	1.2	0.5	0.2	1.2	0.9
de laatste week :	0.3	0.4	0.2	0.5	0.2	0.0	0.0	1.2	0.3	0.2	0.0	0.2
totaal gebruikers :	**5.0**	**3.1**	**6.3**	**4.9**	**5.2**	**0.8**	**1.5**	**6.3**	**6.1**	**5.5**	**6.8**	**7.1**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Net als bij kalmeer- en slaapmiddelen zijn er geen significante verschillen te vinden naar geslacht, naar leeftijd en naar onderwijsniveau.

5.2. Frequentie van het gebruik van medicatie

Net zoals bij de alcoholische producten werd aan de respondenten gevraagd hoe vaak ze het voorbije jaar de verschillende farmaceutische productgroepen gebruikten.
Om vergelijking met andere onderzoeken mogelijk te maken zijn de bestaande antwoord-mogelijkheden eveneens herleid tot de 5 volgende groepen,
nl.:
- het niet gebruik (dit is het niet gebruiken van medicatie het voorbije jaar)
- het zelden gebruik (dit is het minder dan maandelijks gebruik van medicatie tijdens het voorbije jaar).
- het occasioneel gebruik (dit is het een of meerdere malen per maand gebruiken van medicatie tijdens het voorbije jaar).
- het regelmatig gebruik (dit is het een of meerdere malen per week gebruiken van medicatie tijdens het voorbije jaar).
- het zeer regelmatig gebruik (dit is het dagelijks gebruiken van medicatie tijdens het voorbije jaar).

In onderstaande tabel 5.7. worden de resultaten weergegeven van het medicatiegebruik van de totale respondentenpopulatie en van de subgroepen (naar geslacht, leeftijd, studieniveau en regio van verblijf).
Van de totale onderzoeksgroep (n=1827) gebruikte 27.6% geen geneesmiddelen het voorbije jaar. Samen met de 41.9% zelden gebruikers kunnen we stellen dat ruim twee op drie (69.5%) adolescenten niet tot zelden deze medicijnen nemen. De occasionele gebruikers zijn zowat één vierde (25.5%) van de bevraagde jongeren. Het regelmatig (4.2%) tot zeer regelmatig gebruik (dagelijks gebruik van 0.8%) gebeurt door één op twintig adolescenten.
Significante verschillen zijn er zowel naar geslacht (p< .001), leeftijd (p< .001) als naar onderwijsniveau (p< .001).
Vrouwen gebruiken frequenter dan mannen. Dit is vooral te merken wanneer we het occasioneel en regelmatig gebruik verder onderzoeken. Van de mannen neemt 21.8% ten minste maandelijks medicatie terwijl dit voor vrouwen 39.1% is, wat bijna dubbel zo veel is als bij mannen. Spitsen we onze aandacht toe op het regelmatig gebruik, blijkt de verhouding nog sterker naar vrouwen door te buigen. Bijna drie maal zoveel vrouwen (6.2%) dan mannen

(2.2%) gebruikt wekelijks deze farmaceutische producten. Het dagelijks gebruik daarentegen blijft beperkt tot minder dan 1%, wat slechts enkele individuen per sekse betekent. Dit vrij lage resultaat is niet voor verdere analyses naar geslacht bruikbaar.
Bij de niet tot zelden gebruikers zien we dat bijna vier op vijf (78.1%) van de mannelijke respondenten tot deze groep behoort, daar waar dit slechts geldt voor nauwelijks twee op drie vrouwelijke (60.8%) respondenten.
De geslachtsverschillen die voor de totale populatie vermeld werden, gelden eveneens voor beide onderwijsniveaus. Het hoger onderwijs (p< .001) heeft dubbel zo veel vrouwelijke occasionele, regelmatige tot zeer regelmatige (34.7%, 6.6% en 0.5%) gebruikers dan mannelijke (19.1%, 2.8% en 0.2%). In het secundair onderwijs zijn de significante verschillen tussen meisjes en jongens betreffende de frequentie van het geneesmiddelengebruik minder eenduidig. Waar het zeer regelmatige (dagelijks) gebruik bij jongens (1.6%) groter is dan bij meisjes (1.0%), is dit het omgekeerde voor het occasioneel tot regelmatig gebruik. Drie maal meer meisjes (5.3%) dan jongens (1.6%) uit het secundair onderwijs gebruiken regelmatig medicatie. Ook bij het occasioneel gebruik zijn meisjes (27.2%) de helft meer vertegenwoordigd dan hun mannelijke (18.7%) tegenhangers.

tabel 5.7. : frequentie medicatiegebruik

Frequentie medicatiegebruik (het voorbije jaar)		niet	zelden	occasioneel (%)			regelmatig (%)			zeer regel-matig
				één maal per maand	*meerdere malen per maand*	totaal	*één maal per week*	*meerdere malen per week*	totaal	dagelijks
	Aantal	(%)	(%)							(%)
TOTAAL :	**1827**	**27.6**	**41.9**	*16.1*	*9.4*	**25.5**	*1.9*	*2.3*	**4.2**	**0.8**
Geslacht :										
mannelijk :	**901**	**32.8**	**45.3**	*12.1*	*6.6*	**18.7**	*1.1*	*1.1*	**2.2**	**0.9**
vrouwelijk :	**918**	**22.0**	**38.8**	*20.1*	*12.1*	**32.2**	*2.7*	*3.5*	**6.2**	**0.7**
Studieniveau:										
S.O. :	**735**	**33.6**	**39.9**	*14.4*	*7.6*	**22.0**	*1.5*	*1.6*	**3.1**	**1.4**
mannelijk :	435	37.2	40.9	*12.0*	*6.7*	18.7	*0.7*	*0.9*	1.6	1.6
vrouwelijk :	298	27.9	38.6	*18.1*	*9.1*	27.2	*2.7*	*2.6*	5.3	1.0
graad 2-3 :	*482*	*30.1*	*37.1*	*17.6*	*9.5*	*27.1*	*1.9*	*1.9*	*3.8*	*1.9*
H.O. :	**1092**	**23.5**	**43.2**	*17.3*	*10.5*	**27.8**	*2.2*	*2.7*	**4.9**	**0.5**
mannelijk :	466	28.8	49.3	*12.2*	*6.9*	19.1	*1.5*	*1.2*	2.7	0.2
vrouwelijk :	620	19.2	39.0	*21.1*	*13.6*	34.7	*2.7*	*3.9*	6.6	0.5
Leeftijd:										
<14 jaar :	**224**	**37.1**	**48.6**	*8.4*	*3.6*	**12.0**	*1.0*	*0.9*	**1.9**	0.4
14-15 jaar :	**238**	**39.9**	**36.2**	*13.4*	*5.9*	**19.3**	*0.8*	*2.5*	**3.3**	1.3
16-17 jaar :	**230**	**24.0**	**36.1**	*22.6*	*10.4*	**33.0**	*2.6*	*1.7*	**4.3**	2.6
18 jaar :	**353**	**21.5**	**40.0**	*18.1*	*15.5*	**33.6**	*1.6*	*3.0*	**4.6**	0.3
19 jaar :	**386**	**24.6**	**43.0**	*17.9*	*8.8*	**26.7**	*2.3*	*3.1*	**5.4**	0.3
20 jaar :	**218**	**24.3**	**45.9**	*13.7*	*11.5*	**25.2**	*3.2*	*0.5*	**3.7**	0.9
21-22 jaar :	**169**	**24.3**	**47.3**	*16.6*	*6.5*	**23.1**	*1.7*	*3.6*	**5.3**	0.0

Bij de leeftijd (p<.001) merken we dat de frequentie van medicatiegebruik naarmate de respondenten ouder worden enkel tijdens de vroege adolescentie toeneemt. Zo is het maandelijks of frequenter gebruik bij de jongste leeftijdsgroep slechts 14.3% waar dit bij de leeftijdsgroep 16-17 jarigen al voor bijna vier op tien (39.9%) jongeren geldt. Bij deze laatste leeftijdsgroep valt het vrij hoge dagelijks gebruik op, nl. 2.6% (of één op veertig) van de 16 -

17 jarigen gebruikt dagelijks geneesmiddelen. Naar de late adolescentie toe neemt het occasioneel gebruik af (van 33.6% bij 18 jarigen naar 23.1% bij 21-22 jarigen) en stijgt het zelden gebruik (van 40.0% bij 18 jarigen naar 47.3% bij 21-22 jarigen).
Bij de leeftijdsgroepen van de vroege adolescentie zijn er geen significant verschillen naar geslacht vast te stellen. Bij de midden en late adolescentie daarentegen treffen we in praktisch alle leeftijdsgroepen verschillen aan. Bij de leeftijdsgroepen 18 jaar ($p< .001$) en 19 jaar ($p< .001$) stellen we een uitgesproken significant verschil vast. Vrouwen van 18 en 19 jaar gebruiken met een grotere regelmaat dan mannen. Minder uitgesproken gelijklopende geslachtsverschillen zijn er bij 16-17 jarigen ($p< .05$) en bij 21-22 jarigen ($p< .05$) te bespeuren.
Het significant verschil naar onderwijsniveau ($p< .001$) kan zoals reeds eerder vermeld te wijten zijn aan het verschil in leeftijd. Het occasioneel gebruik van medicatie scoort een vierde hoger in het hoger onderwijs (27.8%) ten opzichte van het secundair onderwijs (22.0%). Het verschil bij het regelmatig gebruik is er zelfs de helft hoger (4.9% in het hoger onderwijs; 3.1% bij het secundair onderwijs). Wanneer we echter de twee geslachten afzonderlijk onderzoeken, vinden we voor zowel de mannelijke als de vrouwelijke respondenten echter geen significante verschillen naar onderwijsniveau terug.

5.2.1. Frequentie van het gebruik van lichte pijnstillers

Ruim één op vier (27.3%) van de bevraagde jongeren meldt het voorbije jaar geen lichte pijnstillers te hebben ingenomen. Samen met de zelden gebruikers worden lichte pijnstillers door ruim twee derden (69.3%) van alle respondenten niet vaak of helemaal niet gebruikt. Een op vier adolescenten (25.8%) neemt occasioneel wel eens een lichte pijnstiller. Het regelmatig (4.6%) tot zeer regelmatig (0.3%) gebruik van lichte pijnstillers komt bij één op twintig jongeren voor.
We kunnen gerust stellen dat bij de jongeren lichte pijnstillers het meest frequent gebruikte geneesmiddel is, maar dat het gebruik zich hoofdzakelijk situeert in het zelden tot occasioneel gebruik.
Uit de resultaten van tabel 5.8. komt een significant verschil ($p<.001$) naar voren tussen mannen en vrouwen, ten aanzien van de frequentie van het actuele gebruik van lichte pijnstillers. Bijna dubbel zoveel mannen (35.5%) als vrouwen (19.2%) gebruikten het voorbije jaar geen lichte pijnstillers. De verhouding is omgekeerd bij het occasioneel en bij het regelmatig gebruik van deze medicatie. Dubbel zoveel vrouwen (35.0%) als mannen (16.1%) gebruiken maandelijks, één of meerdere malen lichte pijnstillers. Bij het één of meerdere malen wekelijks gebruiken van dit geneesmiddel vinden we gelijkaardige verhoudingen tussen vrouwen (6.4%) en mannen (2.7%) weer.
Het frequent gebruik van lichte pijnstillers verschilt significant naar leeftijd ($p< .001$) en onderwijsniveau ($p< .001$). De jongste leeftijdsgroep (<14 jaar) kenmerkt zich door het grote aantal (82.6%) niet tot zelden gebruikers en een eerder kleine (17.4%) groep occasionele (14.6%) tot regelmatige gebruikers (2.8%). Na de vroege adolescentie is het gebruikspatroon van de jongeren duidelijk veranderd: 60.1% zelden tot niet gebruikers en 38.3% occasioneel tot regelmatige gebruikers bij de leeftijdsgroep 16-17 jaar. Het dagelijks gebruik dat we reeds vaststelden is praktisch volledig te wijten aan het 1.6% zeer regelmatig gebruik van deze leeftijdsgroep.

Naar de late adolescentie toe blijft het aantal van zowel de niet gebruikers (één vierde van desbetreffende respondenten) als de regelmatig gebruikers (één twintigste van deze jongeren) vrij stabiel, maar is er een duidelijke daling van het aantal occasionele gebruikers (zowat één vierde van de leeftijdsgroep) vast te stellen ten gunste van het aantal zelden gebruikers (bijna de helft van de respondenten).

tabel 5.8. : frequentie gebruik van lichte pijnstillers

Frequentie gebruik lichte pijnstillers (het voorbije jaar)	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
Niet gebruiker :	**27.3**	**32.8**	**23.6**	**35.5**	**19.2**	**35.4**	**38.5**	**24.2**	**21.0**	**24.7**	**24.8**	**25.0**
Zelden gebruiker:	**42.0**	**38.4**	**43.7**	**45.4**	**39.1**	**47.2**	**36.7**	**35.9**	**39.5**	**43.2**	**43.8**	**47.0**
één maal per maand :	16.3	14.4	17.6	10.6	21.8	10.7	13.7	20.3	19.2	17.7	12.9	15.0
meerdere malen per maand :	9.5	8.3	10.3	5.5	13.2	3.9	6.9	11.3	15.2	8.6	12.1	9.2
Occasioneel gebruiker :	**25.8**	**22.7**	**27.9**	**16.1**	**35.0**	**14.6**	**20.6**	**31.6**	**34.4**	**26.3**	**25.0**	**24.2**
één maal per week :	2.5	2.6	2.4	1.8	3.2	1.2	1.1	5.1	2.3	2.3	3.6	2.9
meerdere malen per week :	2.1	2.9	2.2	0.9	3.2	1.6	2.7	1.6	2.8	3.3	2.8	0.7
Regelmatig gebruiker :	**4.6**	**5.5**	**4.6**	**2.7**	**6.4**	**2.8**	**3.8**	**6.7**	**5.1**	**5.6**	**6.4**	**3.6**
Dagelijks gebruiker :	**0.3**	**0.6**	**0.2**	**0.3**	**0.4**	**0.0**	**0.4**	**1.6**	**0.0**	**0.2**	**0.0**	**0.2**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Leerlingen van het secundair onderwijs hebben het voorbije jaar vaker geen lichte pijnstillers gebruikt dan studenten van het hoger onderwijs (23,6% versus 32.8%). Zowel bij zelden gebruik als bij occasioneel gebruik is er een duidelijk verschil van ongeveer 5% vast te stellen tussen het hoger onderwijs en het secundair onderwijs. Er is echter nauwelijks een verschil vast te stellen bij de regelmatige gebruikers.

5.2.2. Frequentie van het gebruik van zware pijnstillers

Zoals uit tabel 5.9. blijkt, heeft 94.9% van de bevraagde jongeren het voorbije jaar geen zware pijnstillers gebruikt. Samen met de zelden (4.3%) gebruikers wordt dit geneesmiddel door bijna alle (99.2%) respondenten niet vaak of helemaal niet gebruikt. Meer dan vier vijfden (4.3%) van de 5.1% gebruikers geeft aan dit farmaceutisch product zelden te gebruiken. De frequenter gebruikende jongeren zijn bij dit product niet sterk vertegenwoordigd (0.8%), en situeren zich in hoofdzaak bij een occasioneel gebruik (0.5%). Deze groepen zijn echter te klein om verder te analyseren.

tabel 5.9. : frequentie van het gebruik van zware pijnstillers bij adolescenten (%)

Frequentie gebruik zware pijnstillers (het voorbije jaar)	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
Niet gebruiker :	**94.9**	**95.9**	**94.2**	**95.5**	**94.4**	**99.6**	**96.3**	**93.2**	**93.8**	**94.4**	**93.3**	**93.8**
Zelden gebruiker:	**4.3**	**3.7**	**4.7**	**3.9**	**4.8**	**0.0**	**3.3**	**6.4**	**5.0**	**5.1**	**6.3**	**4.6**
één maal per maand :	0.4	0.3	0.5	0.4	0.4	0.0	0.4	0.4	0.6	0.0	0.4	1.0
meerdere malen per maand :	0.1	0.1	0.2	0.0	0.2	0.4	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0
Occasioneel gebruiker :	**0.5**	**0.4**	**0.7**	**0.4**	**0.6**	**0.4**	**0.4**	**0.4**	**0.6**	**0.5**	**0.4**	**1.0**
één maal per week :	0.1	0.0	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.3
meerdere malen per week :	0.1	0.0	0.2	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0	0.0	0.3
Regelmatig gebruiker :	**0.2**	**0.0**	**0.3**	**0.2**	**0.1**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.3**	**0.0**	**0.0**	**0.6**
Dagelijks gebruiker :	**0.1**	**0.0**	**0.1**	**0.0**	**0.1**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.3**	**0.0**	**0.0**	**0.0**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Ten opzichte van de frequentie van het gebruik van zware pijnstillers werden er geen significante verschillen gevonden naar zowel geslacht, leeftijd als onderwijsniveau.

5.2.3. Frequentie van het gebruik van kalmeermiddelen

Van de bevraagde jongeren, zoals in tabel 5.10. is te zien, meldt 93.6% het voorbije jaar geen kalmeermiddelen te hebben gebruikt. Samen met de 5.0% zelden gebruikers worden kalmeermiddelen door bijna alle (98.6%) respondenten niet vaak of helemaal niet gebruikt. Driekwart (5.0%) van de gebruikers (6.4%) van het voorbije jaar deden dit eerder zelden. Het occasioneel gebruik is goed voor bijna 1%, hetgeen één op zeven gebruikers van kalmeermiddelen betekent. Het regelmatig tot dagelijks gebruik van kalmeermiddelen vinden we slechts bij 0.5% van de respondenten. Slechts een beperkt aantal respondenten van de totale onderzocht populatie neemt wekelijks tot dagelijks kalmeermiddelen.

tabel 5.10. : frequentie van het gebruik van kalmeermiddelen bij adolescenten (%)

Frequentie gebruik kalmeermiddelen (het voorbije jaar) (%)	**totaal**	**SO**	**HO**	**♂**	**♀**	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
Niet gebruiker :	**93.6**	**93.2**	**93.7**	**95.0**	**91.9**	**95.3**	**94.5**	**97.3**	**92.2**	**96.1**	**92.4**	**92.0**
Zelden gebruiker:	**5.0**	**4.9**	**5.0**	**3.5**	**6.4**	**3.5**	**4.3**	**2.3**	**6.2**	**3.5**	**6.0**	**6.1**
één maal per maand :	0.4	0.6	0.3	0.7	0.2	0.8	0.0	0.0	0.3	0.2	0.4	0.4
meerdere malen per maand :	0.5	0.7	0.4	0.5	0.6	0.4	0.4	0.0	0.8	0.2	0.4	0.4
Occasioneel gebruiker :	**0.9**	**1.3**	**0.7**	**1.2**	**0.8**	**1.2**	**0.4**	**0.0**	**1.1**	**0.4**	**0.8**	**0.8**
één maal per week :	0.0	0.1	0.6	0.0	0.1	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
meerdere malen per week :	0.4	0.1	0.0	0.2	0.6	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	0.8	1.1
Regelmatig gebruiker :	**0.4**	**0.2**	**0.6**	**0.2**	**0.7**	**0.0**	**0.4**	**0.0**	**0.5**	**0.0**	**0.8**	**1.1**
Dagelijks gebruiker :	**0.1**	**0.4**	**0.0**	**0.1**	**0.2**	**0.0**	**0.4**	**0.4**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Uit de resultaten komen ten aanzien van de frequentie van het actuele gebruik van kalmeermiddelen geen significant verschillen naar voren tussen mannen en vrouwen, tussen de onderscheiden leeftijdsgroepen en tussen het secundair onderwijs en het hoger onderwijs.

5.2.4. Frequentie van het gebruik van slaapmiddelen

Van alle respondenten (cfr. tabel 5.11.) meldt 95.5% het voorbije jaar geen slaapmiddelen te hebben ingenomen. Samen met de 3.8% zelden gebruikers worden slaapmiddelen door bijna alle (99.3%) bevraagde adolescenten niet vaak of helemaal niet gebruikt. Meer dan vier op vijf gebruikers (3.8% op het totaal slaapmiddelengebruikers van 4.5%) van het voorbije jaar gebruikten slaapmiddelen eerder zelden. Het occasioneel gebruik is goed voor bijna 0.5%, hetgeen één op tien gebruikers van slaapmiddelen betekent. Het regelmatig tot dagelijks gebruik van kalmeermiddelen vinden we slechts bij 0.2% van de respondenten. Slechts een klein aantal respondenten van de totale onderzocht populatie gebruikt wekelijks tot dagelijks slaapmiddelen.

Inzake het slaapmiddelengebruik geen significante verschillen naar geslacht, naar leeftijd en naar onderwijsniveau.

tabel 5.11. : frequentie van het gebruik van slaapmiddelen bij adolescenten (%)

Frequentie gebruik slaapmiddelen (het voorbije jaar)	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
Niet gebruiker :	**95.5**	**95.2**	**95.8**	**96.0**	**95.0**	**96.8**	**93.8**	**94.2**	**94.4**	**97.0**	**98.0**	**95.8**
Zelden gebruiker:	**3.8**	**3.7**	**3.9**	**3.1**	**4.5**	**2.8**	**3.8**	**4.6**	**4.3**	**3.0**	**2.0**	**3.8**
één maal per maand :	0.4	0.6	0.2	0.6	0.2	0.0	1.2	0.8	0.5	0.0	0.0	0.2
meerdere malen per maand :	0.1	0.2	0.0	0.1	0.1	0.4	0.0	0.4	0.3	0.0	0.0	0.0
Occasioneel gebruiker :	**0.5**	**0.8**	**0.2**	**0.7**	**0.3**	**0.4**	**1.2**	**1.2**	**0.8**	**0.0**	**0.0**	**0.4**
één maal per week :	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.4	0.0	0.5	0.0	0.0	0.0
meerdere malen per week :	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Regelmatig gebruiker :	**0.1**	**0.1**	**0.1**	**0.1**	**0.1**	**0.0**	**0.4**	**0.0**	**0.5**	**0.0**	**0.0**	**0.0**
Dagelijks gebruiker :	**0.1**	**0.2**	**0.0**	**0.1**	**0.1**	**0.0**	**0.8**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

5.2.5. Frequentie van het gebruik van opwekmiddelen

Zoals in tabel 5.12. is te merken, zegt 94.5% van de bevraagde jongeren het voorbije jaar geen opwekmiddelen te hebben gebruikt. Samen met de 4.1% zelden gebruikers worden opwekmiddelen door bijna alle (98.6%) respondenten niet vaak of helemaal niet gebruikt. Driekwart (4.1%) van alle gebruikers (5.5%) van het voorbije jaar nam opwekmiddelen eerder zelden in. Het occasioneel gebruik is goed voor 0.8%, hetgeen één op zeven gebruikers van opwekmiddelen betekent. Het regelmatig tot dagelijks gebruik van opwekmiddelen vinden we slechts bij 0.6% van de bevraagde jongeren. Hieruit blijkt dat slechts een aantal respondenten van de totale onderzocht populatie wekelijks tot dagelijks opwekmiddelen neemt.

tabel 5.12. : frequentie van het gebruik van opwekmiddelen bij adolescenten (%)

Frequentie gebruik opwekmiddelen (het voorbije jaar)	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
Niet gebruiker :	**94.5**	**96.6**	**93.1**	**95.0**	**94.0**	**99.2**	**99.2**	**92.2**	**92.8**	**94.0**	**92.8**	**92.4**
Zelden gebruiker:	**4.1**	**2.4**	**5.1**	**3.9**	**4.2**	**0.4**	**0.8**	**4.6**	**5.2**	**4.7**	**6.4**	**5.8**
één maal per maand :	0.3	0.4	0.3	0.4	0.3	0.0	0.0	1.2	0.5	0.2	0.0	0.2
meerdere malen per maand :	0.5	0.1	0.8	0.4	0.6	0.0	0.0	0.8	0.5	0.5	0.0	1.2
Occasioneel gebruiker :	**0.8**	**0.5**	**1.1**	**0.8**	**0.9**	**0.0**	**0.0**	**2.0**	**1.0**	**0.7**	**0.0**	**1.4**
één maal per week :	0.2	0.1	0.3	0.1	0.3	0.0	0.0	0.0	0.5	0.2	0.8	0.2
meerdere malen per week :	0.2	0.1	0.3	0.0	0.4	0.0	0.0	0.4	0.5	0.2	0.0	0.2
Regelmatig gebruiker :	**0.4**	**0.2**	**0.6**	**0.1**	**0.7**	**0.0**	**0.0**	**0.4**	**1.0**	**0.4**	**0.8**	**0.4**
Dagelijks gebruiker :	**0.2**	**0.3**	**0.1**	**0.2**	**0.2**	**0.4**	**0.0**	**0.8**	**0.0**	**0.2**	**0.0**	**0.0**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Uit de resultaten komen er ten aanzien van de frequentie van het actuele gebruik van opwekmiddelen geen significant verschillen naar voren tussen mannen en vrouwen, tussen de onderscheiden leeftijdsgroepen en tussen het secundair en hoger onderwijs.

5.3. Het al dan niet gecombineerd gebruik van de onderscheiden soorten geneesmiddelen

In onderstaande tabel 5.13. worden voor de verschillende combinaties van geneesmiddelen het aantal respondenten (van de medicatiegebruikende populatie) per combinatie weergegeven.
Door de onthouders van alle geneesmiddelen uit de berekeningen te weerhouden, verkrijgen we een beeld hoe het gecombineerd gebruik van de verschillende medicamenten zich bij de adolescenten voordoet. Om de tabel overzichtelijk te houden hebben we geopteerd eerst de combinatie van het aantal producten na te gaan.

tabel 5.13. : gecombineerd gebruik van geneesmiddelen

Gecombineerd gebruik geneesmiddelen	enkel de gebruikers Aantal	enkel de gebruikers percentage	gecumuleerd gebruik[2]
lichte pijnstillers:	1049	79.3	98.4
zware pijnstillers :	3	0.2	7.2
kalmeermiddelen :	3	0.2	7.9
slaapmiddelen :	3	0.2	5.9
opwekmiddelen :	10	0.8	13.7
één geneesmiddel :	**1065**	**80.7**	
lichte + zware pijnstillers :	59	4.5	7.0
lichte pijnstillers + kalmeermiddelen :	50	3.8	7.6
lichte pijnstillers + slaapmiddelen :	26	2.0	5.2
lichte pijnstillers + opwekmiddelen :	49	3.7	6.3
slaap- + opwekmiddelen :	1	0.1	2.0
twee geneesmiddelen :	**185**	**14.1**	
(lichte en zware) pijnstillers+ kalmeermiddelen :	9	0.7	1.8
(lichte en zware) pijnstillers + slaapmiddelen :	2	0.2	1.4
(lichte en zware) pijnstillers + opwekmiddelen :	4	0.3	1.2
lichte pijnstillers + slaap- + kalmeermiddelen :	16	1.2	2.6
lichte pijnstillers + slaap- + opwekmiddelen :	8	0.6	1.8
lichte pijnstillers + kalmeer- + opwekmiddelen :	7	0.4	1.5
kalmeer- + slaap- + opwekmiddelen :	1	0.1	1.1
drie geneesmiddelen :	**47**	**3.5**	
(lichte en zware) pijnstillers + kalmeer- + slaapmiddelen :	5	0.4	1.0
(lichte en zware) pijnstillers + slaap- + opwekmiddelen :	2	0.2	0.8
(lichte en zware) pijnstillers + kalmeer- + opwekmiddelen :	1	0.1	0.7
lichte pijnstillers + kalmeer-+ slaap- + opwekmiddelen :	7	0.4	1.0
vier geneesmiddelen :	**15**	**1.1**	
(lichte en zware) pijnstillers + kalmeer- + slaap- + opwekmiddelen :			0.6
alle geneesmiddelen	**8**	**0.6**	

[2] Onder gecumuleerd gebruik verstaan we de totale som die voor de gegeven combinatie van producten gebruikt worden. Zo is het gecumuleerd gebruik van slaap- en opwekmiddelen 2.0%. Dit percentage is gevormd door alle groepen waarin minstens beide producten in voorkomen, nl. slaap- en opwekmiddelen (0.1%) bij de gebruikers van twee geneesmiddelen; lichte pijnstillers, slaap- en opwekmiddelen (0.6%) en kalmeer-, slaap- en opwekmiddelen (0.1%) bij de gebruikers van drie geneesmiddelen; lichte en zware pijnstillers, slaap- en opwekmiddelen (0.2%) en lichte pijnstillers, kalmeer-, slaap- en opwekmiddelen (0.4%) bij de gebruikers van vier geneesmiddelen; lichte en zware pijnstillers, kalmeer-, slaap- en opwekmiddelen (0.6%) bij de gebruikers van alle geneesmiddelen;

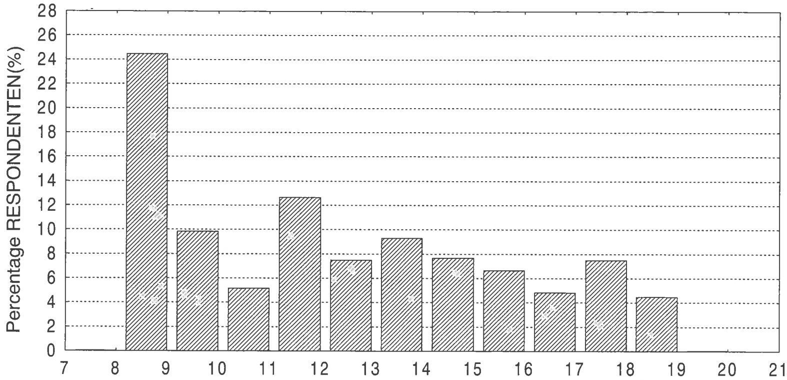
Opvallend hierbij is dat meer dan driekwart (79.3%) van de geneesmiddelengebruikers aangeeft zich te beperken tot enkel lichte pijnstillers. Nauwelijks iets meer jongeren (80.7) beperken zich tot het gebruik van één geneesmiddel. De combinatie van twee geneesmiddelen komt het meest voor, nl. 14.1%. Op één respondent na betreft het allemaal een combinatie van lichte pijnstillers met de andere geneesmiddelen. Een combinatie van drie soorten geneesmiddelengebruik treedt op bij 3.5% van de respondenten. De combinatie van vier soorten geneesmiddelen (1.1%) of van alle soorten medicatie (0.6%) werd weinig vastgesteld. Bekijken we het feitelijk gebruik per product of een combinatie van geneesmiddelen, dan stellen we vast dat van de 72.4% adolescenten die geneesmiddelen gebruiken, deze bijna allemaal (98.4%) lichte pijnstillers innemen. Slechts 1.6% van de geneesmiddelengebruikers neemt geen lichte pijnstillers, bestaande uit een exclusieve inname van opwekmiddelen (0.8%), uitsluitende gebruik van zowel zware pijnstillers (0.2%), kalmeermiddelen (0.2%) als slaapmiddelen (0.2%) en tot slot een combinatie van één respondent bij slaap- en opwekmiddelen en bij kalmeer-, slaap- en opwekmiddelen.
Het gecombineerd gebruik van twee geneesmiddelen, waaronder lichte pijnstillers situeert zich tussen de 7.6% (combinatie met kalmeermiddelen) en de 5.6% (combinatie met slaapmiddelen). Hier tussenin bevinden zich de combinatie lichte pijnstiller - opwekmiddel (6.3%) en de combinatie lichte - zware pijnstiller (7.0%).
Driekwart van diegenen die deze laatste combinatie gebruiken, gebruikt dit exclusief (dus niet in combinaties met andere geneesmiddelen).

5.4. Het eerste geneesmiddel

5.4.1. Leeftijd bij inname van het eerste geneesmiddel

Zoals blijkt uit tabel 5.15. hebben bijna de helft (45.4%) van alle respondenten, er geen idee van wanneer met dit gebruik te zijn begonnen. Binnen deze groep 'vergeters' zijn er geen significante verschillen te vinden naar geslacht en naar onderwijsniveau. Naar de leeftijd toe vinden we een, zij het minder uitgesproken, significant verschil ($p < .01$). Dit kan er op wijzen dat het eerste gebruik van medicatie reeds geruime tijd geleden is. Hierbinnen is enkel bij mannen een significant verschil te vinden ($p < .001$).
Van diegenen die zich nog wel het eerste gebruik kunnen herinneren, heeft een kwart (24.5%) geneesmiddelen voor de leeftijd van 10 jaar gebruikt. Tot en met twaalf jaar werd door ruim de helft (51.5%) van de gebruikende respondenten gestart met het gebruik van deze medicatie. Driekwart van de respondenten (76%) is voor het beëindigen van de vroegadolescentie (14-15 jaar) met medicatiegebruik gestart. Na de leeftijd van 18 jaar begint slechts één op twintig adolescenten (4.5%) met het gebruik van geneesmiddelen. Twaalf jaar is de leeftijd die het hoogste aantal respondenten, die zich hun eerste gebruik nog herinneren, voor het eerst in hun leven één van deze medicatiegroepen innemen. Met name één op acht (12.6%) start op twaalfjarige leeftijd.
Het starten met geneesmiddelen is significant verschillend naar zowel geslacht ($p<.05$) als naar onderwijsniveau ($p < .001$). De gemiddelde leeftijd om met geneesmiddelen te beginnen is voor de totale onderzoeksgroep 12.78 jaar ($n = 601$).

Figuur 5.1. : LEEFTIJD EERSTE GEBRUIK MEDICATIE

(lichte en zware pijnstillers, slaap-, kalmeer- en opwekmiddelen)
Leeftijd (in jaren)

Mannen starten significant op jongere leeftijd medicatie dan vrouwen. Eén op drie jongens (31.0%) nam de eerste medicatie voor de leeftijd van 10 jaar. Bij de meisjes is dit één op vijf (20.1%). De gemiddelde leeftijd van geneesmiddelengebruik bedraagt bij mannen 12.36 (n=245). Bij vrouwen is dit 13.08 (n=354). Significante verschillen naar geslacht gelden enkel voor het secundair onderwijs (p< .05). De gemiddelde startleeftijd voor het nemen van geneesmiddelen bij vrouwelijke leerlingen is 11.72 jaar. Jongens beginnen gemiddeld genomen ruim een half jaar vroeger (11.16 jaar). In het hoger onderwijs zijn er geen significante verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke studenten gevonden.

tabel 5.14 . : leeftijd eerste gebruik van geneesmiddelen (%)

Leeftijd eerste gebruik geneesmiddelen	gemiddelde leeftijd (jaar)	<10 jaar	10 jaar	11 jaar	12 jaar	13 jaar	14 jaar	15 jaar	16 jaar	17 jaar	18 jaar	>18 jaar	weet het niet meer
TOTAAL	**12.78**	**24.5**	**9.2**	**5.2**	**12.6**	**7.5**	**9.3**	**7.7**	**6.7**	**4.8**	**7.5**	**4.5**	**45.4**
Geslacht :													
mannelijk :	12.36	31.0	10.6	5.3	12.7	6.1	6.9	4.5	6.5	6.1	6.5	3.7	41.7
vrouwelijk :	13.08	20.1	9.0	5.1	12.4	8.5	11.0	9.9	6.8	4.0	8.2	5.1	49.5
Studieniveau:													
S.O. :	**11.42**	**31.6**	**12.6**	**9.5**	**15.0**	**11.1**	**9.1**	**5.5**	**3.2**	**1.6**	**0.4**	**0.4**	**38.4**
mannelijk :	**11.16**	41.0	11.2	9.0	12.7	7.5	7.5	3.0	4.5	2.2	0.7	0.7	**35.7**
vrouwelijk :	**11.72**	21.2	13.6	10.2	17.8	15.3	11.0	8.5	1.8	0.8	0.0	0.0	**42.4**
H.O. :	**13.77**	**19.3**	**7.8**	**2.0**	**10.9**	**4.9**	**9.5**	**9.2**	**9.2**	**7.2**	**12.6**	**7.5**	**49.9**
mannelijk :	**13.80**	18.9	9.9	0.9	12.6	4.5	6.3	6.3	9.0	10.8	13.5	7.2	**47.1**
vrouwelijk :	**13.76**	19.5	6.8	2.5	9.7	5.1	11.0	10.6	9.3	5.5	12.3	7.6	**52.4**

Naar de leeftijd toe zijn er significante verschillen vast te stellen bij het eerste gebruik van medicatie. De rangcorrelatie (Kendall tau: .31148, p< .001) is eerder matig positief en niet bij alle subgroepen (Kendall tau, secundair onderwijs: .32047; mannen: .36311 tegenover Kendall tau, hoger onderwijs : .12286; vrouwen : .25067) in dezelfde mate aanwezig om hieruit af te leiden dat de leeftijd van het eerste gebruik daalt. Naast deze matige correlatie die we tussen de startleeftijd van medicatiegebruik en de leeftijd van de respondenten vonden,

zijn er zoals bij alcohol reeds aangehaald verschillende effecten aanwezig die ons tot enige voorzichtigheid bij het interpreteren van dit verband nopen.
Enerzijds hebben we te maken met een herinneringseffect bij de respondenten. Van de geneesmiddelengebruikersgroep weet 61.2% (n=949) niet meer wanneer ze voor het eerst geneesmiddelen nam. Hoe ouder de respondent is, hoe minder hij zich het nog precies kan herinneren (bij <13-jarigen: 46.9%; bij 18-jarigen: 68.3%).
Of er een daling van de leeftijd is vast te stellen, is niet zo eenvoudig te achterhalen. Een verschil in gemiddelde leeftijd van medicatiegebruik tussen de jongste en oudste onderzochte leeftijdsgroep kan eerder te wijten zijn aan een verschil in leeftijd van de twee groepen op zich. Hierbij zal het gebruik op latere leeftijd van de hogere leeftijdsgroep hun gemiddelde naar boven halen, waar de leeftijd van jongste leeftijdsgroep nog niet kan verdisconteerd worden om de simpele reden dat deze de iets hogere leeftijd (18-22 jaar) nog niet bereikt hebben.
Eenzelfde redenering kan aangehouden worden bij het significante verschil (p< .001) tussen secundair en hoger onderwijs. Meer respondenten van het hoger (50.0% van alle leerlingen) ten opzichte van die van het secundair onderwijs (38.4% van studenten) melden dat ze niet meer precies weten wanneer ze gestart zijn met het nemen van medicatie.

5.4.2. De eerste lichte pijnstiller

- Leeftijd bij de eerste lichte pijnstiller

Lichte pijnstillers (cfr. tabel 5.15.) worden gemiddeld op de leeftijd van 11 jaar genomen. Van alle gebruikers van deze pijnstillers startte bijna één derde jonger dan 10 jaar met het gebruik ervan. Na 18 jaar wordt er nog nauwelijks (1.4%) begonnen met lichte pijnstillers.
Tegen die leeftijd hebben de meeste medicatie gebruikende respondenten wel eens lichte pijnstillers genomen. Bijna de helft (48.2%) van de gebruikers van lichte pijnstillers zijn jonger dan 12 jaar.

tabel 5.15. : leeftijd eerste gebruik van lichte pijnstillers

Leeftijd eerste gebruik lichte pijnstillers	**gemiddelde leeftijd (jaar)**	**<10 jaar**	**10 jaar**	**11 jaar**	**12 jaar**	**13 jaar**	**14 jaar**	**15 jaar**	**16 jaar**	**17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**>19 jaar**
TOTAAL	**10.97**	29.6	12.2	6.5	15.5	9.3	9.7	6.6	4.6	1.5	3.1	0.7	0.7
Aantal	**(452)**	(134)	(55)	(29)	(70)	(42)	(44)	(30)	(26)	(7)	(14)	(3)	(3)
Geslacht :													
mannelijk :	**10.58**	35.0	13.7	7.1	16.9	7.1	6.0	3.8	3.3	2.7	2.2	1.1	1.1
vrouwelijk :	**11.21**	26.2	10.8	6.0	14.5	10.8	12.5	8.6	5.2	0.7	3.7	0.4	0.4
Studieniveau :													
S.O. :	**9.96**	34.3	14.7	10.7	17.2	12.2	6.4	2.5	1.5	0.5	0.0	0.0	0.0
H.O. :	**11.80**	25.8	10.2	2.8	14.2	6.9	12.5	10.1	7.4	2.4	5.6	1.2	0.8

Pijnstillers gebruiken verschilt significant (p< .001) naar geslacht. Jongens gebruiken vroeger dan meisjes voor het eerst lichte pijnstillers. De gemiddelde leeftijd voor jongens bedraagt 10.58 jaar tegenover 11.21 bij meisjes. Het significante verschil dat we vaststellen naar leeftijd en onderwijsniveau moet omwille van het bovengenoemde sterk genuanceerd worden (cfr. 5.4).

- Aanbod van de eerste lichte pijnstiller

Meer dan vier op vijf (81.6%, n=1142) ooit-gebruikers van lichte pijnstillers kregen deze medicatie voor het eerst van hun ouders. Bij één op twaalf (7.6%, n=106) jongeren die dit geneesmiddel nam, gebeurde dit voor het eerst op eigen initiatief. Eén op twintig (5.0%, n=70) adolescenten gaf aan zijn eerste lichte pijnstiller van anderen (dokter, apotheker, tandarts,...) te hebben gekregen. Het voor eerst dit middel aangeboden krijgen door broers of zussen (0.3%, n=4) op peers (lief op partner: 0.1%, n=1; beste vriend: 0.1%; vriendenkring: 0.1%, n=1) is beperkt tot een aantal respondenten. We kunnen stellen dat dit nauwelijks voorkomt. Eén op twintig (4.9%, n=68%) jongeren kan het zich niet meer herinneren van wie hij voor het eerst een lichte pijnstiller kreeg.

5.4.3. De eerste zware pijnstiller

- Leeftijd bij de eerste zware pijnstiller

Van de 5.5% respondenten, die zware pijnstillers gebruikten, zijn er 3.2%, hetgeen bijna zes op tien (58.2%)gebruikers behelst, die niet precies meer weten wanneer dit gebeurde. De leeftijd van het eerste gebruik van zware pijnstillers voor deze gebruikersgroep bedraagt, zoals uit tabel 5.16. valt af te leiden, gemiddeld 14.15 jaar (n=46). Deze leeftijd is ruim drie jaar hoger dan het gebruik van lichte pijnstillers. Het eerste gebruik van de zware pijnstillers komt bij bijna één op vijf (17.4%) jongeren beneden de 10 jaar voor. De startleeftijd voor zware pijnstillers situeert zich voor praktisch de helft (46.0%) van de gebruikers tussen 16 en 19 jaar.

tabel 5.16. : leeftijd eerste gebruik van zware pijnstillers (%)

Leeftijd eerste gebruik zware pijnstillers	gemiddelde leeftijd (jaar)	<10 jaar	10 jaar	11 jaar	12 jaar	13 jaar	14 jaar	15 jaar	16 jaar	17 jaar	18 jaar	19 jaar	>19 jaar
TOTAAL :	**14.15**	17.4	6.5	0.0	8.6	2.2	8.6	8.6	15.2	4.3	15.2	10.9	2.2
Aantal	**(46)**	(8)	(3)	(0)	(4)	(1)	(4)	(4)	(7)	(2)	(7)	(5)	(1)
Geslacht :													
mannelijk :	**13.39**	26.1	4.3	0.0	4.4	4.4	8.7	8.7	17.4	4.3	8.7	13.0	0.0
vrouwelijk :	**15.05**	9.1	9.1	0.0	9.1	0.0	9.1	9.1	13.6	4.6	22.7	9.1	4.5
Studieniveau :													
S.O. :	**12.22**	22.2	16.7	0.0	5.6	5.6	11.1	11.1	0.0	22.2	5.6	0.0	0.0
H.O. :	**15.39**	14.3	0.0	0.0	10.7	0.0	7.2	7.2	10.7	3.6	25.1	17.6	3.6

Voor de leeftijd van het eerste gebruik worden geen significante verschillen gevonden naar geslacht. Naar de startleeftijd van de gebruikers van zware pijnstillers vinden we een significant verschil naar leeftijd (p<.001) dat minder uitgesproken is (p< .05) naar het onderwijsniveau. Het significant verschil wordt omwille van de in 5.4 aangehaald effecten buiten beschouwing gelaten.

- Aanbod van de eerste zware pijnstiller

Vier op tien (40.8%, n=31) ooit-gebruikers van zware pijnstillers kregen deze medicatie voor het eerst van anderen (dokter, apotheker, tandarts,...). Ruim één op drie (35.5%, n=27) kreeg de eerste zware pijnstiller van zijn ouders. Bij één op vijf (17.1%, n=13) jongeren die ooit dit geneesmiddel nam of nog steeds neemt, gebeurde dit voor het eerst op eigen initiatief. Het

voor eerst zware pijnstillers aangeboden krijgen op peers (lief op partner: 2.6%, n=2 en vriendenkring: 2.6%, n=1) komt nauwlijks voor. Twee respondenten (2.6%) kunnen het zich niet meer herinneren van wie ze voor het eerst zware pijnstillers kregen.

5.4.4. Het eerste kalmeermiddel

- **Leeftijd bij het eerste kalmeermiddel**

Het gebruik van kalmeermiddelen (cfr. tabel 5.17.) gebeurt bij de gebruikers gemiddeld voor het eerst rond de leeftijd van 15.45 jaar (n=106).
Bij kalmeermiddelen is er geen significant verschil te vinden naar geslacht. Naar leeftijd (p< .001) en onderwijsniveau (p< .001) daarentegen zijn er duidelijk significante verschillen vast te stellen bij het moment van eerste gebruik van kalmeermiddelen. Er is een vrij sterk verband vast te stellen tussen de leeftijd van de gebruikende respondent en de leeftijd van het eerst gebruik (Kendall tau: .62553). Hoe ouder de respondent is des te later hij met kalmeermiddelen zal beginnen. Omgekeerd gesteld is dit zorgwekkender. Hoe jonger de respondent is des te vroeger hij met het gebruik van kalmeermiddelen zal beginnen. Hier is naast de in 5.4. aangehaalde effecten wel een duidelijke verjonging van het kalmeermiddelengebruik te zien. Dit verband is het meest uitgesproken voor het secundair onderwijs (Kendall tau: .64539, p< .001, n=40) , bij mannen (Kendall tau: .64980, p< .001, n=39) en jongens uit het secundair onderwijs (Kendall tau: .69850, p< .001, n=22). Dit duidelijke verschil naar leeftijd zal ook een effect op het onderwijsniveau hebben, aangezien deze hoofdzakelijk uit twee sterk verschillende leeftijdsgroepen bestaat.

tabel 5.17. : leeftijd eerste gebruik van kalmeermiddelen (%)

Leeftijd eerste gebruik kalmeer-middelen	gemiddelde leeftijd (jaar)	<10 jaar	10 jaar	11 jaar	12 jaar	13 jaar	14 jaar	15 jaar	16 jaar	17 jaar	18 jaar	19 jaar	>19 jaar
TOTAAL :	**15.45**	5.8	2.9	5.8	7.5	5.8	5.8	12.3	10.4	9.5	15.1	9.5	8.6
Aantal	**(106)**	(6)	(3)	(6)	(8)	(6)	(6)	(13)	(11)	(10)	(16)	(10)	(9)
Geslacht :													
mannelijk :	**14.08**	12.8	5.1	7.7	10.3	5.1	7.7	7.7	12.8	7.7	10.3	7.7	5.1
vrouwelijk :	**16.25**	1.5	1.5	4.8	6.4	6.4	4.7	14.9	9.4	10.8	17.9	10.8	10.8
Studieniveau :													
S.O. :	**12.65**	10.0	5.0	15.0	17.5	12.5	12.5	15.0	7.5	2.5	2.5	0.0	0.0
H.O. :	**17.15**	3.1	1.5	0.0	1.5	1.5	1.6	10.8	12.9	14.8	22.8	15.6	13.8

In het hoger onderwijs bedraagt de gemiddelde leeftijd van de kalmeermiddelen gebruikende studenten 17.15 jaar, bij de kalmeermiddelen gebruikende leerling uit het secundair onderwijs is dit amper 12.65 jaar. Opvallend is het verschil in het gebruik beneden 14 jaar. Voor het secundair onderwijs starten voor die leeftijd zes op tien (60.0%) jongeren met gebruik van kalmeermiddelen. Voor het hoger onderwijs is dit één op dertien (7.5%) gebruikers.

- **Aanbod van het eerste kalmeermiddel**

Meer dan vier op tien (41.9%, n=62) ooit-gebruikers van kalmeermiddelen kregen deze medicatie voor het eerst van hun ouders. Eén op drie (35.8%, n=53) adolescenten geeft aan zijn eerste kalmeermiddel van anderen (voornamelijk dokter) te hebben gekregen. Automedicatie bij het eerste (en soms enige) gebruik van kalmeermiddelen wordt door één op

zeven (14.2%, n=21) jongeren die ooit kalmeermiddelen namen, gemeld. Het voor eerst dit middel aangeboden krijgen door peers (lief of partner: 1.4%, n=2; vriendenkring: 2.7%, n=2) is beperkt tot slechts twee tot vier respondenten. Zes (4.9%) jongeren kunnen zich niet meer herinneren van wie ze voor het eerst kalmeermiddelen kregen.

5.4.5. Het eerste slaapmiddel

- Leeftijd bij gebruik van het eerste slaapmiddel

Zoals uit tabel 5.18. blijkt, wordt door de gebruikers (n=81) gemiddeld op 15.33 jaar met slaapmiddelen begonnen. Het starten met slaapmiddelen gebeurt bij meer dan de helft (54.2%) van de respondenten tijdens de middenadolescentie (15 à 18 jaar).
Naar geslacht is er een significant verschil (p< .01) vastgesteld. Mannen beginnen eerder met het gebruik van slaapmiddelen dan vrouwen. De gemiddelde startleeftijd bij mannen is 13.67 jaar (n=33) tegenover 16.47 jaar (n=48) bij vrouwen. In het secundair onderwijs en het hoger onderwijs afzonderlijk worden geen significante verschillen gevonden tussen mannen en vrouwen.
Net zoals bij de kalmeermiddelen wordt er duidelijk significant (Kendall tau: .57985, p< .001, n= 81) op jongere leeftijd gestart met het gebruik van slaapmiddelen bij jongere respondenten dan bij oudere respondenten. De resultaten vertonen een goede rangcorrelatie tussen leeftijd van de respondenten en leeftijd eerste inname van het slaapmiddel. Er is zelfs op dit vlak een sterke rangcorrelatie met vrouwen uit het secundair onderwijs gevonden (Kendall tau: .78572, p< .001, n=13).

tabel 5.18. : leeftijd eerste gebruik van slaapmiddelen (%)

Leeftijd eerste gebruik slaapmiddelen	gemiddelde leeftijd (jaar)	<10 jaar	10 jaar	11 jaar	12 jaar	13 jaar	14 jaar	15 jaar	16 jaar	17 jaar	18 jaar	19 jaar	>19 jaar
TOTAAL :	**15.33**	6.2	2.5	3.7	6.2	6.2	7.3	11.1	17.3	11.1	14.7	9.8	3.7
Aantal	**(81)**	(5)	(2)	(3)	(5)	(5)	(6)	(9)	(14)	(9)	(12)	(8)	(3)
Geslacht :													
mannelijk :	**13.67**	15.2	3.0	9.1	6.1	6.1	15.1	12.1	18.1	6.1	3.0	0.0	6.1
vrouwelijk :	**16.47**	0.0	2.1	0.0	6.3	6.3	2.1	10.3	16.6	14.6	22.9	16.7	2.1
Studieniveau :													
S.O. :	**13.24**	9.1	3.0	9.1	15.2	15.2	12.0	18.2	15.2	0.0	3.0	0.0	0.0
H.O. :	**16.77**	4.2	2.1	0.0	0.0	0.0	4.2	6.3	18.6	18.7	22.9	16.7	6.3

Gezien de relatie tussen leeftijd en het onderwijsniveau (cfr. 5.4.) is er eveneens een significant verschil vast te stellen (p< .001). In het hoger onderwijs gaan adolescenten op latere leeftijd slaapmiddelen beginnen nemen dan in het secundair onderwijs. De gemiddelde leeftijd bij studenten bedraagt 16.77 jaar tegenover 13.24 jaar bij de leerlingen van het secundair onderwijs.

- Aanbod van het eerste slaapmiddel

Ruim de helft (52.3%, n=51) van de ooit-gebruikers van slaapmiddelen kregen deze medicatie voor het eerst van hun ouders. Eén op vijf (18.1%, n=17) adolescenten geeft aan het eerste slaapmiddel van anderen (voornamelijk dokter) te hebben gekregen. Auto-medicatie bij het eerste gebruik van slaapmiddelen wordt door één op zeven (14.9%, n=14) jongeren die ooit slaapmiddelen namen, gemeld. Slechts twee (2.1%) verkreeg het eerste slaapmiddel van de

beste vriend. Eén op tien (10.6%) ooit-gebruikers kan het zich niet meer herinneren van wie ze voor het eerst slaapmiddelen kregen.

5.4.6. Het eerste opwekmiddel

- Leeftijd bij gebruik van het eerste opwekmiddel

Van de vijf onderscheiden groepen geneesmiddelen zijn opwekmiddelen diegene die gemiddelde genomen het laatst genomen worden. De gemiddelde leeftijd van de 99 respondenten die opwekmiddelen voor het eerst namen is 16.89 jaar. Van de gebruikers nam de helft (48.5%) dit op 17-18 jarige leeftijd. Tijdens en voor de vroeg adolescentie wordt dit product nauwelijks genomen. Vanaf de leeftijd van 15 jaar tot de leeftijd van 19 jaar beginnen acht op tien gebruikers voor het eerst met opwekmiddelen.
Tussen mannen en vrouwen bestaat er weliswaar minder uitgesproken verschil inzake de leeftijd van beginnen met deze opwekmiddelen. Mannen (16.33 jaar, n=43) beginnen een jaar vroeger dan vrouwen (17.34 jaar, n=56). Bij een verdere analyse van deze geslachtsverschillen binnen zowel secundair als hoger onderwijs werden echter geen significante verschillen gevonden. We zijn dus niet in de mogelijkheid om de gevonden verschillen te vertalen naar de onderscheiden onderwijsniveaus.
Daarentegen vinden we wel duidelijk significante verschillen naar leeftijd inzake de startleeftijd bij het gebruik van opwekmiddelen. Naargelang de respondenten jonger zijn bij het moment van bevragen neemt ook de startleeftijd van het gebruik van opwekmiddelen af (Kendall tau: .60891, p< .001, n=99). Aangezien dit gebruik zich (op enkele uitzonderingen na) enkel op het einde van de vroeg adolescentie manifesteert, kunnen we veronderstellen dat er een verschuiving optreed van het eind middenadolescentie naar begin middenadolescentie tot eind vroeg adolescentie. Deze rangcorrelatie is het sterkst (Kendall tau: .77424, p< .001, n=15) bij jongens van het secundair onderwijs terwijl we geen significantie vinden bij de meisjes van het secundair onderwijs (n=7). Voor het hoger onderwijs daarentegen vinden we juist een omgekeerde situatie, nl. een goede rangcorrelatie (Kendall tau: .55944, p< .001, n=49) bij de vrouwen en geen significantie bij de mannen. De correlatie naar leeftijd van de respondenten is voor het secundair onderwijs (Kendall tau: .65520, p< .001, n=22) gevoelig groter dan voor het hoger onderwijs (Kendall tau: .43171, p< .001, n=77) en iets hoger bij vrouwen (Kendall tau: .59870, p< .001, n=43) dan bij mannen (Kendall tau: .63143, p< .001, n=56).

tabel 5.19. : leeftijd eerste gebruik van opwekmiddelen (%)

Leeftijd eerste gebruik opwekmiddelen	**gemiddelde leeftijd (jaar)**	**<10 jaar**	**10 jaar**	**11 jaar**	**12 jaar**	**13 jaar**	**14 jaar**	**15 jaar**	**16 jaar**	**17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**>19 jaar**
TOTAAL :	**16.89**	4.0	0.0	0.0	1.0	1.0	5.1	9.1	10.1	19.2	29.3	12.1	9.1
Aantal	**(99)**	(2)	(0)	(0)	(1)	(1)	(5)	(9)	(10)	(19)	(29)	(12)	(9)
Geslacht :													
mannelijk :	**16.33**	4.7	0.0	0.0	2.3	2.3	4.6	14.0	14.0	23.3	20.8	7.0	7.0
vrouwelijk :	**17.34**	3.6	0.0	0.0	0.0	0.0	5.5	5.4	7.2	16.2	35.1	16.2	10.8
Studieniveau :													
S.O. :	**14.18**	13.6	0.0	0.0	4.6	4.6	13.6	27.3	18.2	9.1	4.5	0.0	4.5
H.O. :	**17.68**	1.2	0.0	0.0	0.0	0.0	2.7	3.9	7.8	22.1	36.3	15.6	10.4

Naar onderwijsniveau, zoals we reeds verwachten op basis van de leeftijd, is er eveneens een significant verschil vast te stellen bij de startleeftijd van opwekmiddelen.
De gemiddelde startleeftijd van opwekmiddelen is 14.18 jaar, hetgeen merkelijk jonger is dan de gemiddelde leeftijd van studenten van het hoger onderwijs (17.68 jaar). Dit verschil is minder uitgesproken bij vrouwen ($p < .05$) dan bij mannen ($p < .001$).

- Aanbod van het eerste opwekmiddel

Bijna een kwart van de ooit-gebruikers van pepmiddelen kreeg deze medicatie voor het eerst van hun ouders (23.9%, n=26) of nam het uit eigen initiatief (23.9%, n=26). Eén op vijf (20.2%, n=22) adolescenten geeft aan het eerste pepmiddel van anderen (hoofdzakelijk van dokter en apotheker) te hebben gekregen. Eén op acht (12.8%, n=14) respondenten die ooit dit middel hebben genomen (of nog steeds gebruiken) verkregen deze medicatie van de vriendenkring. Het voor eerst dit middel aangeboden krijgen door broers of zussen (4.6%, n=5), door lief of partner (4.6%, n=5 of door beste vriend (3.7%, n=4) is beperkt tot slechts vier à vijf respondenten. Zeven (6.4%) jongeren kunnen zich niet meer herinneren van wie ze voor het eerst pepmiddelen kregen.

5.5. Aanbod van geneesmiddelen

We vroegen aan de respondenten van wie ze deze verschillende medicatie, indien ze dit gebruikten meestal kregen.

5.5.1. Aanbod van pijnstillers

Bij het aanbod van lichte pijnstillers is opvallend dat één op drie (36.3%, n=428) jongeren dit product uit eigen beweging neemt. Meer dan vier op tien (42.5%, n=501) adolescenten krijgen de lichte pijnstiller meestal van hun ouders. Eén op vier (27.7%, n=70) adolescenten geeft aan zijn lichte pijnstillers op voorschrift of advies van dokter te nemen. Anderen van wie de respondent meestal lichte pijnstillers krijgt zijn: apotheker (2.5%, n=30), vrienden (0.4%, n=5), partner of lief (0.2%, n=2), familie (0.2%, n=2) en school (0.1%, n=1).

5.5.2. Aanbod van zware pijnstillers

Bijna driekwart (73.5%, n=36) adolescenten, die zware pijnstillers ooit hebben gebruikt of nog steeds gebruiken, geeft aan lichte pijnstillers op voorschrift of advies van dokter te nemen. Wat automedicatie voor dit middel betreft, zien we dat één op zes (16.3%, n=8) jongeren zelf zware pijnstillers gebruikt. Andere verstrekkers van zware pijnstillers zijn: vrienden (4.1%, n=2), apotheker (2.0%, n=1), ouders (2.0%, n=1) en partner of lief (2.0%, n=1).

5.5.3. Aanbod van kalmeermiddelen

Bijna drie op vijf (57.9%, n=66) adolescenten, die kalmeermiddelen ooit hebben gebruikt of nog steeds gebruiken, geven aan deze medicatie op voorschrift of advies van dokter te nemen. Eén op vier (26.3%, n=28) jongeren verkrijgt dit geneesmiddel meestal van zijn ouders. Automedicatie van dit middel komt voor bij één op zeven (14.0%, n=16). Andere verstrekkers van kalmeermiddelen zijn: apotheker (1.8%, n=2) en partner of lief (1.8%, n=1).

5.5.4. Aanbod van slaapmiddelen

Vier op tien adolescenten, die kalmeermiddelen ooit hebben gebruikt of nog steeds gebruiken, geven aan deze medicatie op voorschrift of advies van dokter (41.9%, n=31) te nemen of van hun ouders te krijgen (40.5%, n=30). Automedicatie van dit middel komt bij één op zeven (14.0%, n=16) ooit-gebruikers voor. Eén respondent (1.4%) vermeldt dit geneesmiddel meestal van familie te krijgen.

5.5.5. Aanbod van opwekmiddelen

Ruim twee op vijf (42.7%, n=35) adolescenten, die pepmiddelen ooit hebben gebruikt of nog steeds gebruiken, geven aan deze medicatie op voorschrift of advies van dokter te gebruiken. Eén op vijf (20.7%, n=17) jongeren verkrijgt dit geneesmiddel meestal van zijn vrienden. Automedicatie van opwekmiddelen komt bij één op zeven (14.0%, n=16) gebruikende jongeren voor. Eén op acht (12.2%, n=10) krijgt het middel van zijn ouders. Bij één op tien (10.8%, n=9) ooit-gebruikers is de apotheker de verstrekker.

5.6. Sociale omgeving bij het gebruik van geneesmiddelen

We hebben eveneens gepolst naar het medicatiegebruik van de significante anderen (vader, moeder, broers en/of zussen, lief, beste vriend(in) en vriendenkring) van de adolescenten. Aan de respondent vroegen we aan te geven van welke personen hij zeker was dat ze één of meerdere geneesmiddelen gebruikten.
Ruim één op drie (37.2%) vaders van de respondenten nemen zeker geneesmiddelen. Meer dan de helft (53.1%) van de respondenten zeggen dat hun moeder zeker geneesmiddelen gebruikt Het geneesmiddelengebruik bij broers of zussen wordt ongeveer door één op drie (33.0%) respondenten vermeld. Het geneesmiddelengebruik bij het lief of de partner (28.1%), de beste vriend (26.4%) en bij vrienden uit de vriendenkring, is volgens de respondent ongeveer even groot. Met name geven respondenten aan dat één op vier van deze peers zeker geneesmiddelen gebruikt.
Net zoals bij de respondent bestaat het geneesmiddelengebruik voornamelijk uit het gebruik van lichte pijnstillers. Ongeveer de helft van de moeders (48.6%) nemen volgens de respondent lichte pijnstillers. Dit is ook het geval voor één op drie vaders (34.4%) en broers of zussen (32.3%). Bij lief of partner (27.5%), beste vriend (25.4%) en bij vrienden uit de vriendenkring (23.1%) is dit één op vier.
Het gebruik van zware pijnstillers is beperkt tot minder dan twee procent, nl. 1.2% bij vaders, 1.7% bij moeders en 1.5% bij vrienden uit vriendenkring. Dit laatste percentage moet enigszins genuanceerd worden daar een vriendenkring uit meerdere personen bestaat en het

gebruik van dit middel niet automatisch wil zeggen dat de gehele vriendenkring dit geneesmiddel gebruikt. Het gebruik van zware pijnstillers bij broers of zussen (0.9%), bij lief of partner (0.8%) en bij beste vriend (0.7%) ligt zelfs lager dan één op honderd.

Tabel 5.20. : gebruik van geneesmiddelen door sociale omgeving (%)

gebruik van geneesmiddelen door de sociale omgeving	**vader**	**moeder**	**broers zussen**	**lief partner**	**beste vriend(in)**	**vrienden uit vriendenkring**
geneesmiddelen :	37.2	53.1	33.0	28.1	26.4	26.5
lichte pijnstillers :	34.4	48.6	32.3	27.5	25.4	23.1
zware pijnstillers :	1.2	1.7	0.9	0.8	0.7	1.5
kalmeermiddelen :	4.0	8.6	1.8	0.9	1.5	2.5
slaapmiddelen :	4.1	8.9	1.0	1.0	1.0	2.3
opwekmiddelen :	0.6	1.0	1.0	0.9	1.3	4.5

Kalmeer- en slaapmiddelen kennen een gelijkaardig verbruik. Bijna één op twintig respondenten geeft aan dat zijn vader zeker kalmeer- (4.0%) of slaapmiddelen (4.1%) heeft gebruikt of nog steeds gebruikt. Bij de moeders is dit dubbel zo hoog. Ongeveer één op twaalf adolescenten hun moeder gebruikte zeker (wel eens) kalmeer- (8.6%) of slaapmiddelen (8.9%). Het kalmeer- (2.5%) en of slaapmiddelengebruik (2.3%) blijkt bij één op veertig respondenten hun vrienden uit vriendenkring voor te komen. Kalmeer- en slaapmiddelengebruik bij broers/ zussen, partner of lief en bij de beste vriend situeert zich tussen de 1 à 2 procent.

Het gebruik van opwekmiddelen door ouders wordt door de respondenten minder aangegeven dan gebruik van overige geneesmiddelen. Ongeveer één procent van de moeders (1.0%), broers of zussen (1.0%) en lief of partner (0.9%) gebruikt volgens de adolescent zeker wel eens opwekmiddelen (of heeft dit ooit gedaan). Enkel bij de adolescent zijn vader komt het opwekmiddelengebruik minder voor, nl. bij 0.5% vaders.

Of en in welke mate er een verband bestaat tussen het geneesmiddelengebruik van de omgeving en dat van de jongere zelf wordt verder in hoofdstuk 12 besproken.

5.7. Motieven voor het gebruik van geneesmiddelen

Aan de respondenten die geneesmiddelen gebruikten werd in een open vraag gevraagd de belangrijkste reden aan te geven waarom ze medicatie gebruiken.

De motieven van het gebruik van geneesmiddelen kunnen opgesplitst worden in een viertal groepen, nl.: pijnbestrijdende (43.5%), ziektegerichte (22.6%) , toestandsgerichte (8.8%) en tot slot andere situationele (11.7%) redenen.

Van de pijnbestrijdende (43.5%) redenen is 'tegen hoofdpijn' (18.8%) de meeste aangehaalde reden. Andere redenen zijn : 'tegen de pijn', zonder verder te specifiëren (18.3%), tegen pijnlijke maandstonden (3.4%), tegen ondraaglijke pijnen (1.2%), bij tandpijn (0.9%), bij buikpijn (0.3%), bij spierpijn (0.3%) en bij langdurige pijnen (0.3%).

Van de ziektegerichte (22.6%) redenen haalt bijna twee op drie (14.8%) aan geneesmiddelen te gebruiken omdat hij ziek was, zonder dit verder te specificeren. Andere regelmatig voorkomende redenen zijn: om te genezen (4.7%), bij koorts (1.3%), bij een verkoudheid (1%) en bij griep (0.6%).

Van de toestandsgerichte (8.8%) redenen zijn stress en slaapproblemen de meest voorkomende, nl. 1.9% van de respondenten geeft aan hiervoor geneesmiddelen in te nemen.

Andere redenen zijn: om zich goed te voelen (1.7%), bij vermoeidheid (1.0%), om te kalmeren (1.0%), tegen allergieën (0.9%), bij een kater (0.4%), bij angst (0.2%), bij een depressie (0.2%) en omdat ze niet verslavend zijn (0.1%).
Van de andere situationele (11.7%) redenen die respondenten opgeven, is voor bijna de helft omdat de arts het heeft voorgeschreven (5.3%), voor een kwart bij examens (2.7%) en één zesde bij een ongeval (1.8%). Andere redenen worden eerder zelden genoemd, zoals bij een traumatische gebeurtenis (0.3%), bij problemen met ouders (0.3%), omdat geneesmiddelen effectief zijn (0.3%), bij een overlijden (0.2%), om te experimenteren (0.2%), om te vermageren (0.1%), bij problemen (0.1%), bij financiële problemen (0.1%), omdat geneesmiddelen niet schadelijk zijn (0.1%) en bij een sportactiviteit (0.1%).
Omdat we veronderstelden dat de motieven van het gebruik van verschillende soorten geneesmiddelen afhankelijk was van het soort geneesmiddel dat de respondent gebruikte, vroegen we in een open vraag voor elke medicatiegroep aan te geven in welke moeilijke omstandigheden ze deze geneesmiddelen gebruikten.

5.7.1. Motieven voor het gebruik van lichte pijnstillers

Wanneer we de verschillende motieven van lichte pijnstillers bekijken, kunnen we er drie groepen in onderscheiden, nl.: pijnreducerende motieven (46.9%), ziektebestrijdende motieven (24.3%) en situationele motieven (7.3%).
Van de pijnreducerende motieven (46.9%) zijn gebruik bij hoofdpijn (20.1%), bij pijn zonder verder te specificeren (13.8%) en bij pijnlijke maandstonden (10.2%) de meest voorkomende motieven. Andere motieven zijn: het gebruik van lichte pijnstillers bij ondraaglijke pijnen (1.1%), bij tandpijn (0.7%), bij spierpijn (0.4%) en bij langdurige pijnen (0.2%).
Van de ziektebestrijdende motieven (24.3%) is gebruik wegens ziekte (20.3%) de meest voorkomende reden. Andere minder voorkomende ziektebestrijdende motieven zijn stress (2.0%), koorts (0.8%), moeheid (0.5%), misselijkheid (0.5%) en depressie (0.2%).
Bij de situationele motieven (7.3%) scoort examen (3.7%) het hoogst. De andere redenen zijn beperkt tot een aantal respondenten, nl.: bij een ongeval (0.9%), bij een kater (0.7%), wanneer de respondent laat opblijft (0.6%), na een fuif (0.5%), bij het werken (0.3%), bij overlijden (0.2%), bij ruzie (0.2%), bij zelfmoordpoging (0.1%) en in de winter (0.1%).

5.7.2. Motieven voor het gebruik van zware pijnstillers

De motieven bij het gebruik van zware pijnstillers blijven beperkt tot een aantal respondenten. Pijn, zonder verder gespecificeerd, (0.9%), ziekte (0.6%) en ongeval zijn motieven voor het gebruik van deze zware pijnstillers die bij meerdere respondenten vermeld werden. Het gebruik van zware pijnstillers omwille van de eenzaamheid (0.1%), om te kunnen slapen (0.1%) en bij ondraaglijke pijnen (0.1%) werd door enkelingen aangegeven.

5.7.3. Motieven voor het gebruik van kalmeermiddelen

Examens (3.0%) zijn het meest aangehaald motief bij het gebruik van kalmeermiddelen (6.2%). Van de jongeren die hun gebruik van kalmeermiddelen motiveerden betekent dit praktisch de helft. Andere aangehaalde motieven zijn velerlei, nl.: bij stress (0.8%), bij ziekte (0.6%), bij depressie (0.5%), bij problemen (0.4%), na een overlijden van betekenisvolle

figuur (0.3%), om te slapen (0.3%), bij relatieproblemen (0.3%), na schooltijd (0.2%), bij angstgevoelens (0.1%), bij pijnen (0.1%), na een operatie (0.1%) en omdat het is voorgeschreven door een arts (0.1%).

5.7.4. Motieven voor het gebruik van slaapmiddelen

Slaapmiddelen (bij 4.1% gebruikers die hun gebruik motiveerden) worden slechts bij één derde van de respondenten gebruikt om te slapen (1.3%). Ziekte (0.7%) en bij zenuwachtigheid (0.4%) komt relatief vaak voor. Heelwat andere motieven werden slechts bij enkele individuen vastgesteld, zoals: bij relatieproblemen (0.2%), bij depressie (0.1%), bij angst-gevoelens (0.1%), bij traumatische gebeurtenissen (0.1%), in de zomer (0.1%) en bij overlijden van een naaste (0.1%).

5.7.5. Motieven voor het gebruik van opwekmiddelen

Het gebruik van opwekmiddelen is in hoofdzaak te wijten aan gebruik omwille van examens. Van de 5.4% respondenten die aangeven opwekmiddelen te gebruiken of ooit gebruikt te hebben en het motief daarvoor weergeven, zijn er 4.2% (hetgeen meer dan driekwart is) examengeorienteerd. Andere motieven voor het gebruik van opwekmiddelen zijn tot een aantal respondenten beperkt, met name wegens moeheid (0.4%), bij ziekte (0.3%), bij het uitgaan (0.2%), bij relatieproblemen (0.1%), omdat de respondent vroeg op moest (0.1%), om te vermageren (0.1%) en ten gevolge van de lage bloeddruk (0.1%).

5.8. Motieven om geneesmiddelen nooit te gebruiken

Aan de respondenten die nooit geneesmiddelen gebruikten werd in een open vraag gevraagd de belangrijkste reden aan te geven waarom ze zich onthouden van alle medicatie.
De motieven van de nooit-gebruikers kunnen in drie groepen worden opgesplitst, nl.: noodzakelijkheidsgerichte (22.0%), houdingsgerichte (8.6%) en gevolggerichte (7.7%) redenen.
Van de noodzakelijkheidsgerichte (22.0%) redenen geven bijna alle respondenten aan deze farmaceutische producten niet te gebruiken omdat ze het niet nodig (20.1%) hadden.
Andere motieven binnen deze groep zijn omdat de adolescent nog niet ziek geweest is (1.4%) en omdat de respondent voornamelijk preventief handelt (0.5%).
Van de houdingsgerichte (8.6%) redenen overwegen de persoonlijk afwijzende houding, nl. afkerig (2.1%), is nutteloos (1.8%), onnatuurlijk (1.2%), geen geloof in (1.2%) en principieel (1.1%). Voor enkele respondenten is het niet mogen van de ouders (0.7%) , het niet weten waarom (0.7%) of het onsportief zijn het motief.
Bij de gevolggerichte motieven scoort het verslavend zijn (2.5%), het ongezond zijn (2.3%), het gevaarlijk zijn (1.1%) en de nevenwerkingen (1.0%) het hoogst. De slechte smaak (0.4%), het verlies van controle (0.2%) en de gevolgen bij bekenden gezien (0.1%) een motief om geen medicatie te gebruiken.

5.9. Motieven om zich te onthouden van bepaalde geneesmiddelen

Aan de respondenten die bepaalde geneesmiddelen nooit gebruikten werd in een open vraag gevraagd de belangrijkste reden aan te geven waarom ze zich onthouden van deze medicatie. Ook hier kunnen we de antwoorden in drie categorieën, nl. noodzakelijkheidsgerichte (35.5%), gevolggerichte (25.2%) en houdingsgerichte (10.9%) redenen groeperen.
Meer dan vier vijfden van de noodzakelijkheidsgerichte (35.5%) redenen hebben betrekking op het niet nodig hebben van het geneesmiddel (30.3%). De overige motieven zijn omdat het geneesmiddel niet helpt (2.5%), omdat de respondent over alternatieven beschikt (1.5%) en omdat het product hem onbekend is (1.2%).
Van de gevolggerichte motieven (25.2%) zijn de verslavende werking van medicatie (9.0%), het ongezonde van medicatiegebruik (6.4%), het gevaarlijke van deze middelen (3.0%) en de nevenwerking van geneesmiddelen (2.9%) de meest aangehaalde. De overige motieven van deze groep zijn: de zwaarte van de medicatie (1.7%), het allergisch zijn aan (1.3%), het suf gevoel dat deze middelen teweegbrengen (0.4%), de slechte smaak van het middel (0.3%) en het risico op overdossissen (0.2%).
Bij de houdingsgerichte (10.9%) redenen zijn het niet willen nemen (2.4%), er geen geloof in hebben (1.9%), er afkerig van staan (1.6%) en het niet mogen gebruiken van de arts (1.4%) de meest aangehaalde redenen. Het beperkt aantal overblijvende motieven zijn : door opvoeding niet nodig (0.6%), zomaar/ zonder reden (0.5%) en omdat de respondent er zich te jong voor voelt.

5.10. Samenvatting

De vragen over medicatiegebruik betreffen volgende middelen: lichte en/of zware pijnstillers, kalmeermiddelen, slaapmiddelen en opwekmiddelen. Er werd, naast het al dan niet gebruik, gepeild naar hoeveelheid en frequentie, alsook naar de leeftijd waarop voor het eerst die geneesmiddelen werden genomen. Tevens werd bij de jongeren naar motieven gevraagd.
Ruim 8 op 10 adolescenten geven aan ooit geneesmiddelen te hebben genomen of doen dit nog steeds. De meerderheid van deze gebruikers neemt alleen of hoofdzakelijk lichte pijnstillers. Eén vierde van de jongeren gebruikt occasioneel, terwijl één op twintig jongeren regelmatig tot zeer regelmatig medicatie gebruikt. Het gebruik van geneesmiddelen neemt toe tot aan de leeftijdsgroep van 16-17 jaar. Vanaf die leeftijd blijft de gebruikersgroep uit ongeveer driekwart van de jongeren bestaan. Opvallend is dat in de leeftijdsgroep 16-17-jarigen één op veertig jongeren dagelijks geneesmiddelen gebruikt. Wat het onderwijsniveau betreft zien we meer gebruikers in het hoger dan in het secundair onderwijs, tevens scoort het occasioneel gebruik er een vierde hoger. Meer vrouwen dan mannen hebben het laatste jaar geneesmiddelen gebruikt. Bijna drie maal zoveel vrouwen als mannen neemt wekelijks medicatie.
Bijna de helft van de jongeren heeft er geen idee van wanneer zij met dit gebruik begonnen zijn. Van diegenen die zich dit wel herinneren heeft ruim de helft vóór de leeftijd van 12 jaar geneesmiddelen gebruikt. Slechts één op twintig (4.5%) jongeren begint met het gebruik van geneesmiddelen na de leeftijd van 18 jaar. De gemiddelde leeftijd om met geneesmiddelen te beginnen is voor de totale onderzoeksgroep 12.78 jaar. Mannen starten op jongere leeftijd met medicatie dan vrouwen.
Lichte pijnstillers zijn, zoals reeds vermeld, meest populair: ze worden gebruikt door 7 op 10 jongeren. Een op vier adolescenten neemt occasioneel een lichte pijnstiller. De hierboven

vermelde algemene tendens manifesteert zich duidelijk bij lichte pijnstillers. Er zijn meer vrouwen (8 op10) dan mannen (6 op 10) die lichte pijnstillers nemen, dubbel zoveel vrouwen (35.0%) als mannen (16.1%) gebruiken maandelijks één of meerdere lichte pijnstillers. De gebruikersgroep wordt steeds groter tot bij de leeftijdsgroep 16-17 jarigen. Ongeveer één op drie jongeren van deze groep neemt lichte pijnstillers en bij hen vinden we ook het hoogste cijfer dagelijkse gebruikers, nl. 1.6%. In de late adolescentie stellen we een daling vast van het aantal occasionele gebruikers. Toch zijn er meer gebruikers in het hoger, dan in het secundair onderwijs.

Van alle gebruikers van lichte pijnstillers startte bijna één derde voor hun 10de jaar. Na 18 jaar wordt er nog nauwelijks (1.4%) begonnen met lichte pijnstillers. Jongens gebruiken vroeger dan meisjes voor het eerst lichte pijnstillers.

Meer dan vier op vijf ooit-gebruikers van lichte pijnstillers kregen deze medicatie voor het eerst van hun ouders. 7.6% nam dit op eigen initiatief en 5% gaf aan zijn eerste lichte pijnstiller van anderen (dokter, apotheker, tandarts, ...) gekregen te hebben.

In tegenstelling tot lichte pijnstillers, worden **zware pijnstillers** door slechts weinig adolescenten gebruikt. 4 op 5 jongeren hebben nog nooit zware pijnstillers ingenomen. Het hoogste aantal gebruikers vindt men bij de 16-17 jarigen.(6.9%). Het lage totale percentage gebruikers (4%) neemt slechts zelden zijn toevlucht tot zware pijnstillers.

De leeftijd van het eerste gebruik voor deze groep geneesmiddelen, bedraagt gemiddeld 14.15 jaar.

Ongeveer de helft van de gebruikers situeert zijn eerste gebruik tussen 16 en 19 jaar ; 17.4% nam ze reeds beneden de 10 jaar.

Vier op tien ooit-gebruikers kregen dit middel het eerst aangeboden door anderen (dokter, apotheker, tandarts,...), 35.5% kreeg de eerste zware pijnstiller van zijn ouders.

Bijna negen op tien jongeren zeggen nog nooit **kalmeermiddelen** te hebben gebruikt. Van alle jongeren gebruikt bijna 1 op twintig dit product (4.7%). Jongeren die het voorbije jaar gebruikten, deden dit hoofdzakelijk maar zelden. Het regelmatig tot dagelijks gebruik van kalmeermiddelen vinden we slechts terug bij 0.5% van de jongeren.

Het gebruik van kalmeermiddelen gebeurt voor het eerst gemiddeld rond de leeftijd 15.45 jaar.

Jongere respondenten beginnen op jongere leeftijd kalmeermiddelen te gebruiken. Meer dan vier op tien ooit-gebruikers kregen deze medicatie voor het eerst van hun ouders. Eén op drie adolescenten geeft aan zijn eerste kalmeermiddel van anderen vnl. een dokter te hebben gekregen. 14.2% nam dit op eigen initiatief.

Ook voor **slaapmiddelen** blijft het gebruik beperkt: ruim negen op tien jongeren zeggen deze middelen nog nooit te hebben gebruikt. Slechts 3.2% gebruikte het laatste jaar slaapmiddelen. Het gebeurt dan trouwens maar zelden. Het regelmatig tot dagelijks gebruik is heel uitzonderlijk (0.2%).

Er wordt gemiddeld op 15.33 jaar met slaapmiddelen begonnen. 54.2% start hiermee tussen de 15 à 18 jaar. Mannen beginnen eerder met slaapmiddelen dan vrouwen.

Ook voor slaapmiddelen geldt dat de jongere leeftijdsgroepen op jongere leeftijd met het gebruik van slaapmiddelen gestart zijn.

Ruim de helft kreeg dit voor het eerst aangeboden door hun ouders, 18.1% door de dokter en 14.9% nam het op eigen initiatief.

Voor **opwekmiddelen** zien we een gelijkaardig patroon. Meer dan negen op tien jongeren zegt dit nog nooit te hebben gebruikt. Eén op twintig jongeren gebruikt dit product (5%). Ook

hier gaat het voornamelijk om iets dat eerder zelden voorkomt. Regelmatig tot dagelijks gebruik vinden we slechts bij 0.8% van de bevraagde jongeren.
Van de vijf onderscheiden groepen geneesmiddelen worden opwekmiddelen gemiddeld het laatst genomen, nl. op 16.89 jaar.
Bijna een kwart van de ooit-gebruikers kreeg deze medicatie ofwel van hun ouders of nam het op eigen initiatief. 20.2% geeft aan het eerste pepmiddel van anderen (vnl. dokter, apotheker) gekregen te hebben; 12.8% van de vriendenkring.
Door samenvoeging van de gebruiksgegevens van alle onderscheiden geneesmiddelen kon nagegaan worden in welke mate jongeren verschillende geneesmiddelen gecombineerd gebruiken. Meer dan driekwart (79.3%) van de gebruikers geeft aan zich enkel te beperken tot de lichte pijnstillers. Een combinatie van twee geneesmiddelen (14.1%) betreft meestal een lichte pijnstiller met één van de andere geneesmiddelen. Een combinatie van drie geneesmiddelen vinden we bij 3.5% van de gebruikers.
Bijna driekwart van de adolescenten die zware pijnstillers gebruikt , geeft aan dit op voorschrift van de dokter te doen. Ook twee op vijf ooit-gebruikers van pepmiddelen geven aan dat dit op voorschrift van de dokter gebeurde. Eén op vijf jongeren krijgt pepmiddelen meestal van zijn vrienden.
Bekijken we het gebruik van geneesmiddelen in de sociale omgeving van de jongere dan zien we dat meer moeders (ongeveer de helft) dan vaders of broers/zussen (één op drie) geneesmiddelen gebruiken. In de peergroup wordt door ongeveer een kwart geneesmiddelen genomen. Het gaat, zoals bij de respondent, voornamelijk om het gebruik van lichte pijnstillers. Het gebruik van de andere groepen geneesmiddelen blijft zeer beperkt. In de gezinsomgeving worden opwekmiddelen het minst genomen.
Op de vraag waarom hij geneesmiddelen neemt antwoordt de jongere uiteenlopend al naargelang van het soort geneesmiddel.
Lichte pijnstillers worden in bijna de helft van de gevallen genomen om de pijn te verminderen: hoofdpijn en ziekte scoren het hoogst, ongeveer 20%. Omwille van examens en in geval van stress wordt door respectievelijk 3.7% en 2.0% aangegeven.
Voor zware pijnstillers zijn maar een beperkt aantal gegevens ter beschikking : pijn, ziekte en ongeval zijn motieven die door meerdere gebruikers worden vermeld.
Voor kalmeermiddelen zijn examens het meest aangehaalde motief.
Het gebruik van slaapmiddelen wordt door slechts één derde van de gebruikers aangewend om te slapen. Ziekte en zenuwachtigheid worden relatief vaak als motief aangegeven.
Bij de opwekmiddelen zijn examens het meest aangehaalde motief. Andere motieven zijn o.a. moeheid, ziekte, uitgaan.
Wanneer aan de jongere gevraagd wordt waarom hij bepaalde geneesmiddelen niet neemt of er zich van onthoudt, is ‘het niet nodig hebben’ een vaak vermeld motief. Er zijn ook een aantal houdingsgerichte redenen, die gekenmerkt worden door een persoonlijk afwijzende houding t.a.v. deze medicatie. Bij de gevolggerichte motieven scoort het verslavend en ongezond zijn het hoogst.

6. HET ILLEGALE DRUGGEBRUIK BIJ JONGEREN

Aan alle respondenten werd de vraag gesteld welke illegale drugs[1] ze reeds hadden gebruikt. Indien de respondent één van deze illegale drugs gebruikte, werd voor het desbetreffende product eveneens gevraagd aan te duiden wanneer dit voor het laatst gebeurde. De gegeven antwoorden leveren een zicht op van het totale illegale drugsgebruik. Om vergelijking met andere onderzoeken mogelijk te maken zijn de bestaande antwoordmogelijkheden herleid tot de 3 volgende groepen,

nl.:
- de nooit-gebruikers (dit zijn diegene die aangeven nog nooit illegale drugs te hebben gebruikt of deze niet te kennen).
- de stoppers (dit zijn de respondenten die aangeven het voorbije jaar geen enkele van deze illegale drugs te hebben gebruikt, maar ooit in hun leven ten minste één van de illegale drugs te hebben ingenomen).
- de gebruikers (dit zijn de respondenten die aangeven het voorbije jaar ten minste één van de illegale drugs te hebben gebruikt).

Op basis van deze driedeling spreken we eveneens van:
- de niet gebruikers (dit zijn de respondenten die het product nooit of niet het voorbije jaar hebben gebruikt, met andere woorden de nooit-gebruikers en stoppers samen).
- de ooit-gebruikers (dit zijn de respondenten die aangeven ooit in hun leven ten minste één van de illegale drugs te hebben gebruikt, met andere woorden de groep stoppers en gebruikers samen).

6.1. Illegale drugs gebruiken of niet ?

In onderstaande tabel 6.1. worden de resultaten betreffende het illegaal drugsgebruik van de totale populatie en van de subgroepen (naar geslacht, studieniveau en leeftijd) weergegeven. Van de totale onderzochte populatie (n=2040) geeft 79.3% (n= 1618) respondenten aan in hun leven nog nooit illegale drugs te hebben genomen. Van de 20.7% ooit-gebruikers is 4.9% (n=99) onder hen hiermee gestopt. Dit brengt het totaal niet-gebruikers op 84.2%. De overige 15.8% (n=323) van de respondenten geven aan het voorbije jaar illegale drugs te hebben gebruikt en worden aldus beschouwd als de gebruikersgroep. Het hoge percentage van middelengebruik moet gedeeltelijk genuanceerd worden. De grote meerderheid van illegale drugsgebruikers zijn cannabisgebruikers (cfr. 6.1.1.). Ook de frequentie van het gebruik dient mee in rekening te worden genomen (cfr. 6.2.).

---

[1] Onder gebruik van illegale drugs verstaan we enkel het gebruik van **cannabis** (HASJIESJ en MARIHUANA *met als gebruikersjargon: shit, pot, joint, wiet, stickie, gust, kif,...*), **heroïne** (HEROÏNE :*horse, smack, junk, H., brown sugar, Chineeske,...*; OPIUM: *brown stuff, O.,..*; METHADON en BURGO-DIN.), **cocaïne** (COCAÏNE : *snow, wit, coke, C., ...*; CRACK), **tripmiddelen** (of hallucinogenen, nl.: LSD : *acid, boedha, trips,...*; PSYLOCUS, PEYOTE, BELLA DONNA en MESCALINE) , **pepmiddelen** (SPEED : *pep,...; XTC (Adam, Eva,...)* en **snuifmiddelen** (LIJMEN, VERDUNNER en POPPERS). De productnamen die tussen haakjes zijn geplaatst werden als voorbeeld in de vragenlijst bij de daarbijhorende producten gegeven. De straatnamen die gebruikelijk zijn in Vlaanderen en Brussel werden cursief bij het overeenkomstig product geplaatst.

tabel 6.1. : illegaal drugsgebruik bij jongeren

Illegale drugs	Nooit-gebruikers		Stoppers		Gebruikers		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
TOTAAL :	1618	**79.3**	99	**4.9**	323	**15.8**	2040	**100**
geslacht								
mannelijk :	781	**78.8**	44	**4.4**	166	**16.8**	991	**100**
vrouwelijk :	828	**79.8**	55	**5.3**	155	**14.9**	1038	**100**
secundair onderwijs								
totaal :	667	**82.9**	22	**2.7**	116	**14.4**	805	**100**
mannelijk :	391	**84.1**	10	**2.2**	64	**13.7**	465	**100**
vrouwelijk :	272	**81.0**	12	**3.6**	52	**15.4**	336	**100**
hoger onderwijs								
totaal :	951	**77.0**	77	**6.2**	207	**16.8**	1235	**100**
mannelijk :	526	**74.1**	34	**6.5**	102	**19.4**	526	**100**
vrouwelijk :	556	**79.2**	43	**6.1**	103	**14.7**	702	**100**
leeftijd								
<14 jaar :	244	**97.2**	2	**0.8**	5	**2.0**	251	**100**
14-15 jaar :	212	**84.8**	8	**3.2**	30	**12.0**	250	**100**
16-17 jaar :	186	**73.5**	4	**1.6**	63	**24.9**	253	**100**
18 jaar :	277	**70.3**	24	**6.1**	93	**23.6**	394	**100**
19 jaar :	335	**77.7**	29	**6.7**	67	**15.6**	431	**100**
20 jaar :	196	**77.8**	17	**6.8**	39	**15.4**	252	**100**
21-22 jaar :	160	**80.4**	15	**7.5**	24	**12.1**	199	**100**

Het gebruik van illegale drugs verschilt niet significant tussen mannen en vrouwen. Bekijken we de geslachtsverschillen binnen de onderwijsniveaus dan stellen we vast dat noch in het secundair onderwijs noch in het hoger onderwijs significante verschillen worden gevonden. Daarentegen is er wel een significant verschil vast te stellen tussen de leeftijden (Kendall tau: .06616, p< .001) en tussen onderwijsniveau (p< .001). De rangcorrelatie is echter te zwak om van enig verband te kunnen spreken tussen leeftijd en illegaal middelengebruik.

De nooit-gebruikers zijn het sterkst vertegenwoordigd in de jongste leeftijdsgroep (<14 jarigen: 97.2%). Tijdens de vroeg en middenadolescentie neemt het aantal nooit-gebruikers duidelijk af (14-15 jarigen: 84.8%, 16-17 jarigen: 73.5%) tot een keerpunt bij de 18-jarigen (70.3%) waar slechts zeven op tien jongeren aangeeft deze middelen nog nooit gebruikt te hebben. In de laat-adolescentie neemt het aantal nooit-gebruikers toe tot een niveau van ongeveer acht op tien jongeren (schommelt tussen 77.7% bij 19 jarigen en 80.4% bij de oudste leeftijdsgroep).

Het aantal stoppers (dit zijn diegenen die het voorbije jaar geen illegale drugs meer gebruikten) is tijdens de vroeg- en middenadolescentie wisselend, nl. 0.8% bij de jongste leeftijdsgroep tot 3.2% bij 14-15 jarigen en 1.6% bij 16-17 jarigen. Daar de stoppers in deze leeftijdsgroepen beperkt blijven tot enkele respondenten is enige voorzichtigheid bij het interpreteren van deze resultaten aangewezen. Bij de leeftijdsgroepen van 18 jarigen en ouder is er een stabiel aantal stoppers van 6 à 7 procent.

Dit betekent dat de niet-gebruikers in de vroege adolescentie te herleiden zijn tot 98% bij <14-jarigen en tot 88% bij 14-15 jarigen. De niet-gebruikers zijn het kleinst in de midden-adolescentie. Drie kwart van deze respondenten geven aan het voorbije jaar geen illegale drugs gebruikt te hebben. In de late adolescentie schommelt het niet-gebruik tussen 84.4% (bij 19 jarigen) en 87.9% (bij de 21-22 jarigen).

De respondenten uit de jongste leeftijdsgroep melden nauwelijks (2.0%) gebruik van illegale drugs. Net zoals bij alcoholgebruik zien we een sterke stijging bij de 14-15-jarigen. Bijna één

op acht (12.0%) vroeg adolescenten geeft aan dit product het voorbije jaar te hebben gebruikt. Bij de volgende leeftijdsgroep (16-17 jarigen) is dit aantal gestegen naar een kwart (24.9%) van de respondenten. Het gebruikerspatroon van illegale drugs neemt toe tot aan de leeftijdsgroep van 16-17 jarigen. Bij de 18-jarigen blijft het aantal gebruikers nagenoeg gelijk (23.6%), om vervolgens af te nemen bij 19 en 20 jaar (15.5%) tot 12.1% in de late adolescentie.
Bekijken we het life-time prevalentie van illegale drugs, dan merken we dat het gebruik in de jongste leeftijdsgroepen snel stijgt van 2.8% bij jonger dan 14 jaar naar 15.2% bij 14-15 jarigen. Bij de 16-17 jarigen is er een stijging vast te stellen tot 26.5%. Het grootste aantal gebruikers vinden we echter terug bij de leeftijdsgroep van 18-jarigen. Van de respondenten van 18 jaar is bijna één op drie (29.7%) ooit-gebruiker van illegale drugs. Vanaf de leeftijd van 19 jaar geven ongeveer één op vijf respondenten aan ooit illegale drugs gebruikt te hebben of nog steeds te gebruiken.
Bestuderen we de gevonden verschillen tussen het aantal illegale drugsgebruikers en de leeftijd, dan stellen we vast dat er voor het secundair onderwijs wel een matige rangcorrelatie gevonden wordt ($p < .001$, Kendall tau: .30134). Dit verband wijst erop dat hoe ouder een leerling in het secundair onderwijs wordt, des te meer kans hij heeft ooit eens illegale drugs te gebruiken. Binnen het secundair onderwijs valt op dat het verband naar geslacht iets meer uitgesproken is bij meisjes ($p < .001$, Kendall tau: .30282) dan bij jongens ($p < .001$, Kendall tau: .29570). Het geslachtsverschil is echter te klein om hieruit conclusies te trekken. Toch kunnen we gerust stellen dat zowel bij jongens als bij meisjes de kans tot illegale drugs gebruiken vergroot naarmate ze ouder worden. Voor het hoger onderwijs wordt er geen verband gevonden tussen illegaal drugsgebruik en leeftijd van de studenten ($p < .01$, Kendall tau: -.05349).
Net zoals bij het alcohol- en medicatiegebruik is er een gelijkaardige tendens naar onderwijsniveau te bespeuren op basis van de bevindingen die we vonden tussen de jongste en de oudste leeftijdsgroep. Dit is te verklaren gezien het secundair onderwijs voornamelijk uit de jongste leeftijdsgroepen bestaat, daar waar het hoger onderwijs door de oudste leeftijdsgroepen wordt vertegenwoordigd. Net zoals leeftijd vertoont het onderwijsniveau significante ($p < .05$) verschillen voor wat betreft het gebruik van illegale drugs. Het percentage gebruikers is groter in het hoger onderwijs (16.8%) dan in het secundair onderwijs (14.4%). Nemen we daarbij het aantal stoppers in het secundair onderwijs (2.7%) en het hoger onderwijs (6.2%) mee in rekening, dan kunnen we een nog groter verschil vaststellen tussen secundair onderwijs (17.1%) en hoger onderwijs (23.0%) aangaande de life-time prevalentie van het gebruik. Met andere woorden één op zeven jongeren van het secundair onderwijs gebruikte het voorbije jaar nog steeds illegale drugs. In het hoger onderwijs bedraagt deze verhouding één op zes. Bij de ooit gebruikers stijgt deze verhouding voor het secundair onderwijs tot meer dan één op zes tegenover bijna één op vier van het hoger onderwijs.
Vier op vijf leerlingen van het secundair onderwijs (82.9%) en driekwart van de studenten van het hoger onderwijs (77.0%) zeggen nooit illegale drugs te hebben gebruikt. Indien we de niet-gebruikers beogen bekomen we voor het secundair onderwijs 85.6% van de leerlingen die het voorbije jaar geen illegale middelen gebruikten. Voor de studenten van het hoger onderwijs is dit 83.2%.

6.1.1. Cannabis nemen of niet ?

Uit de resultaten in tabel 6.2. blijkt dat vier op vijf (80.6%) jongeren van de totale onderzoekspopulatie zegt nog nooit cannabis te hebben gerookt. Onder deze respondenten die nog nooit cannabis gebruikten is er ongeveer één tiende (7.9%) die aangeeft dit product niet te kennen. Samen met de stoppers van cannabisgebruik (4.3%) vormt deze niet-gebruikersgroep meer dan vijf op zes (84.9%) van de totale populatie. Van alle respondenten gebruikte 15.1% het voorbije jaar cannabis. Hiermee is cannabis onbetwist de meest gebruikte illegale drug.
Het percentage niet-recente gebruikers (7.4%) (dit is het percentage respondenten die het laatste jaar maar niet de laatste maand gebruikten) is ongeveer even groot als de recente gebruikers (7.7%) (dit is het percentage gebruikers die de voorbije maand of week gebruikten). Het gebruik tijdens de laatste week is relatief hoog (4.7%) en bedraagt bijna één op twintig van alle bevraagde respondenten.
Ten aanzien van de prevalentie van het actuele gebruik van cannabis komt een significant verschil ($p<.01$) naar voren tussen mannen en vrouwen. Meer dan driekwart (77.5%) mannen en meer dan vier op vijf (83.5%) vrouwen geven aan nog nooit cannabis te hebben gerookt. Bij het gebruik van cannabis in zijn totaliteit zien we een duidelijk verschil naar geslacht. Van de vrouwen gebruikt 12.4% nog steeds cannabis, voor de mannen is dit 18.1%. Het verschil tussen mannen en vrouwen is verhoudingsgewijs sterker vast te stellen bij het percentage recente gebruikers (respectievelijk 9.5% en 6.0%) tegenover de zelden gebruikers (8.5% en 6.4%) (dit is het voorbije jaar, maar niet recenter dan 3 maanden geleden). Dit zou er op kunnen wijzen dat mannen frequenter cannabis gebruiken dan vrouwen. Om hierover uitsluitsel te krijgen, verwijzen we naar tabellen 6.8. en 6.9.. Het aantal stoppers daarentegen kent nauwelijks verschil tussen mannen (4.6%) en vrouwen (4.1%).

tabel 6.2. : gebruik van cannabis bij adolescenten (%)

Gebruik cannabis	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
nooit :	72.7	67.8	75.9	68.8	76.4	98.4	84.8	74.5	71.9	79.4	77.1	80.4
kent het middel niet :	7.9	16.0	2.5	8.7	7.1							
totaal nooit gebruikers :	**80.6**	**83.8**	**78.4**	**77.5**	**83.5**	**98.4**	**84.8**	**74.5**	**71.9**	**79.4**	**77.1**	**80.4**
niet het laatste jaar/ **stoppers :**	**4.3**	**2.3**	**5.6**	**4.5**	**4.1**	**0.0**	**3.2**	**2.0**	**5.5**	**6.2**	**6.7**	**6.3**
het laatste jaar :	4.0	2.9	4.7	4.2	3.8	0.0	3.1	5.4	6.5	3.5	6.7	4.0
de laatste 3 maanden :	3.4	3.0	3.6	4.3	2.6	0.8	2.1	5.4	4.3	3.5	2.7	3.5
de laatste maand :	3.0	3.2	3.0	4.2	2.0	0.0	2.7	6.2	5.0	2.5	3.2	2.0
de laatste week :	4.7	4.8	4.7	5.3	4.0	0.8	4.1	6.6	6.8	4.9	3.6	3.8
totaal gebruikers :	**15.1**	**13.9**	**16.0**	**18.1**	**12.4**	**1.6**	**12.0**	**23.6**	**22.6**	**14.4**	**16.2**	**13.3**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Inzake leeftijd stellen we dezelfde tendensen vast ($p<.001$) als bij het illegale drugsgebruik in zijn totaliteit. Bij het begin van de adolescentie (de jongste leeftijdsgroep) is het gebruik van cannabis nauwelijks (1.6%) aanwezig. Op het einde van de vroege adolescentie en in het begin van de middenadolescentie neemt het ooit-gebruik van cannabis vrij snel toe (15.2% bij 14-15 jarigen) tot een kwart (25.9%) van de jongeren van 16-17 jaar. Na de leeftijd van 18 jaar (28.1%) neemt het aandeel gebruikers geleidelijk af naar ongeveer één ooit-gebruiker op vijf jongeren (schommelt tussen 22.9% bij 20 jarigen en 19.6% bij de oudste leeftijdsgroep). Het percentage stoppers is verhoudingsgewijs het laagst bij de 16-17 jarigen (2.0% stoppers

tegenover 23.6% actieve gebruikers). Op de jongste leeftijdsgroep na, waar het gebruik in feite nog niet is begonnen, is het percentage gebruikers verhoudingsgewijs het hoogst bij de oudste leeftijdsgroep (6.3% stoppers en 13.3% huidige gebruikers, hetgeen slechts een verhouding stoppers op de ooit-gebruikers van één op drie betekent). Opvallend is dat vanaf de leeftijd van 18 jaar het percentage stoppers vrij stabiel blijft (situeert zich rond de 6%) daar waar het aandeel gebruikers daalt na de leeftijd van 18 jaar. Het percentage nooit gebruikers dat bij 16-17 jarigen driekwart (74.5%) van de respondenten en bij 18 jarigen zeven op tien (71.8%) jongeren bedraagt, stijgt naar ongeveer vier op vijf (79.4% bij 19-jarigen en 80.4% bij 21-22 jarigen) jongeren in de late adolescentie. Of dit resultaat echter met een leeftijdseffect te maken heeft, is sterk de vraag. Het verschil in onderwijsniveau van de leeftijdsgroepen boven de 18 jaar tegenover de leeftijdsgroepen onder de 18 jaar kan eveneens bepalend zijn.
Zoals reeds in 4.1. verklaard, is de veronderstelling, rekening houdend met het leeftijdsverschil tussen de twee onderwijsniveaus, dat het percentage gebruikers van cannabisproducten, significant (p<.001) groter is in het hoger onderwijs (16.0%) dan in het secundair onderwijs (13.9%). Het percentage stoppers is dubbel zo groot in het hoger onderwijs (5.6%) dan in het secundair onderwijs (2.3%).

6.1.2. Heroïne nemen of niet ?

Zoals we in tabel 6.3. kunnen zien, blijft het gebruik van heroïne beperkt tot een zeer klein gedeelte van de respondenten, nl. minder dan één op honderd (0.9%) adolescenten zegt ooit in zijn leven heroïne te hebben gebruikt. Een op twintig (5.4%) jongeren geeft aan dit product niet te kennen. Van de ooit-gebruikers is de helft (0.5%) met dit product gestopt. De huidige gebruikers die in aantal beperkt zijn tot minder dan tien respondenten op de gehele onderzochte populatie, zijn gelijkmatig verdeeld inzake het moment van laatste gebruik. Slechts 2 respondenten (0.1%) gebruikten de voorbije week heroïne.

tabel 6.3. : gebruik van heroïne bij adolescenten (%)

Gebruik heroïne	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
nooit :	93.7	89.2	96.6	92.4	94.9	100	99.2	98.4	97.9	100	99.2	98.7
kent het middel niet :	5.4	9.7	2.4	6.3	4.4							
totaal nooit gebruikers :	**99.1**	**98.9**	**99.0**	**98.7**	**99.3**	**100**	**99.2**	**98.4**	**97.9**	**100**	**99.2**	**98.7**
niet het laatste jaar/ **stoppers :**	**0.5**	**0.5**	**0.5**	**0.7**	**0.3**	**0.0**	**0.8**	**1.2**	**0.5**	**0.0**	**0.8**	**1.1**
het laatste jaar :	0.1	0.2	0.1	0.2	0.1			0.4	0.3			0.0
de laatste 3 maanden :	0.1	0.2	0.1	0.1	0.1			0.0	0.3			0.0
de laatste maand :	0.1	0.1	0.2	0.2	0.1			0.0	0.5			0.2
de laatste week :	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1			0.0	0.5			0.0
totaal gebruikers :	**0.4**	**0.6**	**0.5**	**0.6**	**0.4**	**0.0**	**0.0**	**0.4**	**1.6**	**0.0**	**0.0**	**0.2**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Het gebruik van heroïne is niet significant verschillend naar geslacht. Gezien het geringe aantal ooit-gebruikers (n=20) lijkt het ons niet zinvol om verdere analyse te maken naar leeftijd en onderwijsniveau.

6.1.3. Cocaïne nemen of niet ?

Tabel 6.4. geeft de resultaten van het cocaïnegebruik weer. Bijna alle jongeren (98.1%) van de totale onderzoekspopulatie zeggen nog nooit cocaïne te hebben gebruikt. Net zoals bij heroïne is het aantal huidige gebruikers beperkt tot een relatief klein aantal respondenten, nl. 22. Samen met de 17 stoppers, dit is bijna de helft (0.8%) van de cocaïnegebruikers, vormen de gebruikersgroep een totaal aantal van 39 respondenten wat overeenkomt met 1.9% van alle bevraagde adolescenten. Onder de nooit-gebruikers zegt 4.6% dit illegaal genotmiddel niet te kennen. Samen met de stoppers van cocaïne (0.8%) vormt de niet-gebruikersgroep ruim 98.9% van de totale populatie.

tabel 6.4. : gebruik van cocaïne bij adolescenten (%)

Gebruik cocaïne	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
nooit :	93.5	90.4	95.5	92.3	94.7	100	98.8	97.3	96.5	98.8	97.6	98.1
kent het middel niet :	4.6	7.9	2.5	5.3	3.9							
totaal nooit gebruikers :	**98.1**	**98.3**	**98.0**	**97.6**	**98.6**	**100**	**98.8**	**97.3**	**96.5**	**98.8**	**97.6**	**98.1**
niet het laatste jaar/ **stoppers :**	**0.8**	**1.1**	**0.6**	**1.1**	**0.6**	**0.0**	**0.8**	**1.2**	**1.5**	**0.2**	**1.2**	**1.1**
het laatste jaar :	0.5	0.2	0.6	0.5	0.4		0.0	0.7	0.8	0.5	1.2	0.4
de laatste 3 maanden :	0.4	0.1	0.6	0.5	0.3		0.4	0.4	0.8	0.5	0.0	0.4
de laatste maand :	0.1	0.1	0.1	0.2	0.1		0.0	0.4	0.3	0.0	0.0	0.0
de laatste week :	0.1	0.2	0.1	0.1	0.0		0.0	0.0	0.3	0.0	0.0	0.0
totaal gebruikers :	**1.1**	**0.6**	**1.4**	**1.3**	**0.8**	**0.0**	**0.4**	**1.5**	**2.0**	**1.0**	**1.2**	**0.8**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Bij de groep gebruikers die zeer beperkt is in aantal, gaat het vooral om niet recent gebruik: 18 (0.9%) van de huidige cocaïnegebruikers (n=22). tegenover 4 respondenten (0.2%) die aangeven dit product recent te hebben gebruikt. Op basis van deze gegevens mogen we verwachten dat de frequentie van het cocaïnegebruik eerder laag zal zijn (cfr.3.2.3).
Zowel naar geslacht als naar onderwijsniveau zijn er geen significante verschillen te vinden. Naar leeftijd daarentegen is er wel een significant (p< .001) verschil te zien, maar de rangcorrelatie, die licht negatief is, is te zwak om enig verband te leggen tussen leeftijd en het aantal cocaïnegebruikers. Het aantal ooit-gebruikers tijdens bepaalde leeftijdsgroepen van de middenadolescentie piekt naar 2.7% bij 16-17 jarigen en 3.5% op 18 jaar. Bij deze twee leeftijdsgroepen situeert het huidig gebruik zich rond 1.5% à 2% . Het is uitsluitend in deze leeftijdsgroepen dat het beperkt aantal recente cocaïnegebruikers is terug te vinden. Van de ooit-gebruikers situeren zich twee derden (26 op 39) op de leeftijd van 18 tot 20 jaar.

6.1.4. Tripmiddelen gebruiken of niet ?

Zoals in tabel 6.5. te zien, zegt de overgrote meerderheid van de bevraagde adolescenten (95.7%) nog nooit tripmiddelen te hebben ingenomen. Onder hen geeft één op tien (10.5%) respondenten aan dit product niet te kennen. Samen met de 1.5% stoppers van dit genotmiddel bestaat de groep van de niet-gebruikers uit 97.2% van alle respondenten. De gebruikersgroep van tripmiddelen groepeert 2.8% van alle bevraagde jongeren. Dit komt overeen met ongeveer één op veertig jongeren die het voorbije jaar deze illegale drug gebruikte. Van deze 2.8% gebruikers zijn bijna twee derden (1.7%) eerder zelden gebruiker en één

derde (1.1%) recent gebruikers. De ooit-gebruikers (4.3%) zijn nog net geen één op twintig jongeren.
Net zoals bij heroïne en cocaïne vinden we ten aanzien van de prevalentie van het actuele tripmiddelengebruik geen significante verschillen tussen het aantal gebruikers bij mannen en vrouwen en bij leerlingen van het secundair onderwijs ten opzichte van studenten van het hoger onderwijs.
Naar leeftijd toe stellen we echter wel significante verschillen vast (p< .001, Kendall tau: -.21946). De negatieve correlatie is echter te zwak om van enig verband tussen leeftijd en het aantal gebruikers van tripmiddelen gewag te maken. In tabel 4.3.5. merken we dat de jongste leeftijdsgroepen nauwelijks in contact komen met tripmiddelen (0.0% bij <14 jaar en 2.8% bij 14-15 jaar). Waar een duidelijke toename is vast te stellen op het einde van de vroege adolescentie (14-15 jaar), is het aantal gebruikers tijdens de middenadolescentie het sterkst, nl. 5.9% bij 16-17 jaar en 6.3% bij 18- jarigen. Naar de late adolescentie toe neemt het aantal gebruikers af naar ongeveer 4.5%. Hierin zitten in de late adolescentie gemiddeld 1.5% stoppers. Het aantal stoppers is het hoogst (2.8%) bij 18 jarigen. Bestuderen we het huidig gebruik dan stellen we vast dat het aantal gebruikers bij één op twintig (4.7%) 16-17 jarigen wordt vastgesteld.

tabel 6.5. : gebruik van tripmiddelen bij adolescenten (%)

Gebruik tripmiddelen	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
nooit :	85.2	74.6	92.2	82.3	88.1	100	97.2	94.1	93.7	96.1	95.6	95.5
kent het middel niet :	10.5	21.1	3.5	12.0	9.2							
totaal nooit gebruikers :	**95.7**	**95.7**	**95.7**	**94.3**	**97.3**	**100**	**97.2**	**94.1**	**93.7**	**96.1**	**95.6**	**95.5**
niet het laatste jaar/ **stoppers :**	**1.5**	**1.3**	**1.5**	**1.5**	**1.4**	**0.0**	**0.8**	**1.2**	**2.8**	**1.8**	**1.6**	**1.3**
het laatste jaar :	1.1	1.0	1.2	1.3	0.8		1.2	1.2	0.5	0.5	2.8	2.1
de laatste 3 maanden :	0.6	0.8	0.6	1.1	0.2		0.4	0.8	1.0	0.9	0.0	0.4
de laatste maand :	0.6	0.6	0.5	1.0	0.2		0.4	1.2	1.7	0.5	0.0	0.0
de laatste week :	0.5	0.6	0.4	0.8	0.1		0.0	1.5	0.3	0.2	0.0	0.7
totaal gebruikers :	**2.8**	**3.0**	**2.8**	**4.2**	**1.3**	**0.0**	**2.0**	**4.7**	**3.5**	**2.1**	**2.8**	**3.2**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

In tegenstelling tot de leeftijdsgroepen van de vroege en late adolescentie, merken we dat de gebruikers van tripmiddelen van de middenadolescentie zich kenmerken door voornamelijk recent gebruik (2.7% bij 16-17 jarigen en 2.0% bij 18 jarigen tegenover maximaal 0.7% in de andere leeftijdsgroepen).

6.1.5. Pepmiddelen gebruiken of niet ?

Uit de resultaten van tabel 6.6. betreffende het aantal gebruikers van pepmiddelen blijkt dat meer dan negen op de tien (95.2%) adolescenten nog nooit pepmiddelen heeft gebruikt. Onder hen bevinden zich 7.8% respondenten die aangeven zelfs zo'n middel niet te kennen. De life-time prevalentie van pepmiddelen (dit zijn de ooit-gebruikers of stoppers en gebruikers samen) bedraagt 4.8%.
We kunnen stellen dat ongeveer één op twintig jongeren het product heeft ingenomen. Eén derde (1.5%) van deze groep is ondertussen gestopt met het gebruiken van dit illegaal genotmiddel. Van de overblijvende 3.3% gebruikers, gebruikt vier op tien gebruikers (1.4%)

recentelijk (ten minste in de voorbije maand) pepmiddelen. Het zeer recent gebruik (dit is tijdens de voorbije week) komt bij een kwart van de gebruikende respondenten voor, maar dit is nauwelijks één op honderd (0.8%) jongeren van de totale onderzoekspopulatie. Of dit recent gebruik eveneens verwijst naar een frequent gebruik, moet blijken uit tabel 3.13.
Net als bij tripmiddelen zijn er geen significante verschillen te vinden naar geslacht en naar onderwijsniveau.

tabel 6.6. : gebruik van pepmiddelen bij adolescenten (%)

Gebruik pepmiddelen	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
nooit :	87.4	79.8	92.5	84.6	90.3	100	97.2	93.6	92.4	95.1	96.0	95.6
kent het middel niet :	7.8	15.6	2.5	9.0	6.6							
totaal nooit gebruikers :	**95.2**	**95.4**	**95.0**	**93.6**	**96.9**	**100**	**97.2**	**93.6**	**92.4**	**95.1**	**96.0**	**95.6**
niet het laatste jaar/ **stoppers :**	**1.5**	**1.4**	**1.6**	**1.8**	**1.1**	**0.0**	**0.8**	**1.2**	**2.3**	**1.4**	**2.0**	**2.0**
het laatste jaar :	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0		1.2	1.6	1.5	1.1	0.8	0.7
de laatste 3 maanden :	0.9	0.9	1.0	1.5	0.3		0.4	1.2	1.0	1.2	0.4	0.9
de laatste maand :	0.6	0.6	0.6	0.8	0.4		0.4	0.4	1.0	0.7	0.0	0.4
de laatste week :	0.8	0.7	0.8	1.3	0.3		0.0	2.0	1.8	0.5	0.8	0.4
totaal gebruikers :	**3.3**	**3.2**	**3.4**	**4.6**	**2.0**	**0.0**	**2.0**	**5.2**	**5.3**	**3.5**	**2.0**	**2.4**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Het aantal ooit-gebruikers van pepmiddelen verschilt significant inzake de leeftijd van de respondenten (p< .001, Kendall tau: -.17877). De negatieve correlatie is echter te zwak om enig verband te kunnen vaststellen tussen pepmiddelengebruikers en hun leeftijd. In tabel 6.6. merken we dat de jongste leeftijdsgroepen nauwelijks in contact komen met pepmiddelen (0.0% bij <14 jaar en 2.8% bij 14-15 jaar). Waar een begin in gebruik vast te stellen is op het einde van de vroege adolescentie (14-15 jaar), is de toename van het aantal gebruikers het sterkst tijdens de middenadolescentie, nl. 6.4% bij 16-17 jaar en 7.6% bij 18- jarigen. Dit betekent bijna één op dertien adolescenten. Naar de late adolescentie toe neemt het aantal gebruikers af naar ongeveer 4.0%, de helft daarvan zijn stoppers. Het aantal stoppers is het hoogst (2.3%) bij 18 jarigen. Bestuderen we het huidig gebruik dan stellen we vast dat het aantal gebruikers één op twintig (5.2%) 16-17 jarigen en (5.3%) 18 jarigen bedraagt.

6.1.6. Snuifmiddelen[2] gebruiken of niet ?

Uit de resultaten van tabel 6.7. betreffende het aantal gebruikers van snuifmiddelen zien we gelijkaardige resultaten als die we vonden bij trip- en pepmiddelen. De meeste (95.7%) adolescenten hebben nog nooit snuifmiddelen gebruikt. Onder hen bevinden zich ruim één op twintig (5.7%) respondenten die aangeeft zelfs zo'n middel niet te kennen. De life-time prevalentie van snuifmiddelen bedraagt 4.3%.
We kunnen stellen dat ongeveer één op twintig jongeren het product heeft ingenomen. Bijna de helft (2.0%) van deze groep is ondertussen gestopt met het gebruiken van snuifmiddelen.

[2] In tegenstelling tot de andere illegale drugs bevat deze groep ook een aantal producten (lijmen, verdunner,...) die niet illegaal zijn, maar waarvan het gebruik niet overeenkomstig is met de bedoeling waarvoor de producent het product ontwikkelde. Om verwarring te vermijden beschouwen het op deze wijze gebruiken van dit product illegaal, ook al is dit strikt juridisch niet gereglementeerd

Van de overblijvende 2.3% gebruikers, gebruikt de helft van de gebruikers (1.1%) recentelijk snuifmiddelen. Het zeer recent gebruik komt bij een kwart van de gebruikende respondenten voor, màar dit is nauwelijks één op tweehonderd (0.5%) jongeren van de totale onderzoekspopulatie. Of dit eerder recent gebruik eveneens verwijst naar een frequent gebruik, moet blijken uit tabel 6.14..
Net als bij trip- en pepmiddelen zijn er geen significante verschillen te vinden zowel naar geslacht als naar onderwijsniveau.

tabel 6.7. : gebruik van snuifmiddelen bij adolescenten (%)

Gebruik snuifmiddelen	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
nooit :	90.0	85.1	93.2	87.9	92.0	98.8	94.6	93.3	93.7	96.8	96.1	96.7
kent het middel niet :	5.7	9.7	3.1	7.1	4.4							
totaal nooit gebruikers :	**95.7**	**94.7**	**96.3**	**95.0**	**96.4**	**98.8**	**94.6**	**93.3**	**93.7**	**96.8**	**96.1**	**96.7**
niet het laatste jaar/ **stoppers :**	**2.0**	**2.2**	**1.8**	**2.1**	**1.8**	**0.0**	**2.2**	**2.0**	**3.7**	**0.7**	**2.7**	**2.0**
het laatste jaar :	0.5	0.4	0.6	0.6	0.5	0.0	0.4	0.8	0.3	1.6	0.0	0.0
de laatste 3 maanden :	0.7	0.9	0.7	0.8	0.4	0.0	0.4	2.0	1.0	0.5	0.4	0.7
de laatste maand :	0.6	0.9	0.4	0.6	0.5	1.2	1.6	0.4	1.0	0.2	0.0	0.2
de laatste week :	0.5	0.9	0.2	0.7	0.3	0.0	0.8	1.5	0.3	0.2	0.8	0.4
totaal gebruikers :	**2.3**	**3.1**	**1.9**	**2.7**	**1.8**	**1.2**	**3.2**	**4.7**	**2.6**	**2.5**	**1.2**	**1.3**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Het aantal gebruikers van snuifmiddelen verschilt echter significant inzake de leeftijd van de respondenten (p< .001, Kendall tau: -.11816). De negatieve correlatie is echter te zwak om enig verband te kunnen vaststellen tussen snuifmiddelengebruikers en hun leeftijd. In tabel 3.7. merken we dat de jongste leeftijdsgroepen in vergelijking met de trip- en pepmiddelen wel in contact komen met snuifmiddelen (1.2% bij <14 jaar en 5.4% bij 14-15 jaar). Het aantal gebruikers is gedurende de middenadolescentie gelegen tussen 5.4% bij 14-15 jarigen en 6.7% bij 16-17 jarigen. Naar de late adolescentie toe neemt het aantal gebruikers af naar ongeveer 3.0%. In de late adolescentie zijn de meeste adolescenten met het gebruik van dit product (2.7% bij 20 jaar) gestopt. Het aantal stoppers is het hoogst (3.7%) bij 18 jarigen. Bestuderen we het huidig gebruik dan stellen we vast dat het aantal gebruikers het hoogst is naar het einde van de vroege adolescentie (3.3% op 14-15 jaar) en naar het begin van de middenadolescentie (4.7% bij 16-17 jarigen hetgeen bijna één op twintig leeftijdgenoten betekent).

6.2. Frequentie van het gebruik van illegale drugs bij de gebruikers

Net zoals bij de alcoholische producten werd aan de respondenten gevraagd hoe vaak ze het voorbije jaar de verschillende illegale drugs gebruikten.
Om vergelijking met andere onderzoeken mogelijk te maken zijn de bestaande antwoordmogelijkheden herleid tot de 5 volgende groepen,
nl.: - niet gebruik (dit is het niet gebruiken van illegale drugs het voorbije jaar)
- zelden gebruik (dit is het minder dan maandelijks gebruik van illegale drugs tijdens het voorbije jaar).
- occasioneel gebruik (dit is het eens of meerdere malen per maand gebruiken van illegale drugs tijdens het voorbije jaar).

- regelmatig gebruik (dit is het eens of meerdere malen per week gebruiken van illegale drugs tijdens het voorbije jaar).
- zéer regelmatig gebruik (dit is het dagelijks gebruiken van illegale drugs tijdens het voorbije jaar).

In onderstaande tabel 6.8. worden de resultaten weergegeven betreffende de frequentie van het illegaal drugsgebruik van de totale respondentenpopulatie en van de subgroepen (naar geslacht, leeftijd en studieniveau).

tabel 6.8. : frequentie illegaal drugsgebruik

Frequentie illegaal drugsgebruik (het voorbije jaar)		niet	zelden	occasioneel			regelmatig			zeer regel-matig
				één maal per maand	meerdere malen per maand	totaal	één maal per week	meerdere malen per week	totaal	dagelijks
	Aantal	(%)	(%)			(%)			(%)	(%)
TOTAAL :	**2049**	**83.3**	**7.6**	2.4	2.5	**4.9**	1.4	1.9	**3.3**	**0.9**
Geslacht :										
mannelijk :	**993**	**82.8**	**7.1**	3.1	2.6	**5.7**	1.3	2.0	**3.3**	**1.1**
vrouwelijk :	**1045**	**83.7**	**8.2**	1.8	2.4	**4.2**	1.5	1.7	**3.2**	**0.7**
Studieniveau:										
S.O. :	**814**	**84.8**	**5.5**	1.8	2.1	**3.9**	1.4	2.9	**4.3**	**1.5**
mannelijk :	472	85.2	5.5	2.6	2.3	4.9	0.8	2.3	3.1	1.3
vrouwelijk :	338	84.0	5.6	0.9	1.8	2.7	2.1	3.8	5.9	1.8
graad 2-3 :	*532*	*79.7*	*6.8*	*2.1*	*2.8*	*4.9*	*1.8*	*4.5*	*6.2*	*2.3*
H.O. :	**1235**	**82.3**	**9.1**	2.8	2.7	**5.5**	1.5	1.1	**2.6**	**0.5**
mannelijk :	521	80.6	8.4	3.6	2.9	**6.5**	1.8	1.8	3.6	**0.9**
vrouwelijk :	707	83.6	9.3	2.3	2.7	**5.0**	1.3	0.6	1.9	**0.2**
Leeftijd:										
<14 jaar :	**252**	**97.6**	**1.2**	0.4	0.0	**0.4**	0.8	0.0	**0.8**	0.0
14-15 jaar :	**254**	**87.0**	**5.5**	1.2	2.8	**4.0**	1.6	1.6	**3.2**	0.3
16-17 jaar :	**256**	**74.6**	**9.4**	3.5	2.7	**6.2**	1.2	6.3	**7.5**	2.3
18 jaar :	**395**	**74.7**	**10.9**	5.3	3.5	**8.8**	2.3	1.5	**3.8**	1.8
19 jaar :	**632**	**83.6**	**7.9**	1.9	3.5	**5.6**	1.4	1.2	**2.6**	0.5
20 jaar :	**251**	**83.2**	**8.8**	2.0	2.0	**4.0**	1.2	2.4	**3.6**	0.4
21-22 jaar :	**199**	**88.0**	**7.5**	1.5	1.5	**3.0**	1.0	1.5	**2.5**	1.0

Van de totale onderzoeksgroep (n=2049) gebruikte 83.3% geen illegale drugs het voorbije jaar. Samen met de 7.6% zelden gebruikers kunnen we stellen dat ruim negen op tien (91.0%) adolescenten niet tot zelden deze illegale genotmiddelen neemt. De occasionele gebruikers zijn zowat één twintigste (4.9%) van de bevraagde jongeren. Het regelmatig (4.2%) tot zeer regelmatig gebruik (0.9%) gebeurt door één op vijfentwintig adolescenten.
We vinden geen significante verschillen naar geslacht of naar onderwijsniveau. Analyses binnen de onderwijsniveaus brachten eveneens geen geslachtsverschillen aan het licht.
Bij de leeftijd ($p<.01$) merken we dat de frequentie van het illegale drugsgebruik het hoogst is in de middenadolescentie. De rangcorrelatie (Kendall tau: .03585) is echter te zwak om van enig verband tussen leeftijd en dit illegaal middelengebruik te kunnen spreken. Op het einde van de vroege adolescentie geven bijna 9 op 10 (87.0%) jongeren aan het voorbije jaar geen illegale drugs te hebben gebruikt. Voor de jongste leeftijdsgroep is dit 97.6%. Tijdens de middenadolescentie zakt het percentage niet gebruikers in het voorbije jaar naar driekwart (74.6%). Tijdens de late adolescentie stijgt het aantal niet-gebruikers weer naar meer dan acht

op tien jongeren (83.3% bij 20 jarigen en 87.0% bij 21-22 jarigen). Of de verandering van midden naar late adolescentie alleen te wijten is aan de hogere leeftijd of eveneens het gevolg kan zijn van een selecte groep van het hoger onderwijs binnen deze late adolescentie, is voor ons niet duidelijk. Bij het vergelijken van de resultaten van de midden versus de late adolescentie dient de nodige voorzichtigheid aan de dag te worden gelegd.
Het zelden gebruik bij de jongste leeftijdsgroep bedraagt 1.2%, wat de helft van de gebruikers betekent. Bij de volgende leeftijdsgroep (14-15) jaar stijgt het zelden gebruik naar 5.6%, wat beduidt dat één op twintig 14-15 jarigen zelden illegale drugs neemt. In de midden-adolescentie neemt dit percentage toe tot ongeveer één op tien adolescenten (9.4% bij 16-17 jarigen en 10.9% bij 18 jarigen), om vervolgens terug af te nemen naar een zelden gebruiksniveau van 7.9% tot 8.8% bij de leeftijdgenoten bij respectievelijk 19- en 20 jarigen..
Waar het bijna maandelijks tot dagelijks gebruik bij de jongste leeftijdsgroep slechts 1.2% bedraagt stijgt dit tijdens de middenadolescentie bij de leeftijdsgroep 16-17 jarigen naar bijna één op zes (16.0%) jongeren. In de later adolescentie schommelt het ten minste maandelijks gebruik rond de 8%.
Het occasioneel gebruik dat in de vroege adolescentie van praktisch nihil (0.4% bij < 14 jaar) in twee jaar stijgt naar 4.0%, kent zijn maximum bij 18 jarigen, nl. 8.8%. In de late adolescentie neemt het occasionele gebruik vervolgens terug af van 5.6% bij 19 jarigen naar 3.0% bij de leeftijdsgroep van 21-22 jaar.
Bij het regelmatig tot zeer regelmatig gebruik merken we eveneens de sterke toename van het aantal gebruikers naar het einde van de vroege adolescentie (3.6%) die zich duidelijk doorzet in de middenadolescentie. Bij de 16-17 jarigen is er bijna één op tien (9.8%) een regelmatige tot zeer regelmatige gebruiker van illegale drugs. Opvallend is het hoge aantal gebruikers (6.3%) dat deze illegale drugs meerdere malen per week, maar niet dagelijks gebruiken. Naar de late adolescentie toe zakt dit minstens regelmatige gebruik naar ongeveer 3.2 à 4.0%.
Het dagelijks gebruik dat nauwelijks aanwezig is tijdens de vroege adolescentie (0.4% bij 14-15 jaar), is tijdens de middenadolescentie geldend voor 2.3% van de 16-17 jarigen en 1.8% van de 18 jarigen. In de late adolescentie komt het dagelijks gebruik van illegale drugs eerder zelden voor (ongeveer 0.5% bij 19 en 20 jarigen, en 1.0% bij de 21-22 jarigen).
Zoals reeds in 6.1. werd opgemerkt, zijn deze resultaten van illegale drugs hoofdzakelijk te wijten aan het gebruik van cannabisproducten. Het overwicht van cannabis op de totale groep van illegale drugs moet blijken uit tabel 6.15. (cfr. 6.3.).

6.2.1. Frequentie van het gebruik van cannabis

Zoals in tabel 6.9. te zien, meldt 84.0% van alle bevraagde jongeren het voorbije jaar geen cannabis te hebben gerookt. Samen met de zelden (7.4%) gebruikers wordt cannabis door ruim negen op tien (91.4%) van alle respondenten niet vaak of helemaal niet gebruikt. Eén op twintig adolescenten (4.8%) rookt occasioneel wel eens cannabis. Het regelmatig (3.1%) tot zeer regelmatig (0.7%) gebruik van cannabisproducten komt bij één op dertig jongeren voor.
We kunnen gerust stellen dat bij de jongeren cannabis de meest frequent gebruikte illegale drug is, doch dat het gebruik zich bij driekwart van de cannabisgebruikers situeert in zelden tot occasioneel gebruik (12.8% op 16.0% gebruikers).
Uit de resultaten komt een significant verschil ($p<.01$) naar voren tussen mannen en vrouwen. Bijna de helft minder vrouwen (13.2%) als mannen (19.0%)gebruikten het voorbije jaar cannabis. Er is nagenoeg geen verschil in het ‘zelden gebruik’ tussen mannen (8.0%) en

vrouwen (6.9%). Bij het occasioneel, regelmatig tot zeer regelmatig gebruik zijn de verschillen duidelijker zichtbaar. Praktisch dubbel zoveel mannen (6.3%) dan vrouwen (3.3%) gebruiken ten minste maandelijks, één of meerdere malen cannabis. Nagenoeg de helft meer mannen (3.6%) dan vrouwen (2.6%) gebruiken dit illegaal genotmiddel bijna wekelijks of meerdere malen per week. De verhouding inzake dagelijks gebruik vertoont een sterk overwicht voor mannen (1.1%) ten opzichte van vrouwen (0.4%). Er zijn driemaal meer mannelijke respondenten die dit illegale middel dagelijks gebruiken als vrouwelijke respondenten.

De frequentie van het gebruik van cannabisproducten verschilt significant naar leeftijd ($p < .001$). De jongste leeftijdsgroep (<14 jaar) kenmerkt zich door het grote aantal (98.4%) niet gebruikers en een eerder kleine groep zelden (0.8%) tot occasionele (0.8%) gebruikers. Regelmatig tot zeer regelmatig gebruik komt in deze leeftijdsgroep niet voor.

Op het einde van de vroege adolescentie ontstaat er een duidelijke verandering in het gebruikpatroon van cannabis. Met name het zelden gebruik is toegenomen tot 4.6% (of één op twintig jongeren) bij de 14-15 jarigen, een even grote groep (4.6%) van deze leeftijdscategorie gebruikt occasioneel cannabis. Het regelmatig (3.1%) en zeer regelmatig (0.4%) gebruik komt voor bij ruim één op dertig adolescenten van deze leeftijdsgroep. Na de vroege adolescentie is het gebruikspatroon van de jongeren duidelijk veranderd. Het aantal niet gebruikers is beperkt tot driekwart van de respondenten van de middenadolescentie. Het percentage zelden gebruikers daarentegen nam toe tot ongeveer één op tien respondenten van deze leeftijdsgroepen (9.7% bij 16-17 jarigen en 10.6% bij 18-jarigen). Het minstens occasioneel gebruik komt voor bij 14% van de adolescenten uit deze leeftijdsgroepen. Dit betekent dat van de bevraagde respondenten van 16 tot 18 jaar, één op zeven ten minste maandelijks cannabis rookt. In deze groep is het occasioneel gebruik het hoogst bij 18 jarigen (8.7%), of één op elf adolescenten. Het regelmatig gebruik bij 16-17 jarigen is duidelijk onderscheiden van de andere leeftijdsgroepen. Waar het regelmatig gebruik, op de jongste leeftijdsgroep na, schommelt tussen 2.3% (19 jaar) en 3.8% (18 jaar), is dit bij de leeftijdsgroep 16-17 jarigen dubbel zo hoog, nl. 6.9%. Ook het dagelijks gebruik verschilt duidelijk in de middenadolescentie met zowel de vroege adolescentie als de late adolescentie. Bij 16-17 jarigen gebruikt 1.9% dagelijks cannabis. Voor 18 jarige respondenten is dit 1.3%.

tabel 6.9. : frequentie gebruik van cannabis (%)

Frequentie cannabisgebruik (het voorbije jaar)	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
Niet gebruiker :	**84.0**	**85.4**	**83.0**	**81.0**	**86.8**	**98.4**	**87.3**	**75.3**	**75.6**	**84.5**	**81.7**	**85.8**
Zelden gebruiker:	**7.4**	**5.2**	**8.9**	**8.0**	**6.9**	**0.8**	**4.6**	**9.7**	**10.6**	**8.3**	**9.1**	**7.5**
één maal per maand :	2.5	2.1	2.8	3.6	1.4	0.4	1.5	3.9	5.3	1.9	3.2	1.8
meerdere malen per maand	2.3	2.1	2.4	2.7	1.9	0.4	3.1	2.3	3.4	2.5	3.2	1.6
Occasioneel gebruiker :	**4.8**	**4.2**	**5.2**	**6.3**	**3.3**	**0.8**	**4.6**	**6.2**	**8.7**	**4.4**	**6.4**	**3.4**
één maal per week :	1.5	1.5	1.5	1.9	1.0	/	1.9	1.5	2.0	1.4	1.2	1.6
meerdere malen per week:	1.6	2.6	0.9	1.7	1.6	/	1.2	5.4	1.8	0.9	1.2	1.3
Regelmatig gebruiker :	**3.1**	**4.1**	**2.4**	**3.6**	**2.6**	/	**3.1**	**6.9**	**3.8**	**2.3**	**2.4**	**2.9**
Dagelijks gebruiker :	**0.7**	**1.1**	**0.5**	**1.1**	**0.4**	/	**0.4**	**1.9**	**1.3**	**0.5**	**0.4**	**0.4**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Naar de late adolescentie toe is het aantal van zowel de niet gebruikers te situeren tussen de 81.7% (bij 19 jarigen) en de 85.8% (bij de oudste leeftijdsgroep). De zelden gebruikers vormen net geen één op tien van de adolescenten (tussen 9.1% bij 20 jarigen en 7.5% bij de

21-22 jarigen). Het aantal occasioneel gebruikers en regelmatige gebruikers is in vergelijking met de middenadolescentie sterk teruggelopen naar respectievelijk 3.4 à 6.4% (occasioneel gebruik) en 2.3 à 2.9% (voor het regelmatige gebruik). Het dagelijks gebruik behelst nauwelijks 0.5% van de leeftijdgenoten van desbetreffende leeftijdsgroep.
Er zijn geen significante verschillen naar het onderwijsniveau onderscheiden.

6.2.2. Frequentie van het gebruik van heroïne

Uit de resultaten van tabel 6.10. bleek dat 99.2% van de bevraagde jongeren het voorbije jaar geen heroïne hebben gebruikt. Van de gebruikers (0.8%) behoort driekwart (0.6%) tot de zelden gebruikers We kunnen concluderen dat dit illegaal genotmiddel door bijna alle (99.8%) respondenten niet vaak of helemaal niet wordt gebruikt. De adolescenten die frequenter heroïne gebruiken blijven beperkt tot een aantal (4) respondenten. Deze groepen zijn uiteraard echter te klein om verder te analyseren. Occasioneel gebruik komt bij twee respondenten voor.

tabel 6.10. : frequentie van het gebruik van heroïne (%)

Frequentie heroïnegebruik (het voorbije jaar)	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
Niet gebruiker :	**99.2**	**99.0**	**99.3**	**98.9**	**99.4**	**100**	**99.2**	**98.4**	**97.7**	**99.1**	**99.2**	**98.9**
Zelden gebruiker:	**0.6**	**0.9**	**0.5**	**0.7**	**0.6**	/	**0.8**	**1.2**	**1.3**	**0.9**	**0.8**	**0.9**
één maal per maand :	0.05	0.1	/	0.1	/	/	/	/	0.4	/	/	0.2
meerdere malen per maand	0.05	/	0.1	0.1	/	/	/	/	0.3	/	/	/
Occasioneel gebruiker :	**0.10**	/	**0.1**	**0.2**	/	/	/	**0.4**	**0.7**	/	/	**0.2**
één maal per week :	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
meerdere malen per week:	0.1	/	0.2	0.2	/	/	/	/	0.3	/	/	/
Regelmatig gebruiker :	**0.1**	/	**0.2**	**0.2**	/	/	/	/	**0.3**	/	/	/
Dagelijks gebruiker :	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Regelmatig gebruik wordt eveneens door 2 jongeren gerapporteerd. Dagelijks gebruik van heroïne gebeurt door geen enkele jongere van de onderzochte steekproef.
Ondanks het kleine aantal respondenten werden er significante ($p < .05$) verschillen gevonden tussen mannen en vrouwen. Het percentage niet gebruikers is lager bij mannen (98.9%) dan bij vrouwen (99.4%). Bij de vrouwen werden alleen maar zelden gebruikers (0.6%) teruggevonden. Bij 1.1% mannen die heroïne gebruikten vonden we naast de 0.7% zelden gebruikers, eveneens 0.2% occasioneel en 0.2% regelmatig gebruikers.
Met betrekking tot de frequentie van het gebruik van heroïne werden er geen significante verschillen gevonden naar zowel leeftijd als onderwijsniveau.

6.2.3. Frequentie van het gebruik van cocaïne

Van de bevraagde jongeren, zoals uit tabel 6.11. blijkt, meldt 98.5% het voorbije jaar geen cocaïne te hebben gebruikt.
Samen met de 1.2% zelden gebruikers wordt cocaïne door bijna alle (99.7%) respondenten niet vaak of helemaal niet gebruikt. Slechts 0.3% van alle respondenten, dit komt overeen met 6 adolescenten, geeft aan cocaïne frequenter dan zelden te gebruiken. Vier (0.2%)

respondenten zeggen eerder occasioneel cocaïne te gebruiken Regelmatig en dagelijks gebruik van cocaïne vinden we slechts terug bij één respondent. Het aantal respondenten dat frequent cocaïne gebruikt is echter te klein voor verder analyse.

tabel 6.11. : frequentie van het gebruik van cocaïne bij adolescenten (%)

Frequentie cocaïnegebruik (het voorbije jaar)	**totaal**	**SO**	**HO**	**♂**	**♀**	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
Niet gebruiker :	**98.5**	**98.7**	**98.4**	**98.1**	**99.0**	**100**	**98.8**	**97.3**	**98.5**	**100**	**98.0**	**98.7**
Zelden gebruiker:	**1.2**	**1.2**	**1.1**	**1.3**	**1.0**	/	**1.2**	**2.3**	**1.0**	/	**1.6**	**1.1**
één maal per maand :	0.1	/	0.2	0.2	/	/	/	/	0.5	/	0.4	/
meerdere malen per maand :	0.1	/	0.2	0.2	/	/	/	/	/	/	/	0.2
Occasioneel gebruiker :	**0.2**	/	**0.4**	**0.4**	/	/	/	/	**0.5**	/	**0.4**	**0.2**
één maal per week :	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
meerdere malen per week:	0.05	/	0.1	0.1	/	/	/	/	/	/	/	/
Regelmatig gebruiker :	**0.05**	/	**0.1**	**0.1**	/	/	/	/	/	/	/	/
Dagelijks gebruiker :	**0.05**	**0.1**	/	**0.1**	/	/	/	**0.4**	/	/	/	/
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Ondanks het kleine aantal respondenten werden er significante (p< .05) verschillen gevonden tussen mannen en vrouwen. Het aantal niet gebruikers is bij mannen (98.2%) lager dan bij vrouwen (99.0%). Bij de vrouwen werden alleen maar zelden gebruikers (1.0%) teruggevonden onder de cocaïnegebruikers. Bij 1.8% mannen die cocaïne gebruiken, vinden we naast de 1.2% zelden gebruikers, eveneens 0.4% (n=4) occasioneel, 0.1% (n=1) regelmatig en 0.1% (n=1) dagelijks gebruiker.
M.b.t. de frequentie van het gebruik van cocaïne werden er geen significante verschillen gevonden zowel naar leeftijd als naar onderwijsniveau.

6.2.4. Frequentie van het gebruik van tripmiddelen

Van alle respondenten meldt 96.7% het voorbije jaar geen tripmiddelen te hebben ingenomen, zoals te merken in tabel 6.12.. Samen met de 2.4% zelden gebruikers worden tripmiddelen door bijna alle (99.1%) bevraagde adolescenten niet vaak of helemaal niet gebruikt. Bijna driekwart van de gebruikers (2.4% op het totaal tripmiddelengebruikers van 3.3%) van het voorbije jaar, gebruikten tripmiddelen eerder zelden. Het occasioneel gebruik is goed voor

tabel 6.12. : frequentie van het gebruik van tripmiddelen bij (%)

Frequentie tripmiddelengebruik (het voorbije jaar)	**totaal**	**SO**	**HO**	**♂**	**♀**	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
Niet gebruiker :	**96.7**	**96.7**	**96.7**	**95.2**	**98.2**	**100**	**97.3**	**94.6**	**96.2**	**97.0**	**97.2**	**96.1**
Zelden gebruiker:	**2.4**	**1.8**	**2.7**	**3.3**	**1.4**	/	**2.0**	**2.6**	**2.3**	**2.6**	**2.8**	**3.2**
één maal per maand :	0.3	0.5	0.2	0.5	0.1	/	/	/	0.3	0.2	/	0.5
meerdere malen per maand	0.3	0.4	0.3	0.6	0.1	/	0.3	1.2	1.2	0.2	/	/
Occasioneel gebruiker :	**0.6**	**0.9**	**0.5**	**1.1**	**0.2**	/	**0.3**	**1.2**	**1.5**	**0.4**	/	**0.5**
één maal per week :	0.0	0.1	/	/	0.1	/	0.4	/	/	/	/	/
meerdere malen per week:	0.2	0.1	0.1	0.3	0.1	/	/	1.2	/	/	/	0.2
Regelmatig gebruiker :	**0.2**	**0.2**	**0.1**	**0.3**	**0.2**	/	**0.4**	**1.2**	/	/	/	**0.2**
Dagelijks gebruiker :	**0.1**	**0.4**	/	**0.1**	/	/	/	**0.4**	/	/	/	/
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

0.6%, hetgeen één op vijf gebruikers van deze genotmiddelen betekent. Het regelmatig tot dagelijks gebruik van tripmiddelen vinden we slechts bij 0.3% van de respondenten. Dit kleine percentage betekent dat slechts zes respondenten van de totale onderzochte populatie, wekelijks tot dagelijks tripmiddelen gebruikt.
We vinden ten aanzien van de frequentie van het tripmiddelengebruik geen significant verschillen naar geslacht, naar leeftijd en naar onderwijsniveau.

6.2.5. Frequentie van het gebruik van pepmiddelen

Van de bevraagde jongeren (cfr. tabel 6.13.) zegt 96.2% het voorbije jaar geen pepmiddelen te hebben gebruikt. Samen met de 2.1% zelden gebruikers worden pepmiddelen door bijna alle (98.3%) respondenten niet vaak of helemaal niet gebruikt. Iets meer dan de helft (2.1%) van alle gebruikers (3.8%) van het voorbije jaar namen eerder zelden pepmiddelen. Het occasioneel gebruik is goed voor 1.0%, hetgeen één op vier gebruikers van pepmiddelen betekent. Het regelmatig tot dagelijks gebruik van pepmiddelen vinden we slechts bij 0.7% van de bevraagde jongeren. Hieruit blijkt dat slechts een klein aantal respondenten (n= 13) van de totale onderzochte populatie wekelijks tot dagelijks pepmiddelen neemt.

tabel 6.13. : frequentie van het gebruik van pemiddelen (%)

Frequentie pepmiddelengebruik (het voorbije jaar)	**totaal**	**SO**	**HO**	**♂**	**♀**	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
Niet gebruiker :	**96.2**	**96.2**	**96.1**	**94.8**	**97.5**	**100**	**96.5**	**94.6**	**94.2**	**96.3**	**97.2**	**96.6**
Zelden gebruiker:	**2.1**	**1.7**	**2.4**	**2.5**	**1.6**	/	**1.9**	**1.8**	**2.7**	**2.1**	**2.0**	**2.4**
één maal per maand :	0.6	0.5	0.7	1.1	0.2	/	1.2	0.4	0.5	1.2	/	0.4
meerdere malen per maand	0.4	0.4	0.5	0.7	0.2	/	/	0.8	1.3	0.4	/	/
Occasioneel gebruiker :	**1.0**	**0.9**	**1.2**	**1.8**	**0.4**	/	**1.2**	**1.2**	**1.8**	**1.6**	/	**0.4**
één maal per week :	0.3	0.5	0.2	0.3	0.4	/	0.4	1.2	0.5	/	0.8	0.2
meerdere malen per week:	0.2	0.5	0.1	0.5	/	/	/	0.8	0.5	/	/	0.4
Regelmatig gebruiker :	**0.6**	**1.0**	**0.3**	**0.8**	**0.4**	/	**0.4**	**2.0**	**1.0**	/	**0.8**	**0.6**
Dagelijks gebruiker :	**0.1**	**0.2**	/	**0.1**	**0.1**	/	/	**0.4**	**0.3**	/	/	/
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Uit de resultaten komen ten aanzien van de frequentie van het actuele gebruik van pepmiddelen geen significante verschillen naar voren tussen mannen en vrouwen, tussen de onderscheiden leeftijdsgroepen en tussen het secundair en hoger onderwijs.

6.2.6. Frequentie van het gebruik van snuifmiddelen

Zoals we kunnen zien in tabel 6.14. meldt 97.1% van alle respondenten het voorbije jaar geen snuifmiddelen te hebben gebruikt. Samen met de 1.9% zelden gebruikers worden deze genotmiddelen door bijna alle (99.0%) bevraagde adolescenten niet vaak of helemaal niet gebruikt. Twee op drie gebruikers (1.9% op het totaal snuifmiddelengebruikers van 2.9%) van het voorbije jaar gebruikten deze illegale drug eerder zelden. Het occasioneel gebruik is goed voor bijna 0.5%, hetgeen één op zes gebruikers van snuifmiddelen betekent. Het regelmatig tot dagelijks gebruik van snuifmiddelen vinden we slechts bij 0.5% van de respondenten. Slechts een klein aantal respondenten (n=10) van de totale onderzochte populatie gebruikt wekelijks tot dagelijks snuifmiddelen.

tabel 6.14. : frequentie van het gebruik van snuifmiddelen (%)

Frequentie snuifmiddelengebruik (het voorbije jaar)	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
Niet gebruiker :	**97.1**	**96.4**	**97.7**	**96.3**	**97.9**	**99.2**	**95.7**	**94.6**	**96.6**	**97.5**	**98.4**	**98.2**
Zelden gebruiker:	**1.9**	**1.9**	**1.9**	**2.6**	**1.3**	**0.4**	**1.9**	**3.4**	**2.3**	**1.8**	**1.6**	**1.8**
één maal per maand :	0.2	0.4	0.1	0.1	0.3	/	0.4	0.4	0.5	/	/	/
meerdere malen per maand	0.3	0.3	0.2	0.4	0.2	/	0.4	0.8	0.3	0.5	/	/
Occasioneel gebruiker :	**0.5**	**0.7**	**0.3**	**0.5**	**0.5**	/	**0.8**	**1.2**	**0.8**	**0.5**	/	/
één maal per week :	0.2	0.5	/	0.3	0.1	0.4	0.8	0.4	/	/	/	/
meerdere malen per week:	0.25	0.4	0.1	0.3	0.1	/	0.8	0.4	/	0.2	/	/
Regelmatig gebruiker :	**0.45**	**0.9**	**0.1**	**0.6**	**0.2**	**0.4**	**1.6**	**0.8**	/	**0.2**	/	/
Dagelijks gebruiker :	**0.05**	**0.1**	/	/	**0.1**	/	/	/	**0.3**	/	/	/
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Uit de resultaten vinden we ten aanzien van de frequentie van het snuifmiddelengebruik geen significant verschillen naar geslacht, naar leeftijd en naar onderwijsniveaus.

6.3. Het al dan niet gecombineerd gebruik van de onderscheiden soorten illegale drugs

In onderstaande tabel 6.15. worden voor de verschillende mogelijke combinaties van de verschillende soorten illegale drugs het aantal gebruikers per combinatie weergegeven. Door de geheelonthouders uit de berekeningen te weerhouden, verkregen we een realistisch beeld van het polydrugsgebruik. Om de tabel overzichtelijk te houden hebben we geopteerd eerst de combinatie van het aantal producten na te gaan. Omwille van de leesbaarheid werd de tabel opgebouwd volgens het aantal producten in de combinatie.

Opvallend hierbij is dat bijna twee derde (62.9%) van de illegale drugsgebruikers aangeeft zich enkel te beperken tot het roken van cannabis. Nauwelijks iets meer jongeren (68.2%) beperken zich tot het gebruik van één soort illegale drugs.

Het polydruggebruik, hieronder verstaan we het in life time prevalence gebruiken van illegale genotmiddelen uit meer dan één illegale drugsgroep, komt aldus voor bij één op drie (31.8%) gebruikende jongeren. Deze jongeren gebruiken gemiddeld 1.6 verschillende producten. We kunnen hieruit afleiden dat het polygebruik voornamelijk om een beperkt is aantal producten gaat Dit kunnen we eveneens zien aan het percentage adolescenten die een combinatie van twee of meer illegale drugs ooit gebruikte of dit nog steeds doet.

Bij het gecombineerd gebruik zijn de combinaties van zowel twee soorten illegale drugs (12.2%) als drie soorten illegale drugs (11.6%) de meest voorkomende. Op één respondent na betreft het allemaal een combinatie van cannabis met de andere illegale drugsgroepen. Een combinatie van vier soorten illegale drugs in de life time prevalence treed op bij 4.4% van de respondenten. Het polygebruik van vijf soorten illegale drugs komt voor bij één op veertig illegale drugsgebruikers (2.7%). Het polygebruik van producten uit alle groepen illegale drugs komt nauwelijks voor.

Bekijken we het feitelijk gebruik per product of per combinatie met andere illegale drugs, dan stellen we vast dat van alle bevraagde adolescenten die aangaven illegale drugs te gebruiken, deze bijna allemaal (93.8%) cannabis rookten of hebben gerookt. Slechts 6.2% (of 21 van de 343 gebruikers) van de illegale drugsgebruikers rookt (of heeft dit nog nooit gedaan) geen cannabis. Deze kleine groep niet cannabis gebruikers bestaat hoofdzakelijk uit exclusief

tabel 6.15. : gecombineerd gebruik van illegale drugs

Gecombineerd gebruik illegale drugs	gebruikers Aantal (n=343)	gebruikers %	gecumuleerd gebruik[3]
cannabis :	216	62.9	93.8
heroïne :	0	0.0	5.7
cocaïne :	2	0.6	8.4
tripmiddelen :	0	0.0	18.6
pepmiddelen :	5	1.5	21.6
snuifmiddelen :	11	3.2	15.8
één soort illegale drugs :	**234**	**68.2**	
cannabis + heroïne :	2	0.6	5.7
cannabis + cocaïne :	4	1.2	7.2
cannabis + tripmiddelen :	10	2.9	18.0
cannabis + pepmiddelen :	12	3.4	19.2
cannabis + snuifmiddelen :	13	3.8	12.0
pepmiddelen en tripmiddelen :	1	0.3	13.4
twee soorten illegale drugs :	**42**	**12.2**	
cannabis + heroïne + cocaïne :	1	0.3	3.0
cannabis + heroïne + tripmiddelen :	1	0.3	3.6
cannabis + heroïne + pepmiddelen :	1	0.3	4.8
cannabis + cocaïne + pepmiddelen :	4	1.2	5.4
cannabis + pepmiddelen + tripmiddelen :	22	6.3	12.8
cannabis + heroïne + snuifmiddelen :	1	0.3	1.8
cannabis + cocaïne + snuifmiddelen :	1	0.3	2.7
cannabis + tripmiddelen + snuifmiddelen :	6	1.7	6.4
cannabis + pepmiddelen + snuifmiddelen :	2	0.6	5.6
cocaïne + pepmiddelen + snuifmiddelen :	1	0.3	3.0
drie soorten illegale drugs :	**40**	**11.9**	
cannabis + heroïne + cocaïne + pepmiddelen :	1	0.3	2.7
cannabis + heroïne + pepmiddelen + tripmiddelen :	2	0.6	3.0
cannabis + heroïne + tripmiddelen + snuifmiddelen :	1	0.3	1.2
cannabis + heroïne + pepmiddelen + snuifmiddelen :	1	0.3	1.2
cannabis + cocaïne + pepmiddelen + snuifmiddelen :	1	0.3	2.4
cannabis + tripmiddelen + pepmiddelen + snuifmiddelen :	8	2.3	4.4
cocaïne + tripmiddelen + pepmiddelen + snuifmiddelen :	1	0.3	2.4
vier soorten illegale drugs :	**15**	**4.4**	
cannabis + heroïne + cocaïne + tripmiddelen + pepmiddelen :	5	1.5	2.4
cannabis + cocaïne + trip- + pep- + snuifmiddelen :	4	1.2	2.1
vijf soorten illegale drugs :	**9**	**2.7**	
cannabis + heroïne + cocaïne + trip- + pep- + snuifmiddelen :	**3**	**0.9**	0.9
alle soorten illegale drugs :	**3**	**0.9**	

[3] Onder gecumuleerd gebruik verstaan we de totale som die voor de gegeven combinatie van producten gebruikt worden. Zo is het gecummuleerd gebruik van pep- en tripmiddelen 13.7%. Dit percentage wordt gevormd door alle groepen waarin minstens beide producten in voorkomen, nl. pep- en tripmiddelen, nl. pep - en tripmiddelen (0.3%) bij de gebruikers van twee soorten illegale drugs, cannabis, pep - en tripmiddelen (6.3%) en cocaïne, pep - en tripmiddelen (0.3%) bij de gebruikers van drie soorten illegale drugs, cannabis, heroïne, pep - en tripmiddelen (0.6%), cannabis, pep -, trip- en snuifmiddelen (2.3%) en cocaïne, pep -, trip- en snuifmiddelen (0.3%) bij de gebruikers van vier soorten illegale drugs, cannabis, heroïne, cocaïne, pep - en tripmiddelen (1.5%) en cannabis, cocaïne, pep -, trip- en snuifmiddelen (1.2 %) bij de gebruikers van vijf soorten illegale drugs en cannabis, heroïne, cocaïne, pep -, trip- en snuifmiddelen (0.9 %) bij de gebruikers van alle soorten illegale drugs.

gebruik van snuifmiddelen (3.2%) of pepmiddelen (1.5%). De overige niet cannabis-gebruikers zijn beperkt tot één à twee respondenten, nl. exclusief gebruik van cocaïne (0.6%), combinatie van trip- en pepmiddelen (0.3%), van cocaïne, pep- en snuifmiddelen (0.3%) en van cocaïne, trip-, pep- en snuifmiddelen (0.3%).
Bij het gecombineerd gebruik van cannabis vallen bepaalde combinaties met trip-, pep- en snuifmiddelen op. Bij het gecombineerd gebruik van twee soorten illegale drugs is dit het geval met de combinaties cannabis - tripmiddelen (2.9%), cannabis - pepmiddelen (3.4%) en cannabis - snuifmiddelen (3.8%). De helft van de combinaties van drie soorten illegale drugs bestaat uit een gecombineerd gebruik van cannabis, trip- en pepmiddelen (6.3%). Hetzelfde zien we bij een combinatie van vier soorten illegale drugs waar de combinatie cannabis, trip-, pep- en snuifmiddelen (2.3%) goed is voor de helft van de combinaties.
Van de illegale druggebruikers geeft ongeveer één op vijf jongeren aan (al dan niet gecombineerd met andere illegale drugs) pepmiddelen (21.3%) of tripmiddelen (18.3%) te gebruiken. Voor snuifmiddelen is de verhouding bij de gebruikerspopulatie één op zes (15.8%). Het cocaïnegebruik situeert zich bij één op twaalf (8.4%) gebruikende jongeren, daar waar dit voor het heroïnegebruik één op twintig (5.7%) bedraagt.
Bij het gecombineerd gebruik van twee soorten illegale drugs zien we dat ongeveer één op vijf illegale drugs gebruikende jongeren ooit (al dan niet met andere illegale drugs verder in combinatie) zowel cannabis en tripmiddelen (18.0%) als cannabis en pepmiddelen (19.2%) heeft gebruikt. We kunnen hieruit vaststellen dat het gebruik van trip- en pepmiddelen meestal in combinatie gebeurt met cannabisproducten. Deze conclusie is eveneens door te trekken naar de combinatie van cannabis (al dan niet verder gecombineerd met andere illegale drugs) met andere illegale drugsgroepen: heroïne (5.7%), cocaïne (7.2%) en in mindere mate met snuifmiddelen (12.0%).
Bij het gecombineerd gebruik van ten minste drie illegale drugsgroepen stellen we vast dat de combinatie cannabis, trip- en pepmiddelen bij één op acht gebruikers (12.8%) voorkomt. Andere combinaties van ten minste drie soorten illegale drugs blijven beperkt tot maximaal één op twintig gebruikende respondenten.

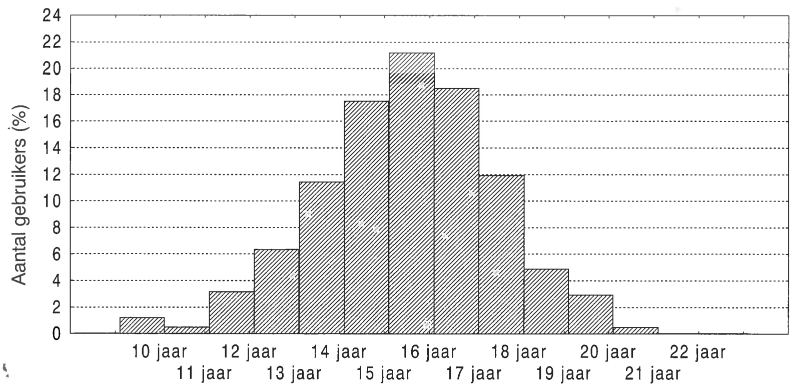
6.4. De eerste illegale drug

6.4.1. Leeftijd bij inname van eerste illegale drug

In tegenstelling tot het medicatiegebruik weten de meeste illegale drugs gebruikende respondenten precies wanneer ze met dit gebruik zijn begonnen. Voor slechts 0.7% op de totale respondentengroep is dit niet het geval. Deze groep 'vergeters' is echter te klein om verdere analyse op toe te passen.
We vinden geen statistische significante verschillen tussen mannen en vrouwen. Naar de leeftijd (n= 412, Kendall tau: .45548, p< .001) en onderwijsniveau (p< .001) vinden we wel significante verschillen.
Van diegenen die zich nog wel het eerste gebruik kunnen herinneren, zoals uit tabel 6.16 blijkt, geeft meer dan de helft van de illegale drugsgebruikers (57.2%) de leeftijd van 15 tot 17 jaar weer. Voor de leeftijd van twaalf jaar werd er nauwelijks (1.7%, hetgeen overeenkomt met 7 respondenten) illegale drugs genomen. Van de 7 gebruikers die op zeer jonge leeftijd starten met het innemen van illegale drugs zijn er 5 (1.2%) die hiermee op 10 jaar begonnen en 2 (0.5%) op 11-jarige leeftijd. Als we deze kleine groep respondenten buiten beschouwing

laten, stellen we vast dat het illegaal drugsgebruik zijn intrede doet bij twaalf jarigen (3.2% of 13 respondenten). Op dertien jaar startte reeds 6.3% (26 jongeren) van de gebruikers met hun eerste illegale drug. Van de gebruikers is aldus meer dan één op tien (11.2%) jongeren voor de leeftijd van 14 jaar begonnen met het gebruik van illegale drug. Vanaf de leeftijd van 14 jaar is het gebruik meer voorkomend bij jongeren. Van de gebruikers is meer dan één op tien (11.4%) gestart op 14 jaar. De drie volgende leeftijdsjaren, nl. 15, 16 en 17 jaar, is de startleeftijd van telkens ongeveer één op vijf gebruikers (respectievelijk 17.5%, 21.2% en 18.5%).We kunnen stellen dat bijna twee op drie (57.2%) van de gebruikende jongeren tijdens de middenadolescentie starten met illegaal drugsgebruik. De gemiddelde leeftijd bedraagt nagenoeg 16 jaar.
Naar de late adolescentie toe neemt experimenteren af. Eén op vijf (20.2%) gebruikende jongeren van de onderzochte populatie start met illegale drugs wanneer hij/zij meerderjarig is.

Figuur 6.1. : LEEFTIJD EERSTE GEBRUIK VAN ILLEGALE DRUGS

(cannabis, heroïne, cocaïne, trip-, pep- en snuifmiddelen)
Leeftijd in jaren

Een vergelijking tussen het secundair en het hoger onderwijs van de gemiddelde aanvangsleeftijd zou conclusies kunnen toelaten met betrekking tot de cruciale vraag of er een daling van de leeftijd van het eerste gebruik is vast te stellen. Toch is dit niet zo eenvoudig. Een verschil in gemiddelde leeftijd van eerste gebruik tussen secundair en hoger onderwijs is eerder te wijten aan een verschil in leeftijd van de twee groepen. De gemiddelde leeftijd van de secundaire onderwijsgroep is 14.6 jaar ; de gemiddelde leeftijd van de hogere onderwijsgroep bedraagt 19.3 jaar. Bij deze laatste groep zal het beginnen gebruiken op latere leeftijd van een aantal hoger onderwijsstudenten het gemiddelde naar boven halen. De leerlingen uit het secundair onderwijs die in de toekomst op latere leeftijd zullen gaan gebruiken kunnen uiteraard nog niet verrekend worden bij de bepaling van het gemiddelde voor het secundair onderwijs. We kunnen uit het verschil in aanvangsleeftijd tussen deze twee subgroepen niet besluiten dat er een verjonging van de gebruikerspopulatie optreedt. De leeftijd van 12 jaar is op dit vlak een eerste barrière. Zowel bij de 22 jarigen, als bij de 12 jarigen, uit de onderzoeksgroep, werd (weliswaar sporadisch!) eerste gebruik op 12 jaar vastgesteld. Het aantal gebruikers daarentegen neemt bij de 14-15 jarigen (of de huidige vroeg-adolescenten) verhoudingsgewijs toe. Het aantal 14-15 jarige leerlingen dat op deze leeftijd cannabis beginnen te gebruiken, is groter dan het aantal 20-21 jarigen (of de huidige laat-adolescenten) dat aangeeft op 14-15 jaar met illegale drugs te zijn begonnen.

Het lijkt ons echter te voorbarig om hieruit te concluderen dat de startleeftijd daalt. Op basis van vergelijking tussen hoger en secundair onderwijs stellen we vast dat in beide onderwijsniveaus reeds door een zeer beperkt aantal jongeren op de leeftijd van twaalf tot veertien jaar met deze illegale middelen werd geëxperimenteerd. Wel zien we een duidelijke toename bij twaalf tot veertien jarigen in het secundair onderwijs wanneer we deze vergelijken met het hoger onderwijs. Hierbij dienen we op te merken dat een vervolgonderzoek het best aangewezen is om verschuivingen inzake de startleeftijd bij het middelengebuik in kaart te brengen. Het vergelijken van secundair met hoger onderwijs dient enigszins te worden genuanceerd. Niet alle jongeren van het secundair onderwijs stromen door naar het hoger onderwijs.

De gemiddelde leeftijd om met illegale drugs te beginnen is voor het secundair onderwijs 14.56 jaar (n=141) tegenover 16.57 jaar (n=270) in het hoger onderwijs. Net zoals bij alcohol en medicatie moeten we dit verschil deels nuanceren doordat we te maken hebben met in leeftijd verschillende groepen. Een herinneringseffect speelt bij de gebruikers van illegale drugs nauwelijks mee. Slechts 0.7% van de 20.7% illegale drugsgebruikers kon zich niet meer herinneren wanneer ze starten met deze illegale genotmiddelen. Dit komt overeen met één op dertig gebruikers, hetgeen volgens ons te klein is om de verschillen tussen secundair en hoger onderwijs dermate te beïnvloeden.

Naar leeftijd zijn er significante verschillen vast te stellen bij het eerste gebruik van illegale drugs. De rangcorrelatie (n= 411, Kendall tau: .45548, p< .001) is matig sterk om een verband te kunnen leggen tussen de startleeftijd van de respondenten en hun leeftijd zelf. Met name hoe ouder een respondent is, hoe meer kans er bestaat dat hij op latere leeftijd met illegaal drugsgebruik zal beginnen. De voorafgaande bedenkingen moeten een omgekeerde formulering enigszins nuanceren. Toch merken we dat de significante verschillen sterker zijn in voornamelijk de jongere groepen, met andere woorden dat dit verband sterker is in de vroege en middenadolescentie dan in de late adolescentie. Dit kunnen we merken aan de significante verschillen wat betreft de leeftijd van de respondenten in het secundair onderwijs (n= 140, Kendall tau: .49705, p< .001) en het hoger onderwijs (n=271, Kendall tau: .20870, p< .001). het verband dat we vaststellen is enkel geldig voor het secundair onderwijs. In het hoger onderwijs is de correlatie te zwak om van enig verband te kunnen spreken.

tabel 6.16. : leeftijd eerste gebruik van illegale drugs (%)

Leeftijd eerste gebruik illegale drugs	gemiddelde leeftijd (jaar)	**<10 jaar**	**10 jaar**	**11 jaar**	**12 jaar**	**13 jaar**	**14 jaar**	**15 jaar**	**16 jaar**	**17 jaar**	**18 jaar**	**>18 jaar**	**weet het niet meer**
TOTAAL (N=411)	**15.89**	**0.0** (0)	**1.2** (5)	**0.5** (2)	**3.2** (13)	**6.3** (26)	**11.4** (47)	**17.5** (72)	**21.2** (87)	**18.5** (76)	**11.9** (49)	**8.3** (34)	**0.7**
Geslacht :													
mannelijk : (230)	**15.81**	**0.0**	**1.7**	**0.4**	**4.3**	**6.1**	**10.9**	**16.1**	**21.3**	**20.0**	**12.2**	**7.0**	**0.6**
vrouwelijk: (180)	**15.98**	**0.0**	**0.6**	**0.6**	**1.7**	**6.7**	**12.2**	**19.4**	**21.1**	**16.6**	**11.1**	**10.0**	**0.8**
Studieniveau:													
Secundair: (141)	**14.56**	**0.0**	**1.4**	**1.4**	**7.9**	**14.3**	**22.9**	**22.9**	**18.6**	**7.8**	**1.4**	**1.4**	**0.4**
mannelijk : (82)	14.50	0.0	2.4	1.2	11.0	13.2	20.5	19.3	19.4	9.7	1.7	1.7	0.4
vrouwelijk : (58)	14.66	0.0	0.0	1.7	3.4	15.7	25.9	27.8	17.4	5.4	1.3	1.3	0.3
Hoger : (270)	**16.57**	**0.0**	**1.1**	**0.0**	**0.7**	**2.2**	**5.5**	**14.8**	**22.5**	**24.0**	**17.4**	**11.8**	**0.9**
mannelijk (148)	16.54	0.0	1.4	0.0	0.7	2.0	5.4	14.2	22.3	25.7	18.2	10.1	0.6
vrouwelijk : (122)	16.61	0.0	0.8	0.0	0.8	2.5	5.7	15.6	23.0	22.1	15.6	13.9	1.1

Naar leeftijd zien we dat de subgroepen mannen (n= 230, Kendall tau: .45388, p< .001) versus vrouwen (n= 181, Kendall tau: .45717, p< .001) nauwelijks verschillende rangcorrelatie vertonen. Dit wil zeggen dat de gevonden verschillen en het daarbij geformuleerd verband voor zowel mannen als vrouwen in dezelfde mate geldt. Maar bestuderen we de significante verschillen naar leeftijd van deze subgroepen (mannen, vrouwen) per onderwijsniveau, dan merken we dat het verband sterker is bij jongens (n= 82, Kendall tau: .53562, p< .001) van het secundair onderwijs dan meisjes(n= 58, Kendall tau: .42037, p< .001) van hetzelfde onderwijsniveau. In het hoger onderwijs doen we een omgekeerde vaststelling bij vrouwelijke studenten (n=123, Kendall tau: .24244, p< .001) tegenover hun mannelijke collega's (n= 148, Kendall tau: .18291, p< .001), maar er dient hierbij onmiddellijk te worden opgemerkt dat de rangcorrelatie te zwak is om van het bovenvermelde verband te kunnen spreken.

6.4.2. Het eerste cannabisgebruik

- Leeftijd bij het eerste cannabisgebruik

Zoals we in tabel 6.17. kunnen zien wordt cannabis voor het eerst gemiddeld op de leeftijd van 16 jaar (n=385) genomen. Het gebruik voor twaalf jaar werd op twee respondenten na niet vastgesteld. Vanaf 12 jaar merken we voor het eerst het gebruik van cannabis bij een weliswaar kleine groep jongeren (2.9%, n= 11). Van de cannabisgebruikers start meer dan één op tien (11.5%) jongeren op 14 jaar. Het aantal jongeren dat op 15, 16 en 17 jaar start met het gebruik van cannabis, is gelijklopend met de resultaten van de totale illegale drugsgebruikers, nl. ongeveer één op vijf cannabisrokers. Na 18 jaar wordt er door slechts één tiende van de gebruikers (9.4%) begonnen met het roken van cannabis. We kunnen hieruit besluiten dan het voor de eerste maal experimenteren met cannabis een gebeuren is dat hoofdzakelijk in de middenadolescentie plaats vindt.
Cannabis roken verschilt niet significant naar geslacht. Het significante verschil dat we vaststellen naar leeftijd en onderwijsniveau moeten sterk worden genuanceerd.

tabel 6.17. : leeftijd eerste gebruik van cannabis (%)

Leeftijd eerste gebruik cannabis	gemiddelde leeftijd (jaar)	<10 jaar (%)	10 jaar (%)	11 jaar (%)	12 jaar (%)	13 jaar (%)	14 jaar (%)	15 jaar (%)	16 jaar (%)	17 jaar (%)	18 jaar (%)	19 jaar (%)	>19 jaar (%)
TOTAAL:	**15.92**	0.0	0.3	0.3	2.9	7.0	11.5	17.5	21.8	19.1	10.2	5.2	4.2
(Aantal)	**(n=385)**	(0)	(1)	(1)	(11)	(27)	(44)	(67)	(84)	(73)	(39)	(20)	(16)
Geslacht													
Man : (217)	**15.84**	0.0	0.5	0.5	4.2	6.9	10.6	16.2	22.7	19.9	10.2	5.1	3.2
Vrouw: (167)	**16.00**	0.0	0.0	0.0	1.2	7.2	12.7	19.3	21.1	18.1	9.6	5.4	5.4
Studieniveau													
S.O. : (132)	**14.64**	0.0	0.8	0.8	7.6	15.9	22.0	22.0	18.8	9.1	1.5	1.5	0.0
H.O. : (253)	**16.58**	0.0	0.0	0.0	0.4	2.3	6.0	15.0	23.2	24.2	14.5	7.1	7.3

- Omstandigheden bij het eerste cannabisgebruik

De omstandigheden waarin de respondent (n = 345) voor het eerst cannabis rookte, kunnen in een viertal (elkaar niet uitsluitende) groepen worden opgedeeld, nl.: eerder sociale omgevingsituaties (38.1%), eerder uitgaanssituaties (34.4%), eerder probleemgerichte situaties (3.8%) en andere situaties (20.4%). Het is op het eerste zicht al duidelijk dat cannabis

wordt gerookt in een vrije tijdssfeer en in een sociale context. Cannabis wordt volgens de respondenten nauwelijks gerookt vanuit een eerder problematische situatie.
Het sociaal contextuele speelt zich hoofdzakelijk af bij vrienden thuis (12.5%) en in vriendengroep (12.2%). Eén op vier jongeren die voor het eerst cannabis rookte, deed dit in de aanwezigheid van vrienden (al dan niet thuis). Bij 2.3% respondenten gebeurde het voor het eerst bij kotvriend, bij het lief was dit 2.6%. 1.2% van de adolescenten geeft aan dat ze voor het eerst cannabis gebruikten onder sociale druk. Het voor de eerste maal roken van cannabis gebeurde bij 3.5% van de jongeren tijdens schoolgebonden activiteiten (hoofdzakelijk buiten de schoolmuren zoals studiereis, schoolfuif, uitstap met school e.d.). Slechts één respondent (0.3%) geeft aan met het gebruik gestart te zijn op internaat. Voorts zeggen 11 respondenten (3.2%) cannabis voor het eerst gerookt te hebben voor de sfeer. Bij één jongere (0.3%) gebeurde dit tijdens een ontmoeting.
Van de omstandigheden (34.4%) die eerder naar het uitgaan verwijzen zijn fuiven goed voor één situatie op vijf (20.8%) waarin de respondent voor het eerst experimenteerde met het gebruik van cannabis. Bij 16.2% betrof het een vriendenfuif, in 4.6% van de situaties gebeurde het voor het eerst op een kotfuif. Andere omstandigheden gerelateerd aan het uitgaan zijn: voor (0.9%) en tijdens (3.8%) het uitgaan, tijdens een optreden (4.6%), in een jeugdhuis (2.6%), in een discotheek (1.4%) en op het toilet van een café (0.6%).
De situaties die samenhangen met bepaalde problemen zijn: tijdens dronkenschap (1.7%), wegens een depressie (0.9%), uit ontgoocheling (0.3%), bij problemen thuis (0.3%), ter contestatie (0.3%) en tegen de koude (0.3%).
Andere situaties bij het eerste gebruik van cannabis zijn verscheiden, nl.: in één op veertien situaties gebeurde dit voor het eerst op vakantie (7.0%), bij 2.8% jongeren op kamp. Eén op twintig (4.6%) adolescenten rookte voor het eerst uit nieuwsgierigheid. Een beperkt aantal jongeren kreeg het voor het eerst cadeau (1.4%). Andere situaties zijn: ergens buiten (3.5%), 's avonds (1.2%), kreeg het onbewust (0.6%), tijdens het vrijen (0.6%), bij sportactiviteiten (0.6%), in een coffeeshop (0.6%), in Nederland (0.3%), in de wagen (0.3%), op de trein (0.3%), tijdens het werk (0.3%) en tot slot zomaar (0.3%).

- Aanbod van het eerste cannabisgebruik

Ongeveer zes op tien cannabisgebruikers (58.2%) kregen dit genotmiddel voor het eerst toegediend vanuit hun vriendenkring. Bij één op zes jongeren die cannabis gebruik(t)e, gebeurde dit voor het eerst op eigen initiatief, en was er niemand die het product aanbood. De beste vriend leverde bij één op tien (11.2%) jongeren de eerste joint, waar dit voor het lief slechts één op twintig (5.1%) bedraagt. Het voor de eerste maal aangeboden krijgen in de familiaire context komt niet vaak voor en is dan hoofdzakelijk door aan broers of zussen (3.4%). Ouders (0.6%) zijn maar zelden de aanbieder van dit illegaal product. Ook het aanbod vanuit anderen (onbekenden, e.d.) is redelijk beperkt (6.1%).

6.4.3. Het eerste heroïnegebruik

- Leeftijd bij het eerste heroïnegebruik

Van de 0.9% (n=17) respondenten die heroïne nemen, zijn er geen gebruikers, die niet meer precies weten wanneer dit gebeurde. De leeftijd van het eerste gebruik van heroïne voor deze gebruikersgroep bedraagt gemiddeld 15.55 jaar. Er zijn inzake de gemiddelde startleeftijd

geen verschillen tussen cannabis en heroïne. De populatie die cannabis gebruikt, is echter twintig maal groter dan die van heroïnegebruikers.
Op twee respondenten na, die aangaven heroïne op twaalf jaar voor eerst te hebben gebruikt, wordt met het gebruik van dit illegaal genotmiddel gestart vanaf 14 jaar. Het aantal respondenten dat ooit met heroïne start is een zeer beperkte groep.
We vinden voor de startleeftijd van heroïnegebruik geen significante verschillen naar geslacht en naar onderwijsniveau. Naar leeftijd zijn er wel significante verschillen wat betreft de startleeftijd van heroïnegebruik. De groep heroïnegebruikers is echter te klein om in verdere analyses te bespreken.

tabel 6.18. : leeftijd eerste gebruik van heroïne (%)

Leeftijd eerste gebruik heroïne	**gemiddelde leeftijd (jaar)**	**<10 jaar** (%)	**10 jaar** (%)	**11 jaar** (%)	**12 jaar** (%)	**13 jaar** (%)	**14 jaar** (%)	**15 jaar** (%)	**16 jaar** (%)	**17 jaar** (%)	**18 jaar** (%)	**19 jaar** (%)	**>19 jaar** (%)
TOTAAL:	**15.55**	0.0	0.0	0.0	11.8	0.0	17.6	17.6	5.9	11.8	17.6	11.8	5.9
(Aantal)	**(n=17)**	(0)	(0)	(0)	(2)	(0)	(3)	(3)	(1)	(2)	(3)	(2)	(1)
Geslacht													
Man : (11)	**15.25**	0.0	0.0	0.0	18.2	0.0	27.2	0.0	9.1	0.0	18.2	18.2	9.1
Vrouw : (6)	**16.17**	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	50	0.0	33.3	16.7	0.0	0.0
Studieniveau													
S.O. : (9)	**14.44**	0.0	0.0	0.0	22.2	0.0	33.3	22.2	0.0	22.2	0.0	0.0	0.0
H.O. : (8)	**16.67**	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	12.5	12.5	0.0	37.5	25.0	12.5

• Omstandigheden bij het eerste heroïnegebruik

Omdat het aantal respondenten van wie we deze informatie hadden (n=12) te beperkt is, hanteren we voor het bespreken van de omstandigheden van het eerste heroïnegebruik het aantal respondenten in plaats van percentages.
De omstandigheden waarin heroïne het eerst wordt ingenomen, kunnen we herleiden tot een drie groepen, nl.: sociale situaties (n= 6), situaties die gerelateerd zijn met het uitgaansleven (n=3) en andere situaties (n=3).
Het eerste gebruik van heroïne ten gevolgen van sociale situaties was voor 3 respondenten bij vrienden thuis, bij 2 adolescenten betrof het bij een kotvriend en bij één respondent gebeurde dit voor het eerst met diens lief.
Betreffende aan uitgaan gerelateerde situaties behelst het drie situaties, met name: bij het uitgaan (n=1), op een vriendenfuif (n=1) en in een discotheek (n=1).
Andere situaties waarin jongeren aangeven voor het eerst heroïne te hebben gebruikt, zijn: ergens buiten (n=1), tijdens het werk (n=1) en in de wagen (n=1).

• Aanbod van de eerste heroïne

Net zoals bij de omstandigheden hanteren we voor het bespreken van de aanbieders van de eerste heroïne, wegens het beperkt aantal respondenten (n=18), het aantal respondenten in plaats van de overeenkomstige percentages.
Bijna de helft (n=8) van de heroïnegebruikers kreeg zijn eerste heroïne door de vriendengroep aangeboden. Drie respondenten kregen het de eerste maal van hun beste vriend. Een klein aantal adolescenten (n=3) nam zelf het initiatief tot gebruik van heroïne. Het lief was de aanbieder voor 2 respondenten. Twee jongeren kregen hun eerste heroïne van anderen.

6.4.4. Het eerste cocaïnegebruik

- Leeftijd bij het eerste cocaïnegebruik

Van de zes onderscheiden groepen illegale drugs is cocaïne diegene waarmee men gemiddeld genomen op de hoogste leeftijd startte. Het gebruik van cocaïne (cfr. tabel 6.19.) gebeurt gemiddeld voor het eerst rond de leeftijd van 17.34 jaar (n=32).
Bij cocaïne is er geen significant verschil te vinden naar geslacht en onderwijsniveau.
Naar leeftijd vinden we een significant verschil (p< .001, Kendall tau: -.03784), doch de negatieve rangcorrelatie is te zwak om van enig verband te kunnen spreken.

tabel 6.19 : leeftijd eerste gebruik van cocaïne (%)

Leeftijd eerste cocaïne-gebruik	gemiddelde leeftijd (jaar)	<10 jaar (%)	10 jaar (%)	11 jaar (%)	12 jaar (%)	13 jaar (%)	14 jaar (%)	15 jaar (%)	16 jaar (%)	17 jaar (%)	18 jaar (%)	19 jaar (%)	>19 jaar (%)
TOTAAL:	**17.34**	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	6.4	15.6	12.5	18.8	21.9	6.2	18.8
(Aantal)	**(n=32)**	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(2)	(5)	(4)	(6)	(7)	(2)	(6)
Geslacht													
Man : (19)	**17.53**	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	10.5	0.0	15.8	15.8	36.8	5.3	15.8
Vrouw:(12)	**16.75**	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	41.7	8.3	25.0	0.0	8.3	16.7
Studieniveau													
S.O. : (11)	**15.55**	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	18.2	36.4	18.2	27.3	0.0	0.0	0.0
H.O. : (21)	**18.29**	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	4.8	9.5	14.3	33.4	9.5	28.5

- Omstandigheden bij het eerste cocaïnegebruik

Omdat het aantal respondenten (n=22) te beperkt is, hanteren we voor het bespreken van de omstandigheden van het eerste cocaïnegebruik, de aantallen in plaats van de overeenkomstige percentages.
De omstandigheden waarvan cocaïne voor het eerst ingenomen wordt kunnen we herleiden tot een drie groepen, nl.: situaties die gerelateerd zijn met het uitgaansleven (n=9), sociale situaties (n= 5) en andere situaties (n=8).
Tijdens het uitgaansleven gebruikten een aantal respondenten cocaïne voor het eerst op een vriendenfuif (n=3), in een discotheek (n=3), bij het uitgaan (n=2) en op een kotfuif (n=1).
Sociale omstandigheden waarbij adolescenten voor het eerst cocaïne gebruiken, zijn: in vriendengroep (n=2), bij vrienden thuis (n=1) en bij lief (n=1).
Andere situaties waarin jongeren aangeven voor het eerst cocaïne te hebben gebruikt, zijn: uit nieuwsgierigheid (n=3), tijdens dronkenschap (n=1), tijdens het werk (n=1), in de wagen (n=1) en op school (n=1).

- Aanbod van de eerste cocaïne

Net zoals bij heroïne hanteren we voor het bespreken van de aanbieders van de eerste cocaïne, wegens het geringe aantal respondenten (n=32), het aantal respondenten in plaats van de overeenkomstige percentages.
De helft (n= 16) van de cocaïnegebruikers kreeg zijn eerste cocaïne door de vriendengroep aangeboden. Zes respondenten kregen het de eerste maal van hun beste vriend (n=6) of van anderen (n=6). Twee adolescenten (n=2) namen zelf op eigen initiatief dit genotmiddel. Voor twee respondenten was het lief de aanbieder. Eén respondent kreeg dit illegaal product van diens broer of zus en één van diens vader of moeder.

6.4.5. Het eerste tripmiddel

- **Leeftijd bij gebruik van het eerste tripmiddel**

Met tripmiddelen(tabel 6.20.) wordt door de gebruikers (n=79) gemiddeld op 16.35 jaar begonnen. Voor de leeftijd van 14 jaar wordt nauwelijks begonnen met het gebruik van tripmiddelen. Het starten met tripmiddelen gebeurt bij driekwart (75.1%) van de respondenten tijdens de middenadolescentie (15 à 18 jaar). Eén op vier (24.1%, n=19) tripgebruikers begint hiermee op 17 jaar.

Naar geslacht is er een significant verschil (p< .01) vast gesteld. Vrouwen beginnen eerder met het gebruik van tripmiddelen dan mannen. De gemiddelde startleeftijd bij mannen is 16.43 jaar (n=51) tegenover 16.14 jaar (n=28) bij vrouwen. Van de 28 vrouwelijke tripgebruikers begonnen vier op tien (39.3%) onder hen op de leeftijd van 14 à 15 jaar waar dit op deze leeftijd bij de 50 mannelijke respondenten ongeveer de helft (20.0%) bedraagt.

Net zoals bij de pepmiddelen treffen we een significant verschil (Kendall tau: -.04213, p< .001) aan, maar de rangcorrelatie is te zwak om van enig verband te kunnen spreken tussen startleeftijd en leeftijd van de respondent.

De gevonden verschillen in leeftijd bij het eerste gebruik van tripmiddelen tussen secundair onderwijs (15.19 jaar) en hoger onderwijs (17.08 jaar) lijken vrij groot te zijn, maar zijn niet significant.

tabel 6.20. : leeftijd eerste gebruik van tripmiddelen (%)

Leeftijd eerste tripmiddelen-gebruik	gemiddelde leeftijd (jaar)	<10 jaar (%)	10 jaar (%)	11 jaar (%)	12 jaar (%)	13 jaar (%)	14 jaar (%)	15 jaar (%)	16 jaar (%)	17 jaar (%)	18 jaar (%)	19 jaar (%)	>19 jaar (%)
TOTAAL:	**16.35**	0.0	0.0	0.0	1.3	1.3	15.2	11.4	17.7	24.0	19.0	6.3	3.8
(Aantal)	**(n=79)**	(0)	(0)	(0)	(1)	(1)	(12)	(9)	(14)	(19)	(15)	(5)	(3)
Geslacht													
Man : (50)	**16.43**	0.0	0.0	0.0	2.0	2.0	12.0	8.0	20.0	24.0	20.0	6.0	6.0
Vrouw : (28)	**16.14**	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	21.4	17.9	14.3	25.0	14.3	7.1	0.0
Studieniveau													
S.O. : (31)	**15.19**	0.0	0.0	0.0	3.2	3.2	29.0	22.6	22.6	16.2	3.2	0.0	0.0
H.O. : (48)	**17.08**	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	6.3	4.2	14.6	29.1	29.1	10.4	6.3

- **Omstandigheden bij gebruik van het eerste tripmiddel**

De omstandigheden waarin de respondent (n = 44) voor het eerst tripmiddelen gebruikt, kunnen in een vier (elkaar niet uitsluitende) groepen worden opgedeeld, nl.: eerder aan uitgaan gerelateerde situaties (43.2%), eerder bij vrienden (34.1%), eerder probleemgerichte situaties (4.5%) en andere situaties (18.2%). Opvallend is dat nauwelijks de helft van de ooit-gebruikers van tripmiddelen deze vraag heeft beantwoord.

Van de aan uitgaan gerelateerde situaties (43.2%) zijn in een discotheek (18.2%, n=8) en tijdens het uitgaan zonder meer (11.4%, n=5) de meest voorkomende. Andere uitgaanssituaties zijn: op een vriendenfuif (6.8%, n= 3), tijdens een optreden (n=1), op een kotfuif (n=1) en op het toilet van een café (n=1).

Van de sociale omgevingssituaties scoren in een vriendengroep (15.9% of n= 7) en bij vrienden thuis (11.4%, n= 5) het hoogst. Andere omstandigheden in sociale context zijn met lief (n=2) en bij een kotvriend (n=1).

De eerder problematische situaties zijn: bij dronkenschap (n=1) en bij problemen thuis (n=1).

Andere omstandigheden bij het eerste gebruik van tripmiddelen zijn: kreeg het onbewust (n=2), ergens buiten/ op straat (n=2), kreeg het cadeau (n=1), op kamp (n=1), in de wagen (n=1) en heeft het zich gekocht (n=1).

- **Aanbod van het eerste tripmiddel**

De helft (52.5%) van de respondenten (n=80) zegt het eerste tripmiddel van zijn vriendenkring te hebben verkregen. Bijna één op zes (15%) tripmiddelengebruikers heeft het middel op eigen initiatief genomen. Het aanbod door beste vriend (13.8%) en door anderen (12.8%) komt overeen met één op acht gebruikers. Het aanbod door lief (5.0%), broers of zussen (1.3%, n=1) en ouders (1.3%) komt zelden tot nauwelijks voor.

6.4.6. Het eerste pepmiddel

- **Leeftijd bij gebruik van het eerste pepmiddel**

De gemiddelde leeftijd waarop de 86 respondenten die pepmiddelen gebruiken dit voor het eerst deden, is 16.37 jaar. Van de gebruikers nam de helft (52.4%) dit op 16-17 jarige leeftijd. Tijdens en voor de vroeg adolescentie wordt dit product nauwelijks genomen. Vanaf de leeftijd van 15 jaar tot de leeftijd van 19 jaar beginnen acht op tien (82.7%) gebruikers voor het eerst met pepmiddelen.
Tussen mannen en vrouwen bestaat er geen significant verschil inzake de startleeftijd van deze pepmiddelen.
Daarentegen vinden we wel duidelijk significante (Kendall tau: .56748, p< .001, n=86) verschillen naar leeftijd inzake de startleeftijd bij het gebruik van pepmiddelen. Naargelang de respondenten jonger zijn bij het moment van bevragen neemt ook de startleeftijd van het gebruik van pepmiddelen af (Kendall tau: .56748, p< .001, n=86). Aangezien dit gebruik zich (op enkele uitzonderingen na) enkel op het einde van de vroeg adolescentie manifesteert, kunnen we veronderstellen dat er een verschuiving optreedt van het eind middenadolescentie naar begin middenadolescentie tot eind vroeg adolescentie.
Het verschil naar onderwijsniveau geldt in sterkere mate voor mannen (Kendall tau: .60164, p< .001, n= 56) dan voor vrouwen (Kendall tau: .49715, p< .001, n=30) afzonderlijk. Het verband tussen de startleeftijd van pepmiddelen en de leeftijd van de respondenten is bij mannen duidelijk sterker dan bij vrouwen. Nog meer uitgesproken is het verschil dat we vinden tussen leerlingen van het secundair onderwijs (Kendall tau: .72968, p< .001, n=31) ten opzichte van het hoger onderwijs (Kendall tau: .27838, p< .01, n=55). Voor het secundair onderwijs kunnen we spreken van een sterke rangcorrelatie tussen de startleeftijd van dit middelengebruik en de leeftijd van de jongeren. In tegenstelling tot de nuancering die we maakten naar de evenuele verjonging bij de respondenten in het beginnen met illegale drugsgebruik, kunnen we op basis van dit sterke verband dit wel voor de pepmiddelen concluderen. We willen toch benadrukken dat het aantal respondenten in secundair beperkt is tot enkele tientallen (n=31). Anderzijds treffen we in deze groep middelen producten (ecstacy) aan die recent van aard zijn en die dus bij de oudere leeftijdsgroepen niet op jongere leeftijd konden gebruiken. In het hoger onderwijs is de rangcorrelatie te zwak om een verband te leggen tussen de startleeftijd van de pepmiddelengebruikers en de leeftijd van de respondenten.
Bekijken we de significante verschillen naar leeftijd binnen de subgroepen, dan zien we dat de rangcorrelatie zeer sterk (Kendall tau: .79903, p< .001, n=20) is bij jongens van het

secundair onderwijs. Voor meisjes van het secundair onderwijs blijft deze correlatie sterk (Kendall tau: .69021, p< .01, n=11). Binnen de hoger onderwijspopulatie treffen we enkel significante verschillen aan bij de mannelijke studenten (Kendall tau: .28283, p< .05, n=36), maar is de rangcorrelatie te zwak voor enig verband. Voor vrouwen van het hoger onderwijs vinden we geen significante verschillen.

tabel 6.21. : leeftijd eerste gebruik van pepmiddelen (%)

Leeftijd eerste gebruik pepmiddelen	gemiddelde leeftijd (jaar)	<10 jaar (%)	10 jaar (%)	11 jaar (%)	12 jaar (%)	13 jaar (%)	14 jaar (%)	15 jaar (%)	16 jaar (%)	17 jaar (%)	18 jaar (%)	19 jaar (%)	>19 jaar (%)
TOTAAL:	**16.37**	0.0	1.2	0.0	2.3	1.2	4.6	14.0	23.2	29.1	16.3	5.8	2.3
(Aantal)	**(n=86)**	(0)	(1)	(0)	(2)	(1)	(4)	(12)	(20)	(25)	(14)	(5)	(2)
Geslacht													
Man : (55)	**16.30**	0.0	1.8	0.0	3.6	1.8	3.6	10.9	25.5	25.5	18.2	5.5	3.6
Vrouw : (30)	**16.43**	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	6.7	20.0	20.0	36.6	10.0	6.7	0.0
Studieniveau													
S.O. : (31)	**15.12**	0.0	3.2	0.0	6.5	3.2	9.7	32.3	29.0	12.9	3.2	0.0	0.0
H.O. : (55)	**17.05**	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.8	3.5	20.0	38.3	23.7	9.1	3.6

We vinden eveneens significante verschillen naar onderwijsniveau (p<.001). Het verschil naar onderwijsniveau geldt zowel voor de vrouwelijke (p<.001) als voor de mannelijke (p<.001) populatie afzonderlijk.

• Omstandigheden bij gebruik van het eerste pepmiddel

De omstandigheden waarin de respondent (n = 80) voor het eerst pepmiddelen gebruikt, kunnen in een vier (elkaar niet uitsluitende) groepen worden opgedeeld, nl.: eerder aan uitgaan gerelateerde situaties (68.7%), door vrienden (12.5%), eerder probleemgerichte situaties (6.3%) en andere situaties (12.5%).

Opvallend is dat de eerste gebruiksname voor twee op drie respondenten die ooit pepmiddelen gebruikten, gerelateerd is aan uitgaansleven. Bijna in de helft van de situaties gebruikten adolescenten voor het eerst pepmiddelen in een discotheek (42.5%). De overige uitgaanssituaties zijn: op een vriendenfuif (8.8%), voor (1.3%) en tijdens (6.3%) het uitgaan, in een jeugdhuis (3.8%), tijdens een kotfuif (3.8%) en tot slot op het toilet van een café (2.5%).

Het voor de eerste maal gebruiken van pepmiddelen door vrienden kan verder onderscheiden worden naar: in vriendengroep (8.8%), bij vrienden thuis (2.5%) en bij kotvriend (1.3%).

Als eerder problematische omstandigheden zijn er: tijdens examens (2.5%), tijdens dronkenschap (1.3%), bij een depressie (1.3%) en uit ontgoocheling (1.3%).

Van de andere omstandigheden zijn ergens buiten/op straat (5.0%) en uit nieuwsgierigheid (2.5%) door meer dan één respondent gemeld. De overige omstandigheden zijn: in de wagen (1.3%), op school (1.3%), 's avonds (1.3%) en kreeg het onbewust (1.3%).

• Aanbod van het eerste pepmiddel

Eén op twee (52.5%) van de adolescenten (n=92) zegt het eerste pepmiddel van zijn vriendenkring te hebben gekregen. Bijna één op zeven pepmiddelengebruikers heeft het middel de eerste keer door de beste vriend (14.1%) en door anderen aangeboden gekregen.

Zowel het aanbod door lief (4.3%), broers of zussen (2.2%) en ouders (2.2%) als het gebruik van de eerste pepmiddelen op eigen initiatief (3.3%), komt zelden tot nauwelijks voor.

6.4.7. Het eerste snuifmiddel

- Leeftijd bij gebruik van het eerste snuifmiddel

De gemiddelde leeftijd van de 64 respondenten die snuifmiddelen voor het eerst namen is 15.23 jaar. In vergelijking met de trip- en pepmiddelen wordt er doorgaans sneller gestart met het gebruik van snuifmiddelen. Vier op tien (40.8%) snuifmiddelengebruikers beginnen hiermee voor of tijdens de vroege adolescentie. Nochtans situeert de grootste groep van starters (n=16) met deze producten zich op 17-jarige leeftijd. De grote spreiding die we hier vaststellen kan te wijten zijn aan het feit dat bij deze groep producten twee subgroepen vast te stellen zijn die in de literatuur aan respectievelijk jonge adolescenten (met name de lijmen en verdunners) en oudere adolescenten (met name de poppers) toegeschreven worden.
Zowel naar geslacht, leeftijd als naar onderwijsniveaus vinden we geen significante verschillen.

tabel 6.22. : leeftijd eerste gebruik van snuifmiddelen (%)

Leeftijd eerste gebruik snuifmiddelen	gemiddelde leeftijd (jaar)	<10 jaar (%)	10 jaar (%)	11 jaar (%)	12 jaar (%)	13 jaar (%)	14 jaar (%)	15 jaar (%)	16 jaar (%)	17 jaar (%)	18 jaar (%)	19 jaar (%)	>19 jaar (%)
TOTAAL:	**15.23**	0.0	8.0	1.6	4.8	6.3	6.3	14.3	19.0	25.4	12.7	0.0	1.6
(Aantal)	**(n=63)**	(0)	(5)	(1)	(3)	(4)	(4)	(9)	(12)	(16	(8)	(0)	(1)
Geslacht													
Man : (36)	**14.95**	0.0	11.1	0.0	5.6	5.6	8.3	8.3	22.2	30.6	8.3	0.0	0.0
Vrouw : (27)	**15.63**	0.0	3.8	3.8	3.8	7.4	3.7	22.2	14.8	18.5	18.5	0.0	3.5
Studieniveau													
S.O. : (27)	**14.26**	0.0	7.4	3.7	7.4	11.1	14.8	22.3	29.6	3.7	0.0	0.0	0.0
H.O. : (36)	**15.95**	0.0	8.3	0.0	2.8	2.8	0.0	8.3	11.1	41.7	22.2	0.0	2.8

- Omstandigheden bij gebruik van het eerste snuifmiddel

Net zoals bij heroïne en cocaïne hanteren we, wegens het geringe aantal respondenten (n=27), voor het bespreken van de omstandigheden van het gebruik van de eerste snuifmiddelen het aantal respondenten in plaats van de overeenkomstige percentages.
De omstandigheden waarin de respondenten (n =27) voor het eerst snuifmiddelen gebruiken, kunnen in een drie (elkaar niet uitsluitende) groepen worden opgedeeld, nl.: eerder aan uitgaan gerelateerde situaties (n=13), eerder bij vrienden (n=4) en andere situaties (n=10). Net zoals bij tripmiddelen heeft nauwelijks de helft van de snuifmiddelengebruikers deze vraag beantwoord.
Uitgaan (n=6) zonder verder te specificeren wordt door de snuifmiddelen gebruikers het meest aangehaald, vóór in een discotheek (n=3), op een vriendenfuif (n=3) en tijdens een optreden (n=1).
Het eerste gebruik bij vrienden wordt in vergelijking met andere illegale producten niet zo vaak vermeld, nl.: uit sociale druk (n=2), in een vriendengroep (n=1) en bij vrienden thuis (n=1).

Andere omstandigheden worden, op het stimuleren van sexuele activiteiten na (n=2), door niet meer dan één respondent vermeld, nl.: op de trein, op vakantie, in de wagen, op school, deed het alleen, als experiment en de respondent had het gekocht.

- Aanbod van het eerste snuifmiddel

Zes op tien (60.9%) jongeren (n=69) zeggen het eerste snuifmiddel van zijn vriendenkring te hebben verkregen. Bijna één op tien snuifmiddelengebruikers heeft het middel voor de eerste maal aangeboden gekregen door beste vriend (10.1%), door anderen (8.7%) of nam het op eigen initiatief (8.7%). Het aanbod door lief (4.3%), broers of zussen (2.9%, n=2) en ouders (4.3%) komt zelden tot nauwelijks voor.

6.5. Het spuitgedrag bij illegale druggebruikers

In een aantal vragen werd het spuitgedrag van de adolescenten nagegaan, nl. of ze ooit bij zichzelf drugs hadden ingespoten, of en met wie ze hun naalden deelden, of en hoe ze hun naalden reinigden. Het aantal respondenten dat ooit bij zichzelf illegale drugs had ingespoten is een zeer beperkt aantal (n= 4). Deze groep is echter te klein om enige verdere analyse door te voeren of besluiten hieruit te trekken.

6.6. Sociale omgeving bij het gebruik van illegale drugs

We hebben eveneens gepolst naar het illegale druggebruik van de significante anderen (vader, moeder, broers en/of zussen, lief, beste vriend(in) en vriendenkring) van de adolescenten. Aan de respondent vroegen we aan te geven van welke personen hij zeker was dat ze één of meerdere illegale genotmiddelen gebruikten.
Het gebruik van illegale drugs komt volgens de respondent nauwelijks voor bij zijn ouders. Slechts enkele moeders (0.2%) en vaders (0.5%) gebruiken (of hebben gebruikt) volgens hun kind illegale drugs. Ruim één op twintig (5.9%) adolescenten geven aan dat hun broers of zussen illegale drugs gebruiken of hebben gebruikt. Eén op tien (10.1%) respondenten heeft er weet van dat zijn lief of partner ooit (of nog steeds) illegale drugs gebruikt(e). Van hun beste vriend zegt één op acht (13.2%) respondenten dat hij zeker illegale drugs gebruikt(e). Het gebruik van illegale genotmiddelen bij vrienden uit de vriendenkring wordt door bijna één op drie (29.4%) respondenten vermeld. Opvallend is dat het illegale drugsgebruik zowel bij broers of zussen, bij lief of partner en bij beste vriend lager is dan datgene wat de respondenten over hun eigen gebruik rapporteerden (cfr. 6.1.).

Tabel 6.23.: gebruik van illegale drugs door sociale omgeving (%)

gebruik van illegale drugs door de sociale omgeving	vader	moeder	broers zussen	lief partner	beste vriend(in)	vrienden uit vriendenkring
illegale drugs :	0.5	0.2	5.9	10.1	13.2	29.4
cannabis :	0.3	0.0	5.3	9.6	11.9	27.1
heroïne :	0.1	0.0	0.2	0.2	1.1	3.2
cocaïne :	0.2	0.2	0.3	0.5	1.3	4.0
tripmiddelen :	0.2	0.0	0.4	1.8	2.2	10.3
pepmiddelen :	0.2	0.0	0.9	1.8	3.0	11.7
snuifmiddelen :	0.3	0.0	0.5	0.5	2.2	5.7

Het gebruik van illegale drugs bestaat net zoals bij de respondent, voornamelijk uit het gebruik van cannabis. Ruim één kwart (27.1%) van de respondenten hebben een vriendenkring waar ten minste één vriend cannabis gebruikt(e). Ongeveer één op tien respondenten geeft aan dat hun lief of partner (9.6%) en hun beste vriend (11.9%) cannabis gebruikt(e). Eén op twintig (5.3%) broers of zussen heeft volgens de respondent ooit cannabis gebruikt. Het gebruik van cannabis bij de ouders is beperkt tot slechts enkele respondenten.
Heroïne en cocaïne wordt volgens de respondent eveneens door weinig gezinsleden of lief/partner gebruikt. Het gebruik van heroïne is bij hun beste vriend is 1.1%, het gebruik van cocaïne is 1.3%. Bij ongeveer één op dertig (3.2%) vrienden uit de vriendenkring(en) is er volgens de respondent zeker iemand die ooit heroïne heeft gebruikt. In nagenoeg evenveel vriendenkringen (4.0%) is er wel een vriend die volgens de respondent cocaïne heeft gebruikt.
Het gebruik van trip- en pepmiddelen is nagenoeg gelijklopend. Slechts enkele vaders (0.2%) hebben zeker wel eens trip - of pepmiddelen gebruikt. Geen enkele respondent zijn moeder gebruikte volgens hen deze illegale middelen. Minder dan één procent van de broers of zussen heeft ooit trip- (0.4%) of pepmiddelen (0.9%) gebruikt. Bij het lief of de partner is het trip- en pepmiddelengebruik 1.8%. Het tripmiddelengebruik is bij de beste vriend 2.2% tegenover 3.0% pepmiddelengebruik. Ongeveer één op tien respondenten geven aan dat er in hun vriendenkring ten minste één vriend tripmiddelen (0.3%) of pepmiddelen (11.7%) gebruikt(e).
Het gebruik van snuifmiddelen komt bij de ouders nauwelijks voor. Bij broer of zus en bij lief/partner ligt het gebruik van snuifmiddelen waarvan de respondent zeker is, op een half procent. 2.2% van de beste vriend gebruikte volgens de respondent snuifmiddelen. Bij 5.7% vrienden uit de vriendenkring worden snuifmiddelen gebruikt.
Of en in welke mate er een verband bestaat tussen het illegaal druggebruik van de omgeving en dat van de jongere zelf wordt verder in hoofdstuk 12 besproken.

6.7. Motieven voor het gebruik van illegale drugs

Bij de respondenten die illegale drugs gebruikten, of dit nog steeds doen, werd in een open vraag nagegaan wat de belangrijkste reden was om deze illegale drugs te gebruiken.
De motieven voor het gebruik van illegale drugs kunnen opgesplitst worden in een vijf groepen, nl.: productgerichte (21.5%), emotioneel-affectieve (47.9%) , sociaal-omgevingsgerichte (25.4%), probleemgerichte (10.0%) en tot slot andere situationele (33.5%) redenen.
Van de emotioneel-affectieve (47.9%) redenen haalt een kwart (*28.5%*) van de gebruikers aan illegale drugs te gebruiken om zich goed te voelen. Andere regelmatig voorkomende redenen zijn: voor de stemming (*12.9%*), voor de kick (*4.9%*), om zich losser te voelen (*1.1%*) en om te kalmeren (*0.5%*).
Van de sociaal-omgevingsgerichte (25.4%) redenen is ter ontspanning (*13.2%*) de meest voorkomende. Andere redenen met sociaal-omgevingsgerichte aspecten zijn: uit sociale druk (*6.7%*), wegens het illegale karakter (*1.1%*), uit gezelligheid (*6.1%*) en omdat het werd aangeboden (*1.3%*).
Van de productgerichte (21.5%) redenen zijn omdat de respondent het niet (*6.0%*) verslavend of het ongevaarlijk vindt (*4.3%*) en omdat de respondent er zin in heeft (*3.2%*) de meeste aangehaalde reden. Andere redenen met eerder productgerichte aspecten zijn : beter dan alcohol (*1.5%*), geeft energie (*1.9%*), is onschadelijk (*4.3%*) en omdat het geen hard-drug betreft (*0.3%*).

Van de <u>probleemgerichte</u> (10.0%) redenen wordt het wegvluchten van de werkelijkheid het meest aangehaald (*5.7%*). Andere eerder probleemgerichte redenen zijn: om meer te durven (*1.3%*), bij schoolproblemen (*1.1%*), om zich fitter te voelen (*1.3%*) en uit verveling (*0.6%*).
Van de <u>andere situationele</u> (33.5%) redenen die respondenten opgeven, is voor driekwart uit nieuwsgierigheid (*29.3%*) Andere redenen worden eerder zelden genoemd, zoals zomaar, zonder enige reden (*1.6%*), omdat het betaalbaar is (*2.1%*) en ter afwisseling (*0.5%*).
Uit deze opsomming van de verschillende motieven blijkt dat de meeste motieven eerder emotioneel-affectief, sociaal omgevingsgericht en situationeel van aard zijn, waarbij de nieuwsgierigheid en het goed gevoel dat dit product volgens de respondent geeft samen voor meer dan de helft van de antwoorden instaan, nl.57.8% van alle illegale drugsgebruikers. Het gebruik omwille van het product zelf of omwille van problemen wordt duidelijk minder als motief aangegeven.
Uit een aantal antwoorden wordt het duidelijk dat dit motief voor de meeste respondenten slechts geldt voor het gebruik van een aantal producten (in de meeste situaties zelfs alleen cannabis, cfr. tabel 6.15.). Het is dan ook belangrijk de motieven na te gaan waarom de gebruikende respondent juist bepaalde middelen niet neemt.

6.8. Motieven om zich te onthouden van bepaalde illegale drugs

Aan de respondenten die illegale drugs gebruiken, of dit ooit gedaan hebben, werd in een open vraag nagegaan welke de belangrijkste reden was waarom ze bepaalde illegale drugs juist niet gebruiken (24.8%). Zoals we reeds zagen 6.3. is het aantal polygebruikers dat bijna alle illegale producten gebruikt of ooit heeft gebruikt, beperkt tot een aantal respondenten. Bijna de helft (42.7%) van de gebruikers (die zich onthouden van minstens één illegaal product) geeft aan dit niet te doen omwille van het verslavend karakter van dit product.
De overige motieven om zich als gebruiker van illegale drugs te onthouden van bepaalde illegale drugs, kunnen ondergebracht worden in de volgende 4 groepen van antwoorden, nl.: gevaren en gevolgen (73.5%), motieven van onbereikbaarheid van producten (2.9%), omgevingsgerichte redenen (2.2%) en andere redenen (26.8%).
Van de 73.5% respondenten die <u>gevaren en gevolgen</u> als motief beschouwen vermeldt bijna de helft (*33.4%*), of één derde van de gebruikers, het gevaarlijk zijn van het desbetreffende product. Andere redenen zijn : omdat het ongezond (*12.5%*), onnatuurlijk (*3.7%*), overdreven (*4.0%*), slecht (*3.1%*) of agressief (*2.0%*) is, uit angst voor gebruik (*8.0%*), omwille van hallucinaties (*3.7%*) en gevolgen zonder dat deze verder gespecificeerd werden (*3.1%*).
<u>Omgevingsgerichte</u> redenen (2.2%) motiveren respondenten nauwelijks om zich van bepaalde illegale producten te onthouden. Met name slechts *1.7%* van de respondenten laat zich leiden door mediaberichtgeving en enkele (*0.5%*) gaan wegens sociale druk niet over gaan tot het gebruik van bepaalde producten.
Een beperkt aantal onthouders (enkele respondenten) zijn potentiële kandidaten voor het gebruik van illegale drugs. Zij motiveren hun niet gebruik door <u>onbereikbaarheid</u> (2.9%) van het product. De verschillende motieven zijn: geen aanbod van deze middelen (*1.4%*), kent geen dealer voor die middelen (*0.6%*), producten zijn onbereikbaar (*0.6%*) en had geen naald ter beschikking (*0.3%*).
<u>Andere</u> redenen of motieven (26.8%) om zich te onthouden van bepaalde producten zijn: de respondent vindt het niet nodig (*13.6%*), te duur (*7.6%*), onsportief (*1.1%*) of wil het niet (*4.5%*).

De verslavende werking (*42.7%*) en het gevaarlijk (*30.4%*) zijn van bepaalde producten, weerhoudt driekwart van de gebruikers om zich tot bepaalde illegale genotmiddelen te wenden.

6.9. Motieven om te stoppen met bepaalde illegale drugs

Zoals uit het gebruik van de verschillende illegale drugs is af te leiden (cfr. 6.1.1. tot 6.1.6.) is ongeveer één op tien (10.5%) respondenten met één of meerdere illegale genotmiddelen gestopt. Uit tabel 6.1. blijkt dat slechts de helft van de gebruikers met het gebruik van illegale drugs is gestopt.
Omdat het stoppen met bepaalde producten vaak gebonden is aan het soort middel zullen we per illegaal genotmiddel de motieven tot stoppen nagaan. De respondenten die met een bepaald middel stopten, gaven vaak meerdere motieven aan. Hierdoor komt het procentueel totaal aantal motieven niet overeen met het aantal stoppers.

6.9.1. Motieven om te stoppen met cannabis

Wat het stoppen met cannabis betreft, geven de meeste respondenten aan er niets aan te hebben (3.9%), hielden 1.3% het voor bekeken na ziek te zijn geworden van het gebruik van cannabis en ervoer 1.1% dat het genotmiddel verslavend werkte en zijn ze hierdoor gestopt. Een aantal cannabisgebruikers vinden het genotmiddel stom (0.8%), te duur (0.4%) of te ongezond (0.2%). Sociale en omgevingsfactoren spelen eveneens, weliswaar in beperkte mate, mee, nl.: onder druk van vriend(en) (0.8%), omwille van niet verder gespecificeerde anderen (0.4%), na contact met politie (0.3%) en uit sociale druk (0.1%). Enkele respondenten (0.6%) kregen het product eerder onbewust aangeboden.
We kunnen echter besluiten dat de meeste stoppers tot deze beslissing komen op basis van hun ervaring met het product. Omgevingsfactoren, waaronder afschrikking, zijn hierbij minder doorslaggevend.

6.9.2. Motieven om te stoppen met heroïne

Heroïnegebruikers geven aan met dit genotmiddel te stoppen omdat men er niets aan had (0.2%), omdat de respondent dit gebruikte uit nieuwsgierigheid (0.2%) of omdat deze het product als gevaarlijk ervoer (0.2%). Andere aangehaalde motieven zijn: te duur (0.1) of omwille van anderen (0.1%).

6.9.3. Motieven om te stoppen met cocaïne

Na het uitproberen uit nieuwsgierigheid stopte 0,9% van de cocaïnegebruikers met het middel. Andere motieven die de cocaïnegebruikers aanhaalden zijn: te duur (0.4%), te verslavend (0.2%), onbereikbaarheid van het product doordat de respondent geen dealer meer vindt (0.1%) en tot slot sociale of omgevingsmotieven zoals: omwille van anderen (0.1%), uit sociale druk (0.1%) en na contact met politie (0.1%).

6.9.4. Motieven om te stoppen met tripmiddelen

Net zoals bij cocaïne vormt het gebruik uit nieuwsgierigheid of het eens uitproberen (1.0%) het belangrijkste motief om te stoppen. De gevolgen waren voor een aantal respondenten doorslaggevend om het tripmiddelengebruik voor bekeken te houden, nl.: ten gevolge van de hallucinaties (0.6%) of de gebruiker ervaart het als schadelijk zonder verder te specificeren (0.6%). Andere motieven om te stoppen zijn: uit angst (0.2%) en onder sociale druk (0.2%).

6.9.5. Motieven om te stoppen met pepmiddelen

De meeste stoppers van pepmiddelen zeggen aan dit genotmiddel niets te hebben (1.4%) of er geen behoefte aan te hebben. Andere motieven zijn: te gevaarlijk (0.7%), te ongezond (0.6%), te duur (0.3%) of omwille van anderen (0.4%).

6.9.6. Motieven om te stoppen met snuifmiddelen

Net zoals bij pepmiddelen is bij een groot deel van de stoppers van snuifmiddelen een ontgoocheling te horen in het effect dat ze met dit product bereikten, nl.: heeft er niets aan (1.3%) of vindt het stom (0.2%). Gevolgen van fysiek-psychische aard vormen een andere groep redenen tot stoppen, nl.: ongezond zonder verder gespecificeerd (0.7%), kreeg er hoofdpijn van (0.3%), het beschadigt de hersenen (0.2%), het product stinkt (0.1%) en uit angst voor de gevolgen (0.1%). Andere motieven zijn: te duur (0.2%) en sociale druk (0.4%).

6.9.7. Motieven om illegale drugs nooit te gebruiken

Aan de respondenten die geen illegale drugs gebruikten, werd in een open vraag gepeild naar de belangrijkste reden waarom ze zich onthouden van alle illegale drugs. De meeste respondenten somden meer dan één reden (gemiddeld 1.7 antwoord) op waarom ze nooit illegale drugs gebruikten.
De motieven van de nooit-gebruikers kunnen in een vijftal groepen worden opgesplitst, nl.: een eerder persoonlijke afwijzende houding (51.3%), motieven betreffende de gevolgen die het illegaal product teweeg brengt (45.7%), redenen die een bepaalde angst uitstralen (14.1%), motieven van onbereikbaarheid van het illegaal genotmiddel (3.5%) en andere redenen (10.9%). De meest voorkomende motieven om geen enkel illegaal genotmiddel te gebruiken liggen voornamelijk in de sfeer van het persoonlijk principieel standpunt of omwille van de gevolgen die deze middelen kunnen veroorzaken. Opvallend is dat sociale en omgevingsmotieven nauwelijks (enkel ouders) een rol spelen.
Van de redenen onder een persoonlijke afwijzende houding (51.3%) geeft bijna één op drie nooit-gebruikers aan deze illegale produkten niet te gebruiken omdat ze er geen zin in hebben (27.6%).
Andere motieven binnen deze groep zijn omdat de adolescent het niet slim vindt (6.2%), omdat de respondent er tegen is (5.8%), uit principe (5.6%), omdat het volgens de jongere slecht is (3.7%), omdat de bevraagde adolescent het zielig (1.3%), vies (0.9%) of onsportief (0.2%) vindt.
Van de motieven betreffende de gevolgen die het illegaal product teweeg brengt (45.7%) overwegen, het ongezond zijn (13.3%) en het verslavend karakter (14.5%). Andere redenen

van deze groep zijn: voor niet verder gespecificeerde gevolgen (6.0%), omdat je ervan kan sterven (5.8%), omdat men de gevolgen heeft gezien bij gebruikers (2.0%), voor niet verder gespecificeerde problemen (1.8%), wegens controleverlies (1.6%), omdat het leidt tot crimineel bestaan (0.5%), omdat men er aids kan van krijgen (0.2%) en omdat het kankerverwekkend is (0.1%).
Bij de angstgerichte motieven (14.1%) scoort het gevaarlijk zijn (4.9%), uit angst (3.8%) en het geen vertrouwen in hebben (2.7%) het hoogst. De slechte smaak (0.4%), het verlies van controle (0.2%) en zien van de gevolgen bij bekenden (0.1%) vormen eveneens een motief om geen illegale drugs te gebruiken. Andere motieven die een welbepaald angstgevoel weergeven zijn: het onbekend zijn van het product (1.7%), durf het niet nemen (0.5%) en het is giftig (0.5%).
Een op dertig (3.5%) respondenten geeft aan illegale drugs niet te gebruiken omdat het nog nooit is aangeboden of onbereikbaar is.
Van de andere motieven (10.9%) is meer dan de helft eerder van financiële aard, nl. 6.6% van de jongeren vindt de producten te duur. Andere motieven om nooit te gebruiken zijn het illegale karakter van deze genotmiddelen (1.1%), door opvoeding (1.1%), wegens de kortdurende werking (0.5%) en omdat de respondent zich te jong acht (0.1%). 1.5% van de respondenten weet het niet waarom ze nog nooit illegale drugs genomen hebben.
Bij de opsomming van deze motieven zijn een aantal antwoorden terug te vinden die een toekomstig gebruik eventueel niet uitsluiten.

6.10. Samenvatting

De vragen over illegale drugs betreffen het gebruik van cannabis, heroïne, cocaïne, pep-, trip- en snuifmiddelen. Er werd, naast het al dan niet gebruik, gepeild naar hoeveelheid en frequentie, alsook naar de leeftijd waarop die drugs voor het eerst werden genomen. Tevens werd bij de jongeren naar motieven gevraagd.
8 op 10 jongeren geven aan nooit illegale drugs te hebben genomen. Van de 1 op 5 ooit-gebruikers is 1 op 20 hiermee gestopt. 1 op 6 jongeren heeft het voorbije jaar illegale drugs gebruikt. Het gebruik van illegale drugs verschilt niet significant tussen mannen en vrouwen.
Het ooit-gebruik stijgt tot 18 jaar tot meer dan 1 op 4 jongeren. Het percentage gebruikers is groter in het hoger onderwijs (1 op 6) dan in het secundair onderwijs (1 op 7).
Negen op tien adolescenten neemt niet tot zelden illegale genotmiddelen. Eén op twintig van de bevraagde jongeren is occasionele gebruiker. Het regelmatig tot zeer regelmatig gebruik gebeurt door één op twintig adolescenten. De frequentie van het illegale druggebruik is het hoogst in de middenadolescentie (1 op 6 ooit-gebruikers) en dit zowel voor regelmatig tot zeer regelmatig, als dagelijks gebruik.
Meer dan de helft van de illegale druggebruikers heeft tussen de leeftijd van 15 tot 17 jaar voor de eerste keer een illegale drug geprobeerd. Naar de late adolescentie toe neemt het experimenteren af. Het verschil in startleeftijd tussen secundair en hoger onderwijs bedraagt juist 2 jaar. De gemiddelde leeftijd om met illegale drugs te beginnen is voor het secundair onderwijs 14.56 jaar tegenover 16.57 jaar in het hoger onderwijs. Een verschil in gemiddelde leeftijd van eerste gebruik tussen hoger en secundair onderwijs is eerder te wijten aan een verschil in leeftijd van de twee groepen. Het beginnen gebruiken op latere leeftijd van een aantal hoger onderwijsstudenten halen hun gemiddelde naar boven. De leerlingen uit het secundair onderwijs die in de toekomst op latere leeftijd zullen gaan gebruiken kunnen

uiteraard nog niet verrekend worden bij de bepaling van het gemiddelde voor het secundair onderwijs !

Cannabis is onbetwist de meest gebruikte illegale drug. Van alle respondenten gebruikte bijna 1 op 6 het voorbije jaar cannabis. Vier op vijf jongeren zegt nog nooit cannabis te hebben gebruikt. Het gebruik tijdens de laatste week bedraagt bijna één op twintig van alle bevraagde respondenten. Meer mannen (bijna 1 op 5) dan vrouwen (bijna 1 op 8) gebruiken cannabis. Het ooit-gebruik stijgt met de leeftijd.

Cannabis is de meest frequent gebruikte illegale drug, doch het gebruik beperkt zich bij driekwart van de cannabisgebruikers van zelden tot occasioneel gebruik. Eén op twintig adolescenten gebruikt occasioneel wel eens cannabis. Het regelmatig tot zeer regelmatig gebruik van cannabisproducten komt bij één op dertig jongeren voor. Bijna de helft minder vrouwen (bijna 1 op 8) als mannen (bijna 1 op 5) gebruikten het voorbije jaar cannabis. Dit is vooral te wijten aan het hogere occasioneel, regelmatig tot zeer regelmatig gebruik bij mannen. Er zijn geen significante verschillen naar het onderwijsniveau te onderscheiden.

Het voor de eerste maal experimenteren met cannabis is een gebeuren dat hoofdzakelijk in de middenadolescentie plaatsvindt (gemiddelde leeftijd 16 jaar). Cannabis gebruiken verschilt niet significant naar geslacht. Uitgaansgerichte omstandigheden, gevolgd door sociaal contextuele situaties (bij vrienden thuis, in vriendengroep) zijn de belangrijkste omstandigheden waarin het eerste cannabisgebruik plaatsvindt. Cannabis wordt nauwelijks gebruikt vanuit een eerder problematische situatie. De vriendenkring (ongeveer zes op tien cannabisgebruikers) biedt het belangrijkste aanbod van cannabis. Bij één op zes jongeren gebeurt dit voor het eerst op eigen initiatief, en was er niemand die het product aanbood. De beste vriend leverde bij één op tien jongeren de eerste joint.

Het gebruik van de **andere illegale drugs** is zeer beperkt. Minder dan één op honderd van de adolescenten zegt in zijn leven ooit heroïne te hebben gebruikt. Bijna 1 op 50 van de totale onderzoekspopulatie zegt cocaïne te hebben gebruikt. Iets meer dan 1 op 40 jongeren stelt ooit tripmiddelen te hebben gebruikt. De jongste leeftijdsgroepen komen nauwelijks in contact met tripmiddelen. Telkens ongeveer één op twintig jongeren heeft ooit pepmiddelen of snuifmiddelen gebruikt. Er zijn geen significante verschillen te vinden naar geslacht of naar onderwijsniveau. Zowel heroïne, cocaïne als trip- ,pep- en snuifmiddelen worden niet frequent gebruikt.

Het starten met tripmiddelen gebeurt bij driekwart van de respondenten tijdens de midden-adolescentie (15 à 18 jaar). De gemiddelde leeftijd is 16.35 jaar. Vrouwen beginnen eerder met het gebruik van tripmiddelen dan mannen. Het gebruik van het eerste tripmiddel is in meer dan 4 op de 10 gevallen aan uitgaanssituaties gerelateerd of gebeurt bij 1 op 3 van de gevallen bij vrienden. De helft van de respondenten zegt het eerste tripmiddel uit zijn vriendenkring te hebben verkregen. Bijna één op zes tripmiddelengebruikers heeft het middel op eigen initiatief genomen. Het aanbod door beste vriend en door anderen komt telkens overeen met één op acht gebruikers. Vanaf de leeftijd van 15 jaar tot de leeftijd van 19 jaar beginnen acht op tien gebruikers voor het eerst met pepmiddelen. De gemiddelde leeftijd voor eerste gebruik van pepmiddelen is 16.37 jaar. Naargelang de respondenten jonger zijn bij het moment van bevragen neemt ook de startleeftijd van het gebruik van pepmiddelen af. Voor twee op drie ooit-gebruikers van pepmiddelen is dit gerelateerd aan het uitgaansleven. In meer dan 4 op 10 van de situaties gebruikten adolescenten voor het eerst pepmiddelen in een discotheek. Eén op twee van de adolescenten zegt het eerste pepmiddel via zijn vriendenkring te hebben gekregen. De gemiddelde leeftijd voor het eerste gebruik is 15.23 jaar. In

vergelijking met de trip- en pepmiddelen wordt er doorgaans sneller gestart met het gebruik van snuifmiddelen.

Door samenvoeging van de gebruiksgegevens van de verschillende drugs kon nagegaan worden in welke mate jongeren overgaan tot polygebruik (ooit-gebruik van meerdere illegale drugs). Bijna twee derde van de illegale druggebruikers geeft aan zich te beperken tot cannabis. Nauwelijks iets meer jongeren beperken zich tot het gebruik van één soort illegale drugs. Het polydruggebruik komt voor bij één op drie gebruikende jongeren. Van alle ooit-gebruikers geven meer dan 9 op 10 aan ooit cannabis gebruikt te hebben. De kleine restgroep gebruikt hoofdzakelijk uitsluitend snuif- of pepmiddelen. Bij het gecombineerd gebruik van cannabis vallen combinaties met trip-, pep- en snuifmiddelen op.

Nemen we het gebruik van illegale drugs in de sociale omgeving van jongeren in beschouwing, dan blijkt dat het zo goed als onbestaande is bij ouders. Het percentage gebruikers bij lief/partner/beste vriend(in) is 10-13%. Het gebruik van illegale genotmiddelen in de vriendenkring is bijna één op drie. Net zoals bij de respondent zelf gaat het in de sociale omgeving in hoofdzaak om het gebruik van cannabis. Bij ruim één kwart van de respondenten is er in de vriendenkring tenminste één gebruiker van cannabis.

De belangrijkste motieven voor illegaal druggebruik zijn eerder emotioneel-affectief (1 op 2), sociaal omgevingsgericht (1 op 4) en situationeel (1 op 3) van aard.

Nieuwsgierigheid en het goed gevoel dat dit product volgens de respondent geeft, staan samen in voor meer dan de helft van de antwoorden. Het gebruik omwille van het product zelf of omwille van problemen wordt duidelijk minder als motief aangegeven.

De meest voorkomende motieven om geen enkel illegaal genotmiddel te gebruiken, liggen voornamelijk in de sfeer van het persoonlijk principieel standpunt of omwille van de gevolgen die deze middelen kunnen veroorzaken. Opvallend is dat sociale en omgevingsmotieven nauwelijks (enkel ouders) een rol spelen als motief voor niet-gebruik. Bijna de helft van de gebruikers (die zich onthouden van minstens één illegaal product) geeft aan dit niet te gebruiken omwille van het verslavend karakter van dit product. Bij gebruikers, die zich onthouden van minstens één illegaal product, spelen in meer dan 7 op 10 van de gevallen motieven i.v.m. de gevaren en gevolgen.

Omgevingsgerichte redenen motiveren respondenten nauwelijks (1 op 50) om zich van bepaalde illegale producten te onthouden. De belangrijkste motieven om te stoppen met cannabis zijn er niets aan hebben of er ziek van zijn geweest. Bij heroïne, cocaïne en tripmiddelen was nieuwsgierigheid de belangrijkste drijfveer voor gebruik. Eenmaal die bevredigd, stopte het gebruik. De meeste stoppers van pep- en snuifmiddelen zeggen hieraan niets te hebben of er geen behoefte meer aan te hebben.

7. GOKKEN ALS RISICOGEDRAG BIJ JONGEREN

7.1. Spelen voor geld ?

Aan de jongeren werd gevraagd of ze één van de volgende kansspelen (speelautomaten, spelen met kaarten, meedoen met de lotto en wedden voor geld) ooit wel eens speelden voor geld[1].

tabel 7.1. : spelen voor geld (totaal, op speelautomaten, bij kaartspelen, op de lotto, door weddenschappen).

Spelen voor geld	**Spelen voor geld**		**Speel-automaten**	**Kaartspelen**	**Lottospelen[2]**	**Weddenschap**
	Aantal	%	%	%	%	%
TOTAAL :	1163	**57.9**	**21.5**	**19.7**	**30.6**	**34.2**
geslacht						
mannelijk :	610	**65.6**	**27.2**	**27.4**	**33.2**	**41.8**
vrouwelijk :	509	**50.7**	**16.1**	**12.4**	**27.9**	**27.1**
secundair onderwijs						
totaal :	476	**63.6**	**31.6**	**18.6**	**31.0**	**40.9**
mannelijk :	291	**68.0**	36.1	24.6	32.8	45.6
vrouwelijk :	184	**57.7**	25.6	10.4	28.5	34.6
hoger onderwijs						
totaal :	647	**54.2**	**14.9**	**20.4**	**30.3**	**29.8**
mannelijk :	319	63.5	19.4	29.9	33.5	38.5
vrouwelijk :	325	47.4	11.6	13.4	27.7	23.5
leeftijd						
<14 jaar :	115	52.0	30.1	11.7	29.5	26.4
14-15 jaar :	168	68.3	22.2	18.7	29.8	47.3
16-17 jaar :	159	67.4	33.5	23.3	32.8	47.4
18 jaar :	210	56.0	19.0	22.4	25.8	35.5
19 jaar :	227	54.2	14.0	19.1	29.2	30.6
20 jaar :	135	56.5	15.2	20.1	34.6	29.1
21-22 jaar :	107	53.8	12.1	22.0	37.5	22.2

In tabel 7.1. zien we dat bijna drie op vijf (57.9%) van alle jongeren aangeven wel eens voor geld te spelen. Opmerkzaam is dat van alle adolescenten ongeveer één derde wel eens met de nationale loterij (30.6%) heeft meegedaan (lotto, subito, presto, joker, eenentwintig,...) of een weddenschap (34.2%) voor geld heeft aangegaan. Daarentegen geeft één op vijf respondenten aan wel eens voor geld op speelautomaten, zoals bingo en dergelijke, (21.5%) te hebben gespeeld of voor geld te kaarten (19.7%).

Spelen voor geld is significant verschillend naar geslacht ($p<.001$). Eén op twee (50.7%) vrouwen zeggen ooit wel eens voor geld te hebben gespeeld. Bij de mannen is dit twee op drie (65.6%). Dit verschil stellen we zowel in het hoger onderwijs ($p<.001$) als in het secundair

---

[1] In vergelijking met andere bestaande onderzoeksresultaten zijn deze resultaten vrij hoog. We vermoeden dat een aantal respondenten die spelen op speelautomaten zonder geldgewin te beogen, eveneens op deze vragen hebben geantwoord. Dit is gedeeltelijk af te leiden uit de antwoorden op de vragen naar de plaats en het moment van spelen op deze speelautomaten. De gegevens dienen daarom naar onze mening enigszins gerelativeerd te worden. Verder onderzoek is nodig betreffende het spelen op speelautomaten.

[2] Met lottospelen of spelen op de lotto bedoelen we het voor geld op de kansspelen van de nationale loterij (lotto, subito, presto, joker, eenentwintig, ...) spelen.

onderwijs, maar ditmaal minder uitgesproken (p< .05), vast. In het secundair onderwijs geven bijna zeven op tien (68.0%) jongens aan wel eens voor geld te spelen tegenover zes op tien meisjes (57.7%). In het hoger onderwijs is deze verhouding bij de mannelijke studenten twee op drie (63.5%) tegenover nog geen één op twee (47.4%) vrouwelijke studenten.
Ook naar het onderwijsniveau treffen we significante verschillen (p<.001) aan. Waar bijna twee op drie (63.6%) leerlingen zeggen ooit wel eens voor geld te hebben gespeeld bedraagt dit in het hoger onderwijs maar één op twee studenten (54.2%). De gevonden verschillen naar het onderwijsniveau vinden we bij subgroep naar geslacht enkel bij vrouwen (p< .01). Met andere woorden vinden we naar onderwijsniveau geen significante verschillen bij de mannelijke respondenten.
Naar de leeftijd vinden we eveneens, maar minder uitgesproken, significante verschillen (p<.01). Zowel de jongste (52.0%) als de oudste (53.8%) leeftijdsgroepen spelen het minst voor geld. Voor geld spelen gebeurt het meest tijdens de middenadolescentie (68.3% bij 14-15 jarigen en 67.4% bij 16-17 jarigen). Deze significante verschillen naar leeftijd vinden we enkel terug in het secundair onderwijs (p< .001) en bij meisjes van het secundair onderwijs (p< .01).

7.2. Spelen voor geld op speelautomaten ?

7.2.1. Voor geld spelen op speelautomaten of niet ?

Zoals we in tabel 7.1. zien, speelt ongeveer één op vijf (21.5%) jongeren wel eens voor geld op speelautomaten. Het spelen op speelautomaten is significant verschillend (p<.001) naar geslacht. Meer dan één op vier (27.2%) mannen heeft wel eens op speelautomaten voor geld gespeeld. Bij de vrouwen bedraagt deze verhouding één op zes (16.1%). Dit geslachtsverschil vinden we minder uitgesproken terug in zowel het secundair (p < .05) als in het hoger (p<.01) onderwijs. Eén op drie (36.1%) mannelijke leerlingen tegenover één op vier (25.6%) vrouwelijke leerlingen van het secundair onderwijs speelt wel eens voor geld op een speelautomaat (of hebben dit ooit wel eens gedaan). In het hoger onderwijs bedraagt de life time prevalence bij mannen één op vijf (19.4%) tegenover één op negen bij vrouwen (11.6%).
Ook naar onderwijsniveau vinden bij het spelen voor geld op speelautomaten significante verschillen (p<.001). Dubbel zoveel leerlingen (31.6%) als studenten (14.9%) geven aan ooit in hun leven op deze speelautomaten te hebben gespeeld. Dit significant verschil is eveneens vast te stellen naar geslacht, zowel bij vrouwen (p<.001) als bij mannen (p<.001). Een op drie (36.1%) jongens uit het secundair speelde op speelautomaten tegenover één op vijf (19.4%) mannen van het hoger onderwijs. De life time prevalence voor vrouwen bedraagt in het secundair onderwijs 25.6% tegenover 11.6% seksegenoten in het hoger onderwijs.
Bestuderen we de leeftijd, dan stellen we vast dat zich ook hier significante verschillen voordoen (p<.001). Zowel in de vroege (<14 jarigen : 30.1%) als in de midden (16-17 jarigen : 33.5%) adolescentie zien we dat één op drie jongeren wel eens op een speelautomaat heeft gespeeld. Op het einde van de middenadolescentie zakt dit percentage naar 19.0%. In de late adolescentie stellen we dit op automaten spelen voor geld bij ongeveer één op zes (15.2% bij 20 jarigen) tot één op acht (12.1% bij 21-22 jarigen) respondenten vast. De

significante verschillen die we bij de leeftijd vonden zijn even sterk verschillend bij mannen (p<.001) als bij vrouwen (p<.001).

7.2.2. De frequentie van spelen op speelautomaten

Bekijken we de frequentie van het spelen op speelautomaten, zoals in tabel 7.2. is aangegeven, dan stellen we vast dat vier op vijf jongeren dit eerder zelden (17.6%) doen. Slechts één op vijf spelers doet dit maandelijks of meer. Het occasioneel spelen gebeurt bij 1.9% van de adolescenten. Het regelmatig spelen treffen we bij 1.6% respondenten aan en het dagelijks spelen bij 0.4%.

Tabel 7.2. Frequentie spelen op speelautomaten.

Frequentie Spelen op Speelautomaten (voor geld) (%)	Totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
Niet spelen :	78.5	68.4	85.2	72.8	83.9	69.9	67.8	66.5	81.0	86.0	84.8	87.9
Zelden spelen :	17.6	24.9	12.8	20.4	15.0	26.6	24.8	27.3	14.5	12.3	12.0	10.6
Occasioneel (maand) spelen :	1.9	3.0	1.2	3.5	0.4	2.6	3.9	1.3	2.1	0.0	1.6	0.5
Regelmatig (wekelijks) spelen :	1.6	2.8	0.7	2.7	0.5	0.9	3.1	2.9	1.9	1.7	1.6	1.0
Dagelijks spelen :	0.4	0.9	0.1	0.6	0.2	0.0	0.4	2.0	0.5	0.0	0.0	0.0
Totaal :	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

De frequentie van het spelen op speelautomaten verschilt significant naar zowel geslacht (p <.001), onderwijsniveau (p <.001) als naar leeftijd (p <.001).
Uit tabel 7.1. bleek reeds dat mannen meer spelen dan vrouwen; indien zij spelen gebeurt dit ook frequenter. Van de 27.2% mannen die op speelautomaten spelen, gebeurt dit bij driekwart (20.4%) eerder zelden. Bij de 16.1% vrouwen die ooit wel eens speelden is dit voor meer dan negen op tien (15.0%) vrouwen zelden. Zes maal meer mannen (6.8%) dan vrouwen (1.1%) spelen maandelijks of frequenter voor geld op deze speelautomaten. Het occasioneel spelen gebeurt bij 3.5% van alle mannen tegenover slechts 0.4% vrouwen. Het wekelijks spelen vinden we bij 2.7% mannen terug, bij de vrouwen maar in 0.5% van de seksegenoten. Het dagelijks spelen komt bij zowel mannen (0.6%) als bij vrouwen (0.2%) vrij weinig voor. De verschillen die we naar geslacht terugvinden zijn in mindere mate (p <.05) geldend. Dit is voor de deelpopulaties volgens onderwijsniveau : dit is alleen zo voor het secundair onderwijs. In het hoger onderwijs vinden we geen significante geslachtsverschillen terug.
De significante verschillen die we naar onderwijsniveau terugvinden gaan even sterk op voor mannen (p <.001) als voor vrouwen (p <.001). Studenten van het hoger onderwijs spelen niet alleen minder, maar ook minder frequent dan leerlingen van het secundair onderwijs. Bijna negen op tien spelers (14.9%) van het hoger onderwijs doen het eerder zelden (12.8%). In het secundair bedraagt het aandeel van de zelden spelers maar driekwart (24.9%) op de totale groep van spelers (31.6%).
Het maandelijks spelen komt in het secundair onderwijs bij 3.0% van de leerlingen voor, in het hoger onderwijs is dit maar één derde (1.2%). Regelmatig spelen komt vier maal meer in het secundair (2.8%) dan in het hoger onderwijs (0.7%) voor. Het dagelijks spelen, weliswaar beperkt tot een aantal respondenten, treffen we hoofdzakelijk in het secundair onderwijs (0.9%) aan.

De significante verschillen naar leeftijd, die even uitgesproken zijn bij zowel mannen (p <.001) als vrouwen (p <.001), vinden we niet terug in het secundair onderwijs. Enkel in het hoger onderwijs (p <.05) en bij vrouwen van het hoger onderwijs (p <.05) vinden we minder uitgesproken significante verschillen naar leeftijd. De rangcorrelatie (n=1979, Kendall tau: -.15022, p< .001) van deze significante verschillen is echter te zwak om over deze licht negatieve correlatie enig verband te kunnen uitspreken. We merken wel dat in de vroege en middenadolescentie jongeren frequenter spelen dan diegene van de late adolescentie.

7.2.3. Wanneer spelen op speelautomaten ?

We vroegen aan de respondenten die aangaven ooit wel eens op speelautomaten voor geld te hebben gespeeld (of dit nog steeds doen) wanneer ze dit dan deden. De gegeven percentages betreffen enkel de spelers op speelautomaten. De respondenten die aangaven nog nooit op deze automaten voor geld te hebben gespeeld werden buiten beschouwing gelaten. Van de 434 respondenten die op deze vraag bevestigend antwoordden zegde nagenoeg de helft (49.5%) dat ze dit voornamelijk tijdens de vakantie doen. Dit verklaart gedeeltelijk het grote percentage zelden spelers. Eén op drie (34.6%) spelers doen dit tijdens het weekend en één op vijf (20.5%) zegden ‘s avonds wel eens voor geld op een speelautomaat te spelen. Het spelen tijdens de kermis gebeurt door één op zes (15.2%) onder hen. Tijdens of voor en na de lessen op school wordt door 8.2% gespeeld, hetgeen één op twaalf spelers betekent. De helft van deze groep (4.1%) speelt overdag tijdens schoolpauzes. Overdag tijdens de schooluren gebeurt het door 2.5% van de spelers. Opvallend is dat maar 1.6% van de spelers aangeeft voor en na de schooltijd op speelautomaten voor geld te spelen. 6.0% van de spelers geeft aan sporadisch te spelen, maar specificeert niet wanneer dit dan hoofdzakelijk gebeurt. Twee respondenten (0.5%) zeggen enkel te spelen bij verveling. Eén jongere zegt alleen te spelen tijdens carnaval.

Eén derde van de respondenten die spelen noemt meer dan één moment op wanneer ze voor geld spelen. Gemiddeld werden 1.3 antwoorden op deze vraag genoteerd.

7.2.4. Waar spelen op speelautomaten ?

We vroegen de respondenten die voor geld op speelautomaten speelden niet alleen wanneer ze voor geld spelen, maar ook waar ze dit dan doen. Van de 435 respondenten die deze vraag beantwoordden zeggen ruim de helft van diegenen die spelen, dit in een café of taverne (51.2%) te doen. De gegeven percentages betreffen enkel de spelers op speelautomaten. De respondenten die aangaven nog nooit op deze automaten voor geld te hebben gespeeld werden buiten beschouwing gelaten. Eén op twee (51.0%) spelers geeft aan in een lunapark te spelen. Ongeveer één op vijf (18.2%) spelers doet dit in een kantine. Het aandeel spelers dat voor geld op deze automaten in een jeugdhuis speelt, bedraagt één op twaalf (8.3%).

Voor geld spelen op de kermis komt voor bij 7.4% van de spelende adolescenten. Op speelautomaten in een casino spelen wordt door 3.7% spelers vermeld. Slechts 1.6% van de spelers van een bingo en dergelijke geven aan dit in een winkel(centrum) te doen. Bijna de helft van de spelers geeft aan op meer dan één plaats voor geld te spelen. Het gemiddeld aantal antwoorden op deze vraag bedraagt hierdoor 1.4.

7.2.5. Voor hoeveel geld spelen op speelautomaten ?

We vroegen aan de respondenten hoeveel geld ze gemiddeld aan speelautomaten uitgeven tijdens de week (van maandagmorgen 07.00 uur tot vrijdagavond 18.00 uur) en tijdens het weekend (van vrijdagavond 18.00 uur tot maandagmorgen 07.00 uur). Op basis van deze vraag was het voor ons mogelijk, rekening houdend met het aantal respondenten die aangaven voor geld te spelen op speelautomaten, na te gaan hoeveel geld zij aan deze automaten spenderen (zowel in zijn totaliteit per week als tijdens de weekdagen en de weekenddagen). Doordat op deze vraag eveneens jongeren konden antwoorden die niet voor geld op speelautomaten spelen, verkozen we de groep te beperken tot de jongeren die expliciet aangaven voor geld te spelen (cfr. 7.1).
Zoals we in tabel 7.3. zien, gaven ongeveer de helft (52.4%) van de respondenten die ooit voor geld op speelautomaten speelden de voorbije week, geen enkele frank uit aan dit soort spel.
Eén op vijf (20.4%) spelers gaf gemiddeld minder dan 100 fr. per week uit. Bij één op zes (15.7% spelers schommelde dit bedrag tussen de 100 fr. en 250 fr.. Voor één op elf (8.8%) is dit van 251 tot 500 fr.. Dit wil zeggen dat meer dan negen op tien spelers maximaal voor 500 fr. speelden. Het gemiddeld meer geld spenderen per week gebeurde maar bij slechts enkele respondenten (n= 9).

tabel 7.3.: besteding van geld aan speelautomaten tijdens week- en weekenddagen

	Totaal		Tijdens de week		Tijdens het weekend	
	n	%	n	%	n	%
geen :	167	**52.4**	238	**69.4**	188	**54.3**
<100 fr. :	65	**20.4**	74	**21.6**	100	**28.9**
100 - 250 fr. :	50	**15.7**	20	**5.8**	45	**13.0**
251 - 500 fr. :	28	**8.8**	7	2.0	5	1.4
501 - 750 fr. :	3	0.9	2	0.6	3	0.9
751- 1.000 fr. :	1	0.3	1	0.3	3	0.9
1.001 - 1.500 fr. :	4	1.2	0	0.0	1	0.3
1.501 - 2.500 fr. :	0	0.0	1	0.3	0	0.0
>2.501 fr. :	1	0.3	0	0.0	1	0.3
Totaal :	**319**	**100.0**	**343**	**100.0**	**346**	**100.0**

Bestuderen we deze uitgaven van de spelers in functie van het moment van spelen, dan zien we dat tijdens de weekdagen zeven op tien spelers de voorbije week niet speelden, tegenover ongeveer de helft (54.3%) in het weekend. Van diegene die tijdens de week speelden (30.6%) spendeerde bijna driekwart (21.6%) nog geen honderd frank aan speelautomaten. Dit komt overeen met één op vijf spelers die ooit voor geld op speelautomaten speelden. Slechts één op twintig besteedde tussen de 100 en 250 fr. tijdens de week aan speelautomaten.
In het weekend merken we dat er niet alleen meer voor geld gespeeld werd, maar dat er ook voor meer geld gespeeld wordt. Van de 45.7% respondenten die in het weekend, voorafgaand aan de bevraging, speelden zijn er bijna twee op drie (28.9%) die voor minder dan 100 fr. speelden. Ruim één op vier spelers speelde voor 100 tot 250 fr.. Op de totale groep spelers betekent dit nog altijd één op acht spelers. Het aantal spelers dat, zowel tijdens de weekdagen als tijdens de weekenddagen, meer dan 500 fr. uitgaf aan speelautomaten is beperkt tot een beperkt aantal respondenten. Bij diegenen die spelen is er een duidelijk verband (n=319, Kendall tau: .42966, p<.001) te vinden tussen de hoeveelheid geld die spelers tijdens de weekdagen uitgaven aan speelautomaten en de hoeveelheid geld die spelers tijdens de

weekenddagen uitgaven aan speelautomaten. Met andere woorden spelers die tijdens de weekdagen een hoger bedrag uitgeven, hebben een hogere kans om ook tijdens de weekdagen een hoger bedrag aan speelautomaten te spenderen. Dit verband is meer uitgesproken bij vrouwen (n=123, Kendall tau: .47712, p<.001) dan bij mannen (n=195, Kendall tau: .37460, p<.001). Dit geslachtsgebonden verband is meer uitgesproken in het secundair onderwijs (vrouwen : Kendall tau: .48005, n=52 ; mannen : Kendall tau: .35355, n=110) dan in het hoger onderwijs (vrouwen : Kendall tau: .404669, n=71 ; mannen : Kendall tau: .37715, n=85).

Het bedrag bij het spelen voor geld op speelautomaten verschilt bij de spelers significant naar zowel geslacht (p <.01), onderwijsniveau (p <.001) als naar leeftijd (p <.001).

Niet alleen spelen meer mannen dan vrouwen, indien mannen spelen gebeurt dit frequenter en zoals uit tabel 7.4. blijkt, spelen ze voor meer geld dan vrouwen. Van de 195 mannen die op speelautomaten spelen, gaven ongeveer vier op tien (43.6%) hieraan per week gemiddeld geen geld. Van de 123 vrouwen die ooit wel eens speelden, gaven twee op drie (65.9%) onder hen voorbije week geen geld uit aan deze toestellen. Drie maal meer mannen (21.0%) dan vrouwen (7.3%) speelden gemiddeld per week voor 100 tot 250 fr. Dubbel zoveel mannen (11.4%) dan vrouwen (4.9%) verspeelden tussen de 251 en 500 fr. Het spelen van meer dan 500 fr., wat zelden voorkomt verschilt nauwelijks naar geslacht. In het hoger onderwijs vinden we minder uitgesproken geslachtsverschillen (p< .05) terug. In het secundair onderwijs vinden we helemaal geen significante verschillen naar geslacht terug.

De significante verschillen die we naar onderwijsniveau (p <.001) terugvinden, zijn minder uitgesproken voor mannen (p <.05) en vrouwen (p <.01). Niet alleen minder studenten van het hoger onderwijs spelen op speelautomaten, ze spelen ook minder frequent (cfr. tabel 7.2.) en voor minder geld dan leerlingen van het secundair onderwijs. Ongeveer één op drie (37.6%) spelers van het secundair onderwijs zegt de voorbije week geen geld te hebben uitgegeven aan speelautomaten tegenover twee op drie (67.5%) van het hoger onderwijs. Eén kwart (25.2%) van de leerlingen die voor geld speelde, gaf de voorbije week aan deze speelautomaten tot 100 fr. uit. In het hoger onderwijs is deze verhouding één op zes (15.3%) respondenten. Bijna dubbel zo veel leerlingen (19.8%) als studenten (11.5%) gaven de voorbije week tussen de 100 en 250 fr. uit aan deze toestellen. Voor de bedragen van 251 fr. tot 500 fr. zijn er zelfs drie maal zoveel leerlingen (13.0%) als studenten (4.5%).

tabel 7.4. : voor hoeveel geld gemiddeld speelt respondent per week op speelautomaten ? (%)

spelen voor geld (gemiddeld per week) (n=)	totaal (319)	SO (162)	HO (157)	♂ (195)	♀ (123)	<14 jaar (40)	14-15 jaar (48)	16-17 jaar (63)	18 jaar (60)	19 jaar (52)	20 jaar (34)	21-22 jaar (22)
geen :	52.4	37.6	67.5	43.6	65.9	40.0	37.5	46.0	50.0	69.2	64.7	72.7
< 100 fr. :	20.4	25.2	15.3	21.0	19.5	32.5	27.0	22.2	15.0	17.4	11.8	13.6
100 fr. - 250 fr. :	15.7	19.8	11.5	21.0	7.3	17.5	18.8	12.7	20.0	11.5	17.6	9.2
251 fr. - 500 fr. :	8.8	13.0	4.5	11.4	4.9	5.0	14.6	17.5	8.3	1.9	5.9	0.0
501 fr. - 750 fr. :	0.9	1.9	0.0	1.0	0.8	0.0	0.0	0.0	5.0	0.0	0.0	0.0
751. fr. - 1.000 fr. :	0.3	0.6	0.0	0.5	0.0	0.0	2.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
1.001 fr. - 1.500 fr. :	1.2	1.9	0.6	1.0	1.6	5.0	0.0	1.6	0.0	0.0	0.0	4.5
1.501 fr. - 2.500 fr. :	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
> 2.500 fr. :	0.3	0.0	0.6	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	1.7	0.0	0.0	0.0
Totaal :	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

De significante verschillen naar leeftijd (p<.001) die even uitgesproken zijn bij vrouwen (p <.001), vinden we in de overige subgroepen (mannen, secundair en hoger onderwijs) niet terug. De rangcorrelatie van de totale groep spelers (n=319, Kendall tau: -.17246, p< .001) is echter te zwak om op basis van deze licht negatieve correlatie van enig verband te kunnen spreken. We merken wel dat in de vroege en middenadolescentie jongeren per week meer geld besteedden aan speelautomaten dan diegenen van de late adolescentie.

7.3. Kaartspelen voor geld ?

7.3.1. Voor geld kaarten of niet ?

Van de ongeveer één op vijf (19.7%) jongeren die voor geld kaartspelen (cfr. tabel 7.1.) komen gelijkaardige significante verschillen (p<.001) naar geslacht voor. Meer dan één op vier (27.4%) mannen heeft wel eens voor geld gekaart. Bij de vrouwen bedraagt deze verhouding één op acht (12.4%). Dit geslachtsverschil vinden we even uitgesproken terug in zowel het secundair (p<.001) als in het hoger (p<.001) onderwijs. Eén op vier (24.6%) jongens tegenover één op tien (10.4%) meisjes van het secundair onderwijs kaarten wel eens voor geld (of hebben dit ooit wel eens gedaan). In het hoger onderwijs bedraagt de life time prevalence bij mannen bijna één op drie (29.9%) tegenover ongeveer één op acht vrouwen (13.4%).
Naar onderwijsniveau vinden we bij het kaarten voor geld geen significante verschillen.
Bestuderen we de leeftijd, dan stellen we vast dat er zich voor de totale respondentengroep ook geen significante verschillen voordoen. Enkel in het secundair onderwijs (p<.05) en bij mannen (p<.05) vinden we eerder zwakke significante verschillen terug. Op de jongste (11.7%) leeftijdsgroep na schommelt het aantal kaartspelers rond de één op vijf.

7.3.2. De frequentie van kaartspelen

Uit de resultaten van de frequentie van het kaartspelen, zoals in tabel 7.5. weergegeven, blijkt dat drie op vier jongeren die voor geld kaarten dit eerder zelden (14.7%) doen. Slechts één op zes spelers (3.1%) kaart maandelijks. Het regelmatige spelen treffen we bij 1.1% respondenten aan en het dagelijks spelen bij 0.7%. Dit betekent dat ongeveer één op tien kaartspelers dit wekelijks tot dagelijks doet.

tabel 7.5. : frequentie kaartspelen voor geld

Frequentie kaartspelen (voor geld) (%)	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
Niet spelen :	80.3	81.4	79.7	72.6	87.6	88.3	81.3	76.8	77.6	80.9	79.9	78.0
Zelden spelen:	14.7	13.3	15.6	20.0	9.8	6.3	13.3	19.2	16.8	15.3	13.9	17.5
Occasioneel spelen (1x/maand)	3.1	3.2	3.1	4.3	2.0	3.7	2.7	2.4	3.6	2.4	4.2	3.5
Regelmatig spelen (wekelijks)	1.1	1.6	0.8	1.9	0.4	1.7	2.3	1.2	1.0	0.7	0.8	1.0
Dagelijks spelen :	0.7	0.5	0.8	1.2	0.2	0.0	0.4	0.4	1.0	0.7	1.2	0.0
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

De frequentie van het kaartspelen voor geld verschilt significant naar zowel geslacht (p<.001) als naar leeftijd (p <.05).

Mannen kaarten niet alleen meer dan vrouwen (zie tabel 7.1.), ze doen dit ook frequenter. Van de 27.4% mannen die ooit wel eens voor geld kaartspelen, gebeurt dit bij driekwart (20.0%) eerder zelden. Bij de 12.4% vrouwen die ooit kaarten is deze verhouding zelden spelers gelijklopend, nl. acht op tien (9.8%) zeggen dit eerder zelden te doen. Driemaal meer mannen (7.4%) dan vrouwen (2.6%) kaarten maandelijks of frequenter voor geld. Het occasioneel spelen gebeurt dubbel zo vaak bij mannen (4.3%) als bij vrouwen (2.0%). Van diegenen die voor geld kaarten, gebeurt dit aldus bij één op zes mannen en vrouwen maandelijks. Het wekelijks spelen vinden we bij 1.9% mannen terug, bij de vrouwen gebeurt dit maar bij 0.4%. Dit betekent dat verhoudingsgewijs van de spelersgroep dubbel zoveel mannen dan vrouwen wekelijks voor geld kaarten, nl. één op vijftien mannen tegenover ongeveer één op dertig vrouwen. Het dagelijks spelen komt bij zowel mannen (1.2%) als vrouwen (0.2%) vrij weinig voor. De verschillen die we naar geslacht terugvinden zijn in even sterke mate geldend voor de subgroepen secundair ($p < .001$) en hoger ($p < .001$) onderwijs. Naar onderwijsniveau vinden we geen significante verschillen.
De significante verschillen naar leeftijd zijn in tegenstelling tot de resultaten van de gehele onderzochte populatie (n=2000, Kendall tau: .03258, $p < .05$) meer uitgesproken in het secundair onderwijs. De rangcorrelatie (n=788, Kendall tau: .10417, $p < .001$) van het secundair onderwijs is echter te zwak om van enig verband te kunnen spreken tussen de leeftijd van de spelers en de frequentie van het kaartspelen. Dit significant verschil is eveneens geldig voor zowel jongens (n=451, Kendall tau: .10433, $p < .001$) als meisjes (n=336, Kendall tau: .12201, $p < .001$) van dit secundair onderwijs. Voor het hoger onderwijs en bij vrouwen vinden we geen significante verschillen naar leeftijd. Daarentegen vinden we wel een minder uitgesproken significant verschil bij mannen (Kendall tau: .07009, $p < .05$).

7.4. Meespelen met kansspelen van de nationale loterij ?

7.4.1. Met kansspelen van de nationale loterij meespelen of niet ?

Bij de ongeveer één op drie (30.6%) jongeren die speelt (cfr. tabel 7.1.) zijn er geen significante verschillen naar geslacht, naar onderwijsniveau of naar leeftijd. Enkel in het hoger onderwijs vinden we naar leeftijd een significant, maar niet sterk uitgesproken verschil ($p < .05$). In het hoger onderwijs speelt van de 18 jarigen één op vier (25.8%) wel eens met kansspelen van de nationale loterij tegenover een life time prevalence van 37.5% bij de oudste leeftijdsgroep. Met andere woorden speelt in het hoger onderwijs bij de oudste leeftijdsgroep de helft meer adolescenten met kansspelen van de nationale loterij dan bij de jongste leeftijdsgroep (in dit geval de 18 jarigen).

7.4.2. De frequentie van het meedoen met kansspelen van de nationale loterij

Uit de resultaten van de frequentie van het meedoen met kansspelen van de nationale loterij (30.5%), zoals in tabel 7.6. is weergegeven, blijkt dat bijna zeven op tien lottospelers dit eerder zelden (21.0%) doen. Eén op acht spelers (3.8%) probeert maandelijks via kansspelen van de nationale loterij geld te winnen. Het regelmatige spelen treffen we bij 5.5%

respondenten aan en het dagelijks spelen bij 0.2%. Dit betekent dat ongeveer één op vijf lottospelers dit minstens wekelijks doet.

tabel 7.6. : frequentie spelen met de nationale loterij

Frequentie spelen de nationale loterij (voor geld) (%)	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
Niet spelen :	69.5	69.0	69.7	66.8	72.1	80.5	70.2	67.2	74.3	70.8	65.4	62.5
Zelden spelen :	21.0	20.9	21.1	19.9	21.9	10.5	21.4	21.8	17.4	21.6	24.4	21.5
Occasioneel spelen (1x/maand)	3.8	4.0	3.7	5.2	2.5	3.7	3.4	4.9	2.6	4.1	3.7	5.5
Regelmatig spelen (wekelijks)	5.5	5.8	5.3	7.8	3.4	5.3	4.2	6.1	5.7	3.5	6.5	9.5
Dagelijks spelen :	0.2	0.3	0.2	0.3	0.1	0.0	0.8	0.0	0.0	0.0	0.0	1.0
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

De frequentie van het meedoen met kansspelen van de nationale loterij verschilt licht significant naar geslacht (p <.01). Mannen die met kansspelen van de nationale loterij meedoen, spelen frequenter dan vrouwen. Van de 33.2% mannen die op deze kansspelen spelen, gebeurt dit bij drie op vijf (19.9%) eerder zelden. Bij de 27.9% vrouwen die ooit wel eens speelden is dit bijna vier op vijf (21.9%) vrouwen. Dubbel zoveel mannen (13.3%) dan vrouwen (6.0%) spelen aldus maandelijks of frequenter voor geld op deze speelautomaten. Het occasioneel spelen gebeurt bij 5.2% van alle mannen tegenover slechts 2.5% vrouwen. Dit komt overeen met het maandelijks spelen van één op zes mannelijke lottospelers, tegenover één op elf vrouwelijke lottospelers. Het wekelijks spelen vinden we bij 7.8% mannen terug, hetgeen bijna één op vier mannelijke lottospelers betekent. Bij de vrouwen vinden we maar 3.4% die wekelijks aan kansspelen van de nationale loterij meedoet, wat één op acht vrouwelijke lottospelers behelst. Het dagelijks spelen komt bij zowel mannen (0.3%) als bij vrouwen (0.1%) vrij weinig voor.
Naar onderwijsniveau vinden we geen significante verschillen terug.
Naar leeftijd stellen we niet sterk uitgesproken significante verschillen vast (n=2009, Kendall tau: .03367, p<.05). Deze rangcorrelatie is te zwak om van enig verband te kunnen spreken tussen de frequentie van het meedoen aan de 'lotto' en de leeftijd van de respondent. Op de jongste (80.5%) en oudste (62.5%) leeftijdsgroep na schommelt het percentage niet lottospelers rond 70%. Het percentage zelden spelers situeert zich, de jongste leeftijdgroep buiten beschouwing gelaten, rond de 20%. Het aandeel occasionele spelers is op de oudste leeftijdsgroep na ongeveer 4%. Er zijn tussen de 5% en 6% regelmatige spelers, enkel in de oudste leeftijdsgroep stijgt het aandeel regelmatige lottospelers tot één op tien (9.5%).
Aan de hand van de meer uitgesproken significante verschillen die we inzake de leeftijd enkel in het hoger onderwijs (n=1210, Kendall tau: .08660, p<.0001) en bij mannen van het hoger onderwijs (n=515, Kendall tau: .11737, p<.001) vaststellen, kunnen we eenzelfde tendens waarnemen. Minder uitgesproken verschillen naar leeftijd vinden we bij zowel meisjes van het secundair onderwijs (n=337, Kendall tau: .09950, p<.01) als vrouwen van het hoger onderwijs (n=693, Kendall tau: .05212, p<.05) terug.

7.5. Weddenschappen aangaan met vrienden voor geld ?

7.5.1. Wedden voor geld of niet ?

Bij ongeveer één op drie (34.2%) jongeren die wedden, zoals in tabel 7.1 te zien is, vinden we significante verschillen (p<.001) naar zowel geslacht, onderwijsniveau als leeftijd. Meer dan vier op tien (41.8%) mannen hebben wel eens voor geld gewed. Bij de vrouwen bedraagt deze verhouding één op vier (27.1%). Dit geslachtsverschil vinden we even uitgesproken terug in hoger (p < .001) onderwijs, maar minder uitgesproken in het secundair (p<.05) onderwijs. Bijna de helft (45.6%) van de mannelijke leerlingen tegenover één op drie (34.6%) vrouwelijke leerlingen van het secundair onderwijs wedt wel eens voor geld (of hebben dit ooit wel eens gedaan). In het hoger onderwijs bedraagt de life time prevalence bij mannen bijna vier op tien mannen (38.5%) tegenover bijna één op vier vrouwen (23.5%).
Ook naar onderwijsniveau vinden bij wedden voor geld significante verschillen (p<.001). Eén vierde meer leerlingen (40.9%) dan studenten (29.8%) geven aan ooit in hun leven voor geld te hebben gewed. Dit significant verschil is enkel, weliswaar minder uitgesproken, vast te stellen bij vrouwen (p<.01). Een op drie (34.6%) meisjes uit het secundair wedden ooit wel eens voor geld tegenover één op vier (23.5%) vrouwen van het hoger onderwijs.
Bestuderen we de leeftijd, dan stellen we dat zich ook hier significante verschillen voordoen (p<.001). In de jongste leeftijdsjaren van de vroege adolescentie wedt één op vier (26.4%) jongeren wel eens voor geld. In de middenadolescentie zien we dat bijna één op twee (47.4%) jongeren wel eens voor geld heeft gewed. Op het einde van de midden en tijdens de late adolescentie zakt dit percentage van ongeveer één derde (35.5%) bij 18 jarigen naar praktisch één vijfde (22.2%) bij 21-22 jarigen. Nochtans moeten we bemerken dat we in het hoger onderwijs geen enkel significant verschil vinden naar leeftijd toe. Daarentegen zijn de significante verschillen in het secundair onderwijs (p< .001) even sterk verschillend als in de totale onderzochte populatie, maar minder uitgesproken als we de jongens (p<.01) en de meisjes (p<.01) afzonderlijk bestuderen. De verschillen betreffende de leeftijd zijn nog minder uitgesproken voor beide geslachten, met name zowel bij mannen(p<.05) als bij vrouwen (p<.05).

7.5.2. De frequentie van wedden

Bekijken we de frequentie van het wedden voor geld, zoals in tabel 7.7. is aangegeven, dan stellen we vast dat meer dan vier op vijf jongeren die voor geld wedden dit eerder zelden (29.8%) doen. Slechts één op acht spelers doet dit maandelijks of meer. Eén op elf (3.1% van de adolescenten) wedders doen dit eerder occasioneel. Het regelmatige wedden treffen we bij 0.9% respondenten aan en het dagelijks weddenbij 0.4%.
De frequentie van het wedden voor geld verschilt significant naar geslacht (p <.001). Zoals reeds uit tabel 7.1. blijkt, wedden mannen meer dan vrouwen. Uit tabel 7.7. blijkt dat indien zij wedden, dit ook frequenter gebeurt. Van de 41.8% mannen die weddenschappen aangaan, doen vier op vijf (34.6%) dit eerder zelden. Bij de 27.1% vrouwen die ooit wel eens wedden is dit meer dan negen op tien (25.4%). Vier maal meer mannen (7.2%) dan vrouwen (1.8%) wedden aldus maandelijks of frequenter voor geld. Het occasioneel wedden gebeurt bij 4.8% van alle mannen tegenover slechts 1.4% vrouwen. Dit komt overeen met één op negen

mannen die occasioneel een weddenschap aangaan tegenover één op twintig vrouwen. Het wekelijks wedden vinden we bij 1.6% mannen (of één op vijfentwintig wedders) terug, bij de vrouwen is dit maar 0.2%. Het dagelijks wedden komt zowel bij mannen (0.8%) als bij vrouwen (0.1%) eerder zelden voor. We vinden voor het hoger onderwijs (p< .001) gelijkaardige significante verschillen terug. Voor het secundair onderwijs (p< .05) zijn deze verschillen minder uitgesproken.

tabel 7.7. : frequentie wedden

Frequentie weddenschappen (voor geld) (%)	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
Niet spelen :	**65.8**	**59.1**	**70.2**	**58.2**	**72.9**	**73.5**	**52.7**	**52.6**	**64.5**	**69.4**	**70.8**	**77.8**
Zelden spelen:	**29.8**	**33.8**	**27.2**	**34.6**	**25.4**	**23.1**	**38.7**	**38.2**	**31.6**	**27.7**	**27.6**	**19.7**
Occasioneel spelen (1x/maand)	**3.1**	**5.1**	**1.7**	**4.8**	**1.4**	**1.7**	**6.6**	**7.6**	**1.5**	**2.4**	**0.8**	**2.0**
Regelmatig spelen (wekelijks)	**0.9**	**1.1**	**0.7**	**1.6**	**0.2**	**1.7**	**0.8**	**0.8**	**1.8**	**0.5**	**0.4**	**0.5**
Dagelijks spelen :	**0.4**	**0.9**	**0.2**	**0.8**	**0.1**	**0.0**	**1.2**	**0.8**	**0.6**	**0.0**	**0.4**	**0.0**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Naar onderwijsniveau (p< .001) vinden we eveneens significante verschillen terug.
Vier op vijf (33.8%) leerlingen van het secundair onderwijs die aangeven in hun leven wel eens voor geld (40.9%) te hebben gewed, doen dit zelden. In het hoger onderwijs (29.8%) bedraagt het aandeel zelden wedden ruim negen op tien (27.2%) van de respondenten die zegden ooit wel eens voor geld een weddenschap te hebben aangegaan. Studenten van het hoger onderwijs wedden niet alleen minder, maar ook minder frequent dan leerlingen van het secundair onderwijs. Eén op acht (5.1%) leerlingen zegt occasioneel te wedden. In het hoger onderwijs is dit één op twintig (1.7%) studenten die wel eens wedden. Het regelmatig wedden bedraagt in het secundair onderwijs 1.1% tegenover 0.7% in het hoger onderwijs. Het dagelijks wedden komt zowel in het secundair (0.9%) als in het hoger (0.2%) onderwijs vrij zelden voor. Naar onderwijsniveau worden enkel bij de subgroep vrouwen significante verschillen (p< .01) gevonden. Bij de mannen worden er geen significante verschillen gevonden.
Naar leeftijd worden er eveneens significante verschillen (n= 2011, Kendall tau: -.08998, p<.001) teruggevonden. De rangcorrelatie van deze verschillen is echter te zwak om van enig verband tussen de frequentie van weddenschappen en leeftijd van de respondenten te kunnen spreken. Deze verschillen zijn even uitgesproken in het secundair onderwijs (n= 797, Kendall tau: -.12749, p< .001), het hoger onderwijs (n= 1214, Kendall tau: -.07436, p< .001) als bij vrouwen (n= 1028, Kendall tau: -.10016, p< .001). Enkel bij mannen (p <.05) en eveneens bij mannen (p< .01) en bij vrouwen (p< .01) van het hoger onderwijs (p <.05) vinden we minder uitgesproken significante verschillen naar leeftijd. We merken wel dat in de vroege en middenadolescentie jongeren frequenter weddenschappen aangaan dan diegenen van de late adolescentie.

7.6. Combinaties van het spelen voor geld

In onderstaande tabel 7.8. worden voor de verschillende combinaties van spelen of wedden voor geld het aantal respondenten per combinatie van spel of weddenschap weergegeven. Door de nooit-spelers uit de berekeningen weg te laten, verkrijgen we een beeld hoe de verschillende soorten spelen of weddenschappen voor geld samen voorkomen.

De helft van de spelers geeft aan zich te beperken tot één soort spel. Opvallend hierbij is dat ongeveer één op vijf spelers aangeeft enkel met de lotto mee te doen of alleen voor geld te wedden. Eén op drie (33.4%) jongeren geeft aan op twee wijzen voor geld te spelen. Ongeveer één op tien (11.5%) jongeren speelt op drie manieren voor geld. Slechts één op twintig (4.8%) spelende adolescenten doet dit op de vier besproken wijzen. Hieruit kunnen we concluderen dat het spelen voor geld bij jongeren zich voornamelijk beperkt tot één of een combinatie van twee soorten spelen voor geld.
Gaan we het gecumuleerd spelen van gokspelen na, dan stellen we vast dat de combinaties lotto - weddenschap (19.7%), kaarten - weddenschap (18.6%) en speelautomaten - weddenschap (18.2%) door één op vijf spelers wordt beoefend. De combinaties speelautomaten - kaarten (11.8%), speelautomaten - lotto (14.9%) en kaarten - lotto (13.5%) gebeuren door minder spelers, nl. één op zeven tot één op negen.

tabel 7.8. : gecombineerd spelen voor geld

Gecombineerd spelen voor geld	**enkel de spelers**		**gecumuleerd**
	Aantal	percentage	spelen [3]
enkel speelautomaten :	88	7.1	34.2
enkel kaarten :	68	5.5	31.8
enkel lotto :	239	19.3	49.5
enkel wedden:	229	18.4	55.3
één soort spelen voor geld :	**624**	**50.3**	
speelautomaten + kaarten :	28	2.3	11.8
speelautomaten + lotto :	64	5.1	14.9
speelautomaten + wedden :	83	6.7	18.2
kaarten + lotto :	48	3.9	13.5
kaarten + wedden :	91	7.3	18.6
lotto + wedden :	101	8.1	19.7
twee soorten spelen voor geld:	**415**	**33.4**	
speelautomaten + kaarten + lotto :	19	1.5	6.3
speelautomaten + kaarten + wedden :	40	3.2	8.0
speelautomaten + lotto + wedden :	44	3.5	8.3
kaarten + lotto + wedden :	41	3.3	8.1
drie soorten spelen voor geld:	**144**	**11.5**	
speelautomaten + kaarten + lotto + wedden			
vier soorten spelen voor geld:	**60**	**4.8**	**4.8**

Ongeveer één op twaalf spelers geeft aan in zijn leven wel eens voor geld te hebben gespeeld via speelautomaten - kaarten - weddenschap (8.0%) of speelautomaten - lotto - weddenschap (8.3%) of kaarten - lotto - weddenschap.

[3] Onder gecumuleerd spelen verstaan we de som van het percentage van de gegeven combinatie en van de percentages van deze combinatie, aangevuld met de andere mogelijkheden, bv. zo is het gecumuleerd gebruik van kaarten en wedden 18.6 %. Dit percentage wordt gevormd door alle groepen waarin minstens beide gokspelen voorkomen, nl. kaarten en wedden (7.3 %) bij de spelers van twee soorten spelen voor geld, speelautomaten, kaarten en wedden (3.2 %) en kaarten, de nationale loterijen en wedden (3.3 %) bij de spelers van drie soorten gokspelen en speelautomaten, wedden, nationale loterijen en wedden (4.8 %) bij de spelers van alle soorten gokspelen.

7.7. Samenvatting

Gokken wordt beschouwd als een risicogedrag bij jongeren. Er werd hen gevraagd of ze ooit speelden op speelautomaten, kaartspeelden, meededen met kansspelen van de nationale loterij of voor geld wedden. Gokken komt voor bij ongeveer drie op vijf respondenten. Er is een significant verschil tussen mannen en vrouwen : twee op drie mannen tegenover één op twee vrouwen geven aan ooit voor geld te hebben gespeeld. Ook op onderwijsniveau zijn er significante verschillen : twee op drie leerlingen tegenover één op twee studenten spelen wel eens voor geld. Gokken gebeurt het meest tijdens de middenadolescentie (bijna 7 op 10 bij 14- tot 17-jarigen).

Het spelen op **speelautomaten** komt bij ongeveer één op vijf respondenten voor. De algemene tendens komt bij spelen op speelautomaten tot uiting : er zijn meer mannen dan vrouwen die spelen, het komt dubbel zoveel voor bij leerlingen dan bij studenten. De mannen spelen ook frequenter dan de vrouwen. Het maandelijks spelen komt in totaal bij één op vijf respondenten voor : de verhouding mannen/vrouwen is echter 6/1. Regelmatig spelen komt niet zo vaak voor (1.6%), maar wel vier maal meer in het secundair dan in het hoger onderwijs. Het spelen op speelautomaten gebeurt voornamelijk in de vrije tijd. De helft van de respondenten zeggen in de vakantie te spelen. Minder dan één op twintig spelers doen dit tijdens de schoolpauzes. Er wordt voornamelijk op café (51.2%) en in lunaparken (51.0%) gespeeld.

Meer dan negen op tien spelers spendeerden hieraan de voorbije week maximaal 500 fr. Tijdens het weekend wordt er meer en voor hogere bedragen gespeeld. Wel is er een positief verband tussen wat jongeren besteden tijdens de week en tijdens het weekend.

Ook het **kaartspelen** wordt meer en frequenter door mannen gedaan. Er zijn dubbel zoveel mannen dan vrouwen die wekelijks voor geld kaarten, nl. één op vijftien tegenover één op dertig.

Ongeveer één op drie jongeren neemt deel aan **kansspelen van de nationale loterij**. Hier zien we enkel verschillen tussen mannen en vrouwen wat betreft de frequentie van het spelen: dubbel zoveel mannen (13.3%) dan vrouwen (6.0%) spelen maandelijks of frequenter op de 'lotto'. Over de verschillende leeftijdsgroepen constateren we een percentage van 5 à 6% regelmatige spelers, bij de oudste leeftijdsgroep is er een stijging tot 9.5%.

Er is eenzelfde tendens te merken bij **weddenschappen** : er wedden meer mannen dan vrouwen en meer leerlingen dan studenten. Weddenschappen aangaan gebeurt vooral tijdens de middenadolescentie. Mannen wedden ook frequenter dan vrouwen.

Slechts één op twintig adolescenten, die gokken, doet dit op de vier verschillende bevraagde wijzen. De helft van de spelers beperkt zich tot één soort spel. Ongeveer één op vijf spelers speelt enkel op de lotto.

8. DEVIANT GEDRAG ALS RISICOGEDRAG BIJ JONGEREN

Aan de jongeren werd gevraagd aan te duiden of ze aan één of meerdere van de volgende activiteiten hebben deelgenomen, nl. het aanbrengen van graffiti, het met opzet dingen vernielen (op straat, in school, e.a.), mensen lastig vallen op straat, zwartrijden met het openbaar vervoer (bus, trein, tram of metro), geld uit portefeuille van ouders halen zonder hun toestemming, het prijskaartje verwisselen in een winkel of iets meenemen uit een winkel zonder te betalen, het stelen van een (brom)fiets, het stelen uit een auto, het betrokken zijn in een vechtpartij en het dealen van drugs.

tabel 8.1. : voorkomen van deviant gedrag bij adolescenten (%)

DEVIANT GEDRAG	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
graffiti aanbrengen	6.4	9.4	4.5	6.9	5.9	9.2	6.2	8.1	8.0	4.5	3.2	5.5
met opzet dingen vernielen	12.2	16.3	9.6	12.4	12.1	10.1	17.4	15.6	4.0	7.0	9.9	13.0
mensen lastig vallen op straat	9.5	13.4	6.6	10.6	8.6	8.3	15.9	12.4	10.1	6.9	7.2	9.0
zwartrijden (bus, trein, tram of metro)	45.0	41.4	47.1	44.4	45.5	25.9	43.0	46.1	51.8	44.4	48.0	50.2
geld uit ouders portefeuille halen zonder toestemming	15.4	17.0	14.4	14.8	16.0	6.1	18.4	18.3	18.6	14.0	12.7	16.0
winkeldiefstal	18.6	24.4	14.9	21.7	16.0	12.2	23.7	24.1	22.5	13.1	14.3	17.5
(brom)fiets stelen	4.4	2.7	5.3	4.6	4.1	2.2	0.8	5.2	5.4	4.3	4.0	8.5
iets stelen uit auto	0.6	0.7	0.5	0.4	0.7	0.0	0.0	1.2	0.6	0.2	0.8	0.0
betrokken in een vechtpartij	17.2	20.8	14.8	19.7	14.7	14.4	19.3	21.4	21.7	13.9	15.5	16.0
drugs dealen	3.0	4.2	2.1	2.8	3.1	2.2	4.0	4.8	3.9	2.4	2.0	2.0

Uit de resultaten in tabel 8.1. blijkt dat bijna de helft (45.0%) van de adolescenten ooit wel eens zwart reden. Ongeveer één op vijf jongeren heeft wel eens iets uit een winkel gestolen (18.6%) of was betrokken in een vechtpartij (17.2%). Eén op zes (15.4%) jongeren geeft aan wel eens geld uit de portefeuille van zijn ouders te hebben gehaald zonder hun toestemming. Het met opzet dingen vernielen gebeurde door één op acht (12.2%) respondenten. Eén op tien (9.5%) jongeren geeft aan wel eens mensen op straat te hebben lastig gevallen. Het spuiten van graffiti (6.4%) en het stelen van een fiets (4.4%) wordt door ongeveer één op twintig jongeren vermeld. Drugs dealen (3.0%) en het stelen uit een wagen (0.6%) wordt door minder dan één op twintig adolescenten gerapporteerd.

8.1. Graffiti spuiten of niet ?

8.1.1. Life time prevalence van graffiti spuiten

Zoals reeds vermeld is het spuiten van graffiti een gedrag dat door ongeveer één op twintig (6.7%) jongeren wordt vermeld.
Het percentage aanbrengers van graffiti is niet significant verschillend naar onderwijsniveau en geslacht. We vinden wel significante verschillen naar leeftijd (n= 1981, Kendall tau: -.07061, p<.001). De licht negatieve rangcorrelatie is echter te zwak om van enig verband tussen graffiti spuiten en de leeftijd van de respondenten te kunnen spreken. Het graffiti spuiten komt het meest voor in de vroege (9.2% bij <14 jarigen) en midden (8.0% bij 18

jarigen) adolescentie. In de late adolescentie zakt het aandeel tot ongeveer één op twintig respondenten. Naar leeftijd vinden geen significante verschillen in het hoger en secundair onderwijs. Wel vinden we naar leeftijd significante verschillen bij vrouwen (n= 1028, Kendall tau: -.08867, p<.001) en minder uitgesproken bij mannen (n= 950, Kendall tau: -.04775, p<.05).
Bestuderen we het moment van voorkomen van dit gedrag (zie tabel 8.2.) dan merken we dat van de 6.4% graffiti spuiters meer dan de helft (3.5%) dit niet het voorbije jaar deden. Diegenen die het voorbije jaar graffiti spoten, deden het niet recent. Slechts één op vier (0.7%) graffiti spuiters van het voorbije jaar (2.9%) stelt dit gedrag de voorbije maand (0.3%) of de voorbije week (0.4%). Van alle spuiters van graffiti bedraagt dit ongeveer één op tien.

tabel 8.2. : voorkomen van graffiti spuiten bij adolescenten (%)

graffiti spuiten	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
totaal nooit voorgekomen :	**93.6**	**90.6**	**99.5**	**93.1**	**94.1**	**90.8**	**93.8**	**91.9**	**92.0**	**95.5**	**96.8**	**94.5**
niet het laatste jaar voorgekomen/ stoppers :	**3.5**	**4.7**	**2.6**	**3.6**	**3.4**	**4.4**	**3.8**	**4.5**	**4.7**	**3.3**	**2.4**	**3.5**
laatste jaar gedaan :	1.4	1.8	1.1	1.2	1.5	1.8	0.8	1.2	1.0	0.7	0.4	1.5
laatste 3 maanden gedaan :	0.8	1.6	0.4	1.0	0.7	2.2	0.8	1.2	1.0	0.5	-	0.5
laatste maand gedaan :	0.3	0.5	0.2	0.4	0.2	0.4	0.4	1.2	0.5	-	-	-
laatste week gedaan :	0.4	0.2	0.2	0.7	0.1	0.4	0.4	-	0.8	-	0.4	-
totaal het voorbije jaar voorgekomen :	**2.9**	**4.7**	**1.9**	**3.3**	**2.5**	**4.8**	**2.4**	**3.6**	**3.3**	**1.2**	**0.8**	**2.0**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Het moment van voorkomen is niet significant verschillend naar geslacht en onderwijsniveau. Wel zien we significante verschillen naar leeftijd. Tijdens de vroege en middenadolescentie is het aantal stoppers vrij stabiel (± 4.5%). In de late adolescentie zakt dit percentage naar ongeveer 3.5%.
Wel merken we dat dit gedrag tijdens het voorbije jaar meer voorkomt in de vroege (4.8% bij <14 jarigen) en midden (3.6% bij 16-17 jarigen) adolescentie dan in de late (2.0% bij > 20 jarigen) adolescentie. Binnen de verschillende fasen van de adolescentie zien we toch nog grote verschillen waardoor we niet echt een verband kunnen vaststellen. De rangcorrelatie (n= 1981, Kendall tau: -.07061, p<.001) is echter te zwak om van enig verband tussen leeftijd van de respondenten en het moment van graffiti spuiten te kunnen spreken.

8.1.2. Sociale omgeving tijdens het spuiten van graffiti

Van de 116 respondenten die ooit wel eens graffiti spoten, geeft de helft (51.7%, n= 60) aan dit enkel samen met een vriend te doen. Eén op drie (33.6%, n=39) graffiti spuiters zegt dit enkel in de aanwezigheid van de vriendengroep te doen. Eén op acht (12.9%, n=15) respondenten die ooit de spuitbus hanteerden, deed dit alleen. Eén respondent (0.9%) heeft dit gedrag zowel in vriendengroep als met beste vriend gesteld. Een andere respondent (0.9%) heeft het zowel alleen, met zijn vriend als met de vriendengroep eens gedaan. We kunnen gerust stellen dat dit gedrag hoofdzakelijk in de aanwezigheid van één of meerdere vrienden voorkomt.

8.1.3. Planmatigheid van het spuiten van graffiti

Op de vraag of het spuiten van graffiti eerder onbewust dan gepland gebeurde, antwoordden nagenoeg evenveel respondenten die ooit graffiti spoten, dat het gepland (n= 53, 46.1%) gebeurde als dat het hen gewoon overviel (n=60, 53.9%).

8.1.4. Motieven voor het spuiten van graffiti

Van de 105 respondenten die motiveerden waarom ze dit gedrag stelden, beweert ongeveer één op vijf van deze adolescenten dit te doen omdat ze het mooi vinden (21.9%, n= 23), omwille van de kick (21.0%, n= 22) of zomaar, zonder reden (18.1%, n= 19). Andere redenen om graffiti te spuiten zijn: door sociale druk (8.6%, n= 9), uit verveling (6.7%, n= 7), omdat het stoer staat (6.7%, n= 7), uit politieke overwegingen (6.7%, n= 7), omdat het toegelaten was (4.8%, n= 5), uit wraak of om zich af te reageren (2.7%, n= 2) of was dronken (1.9%, n=1). Eén respondent weet het niet meer waarom hij dit gedrag gesteld had.

8.2. Zwartrijden of niet ?

8.2.1. Life time prevalence van zwartrijden

Het zwartrijden dat bij 45.0% van de respondenten ooit wel eens gebeurde (of nog steeds gebeurt) is, zoals we uit tabel 8.1. kunnen afleiden, niet significant verschillend naar geslacht en onderwijsniveau. We vinden wel significante verschillen naar leeftijd (n= 1996, Kendall tau: .07668, p<.001). De lichte rangcorrelatie is echter te zwak om enig verband te vinden tussen het percentage zwartrijders en de leeftijd van de respondenten. Zwartrijden komt pas op het einde van de vroege adolescentie tot uiting. Bij de jongste leeftijdsgroep rijdt slechts één op vier (25.9%) jongeren wel eens zwart. Bij de 14-15 jarigen is dit al meer dan vier op tien (43.0%). In de midden en late adolescentie rijdt ongeveer één op twee jongeren wel eens zwart. Het percentage schommelt tussen 44.4% bij de 19 jarigen tot 51.8% bij de 18 jarigen.
Naar leeftijd vinden we geen significante verschillen in het hoger onderwijs. Daarentegen vinden we wel significante verschillen naar leeftijd in het secundair onderwijs (n= 775, Kendall tau:.21294, p<.001), bij mannen (n= 961, Kendall tau: .07614, p<.001) en minder uitgesproken bij vrouwen (n= 1032, Kendall tau: .08031, p<.01). Ook al merken we verschillen in de rangcorrelatie in deze subgroepen, de correlatie is te zwak om van enig verband tussen de leeftijd en het zwartrijden te kunnen spreken.
Bestuderen we het moment van voorkomen van dit gedrag (zie tabel 8.3.) dan blijkt dat van de 45.0% zwartrijders dit bij meer dan een kwart (12.9%) ervan niet het voorbije jaar is voorgekomen. Bij driekwart (32.1%) van de jongeren die zwartrijden, gebeurde dit het voorbije jaar. Van de jongeren die het voorbije jaar zwartreden, is dit bij één kwart (8.4%) de laatste week voorgekomen. Vier op tien (12.7%) van deze zwartrijders stelden dit gedrag het laatste jaar. Ongeveer één op vijf zwartrijders van het voorbije jaar stelde dit gedrag de laatste 3 maanden (5.6%) of de voorbije maand (5.4%). We kunnen stellen dat van diegenen die ooit zwart reden (45.0%) dit bijna bij één op drie (13.8%) eerder recent gebeurde (dit is ten minste de voorbije maand voorgekomen). Ook al hebben we de frequentie van voorkomen niet onderzocht, bovenstaande gegevens zouden kunnen wijzen op een vrij hoge frequentie. Specifiek onderzoek hieromtrent zal hierover uitsluitsel moeten geven.

tabel 8.3. : voorkomen van zwartrijden bij adolescenten (%)

zwartrijden	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
totaal nooit voorgekomen :	**55.0**	**58.6**	**52.9**	**55.6**	**54.5**	**74.1**	**57.0**	**53.9**	**48.2**	**55.6**	**52.0**	**49.8**
niet het laatste jaar voorgekomen/ stoppers :	**12.9**	**10.7**	**14.2**	**12.6**	**13.3**	**6.0**	**14.8**	**11.8**	**16.0**	**11.6**	**14.6**	**15.4**
laatste jaar gedaan :	12.7	10.9	13.7	12.4	12.9	6.5	9.0	15.4	13.2	13.8	15.9	14.4
laatste 3 maanden gedaan :	5.6	5.8	5.5	5.6	5.6	3.4	5.2	5.5	7.8	5.5	7.1	5.5
laatste maand gedaan :	5.4	5.5	5.3	5.4	5.2	2.2	7.0	4.7	5.7	5.7	4.8	4.5
laatste week gedaan :	8.4	8.5	8.4	8.4	8.5	7.8	7.0	8.7	9.1	7.8	5.6	10.4
totaal het voorbije jaar voorgekomen :	**32.1**	**30.7**	**32.9**	**31.8**	**32.2**	**19.9**	**28.2**	**34.3**	**35.8**	**32.8**	**33.4**	**34.8**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Het moment van voorkomen is niet significant verschillend naar geslacht en onderwijsniveau. Wel zien we significante verschillen naar leeftijd. Tijdens de vroege adolescentie stijgt voor de totale respondentengroep het percentage zwartrijders van een kwart (25.9%) bij de < 14 jarigen naar vier op tien (43.0%) bij 14- 15 jarigen. In de midden en late adolescentie schommelt dit rond de helft. Bekijken we de stoppers dan zien we dat, op de jongste leeftijdsgroep na (waar het aandeel stoppers 6.0% bedraagt) voor alle leeftijdsgroepen het percentage stoppers tussen één op negen (11.6% bij 19 jarigen) en één op zes (16.1%) schommelt. Het aandeel zwartrijders tijdens het voorbije jaar stijgt hierdoor in de vroege adolescentie van ongeveer één op vijf (19.9% bij <14 jarigen) jongeren naar meer dan een kwart (28.2%) van de 14-15 jarigen. Eens de middenadolescentie bereikt stabiliseert dit naar een verhouding van één op drie jongeren.
De rangcorrelatie (n= 1996, Kendall tau: .05797, p<.001) is echter te zwak om van enig verband tussen leeftijd van de respondenten en het moment van zwartrijden te kunnen spreken. Ook bij de significante verschillen in de subgroepen secundair onderwijs (n= 775, Kendall tau: .19276, p<.001), bij mannen (n= 961, Kendall tau: .06061, p<.01) en vrouwen (n= 1032, Kendall tau: .05883, p<.01), moeten we gelijkaardige opmerkingen betreffende de rangcorrelatie maken.

8.2.2. Sociale omgeving tijdens het zwartrijden

Van de 801 respondenten die ooit wel eens zwart reden en antwoordden op de vraag met wie ze dit gedrag stelden, geeft ruim de helft aan (52.1%, n= 417) dit gedrag alleen te stellen. Meer dan vier op tien (45.8%, n=367) zwartrijders doen dit met een vriend en ongeveer één op zes (14.9%, n=119) jongeren met de vriendengroep. Bekijken we of dit gedrag louter in één sociale omgeving voorkomt of in een combinatie van alleen, met vriend of met vriendengroep dan merken we dat ongeveer vier op tien (43.4%, n= 348) onder hen dit gedrag enkel alleen stellen. Ruim één op drie (36.2%, n=290) zwartrijders zegt dit enkel in de aanwezigheid van zijn vriend te doen. Eén op tien (10.4%, n=83) respondenten die ooit zwartreden, deed dit enkel in groep. Ongeveer één op twintig (5.5%, n=44) zwartrijders geeft aan zowel alleen als met een vriend dit gedrag te stellen. Slechts een beperkt aantal respondenten zeggen zowel alleen als met vriendengroep (1.2%, n=10), met vriend en vriendengroep (0.4%, n=3) of zowel alleen als met vrienden en vriendengroep (2.8%, n=23) wel eens te hebben zwart gereden.

8.2.3. Planmatigheid van het zwartrijden

Van de 787 respondenten die ooit zwartreden en antwoordden op de vraag of dit eerder onbewust dan gepland gebeurde, stellen we vast dat nagenoeg driekwart (75.5%, n= 594) van deze respondenten zegt dat het zwartrijden niet gepland gebeurde. Bij ruim een kwart (27.1%) van de zwartrijders was het gedrag dat de jongere stelde op voorhand gepland. Onder hen bevinden zich twintig (2.5%) adolescenten die zowel gepland als niet gepland zwartreden.

8.2.4. Motieven voor het zwartrijden

Van de 756 respondenten die motiveerden waarom ze zwartrijden, stelden ruim vier op tien van deze adolescenten dit te doen omwille van het financiële voordeel (41.8%, n= 316). Eén op acht (12.0%, n= 91) zwartrijders stelde dit gedrag omdat ze hun abonnement vergeten waren.

Nagenoeg één op twaalf jongeren zegt zwart te hebben gereden (of nog steeds zwartrijden) omdat ze geen zin hadden om te betalen (8.3 %, n= 63), omdat het per ongeluk gebeurde (8.1%, n= 61) of omdat de afstand die men met het openbaar vervoer wou reizen zeer kort was (8.1%, n= 61).

Andere motieven voor jongeren om zwart te rijden, zijn: omdat men (praktisch) niet controleert (6.2 %, n= 47), omdat de respondent te gehaast was (5.7%, n= 43), wegens verstrooidheid van de respondent (4.9%, n= 37), zomaar/ zonder reden (2.8%, n= 21), omdat het te druk was om een ticket te kopen (2.6%, n= 20), voor de kick (1.7%, n= 17), omdat het onmogelijk was voor de respondent om te betalen zonder verder te specificeren (1.6%, n=12), omdat anderen het ook doen (1.1%, n= 8), omdat de respondent dronken was (0.8%, n= 6), uit gewoonte (0.8%, n= 6), omdat de respondent het openbaar vervoer zelden gebruikt (0.4%, n=3) en wegens taalproblemen (0.3%, n= 3).

Zeven respondenten (0.9%) die ooit wel eens zwartreden, wisten niet meer waarom ze dit gedrag gesteld hadden.

8.3. Dingen vernielen of niet ?

8.3.1. Life time prevalence van dingen vernielen

Het vernielen van dingen op school of op straat, wat bij 12.2% van de respondenten ooit wel eens gebeurde (of nog steeds gebeurt) is, zoals in tabel 8.1. is te zien, niet significant verschillend naar geslacht. We vinden minder beduidende significante verschillen naar onderwijsniveau ($p<.05$). In het secundair onderwijs zeggen ongeveer één op zes (16.3%) leerlingen wel eens in hun leven met opzet dingen te hebben vernield. In het hoger onderwijs is dit slechts één op tien (9.6%) studenten.

Ook wat de leeftijd betreft merken we significante verschillen (n= 1985, Kendall tau:.-.05385, $p<.001$). De licht negatieve rangcorrelatie is echter te zwak om enig verband te vinden tussen het percentage vernielers en de leeftijd van de respondenten. Met opzet dingen vernielen komt pas op het einde van de vroege adolescentie tot uiting. Bij de jongste leeftijdsgroep vernielt één op tien (10.1%) jongeren wel eens dingen. Bij de 14-15 jarigen is dit al bijna één op vijf (17.4%) jongeren. Opvallend is dat de verhouding van jongeren die dit gedrag stellen t.o.v.

hun leeftijdgenoten bij het begin van de late adolescentie (7.0% bij 19 jarigen) gedaald is naar ongeveer één op vijftien. Naar het einde van de late adolescentie stijgt het aandeel vernielers naar één op acht (13.%).

Naar leeftijd vinden we geen significante verschillen in het hoger onderwijs. Daarentegen vinden we wel significante verschillen naar leeftijd in het secundair onderwijs (n= 763, Kendall tau:.07005, p<.01), bij vrouwen (n= 1026, Kendall tau: -.05770, p<.01) en minder uitgesproken bij mannen (n= 956, Kendall tau: -.04765, p<.05). Ook al merken we verschillen in de rangcorrelatie in deze subgroepen, de correlatie is te zwak om van enig verband tussen de leeftijd van de respondent en het met opzet vernielen van dingen te kunnen spreken.

Bestuderen we het moment van voorkomen van dit gedrag (zie tabel 8.4.) dan blijkt dat van de 12.2% vernielers dit bij bijna twee derden (7.2%) niet het voorbije jaar is voorgekomen. Bij praktisch één derde (5.0%) van de jongeren die met opzet dingen vernielden, gebeurde dit het voorbije jaar.

Van deze jongeren die het voorbije jaar dingen vernielden (5.0%), is dit bij één op twee (2.6%) het laatste jaar, maar niet de voorbije drie maanden voorgekomen. Het de laatste maand of recenter voorkomen van dit gedrag wordt door slechts 1.4% van de respondenten gerapporteerd. Dit is een kwart van de adolescenten die het voorbije jaar wel eens met opzet dingen hebben vernield.

tabel 8.4. : voorkomen van het vernielen van dingen bij adolescenten (%)

dingen vernielen	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
totaal nooit voorgekomen :	**87.8**	**83.7**	**90.4**	**87.6**	**87.9**	**89.9**	**82.6**	**84.4**	**86.0**	**93.0**	**90.1**	**87.0**
niet het laatste jaar voorgekomen/ stoppers :	**7.2**	**8.2**	**6.6**	**6.7**	**7.9**	**4.8**	**10.3**	**6.4**	**9.1**	**5.2**	**8.3**	**8.5**
laatste jaar gedaan :	2.6	4.3	1.5	2.4	2.7	3.1	2.5	4.8	2.3	0.5	0.8	2.5
laatste 3 maanden gedaan :	1.0	1.8	0.5	1.4	0.7	0.9	2.1	2.0	1.3	0.5	-	1.0
laatste maand gedaan :	0.6	0.7	0.6	0.8	0.4	0.4	1.7	0.8	0.5	0.4	0.8	0.5
laatste week gedaan :	0.8	1.3	0.4	1.1	0.4	0.9	0.8	1.6	0.8	0.4	-	0.5
totaal het voorbije jaar voorgekomen :	**5.0**	**8.1**	**3.0**	**5.7**	**4.2**	**5.3**	**7.1**	**9.2**	**4.9**	**1.8**	**1.6**	**4.5**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Het moment van voorkomen is niet significant verschillend naar geslacht. Wel zien we significante verschillen naar onderwijsniveau (p< .05) en leeftijd (p<.001).

Meer dan dubbel zoveel leerlingen (8.1%) als studenten (3.0%) geven aan het voorbije jaar wel eens met opzet dingen te hebben vernield. Zowel het percentage stoppers, als het percentage die de laatste maand dit gedrag heeft gesteld zijn nagenoeg even groot. Anders is het gesteld met de percentages van het laatste jaar, de laatste drie maand en de laatste week die driemaal zo hoog liggen in het secundair onderwijs (resp. 4.3%, 1.8% en 1.3%) ten opzichte van het hoger onderwijs (resp. 1.5%, 0.5% en 0.4%).

Het percentage stoppers schommelt tussen de 10.3% bij 14-15 jarigen en 4.8% bij <14 jarigen. Het percentage 'het voorbije jaar voorgekomen', is zeer laag bij 19 jarigen (1.8%) en 20 jarigen (1.6%) en is het hoogst bij 16-17 jarigen, nl. 9.2%.

8.3.2. Sociale omgeving tijdens het vernielen van dingen

Van de 215 respondenten die ooit wel eens dingen vernielden en antwoordden op de vraag met wie ze dit gedrag stelden, geeft ruim de helft (48.4%, n= 104) aan dit gedrag met hun vriend te stellen. Vier op tien (40.0%, n=86) van deze jongeren doen dit in aanwezigheid van de vriendenkring. Slechts één op twaalf (8.4%, n=18) respondenten die dit gedrag stelde, geeft aan dit gedrag alleen te hebben gesteld zonder de aanwezigheid van vriend of vriendengroep. Maar zeven respondenten vermeldden meerdere sociale contexten waarin ze met opzet dingen vernielden. Met name bij vier respondenten (1.8%) gebeurde dit zowel met de vriend erbij als met de vriendenkring. Twee adolescenten (0.9%) stelden dit gedrag alleen en met hun vriend. Voor één respondent (0.5%) kwam zijn gedrag zowel alleen als met de vriendengroep voor.

8.3.3. Planmatigheid van het vernielen van dingen

Van de 214 respondenten die ooit met opzet dingen vernielden en op de vraag antwoordden of dit eerder onbewust dan gepland gebeurde, stellen we vast dat nagenoeg alle (91.4%, n= 193) van deze respondenten zeggen dat het vernielen van dingen hen gewoon overkwam en zeker niet gepland was. Eén op twaalf (8.0%) van deze jongeren had dit gedrag op voorhand gepland. Slechts één respondent geeft aan dingen zowel gepland als niet gepland te hebben vernield.

8.3.4. Motieven voor het vernielen van dingen

Bekijken we de motieven waarom deze adolescenten met opzet dingen vernielden, dan merken we dat nagenoeg één op vijf jongeren dingen vernield heeft om zich af te reageren (21.6%, n=40) of dit voor de lol deden (18.9%, n= 35). Eén op tien jongeren was dronken (10.3%, n=19) of deed het zomaar (10.8%, n= 20).

Andere motieven voor jongeren om bewust dingen te vernielen zijn : uit verveling (7.6%, n=14), voor de kick (6.5%, n= 12), uit wraak (4.9%, n= 9), door sociale druk (4.3%, n= 8),omdat de respondent te jong was (2.7%, n= 5), omdat de respondent lastig was (2.2%, n= 4), wegens politieke redenen (1.6%, n= 3) en om stoer te doen (1.1%, n= 2).

Twaalf respondenten (6.5%) die ooit wel eens iets met opzet vernield hadden wisten niet meer waarom ze dit gedrag gesteld hadden.

8.4. Mensen lastig vallen of niet ?

8.4.1. Life time prevalence van het lastig vallen van mensen

Zoals we reeds eerder rapporteerden geeft één op tien (9.5%) jongeren aan wel eens mensen op straat te hebben lastig gevallen. Het percentage lastig vallen van mensen is, zoals in tabel 8.1. te zien is, niet significant verschillend naar geslacht. We vinden wel significante verschillen naar onderwijsniveau ($p<.05$) en leeftijd ($p<.001$).

Dubbel zo veel leerlingen van het secundair onderwijs (13.4%) ten opzichte van studenten van het hoger onderwijs (6.6%) geven aan in hun leven wel eens mensen op straat lastig te

hebben gevallen. Met andere woorden één op zeven leerlingen heeft dit gedrag ooit wel eens gesteld, waar dit slechts bij één op vijftien studenten is voorgekomen.
De licht negatieve rangcorrelatie (n= 1982, Kendall tau: -.05440, p<.001) die we naar de leeftijd vaststellen, is echter te zwak om enig verband te vinden tussen het percentage dat mensen lastig valt op straat en de leeftijd van de respondenten. Het mensen lastig vallen op straat komt, op de jongste leeftijdsgroep (8.3% bij <14 jarigen) na, het sterkst voor in de vroege (15.9% bij 14-15 jarigen) adolescentie en neemt in de middenadolescentie (van 12.4% bij 16-17 jarigen naar 10.1% bij 18 jarigen) geleidelijk af. In de late adolescentie zakt het aandeel tot ongeveer één op veertien leeftijdgenoten (6.9% bij 19 jarigen en 7.2% bij 20 jarigen). Slechts bij de oudste leeftijdsgroep stijgt het percentage naar 9.0%.
Naar leeftijd vinden we geen significante verschillen in het hoger onderwijs en bij mannen. Wel vinden we beduidend minder significante verschillen in het secundair onderwijs (n= 765, Kendall tau: .07036, p<.01) en bij vrouwen (n= 1028, Kendall tau: -.05412, p<.01).

tabel 8.5. : voorkomen van het lastig vallen van mensen bij adolescenten (%)

lastig vallen	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
totaal nooit voorgekomen :	**90.4**	**86.6**	**93.4**	**89.4**	**91.4**	**91.7**	**84.1**	**87.6**	**89.1**	**93.1**	**92.8**	**91.0**
niet het laatste jaar voorgekomen/ stoppers :	**5.1**	**6.1**	**4.1**	**5.6**	**4.6**	**3.5**	**6.9**	**6.0**	**6.5**	**5.1**	**4.4**	**5.5**
laatste jaar gedaan :	1.9	3.0	1.1	2.4	1.4	1.7	3.3	2.4	2.1	0.7	1.6	1.5
laatste 3 maanden gedaan :	1.1	1.8	0.6	0.7	1.5	0.9	2.9	2.0	0.8	0.9	-	0.5
laatste maand gedaan :	0.5	0.4	0.5	0.6	0.3	0.4	1.2	0.4	1.0	-	0.8	1.0
laatste week gedaan :	1.0	2.1	0.3	1.3	0.8	1.8	1.6	1.8	0.5	0.2	0.4	0.5
totaal het voorbije jaar voorgekomen :	**4.5**	**7.3**	**2.5**	**5.0**	**4.0**	**4.8**	**9.0**	**6.4**	**4.4**	**1.8**	**2.8**	**3.5**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Bestuderen we het moment van voorkomen van dit gedrag (zie tabel 8.5.) dan merken we dat van de 9.6% van diegenen die mensen lastig vallen, dit bij meer dan de helft (5.1%) niet het voorbije jaar is voorgekomen. Diegenen die het voorbije jaar (4.5%) mensen lastig vielen, kwam dit bij twee op drie (3.0%) van deze adolescenten niet recentelijk voor (m.a.w. bij 1.9% was dit het laatste jaar maar niet recenter, bij 1.1% was dit de voorbije 3 maanden maar niet recenter). 1.5% van de respondenten geeft aan dit gedrag recentelijk (dit is ten minste de voorbije maand) wel eens gesteld te hebben.
Het moment van voorkomen is niet significant verschillend naar geslacht. Wel zien we significante verschillen naar onderwijsniveau (p< .05) en leeftijd (p<.001).
In het secundair onderwijs (6.1%) vinden we de helft meer jongeren die aangeven met dit gedrag te zijn gestopt dan in het hoger onderwijs (4.1%). Het stellen van dit gedrag is bijna driemaal zo hoog in het secundair onderwijs (7.3%) ten opzichte van het hoger onderwijs (2.5%). Niet alleen meer leerlingen van het secundair onderwijs vallen wel eens mensen lastig op straat, het komt ook recenter voor. Zo is het percentage van recent (dit is ten minste de voorbije maand) voorkomen van dit gedrag in het secundair onderwijs 2.5% tegenover 0.8% in het hoger onderwijs.
Naar leeftijd toe zien we gelijklopende tendensen als bij het met opzet vernielen van dingen door de respondenten. Het percentage stoppers schommelt tussen de 6.5% bij 18 jarigen en 3.5% bij <14 jarigen. Het percentage van dit gedrag het voorbije jaar voorgekomen, is zeer laag bij 19 jarigen (1.8%) en is het hoogst bij 14-15 jarigen, nl. 9.0%.

8.4.2. Sociale omgeving tijdens het lastig vallen van mensen

Van de 164 respondenten die ooit wel eens mensen lastig vielen en antwoordden op de vraag met wie ze dit gedrag stelden, geeft ruim de helft (50.6%, n= 83) aan dit gedrag met hun vriend te stellen. Vier op tien (41.5%, n=68) van deze jongeren doen dit in aanwezigheid van de vriendenkring. Slechts 4 respondenten (2.4%) die dit gedrag stelden, geven aan dit gedrag alleen te hebben gesteld zonder de aanwezigheid van vriend of vriendengroep. Zeven respondenten vermeldden meerdere sociale contexten waarin ze mensen lastig vielen. Met name bij vier respondenten (2.4%) gebeurde dit zowel met de vriend erbij als met de vriendenkring. Twee adolescenten (1.2%) stelden dit gedrag alleen en met hun vriend. Voor één respondent (0.6%) kwam zijn gedrag zowel alleen als met de vriendengroep voor.

8.4.3. Planmatigheid van het lastig vallen van mensen

Van de 159 respondenten die ooit mensen lastig vielen en op de vraag antwoordden of dit eerder onbewust dan gepland gebeurde, stellen we vast dat nagenoeg alle (89.9%, n= 143) van deze respondenten zeggen dat lastig vallen van mensen hen gewoon overkwam en zeker niet gepland was. Eén op elf (8.8%) van deze jongeren had dit gedrag op voorhand gepland. Slechts twee respondenten geven aan mensen zowel gepland als niet gepland lastig te hebben gevallen.

8.4.4. Motieven voor het lastig vallen van mensen

Bekijken we de motieven waarom deze adolescenten mensen lastig vielen, dan merken we dat nagenoeg vier op tien jongeren mensen voor de lol lastig vielen (43.0%, n=61). Bijna één op tien van deze jongeren deed dit uit verveling (9.2%, n=13) of deed het zomaar (8.5%, n= 12). Eén op veertien (7.0%, n= 10) van deze adolescenten vermeldde dat hij dronken was toen hij mensen lastig viel.

Andere motieven voor jongeren om mensen lastig te vallen, zijn: voor de kick (5.6%, n= 8), door sociale druk (3.5%, n= 5), om af te reageren (3.5%, n=5), omdat de respondent werd uitgedaagd (3.5%, n= 5), om stoer te doen (2.8%, n= 4), uit reactie op iets (2.8%, n=4), wegens een weddenschap (2.1%, n=3), de respondent deed het onbewust (1.4%, n=2) omdat de respondent te jong was (0.7%, n= 1), omdat de respondent lastig was (0.7%, n= 1), wegens politieke redenen (0.7%, n= 1).

Zeven respondenten (4.9%) die ooit wel eens mensen lastig vielen, wisten niet meer waarom ze dit gedrag gesteld hadden.

8.5. Geld uit portefeuille van ouders halen of niet ?

8.5.1. Life time prevalence van geld uit portefeuille van ouders weghalen

Zoals reeds vermeld geeft één op zes (15.4%) jongeren aan wel eens geld uit de portefeuille van zijn ouders te hebben gehaald zonder hun toestemming. Het percentage geld uit portefeuille halen (cfr. tabel 8.1.), is niet significant verschillend naar geslacht en onderwijsniveau. Naar leeftijd vinden we bij het wegnemen van geld uit de portefeuille van ouders zonder dat hiervoor de toestemming werd gegeven enkel significante verschillen voor

het secundair onderwijs (n= 769, Kendall tau: .18675, p<.001). Dit is van toepassing voor zowel meisjes (n= 327, Kendall tau: .20626, p<.001) als jongens (n= 441, Kendall tau: .16541, p<.001) van het secundair onderwijs.
Op de jongste leeftijdsgroep (6.1% bij <14 jarigen) na, zeggen ongeveer 18% respondenten van het secundair onderwijs ooit in hun leven wel eens geld uit de portefeuille van hun ouders te hebben weggenomen zonder dat ze hiervoor de toestemming hadden gekregen.
Bestuderen we het moment van voorkomen van dit gedrag (zie tabel 8.6.) dan merken we dat van de 15.4% van diegenen die geld uit een portefeuille wegnamen dit bij meer dan de helft (8.4%) niet het voorbije jaar is voorgekomen. Van diegenen die het voorbije jaar (7.0%) geld wegnamen, stelden ongeveer twee op drie (4.3%) van deze adolescenten dit gedrag niet recentelijk (m.a.w. bij 2.8% was dit het laatste jaar maar niet recenter, bij 1.5% was dit de voorbije 3 maanden gedaan maar niet recenter). 2.7% van de respondenten geeft aan dit gedrag recentelijk (dit is ten minste de voorbije maand) wel eens gesteld te hebben.

tabel 8.6. : voorkomen van het wegnemen van geld bij adolescenten (%)

geld wegnemen uit ouders' portefeuille	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
totaal nooit voorgekomen :	**84.6**	**83.0**	**85.6**	**85.2**	**84.0**	**93.9**	**81.6**	**81.7**	**81.4**	**86.0**	**87.3**	**84.0**
niet het laatste jaar voorgekomen/ stoppers :	**8.4**	**8.1**	**8.7**	**8.3**	**8.6**	**2.2**	**8.3**	**10.9**	**11.1**	**7.4**	**7.7**	**10.5**
laatste jaar gedaan :	2.8	3.0	2.7	2.9	2.7	1.3	2.9	2.4	3.9	3.1	2.0	4.5
laatste 3 maanden gedaan :	1.5	2.3	1.0	1.4	1.7	1.3	2.5	1.5	1.0	0.9	0.8	0.5
laatste maand gedaan :	1.3	2.1	0.8	1.2	1.5	0.9	3.7	1.2	1.3	0.7	1.6	-
laatste week gedaan :	1.4	1.6	1.2	1.0	1.7	0.4	1.2	2.3	1.3	1.9	0.8	0.5
totaal het voorbije jaar voorgekomen :	**7.0**	**8.9**	**5.7**	**6.5**	**7.6**	**3.9**	**10.3**	**7.4**	**7.5**	**6.6**	**5.2**	**5.5**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Het moment van voorkomen is niet significant verschillend naar geslacht, onderwijsniveau en leeftijd.
Voor het secundair onderwijs vinden we significante verschillen naar leeftijd (n= 769, Kendall tau: .19276, p<.001). Het percentage stoppers stijgt van 2.2% bij <14 jarigen naar 10.9% bij 16-17 jarigen. Het percentage het voorbije jaar voorgekomen neemt, op de jongste leeftijdsgroep (3.9% <14 jarigen) na, geleidelijk af van 10.3% bij 14-15-jarigen tot 5.2% bij 20 jarigen.

8.5.2. Sociale omgeving tijdens het geld uit portefeuille van ouders weghalen

Van de 264 respondenten die ooit wel eens geld uit portefeuille van ouders weghaalden en antwoordden op de vraag met wie ze dit gedrag stelden, geven praktisch alle respondenten (98.1%, n= 259) aan dit gedrag alleen te stellen. Slechts 5 respondenten (1.9%) die dit gedrag stelden, geven aan dit gedrag met hun vriend te hebben gesteld. Geen enkele respondent heeft geld uit de portefeuille van zijn ouders weggenomen in de aanwezigheid van zijn vriendenkring.

8.5.3. Planmatigheid van het geld uit portefeuille van ouders weghalen

Van de 258 respondenten die ooit geld uit portefeuille van ouders wegnamen en op de vraag antwoordden of dit eerder onbewust dan gepland gebeurde, stellen we vast dat twee derde (65.5%, n= 169) van deze respondenten zeggen dat het wegnemen van geld uit de portefeuille van diens ouders hen gewoon overkwam en zeker niet gepland was. Eén op drie (34.5%, n= 89) van deze jongeren had dit gedrag op voorhand gepland.

8.5.4. Motieven voor het geld uit portefeuille van ouders weghalen

Bekijken we de motieven van deze adolescenten om geld uit de portefeuille van de ouders weg te nemen, dan merken we dat nagenoeg twee op vijf (43.0%, n=61) jongeren deze daad stelden geld omdat ze vonden geld te kort te hebben. Bijna één op zes van deze jongeren deed dit uit geldnood (17.0%, n=39), omdat de ouders niet thuis waren (7.0%, n=16) of omdat de jongere geen zakgeld kreeg (4.8%, n= 11).
Andere motieven zijn: omdat de respondent het niet durft te vragen (1.4%, n= 3), om drugs te kunnen kopen (0.9%, n= 2), zomaar, zonder reden (0.9%, n= 2) en uit wraak op diens ouders (0.5%, n=1).
Zes respondenten (2.6%) die ooit wel eens geld weggenomen hebben, wisten niet meer waarom ze dit gedrag gesteld hadden.

8.6. Iets stelen uit winkel of niet ?

8.6.1. Life time prevalence van iets uit een winkel te stelen

Het verwisselen van een prijskaartje of iets meenemen uit een winkel zonder te betalen, dat bij 18.6% van de respondenten ooit wel eens gebeurde (of nog steeds gebeurt) is, zoals uit de resultaten van tabel 8.1. blijkt, niet significant verschillend naar geslacht.
We vinden significante verschillen naar onderwijsniveau (p<.001). In het secundair onderwijs zegt ongeveer één op vier (24.4%) leerlingen ooit eens in hun leven iets uit een winkel te hebben gestolen. In het hoger onderwijs is dit slechts één op zes (14.9%) studenten. We vinden alleen bij mannelijke respondenten minder beduidende significante verschillen (p< .05) naar onderwijsniveau terug .
Ook wat de leeftijd betreft merken we significante verschillen (n= 1989, Kendall tau:.-.06256, p<.001). De licht negatieve rangcorrelatie is echter te zwak om enig verband te vinden tussen het aandeel winkeldiefstallen en de leeftijd van de respondenten. Iets wegnemen uit een winkel of een prijskaartje verwisselen komt pas op het einde van de vroege adolescentie tot uiting. Bij de jongste leeftijdsgroep steelt één op acht (12.2%) jongeren wel eens dingen uit een winkel. Bij de 14-15 jarigen is dit al bijna één op vier (23.7%) jongeren. Tijdens de middenadolescentie blijft dit aandeel stabiel op één op vier jongeren. In de late adolescentie schommelt het percentage winkeldiefstallen tussen 13.1% bij 19 jarigen en 17.5% bij de oudste leeftijdsgroep.
Naar leeftijd vinden we geen significante verschillen in het hoger onderwijs. Daarentegen vinden we wel significante verschillen naar leeftijd in het secundair onderwijs (n= 771, Kendall tau:.14209, p<.001), minder uitgesproken bij mannen (n= 959, Kendall tau: -.05975, p<.01) en bij vrouwen (n= 1027, Kendall tau: -.05129, p<.05). Ook al merken we verschillen

in de rangcorrelatie in deze subgroepen, de correlatie is te zwak om van enig verband tussen de leeftijd en het stelen uit winkels te kunnen spreken.
Bestudéren we het moment van voorkomen van dit gedrag (zie tabel 8.7.), dan blijkt dat van de 18.6% respondenten die iets uit winkels stalen, meer dan de helft (10.3%) dit gedrag niet het voorbije jaar stelden. Bij vier op tien (8.3%) van deze jongeren die uit winkels eens iets wegnamen, gebeurde dit het voorbije jaar.
Van deze jongeren die het voorbije jaar in winkels dingen wegnamen (8.3%), is dit bij meer dan de helft (4.4%) het laatste jaar, maar niet de voorbije drie maanden voorgekomen. De laatste maand of recenter voorkomen van dit gedrag wordt door slechts 2.1% van de respondenten gerapporteerd. Dit is een kwart van de adolescenten die het voorbije jaar wel eens uit een winkel stal.

tabel 8.7. : voorkomen van het stelen uit winkels bij adolescenten (%)

winkeldiefstal	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
totaal nooit voorgekomen :	**81.4**	**75.6**	**85.1**	**78.3**	**84.0**	**87.8**	**76.3**	**75.9**	**77.5**	**86.9**	**85.7**	**82.5**
niet het laatste jaar voorgekomen/ stoppers :	**10.3**	**11.2**	**9.5**	**12.2**	**8.6**	**6.9**	**14.0**	**9.5**	**13.7**	**9.7**	**9.5**	**10.0**
laatste jaar gedaan :	4.4	7.4	2.6	4.8	4.2	3.1	4.9	9.1	4.1	1.0	2.4	5.5
laatste 3 maanden gedaan :	1.8	2.5	1.4	2.4	1.3	0.9	1.6	3.9	1.3	1.2	1.6	1.5
laatste maand gedaan :	1.3	2.1	0.8	1.7	1.0	-	2.0	0.8	2.1	1.0	0.4	-
laatste week gedaan :	0.8	1.2	0.6	0.7	0.9	1.3	1.2	0.8	1.3	0.2	0.4	0.5
totaal het voorbije jaar voorgekomen :	**8.3**	**13.2**	**5.4**	**9.6**	**7.4**	**5.3**	**9.7**	**14.6**	**8.8**	**3.4**	**4.8**	**7.5**
TOTAAL	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Het moment van voorkomen is niet significant verschillend naar geslacht. Wel zien we significante verschillen naar onderwijsniveau (p< .001) en leeftijd (n= 1989, Kendall tau:.-.06588, p<.001).
Meer dan dubbel zoveel leerlingen (13.2%) als studenten (5.4%) geven aan het voorbije jaar wel eens iets uit een winkel gestolen te hebben. Het percentage stoppers die dit gedrag hebben gesteld zijn nagenoeg even groot in beide onderwijsniveaus. Driemaal zoveel leerlingen van het secundair onderwijs (7.4%) dan studenten van het hoger onderwijs (2.6%) geven aan het voorbije jaar, maar niet recenter uit een winkel gestolen te hebben. Het percentage recent voorkomen (dit is ten minste de voorbije maand) van dit gedrag is in het secundair onderwijs (3.3%) meer dan dubbel zo hoog als in het hoger onderwijs (1.4%).
Het percentage stoppers blijft, op de vroege adolescentie (6.9% bij <14 jarigen en 14.0% bij 14-15 jarigen) en de 18 jarigen (13.7%) na, nagenoeg rond de 10% schommelen. Het percentage van het voorbije jaar voorgekomen scoort het hoogst in de middenadolescentie, nl. 14.6% bij de 16-17 jarigen.

8.6.2. Sociale omgeving tijdens het stelen uit een winkel

Van de 307 respondenten die ooit wel eens iets uit een winkel wegnamen en antwoordden op de vraag met wie ze dit gedrag stelden, zegt bijna de helft (47.6%, n= 146) dit gedrag met hun vriend te stellen. Vier op tien (42.7%, n=131) van deze jongeren doen dit alleen zonder de aanwezigheid van vriend of vriendengroep. Slechts 2.9% (n=9) respondenten die dit gedrag stelden, geeft aan dit gedrag in de aanwezigheid van hun vriendenkring te hebben gesteld. 21 respondenten vermelden meerdere sociale contexten waarin ze iets uit winkels stalen.

Met name bij negentien respondenten (6.2%) gebeurde dit zowel met de vriend erbij als met de vriendenkring. Twee adolescenten (0.7%) stelden dit gedrag alleen, met hun vriend en met de vriendengroep.

8.6.3. Planmatigheid van het stelen uit een winkel

Van de 306 respondenten die ooit iets uit een winkel wegnamen en op de vraag antwoordden of dit eerder onbewust dan gepland gebeurde, stellen we vast dat bijna driekwart (73.9%, n= 226) van deze respondenten zeggen dat stelen uit een winkel hen gewoon overkwam en zeker niet gepland was. Eén kwart (25.5%, n= 78) van deze jongeren had dit gedrag op voorhand gepland. Slechts twee respondenten (0.7%) geven aan zowel gepland als niet gepland ooit wel eens uit een winkel iets te hebben weggenomen.

8.6.4. Motieven voor het stelen uit een winkel

Bekijken we de motieven waarom deze adolescenten ooit stalen of dit nog steeds doen, dan merken we dat nagenoeg één op drie jongeren dit gedrag stelde uit geldnood (31.6%, n= 80). Eén op vijf jongeren steelt omdat ze het te duur vinden (20.6%, n= 52). Eén op zes jongeren deed het voor de kick (15.0%, n= 38).
Andere motieven zijn: zomaar, zonder reden (7.9%, n=20), omdat de respondent het nodig had (5.1%,n= 13), voor de lol (4.3%, n= 11), om stoer te doen (2.8%, n= 7), omdat de respondent geen zin had om te betalen (2.0%, n= 5), door een misverstand (1.6%, n= 4), omdat de verkoper niet kwam opdagen (1.2%, n= 3), omdat het een kleinigheid was (1.2%, n= 3), in opdracht van anderen (0.8%, n=2), uit gierigheid (0.8%, n=2) en omdat de respondent toen te jong was en niet wist wat hij deed (0.8%, n=2).
Zes respondenten (2.4%) die ooit wel eens iets uit een winkel meenamen zonder te betalen, wisten niet meer waarom ze dit gedrag gesteld hadden.

8.7. (Brom)Fiets stelen of niet ?

8.7.1. Life time prevalence van stelen van fiets of bromfiets

Zoals reeds vermeld (tabel 8.1.), is het stelen van een (brom)fiets een gedrag dat ongeveer door bijna één op twintig (4.4%) jongeren wordt vermeld.
Het aandeel fietsdiefstallen is niet significant verschillend naar onderwijsniveau en geslacht. We vinden wel significante verschillen naar leeftijd (n= 1979, Kendall tau: .06716, p<.001). De rangcorrelatie is echter te zwak om enig verband te vinden tussen het percentage fietsdiefstallen en de leeftijd van de respondenten. In de vroege adolescentie komt het stelen van (brom)fietsen nauwelijks voor, nl. 2.2% bij < 14 jarigen en 0.8% bij 14- 15 jarigen. Fietsdiefstallen komt het meest voor in de middenadolescentie (5.2% bij 16-17 jarigen) en bij de oudste leeftijdsgroep (8.5% bij 21-22 jarigen).
Naar leeftijd vinden we geen significante verschillen in het hoger onderwijs. Voor het secundair onderwijs vinden we naar leeftijd, zij het minder uitgesproken, significante verschillen (n= 761, Kendall tau:.08220, p<.011). Dit is ook zo bij mannen (n= 953, Kendall tau: .06970, p<.01) en bij vrouwen (n= 1023, Kendall tau: .06825, p<.05).

Bestuderen we het moment van voorkomen van dit gedrag (zie tabel 8.8.) dan merken we dat van de 4.4% (brom)fietsdieven ongeveer de helft (2.3%) dit niet het voorbije jaar deden. Diegenen die het voorbije jaar fietsen stalen, doen dit eerder weinig recent. Slechts één op vier (0.5%) fietsdieven van het voorbije jaar (2.1%) stelde dit gedrag de voorbije maand (0.4%) of de voorbije week (0.1%).

tabel 8.8. : voorkomen van het stelen van (brom)fietsen bij adolescenten (%)

fietsdiefstal	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
totaal nooit voorgekomen :	**95.6**	**97.3**	**94.7**	**95.4**	**95.9**	**97.8**	**99.2**	**94.8**	**94.6**	**95.7**	**96.0**	**91.5**
niet het laatste jaar voorgekomen/ stoppers :	**2.3**	**1.4**	**2.9**	**3.0**	**1.6**	**1.8**	**0.0**	**2.4**	**2.3**	**2.5**	**2.8**	**5.0**
laatste jaar gedaan :	1.0	0.5	1.2	0.9	1.1	0.0	0.8	1.2	2.3	1.4	0.4.	2.5
laatste 3 maanden gedaan :	0.6	0.5	0.7	0.2	1.0	0.4	0.0	0.4	0.3	0.2	0.4	0.5
laatste maand gedaan :	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0	0.8	0.0	0.0	0.0	0.0
laatste week gedaan :	0.4	0.2	0.4	0.4	0.3	00	0.0	0.4	0.5	0.2	0.4	0.5
totaal het voorbije jaar voorgekomen :	**2.1**	**1.3**	**2.4**	**1.6**	**2.5**	**0.4**	**0.8**	**2.8**	**3.1**	**1.8**	**1.2**	**3.5**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Het moment van voorkomen is niet significant verschillend naar geslacht en onderwijsniveau. Wel zien we significante verschillen naar leeftijd ($p<.001$).
Tijdens de midden en de late adolescentie (op de oudste leeftijdsgroep na: 5.0%) is het aantal stoppers vrij stabiel (±2.4%).
Wel merken we dat dit gedrag tijdens het voorbije jaar nauwelijks voorkomt in de vroege (0.4% bij <14 jarigen en 0.8% bij 14-15 jarigen) adolescentie. Tijdens de midden (2.8% bij 16-17 jarigen en 3.1% bij 18 jarigen) en op het einde van de late adolescentie (3.5% bij 21-22 jarigen) wordt fietsdiefstal het vaakst gemeld (2.0% bij > 20 jarigen). De rangcorrelatie (n= 1979, Kendall tau: .06642, $p<.001$) is echter te zwak om van enig verband tussen leeftijd van de respondenten en diefstal van (brom)fietsen te kunnen spreken.

8.7.2. Sociale omgeving tijdens het stelen van fiets of bromfiets

Van de 77 respondenten die ooit wel eens een fiets of een bromfiets stalen, geeft ruim de helft (55.8%, n=43) aan dit gedrag enkel samen met hun vriend te stellen. Ongeveer één op drie (29.9%, n=23) fietsdieven zegt dit alleen te doen. Eén op twaalf (7.8%, n= 6) respondenten die ooit een fiets stalen, deed dit in een vriendengroep. Vier respondenten (5.2%) hebben dit gedrag zowel alleen als met beste vriend gesteld. Eén andere respondent (1.3%) heeft het zowel alleen, met zijn vriend als met de vriendengroep gedaan.

8.7.3. Planmatigheid van het stelen van fiets of bromfiets

Van de 75 respondenten die ooit dit gedrag hebben gesteld en antwoordden op de vraag of dit eerder onbewust dan gepland gebeurde, stellen we vast dat ongeveer de helft van de respondenten zegt dat het fietsen stelen hen gewoon overviel (56.0%, n= 42). Bij ongeveer vier op tien (42.7%, n= 32) jongeren die dit gedrag stelden was dit stelen gepland. Eén respondent gaf aan fietsen zowel gepland als niet gepland te hebben gestolen.

8.7.4. Motieven voor het stelen van fiets of bromfiets

Van de 76 respondenten die motiveerden waarom ze dit gedrag stelden, zegt ongeveer één op drie van deze adolescenten dit te doen omdat ze een vervoermiddel nodig hadden (35.5%, n= 27) of uit wraak (31.6%, n= 24). Eén op tien (10.5%, n= 8) van deze adolescenten stal een fiets voor de kick.
Andere redenen zijn: door sociale druk (3.9%, n= 3), omdat de respondent onderdelen nodig had (3.9%, n= 3), uit geldnood (3.9%, n= 3), omdat de respondent dronken was (2.6%, n= 2), omdat de fiets niet vast was gemaakt (2.6%, n= 2), zomaar, zonder reden (2.6%, n= 2) en omdat de fiets er verlaten bij stond (1.3%, n=1). Eén respondent weet het niet meer waarom hij dit gedrag gesteld had.

8.8. Iets uit auto stelen of niet ?

8.8.1. Life time prevalence van het stelen uit een auto

Zoals reeds vermeld is het stelen uit een wagen een gedrag dat vrij zelden voorkomt (0.6%). Het percentage diefstallen uit auto, zoals in tabel 8.1. te zien, is niet significant verschillend naar onderwijsniveau, leeftijd en geslacht. We vinden enkel significante verschillen naar leeftijd (n= 759, Kendall tau: .08220, p<.001) in het secundair onderwijs. De rangcorrelatie is echter te zwak om enig verband te vinden tussen het percentage diefstallen uit auto en de leeftijd van de respondenten. In de vroege adolescentie heeft geen enkele respondent ooit iets uit een auto gestolen. Het gedrag wordt het meest gemeld in de middenadolescentie (1.2%)
Gezien het aantal respondenten te beperkt is (nl. n=11) wordt dit gedrag niet verder besproken.

tabel 8.9. : voorkomen van het stelen uit auto bij adolescenten (%)

autodiefstal	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
totaal nooit voorgekomen :	**99.4**	**99.3**	**99.5**	**99.6**	**99.3**	**100**	**100**	**98.8**	**99.4**	**99.8**	**99.2**	**100**
niet het laatste jaar voorgekomen/ stoppers :	**0.4**	**0.5**	**0.3**	**0.3**	**0.4**	**0.0**	**0.0**	**0.8**	**0.3**	**0.2**	**0.4**	**0.0**
laatste jaar gedaan :	0.10	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
laatste 3 maanden gedaan :	0.05	0.1	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0
laatste maand gedaan :	0.00	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
laatste week gedaan :	0.05	0.0	0.1	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0	0.4	0.0
totaal het voorbije jaar voorgekomen :	**0.2**	**0.2**	**0.2**	**0.1**	**0.3**	**0.0**	**0.0**	**0.4**	**0.3**	**0.0**	**0.4**	**0.0**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

8.8.2. Sociale omgeving tijdens het stelen uit een auto

Van de 11 respondenten die ooit wel eens iets uit een auto stalen, gaven 4 onder hen aan dat ze dit gedrag enkel samen met hun vriend stelden. Drie respondenten stalen wel eens uit een auto in de aanwezigheid van vriendenkring. Eveneens drie respondenten gaven aan dit gedrag alleen te stellen. Eén andere respondent heeft het zowel alleen, met zijn vriend als met de vriendengroep gedaan.

8.8.3. Planmatigheid van het stelen uit een auto

Van de 10 respondenten die ooit dit gedrag hebben gesteld en op de vraag antwoordden of dit eerder onbewust dan gepland gebeurde, stellen we vast dat 7 respondenten zeggen dat het uit een auto stelen gepland werd. Bij 3 jongeren die dit gedrag stelden overviel het stelen uit een auto hen gewoon.

8.8.4. Motieven voor het stelen uit een auto

Van de 8 respondenten die motiveerden waarom ze dit gedrag stelden, zegden vier adolescenten dit te doen omdat de auto open stond. Drie respondenten deden dit voor de kick. Eén respondent stelde dit gedrag zomaar, zonder reden.

8.9. Betrokken in een vechtpartij of niet ?

8.9.1. Life time prevalence van het betrokken zijn in een vechtpartij

Eén op zes (17.2%) jongeren, zoals we reeds eerder rapporteerden, geeft aan wel eens betrokken te zijn in een vechtpartij. Het aandeel vechtpartijen is, zoals in tabel 8.1. te zien, niet significant verschillend naar geslacht en onderwijsniveau. We vinden wel significante verschillen naar leeftijd (n= 1986, Kendall tau: -.04646, p<.01).
De licht negatieve rangcorrelatie die we naar de leeftijd vaststellen, is echter te zwak om enig verband te vinden tussen het percentage betrokken zijn in een vechtpartij en de leeftijd van de respondenten. Het betrokken zijn in een vechtpartij komt in de jongste leeftijdsgroep (14.4% bij <14 jarigen) van de vroege adolescentie en in de late adolescentie (schommelend tussen 13.9% bij 19 jarigen en 16.0% bij 21-22 jarigen) bij één op zeven adolescenten voor. Op het einde van de vroege adolescentie (19.3% bij 14-15 jarigen) en tijdens de middenadolescentie (21.7% bij 18 jarigen) komt dit gedrag bij één op vijf respondenten voor.
Voor de subgroepen vinden we enkel naar leeftijd (beduidend minder) significante verschillen bij mannen (n= 956, Kendall tau: -.04532, p<.05).

tabel 8.10. : voorkomen van het betrokken raken in vechtpartijen bij adolescenten (%)

vechtpartijen	**totaal**	**SO**	**HO**	**♂**	**♀**	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
totaal nooit voorgekomen :	**82.8**	**79.2**	**85.2**	**80.3**	**85.3**	**85.6**	**80.7**	**78.6**	**78.3**	**86.1**	**84.5**	**84.0**
niet het laatste jaar voorgekomen/ stoppers :	**7.5**	**6.5**	**8.1**	**8.1**	**6.9**	**4.8**	**7.4**	**5.9**	**9.8**	**8.2**	**8.7**	**9.5**
laatste jaar gedaan :	4.3	6.2	3.1	4.7	4.0	4.4	4.5	7.5	5.7	2.6	2.8	2.5
laatste 3 maanden gedaan :	2.0	2.3	1.8	2.5	1.6	0.9	0.8	2.4	2.8	1.7	2.0	1.5
laatste maand gedaan :	1.9	2.5	1.5	2.6	1.2	1.7	2.9	3.2	2.3	1.2	1.6	2.0
laatste week gedaan :	1.5	3.3	0.3	1.8	1.2	2.6	3.7	2.4	1.0	0.2	0.4	0.5
totaal het voorbije jaar voorgekomen :	**9.7**	**14.3**	**6.7**	**11.6**	**8.0**	**9.6**	**11.9**	**15.5**	**11.8**	**5.7**	**6.8**	**6.5**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Bestuderen we het moment van voorkomen van dit gedrag (zie tabel 8.10.) dan merken we dat van de 17.2% van diegenen die betrokken werden in vechtpartijen, dit bij bijna de helft (7.5%) niet het voorbije jaar is voorgekomen. Voor diegene die het voorbije jaar (9.7%)

betrokken waren in een vechtpartij, kwam bij twee op drie (6.3%) van deze adolescenten dit gedrag niet recentelijk voor (m.a.w. bij 4.3% was dit het laatste jaar maar niet recenter, bij 2.0% was dit de voorbije 3 maanden gedaan maar niet recenter). 3.4% van de respondenten gaf aan dit gedrag recentelijk (dit is ten minste de voorbije maand) wel eens gesteld te hebben.
Het moment van voorkomen is niet significant naar geslacht. Wel zien we significante verschillen naar onderwijsniveau ($p < .01$) en leeftijd ($n = 1986$, Kendall tau: -.05323, $p < .001$). Van de 20.8% leerlingen uit het secundair onderwijs die ooit wel eens in een vechtpartij betrokken raakten, is er ongeveer één derde (6.5%) die dit gedrag het laatste jaar niet meer hebben gesteld en door ons als stoppers worden beschouwd. In het hoger onderwijs is ruim de helft (8.1%) van de 14.8% studenten die ooit in een vechtpartij betrokken waren, inmiddels met dit gedrag gestopt. Het percentage stoppers is iets groter in het hoger onderwijs t.o.v. het secundair onderwijs. Anders is het gesteld met diegenen die het voorbije jaar in een vechtpartij betrokken waren. Meer dan twee maal zoveel leerlingen van het secundair onderwijs (14.4%) als studenten van het hoger onderwijs (6.7%) waren het voorbije jaar in vechtpartijen betrokken. Opvallend is het hoge percentage van de voorbije week voorgekomen in het secundair onderwijs (3.3%) tegenover het nauwelijks voorkomen in dezelfde periode in het hoger onderwijs (0.3%). De verschillen naar onderwijsniveau vinden we enkel, zij het minder uitgesproken, terug bij de mannelijke respondenten ($p < .05$).
Naar leeftijd zien we dat het aandeel stoppers stijgt van 4.8% bij de jongste leeftijdsgroepen tot bijna 10.0% op het eind van de midden en late adolescentie. Het aandeel respondenten dat het voorbije jaar betrokken was bij een vechtpartij situeert zich in de vroege adolescentie rond één op tien jongeren (9.6% bij <14 jarigen) . In de middenadolescentie bedraagt dit percentage voor de 16-17 jarigen één op zes (15.5%) respondenten om in de late adolescentie te minderen naar één op 15 respondenten (6.5% bij 21-22 jarigen).

8.9.2. Sociale omgeving tijdens het betrokken zijn in een vechtpartij

Van de 287 respondenten die ooit wel eens betrokken waren in een vechtpartij en antwoordden op deze vraag met wie ze dit gedrag stelden, geven bijna vier op tien jongeren (38.7%, n= 111) aan dit gedrag met hun vriendenkring te stellen. Nagenoeg evenveel van deze jongeren (36.2%, n= 104) stellen dit gedrag in de aanwezigheid van hun vriend. Eén op vijf (19.5%) van die respondenten, geeft aan dit gedrag alleen te hebben gesteld, zonder de aanwezigheid van vriend of vriendengroep. Maar zestien (5.6%) respondenten vermeldden meerdere sociale contexten waarin ze in gevechten betrokken raakten. Met name bij zeven jongeren (2.4%) gebeurde dit zowel alleen als met de vriend erbij of met de vriendenkring. Vijf respondenten (1.8%) raakten betrokken in vechtpartijen zowel als de vriend of de vriendenkring erbij was. Drie adolescenten (1.0%) stelden dit gedrag alleen en met hun vriend. Voor één respondent (0.4%) kwam zijn gedrag zowel alleen als met de vriendengroep voor.

8.9.3. Planmatigheid van het betrokken zijn in een vechtpartij

Van de 288 respondenten die ooit betrokken raakten in vechtpartijen en op de vraag antwoordden of dit eerder onbewust dan gepland gebeurde, stellen we vast dat nagenoeg

negen op tien (88.9%, n= 256) van deze respondenten zeggen dat het in vechtpartijen betrokken raken hen gewoon overkwam en zeker niet gepland was. Eén op twaalf (8.7%) van deze jongeren had dit gedrag op voorhand gepland. Slechts 7 (2.4%) respondenten gaven aan zowel gepland als niet gepland in vechtpartijen betrokken te zijn geraakt.

8.9.4. Motieven voor het betrokken zijn in een vechtpartij

Bekijken we de motieven waarom deze adolescenten in vechtpartijen betrokken raakten, dan merken we dat nagenoeg één op vijf jongeren aangeeft dit te hebben gedaan uit zelfverdediging (22.3%, n= 59) of omdat de respondent zich uitgedaagd voelde (18.6%, n=49). Bijna één op zes van deze jongeren deed dit voor de vrienden (15.9%, n= 42). Eén op tien (9.5%, n= 25) van deze adolescenten vermeldde dat ze dit gedrag stelden na ruzie met betrokkenen. Eén op zestien (6.1%, n= 16) adolescenten die betrokken raakte in vechtpartijen, stelde dat het zomaar, zonder reden gebeurde of omdat de anderen agressief handelden.
Andere motieven voor jongeren om betrokken te geraken in vechtpartijen, zijn : voor de kick (4.9%, n= 13), de vechtpartij ontstond toevallig (4.5%, n= 12), omdat de respondent vond dat hij geen andere keus had (3.8%, n=10), omdat het een vreemdeling betrof (1.5%, n= 4), door sociale druk (1.5%, n= 4), omdat de respondent dronken was (1.1%, n= 3), om stoer te doen (0.8%, n= 2), als hooligan (0.8%, n= 2) en tijdens een caféruzie (0.4%, n= 1).
Zes respondenten (2.3%) die ooit wel eens in een vechtpartij betrokken geraakten, wisten niet meer waarom ze dit gedrag gesteld hadden.

8.10. Drugs dealen of niet ?

8.10.1. Life time prevalence van het dealen van drugs

Zoals reeds vermeld is het dealen van drugs een gedrag dat ongeveer door ongeveer één op dertig (3.0%) jongeren wordt vermeld.

tabel 8.11. : voorkomen van drugs dealen bij adolescenten (%)

drugs dealen	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
totaal nooit voorgekomen :	**97.0**	**95.8**	**97.9**	**97.2**	**96.9**	**97.8**	**96.0**	**95.2**	**96.1**	**97.6**	**98.0**	**98.0**
niet het laatste jaar voorgekomen/ stoppers :	**1.3**	**1.7**	**1.0**	**1.0**	**1.6**	**1.8**	**1.6**	**1.6**	**2.0**	**1.2**	**1.2**	**0.5**
laatste jaar gedaan :	0.3	0.4	0.2	0.4	0.2	0.0	0.4	0.8	0.3	0.2	0.4	0.0
laatste 3 maanden gedaan :	0.5	0.8	0.5	0.4	0.7	0.4	1.2	0.8	0.5	0.8	0.0	0.5
laatste maand gedaan :	0.3	0.5	0.2	0.5	0.2	0.0	0.8	0.8	0.3	0.0	0.4	0.0
laatste week gedaan :	0.5	0.8	0.2	0.5	0.4	0.0	0.0	0.8	0.8	0.2	0.0	1.0
totaal het voorbije jaar voorgekomen :	**1.7**	**2.5**	**1.1**	**1.8**	**1.5**	**0.4**	**2.4**	**3.2**	**1.9**	**1.2**	**0.8**	**2.0**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Het aandeel drugdealers is (cfr. tabel 8.1.) niet significant verschillend naar geslacht, onderwijsniveau en leeftijd. We vinden enkel in het secundair onderwijs significante verschillen naar leeftijd (n= 764, Kendall tau: .08962, p<.001). De rangcorrelatie is echter te zwak om enig verband te vinden tussen het percentage drugdealers en de leeftijd van de

respondenten. Opvallend is dat dit gedrag het sterkst voorkomt op het einde van de vroege adolescentie (4.0% bij 14-15 jarigen) en in het begin van de middenadolescentie (4.8% bij 16-17 jarigen) en zowel bij de jongste leeftijdsgroep als in de late adolescentie slechts ± 2% omvat van de leeftijdgenoten.
Bestuderen we het moment van voorkomen van dit gedrag (zie tabel 8.11.) dan merken we dat van de 3.0% drugdealers dit bij bijna de helft (1.3%) niet het voorbije jaar is voorgekomen. De helft (0.8%) van de drugdealers die het voorbije jaar dit gedrag stelden (1.7%), dealde de voorbije maand (0.3%) of de voorbije week (0.5%). Van alle drugdealers bedraagt dit ongeveer één op vier dealers. Op te merken valt dat dit een klein aantal respondenten betreft.
Het moment van voorkomen is niet significant verschillend naar geslacht, onderwijsniveau en leeftijd. Enkel tijdens het secundair onderwijs vinden we significante verschillen naar leeftijd (n= 764, Kendall tau: .08955, p<.001), zowel bij jongens (n= 438, Kendall tau: .08264, p<.01) als bij meisjes (n= 325, Kendall tau: .09797, p<.01) van het secundair onderwijs. De rangcorrelatie van de gevonden verschillen is echter te zwak om van enig verband tussen leeftijd van de respondenten en het moment van drugs dealen te kunnen spreken.
Het percentage stoppers van dit gedrag schommelt in de vroege en middenadolescentie tussen 1.6% bij 14-15 jarigen en 2.0% bij 18 jarigen.
Het aandeel drugdealers het voorbije jaar stijgt gestaag tijdens de vroege adolescentie van 0.4% bij <14 jarigen naar 2.4% bij 14-15 jarigen en kent zijn hoogtepunt bij 16-17 jarigen (3.2%).

8.10.2. Sociale omgeving tijdens het dealen van drugs

Van de 55 respondenten die ooit wel eens drugs dealden, geven bijna twee op drie (60.0%, n=30) onder hen aan dit gedrag enkel samen met hun vriend te stellen. Bijna één op drie (30.9%, n=17) drugdealers zegt dit enkel alleen te doen. Vier respondenten (7.3%) die ooit drugs dealden, deden dit in de aanwezigheid van de vriendenkring. Eén respondent (1.8%) heeft dit gedrag zowel alleen als met beste vriend en vriendengroep gesteld.

8.10.3. Planmatigheid van het dealen van drugs

Van de 53 respondenten die ooit dit gedrag hebben gesteld en op de vraag antwoordden of dit eerder onbewust dan gepland gebeurde, stellen we vast dat nagenoeg twee op drie (64.2%, n= 34) drugdealers zegden dat het dealen gepland gebeurde. Voor slechts één op drie dealende jongeren overviel dit hen gewoon (35.8%, n= 19).

8.10.4. Motieven voor het dealen van drugs

Van de 47 respondenten die motiveerden waarom ze dit gedrag stelden, zegden ongeveer vier op tien van deze adolescenten dit te doen voor de inkomsten/winsten (44.7%, n=21) of voor de vrienden(dienst) (42.6%, n= 20). Andere redenen om drugs te dealen zijn: voor de kick (6.4%, n= 3) of wegens verplichtingen (6.4%, n= 3).

8.11. Samenvatting

Met het oog op het in kaart brengen van het voorkomen van risicogedrag bij jongeren, werden een aantal gedragingen nagevraagd die ressorteren onder de noemer van deviant gedrag. Het gaat meer bepaald om: het spuiten van graffiti, het met opzet dingen vernielen, mensen lastig vallen op straat, zwartrijden met het openbaar vervoer, zonder toestemming geld uit de portefeuille van de ouders halen, iets stelen in een winkel of er het prijskaartje van iets verwisselen, het stelen van een (brom)fiets, het stelen uit een auto, het betrokken zijn in een vechtpartij en het dealen van drugs.

Beschouwen we de verschillende deviante gedragingen afzonderlijk, dan blijkt dat de meeste gedragingen, met uitzondering van zwartrijden, door maar een kleine minderheid van de jongeren wordt gedaan. Slechts een zeer klein percentage stelde deze gedragingen recentelijk. Ze gebeuren in hoofdzaak in de aanwezigheid van één of meerdere vrienden, alsook meestal niet vooraf gepland.

Graffiti spuiten wordt door ongeveer één op twintig jongeren vermeld. Het gaat vooral om de adolescenten in de vroege en middenadolescentie. Ongeveer de helft van de spuiters zeggen dit te plannen. Ze doen het voornamelijk omdat ze graffiti mooi vinden of omwille van de kick.

Bij **zwartrijden** zien we een enigszins afwijkend patroon. Het blijkt dat bijna de helft van de respondenten wel eens zwart heeft gereden. Dit gedrag komt pas op het einde van de vroege adolescentie tot uiting. Een kwart van de jongeren die het laatste jaar zwart reed, deed het de voorbije week nog. Ruim de helft van de zwartrijders doet dit alleen, bijna de helft doet het samen met zijn/haar beste vriend(in). Ook hier geeft driekwart aan dit gedrag niet gepland te hebben uitgevoerd. Het financieel voordeel wordt door 2 op 5 respondenten als motief aangegeven.

Ongeveer één op tien respondenten geeft toe ooit wel eens **iets met opzet vernield** te hebben. Ook dit gedrag komt pas op het einde van de vroege adolescentie tot uiting. Wat de frequentie van deze vernielingen betreft, blijkt dat de percentages van voorkomen gedurende het laatste jaar en recenter bij leerlingen drie keer hoger liggen dan bij studenten. Dingen vernielen gebeurt voor de helft van de gevallen met hun beste vriend. Bijna niemand geeft aan dit gedrag vooraf te plannen. Als motieven komen vooral om zich af te reageren en voor de lol naar voren.

Ook ongeveer één op tien jongeren **viel ooit mensen op straat lastig**. Het komt bij dubbel zoveel leerlingen (13.4%) dan studenten (6.6%) voor. Dit gedrag komt bij leerlingen ook recenter voor. Ruim de helft doet dit met zijn beste vriend(in). Meestal gaat het om niet geplande voorvallen. Vier op tien van diegenen die mensen overvallen doen dit voor de lol. Ook verveling en zomaar zijn antwoorden die nog door ongeveer één op tien naar voren worden geschoven.

Geld wegnemen uit de portefeuille van de ouders wordt door één op zes toegegeven. De adolescent doet dit meestal alleen. Eén op drie van de gelddieven had het vooraf gepland. Geldgebrek is logischer wijze het motief bij uitstek voor dit gedrag.

Iets wegnemen uit een winkel komt voor bij ongeveer één op vijf jongeren. Het gebeurt meer bij leerlingen dan bij studenten. Ook hier komt het gedrag pas op het einde van de vroege adolescentie tot uiting. Het recent stelen in een winkel gebeurt door slechts een zeer gering percentage, nl. 2.1%. De sociale omgeving is analoog aan deze van het wegnemen van geld :

het wordt voornamelijk alleen gedaan. Bij driekwart was het geen geplande diefstal. Ook nu is geldnood een vaak aangehaald motief.
Het stelen van een (brom)fiets komt slechts bij 4.4% van de jongeren voor. Tijdens de midden en op het einde van de late adolescentie wordt fietsdiefstal het vaakst vermeld. In de helft van de gevallen wordt het samen met hun beste vriend gedaan. Vier op tien jongeren die een fiets stalen, deden dit gepland. Gebrek aan een vervoermiddel, maar ook uit wraak werden vaak aangehaald als motieven.
Stelen uit een auto is een gedrag dat als zeer marginaal kan beschouwd worden. In de totale onderzoekspopulatie ging het slechts om 11 personen.
Betrokken raken in een vechtpartij komt voor bij één op zes. Opvallend is het relatief hoge percentage leerlingen (3.3%) dat de voorbije week vocht in vergelijking met studenten (0.3%).Vechten gebeurt hoofdzakelijk waar een beste vriend(in) of de vriendenkring bij is/zijn. Het grootste deel van de vechtpartijen is niet gepland. Motieven zijn o.a. uit zelfverdediging en omdat men zich uitgedaagd voelde.
Tenslotte werd ook naar het drugs dealen gepeild: dit komt bij 3.0% van de jongeren voor. Het doet zich het meest voor op het eind van de vroege en het begin van de middenadolescentie. Geldgewin is de belangrijkste reden voor dit gedrag.

9. SPIJBELEN OF BROSSEN[1] BIJ JONGEREN

9.1. Vervelen op school

Aan de jongeren werd gevraagd aan te duiden of ze zich wel eens vervelen op school. Vier op vijf (81.2%) van alle jongeren geven aan zich wel eens te vervelen op school. Opvallend is dat één op vijf (19.2%) van de jongeren zegt zich dikwijls te vervelen op zijn school. Twee derden (62.%) van de adolescenten zegt zich soms te vervelen.
Het vervelen op school is significant verschillend naar geslacht (p< .01). Er zijn niet meer mannen (81.0%) dan vrouwen (81.5%) die aangeven zich op school te vervelen, maar van de groep die zich verveelt zijn er de helft meer mannen (23.1%) dan vrouwen (15.3%) die zich dikwijls vervelen. De verschillen die we naar geslacht vinden zijn enkel, weliswaar minder uitgesproken, van toepassing voor het hoger onderwijs (p< .05). Naar geslacht worden er binnen het secundair onderwijs geen significante verschillen gevonden.

tabel 9.1. : vervelen op school bij jongeren: nooit, soms of dikwijls

Vervelen op school	**Nooit** (%)	**Soms** (%)	**Dikwijls** (%)
TOTAAL :	**18.8**	**62.0**	**19.2**
geslacht			
mannelijk **:**	19.0	57.9	23.1
vrouwelijk **:**	18.5	66.2	15.3
onderwijsniveau			
secundair onderwijs :	18.9	56.6	24.5
hoger onderwijs :	18.7	65.6	15.7
leeftijd			
<14 jaar :	28.9	58.9	12.2
14-15 jaar :	19.1	50.9	30.0
16-17 jaar :	12.2	61.5	26.3
18 jaar :	15.6	67.5	16.9
19 jaar :	20.5	65.5	14.0
20 jaar :	16.5	64.2	19.3
21-22 jaar :	19.1	61.8	19.1

Ook naar het onderwijsniveau doen we gelijkaardige, significante (p< .01) vaststellingen. Er vervelen zich niet meer leerlingen op hun secundaire school (18.9%) dan studenten in hun hoger onderwijsinstelling (18.7%), maar het vervelen gebeurt bij leerlingen uit het secundair onderwijs vaker dan bij studenten uit het hoger onderwijs. Bijna één op vier leerlingen (24.5%) uit het secundair onderwijs vermeldt zich dikwijls op zijn school te vervelen. Bij het hoger onderwijs is dit een derde minder, nl. 15.7% van de studenten geeft aan zich dikwijls op hun school te vervelen.
Bestuderen we de totale respondentenpopulatie, dan stellen we geen significante verschillen naar leeftijd vast. Van bepaalde subgroepen stellen we daarentegen wel significante verschillen naar leeftijd vast, met name in het secundair onderwijs (Kendall tau: .21092, p<

[1] We maken een onderscheid in de terminologie spijbelen en brossen naar onderwijsniveau. We verkiezen de term 'spijbelen' te gebruiken bij leerlingen van het secundair onderwijs, waar we bij studenten van het hoger onderwijs de term 'brossen' hanteren.

.001) en bij alle mannen (Kendall tau: .47559, p<.05). De rangcorrelatie is echter te zwak om enig verband vast te stellen tussen leeftijd en vervelen op school. Het aantal jongeren dat aangeeft zich nooit te vervelen is het kleinst in de middenadolescentie (nl. 12.2% bij 16-17 jarigen en 15.6% bij 18 jarigen). Op het einde van de vroege adolescentie (30.0% bij 14-15 jarigen) en in het begin van de middenadolescentie (26.3%) ervaren één derde tot één vierde van de respondenten hun school als een plaats waar ze zich dikwijls vervelen. Bij de respondenten van het hoger onderwijs is dit één op vijf (19.3% bij 20 jarigen) tot één op zeven (14.0%) jongeren. Op de 14-15 jarigen na, waar dit maar de helft van de respondenten bedraagt, geven ongeveer twee derden van alle leeftijdsgroepen aan zich soms wel eens op hun school te vervelen.
We analyseerden of er een verband bestond tussen de verveling op school bij jongeren en het spijbelen of brossen bij deze adolescenten. De correlatie tussen deze twee variabelen is zowel bij de totale populatie als bij de verschillende subgroepen (onderwijsniveau, geslacht en geslacht per onderwijsniveau) te zwak om enig (positief) verband vast te kunnen stellen tussen de verveling bij jongeren op school en het spijbelen of brossen bij deze adolescenten. De rangcorrelatie (Kendall tau) voor de totale populatie bedraagt .09591 (n= 2006, p<.001). Deze correlatie is hoger naar onderwijsniveau (voor secundair onderwijs; Kendall tau: .20234, p< .001 tegenover hoger onderwijs; Kendall tau: .15166, p< .001) dan naar geslacht (voor mannen; Kendall tau: .102966, p< .001 tegenover bij vrouwen; Kendall tau: .08935, p< .001).

9.2. Spijbelen of brossen jongeren ?

De respondenten werd gevraagd of ze het voorbije jaar wel eens spijbelden of brosten. Van de totale respondentengroep geeft 33.8% aan nog nooit gespijbeld of gebrost te hebben. Met andere woorden één op drie jongeren beweert nog nooit aan schoolverzuim gedaan te hebben. Wanneer we daar de 7.2% van de adolescenten bijnemen die zeggen ooit wel eens, maar niet het voorbije jaar, gespijbeld of gebrost te hebben, dan stellen we vast dat vier op tien (40.0%) jongeren hun school het voorbije jaar niet hebben verzuimd. Omgekeerd vinden we dus zes op tien jongeren die dit wel deden.
Een, weliswaar minder uitgesproken, significant (p<.01) verschil tussen mannen en vrouwen duidt erop dat er iets meer vrouwen (68.5%) dan mannen (63.6%) ooit in hun leven hebben gespijbeld. Dit kan verklaard worden doordat, er voornamelijk bij de jongere leeftijdsgroepen, meer jongens dan meisjes zijn bevraagd, tegenover meer vrouwen dan mannen bij de oudere leeftijdsgroepen.
Dit is in tegenstelling tot de significante verschillen (p< .001) naar onderwijsniveau die we duidelijk terugvinden. In het secundair onderwijs hebben twee op drie (67.5%) leerlingen nog nooit gespijbeld. Samen met de 11.0% ooit-spijbelaars vormt de groep niet spijbelaars van het voorbije jaar vier op vijf (78.5%) leerlingen. Slechts één op vijf leerlingen van het secundair onderwijs geeft aan het voorbije jaar te hebben gespijbeld. Dit is in schril contrast met het hoger onderwijs waar nog geen één op vijf (16.9%) jongeren het voorbije jaar niet heeft gebrost. Eén op acht (12.1%) studenten zegt zelfs nog nooit te hebben gebrost. Ongeveer één op twintig (4.8%) studenten van het hoger onderwijs heeft ooit, maar niet het voorbije jaar, gebrost.
De overgrote meerderheid (82.1%) van de studenten geeft aan dit jaar te hebben gebrost.

Ook naar leeftijd stellen we inzake het spijbelen of brossen significante verschillen (Kendall tau: .45702, p< .001) vast. De rangcorrelatie is hier wel voldoende sterk om gewag te maken van een matig verband tussen de leeftijd van de respondenten en spijbelen/brossen. Met name hoe ouder de respondent wordt, hoe groter de kans dat hij wel eens spijbelt of brost. Bestuderen we de verschillende subgroepen op dit verband, dan stellen we vast dat dit verband eveneens geldt voor beide geslachten, nl. zowel bij mannen (Kendall tau: .49152, p< .001) als bij vrouwen (Kendall tau: .42469, p< .001). Dit verband geldt ook voor het secundair onderwijs (Kendall tau: .31441, p< .001), maar niet voor het hoger onderwijs (Kendall tau:.08295, p< .001). Met andere woorden hoe ouder een leerling wordt, zowel mannelijke als vrouwelijke, hoe meer kans hij maakt te spijbelen. Bij studenten van het hoger onderwijs vinden we dit niet terug. Spijbelen neemt geleidelijk toe tijdens de vroege adolescentie van 21.1% spijbelaars bij de jongste leeftijdsgroep naar 33.7% bij de 14-15 jarigen, maar kent zijn keerpunt (aantal niet spijbelaars versus aantal spijbelaars) tijdens de middenadolescentie. Ongeveer de helft (50.4%) van de 16-17 jarige beweert ooit wel eens te hebben gespijbeld. Het grote verschil dat we met de volgende leeftijdsgroep (nl. 84.9% ooit-brossers) vaststellen, is volgens ons gedeeltelijk te wijten aan het verschil in onderwijsniveau tussen deze twee leeftijdsgroepen. In de late adolescentie neemt het percentage nooit-brossers af van 13.2% bij 19-jarigen naar 5.4% bij 21-22 jarigen. Waar in de vroege adolescentie vier op vijf jongeren aangeven het voorbije jaar niet te hebben gespijbeld daalt deze verhouding in de late adolescentie naar ongeveer één op zes of zelfs bij de oudste leeftijdsgroep naar één op elf (8.9%). Het feit dat deze 22-jarige respondenten in heel wat gevallen minstens één jaar hebben overgezeten of overzitten kan gedeeltelijk een verklaring zijn voor dit lage cijfer van niet-brossers tijdens het voorbije jaar.

Net zoals we bij de frequentie van alcohol, medicatie en illegale drugs deden, hebben we om vergelijking met andere onderzoeken mogelijk te maken, de bestaande antwoordmogelijkheden herleid tot de volgende 5 groepen,

nl.:
- het niet spijbelen of brossen (dit is het niet verzuimen van naar school gaan gedurende het voorbije jaar of dit nog nooit hebben gedaan)
- het zelden spijbelen of brossen (dit is minder dan maandelijks verzuimen van naar school gaan gedurende het voorbije jaar).
- het occasioneel spijbelen of brossen (dit is het één of meerdere malen per maand verzuimen van school tijdens het voorbije jaar).
- het regelmatig spijbelen of brossen (dit is het één of meerdere malen per week verzuimen van school tijdens het voorbije jaar).
- het zeer regelmatig spijbelen of brossen (dit is het dagelijks verzuimen van school tijdens het voorbije jaar).

Bestuderen we de spijbelaars of brossers van het voorbije jaar, dan stellen we vast dat van de 60% schoolverzuimers op de totale respondentengroep er bijna de helft (25.4%) zijn die dit eerder zelden deden. Zowel het occasioneel (15.0%) als het regelmatig (16.2%) spijbelen of brossen komt bij ongeveer één op zes jongeren voor. Het dagelijks brossen, een fenomeen dat zich louter tot de studentenpopulatie beperkt, komt bij 2.4% van alle bevraagde jongeren voor. De frequentie van het spijbelen of brossen is niet significant verschillend naar geslacht.

Net zoals we bij het aantal brossers of spijbelaars reeds opmerkten, is er wel een significant verschil vast te stellen naar onderwijsniveau (p<.001).

Van de 21.5% leerlingen die het voorbije jaar spijbelden, was dit bij driekwart van de leerlingen (14.9%) eerder zelden. Voor het totale secundair onderwijs is dit één op zeven leerlingen. Het occasioneel en regelmatig spijbelen gebeurt respectievelijk bij 4.3% en 2.3% van de leerlingen van het secundair onderwijs. Met andere woorden één op vijf leerlingen die spijbelt, doet dit occasioneel, bij één op tien spijbelende leerlingen is dit regelmatig. Het dagelijks spijbelen werd niet bij de ondervraagde leerlingen van het secundair onderwijs vastgesteld. Dit is niet te verwonderen doordat juist deze groep jongeren met de aangewende bevragingsmethode in het onderwijs niet bereikt worden.

tabel 9.2. : frequentie spijbelen/ brossen (%)

Frequentie spijbelen/brossen (het voorbije jaar)	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
Niet gespijbeld :	**33.8**	**67.5**	**12.1**	**36.4**	**31.5**	**78.8**	**67.3**	**49.6**	**15.1**	**13.2**	**10.1**	**5.4**
Niet het voorbije jaar gespijbeld :	**7.2**	**11.0**	**4.8**	**7.7**	**6.8**	**6.1**	**14.8**	**9.8**	**7.3**	**3.1**	**7.3**	**3.5**
Zelden gespijbeld:	**25.4**	**14.9**	**32.2**	**24.9**	**25.8**	**8.1**	**10.9**	**24.6**	**29.4**	**31.8**	**34.0**	**33.2**
één maal per maand :	5.5	1.9	7.9	5.4	5.7	1.3	1.2	3.5	7.5	8.0	6.5	6.4
meerdere malen per maand :	9.5	2.4	13.9	9.1	9.6	2.9	2.3	3.5	14.5	14.6	12.1	16.3
Occasioneel gespijbeld :	**15.0**	**4.3**	**21.8**	**14.5**	**15.3**	**4.2**	**3.5**	**7.0**	**22.0**	**22.6**	**18.6**	**22.7**
één maal per week :	9.5	1.3	14.9	8.1	10.9	1.2	2.3	5.5	13.5	13.2	17.0	18.8
meerdere malen per week :	6.7	1.0	10.4	6.6	6.9	1.6	1.2	3.5	8.1	11.6	8.5	13.4
Regelmatig gespijbeld :	**16.2**	**2.3**	**25.3**	**14.7**	**17.8**	**2.8**	**3.5**	**9.0**	**21.6**	**24.8**	**25.5**	**32.2**
Dagelijks gespijbeld :	**2.4**	**0.0**	**3.8**	**1.8**	**2.8**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**4.6**	**4.5**	**4.5**	**3.0**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Van de 83.1% studenten van het hoger onderwijs die het voorbije jaar gebrost hebben, brost iets meer dan één derde (38.7%) eerder zelden. Op de totale populatie van alle studenten komt dit overeen met 33.2% zelden brossers. Nagenoeg de helft van de studenten van het hoger onderwijs geeft aan occasioneel (21.8%) of regelmatig (25.3%) te brossen. Het dagelijks brossen gebeurt bij 3.8% studenten. Met andere woorden bijna één op twintig studenten die brossen doet dit dagelijks.

9.3. Hoelang spijbelen jongeren[2] ?

Om een zicht te krijgen hoe lang jongeren spijbelen vroegen we hen aan te geven of ze bepaalde uren, halve dagen of hele dagen spijbelden.

Bestuderen we de totale onderzochte populatie dan merken we dat als jongeren spijbelen dit hoofdzakelijk bepaalde uren (53.3%) is. Van de 66.2% spijbelaars of brossers betreft dit vier op vijf (*80.5%*). Het spijbelen gedurende halve (14.0%) en hele (13.6%) dagen gebeurt door één op zeven adolescenten. Omgerekend naar de groep spijbelaars is dit ongeveer één op vijf spijbelaars of brossers.

Mannen (14.4%) spijbelen of brossen significant ($p < .05$) meer hele dagen dan vrouwen (12.8%). Dit verschil wordt duidelijker wanneer we alleen de spijbelaars of brossers bekijken:

[2] De normaal weergegeven resultaten behelzen de totale onderzochte populatie, de niet spijbelaars of niet brossers incluis. De cursief weergegeven resultaten zijn de resultaten indien we alleen de groep spijbelaars of brossers selecteren.

22.6% van de spijbelende mannen geven aan dit (ook) hele dagen te doen waar dit bij de vrouwen maar *18.6%* bedraagt.
Het spijbelen of brossen tijdens bepaalde uren, hele of halve dagen is significant verschillend naar leeftijd (p<.001) en naar onderwijsniveau (p<.001).
In het secundair onderwijs spijbelen van alle leerlingen 18.9% bepaalde uren, 8.2% halve dagen en 12.9% hele dagen. Beperken we ons tot de 32.5% spijbelaars dan zien we dat *58.2%* bepaalde uren spijbelt, één kwart dit halve dagen doet (*25.2%*) dat bijna vier op tien (*39.7%*) spijbelaars hele dagen in het secundair onderwijs spijbelen.
In het hoger onderwijs brossen van alle studenten driekwart (75.4%) bepaalde uren, 17.7% halve dagen en 14.0% hele dagen. Beperken we ons tot de 87.1% brossers dan stellen we vast dat bijna negen op tien (*85.8%*) brossende studenten dit bepaalde uren doet. Het halve dagen brossen komt maar bij één op vijf (*20.1%*) brossers voor. Het hele dagen zelfs maar bij één op zeven studenten (*15.9%*)
Vergelijken we de resultaten tussen het secundair en het hoger onderwijs dat moeten we vaststellen dat er in het hoger onderwijs meer en frequenter gebrost wordt, maar dat dit meer gebeurt tijdens bepaalde uren. Opvallend is het hoge percentage spijbelende leerlingen van het secundair onderwijs die dit hele dagen doen. Het percentage (van de spijbelende) jongeren die een hele dag spijbelen of brossen is meer dan dubbel zoveel in het secundair onderwijs dan in het hoger onderwijs.

tabel 9.3. : percentage hoe lang jongeren spijbelen/brossen[3].

Duur van het spijbelen (%)	**Bepaalde uren**	**Halve dagen**	**Hele dagen**
TOTAAL :	**53.3** (*80.5*)	**14.0** (*21.1*)	**13.6** (*20.5*)
geslacht mannelijk :	**50.6** (*79.5*)	**14.3** (*22.5*)	**14.4** (*22.6*)
vrouwelijk :	**55.8** (*81.5*)	**13.8** (*20.1*)	**12.8** (*18.6*)
onderwijsniveau			
secundair onderwijs :	**18.9** (*58.2*)	**8.2** (*25.2*)	**12.9** (*39.7*)
hoger onderwijs :	**75.4** (*85.8*)	**17.7** (*20.1*)	**14.0** (*15.9*)
leeftijd <14 jaar :	**14.7** (*69.3*)	**3.4** (*16.0*)	**5.0** (*23.6*)
14-15 jaar :	**19.5** (*58.0*)	**8.0** (*23.8*)	**10.4** (*30.9*)
16-17 jaar :	**34.5** (*68.4*)	**12.7** (*25.2*)	**15.9** (*31.5*)
18 jaar :	**71.2** (*83.9*)	**17.4** (*20.5*)	**15.6** (*18.4*)
19 jaar :	**67.6** (*77.9*)	**15.1** (*17.4*)	**14.1** (*16.2*)
20 jaar :	**77.0** (*85.7*)	**16.9** (*18.8*)	**11.5** (*12.8*)
21-22 jaar :	**78.4** (*92.7*)	**27.1** (*32.0*)	**23.1** (*27.3*)

Bekijken we de leeftijd, dan merken we dat het percentage tijdens de vroege en midden-adolescentie stijgt voor zowel spijbelen tijdens bepaalde uren als voor halve of hele dagen.
Voor de jongste leeftijdsgroep spijbelt meer dan twee derde (14.7% op een totaal van 21.2%, met name *69.3%*) van de spijbelaars gedurende bepaalde uren. Het spijbelen gedurende een halve dag (*16.0%*) en hele (*23.6%*) dag komt duidelijk minder voor, maar is toch nog goed voor één op zes tot een op vier spijbelaars. Naar het einde van de vroege adolescentie zakt het percentage spijbelen tijdens bepaalde uren (*58.0%*) en op het zelfde moment, maar ook tijdens de middenadolescentie, stijgt het percentage halve of hele dagen spijbelen naar respectievelijk een kwart tot bijna een derde van de spijbelaars.

[3] De resultaten die zijn weergegeven zijn berekend op de gehele onderzochte populatie (met name spijbelaars en niet-spijbelaars). De percentages die cursief tussen haakjes staan betreffen enkel de spijbelaars.

Op het einde van de middenadolescentie en tijdens de late adolescentie zien we dat het brossen zich voornamelijk gedurende bepaalde uren manifesteert (*83.9%* bij 18 jarigen tot *92.7%* bij 21- 22 jarigen). We dienen hierbij op te merken dat de meerderheid van de onderzochte populatie in deze adolescentiefase zich ondertussen in een ander onderwijsniveau bevindt. Op de oudste leeftijdsgroep na zakt het percentage halve dagen brossen (van *20.5%* bij 18 jarigen naar *18.8%* bij 20 jarigen) en het percentage hele dagen brossen (van *18.4%* bij 18 jarigen naar *12.8%* bij 20 jarigen). Bij de brossers van de oudste leeftijdsgroep is het percentage halve dagen brossen *32.0%* en het percentage hele dagen brossen *27.3%*. Dit laatste resultaat lijkt ons te verklaren doordat zich in deze groep studenten overzitten en daarom bepaalde vakken niet meer bijwonen.

9.4. Met wie spijbelen jongeren ?

Aan de jongeren vroegen we eveneens aan te duiden indien ze spijbelden, met wie dit dan gebeurde. De respondenten hadden de keuze uit de volgende antwoordmogelijkheden: spijbelde of broste alleen, met lief, met beste vriend(in), met vriendenkring en met schoolkameraden.

Van alle adolescenten geeft 41.7% aan alleen te spijbelen. Eén op vier jongeren (24.1%) zegt met zijn schoolkameraden te spijbelen. Het spijbelen met de vriendenkring gebeurt door één op vijf (19.2%) respondenten. Spijbelen samen met de beste vriend komt bij één op zes (16.6%) jongeren voor, met het lief is dit slechts één op twaalf (8.7%) respondenten. Het verschil tussen deze laatste groepen is te verklaren doordat vier op tien (39.5%) adolescenten aangeven geen lief te hebben, tegenover één op tien (10.3%) jongeren die geen beste vriend(in) hebben. Slechts één op zestien (6.0%) respondenten beweert geen vriendenkring te hebben.

Bestuderen we alleen de spijbelaars of brossers dan merken we dat nagenoeg twee (*63.2%*) op drie spijbelaars wel eens alleen spijbelen of brossen. Het spijbelen of brossen met vriendenkring (*29.0%*) of met schoolkameraden (*36.4%*) komt ongeveer bij één op drie spijbelaars voor. Eén kwart (*25.1%*) van de spijbelaars doet dit met zijn beste vriend(in) tegenover één op acht (*13.1%*) die samen met zijn lief spijbelt.

Met wie jongeren spijbelen verschilt niet significant naar geslacht.

Naar onderwijsniveau vinden we bij de spijbelaars daarentegen enkel significante verschillen wanneer de jongere alleen ($p<.001$) of met diens beste vriend(in) ($p<.05$) spijbelt. In het secundair onderwijs doet ongeveer de helft (*48.0%*) van de spijbelende leerlingen het alleen tegenover twee op drie (*66.9%*) brossenden studenten van het hoger onderwijs. Met beste vriend(in) bewust de school verzuimen, gebeurt bij één op drie (*34,2%*) spijbelaars van het secundair tegenover ongeveer één op vijf (*22.9%*) brossers van het hoger onderwijs.

Naar leeftijd vinden we, net als we vaststelden met het onderwijsniveau, bij de spijbelaars enkel minder uitgesproken significante verschillen wanneer de jongere alleen ($p<.05$) of met diens beste vriend(in) ($p<.01$) spijbelt. Het percentage spijbelaars dat dit alleen doet schommelt tussen de *48.9%* (bij 14-15 jarigen) en *68.0%* (bij 19 jarigen). In de vroeg en middenadolescentie ligt dit aandeel rond de helft van de spijbelaars. In de late adolescentie neemt dit toe tot ongeveer twee op drie brossers. Het aandeel van de spijbelaars of brossers dat dit met zijn beste vriend(in) doet varieert tussen *18.6%* bij 20 jarigen en *31.3%* bij 16-17 jarigen. Hier stellen we vast dat tijdens de middenadolescentie één op drie spijbelaars dit met zijn beste vriend doet tegenover één op vijf brossers uit de late adolescentie.

tabel 9.4. : met wie spijbelden de respondent[4].

Met wie spijbelen (%)	Alleen	Lief	Beste vriend(in)	Vrienden-kring	School-kameraden
TOTAAL :	41.7 (*63.2*)	8.7 (*13.1*)	16.6 (*25.1*)	19.2 (*29.0*)	24.1 (*36.4*)
geslacht					
mannelijk :	39.3 (*61.8*)	8.0 (*12.6*)	14.3 (*22.5*)	19.3 (*30.3*)	24.5 (*38.5*)
vrouwelijk :	44.0 (*64.7*)	9.2 (*13.4*)	18.8 (*27.4*)	18.9 (*27.6*)	24.0 (*35.0*)
onderwijsniveau					
secundair onderwijs :	15.3 (*48.0*)	4.2 (*12.9*)	11.1 (*34.2*)	8.7 (*26.8*)	12.0 (*36.9*)
hoger onderwijs :	58.9 (*66.9*)	11.5 (*13.1*)	20.1 (*22.9*)	25.8 (*29.4*)	32.0 (*36.4*)
leeftijd <14jaar:	12.6 (*59.7*)	3.0 (*14.2*)	5.5 (*26.1*)	6.7 (*31.8*)	5.5 (*26.1*)
14-15 jaar :	16.0 (*48.9*)	4.0 (*12.2*)	9.6 (*29.4*)	10.8 (*33.0*)	13.3 (*40.7*)
16-17 jaar :	28.3 (56.4)	7.1 (*14.1*)	15.7 (*31.3*)	9.4 (*18.7*)	20.2 (*40.2*)
18 jaar :	57.2 (*67.4*)	11.8 (*13.9*)	15.9 (*18.7*)	23.0 (*27.1*)	32.4 (*38.2*)
19 jaar :	59.0 (*68.0*)	12.6 (*14.5*)	20.6 (*23.7*)	24.4 (*28.1*)	32.1 (*37.0*)
20 jaar :	57.8 (*64.3*)	11.0 (*12.2*)	16.7 (*18.6*)	26.9 (*29.9*)	32.0 (*35.6*)
21-22 jaar :	60.5 (*63.9*)	11.5 (*12.2*)	20.5 (*21.7*)	26.0 (*27.5*)	32.5 (*34.4*)

9.5. Waar naartoe tijdens het spijbelen ?

In een open vraag werd aan de adolescenten die ooit spijbelden, gevraagd aan te geven waar ze dan naar toe gingen. Zoals in tabel 9.5. te merken is, geeft meer dan de helft van de spijbelaars (57.3%) aan naar huis of naar hun kot te gaan (of er te blijven en niet naar school te vertrekken). Ook het verblijven bij vrienden thuis of op hun kot (16.0%) of bij lief thuis of diens kot (0.8%) wijst erop dat voor driekwart van de spijbelaars (74.1%) ze tijdens het spijbelen of brossen ergens thuis of op iemands kot verblijven. Hiernaast vinden we 6.0% van de spijbelaars die zeggen dat ze naar hun vrienden gaan zonder verder te specificeren waar deze zich bevonden. Voor lief of partner bedraagt dit 0.9%.

Een tweede grote groep begeeft zich naar een café, nl. 31.9% hetgeen bijna één op drie spijbelaars betekent. Het op straat rondhangen wordt door ongeveer één op acht spijbelaars aangegeven als de plaats waar ze tijdens het spijbelen vertoeven. Gaan winkelen gebeurt door

tabel 9.5. : waar ging respondent tijdens spijbelen heen ?

Plaats n = 1329	Aantal	%	Plaats n = 1329	Aantal	%
naar huis of hun kot	761	57.3	naar park	8	0.6
op café	422	31.9	naar dokter	7	0.5
bij vrienden thuis of op kot	212	16.0	naar musea	7	0.5
op straat rondhangen	164	12.4	naar snookerzaal	6	0.5
bij vrienden	80	6.0	gaan werken	5	0.4
gaan winkelen	69	5.2	naar stageplaats	4	0.3
naar bibliotheek	44	3.3	naar buitenland	4	0.3
naar andere plaats op school	38	2.9	naar zee	4	0.3
naar cinema	14	1.1	naar vereniging	4	0.3
naar lunapark	14	1.1	naar een fuif	3	0.2
bij lief of partner	12	0.9	naar grootouders	2	0.2
gaan sporten	10	0.8	naar een andere school	2	0.2
bij lief thuis of op diens kot	10	0.8	naar bordeel	1	0.1

[4] De resultaten die zijn weergegeven zijn berekend op de gehele onderzochte populatie (met name spijbelaars en niet-spijbelaars). De percentages die cursief tussen haakjes staan betreffen enkel de spijbelaars.

5.2% van de respondenten die aangeven te spijbelen. Ook andere schoolse locaties vormden de plaats waar de spijbelaar naar toe ging, nl. naar een bibliotheek (3.3%), naar een andere plaats op school (2.9%), naar een stageplaats (0.3%) en naar een andere school (0.2%).Een beperkt aantal respondenten gaat (de grote groep die naar een café gaat buiten beschouwing latend) tijdens het spijbelen naar een eerder recreatieve omgeving zoals een lunapark (1.1%), naar een cinema (1.1%) of naar een snookerzaal (0.5%).
Gezien het aantal spijbelaars beperkt is tot minder dan tien respondenten bij heel wat antwoordmogelijkheden zoals in de rechterkolommen van tabel 9.5. te zien, gaan we niet dieper in op de bespreking van deze antwoorden.

9.6. Motieven voor het spijbelen ?

Bij de respondenten die spijbelden werd in een open vraag gepeild naar de belangrijkste reden waarom ze dit deden.
De motieven van het spijbelen kunnen opgesplitst worden in een achttal groepen, nl.: de lesgerichte (44.9%), de negatieve schoolgerichte (27.3%), de ontspanningsgerichte (16.6%), de studiegerichte (17.9%), de leraarsgerichte (6.9%), de omgevingsgerichte (2.5%) redenen, de persoonlijke (23.1%) motieven en tot slot andere (5.2%) redenen.
Van de <u>lesgerichte</u> (44.9%) motieven, geeft 27.4% van de adolescenten aan te spijbelen omwille van de saaie les. Geen interesse in de les of het vak (6.2%) en omdat de respondent zich in de les verveelt (2.7%) zijn eveneens vaak voorkomende antwoorden. Andere lesgerichte motieven om te spijbelen zijn: omdat de les onbelangrijk is (1.9%) of omdat het door zelfstudie eveneens mogelijk is (1.9%), omdat de les onnodig is (1.4%), wegens de springuren (1.2%), omdat de respondent een bisser is (0.7%), de les te vroeg begint (0.6%), de cursus in het bezit heeft (0.5%) en omdat de les te moeilijk is (0.4%).
Van de <u>negatieve schoolgerichte</u> (27.3%) motieven wordt het geen zin hebben het meest geantwoord (25.1%). Net zoals bij saaie lessen geeft één op vier spijbelaars aan bewust niet naar de les te gaan omdat hij er geen zin in heeft. Andere negatieve schoolgerichte motieven zijn: de spijbelaar is schoolmoe (2.0%), zal stoppen met de school (0.3%), zal toch niet slagen (0.2%), wil veranderen van onderwijsrichting (0.2%) en geeft aan de verkeerde schoolkeuze te hebben gemaakt (0.2%).
Bij de <u>ontspanningsgerichte</u> (16.6%) motieven is het hebben van een andere afspraak (6.5%) de meest aangehaalde. Bij het lief willen zijn wordt door 2.3% van de spijbelaars aangehaald.
Andere ontspanningsgerichte redenen zijn: om zich te ontspannen (1.6%), om plezier te maken (1.6%), omdat het mooi weer is (1.2%), om te gaan sporten (0.6%), om te kaarten (0.6%), om iets voor het verenigingsleven te doen (0.3%), om op vakantie te kunnen gaan (0.2%) of om naar een optreden te kunnen gaan (0.2%).
Van de <u>studiegerichte</u> (17.9%) redenen geeft één op twintig spijbelaars (5.7%) aan dit te doen om te kunnen studeren. Voor 2.6% van de spijbelaars is het vele schoolwerk dat hen rest het motief om bewust niet naar school te gaan. Het nog moeten doen van taak (3.2%) of het vermijden een taak (3.0%) of toets (2.2%) te moeten doen, zijn eveneens vrij vaak voorkomende antwoorden binnen deze groep. Andere minder voorkomende studiegerichte motieven zijn: omdat de respondent in tijdsnood geraakt (0.8%) en omdat de respondent op stage moet (0.4%).
Van de <u>leraarsgerichte</u> (6.9%) motieven wordt het aflezen van de cursus door de leraar of docent (3.4%) aangegeven als reden om te spijbelen. Andere leraarsgerichte motieven zijn:

omwille van de persoonlijkheid van de leraar (2.8%) of omdat de leraar zelf afwezig was (0.5%).
Bij de omgevingsgerichte (2.5%) motieven is de sociale druk van anderen (1.2%) het meest voorkomende motief. Andere omgevingsgerichte redenen zijn: klassikale bros (0.9%), om te durven tegenover anderen (0.2%) en om niet uitgelachen te worden (0.1%).
Van de persoonlijke motieven is het moe zijn (12.9%) het meest aangehaald. Dit wil zeggen dat van alle spijbelaars één op acht dit doet omdat hij te moe was. Omdat de respondent zich niet goed voelde (4.1%), omwille van persoonlijke redenen (2.0%) en omdat de jongere zich overslapen had (1.3%) zijn eveneens vrij regelmatige aangehaalde motieven. Andere persoonlijke redenen zijn: om te gaan werken (0.8%), om boodschappen te kunnen doen (0.7%), omdat de respondent vroeger weg moest (0.7%), uit luiheid (0.5%) en om een sigaret te kunnen roken (0.1%).
Van de andere motieven (5.2%) geeft 1.2% van de spijbelaars aan zomaar, zonder enige reden te spijbelen. Voor 1.0% van de spijbelaars zijn vervoersproblemen de reden geweest waarom ze dit deden. Een aantal respondenten geeft aan dat het toegelaten is door de school (0.3%) of veronderstelt dat ze niet meer verplicht zijn naar de les te gaan gezien ze aan de universiteit studeren (0.9%)[5]. Andere minder voorkomende motieven zijn: uit overmacht (0.7%), omdat de respondent toch te laat in de les zou zijn (0.6%), omdat er toch geen controle is (0.3%), voor de kick (0.1%) en omdat het schooljaar toch ten einde is (0.1%).

9.7. Samenvatting

Spijbelen of brossen wordt vaak in verband gebracht met schoolmoeheid en zich vervelen op school. Eén op vijf jongeren zegt zich dikwijls te vervelen op school. In deze groep zitten de helft meer mannen dan vrouwen. Als we het per onderwijsniveau bekijken, zien we dat door dit meer jongeren van het secundair onderwijs dan van het hoger onderwijs wordt aangegeven, nl. één op vijf t.o.v. minder dan één op zes.
Een op drie jongeren geeft aan nog nooit gespijbeld of gebrost te hebben. Voor de onderscheiden onderwijsniveaus geldt dat in het secundair onderwijs twee op drie en in het hoger onderwijs één op acht jongeren spijbelen/brossen. In het secundair onderwijs zien we het hoogst aantal spijbelaars bij de 16-17 jarigen, nl. de helft van deze leeftijdsgroep geeft aan ooit wel al eens gespijbeld te hebben. In het secundair onderwijs spijbelt één op tien leerlingen regelmatig, in het hoger onderwijs is dit één op vier.
In het secundair onderwijs worden door vier op tien leerlingen hele dagen gespijbeld, voor het hoger onderwijs is dit één op zeven. Als studenten spijbelen is dit meestal bepaalde uren (negen op tien studenten).
In het secundair onderwijs spijbelen ongeveer de helft van de leerlingen alleen, tegenover twee op drie brossende studenten van het hoger onderwijs.
Met beste vriend(in) spijbelen gebeurt daarentegen meer in het secundair onderwijs (één op drie) dan in het hoger onderwijs (één op vijf).

---

[5] Bij de bevraging in universitair hoger onderwijs werd geregeld door studenten de opmerking gemaakt dat de vragen betreffende spijbelen niet voor hen kunnen gelden aangezien ze niet verplicht zijn om naar de les te gaan. Gezien we bij deze vraag steeds geantwoord hebben dat het zich inschrijven voor een universitaire studie eveneens inhoudt dat de student de lessen regelmatig bijwoont, is het best mogelijk dat dit resultaat en de misvatting die hierbij tot uiting komt in werkelijkheid groter kan zijn.

De meeste spijbelaars (driekwart) blijven thuis of op iemands kot, tijdens het spijbelen. Eén op drie spijbelaars gaat op café ; één op acht hangt rond op straat.
Bijna de helft van de motieven, die aangegeven worden hebben, met de les te maken : saaie lessen, geen interesse in het vak, men verveelt zich in de les.
Eén op vier spijbelaars geeft aan niet naar de les te gaan omdat hij er geen zin in heeft.
Het spijbelen omwille van moe-zijn, wordt door één op acht jongeren aangegeven.
Heel veel van de aangehaalde motieven vinden we ook terug bij de analyse, die gemaakt is in het kader van het spijbel-preventieproject te Brussel (Departement Onderwijs, 1995).
Algemeen kunnen we stellen dat het spijbelen of brossen geen onbekend fenomeen is. Opvallend is dat jongeren, die nog gebonden zijn aan leerplicht, hele dagen spijbelen. Hoe dit fenomeen geregistreerd en aangepakt wordt op de school, was niet het onderwerp van dit onderzoek.
Een andere opvallende vaststelling is dat jongeren hun spijbelgedrag duidelijk motiveren met school- en lesgebonden factoren. Het aspect 'groepsdruk' wordt minder aangegeven.

10. DE VRIJETIJDSBESTEDING BIJ JONGEREN

10.1. Plaats van de vrijetijdsbesteding

Aan de respondenten werd gevraagd waar ze meestal hun vrije tijd doorbrengen. Nagenoeg even veel adolescenten brengen de meeste van hun vrije tijd thuis (23.0%) als buitenshuis (22.1%) door. Meer dan de helft (54.9%) van de jongeren zegt evenveel van zijn vrije tijd zowel thuis als buitenshuis door te brengen.

tabel 10.1. : waar brengt de respondent zijn vrije tijd door ? (%)

Vrije tijd doorbrengen	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
meeste tijd thuis:	23.0	26.3	20.9	24.6	21.6	32.0	30.5	21.0	20.2	21.7	14.6	23.7
meeste tijd buitenshuis	22.1	20.5	23.1	25.0	19.2	8.9	20.4	25.3	23.5	21.9	28.6	26.3
zowel thuis als buitenshuis	54.9	53.2	56.0	50.4	59.2	59.1	49.1	53.7	56.3	56.4	56.8	50.0
Totaal :	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Waar de adolescent zijn vrije tijd meestal doorbrengt is enkel significant verschillend naar geslacht (p< .001). Een kwart van de mannen zegt zijn vrije tijd hoofdzakelijk thuis (24.6%) of buitenshuis (25.0%) door te brengen. Bij de vrouwen is dit aandeel één op vijf, respectievelijk 21.6% hoofdzakelijk thuis en 19.2% meestal buitenshuis. Het percentage jongeren dat evenveel vrije tijd thuis als buitenshuis besteden, is bij de mannen 50.4% tegenover 59.2% bij de vrouwen. Enkel in het hoger onderwijs vinden we gelijkaardige significante verschillen (p< .001) naar geslacht terug.
We vinden geen significante verschillen terug naar leeftijd en onderwijsniveau.

10.2. Zich vervelen tijdens de vrije tijd

We vroegen de jongeren niet alleen of ze zich verveelden op school (cfr. 9.1), maar polsten eveneens of ze zich tijdens hun vrije tijd verveelden. Om na te gaan of de vrijetijdsbesteding door jongeren eventueel als problematisch ervaren wordt, vroegen we ook aan te duiden of dit zich vervelen vaak of af en toe gebeurde.
Van de adolescenten zegt één op twee (49.9%) jongeren zich nooit te vervelen in de vrije tijd. Praktisch de andere helft (47.5%) geeft aan zich soms wel eens te vervelen. Het zich dikwijls vervelen komt bij ongeveer één op veertig (2.6%) jongeren voor.
Er werden bij het zich vervelen in de vrije geen significante verschillen gevonden naar geslacht. Zich vervelen tijdens de vrije tijd is wel significant verschillend naar onderwijsniveau (p< .001) en naar leeftijd (n= 2069, Kendall Tau: -.08680, p< .001).
Ruim vier op tien leerlingen (44.0%) van het secundair onderwijs geven aan zich tijdens hun vrije tijd nooit te vervelen. Bij de studenten van het hoger onderwijs bedraagt dit percentage 53.7%. Het zich soms vervelen tijdens de vrije tijd komt bij ruim de helft (51.9%) van de leerlingen van het secundair onderwijs voor. Bij studenten is de verhouding van het zich soms vervelen tijdens hun vrije tijd ruim vier op tien (44.7%). Het zich dikwijls vervelen in de vrije tijd komt bij leerlingen (4.1%) bijna driemaal zo vaak voor als bij de studenten (1.6%). Ook bij de subgroepen mannen en vrouwen afzonderlijk stellen we vast dat er naar onderwijsniveau, weliswaar minder uitgesproken, significante verschillen zijn.

tabel 10.2. : vervelen tijdens vrije tijd bij jongeren: nooit, soms of dikwijls (%)

Vervelen tijdens vrije tijd (%)	Nooit	Soms	Dikwijls
TOTAAL :	49.9	47.6	2.6
geslacht			
mannelijk :	50.2	46.8	3.0
vrouwelijk :	49.4	48.4	2.2
onderwijsniveau			
secundair onderwijs :	44.0	51.9	4.1
hoger onderwijs :	53.7	44.7	1.6
leeftijd			
<14 jaar :	45.5	49.8	4.7
14-15 jaar :	42.1	51.9	6.0
16-17 jaar :	45.4	51.9	2.7
18 jaar :	50.4	48.8	0.8
19 jaar :	53.4	45.2	1.4
20 jaar :	51.9	46.8	1.3
21-22 jaar :	59.8	37.3	2.9

Naar leeftijd zien we eveneens significante verschillen (n= 2069, Kendall Tau: -.08680, p<.001) wat betreft het zich vervelen tijdens de vrije tijd. De licht negatieve rangcorrelatie is echter te zwak om enig verband te kunnen vaststellen tussen de leeftijd van de respondenten en het zich vervelen tijdens hun vrije tijd. Het zijn vooral de jongeren van de vroege adolescentie (49.8% bij <14 jarigen en 51.9% bij 14-15 jarigen) en de middenadolescentie (51.9% bij 16-17 jarigen en 48.9% bij 18 jarigen) die aangeven zich soms te vervelen tijdens de vrije tijd. In de late adolescentie daalt het percentage zich soms vervelen tijdens de vrije tijd van 45.2% bij 19 jarigen en 46.8% bij 20 jarigen naar 37.3% bij 21-22 jarigen.
Het percentage zich nooit vervelen tijdens de vrije tijd blijft in de vroege adolescentie vrij stabiel, nl. 45.5% bij < 14 jarigen en 42.1% bij 14-15 jarigen. Tijdens de middenadolescentie stijgt dit percentage van 45.3% bij 16-17 jarigen tot 50.4% bij 18 jarigen. In de late adolescentie klimt dit percentage respondenten geleidelijk van 53.1% bij 19 jarigen naar 59.8% bij 21-22 jarigen. Met andere woorden waar twee op vijf respondenten in de vroege adolescentie zich nooit vervelen tijdens hun vrije tijd, is dit de helft meer in de late adolescentie, nl. drie op vijf jongeren.
Het ligt anders met het percentage respondenten dat zegt zich tijdens de vrijetijdsactiviteiten dikwijls te vervelen. De vroegadolescenten vervelen zich in hun vrije tijd het meest. Bij de <14-jarigen verveelt zich één op twintig (4,7%) respondenten. Bij de 14-15 jarigen is het vervelen het hoogst, nl. één op zestien jongeren (6.0%). In de middenadolescentie geven slechts 2.7% 16-17 jarigen en 0,8% 18 jarigen aan zich dikwijls te vervelen. In de late adolescentie blijft het percentage vrij stabiel rond 1.4%, bij 19- en 20 jarigen en stijgt dit bij de 21-22 jarigen naar 2.9%.
Het significant verschil naar leeftijd geldt zowel voor de mannen (n= 1008, Kendall Tau: -.07156, p<.001) als voor de vrouwen (n= 1058, Kendall Tau: -.10611, p<.001) afzonderlijk.

10.3. Bezigheden in de vrije tijd

Aan de respondenten werd een lijst van 22 activiteiten (zie tabel 10.3.) voorgelegd waarop ze moesten aanduiden of er zeer weinig tot geen tijd, eerder weinig tijd, eerder veel tijd of zeer veel tijd aan besteden.

tabel 10.3. : aan welke activiteit besteedt de jongere weinig of veel tijd aan ? (%)

activiteit	geen of zeer weinig tijd	eerder weinig tijd	eerder veel tijd	zeer veel tijd
T.V.- of video kijken :	**12.2**	**49.5**	**33.6**	**4.7**
niets doen :	**57.4**	**30.9**	**9.6**	**2.1**
boek/ tijdschrift/ krant lezen :	**12.5**	**42.7**	**39.0**	**5.8**
schrijven :	**43.4**	**34.8**	**17.8**	**4.0**
radio/ muziek beluisteren :	**4.1**	**17.2**	**45.1**	**33.6**
muziekinstrument bespelen :	**75.7**	**9.1**	**7.6**	**7.6**
hobby uitoefenen :	**17.5**	**28.8**	**31.6**	**22.1**
spel spelen :	**55.5**	**33.1**	**9.4**	**2.0**
computer werken/ spelen :	**50.4**	**28.2**	**15.5**	**5.9**
sporten in clubverband :	**55.5**	**14.8**	**15.5**	**14.2**
sporten buiten clubverband :	**36.7**	**33.5**	**20.6**	**9.2**
hobbyclub :	**85.7**	**6.3**	**4.5**	**3.5**
jeugdbeweging :	**77.5**	**5.9**	**7.6**	**9.0**
jeugdhuis :	**80.0**	**11.2**	**6.3**	**2.5**
op straat rondhangen :	**68.4**	**21.2**	**7.4**	**3.0**
wandelen/fietsen :	**26.5**	**42.6**	**25.0**	**5.9**
winkelen :	**26.3**	**45.8**	**23.3**	**4.6**
naar fuif/dancing/disco gaan :	**26.7**	**34.3**	**28.0**	**11.0**
op cafébezoek gaan :	**38.6**	**29.5**	**24.5**	**7.4**
naar lunapark gaan :	**83.6**	**12.3**	**3.0**	**1.1**
naar bioscoop gaan :	**16.7**	**46.0**	**30.3**	**7.0**
vrienden thuis opzoeken :	**15.6**	**35.0**	**36.8**	**12.6**

Via factoranalyse (zie hoofdstuk 12.) konden we deze 22 variabelen herleiden tot 7 factoren[1]:

- de sportactievers (sporten en hobby's al dan niet in clubverband).
- de uitgaanders (op café, naar dancing, discotheek of fuif gaan).
- de beeldschermers (tv- of video kijken, op computer spelen/ werken en lunapark).
- de buitenhuizers (winkelen, fietsen of wandelen en naar een bioscoop gaan).
- de spelactievers (spel spelen, jeugdbeweging, jeugdhuizen).
- de individuelers (boek lezen, schrijven en op straat rondhangen).
- de muziekers (radio of muziek beluisteren en muziekinstrument bespelen).

10.4. Vrijetijdsbesteding : tijdrovers en voorkeursbezigheden

Volgens Van der Linden (1990) biedt de vrijetijdsbesteding van jongeren vele mogelijkheden afhankelijk van de persoonlijke interesses, de beschikbare hoeveelheid vrije tijd, de financiële middelen en de mate waarin de jongeren zich van hun ouders hebben los gemaakt. Om dit gebied enigszins af te bakenen en hoofdzaken betreffende vrijetijdsbesteding in kaart te leggen stelden we twee vragen, nl.: Waaraan besteedt de respondent in zijn vrije tijd de meeste tijd? en Wat doet hij het liefst in zijn vrije tijd? We stelden bewust open vragen om de adolescenten in de gelegenheid te stellen om hun vrijetijdsbesteding in hun eigen woorden te omschrijven.

[1] We verkozen de alzo bekomen groepen van activiteiten een (niet bestaande) naam te geven die louter dient om de activiteiten die eronder horen te beschrijven. Ze hebben verder geen betekenis.

tabel 10.4. : aan welke activiteit besteedt de jongere het meeste tijd en welke doet hij het liefst?

activiteit	het meeste tijd			het liefste doen		
	aantal	%	rangorde	aantal	%	rangorde
studeren :	516	**26.1**	**1**	15	**0.8**	**32**
radio/ muziek beluisteren :	236	**11.9**	**2**	155	**7.9**	**5**
sporten in clubverband :	228	**11.5**	**3**	309	**15.7**	**1**
vrienden thuis opzoeken :	197	**10.0**	**4**	270	**14.0**	**3**
sporten buiten clubverband :	169	**8.5**	**5**	293	**14.9**	**2**
boek/ tijdschrift/ krant lezen :	122	**6.2**	**6**	105	**5.3**	**10**
T.V.- of video kijken :	118	**6.0**	**7**	45	**2.3**	**17**
jeugdbeweging :	105	**5.3**	**8**	113	**5.7**	**7**
muziekinstrument bespelen :	102	**5.2**	**9**	116	**5.9**	**6**
uitgaan :	91	**4.6**	**10**	257	**13.0**	**4**
lief :	78	**3.9**	**11**	109	**5.5**	**8**
hobby uitoefenen :	60	**3.0**	**12**	107	**5.4**	**9**
computer werken/ spelen :	52	**2.6**	**13**	46	**2.3**	**16**
werken :	48	**2.4**	**14**	20	**1.0**	**28**
op cafébezoek gaan :	37	**1.9**	**15**	60	**3.0**	**12**
fietsen :	35	**1.8**	**16**	48	**2.4**	**15**
naar bioscoop gaan :	30	**1.5**	**17**	70	**3.6**	**11**
op straat rondhangen :	29	**1.5**	**18**	14	**0.7**	**33**
niets doen :	27	**1.4**	**19**	20	**1.0**	**28**
ontspannen :	21	**1.1**	**20**	53	**2.7**	**14**
tekenen :	21	**1.1**	**20**	26	**1.3**	**24**
spel spelen :	18	**0.9**	**22**	27	**1.4**	**22**
schrijven :	16	**0.8**	**23**	22	**1.1**	**27**
hobbyclub :	15	**0.8**	**24**	24	**1.2**	**26**
slapen :	14	**0.7**	**25**	25	**1.3**	**25**
naar fuif/dancing/disco gaan :	14	**0.7**	**25**	60	**3.0**	**12**
jeugdhuis :	14	**0.7**	**25**	14	**0.7**	**33**
dansen :	13	**0.7**	**28**	30	**1.5**	**19**
dieren :	13	**0.7**	**28**	27	**1.4**	**22**
praten :	12	**0.6**	**30**	30	**1.5**	**18**
autorijden :	11	**0.6**	**31**	17	**0.9**	**31**
sociaal contacten :	10	**0.5**	**32**	10	**0.5**	**34**
winkelen :	10	**0.5**	**32**	38	**1.9**	**19**
wandelen :	7	**0.4**	**34**	18	**0.9**	**30**
huishouden :	7	**0.4**	**34**	3	**0.2**	**40**
reizen :	7	**0.4**	**34**	30	**1.5**	**19**
concerten bijwonen :	5	**0.3**	**37**	7	**0.4**	**36**
culturele activiteiten :	5	**0.3**	**37**	10	**0.5**	**34**
klussen :	3	**0.2**	**39**	-	-	-
familie :	3	**0.2**	**39**	4	**0.1**	**39**
telefoon :	3	**0.2**	**39**	2	**0.1**	**42**
babysitten :	3	**0.2**	**39**	2	**0.1**	**42**
denken :	2	**0.1**	**43**	-	-	-
naar lunapark gaan :	2	**0.1**	**43**	5	**0.3**	**38**
kinderen :	1	**0.1**	**45**	1	**0.1**	**44**
pesten :	1	**0.1**	**45**	3	**0.2**	**40**
vrijen :	-	-	-	7	**0.4**	**36**

Al deze antwoorden werden (zie tabel 10.4.) gegroepeerd in respectievelijk 46 tijdrovers (het meeste tijd) en 44 voorkeursbezigheden (het liefste doen). De verschillende soorten vrijetijdsbesteding waaraan de jongeren het meeste tijd besteedden, staan gerangschikt van vaakst genoemde tijdrover in de vrije tijd naar de minst genoemde. Naast de absolute

aantallen en het percentage van de gegeven antwoorden, verkozen we eveneens de rangorde aan te geven zodat vergelijken met voorkeursbezigheden gemakkelijker is. Het totale percentage van zowel de tijdsrovers (128.3%) als de voorkeursbezigheden (135.6%) reikt verder dan 100%, hetgeen er op wijst dat verschillende respondenten meer dan één activiteit opsomden waar ze het meeste tijd aan besteden of die ze het liefst doen.

10.4.1. Tijdrovers in de vrije tijd

Eén kwart (26.1%) van de respondenten geeft aan het meeste van zijn vrije tijd aan studeren te besteden. Dit doet verbazen omdat vrije tijd zich juist eerder naast de schoolse activiteiten zou moeten situeren. Studeren neemt ontegensprekelijk de eerste plaats in bij de tijdrovers.
Op studeren en sporten[2] na zijn de activiteiten waar adolescenten de meeste tijd aan besteden zeer divers. Buiten de top 10 van de tijdrovers gaat het om activiteiten die door minder dan één op twintig jongeren aangehaald worden.
Ongeveer één op acht respondenten besteedt het meeste van zijn vrije tijd aan het beluisteren van muziek of radio (11.9%) en het sporten in clubverband (11.5%). Deze activiteiten staan respectievelijk op de tweede en de derde plaats van de tijdrovers.
Het opzoeken (10.0%) van vrienden thuis of op hun kot (cfr.3.2.2.), en het sporten in clubverband (8.5%) wordt door ongeveer één op tien jongeren vermeld. Deze activiteiten bezetten respectievelijk de vierde en vijfde plaats van de meest tijd vragende activiteiten. In deze top vijf nemen sporten en informele sociale netwerken, naast de schoolgerichte activiteiten, een belangrijke plaats in. Niet alle jongeren die sporten in clubverband sporten ook buiten clubverband. Sporten, zonder verdere opsplitsing, gebeurt bij één op zes (16.7%) jongeren het meest. Dit wil zeggen dat ongeveer één op twintig respondenten zowel in als buiten clubverband het meeste van zijn vrije tijd aan sporten besteedt.
Bekijken we de tijdrovers op plaats zes tot tien van de rangschikking, waarvan ongeveer één respondent op twintig respondenten beweert er de meeste tijd aan te besteden, dan valt op dat tv- of video kijken (6.0%) slechts op de zevende plaats terug te vinden is. Even verrassend is dat het lezen van een krant, tijdschrift of een boek (6.2%) als tijdrover voor tv kijken op de zesde plaats staat. Jeugdbeweging (5.3%) staat op de achtste plaats en komt net voor het zelf bespelen van een muziekinstrument en uitgaan dat pas op de tiende plaats staat. Minder dan één op twintig jongeren (maar toch nog percentages hoger dan 2%) besteedt de meeste tijd aan zijn lief (3.9%), het uitoefenen van een hobby (3.0%), het werken en/of spelen op een computer (2.6%), het gaan werken (2.4%). Van plaats 15 tot 20 gaat het om activiteiten die door meer dan 1, maar minder dan 2 procent jongeren werden aangeduid, nl.: het bezoeken van café (1.9%), fietsen (1.8%), het bezoeken van een bioscoop (1.5%), op straat rondhangen (1.5%). Lekker niets doen wordt door ruim één procent (1.4%) jongeren als de meest tijdvergende activiteit aangegeven. Ook tekenen (1.1%) en ontspannen (1.1%) neemt bij één op honderd adolescenten het meest van hun vrije tijd. De helft van alle vermelde activiteiten (van de 22ste tot en met de 45ste plaats) die het meest tijdrovend zijn, worden door slechts één procent van de jongeren opgegeven. We beschouwen deze als restactiviteiten met als voorbeelden: naar fuiven gaan (0.7%), naar jeugdhuis gaan (0.7%), wandelen (0.4%), culturele activiteiten (0.3%), telefoneren (0.2%) en naar lunapark gaan (0.1%).

---

[2] Zowel sporten in clubverband als buiten clubverband.

Naar onderwijsniveau zien we dat van alle in tabel 10.4. beschreven activiteiten waar adolescenten de meeste tijd aan spenderen, enkel de activiteiten sport in clubverband (p<.01) en studeren (p<.001) significant verschillend zijn. Het meeste van de vrije tijd besteden aan sporten in clubverband gebeurt door dubbel zo veel leerlingen (16.5%) als studenten (8.2%). Meer dan dubbel zoveel studenten (33.9%) als leerlingen (14.6%) geven aan het meeste van hun vrije tijd aan studeren te spenderen.
Naar geslacht stellen we eveneens significante verschillen vast bij sporten in clubverband (p<.001), bij studeren (p<.001) en minder uitgesproken bij het thuis opzoeken van vrienden (p<.05). Bijna driemaal zoveel mannen (16.7%) als vrouwen (6.6%) besteden het meeste van hun vrije tijd aan sporten in clubverband. Eén op drie (33.3%) vrouwen besteedt het meeste van haar tijd aan studeren. Bij mannen is dit slechts één op vijf (18.5%). De meeste van de vrije tijd spenderen aan het thuis (of op kot) opzoeken van vrienden gebeurt bij 12.7% vrouwen tegenover 7.1% mannen.
Ook naar leeftijd merken we significante verschillen bij de tijdrovers. Omdat een bespreking van alle variabelen die significant verschillen te uitgebreid zou zijn, beperken we ons tot de activiteiten die tot de top tien behoren. Hierdoor weerhouden we de volgende activiteiten niet voor de bespreking, nl.: spel spelen (p<.001), op computer werken of spelen (p<.05), naar hobbyclub gaan (p<.01), op straat rondhangen (p<.001), fietsen (p<.05), wandelen (p<.01), op cafébezoek gaan (p<.01), naar bioscoop gaan (p<.05) en ontspannen (p<.01).
Sporten in clubverband is significant verschillend naar leeftijd (p<.001). In de vroege adolescentie zeggen bijna één op vier (23.2%) < 14 jarigen hier het meeste tijd aan te besteden. Bij de 14-15 jarigen van dezelfde ontwikkelingsfase is de verhouding één op zeven (14.2%). In de middenadolescentie daalt het aandeel van één op zeven (14.1%) 16-17 jarigen naar één op tien (10.2%) 18 jarigen. In de late adolescentie zakt het aandeel verder van één op twaalf (8.2%) 19 jarigen naar één op twintig (5.4%) 21-22 jarigen.
Sporten buiten clubverband is eveneens significant verschillend naar leeftijd (p<.001). In de vroege adolescentie zeggen één op acht (13.0%) <14 jarigen aan deze vorm van sporten het meeste tijd te spenderen. Bij de volgende leeftijdsgroep in de vroege adolescentie is dit aandeel gedaald naar één op tien (10.3%) 14-15 jarigen. In de middenadolescentie neemt het aandeel sporters buiten clubverband die aan deze activiteit de meeste vrije tijd besteden, verder af van één op tien (10.0%) bij de 16-17 jarigen naar één op twaalf (8.2%) bij de 18 jarigen. In de late adolescentie zakt deze verhouding van één op twaalf (7.8%) bij de 19 jarigen naar één op twintig bij de 20 (5.1%) en 21-22 (5.4%) jarigen.
Het meeste tijd besteden aan de jeugdbeweging verschilt, weliswaar minder uitgesproken, significant naar leeftijd (p<.01). In de vroege adolescentie is het percentage bij de <14 jarigen 1.2% tegenover 2.3% bij de 14-15 jarigen. In de middenadolescentie geeft ongeveer één op zestien jongeren (6.0% bij 16-17 jarigen en 6.6% bij 18 jarigen) aan hier het meeste van zijn vrije tijd aan te besteden. In de late adolescentie schommelt het percentage tussen 4.6% bij 20 jarigen en 7.7% bij 21-22 jarigen.
Ook het meest tijd besteden aan uitgaan verschilt significant naar leeftijd. In de vroege adolescentie gaat het om 1 à 2 procent (1.2% bij <14 jarigen en 2.3% bij 14-15 jarigen). In de midden en late adolescentie varieert het percentage, op de oudste leeftijdsgroep na (2.2%), tussen de 5.7% en 7.2%.
Tijdens de vrije tijd het meeste tijd besteden aan studeren verschilt significant (p<.001) naar leeftijd. In de vroege adolescentie zegt één op tien (9.8%) <14 jarigen dit het meest in zijn vrije tijd te doen. Bij de 14-15 jarigen is deze verhouding al één op acht (11.9%). In de

middenadolescentie stijgt dit aandeel plots van één op zes (16.1%) 16-17 jarigen naar één op drie (32.1%) 18 jarigen. Dit plotse verschil is volgens ons duidelijk te wijten aan een verschil in onderwijsniveau. De omschrijving van het begrip vrije tijd is voor studenten van het hoger onderwijs diffuser omdat studietijd en vrije tijd (nog minder dan in het secundair onderwijs) niet strikt afgelijnd zijn. In de late adolescentie blijft studeren voor één op drie respondenten (van 31.6% bij 19 jarigen tot 36.1% bij 21-22 jarigen) het meeste van hun vrije tijd in beslag nemen.

10.4.2. Voorkeursbezigheden in de vrije tijd

Ongeveer één op zes (15.7%) adolescenten zegt in zijn vrije tijd het liefste te sporten in clubverband. Hiermee voert sporten in clubverband de lijst aan van de activiteiten die jongeren het liefst doen. Op de tweede en derde plaats van de voorkeursbezigheden in de vrije tijd volgen met één op zeven jongeren het sporten buiten clubverband (14.9%) en het vrienden thuis (of op kot) opzoeken (14.0%). Niet alle jongeren die het liefst sporten in clubverband doen dit ook het liefst buiten clubverband. Sporten, zonder verder op te splitsen, doet één op vier (26.2%) jongeren het liefst. Dit wil zeggen dat ook hier ongeveer één op twintig respondenten zowel in als buiten clubverband het liefst van zijn vrije tijd aan sporten besteedt.
Op de vierde plaats staat uitgaan, met één op acht (13.0%) jongeren die dit het liefste doen tijdens hun vrije tijd. Voor een verdere bespreking van deze vrijetijdsactiviteit verwijzen we naar hoofdstuk 11. waar we dieper ingaan op het uitgaan van adolescenten. Eén op twaalf (7.9%) jongeren luistert in zijn vrije tijd het liefst naar radio of muziek en sluit daarmee de rij in de top vijf. Plaats zes tot tien wordt opgevuld door activiteiten die door één op twintig jongeren het liefst wordt gedaan in hun vrije tijd, met name: het bespelen van een muziekinstrument (5.9%), het naar een jeugdbeweging gaan (5.7%), bij het lief zijn (5.5%), een hobby uitoefenen (5.4%) en een boek, tijdschrift of krant lezen (5.3%). Hiermee scoort lezen nog net binnen de top tien van liefste activiteiten.
Ook bij de voorkeursbezigheden zijn er, op de top 10 na, geen activiteiten waarvan één op twintig jongeren aangeeft dit het liefst te doen. We kunnen, net zoals we bij de tijdsrovers stelden, besluiten dat de voorkeursbezigheden in de vrije tijdsbesteding zeer versnipperd zijn.
Van plaats 15 tot 29 zijn het activiteiten die door meer dan 1, maar minder dan 4 procent jongeren het liefst worden gedaan in hun vrije tijd, nl.: het bezoeken van een bioscoop (3.6%), het naar fuiven gaan (3.0%), het bezoeken van café (3.0%), ontspannen (2.7%), fietsen (2.4%), op computers spelen of werken (2.3%) en tv- of video kijken (2.3%).
De volgende voorkeursactiviteiten worden door één à twee procent van de respondenten genoemd: winkelen (1.9%), praten (1.5%), gaan dansen (1.5%), reizen (1.5%), spel spelen (1.4%), dieren verzorgen (1.4%), tekenen (1.3%), slapen (1.3%), naar hobbyclubs gaan (1.2%), schrijven (1.1%), tekenen (1.1%), lekker niets doen (1.0%) en werken (1.0%). Eén derde van de activiteiten (van de 30ste plaats tot en met de 45ste plaats) die het liefst worden gedaan, worden door minder dan twintig respondenten, met andere woorden één procent van de jongeren vermeld. Deze vormen de restactiviteiten met als voorbeelden: wandelen (0.9%), autorijden (0.9%), studeren (0.8%), naar jeugdhuis gaan (0.7%), culturele activiteiten (0.5%), naar lunapark gaan (0.3%) en telefoneren (0.1%).
Naar onderwijsniveau zien we dat van alle in tabel 10.4. beschreven activiteiten waaraan adolescenten het liefst hun vrije tijd spenderen, enkel de activiteiten sport in clubverband

(p<.01), het opzoeken van vrienden (p<.001) en het uitgaan significant verschillen. Het liefst sporten in clubverband gebeurt door dubbel zo veel leerlingen (22.6%) als studenten (10.9%). Meer dan de helft meer studenten (16.2%) dan leerlingen (10.1%) geven aan het liefst in hun vrije tijd vrienden thuis (of op kot) op te zoeken. Het liefst uitgaan scoort eveneens de helft meer bij studenten (15.8%) dan bij leerlingen (9.0%).
Naar geslacht stellen we eveneens significante verschillen vast bij sporten in clubverband (p<.001), bij het uitgaan (p<.001) en bij het thuis (of op kot) opzoeken van vrienden (p<.001). Meer dan dubbel zoveel mannen (22.6%) als vrouwen (9.1%) besteden het liefst hun vrije tijd aan sporten in clubverband. Bijna driemaal zoveel (19.3%) vrouwen dan mannen (7.8%) besteedt het liefst aan het thuis (of op kot) opzoeken van vrienden. Het liefst uitgaan wordt bij dubbel zoveel vrouwen (17.5%) als mannen (8.5%) aangehaald.
Ook naar leeftijd merken we significante verschillen bij de voorkeursactiviteiten. Net zoals bij de bespreking van de tijdrovers (omdat het behandelen van alle variabelen die significant verschillen te uitgebreid zou zijn), beperken we ons tot de activiteiten die tot de top vijftien behoren. Hierdoor weerhouden we de volgende activiteiten niet voor de bespreking, nl.: spel spelen (p<.001), op computer werken of spelen (p<.001), op straat rondhangen (p<.001), fietsen (p<.05) en ontspannen (p<.01).
Sporten in clubverband is significant verschillend naar leeftijd (p<.001). In de vroege adolescentie zeggen drie op tien (29.7%) < 14 jarigen het liefste te sporten in clubverband. Bij de 14-15 jarigen van dezelfde ontwikkelingsfase is de verhouding één op vijf (21.7%). In de middenadolescentie daalt het aandeel van één op vijf (18.1%) 16-17 jarigen naar één op acht (12.3%) 18 jarigen. In de late adolescentie is het aandeel één op tien (10.1% bij 19 jarigen en 10.9% bij 21-22 jarigen) respondenten.
Sporten buiten clubverband is eveneens significant verschillend naar leeftijd (p<.01). In de vroege adolescentie zegt bijna één op vier (23.3%) <14 jarigen het liefste op deze manier te sporten. Bij de volgende leeftijdsgroep in de vroege adolescentie is dit aandeel gedaald naar één op vijf (18.6%) 14-15 jarigen. In de midden en late adolescentie schommelt het aandeel sporters buiten clubverband die dit het liefste doen tussen één op zes (16.8%) bij de 21-22 jarigen en één op tien (10.8%) bij de 19 jarigen.
Het liefste tijd besteden aan het op café gaan verschilt significant naar leeftijd (p<.001). In de vroege adolescentie komt dit nauwelijks voor, nl. 1.6% bij de 14-15 jarigen (niet bij<14 jarigen). In de middenadolescentie stijgt het percentage jongeren dat liefst op café gaat van 1.6% bij 16-17 jarigen naar 4.0% bij 18 jarigen. In de late adolescentie neemt het percentage verder toe van 4.7% bij 20 jarigen tot 7.2% bij 21-22 jarigen.
Ook het meest tijd besteden aan uitgaan verschilt significant naar leeftijd. In de vroege adolescentie is dit percentage tussen één à twee procent (1.2% bij <14 jarigen en 2.3% bij 14-15 jarigen). In de midden en late adolescentie varieert het percentage, op de oudste leeftijdsgroep na (2.2%), tussen de 5.7% en 7.2%.
Het liefst naar de bioscoop gaan tijdens de vrije tijd verschilt, weliswaar minder uitgesproken, significant (p<.001) naar leeftijd. In de vroege adolescentie zegt één à twee procent (1.2% bij <14 jarigen en 2.3% bij 14-15 jarigen) het liefst naar een bioscoop te gaan. In de middenadolescentie verdubbelt dit percentage nog eens van 2.4% bij 16-17 jarigen naar 4.8% bij 18 jarigen. In de late adolescentie blijft nagenoeg vier procent van de respondenten (4.1% bij 19 jarigen tot 4.3% bij 21-22 jarigen) het liefst naar de bioscoop gaan in hun vrije tijd.
Het thuis (of op kot) opzoeken van vrienden is significant verschillend naar leeftijd (p<.001). In de vroege adolescentie zegt één op twintig (5.6%) < 14 jarigen het liefste vrienden thuis op

te zoeken. Bij de 14-15 jarigen van dezelfde ontwikkelingsfase is de verhouding één op veertien (7.0%). In de midden (17.3% bij 16-17 jarigen) en late adolescentie (18.6 bij 20 jarigen) stijgt het aandeel naar één op vijf à zes respondenten.
Het liefste tijd besteden aan uitgaan verschilt significant naar leeftijd ($p<.001$). In de vroege adolescentie komt dit bij<14 jarigen niet voor. Eén op twaalf (7.8%) 14-15 jarigen gaat het liefst uit. In de middenadolescentie en late adolescentie, op de oudste leeftijdsgroepen na waar het aandeel één op tien (11.4%) jongeren is, schommelt het percentage tussen 15.9% bij 19 jarigen en 18.4% bij 18 jarigen. Voor een verdere bespreking van deze activiteit verwijzen we naar hoofdstuk 11.

10.4.3. Tijdrovers versus voorkeursbezigheden in de vrije tijd

Wanneer we de activiteiten waaraan de jongeren het meeste tijd besteden vergelijken met die welke ze het liefst doen, dan valt op dat studeren als de meest aangehaalde tijdrover (26.2%) naar de 32ste plaats van de voorkeursbezigheden (0.8%) wegzakt. We kunnen gerust stellen dat studeren voor heel wat jongeren veel van hun vrije tijd in beslag neemt, niet omdat ze dit verkiezen, maar eerder uit noodzaak.
Sporten zowel in als buiten clubverband die bij de tijdrovers de derde en vijfde plaats innemen worden de twee meest geliefde vrijetijdsactiviteiten. Ook vrienden thuis (of op kot) bezoeken en naar radio of muziek luisteren behoren in de rangschikking tot de top vijf. Vrienden opzoeken klimt een plaatsje bij de lijst van wat jongeren het liefste doen, muziek beluisteren verliest er drie. Uitgaan stijgt van de tiende plaats bij de tijdrovers naar de vierde positie bij de meest geliefde vrijetijdsactiviteiten.
Lezen staat bij de tijdrovers op de zesde plaats en blijft bij de voorkeursbezigheden net in de top tien met de tiende plaats. Opvallend is dat het televisie kijken de zevende positie inneemt als tijdrover, maar naar een zeventiende plaats terugvalt als voorkeursactiviteit. Bij de overige activiteiten in de top 15 vinden nauwelijks grote positieveranderingen plaats. Enkel werken en niets doen zakken van respectievelijk een veertiende en een negentiende plaats bij de tijdrovers naar beide de achtentwintigste plaats bij de voorkeursbezigheden. Ook het op straat rondhangen zakt fel in positie, nl. van de negentiende plaats in de lijst van activiteiten waar de meeste tijd aan besteed wordt, naar een drieëndertigste plaats in de rangorde van de activiteiten die jongeren het liefst doen. Naar een fuif, disco of dancing uitgaan stijgt daarentegen van de vijfentwintigste plaats bij de tijdrovers naar de twaalfde positie bij de voorkeursactiviteiten

10.5. Bij wie de vrije tijd doorbrengen ?

We vroegen aan de adolescenten bij wie ze hun vrije tijd doorbrengen. De respondenten waren vrij één of meerdere antwoorden te geven. Uit de resultaten van tabel 10.5. blijkt dat ongeveer de helft (48.7%) van alle respondenten aangeeft zijn vrije tijd (ook) alleen door te brengen. Ruim vier op tien jongeren brengt zijn vrije tijd door bij de ouders (44.7%) en bij lief of partner (44.6%). Meer dan één op drie (38.4%) adolescenten brengt zijn vrije tijd door bij broer of zus. Eén op vier (27.9%) respondenten doet dit bij zijn beste vriend. Eén op twee (49.7%) jongeren brengt zijn vrije tijd door bij de vriendenkring. Bijna de helft (45.2) doet dit bij verschillende vriendengroepen. Het bij anderen zijn vrije tijd doorbrengen komt niet zo frequent voor, nl. 3.3% bij familie, 1.5% bij grootouders en 0.6% bij buren.

Het alleen zijn vrije tijd doorbrengen is significant verschillend (p<.01) naar onderwijsniveau. Ruim twee op vijf (44.1%) leerlingen zeggen zijn vrije tijd ook alleen door te brengen. Bij studenten is dit ruim de helft (51.7%).
Zijn vrije tijd doorbrengen bij de ouders is significant verschillend naar geslacht (p<.001) en, zij het minder beduidend, naar leeftijd (p<.05). Meer dan één derde (37.4%) van de mannen tegenover ruim de helft (51.6%) van de vrouwen brengt zijn vrije tijd door bij zijn ouders. In de vroege adolescentie geven ongeveer drie op vijf (58.7%) van de <14 jarigen en twee op vijf (42.2%) van de 14-15 jarigen aan de vrije tijd bij de ouders door te brengen. In de middenadolescentie is dit aandeel één op drie (35.2%) bij de 16-17 jarigen. Bij de 18 jarigen bedraagt het percentage 47.4%. In de late adolescentie schommelt het percentage jongeren dat zijn vrije tijd ook bij zijn ouders doorbrengt tussen 37.9% bij 21-22 jarigen en 54.9% bij 20 jarigen. M.b.t. de significante verschillen naar leeftijd merken we een zeer grillig verloop van de percentages, er is met andere woorden geen verband te leggen met de vroege, midden en late adolescentiefase.
Zijn vrije tijd doorbrengen bij broers of zussen is significant verschillend naar geslacht (p<.01) en naar leeftijd (p<.01). Ruim één op drie (34.2%) mannen tegenover vier op tien (42.6%) vrouwen brengt zijn vrije tijd ook door bij broers of zussen. Op de jongste leeftijdsgroep (52.4%) en de 20 jarigen (62.6%) na schommelt het percentage tussen 32.6% 16-17 jarigen en 39.0% bij 19 jarigen
Het doorbrengen van de vrije tijd bij lief of partner is significant verschillend naar geslacht (p<.001), naar onderwijsniveau (p<.001) en naar leeftijd (p<.001). Ruim één op drie (36.0%) mannen tegenover ruim één op vijf (53.0%) vrouwelijke respondenten brengt zijn vrije tijd bij zijn lief door. Eén gelijkaardige verhouding zien we bij leerlingen (33.2%) tegenover studenten (52.5%). In de vroege adolescentie brengt één op acht (13.4%) <14 jarigen en één op drie (31.9%) 14-15 jarigen zijn vrije tijd bij zijn lief door. In de middenadolescentie is deze verhouding één op twee (48.2% bij 16-17 jarigen en 48.6% bij 18 jarigen). In de late adolescentie schommelt het percentage (grillig) tussen 40.9% bij 20 jarigen en 59.1% bij 21-22 jarigen.
Het doorbrengen van de vrije tijd bij zijn beste vriend is significant verschillend naar geslacht (p<.01), onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (p<.001). Eén kwart (24.0%) van de mannen en één derde (31.5%) van de vrouwen brengen hun vrije tijd door bij hun beste vriend. Met betrekking tot het onderwijsniveau zijn er meer leerlingen (33.5%) dan studenten (24.1%) die hun vrije tijd met hun vriend besteden. In de vroege adolescentie schommelt het aandeel jongeren dat hun vrije tijd bij hun beste vriend doorbrengt één op drie (34.3% bij<14 jarigen en 35.9% bij 14-15 jarigen). Tijdens de middenadolescentie daalt dit aandeel van één op drie (33.7%) 16-17 jarigen naar ruim één kwart (26.2%) bij de 18 jarigen. In de late adolescentie zakt dit percentage verder van 24.2% bij de 19 jarigen naar één op vijf (18.7%) bij 21-22 jarigen.
Zijn vrije tijd doorbrengen bij éénzelfde vriendenkring is significant verschillend naar onderwijsniveau, naar leeftijd (p<.01) en, zij het minder uitgesproken, naar geslacht (p<.05). 56.6% van de mannen tegenover 43.2% van de vrouwen zeggen hun vrije tijd in dezelfde vriendenkring door te brengen. Van het secundair onderwijs brengen 45.4% van de leerlingen hun vrije tijd in dezelfde vriendenkring door tegenover 52.5% van de studenten. In de vroege adolescentie stijgt het aandeel jongeren dat hun vrije tijd in dezelfde vriendenkring doorbrengt van één derde (31.1%) van de <14 jarigen naar bijna de helft (48.9%) van de 14-15 jarigen.

In de midden en late adolescentie schommelt dit percentage rond de helft, nl. tussen 48.6% bij de 20 jarigen en 56.9% bij de 18 jarigen.
Het doorbrengen van de vrije tijd in verschillende vriendenkringen is significant verschillend naar geslacht (p<.001), naar leeftijd (p<.001) en, minder uitgesproken, naar onderwijsniveau. Bijna twee op vijf (39.0%) mannen en ruim de helft (51.3%) vrouwen brengen hun vrije tijd in verschillende vriendenkringen door. Eenzelfde verdeling stellen we bij leerlingen (40.2%) en studenten (48.4%) vast. In de vroege adolescentie stijgt het aandeel van jongeren die hun vrije tijd in verschillende vriendenkringen doorbrengen van drie op tien (30.7%) <14 jarigen naar vier op tien (39.3%) 14-15 jarigen. Tijdens de middenadolescentie neemt het percentage verder toe naar 47.1% bij de 16-17 jarigen tot de helft van de 18 jarigen. In de late adolescentie schommelt dit percentage tussen 44.4% bij de 20 jarigen en 52.5% bij de 21-22 jarigen.
Het doorbrengen van de vrije tijd bij familieleden is enkel significant verschillend naar leeftijd (p<.001). In de vroege adolescentie daalt het percentage van 7.1% <14 jarigen naar 4.8% bij 14-15 jarigen. In de middenadolescentie zakt dit verder van 4.6% bij de 16-17 jarigen naar 1.8% bij de 18 jarigen om in de late adolescentie terug lichtjes te stijgen van 1.6% bij 19 jarigen naar 2.5% bij 21-22 jarigen.

tabel 10.5. : bij wie brengt de jongere zijn vrije tijd door ? (%)

	totaal	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
alleen :	48.7	44.1	51.7	47.5	49.8	45.7	44.1	45.2	51.1	53.2	52.1	48.8
bij ouders :	44.7	44.9	44.6	37.4	51.6	58.7	42.2	35.2	47.4	44.4	54.9	37.9
bij broers of zussen :	38.4	40.4	37.2	34.2	42.6	52.4	38.1	32.6	36.4	39.0	62.6	33.5
bij lief of partner :	44.6	33.2	52.5	36.0	53.0	13.4	31.9	48.2	48.6	49.5	40.9	59.1
bij beste vriend(in) :	27.9	33.5	24.1	24.0	31.5	34.3	35.9	33.7	26.2	24.2	23.7	18.7
bij vriendenkring :	49.7	45.4	52.5	56.6	43.2	31.1	48.9	53.6	56.9	48.6	54.5	51.7
bij verschillende vriendengroepen :	45.2	40.2	48.4	39.0	51.3	30.7	39.3	47.1	50.6	48.4	44.4	52.5
bij anderen[3] :												
bij familie :	3.3	5.3	1.9	2.5	4.0	7.1	4.8	4.6	1.8	1.6	2.3	2.5
bij grootouders :	1.5	2.0	1.2	1.1	2.0	3.2	0.7	2.3	1.0	0.7	2.3	1.5
bij buren :	0.6	1.0	0.3	0.5	0.7	1.6	0.7	1.2	0.0	0.5	0.0	0.0

10.6. De georganiseerde vrije tijd

We vroegen aan de respondenten of zij lid waren van één of meerdere verenigingen. Indien zij bevestigend antwoorden werd hen ook gevraagd van hoeveel verenigingen zij lid waren. Ongeveer zes op tien (56.7%) adolescenten zijn lid van een vereniging. Het lidmaatschap van (een) verenigingen is significant verschillend naar geslacht (p<.001) en leeftijd (p<..001). Twee op drie (63.3%) mannen zijn lid van minstens één vereniging. De helft (48.5%) van de vrouwen is lid van een vereniging. Het verschil naar geslacht geldt zowel in het secundair onderwijs als in het hoger onderwijs afzonderlijk. In de vroege en middenadolescentie schommelt het aandeel jongeren dat aangesloten is bij een vereniging rond de drie op vijf (62.1% bij <14 jarigen en 65.0% bij 14-15 jarigen in de vroeg adolescentie; 57.9% bij de 16-17 jarigen en 55.4% bij de 18 jarigen) jongeren.

[3] De respondenten vulden deze categorie zelf aan. Dit verklaart het grote verschil met de andere categorieën.

tabel 10.6.: lidmaatschap van een vereniging (%)

lid van vereniging (%)	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
geen lid :	**43.3**	**39.8**	**45.6**	**34.7**	**51.5**	**37.9**	**35.0**	**42.1**	**46.4**	**44.6**	**48.4**	**46.3**
één vereniging :	32.0	32.6	31.6	35.9	28.2	31.5	37.2	33.1	30.6	32.8	31.1	26.6
twee verenigingen :	16.9	18.7	15.8	19.0	14.9	17.9	22.2	16.1	15.3	16.4	14.6	17.2
drie verenigingen :	5.0	6.1	4.2	6.6	3.4	8.0	4.1	6.7	4.6	3.5	3.5	6.4
vier verenigingen :	1.5	2.0	1.3	2.5	0.7	3.6	0.8	1.2	2.0	1.2	1.2	1.0
vijf verenigingen :	0.8	0.4	1.0	0.8	0.8	0.4	0.7	0.0	0.5	1.1	0.8	1.5
zes verenigingen :	0.3	0.2	0.3	0.2	0.3	0.2	0.0	0.4	0.3	0.2	0.4	1.0
> zes verenigingen :	0.2	0.2	0.2	0.3	0.2	0.5	0.0	0.4	0.3	0.2	0.0	0.0
wel lid :	**56.7**	**60.2**	**54.4**	**65.3**	**48.5**	**62.1**	**65.0**	**57.9**	**53.6**	**55.4**	**51.6**	**53.7**

Van alle respondenten is (zie tabel 10.6.) bijna één derde (32.0%) aangesloten bij één club. Ongeveer één op zes (16.9%) jongeren geeft aan bij twee clubs aangesloten te zijn. Eén op twintig respondenten is aangesloten bij drie clubs. Anderhalf procent is bij vier clubs aangesloten. Lid zijn van vijf (0.8%), zes (0.3%) of meer dan zes (0.2%) clubs wordt door slechts enkele respondenten opgegeven. Het aantal clubs waarvan de respondent lid is, is niet significant verschillend naar geslacht, onderwijsniveau en leeftijd.
We vroegen de respondenten die bij een vereniging aangesloten zijn om welke verenigingen het ging (cfr. tabel 10.7.). Bijna twee op drie (62.3%) jongeren zijn aangesloten bij een sportvereniging. Eén op drie (30.2%) respondenten is lid van een jeugdbeweging. Ongeveer één op tien jongeren is aangesloten bij een jeugdhuis (13.5%) of een culturele vereniging (10.7%). Nagenoeg één op twintig adolescenten is lid van een natuurvereniging (6.6%), een hobbyclub (6.4%), een studentenvereniging (5.7%) of een politieke vereniging (4.4%). Een lidmaatschap hebben bij een humanitaire vereniging (2.7%) of een belangenvereniging (1.3%) komt eerder zelden voor.

tabel 10. 7. : bij welke vereniging[4] is de jongere aangesloten? (%)

lid van welk soort vereniging (%)	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
sportvereniging :	62.3	72.4	55.1	70.4	51.9	83.2	70.9	65.3	55.7	54.8	53.4	56.9
jeugdbeweging :	30.2	34.1	27.3	26.1	35.8	29.7	37.8	34.7	25.9	32.4	22.9	26.6
jeugdhuis :	13.5	9.1	16.7	13.1	14.2	3.2	8.8	15.0	17.9	17.0	14.5	17.4
culturele vereniging :	11.7	13.6	10.3	8.8	15.2	16.1	10.5	12.2	12.3	10.0	11.4	10.1
natuurvereniging	6.6	6.9	6.4	5.5	8.1	10.9	7.0	3.4	6.6	7.9	3.1	6.4
hobbyclub :	6.4	7.3	5.8	7.4	4.9	11.0	4.1	6.8	5.2	3.7	8.4	9.1
studentenvereniging :	5.7	0.2	9.8	4.6	7.3	0.0	0.0	0.7	9.5	10.8	8.4	8.3
politieke vereniging :	4.4	1.0	6.8	5.2	3.4	0.0	0.0	1.4	9.0	7.5	5.3	4.6
humanitaire vereniging :	2.7	1.8	3.4	2.1	3.6	1.3	1.7	2.7	4.2	2.1	4.6	3.6
belangenvereniging :	1.3	1.4	1.2	1.2	1.4	2.6	1.2	0.0	3.3	0.0	0.0	0.0

Het aangesloten zijn bij een sportvereniging is significant verschillend naar geslacht (p<.001), onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (p<.001). Bijna driekwart (70.4%) van de mannen is aangesloten bij een sportvereniging waar dit bij de vrouwen slechts de helft (51.9%) betreft. Het verschil naar geslacht geldt, zij het minder uitgesproken, zowel in het secundair onderwijs (p<.01) als in het hoger onderwijs (p<.01) afzonderlijk. Waar ongeveer driekwart (72.4%)van de leerlingen aangesloten is bij een sportvereniging is dit in het hoger onderwijs ruim de helft

[4] De resultaten betreffen enkel die respondenten die aangesloten zijn bij minstens één vereniging.

(55.1%) van de studenten. Het verschil naar onderwijsniveau geldt, weliswaar minder uitgesproken (p<.05), ook voor mannen (p<.001) als voor vrouwen afzonderlijk. Hoe ouder de respondenten worden hoe minder ze bij een sportvereniging aangesloten zijn. In de vroege adolescentie daalt het aandeel bij een sportclub aangesloten jongeren van meer dan vier op vijf (83.2%) <14 jarigen naar zeven op tien (70.9%) 14-15 jarigen. In de midden- adolescentie daalt dit aandeel nog verder naar twee op drie (65.3%) 16-17 jarigen tot ruim de helft (55.7%) van de 18 jarigen. In de late adolescentie blijft het percentage rond de 55% hangen (van 53.4% bij 20 jarigen tot 56.9% bij 21-22 jarigen).

Het lid zijn van een jeugdbeweging is significant verschillend naar geslacht. Eén kwart (26.1%) van de jongens die bij een vereniging is aangesloten, is lid van een jeugdbeweging. Bij de meisjes is het aandeel één op drie (35.8%).

Een lidmaatschap hebben bij een jeugdhuis is, minder uitgesproken, significant verschillend naar leeftijd (p<..01). In de vroege adolescentie is slechts 3.2% van de <14 jarigen lid van een jeugdhuis. Naar het einde van de vroege adolescentie is dit percentage meer dan verdubbeld (8.8% bij 14-15 jarigen). In de midden en late adolescentie schommelt het percentage tussen 14.5% bij 20 jarigen en 17.9% bij 18 jarigen.

Lid zijn van een studentenvereniging is, zij het minder beduidend, significant verschillend naar onderwijsniveau (p< .05). In het hoger onderwijs geeft ongeveer één op tien (9.6%) studenten aan lid te zijn van een studentenclub. In het secundair onderwijs is lidmaatschap bij een studentenvereniging nauwelijks (0.2%) bestaande.

Lid zijn van een hobbyclub verschilt significant naar leeftijd (p<.01). In de jongste leeftijdsgroep geeft nagenoeg één op tien (11.0%) jongeren aan bij een hobbyclub te zijn. Opvallend is dat dit percentage naar het einde van de vroege adolescentie (4.1% bij 14-15 jarigen), tijdens de middenadolescentie (6.8% bij 16-17 jarigen en 5.2% bij 18 jarigen) en bij het begin van de late adolescentie (3.7% bij 19 jarigen) rond de 5% schommelt om bij de oudste leeftijdsgroepen terug naar de één op tien (8.4% bij 20 jarigen en 9.1% bij 21-22 jarigen) respondenten te stijgen.

Lid zijn van een natuur- of culturele vereniging, een politieke, humanitaire of belangen-vereniging is niet significant verschillend naar geslacht, naar onderwijsniveau of naar leeftijd.

10.7. Inkomsten van adolescenten

Vrijetijdsbesteding is voor de meeste jongeren geen kosteloze activiteit. Ze hebben voor hun vrijetijdsbesteding een inkomen nodig. We vroegen aan de respondenten of ze zakgeld ontvingen, en indien ja van wie en hoeveel zakgeld ze per week ontvingen. Eveneens werd bevraagd of over ze andere inkomsten beschikken. Indien de adolescenten ook andere inkomens-bronnen hadden werd gevraagd welke deze zijn en hoeveel ze per week ontvangen.

Van alle respondenten zegt 1.6% over geen inkomsten te beschikken. Ongeveer één op drie (34.4%) adolescenten heeft als enige inkomensbron zakgeld en één op zestien (6.3%) jongeren beschikt enkel over geld door eigen inkomsten (m.a.w. niet afkomstig van zakgeld). Bijna drie op vijf (57.7%) respondenten geven aan verschillende inkomensbronnen (zowel zakgeld als eigen inkomsten) te hebben. Van wie jongeren zakgeld ontvangen en welke de andere inkomensbronnen zijn, wordt respectievelijk besproken in 10.6.1. en in 10.6.2..

Het beschikken over één of meerdere inkomensbronnen verschilt significant naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (p<.001). We vinden echter geen significante verschillen naar geslacht.

tabel 10.8. inkomsten bronnen van adolescenten? (%)

Inkomensbronnen	**totaal**	**SO**	**HO**	**♂**	**♀**	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
geen inkomsten bronnen :	1.6	2.9	0.8	1.7	1.6	4.9	4.1	0.4	0.5	1.2	0.4	1.0
enkel zakgeld :	34.4	53.2	22.0	35.9	32.9	75.4	57.3	32.9	21.8	24.7	22.7	16.3
enkel eigen inkomsten :	6.3	5.0	7.1	5.7	6.9	3.3	3.0	7.8	5.0	8.7	5.5	10.9
zakgeld + eigen inkomst :	57.7	38.9	70.1	56.7	58.6	16.4	35.6	58.9	72.7	65.4	71.4	71.8
Totaal :	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Zoals uit de resultaten van tabel 10.8. blijkt, hebben meer leerlingen (2.9%) van het secundair onderwijs dan studenten (0.8%) van het hoger onderwijs geen inkomensbronnen. Ruim de helft (53.2%) van de leerlingen hun inkomsten bestaat uitsluitend uit zakgeld. Bij studenten is dit één op vijf (22.0%) adolescenten. Het percentage dat uitsluitend over eigen inkomsten beschikt, is nagenoeg hetzelfde bij leerlingen (5.0%) als bij studenten (7.1%). Ruim één op drie leerlingen beschikt over geld uit zowel zakgeld als uit eigen inkomsten. Bij de studenten komt deze samenstelling van verschillende inkomensbronnen bij bijna driekwart (70.1%) van de studenten voor. Het significant verschil naar onderwijsniveau geldt zowel voor de mannen (p<.001) als voor de vrouwen (p<.001) afzonderlijk.

In de vroege adolescentie blijft het percentage jongeren die geen inkomensbronnen of enkel eigen inkomen heeft vrij stabiel, respectievelijk enerzijds 4.9% bij <14 jarigen en 4.1% bij 14-15 jarigen en anderzijds 3.3% bij <14 jarigen en 3.0% bij 14-15 jarigen. Het aandeel respondenten van deze ontwikkelingsfase dat alleen zakgeld ontvangen zakt van driekwart (75.4%) bij de <14 jarigen naar drie op vijf (57.3%) 14-15 jarigen. De groep die daarentegen zowel uit zakgeld als uit eigen inkomsten over geld beschikt, verdubbelt in de vroege adolescentie van 16.4% bij <14 jarigen naar 35.6% bij 14-15 jarigen.

In de middenadolescentie zijn er nauwelijks nog adolescenten die over geen enkele inkomensbron beschikken (0.4% bij 16-17 jarigen en 0.5% bij 18 jarigen). Het aandeel dat enkel zakgeld krijgt daalt verder van één op drie (21.9%) 16-17 jarigen naar één op vijf (21.8%) 18 jarigen. Enkel over eigen inkomsten beschikken komt voor bij één op twaalf (7.8%) 16-17 jarigen en bij één op twintig (5.0%) 18 jarigen uit de middenadolescentie. Het aandeel respondenten die zowel over zakgeld als eigen inkomsten beschikken stijgt van drie op vijf (58.9%) 16-17 jarigen naar bijna driekwart (72.7%) 18 jarigen.

Eveneens in de late adolescentie is het percentage jongeren dat over geen inkomensbron beschikt zeer beperkt (tussen 0.4% bij 20 jarigen en 1.2% bij 19 jarigen). Het aandeel dat enkel over zakgeld beschikt, zakt van één op vier (24.7%) 19 jarigen naar één op zes (16.3%) 21-22 jarigen. Het percentage jongeren dat in deze ontwikkelingsfase enkel over eigen inkomsten beschikt, situeert zich tussen 5.5% bij 20 jarigen en 10.9% bij 21-22 jarigen. Ongeveer twee op drie (65.4% 19 jarigen en 71.8% 21-22 jarigen) jongeren uit de late adolescentie beschikken over zowel zakgeld als over geld uit eigen inkomsten.

De gevonden verschillen naar leeftijd zijn eveneens significant bij leerlingen uit het secundair onderwijs (p<.001), bij mannen (p<.001) en bij vrouwen (p<.001) afzonderlijk.

Van de jongeren die door zakgeld of door eigen inkomsten over een welbepaalde bedrag beschikken (cfr. tabel 10.9.), zijn er 2.8% die niet wekelijks geld ontvangen. Eén op twintig (5.0%) jongeren beschikt wekelijks over minder dan 100 fr.. Ongeveer één op acht (12.8%) jongeren beschikt wekelijks over tussen 100 fr. en 250 fr., terwijl bij één op zes (15.8%) respondenten het totale inkomen per week tussen 250 fr. en 500 fr. gelegen is. Bijna één op tien adolescenten (9.1%) heeft wekelijks beschikking over een bedrag dat gelegen is tussen

501 fr. en 750 fr.. Eén op zeven (14.1%) jongeren ontvangt wekelijks tussen 751 fr. en 1.000 fr.. Bij één op acht (13.0%) is dit tussen 1.001 fr. en 1.500 fr., bij één op tien (10.9%) is de wekelijks som gelegen tussen 1.501 fr. en 2.000 fr. Bij ongeveer één op twaalf (8.5%) jongeren is deze som gelegen tussen 2.001 fr. en 3.000 fr.. Het percentage adolescenten dat meer dan 3.000 fr. ontvangt, is beperkt : 3.2% krijgen 4.000 fr., 1.6% ontvangt 4.001 fr. tot 5.000 fr. en 2.6% meer dan 5.000 fr. Het beschikken over geld uit zakgeld en eigen inkomsten is significant verschillend naar zowel onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (n=1991, Kendall Tau : .38463, p<.001).

tabel 10.9. : bedrag waarover jongeren wekelijks kunnen beschikken (%).

totaal inkomsten (%)	**totaal (1998)**	**SO (800)**	**HO (1198)**	**♂ (969)**	**♀ (1021)**	**<14 jaar (241)**	**14-15 jaar (262)**	**16-17 jaar (255)**	**18 jaar (383)**	**19 jaar (422)**	**20 jaar (238)**	**21-22 jaar (192)**
geen/ niet wekelijks :	2.8	4.6	1.6	2.8	2.8	**6.6**	**5.0**	3.1	0.8	2.4	0.8	2.1
< 100 fr. :	**5.0**	**11.9**	0.3	**6.3**	3.5	**22.8**	**13.5**	1.6	0.3	0.2	0.4	0.5
100 fr. - 250 fr. :	**12.8**	**25.6**	4.3	**13.9**	**11.7**	**38.2**	**23.5**	**19.6**	**6.5**	4.3	2.6	1.7
251 fr. - 500 fr. :	**15.8**	**18.0**	**14.4**	**15.6**	**16.2**	**17.8**	**18.8**	**19.2**	**17.5**	**15.9**	**10.5**	**7.8**
501 fr. - 750 fr. :	**9.1**	**7.4**	**10.2**	**7.1**	**11.0**	4.2	**11.2**	**7.1**	**10.7**	**10.4**	**11.8**	**5.7**
751. fr. - 1.000 fr. :	**14.7**	**11.1**	**17.0**	**13.7**	**15.6**	4.2	**14.6**	**14.1**	**18.5**	**16.4**	**15.5**	**15.6**
1.001 fr. - 1.500 fr. :	**13.0**	**7.5**	**16.6**	**12.5**	**13.4**	2.5	4.5	**14.5**	**15.7**	**16.4**	**18.9**	**15.6**
1.501 fr. - 2.000 fr. :	**10.9**	**6.3**	**13.9**	**10.3**	**11.3**	2.9	**5.0**	**10.2**	**10.7**	**14.0**	**14.7**	**17.7**
2.001 fr. - 3.000 fr. :	**8.5**	4.4	**11.3**	**9.1**	**7.9**	0.8	1.9	**8.2**	**9.4**	**10.4**	**13.4**	**15.6**
3.001 fr. - 4.000 fr. :	3.2	1.4	4.6	3.5	3.1	0.0	0.8	2.1	4.4	**5.6**	4.6	3.7
4.001 fr. - 5.000 fr. :	1.6	0.8	2.0	1.9	1.3	0.0	0.6	0.3	1.6	1.2	2.6	**5.7**
> 5.000 fr. :	2.6	1.0	3.8	3.3	2.2	0.0	0.6	0.0	3.9	2.8	4.2	**8.3**
Totaal :	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Driemaal zoveel leerlingen (4.6%) als studenten (1.6%) krijgt wekelijks geen geld. Bijna één op acht (11.9%) leerlingen beschikt wekelijks over ±100fr. wat bij studenten (0.3%) nauwelijks voorkomt. Eén kwart (25.6%) van de leerlingen heeft een wekelijks inkomen gelegen tussen 100 fr. en 250 fr. waar dit bij de studenten nog geen één op twintig (4.3%) is. Wekelijks 251fr. tot 500 fr. ter beschikking hebben komt bij één op vijf (18.0%) leerlingen voor, waar dit bij de studenten één op zeven (14.4%) is. Eén op twaalf (7.4%) leerlingen ontvangt tussen de 500 fr. en 750 fr., waar dit aandeel bij de studenten één op tien (10.2%) is. Eén op tien (11.1%) leerlingen heeft wekelijks beschikking over een bedrag gelegen tussen 750 fr. en 1.000 fr.; bij studenten is de verhouding voor dit bedrag bijna één op vijf (17.5%). Meer dan 1.000 fr., maar minder dan 1.500 fr. ontvangen, komt voor bij één op twaalf (7.5%) leerlingen en bij één op zes (16.6%) studenten. Dubbel zo veel studenten (13.9%) als leerlingen (6.3%) ontvangen wekelijks tussen 1.501 fr. en 2.000 fr.. Bijna driemaal zoveel studenten als leerlingen beschikken over een bedrag gelegen tussen de 2.001 fr. en 3.000 fr. (respectievelijk 4.4% leerlingen tegenover 11.3% studenten) of over een bedrag gelegen tussen 3.001 fr. en 4.000 fr. (respectievelijk 1.4% leerlingen tegenover 4.6% studenten). Dubbel zo veel studenten (2.0%) als leerlingen (0.9%) beschikken wekelijks over een bedrag tussen 4.001 fr. en 5.000 fr.. Meer dan 5.000 fr. ontvangen 3.8% studenten tegenover 1.0% leerlingen. De gevonden verschillen naar onderwijsniveau zijn eveneens significant bij mannen (p<.001) en vrouwen (p<.001) afzonderlijk.

In de vroege adolescentie ontvangt één op twintig respondenten geen geld. Driekwart (78.5%) <14 jarigen heeft wekelijks een bedrag tot maximaal 500fr. (22.8% <100 fr., 38.2% 100 fr.-250 fr. en 17.8% 251 fr.-500 fr.). Bij de 14-15 jarigen is dit ruim de helft (55.8%). Eén kwart

(25.8%) van de 14-15 jarigen tegenover één op twaalf (8.2%) <14 jarigen beschikt wekelijks over een bedrag gelegen tussen 500 fr. en 1.000 fr.. Meer dan 1.000 fr. hebben komt voor bij 6.1% <14 jarigen en bij 8.9% 14-15 jarigen.
In de middenadolescentie daalt het percentage jongeren dat geen geld ontvangt van 3.1% bij 16-17 jarigen naar 0.8% bij 18 jarigen. Wekelijks minder dan 100 fr. krijgen of verdienen komt voor bij 1.6% 16-17 jarigen tegenover 0.3% 18 jarigen. Iets meer dan de helft van de jongeren (60.0% van de 16-17 jarigen en 53.2% van de 18 jarigen) uit de middenadolescentie beschikt over een bedrag dat gelegen is tussen 101 fr. en 1.000 fr.. Eén op drie (31.9% van de 16-17 jarigen en 35.8% van de 18 jarigen) jongeren kan wekelijks over een bedrag tussen 1.001 fr. en 3.000 fr. beschikken. Wekelijks meer dan 3.000 fr. hebben komt voor bij 2.4% 16-17 jarigen en bij 9.9% 18 jarigen.
In de late adolescentie schommelt het percentage respondenten dat geen geld ontvangt tussen 0.8% bij 20 jarigen en 2.4% bij 19 jarigen. Wekelijks minder dan 250 fr. krijgen of verdienen komt dubbel zo vaak bij19 jarigen (4.5%) dan bij 21-22 jarigen (2.1%). Iets meer dan twee op vijf (42.7%) 19 jarigen en drie op tien (29.1%) 21-22 jarigen van de late adolescentie beschikken over een bedrag dat gelegen is tussen 251 fr. en 1.000 fr.. Vier op tien (40.8%) 19 jarigen en bijna de helft (48.9%) van de 21-22 jarigen kunnen wekelijks over een bedrag tussen 1.001 fr. en 3.000 fr. beschikken. Wekelijks meer dan 3.000 fr. hebben komt voor bij 9.6% 19 jarigen en dubbel zo veel bij 21-22 jarigen (17.6%). Opvallend is dat één op twaalf (8.3%) jongeren van 21-22 jaar een wekelijks inkomen heeft van meer dan 5.000 fr. De positieve rangcorrelatie (n= 1991, Kendall Tau: .38463, p<.001) is voldoende sterk om een verband te leggen tussen het bedrag waarover de respondenten wekelijks beschikken en de leeftijd van de respondenten. Dit verband geldt enkel voor leerlingen (n= 799, Kendall Tau: .38271, p<.001) en niet voor studenten (n= 1192, Kendall Tau: .14697, p<.001), en is meer uitgesproken bij mannen (n= 968, Kendall Tau: .41371, p<.001) dan bij vrouwen (n= 1020, Kendall Tau: .35207, p<.001), maar is het sterkst bij meisjes van het secundair onderwijs (n=332, Kendall Tau: .45542, p<.001).

10.7.1. Zakgeld als inkomensbron van adolescenten

Eén op twaalf (8.1%) jongeren krijgt van niemand zakgeld. Het van niemand zakgeld krijgen is niet significant verschillend naar geslacht, onderwijsniveau en leeftijd. We vroegen aan de jongeren die wel zakgeld ontvingen, van wie ze zakgeld kregen. 89.7% van de adolescenten krijgt zijn zakgeld van zijn ouders. Eén op vijftien (7.3%) jongeren krijgt het zakgeld van één ouder afzonderlijk. Ruim één op drie (37.4%) respondenten ontvangt zakgeld van de grootouders. Ongeveer één op twintig jongeren krijgt zakgeld van zijn meter of peter (6.1%) of van oom of tante (4.1%). Zakgeld van andere mensen ontvangen is beperkt tot minder dan één procent, nl.: van vrienden (0.9%), bij speciale gelegenheden (0.9%), van broer of zus (0.6%), van buren (0.3%) en van voogd (0.2%)
Uit de resultaten van tabel 10.10., blijkt dat van de jongeren die zakgeld krijgen, er 1.0% is die niet wekelijks geld ontvangen. Eén op twintig (6.4%) jongeren ontvangt wekelijks minder dan 100 fr.. Ongeveer één op vijf (18.6%) jongeren krijgt wekelijks maximaal 250 fr., waar één op vier (13.0%) respondenten per week tussen 251 fr. en 500 fr. zakgeld krijgt. Bijna één op tien adolescenten (9.3%) heeft wekelijks tussen 501 fr. en 750 fr. zakgeld. Eén op vijf (18.0%) jongeren ontvangt wekelijks tussen 751 fr. en 1.000 fr. zakgeld. Bij ongeveer één op tien is dit tussen 1.001 fr. en 1.500 fr. (9.1%) en tussen 1.501 fr. en 2.000 fr. (9.2%). Bij

ongeveer één op twintig (5.4%) jongeren is deze som hoger dan 2.001 fr.. Hoeveel zakgeld jongeren wekelijks krijgen, is significant verschillend naar zowel onderwijsniveau (p<.001) als leeftijd (n=1855, Kendall Tau : .40376, p<.001).

tabel 10.10. : zakgeld waarover jongeren wekelijks kunnen beschikken (%).

zakgeld	**totaal** (1866)	**SO** (769)	**HO** (1123)	♂ (921)	♀ (937)	**<14 jaar** (224)	**14-15 jaar** (242)	**16-17 jaar** (235)	**18 jaar** (366)	**19 jaar** (388)	**20 jaar** (231)	**21-22 jaar** (173)
geen :	1.0	1.3	0.8	1.3	0.8	0.9	1.0	2.1	0.3	0.8	0.9	3.0
< 100 fr. :	**6.4**	**15.0**	0.7	**7.6**	**5.1**	**25.9**	**18.1**	3.8	0.8	0.5	0.9	0.6
100 fr. - 250 fr. :	**18.6**	**34.2**	**8.4**	**20.0**	**17.3**	**45.1**	**35.0**	**28.1**	**11.5**	**8.8**	**5.6**	4.0
251 fr. - 500 fr. :	**23.0**	**23.3**	**22.8**	**21.4**	**24.8**	**18.3**	**22.4**	**29.8**	**26.5**	**26.3**	**17.7**	**13.9**
501 fr. - 750 fr. :	**9.3**	5.5	**11.8**	7.6	**11.0**	3.1	**6.7**	7.7	**11.7**	**11.3**	**13.0**	**9.2**
751. fr. - 1.000 fr. :	**18.0**	12.5	**21.6**	**17.6**	**18.2**	4.0	**14.6**	**17.4**	**23.0**	**19.6**	**19.9**	**24.3**
1.001 fr. - 1.500 fr. :	**9.1**	3.1	**13.1**	**9.1**	**9.2**	0.5	1.7	**6.0**	**9.6**	**13.1**	**16.9**	**15.6**
1.501 fr. - 2.000 fr. :	**9.2**	3.4	**13.0**	**9.2**	**9.1**	2.2	0.3	3.0	**9.0**	**14.2**	**15.2**	**16.2**
2.001 fr. - 3.000 fr. :	3.8	1.5	**5.4**	4.3	3.4	0.0	0.2	2.1	**5.5**	3.1	**7.8**	**9.2**
3.001 fr. - 4.000 fr. :	0.9	0.0	1.3	0.9	0.7	0.0	0.0	0.0	1.1	2.3	0.4	0.6
4.001 fr. - 5.000 fr. :	0.4	0.2	0.7	0.8	0.1	0.0	0.0	0.0	0.3	0.5	0.9	1.7
> 5.001 fr. :	0.3	0.1	0.4	0.2	0.3	0.0	0.0	0.0	0.7	0.0	0.9	1.7
Totaal :	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

De helft meer zoveel leerlingen (1.3%) als studenten (0.8%) krijgen wekelijks geen zakgeld. Ruim één op zeven (15.0%) leerlingen krijgt wekelijks tot 100fr. zakgeld waar dit bij studenten (0.7%) nauwelijks voorkomt. Eén op drie (34.2%) leerlingen ontvangt wekelijks zakgeld tussen 101 fr. en 250 fr., waar dit bij de studenten nog geen één op twaalf (8.4%) is. Wekelijks tussen 251fr. tot 500 fr. zakgeld krijgen komt bij één op vijf (23.3%) leerlingen en studenten (22.8%) voor. Eén op twintig (5.5%) leerlingen ontvangt tussen de 500 fr. en 750 fr.. Bij de studenten is dit aandeel ruim één op tien (11.8%). Eén op acht (12.5%) leerlingen heeft wekelijks beschikking over een bedrag gelegen tussen 750 fr. en 1.000 fr.; de verhouding bij studenten voor dit bedrag is meer dan één op vijf (21.6%). Meer dan 1.000 fr., zakgeld krijgen komt bij één op twaalf leerlingen (8.2%) voor. In het hoger onderwijs is dit één op drie (33.9%) studenten: één op acht studenten krijgt tussen 1.001 fr. en 1.500 fr. (13.1%) of tussen de 1.501 fr. tot 2.000 fr. (13.0%), één op twintig (5.4%) jongeren van het secundair onderwijs krijgt tot 3.000 fr.. De gevonden verschillen naar onderwijsniveau zijn eveneens significant bij mannen (p<.001) en vrouwen (p<.001) afzonderlijk.

In de vroege adolescentie ontvangt één op honderd respondenten geen geld. Negen op tien (89.3%) <14 jarigen krijgen wekelijks zakgeld tot maximaal 500fr. (25.9% <100 fr., 45.1% 100 fr.-250 fr. en 18.3% 251 fr.-500 fr.). Bij de 14-15 jarigen is dit driekwart (75.5%). Eén op vijf (21.3%) van de 14-15 jarigen tegenover één op vijftien (7.1%) <14 jarigen beschikt wekelijks over een bedrag gelegen tussen 500 fr. en 1.000 fr.. Meer dan 1.000 fr. zakgeld hebben per week komt voor bij 2.6% <14 jarigen en bij 2.2% 14-15 jarigen.

In de middenadolescentie schommelt het percentage jongeren die geen zakgeld ontvangt van 2.1% bij 16-17 jarigen naar 0.3% bij 18 jarigen. Wekelijks minder dan 100 fr. zakgeld krijgen is vier maal hoger bij 16-17 jarigen (3.8%) dan bij de 18 jarigen (0.3%). Bijna drie op vijf (57.9%) 16-17 jarigen en ruim één op drie (38.0%) 18 jarigen krijgen zakgeld tussen 101 fr. en 500 fr.. Eén kwart (25.1%) van de 16-17 jarigen en één derde (34.7%) van de 18 jarigen) jongeren kan wekelijks over een bedrag tussen 501 fr. en 1.000 fr. beschikken. Bij één op tien

(11.1%) 16-17 jarigen en één kwart (24.1%) 18 jarigen bedraagt het zakgeld tussen 1.001 fr. en 3.000 fr.. Wekelijks meer dan 3.000 fr. zakgeld ontvangen komt niet voor bij 16-17 jarigen en bij 2.1% 18 jarigen.
In de late adolescentie stijgt het percentage respondenten dat geen geld ontvangt van 0.3% bij 18 jarigen naar 3.0% bij 19 jarigen. Wekelijks minder dan 100 fr. zakgeld krijgen, komt nauwelijks voor in deze ontwikkelingsfase (0.5% bij 19 jarigen en 0.9% bij 20 jarigen). Een bedrag tussen 101 fr. en 500 fr. krijgen, daalt van één op drie (35.1%) 19 jarigen, over één kwart (23.3%) van de 20jarigen tot één op vijf (17.9%) 21-22 jarigen. Eén op drie (30.9% bij 19 jarigen, 32.9% bij 20 jarigen en 33.5% bij 21-22 jarigen) respondenten kan wekelijks over een bedrag tussen 501 fr. en 1.000 fr. beschikken. Bij drie op tien (30.4%) 19 jarigen en vier op tien 20 (39.9%) en 21-22 jarigen (41.0%) bedraagt het zakgeld tussen 1.001 fr. en 3.000 fr.. Wekelijks meer dan 3.000 fr. zakgeld ontvangen, komt voor bij 2.8% 19 jarigen, 2.2% 20 jarigen en bij 4.0% 21-22 jarigen. De positieve rangcorrelatie (n= 1855, Kendall Tau: .40376, p<.001) is voldoende sterk om een verband te leggen tussen de hoeveelheid zakgeld die de respondenten wekelijks krijgen en hun leeftijd. Dit verband geldt enkel voor leerlingen (n=742, Kendall Tau: .35236, p<.001) en niet voor studenten (n= 1192, Kendall Tau: .14697, p<.001), en is meer uitgesproken bij mannen (n= 916, Kendall Tau: .42902, p<.001) dan bij vrouwen (n= 936, Kendall Tau: .37046, p<.001).

10.7.2. Andere inkomsten als inkomensbron van adolescenten

Eén op drie (36.0%) jongeren geeft aan over geen andere inkomensbronnen te beschikken. We vroegen aan de jongeren die wel andere inkomsten hebben, welk soort inkomsten dit betreft. Zeven op tien (71.3%) adolescenten die andere inkomsten hebben, doen vakantiewerk. Eén op drie (33.8%) jongeren heeft één of andere studentenjob: bijna één op vijf (18.0%) onder hen heeft een studentenjob in het weekend, 2.3% oefent zijn studentenjob uit tijdens de week, bij één op vijftien (7.1%) is deze studentenjob niet verder gespecificeerd. Eén op twintig (5.3%) jongeren vermeldt als andere inkomensbron babysitten. Eén op twaalf (8.3%) adolescenten kan eveneens over zijn studiebeurs beschikken. Eén op twintig (4.6%) jongeren geeft aan geld te verdienen door te klussen. Andere inkomensbronnen komen eerder zelden voor, nl.: deeltijds werken (2.6%), vergoeding van sportwedstrijden (2.7%), inkomsten van een optreden (0.9%), handel drijven (0.9%), bijslag van kindergeld (0.8%), interesten opnemen (0.8%), alimentatievergoeding (0.3%), werkloosheidsvergoeding (0.2%), dealen (0.2%) en O.C.M.W.-uitkering (0.1%).
Uit de resultaten van tabel 10.11. blijkt dat van de jongeren die andere inkomsten hebben, er 29.8% zijn die niet elke week geld uit eigen inkomsten hebben. Dit is deels te verklaren doordat het voor heel wat jongeren moeilijk was om de inkomsten uit vakantiewerk te herberekenen naar wekelijkse inkomsten. 2.3% jongeren ontvangt wekelijks minder dan 100 fr.. Ongeveer één op twintig (6.3%) jongeren heeft wekelijks maximaal 250 fr., terwijl één op zeven (14.4%) respondenten per week tussen 250 fr. en 500 fr. krijgt uit andere inkomsten. Bijna één op twintig adolescenten (4.7%) heeft wekelijks tussen 501 fr. en 750 fr. geld uit andere inkomsten. Eén op zeven (14.0%) jongeren ontvangt wekelijks tussen 751 fr. en 1.000 fr.. Bij ongeveer één op tien (11.2%) jongeren is deze som hoger dan 2.001 fr.. Hoeveel geld jongeren wekelijks uit andere inkomsten krijgen, is niet significant verschillend naar zowel geslacht en onderwijsniveau.

tabel 10.11. : andere inkomsten waarover jongeren wekelijks kunnen beschikken (%).

andere inkomsten (%)	**totaal (973)**	**SO (308)**	**HO (665)**	**♂ (465)**	**♀ (505)**	**<14 jaar (37)**	**14-15 jaar (88)**	**16-17 jaar (150)**	**18 jaar (221)**	**19 jaar (239)**	**20 jaar (122)**	**21-22 jaar (113)**
geen	**29.8**	**26.0**	**32.0**	**25.8**	**33.8**	**16.2**	**27.3**	**29.3**	**36.6**	**36.4**	**24.6**	**15.9**
< 100 fr.	2.2	**5.2**	0.7	2.6	1.8	**24.4**	3.4	2.1	0.5	1.3	0.8	0.9
100 fr. - 250 fr.	**6.3**	**9.7**	4.7	**8.6**	4.2	**16.2**	**11.4**	**10.0**	4.5	3.8	**6.5**	2.7
251 fr. - 500 fr.	**14.4**	**15.6**	**13.8**	**16.6**	**12.3**	**10.8**	**23.9**	**14.0**	**14.0**	**13.4**	**15.6**	**10.6**
501 fr. - 750 fr.	4.7	**6.5**	3.9	3.4	**5.7**	**10.8**	4.5	**5.3**	**5.0**	4.6	3.3	2.7
751. fr. - 1.000 fr.	**14.0**	**14.0**	**14.0**	**12.0**	**15.8**	**10.8**	**13.6**	**15.3**	**14.5**	**8.8**	**13.9**	**23.9**
1.001 fr. - 1.500 fr.	**9.0**	**9.4**	**8.9**	**9.5**	**8.7**	**5.4**	**8.0**	**11.3**	**6.8**	**9.2**	**10.7**	**10.6**
1.501 fr. - 2.000 fr.	**8.3**	6.5	**9.2**	**8.4**	**8.3**	**5.4**	2.3	**9.3**	**5.9**	**10.5**	**10.7**	**10.6**
2.001 fr. - 3.000 fr.	**5.1**	4.2	**5.6**	**6.0**	4.4	0.0	3.4	2.1	**5.4**	**5.8**	**6.5**	**8.0**
3.001 fr. - 4.000 fr.	2.3	2.3	2.1	2.8	1.6	0.0	1.1	1.3	3.2	2.9	1.6	2.7
4.001 fr. - 5.000 fr.	2.6	0.6	3.3	2.6	2.4	0.0	1.1	0.0	1.8	2.1	0.0	**7.1**
> 5.000 fr.	1.2	0.0	1.8	1.7	1.0	0.0	0.0	0.0	1.8	1.2	**5.7**	4.3
Totaal :	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Naar leeftijd vinden we wel significante verschillen (n=970, Kendall Tau: .11947, p<.001) wat de hoeveelheid andere inkomsten betreft. In de vroege adolescentie heeft twee op vijf (40.4%) <14 jarigen een inkomen dat gelegen is beneden de 250 fr. per week. Bij de 14-15 jarigen is dit 42.1% van de jongeren. Eén op drie (32.4%) van de <14 jarigen tegenover vier op tien (42.0%) 14-15 jarigen beschikt wekelijks over een bedrag gelegen tussen 251 fr. en 1.000 fr.. Meer dan 1.000 fr. inkomsten komt voor bij 10.8% <14 jarigen en bij 13.7% 14-15 jarigen. 2.2% 14-15 jarigen beschikken per week over andere inkomsten boven de 2.000fr.
In de middenadolescentie stijgt het percentage jongeren dat geen inkomsten ontvangt van 29.3% bij 16-17 jarigen naar 36.7% bij 18 jarigen. wekelijks Maximaal 250 fr. andere inkomsten krijgen, is dubbel zo groot bij 16-17 jarigen (12.1%) als bij de 18 jarigen (5.0%). Eén op drie 16-17 jarigen (34.6%) en 18 jarigen (33.5%) krijgen tussen 251 fr. en 1.000 fr. uit andere inkomsten. Eén op vijf 16-17 jarige (22.7%) en 18 jarige (18.1%) jongeren beschikken wekelijks over een bedrag tussen 1.001 fr. en 3.000 fr. Meer dan 3.000 fr. wekelijks zakgeld ontvangen, komt voor bij 1.3% 16-17 jarigen en bij 6.8% 18 jarigen.
In de late adolescentie zakt het percentage respondenten dat wekelijks geen geld ontvangt van 36.4% bij 19 jarigen naar 15.9% bij 21-22 jarigen. Wekelijks minder dan 250 fr. krijgen, komt bij één op twintig jongeren in deze ontwikkelingsfase (5.1% bij 19 jarigen, 7.4% bij 20 jarigen en 3.6% bij 21-22 jarigen) voor. Andere inkomsten tussen 251 fr. en 1.000 fr., daalt van één op drie (35.1%) 19 jarigen, over één kwart van de 20 (23.3%) jarigen tot één op vijf (17.9%) 21-22 jarigen. Eén op vier (26.8%) 19 jarigen en één op drie (32.8% bij 20 jarigen en 37.2% bij 21-22 jarigen) oudere respondenten kan wekelijks over 501 fr. tot 1.000 fr. beschikken. Bij één kwart (25.5%) 19 jarigen tot bijna drie op tien 20 (27.9%) en 21-22 jarigen (29.2%) bedraagt het geld uit andere inkomsten tussen 1.001 fr. en 3.000 fr.. Meer dan 3.000 fr. wekelijks geld ontvangen, komt voor bij 6.2% 19 jarigen, 7.3% 20 jarigen en bij 14.1% 21-22 jarigen.

10.8. Uitgaven van adolescenten

10.8.1. Waaraan geld uitgeven ?

We vroegen de respondenten hoeveel geld ze maandelijks aan de voorgelegde rubrieken besteedden . Zo krijgen we een zicht op de uitgaven van de adolescenten: waaraan jongeren hun geld besteden (zie tabel 10.12.) en hoeveel ze maximaal maandelijks besteden (tabel 10.13.). Twee op drie (66.9%) jongeren zeggen maandelijks geld uit te geven aan uitgaan. Bijna de helft (46.1%) van de jongeren legt elke maand een deel van zijn beschikbare geld opzij en beschikt aldus over spaargeld. Ruim vier op tien (43.9%) jongeren geven geld uit aan video- of muziekmateriaal. Zelf kledij (34.7%) of cadeautjes (32.2%) bekostigen, doet één op drie adolescenten. Eén kwart van de jongeren geeft geld uit aan algemeen levensonderhoud, zoals voeding, (kot)woonst, verwarming, e.d. (27.5%), aan snoep (27.6%) of aan vervoer (23.8%). Eén op vijf jongeren geeft per maand geld uit aan sigaretten (21.7%) of aan sportactiviteiten (21.8%). Eén op zes jongeren besteedt geld aan studiemateriaal (16.8%) of aan zijn hobby (15.0%). Slechts één op twintig (5.1%) jongeren geeft geld uit aan illegale drugs. Gemiddeld geven jongeren aan ongeveer vier verschillende rubrieken geld uit.

tabel 10.12. : geeft de adolescent geld uit aan de volgende rubrieken ?

Uitgaven per maand	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
onderhoud :	27.5	-	28.3	27.2	27.7	-	-	22.7[5]	24.8	27.7	27.7	35.4
kledij :	34.7	26.4	40.2	24.3	44.6	15.3	25.1	33.7	40.2	39.8	41.9	41.0
vervoer :	23.8	13.2	31.0	24.5	23.1	7.0	9.3	17.4	25.9	30.2	32.6	42.9
sparen :	46.1	51.2	42.6	46.3	46.1	60.3	53.5	44.3	51.5	43.2	35.8	29.7
sigaretten :	21.7	22.3	21.3	22.2	21.3	4.8	21.5	30.2	23.1	19.1	27.3	26.7
snoep :	27.6	35.5	22.2	26.9	28.3	46.6	36.5	29.0	24.7	20.6	21.9	18.2
cadeautjes :	32.2	21.6	39.4	23.2	41.0	21.3	20.2	23.0	37.3	40.1	39.3	37.7
uitgaan :	66.9	41.6	83.9	63.3	70.5	8.7	36.8	70.0	84.6	82.3	84.0	85.9
drugs :	5.1	6.2	4.3	7.3	3.0	0.9	6.9	8.1	5.3	4.7	4.7	4.7
sport :	21.8	17.3	24.8	25.8	17.9	14.1	18.5	19.5	21.9	12.4	27.6	27.7
hobby :	15.0	16.6	14.0	19.9	10.4	15.2	14.7	19.3	15.1	12.8	16.3	12.9
muziek-/ videomateriaal :	43.9	37.4	48.3	51.4	36.8	20.4	43.6	44.7	51.6	46.4	46.1	48.7
studiemateriaal :	16.8	8.1	22.9	16.8	16.8	7.5	6.9	10.4	18.8	23.6	17.8	30.5

We vroegen gezien de specifiek leefsituatie van studenten, enkel aan hen of en hoeveel geld ze voor hun levensonderhoud uitgaven. Een vergelijking naar onderwijsniveau is voor deze budgeteringsrubriek dus niet mogelijk. De uitgaven voor levensonderhoud verschillen niet significant naar geslacht en leeftijd.

Wat de uitgaven voor het uitgaan betreft vinden we significante verschillen naar zowel geslacht ($p<.05$), onderwijsniveau ($p<.001$) als leeftijd ($n=1900$, Kendall Tau: .40897, $p<.001$). Dubbel zoveel studenten (83.9%) als leerlingen (41.6%) zeggen geld aan uitgaan te besteden. Meer vrouwen (70.5%) dan mannen (63.3%) geven geld uit aan uitgaansactiviteiten. Bekijken we dit geslachtsverschil per onderwijsniveau afzonderlijk, dan stellen we geen significante verschillen vast. Dit geslachtsverschil lijkt ons eerder te wijten

[5] Dit percentage betreft enkel 22.7% van de 22 middenadolescenten die reeds hoger onderwijs volgen. De overige 420 jongeren van deze leeftijdsgroep kregen deze antwoordmogelijkheid niet voorgelegd.

aan het verschil in leeftijd dat we tussen mannen en vrouwen vonden. In de vroege adolescentie stijgt het percentage dat aan uitgaan geld uitgeeft vrij snel van 8.7% bij <14 jarigen naar 36.8% bij 14-15 jarigen. In de middenadolescentie bereikt het percentage een vrij stabiel niveau van 84.6% bij 18 jarigen. In de late adolescentie blijft dit percentage rond dit getal schommelen (82.3% bij 19 jarigen en 85.9% bij 21-22 jarigen). De positieve en goede rangcorrelatie bij deze leeftijdsverschillen wijst er op dat hoe ouder de adolescent wordt, hoe meer kans er is dat hij geld aan uitgaan zal besteden. Deze rangcorrelatie is sterker in het secundair onderwijs (Kendall Tau: .47403) dan in het hoger onderwijs (Kendall Tau:.01967), bij mannen (Kendall Tau: .44096) dan bij vrouwen (Kendall Tau: .36849) en is het sterkst bij jongens van het secundair onderwijs (Kendall Tau: ;49106).
Geld sparen is significant verschillend naar onderwijsniveau (p<.01) en leeftijd (n= 1756, Kendall Tau: -.14101, p<.001). De helft (51.2%) van de leerlingen geven aan geld te sparen. In het hoger onderwijs doen vier op tien (42.6%) studenten dit. In de vroege adolescentie sparen zes op tien (60.3%) <14 jarigen. Dit aandeel zakt in deze ontwikkelingsfase naar ongeveer één op twee (53.5%) 14-15 jarigen. In de midden- adolescentie blijft het percentage jongeren dat een deel van zijn geld opzij legt om te sparen rond de helft hangen (44.3% bij 16-17 jarigen en 51.5% bij 18 jarigen). In de late adolescentie zakt het aandeel spaarders verder naar minder dan één op drie (29.7% bij 21-22 jarigen) jongeren De licht negatieve rangcorrelatie is echter te zwak om een verband tussen de leeftijd van de adolescent en het al dan niet sparen te kunnen leggen.
Geld besteden aan video- en/of muziekmateriaal verschilt significant naar geslacht (p<.001), leeftijd (n= 1888, Kendall Tau: .10093, p<.001) en onderwijsniveau (p<.001). Ruim één op drie (36.8%) vrouwen besteedt maandelijks geld aan dit soort materiaal. Bij de mannen bedraagt dit aandeel ruim de helft (51.4%). Studenten (48.3%) geven hieraan duidelijk meer geld uit dan leerlingen (37.4%). Op de jongste leeftijdsgroep na, waar slechts één op vijf (20.4%) jongeren geld aan muziekmateriaal uitgeeft, besteedt bijna de helft van de respondenten maandelijks geld aan muziek- of videomateriaal. De rangcorrelatie is te zwak om van een verband te spreken tussen leeftijd en geld besteden aan muziek- of videomateriaal.
Zoals we reeds vermeldden koopt één op drie jongeren van de totale populatie maandelijks kledij van het eigen geld. Dit is significant verschillend naar geslacht (p<.001), leeftijd (n= 1877, Kendall Tau: .14012, p<.001) en onderwijsniveau (p<.001). Eén kwart (24.3%) van de mannen spendeert geld aan kledij. Bij de vrouwen is dit bijna dubbel zoveel, met name praktisch de helft (44.6%) van de vrouwen koopt van hun eigen geld kleding. Meer studenten (40.2%) dan leerlingen (26.4%) besteden van hun geld aan kledij. In de vroege adolescentie stijgt het aandeel jongeren dat van hun eigen inkomsten kledij aankopen van één op zes (15.3%) <14 jarigen naar één kwart (25.1%) 14-15 jarigen. In de middenadolescentie stijgt dit aandeel verder over één op drie (33.7%) 16-17 jarigen naar vier op tien (40.2%) 18 jarigen. In de late adolescentie blijft dit aandeel stabiel rond vier op tien respondenten (39.8% bij 19 jarigen en 41.9% bij 20 jarigen).
Geld uitgeven voor cadeautjes is significant verschillend naar geslacht (p<.001), leeftijd (n=1854, Kendall Tau: .13570, p<.001) en onderwijsniveau (p<.001). Bijna dubbel zoveel vrouwen (41.0%) als mannen (23.2%) en dubbel zoveel studenten (39.4%) als leerlingen (21.6%) geven geld uit aan cadeautjes. In de vroege adolescentie geeft één op vijf (21.3% <14 jarigen en 20.2% 14-15 jarigen) jongeren hier geld aan uit. In de middenadolescentie is dit één op vier (23.0%) 16-17 jarigen tot zelfs één op drie (37.3%) 18 jarigen. In de late

adolescentie geven ongeveer vier op tien jongeren maandelijks geld uit aan cadeautjes. Ook hier is de rangcorrelatie te zwak om van een verband met de leeftijd te kunnen spreken.
Geld uitgeven aan snoep is significant verschillend naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (n= 1910, Kendall Tau: -.15721, p<.001). Ruim één op drie (35.5%) leerlingen koopt van het eigen geld snoepgoed. In het hoger onderwijs is dit aandeel één op vijf (22.2%) studenten. In de vroege adolescentie koopt bijna de helft (46.6%) <14 jarigen en één op drie (36.5%) 14-15 jarigen maandelijks van het eigen inkomen wel eens snoep. In de middenadolescentie zakt dit aandeel naar één op vier (24.7%) 18 jarigen. In de late adolescentie bedraagt het aandeel jongeren dat snoep koopt één op vijf (20.6% bij 19 jarigen en 18.2% bij 21-22 jarigen). Het licht negatieve verband is te zwak om van enig verband met de leeftijd te kunnen spreken.
Van de eigen inkomsten geld uitgeven aan vervoer is significant verschillend naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (n= 1916, Kendall Tau: .21662, p<.001). Ongeveer één op acht (13.2%) leerlingen tegenover bijna één op drie (31.0%) studenten geeft zelf geld uit aan zijn mobiliteit. In de vroege adolescentie besteden nog geen tiende (7.0% van de <14 jarigen en 9.3% van de 14-15 jarigen) hieraan geld. In de middenadolescentie stijgt dit aandeel van één op zes (17.4%) 16-17 jarigen naar één op vier (25.9%) 18 jarigen. In de late adolescentie neemt de omvang verder toe van bijna één op drie (30.2%) 19 jarigen naar vier op tien (42.9%) 21-22 jarigen. De rangcorrelatie is te zwak om van een verband te kunnen spreken.
Geld besteden aan sportactiviteiten verschilt significant naar geslacht (p<.01), onderwijsniveau (p<.05) en leeftijd (n= 1915, Kendall Tau: .07881, p<.001). Eén op vier (25.8%) mannen tegenover één op zes (17.9%) vrouwen en één op zes (17.3%) leerlingen tegenover één op vier (24.8%) studenten geeft hieraan geld uit. Op de 19 jarigen na waar een op acht (12.4%) respondenten aan sport geld uitgeeft, zien we gedurende de adolescentie het aandeel jongeren dat geld uitgeeft aan sportactiviteiten, toenemen. In de vroege adolescentie is dit één op zes (18.5% bij de 14-15 jarigen) à zeven (14.1% van de <14 jarigen). In de middenadolescentie bedraagt dit één op vijf (19.5% bij 16-17 jarigen en 21.9% bij 18 jarigen). In de late adolescentie is dit één op vier (27.6% bij 20 jarigen).
Geld uitgeven aan (legale) rookwaren is enkel significant verschillend naar leeftijd (n= 1930, Kendall Tau: .07788, p<.001). In de vroege adolescentie geeft één op twintig (4.8%) <14 jarigen geld uit aan sigaretten. Bij de 14-15 jarigen is dit één op vijf (21.5%). In de middenadolescentie geeft bijna één op drie (30.2%) 16-17 jarigen en één op vier (23.1%) 18 jarigen aan geld te spenderen aan rookwaren. In de late adolescentie schommelt het aandeel tussen één op vijf (19.1%) 19 jarigen en één op vier (27.3%) 20 jarigen. Voor de totale populatie is de rangcorrelatie te zwak, maar bestuderen we het secundair onderwijs afzonderlijk, dan merken we dat de rangcorrelatie (n=770, Kendall Tau: .30274, p<.001) voldoende uitgesproken is om een verband te leggen tussen de leeftijd van de leerlingen en het aandeel jongeren dat geld uitgeeft aan roken. Met andere woorden, hoe ouder leerlingen worden hoe meer kans (of risico) ze hebben geld uit te geven aan rookwaren.
Geld spenderen aan studiemateriaal[6] is significant verschillend naar leeftijd (n= 1888, Kendall Tau: 15573, p<.001) en onderwijsniveau (p<.001). Bijna drie maal zoveel studenten (22.9%) dan leerlingen (8.1%) geven hieraan geld uit. In de vroege adolescentie geeft één op veertien (7.5% bij < 14 jarigen en 6.9% bij 14-15 jarigen) jongeren aan geld te besteden aan

[6] We vatten het begrip 'studiemateriaal' breed op; hieronder worden ook uitgaven aan magazines, kranten en boeken geplaatst zonder dat die expliciet voor studiedoeleinden worden gebruikt.

studiemateriaal. In de middenadolescentie stijgt dit aandeel van één op tien (10.4%) 16-17 jarigen naar één op vijf (18.8%) 18 jarigen. In de late adolescentie schommelt het aandeel tussen één op vijf (17.8%) 20 jarigen en drie op tien (30.5%) 21-22 jarigen.
Geld uitgeven aan hobbies is enkel significant verschillend naar geslacht (p<.001). Dubbel zo veel mannen (19.9%) dan vrouwen (10.4%) geven geld uit aan hun hobby.
Net zoals bij levensonderhoud verschilt het uitgeven van geld aan illegale drugs (indien we de jongste leeftijdsgroep buiten beschouwing laten) niet naar geslacht, onderwijsniveau of leeftijd.

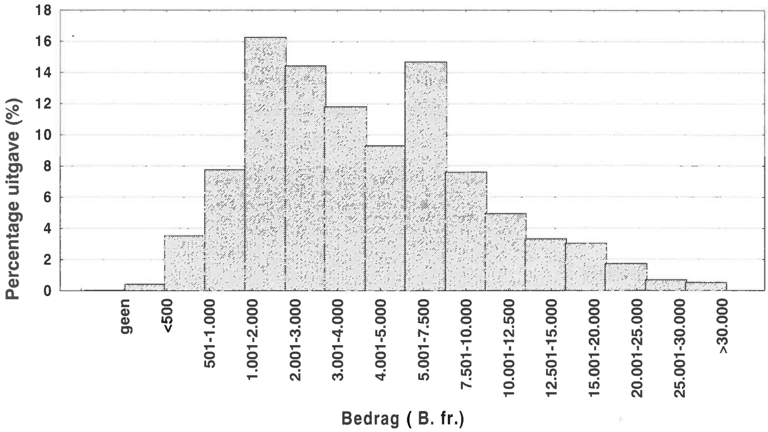
10.8.2. Hoeveel geld uitgeven ?

Op basis van de bedragen die de respondenten voor de verschillende rubrieken aangaven is het ons mogelijk een beeld te vormen van de totale som uitgaven bij deze adolescenten. Jongeren besteden gemiddeld 5.351 fr. per maand. Dit gemiddeld bedrag is significant verschillend naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (n= 1900, Kendall Tau: .35562). Studenten van het hoger onderwijs (6.583 fr.) geven duidelijk meer geld per maand uit dan leerlingen van het secundair onderwijs (3.463 fr.). De verschillen naar onderwijs gelden eveneens voor mannen (p<.001, 3.633 fr. - 7.379 fr.) en vrouwen (p<.001, 3.133 fr. - 5.975 fr.) afzonderlijk. Ook al vinden we voor de totale populatie geen significante verschillen naar geslacht terug, we vinden deze wel als we enkel de geslachtsverschillen in het hoger onderwijs bekijken (p<.001). Mannelijke (7.379 fr.) studenten geven meer uit dan hun vrouwelijke (5.975 fr.) collegae. In de vroege adolescentie geven < 14 jarigen gemiddeld 1.603 fr. per maand uit. Bij de 14-15 jarigen (2.281 fr.) is dit al zeshonderd frank meer. In de middenadolescentie is dit bedrag bij de 16-17 jarigen verdubbeld tot 4.479 fr. Bij de 18 jarigen wordt er gemiddeld 6.050 fr. per maand uitgegeven. In de late adolescentie stijgen de uitgaven van 6.299 fr. bij 19 jarigen, over 6.749 fr. bij 20 jarigen tot 8.762 fr. bij de oudste leeftijdsgroep van deze ontwikkelingsfase.

tabel 10.13. : hoeveel geld besteedt de respondent per maand, inclusief spaargeld ? (%)

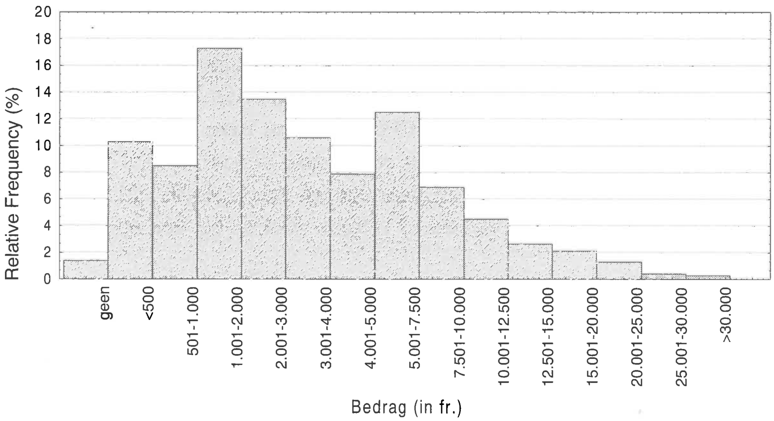
uitgave (+spaargeld) (%)	**totaal (1905)**	**SO (744)**	**HO (1161)**	**♂ (937)**	**♀ (961)**	**<14 jaar (219)**	**14-15 jaar (236)**	**16-17 jaar (239)**	**18 jaar (376)**	**19 jaar (403)**	**20 jaar (238)**	**21-22 jaar (194)**
geen :	0.4	0.1	0.6	0.4	0.4	0.0	0.4	0.0	0.0	1.5	0.0	0.5
< 500 fr. :	3.5	**7.1**	1.2	3.6	3.4	**16.9**	**5.9**	0.8	2.1	0.7	1.3	**0.0**
501 fr. - 1.000 fr. :	**7.8**	**13.8**	3.8	**8.1**	**7.4**	**25.6**	**11.5**	**7.9**	3.7	**5.2**	2.5	2.6
1.001 fr. - 2.000 fr. :	**16.3**	**23.9**	**11.4**	**16.1**	**16.5**	**28.8**	**29.2**	**18.4**	**13.0**	**11.2**	**10.1**	**7.7**
2.001 fr. - 3.000 fr. :	**14.4**	**17.3**	**12.6**	**13.3**	**15.6**	**12.8**	**22.4**	**17.2**	**13.8**	**13.2**	**13.4**	**8.2**
3.001 fr. - 4.000 fr. :	**11.9**	**9.5**	**13.4**	**11.9**	**11.9**	**7.3**	**11.1**	**9.6**	**13.0**	**15.6**	**12.2**	**10.8**
4.001 fr. - 5.000 fr. :	**9.3**	**7.4**	**10.5**	**7.9**	**10.6**	**2.3**	**6.8**	**12.2**	**12.6**	**9.2**	**9.7**	**10.3**
5.001 fr. - 7.500 fr. :	**14.7**	**11.4**	**16.8**	**15.4**	**14.0**	**5.4**	**7.2**	**18.8**	**17.8**	**17.4**	**16.8**	**14.9**
7.501 fr. - 10.000 fr. :	**7.6**	3.6	**10.2**	**7.9**	**7.3**	0.0	2.1	**5.4**	**9.0**	**6.9**	**16.4**	**12.9**
10.001 fr. - 12.500 fr. :	4.9	1.9	**6.9**	**5.1**	4.8	0.9	0.8	4.2	4.0	**6.5**	**6.7**	**12.4**
12.501 fr. - 15.000 fr. :	3.3	1.6	4.4	3.1	3.6	0.0	1.8	3.3	3.3	4.9	4.2	**5.7**
15.001 fr. - 20.000 fr. :	3.0	0.8	4.5	3.8	2.2	0.0	0.4	1.4	4.0	**5.7**	2.1	**6.2**
20.001 fr. - 25.000 fr. :	1.7	1.2	2.1	2.1	1.4	0.0	0.0	0.8	2.1	2.9	2.9	3.1
25.001 fr. - 30.000 fr. :	0.7	0.0	1.0	0.7	0.6	0.0	0.0	0.0	0.5	0.4	1.2	2.6
> 30.000 fr. :	0.5	0.4	0.6	0.7	0.3	0.0	0.4	0.0	1.1	0.2	0.5	2.1
Totaal :	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Figuur 10.1. :Hoeveel geld besteedde de respondent de voorbije maand?

Hierbij dient wel te worden opgemerkt dat sparen eveneens in dit bedrag is opgenomen. Omdat gespaard geld niet echt wordt uitgegeven en dit spaargeld een ruim aandeel op het totale bedrag betekent hebben we ervoor gekozen om zowel de totale uitgaven met (tabel 10.13.), zonder spaargeld (tabel 10.14.) weer te geven.
Sparen verschilt significant naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (n= 1757, Kendall Tau: .-06912, p<.001). Studenten (830 fr.) sparen 10% meer dan leerlingen (756 fr.). Wel sparen leerlingen (21.8% van het totale bestedingsbedrag wordt gespaard) in verhouding meer dan studenten (die slechts 12.6% van hun uitgaven in spaargeld omzetten). In de vroege adolescentie sparen de <14 jarigen 573 fr. (één derde van het totale budget) en de 14-15 jarigen 650 fr. (of één vierde van het budget). In de middenadolescentie stijgt dit bedrag naar 818 fr. (maar zakt het aandeel op het totale budget naar minder dan één op vijf) bij 16-17 jarigen en naar 990 fr. (of één zesde van het totale budget) bij de 18 jarigen. In de late adolescentie schommelt het spaarbedrag van 614 fr. (of minder dan één tiende van het totale budget) bij 19 jarigen tot 1.138 fr. (of één achtste van het totale budget) bij de 21-22 jarigen. In een verdere bespreking zullen we ons beperken tot de uitgaven van de adolescenten waaruit de spaargelden niet zijn weerhouden.
1.4% van de jongeren zegt maandelijks niets uit te geven. Bijna één op vijf (17.4%) jongeren geeft maandelijks een bedrag tot 1.000 fr. uit. Eén op twee (49.4%) respondenten besteedt maandelijks een bedrag tussen 1.000 fr. en 5.000 fr.. Drie op tien (29.7%) jongeren geven maandelijks een bedrag van 5.001 fr. tot 20.000 fr. uit. Eén op vijftig (2.1%) respondenten geeft maandelijks meer dan 20.000 fr. uit. Hoeveel geld jongeren uitgeven verschilt significant naar zowel onderwijsniveau (p<.001) als naar leeftijd (n= 1971, Kendall Tau: .35048, p<.001).
In het secundair onderwijs zeggen 0.7% jongeren tegenover 1.8% studenten geen geld uit te geven. Tot 1.000 fr. uitgeven gebeurt bij één op drie (33.2%) leerlingen tegenover één op veertien (7.3%) studenten. De helft van zowel leerlingen (49.1%) als studenten (49.6%) besteedt een bedrag tussen 1.000 fr. en 5.000 fr. per maand. Meer dan dubbel zo veel studenten (38.4%) als leerlingen (16.3%) geven een bedrag uit tussen 5.000 fr. en 20.000 fr..

Figuur 10.2. : uitgaven bij jongeren zonder spaargeld

Vier maal zoveel studenten (2.9%) dan leerlingen (0.7%) geven maandelijks meer dan 20.000 fr. uit. Het verschil naar onderwijsniveau geldt eveneens zowel voor mannen ($p<.001$) als voor vrouwen ($p<.001$) afzonderlijk.

In de vroege adolescentie besteden bijna twee op drie (63.5%) < 14 jarigen een bedrag tot 1.000 fr.. Bij de 14-15 jarigen is dit ruim één op vier (28.4%). Eén op drie (33.8%) <14 jarigen besteedt tussen de 1.000 fr. en 5.000 fr.. Bij de 14-15 jarigen gebeurt dit bij drie op vijf (59.9%) jongeren. Meer dan 5.000 fr. uitgeven komt nauwelijks voor bij < 14 jarigen (2.7%) en bij één op tien 14-15 jarigen (9.2%).

tabel 10.14. : hoeveel geld geeft de respondent per maand uit, exclusief hetgeen hij spaart ? (%)

(%)	**totaal (1905)**	**SO (744)**	**HO (1161)**	**♂ (1024)**	**♀ (961)**	**<14 jaar (219)**	**14-15 jaar (236)**	**16-17 jaar (239)**	**18 jaar (376)**	**19 jaar (239)**	**20 jaar (238)**	**21-22 jaar (194)**
niets :	1.4	0.7	1.8	1.2	1.6	0.0	2.1	0.0	1.1	3.2	1.3	0.5
< 500 fr. :	**9.2**	**20.0**	2.3	**10.7**	**7.8**	**43.8**	**13.6**	**8.4**	2.4	3.0	2.5	0.5
501 fr. - 1.000 fr. :	**8.2**	**13.2**	**5.0**	**8.3**	**8.0**	**19.7**	**14.8**	**7.9**	**6.9**	**5.5**	2.5	2.6
1.001 fr. - 2.000 fr. :	**17.2**	**20.3**	**15.2**	**14.8**	**19.6**	**18.3**	**29.2**	**17.2**	**16.5**	**14.4**	**16.0**	**9.8**
2.001 fr. - 3.000 fr. :	**13.4**	**14.1**	**12.9**	**13.8**	**13.2**	**7.8**	**18.4**	**16.5**	**14.4**	**13.4**	**10.5**	**11.3**
3.001 fr. - 4.000 fr. :	**10.9**	**8.5**	**12.5**	**10.2**	**11.6**	**5.0**	7.6	**12.6**	**14.4**	**13.9**	**10.1**	**7.8**
4.001 fr. - 5.000 fr. :	**7.9**	**6.2**	**9.0**	**6.6**	**9.1**	2.7	4.7	**8.8**	**8.8**	**8.4**	**9.2**	**11.9**
5.001 fr. - 7.500 fr. :	**13.0**	**9.3**	**15.3**	**13.6**	**12.4**	2.0	**5.5**	**16.3**	**16.2**	**14.9**	**17.6**	**13.9**
7.501 fr. - 10.000 fr. :	**7.1**	3.6	**9.4**	**8.0**	**6.2**	0.7	2.5	**5.0**	**8.0**	**6.2**	**14.3**	**14.4**
10.001 fr. - 12.500 fr. :	4.7	1.9	**6.5**	4.8	4.6	0.0	0.8	3.8	4.2	**6.9**	**6.4**	**9.8**
12.501 fr. - 15.000 fr. :	2.7	0.8	4.0	2.5	2.9	0.0	0.4	2.7	2.4	4.5	3.8	**5.7**
15.001 fr. - 20.000 fr. :	2.2	0.7	3.2	2.9	1.5	0.0	0.0	0.4	2.1	3.6	2.1	**6.2**
20.001 fr. - 25.000 fr. :	1.4	0.5	1.9	1.6	1.1	0.0	0.0	0.4	1.6	1.5	2.5	3.6
25.001 fr. - 30.000 fr. :	0.4	0.1	0.6	0.5	0.3	0.0	0.0	0.0	0.5	0.3	0.8	1.0
> 30.000 fr. :	0.3	0.1	0.4	0.5	0.1	0.0	0.4	0.0	0.5	0.3	0.4	1.0
Totaal :	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

In de middenadolescentie geven een op zes (16.3%) 16-17 jarigen tot 1.000 fr. per maand uit. Bij de 18 jarigen is dit één op tien (9.3%) respondenten. Ruim de helft van de 16-17 jarigen (55.1%) en 18 jarigen (54.1%) geeft maandelijks een bedrag uit tussen de 1.000 fr. en 5.000 fr.. Ruim één op vier (28.2%) 16-17 jarigen besteedt maandelijks tussen de 5.000 fr. en

20.000 fr.. Bij de 18 jarigen geeft één op drie (32.9%) een gelijkaardig bedrag uit. Maandelijks meer dan 20.000 fr. uitgeven komt nauwelijks voor bij 16-17 jarigen (0.4%) en bij 2.6% van de 18 jarigen.
In de late adolescentie daalt het percentage jongeren dat maandelijks een bedrag tot 1.000 fr. uitgeeft van 8.5% bij de 19 jarigen naar 3.1% bij de 21-22 jarigen. Ook het bedrag tussen 1.000 fr. en 5.000 fr. daalt van één op twee (50.1%) 19 jarigen naar twee op vijf (40.8%) 21-22 jarigen. Daarentegen stijgt het aandeel jongeren dat een bedrag uitgeeft tussen 5.000 fr. en 20.000 fr. van ruim één op drie (36.2%) 19 jarigen naar één op twee (50.0%) 21-22 jarigen. Meer dan 20.000 fr. uitgeven komt bij 2.1% van de 19 jarigen voor en bij één op twintig 21-22 jarigen.
Gezien de goede rangcorrelatie (Kendall Tau: .350481) is er sprake van een positief verband tussen de leeftijd van de jongeren en het bedrag dat ze uitgeven. Hoe ouder adolescenten worden hoe meer geld ze uitgeven. Het lijkt ons daarom belangrijk na te gaan waaraan jongeren hun geld uitgeven. De correlatie is sterker in het secundair onderwijs (n=768, Kendall Tau: .40020, p<.001) dan in het hoger onderwijs (n=1185, Kendall Tau: .13695, p<.001) en bij mannen (n=966, Kendall Tau: .40183, p<.001) dan vrouwen (n=1002, Kendall Tau: .30638, p<.001). Met andere woorden het verband geldt enkel voor het secundair onderwijs. Het verband is het sterkst bij jongens van het secundair onderwijs (n=460, Kendall Tau: .43490, p<.001).

10.8.3. Waaraan geld besteden ?

Alle respondenten geven gemiddeld genomen (cfr. tabel 10.15.a. en tabel 10.15.b.) het meeste geld uit aan hun levensonderhoud (voor studenten) en aan uitgaan, respectievelijk 1.156 fr. en 1.152 fr.. Sparen (800 fr.) staat op de derde plaats waaraan de jongeren het meeste geld aan uitgeven. Kledij (724 fr.) en video- of muziekmateriaal (500 fr.) zijn de vierde en vijfde grootste uitgavenposten. Per maand geven respondenten vervolgens 370 fr. uit aan vervoer, 266 fr. aan sigaretten, 235 fr. aan cadeautjes, 205 fr. aan sportactiviteiten, 166 fr. aan studiemateriaal en 158 fr. aan hobbies. Minder dan 100 fr. wordt gemiddeld besteed aan snoep (92 fr.) en illegale drugs (62 fr.).
Omdat onze interesse vooral uitgaat naar de uitgaven inzake genotmiddelen en vrijetijdsbesteding gaan we dieper in op de volgende posten: sigaretten, snoep, uitgaan, illegale drugs, sportactiviteiten, hobby's en video- of muziekmateriaal.
Vooreerst bekijken we de overige uitgavenposten en of deze significant verschillen naar onderwijsniveau, geslacht en leeftijd.
Hoeveel geld studenten gemiddeld uitgeven aan levensonderhoud is significant verschillend naar leeftijd. In de middenadolescentie geven 17 jarigen die naar het hoger onderwijs gaan, gemiddeld 591 fr. aan levensonderhoud uit. Bij de 18 jarigen is dit 780 fr.. In de late adolescentie is het bedrag voor maandelijks levensonderhoud gemiddeld 1.295 fr. bij 19 jarigen tot 1.632 fr. bij 21-22 jarigen.
Hoeveel geld adolescenten gemiddeld uitgeven aan kledij verschilt significant naar geslacht (p<.001), onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (n=1878, Kendall Tau: .08139, p<.001). Vrouwen (894 fr.) geven gemiddeld meer van hun eigen inkomen aan kledij dan mannen (545 fr.). Leerlingen geven maandelijks gemiddeld 593 fr. aan kledij uit. Bij de studenten is dit 812 fr.. In de vroege adolescentie verdubbelen de uitgaven voor kleding, nl. 452 fr. bij de 14-15

jarigen ten opzichte van 235 fr. bij de <14 jarigen. In de midden en late adolescentie schommelt dit bedrag tussen 789 fr. bij 18 jarigen en 952 fr. bij 21-22 jarigen.

tabel 10.15.a. : Gemiddeld bedrag dat de respondent maandelijks uitgeeft per rubriek. (%)

Gemiddelde uitgaven per maand (fr.)	**totaal**	**secundair onderwijs**	**hoger onderwijs**	♂	♀
onderhoud :	1.156,-	-	1.186,-	1.168,-	1.114,-
kledij :	724,-	593,-	812,-	545,-	894,-
vervoer :	370,-	147,-	520,-	431,-	313,-
sparen :	800,-	756,-	831,-	840,-	766,-
sigaretten :	266,-	235,-	285,-	291,-	243,-
snoep :	92,-	104,-	84,-	96,-	88,-
cadeautjes :	243,-	166,-	296,-	207,-	280,-
uitgaan :	1.152,-	619,-	1.511,-	1.317,-	993,-
drugs :	62,-	84,-	48,-	97,-	30,-
sport :	205,-	145,-	245,-	263,-	148,-
hobby :	158,-	167,-	152,-	233,-	87,-
muziek-/videomateriaal :	500,-	439,-	541,-	663,-	337,-
studiemateriaal :	166,-	59,-	240,-	168,-	165,-
TOTAAL UITGAVEN[7] :	5.351,- (n= 1906)	3.463,- (n= 744)	6.583,- (n= 1162)	5.624,- (n= 937)	5.080,- (n= 962)

Hoeveel geld adolescenten gemiddeld uitgeven aan mobiliteit verschilt significant naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (n=1917, Kendall Tau: .22541, p<.001). Studenten (520 fr.) geven gemiddeld genomen maandelijks viermaal meer van hun eigen inkomen uit aan hun mobiliteit dan leerlingen (147 fr.). In de vroege adolescentie (27 fr. bij < 14 jarigen en 87 fr. bij 14-15 jarigen) geven jongeren hieraan eerder weinig geld uit. In de middenadolescentie stijgt dit budget sterk van 193 fr. bij de 16-17 jarigen naar 352 fr. bij 18 jarigen. In de late adolescentie stijgt dit budget verder van 418 fr. bij 19 jarigen over 620 fr. bij 20 jarigen tot 1.012 fr. bij 21-22 jarigen. Ook al nemen gedurende de adolescentie de uitgaven inzake mobiliteit, als we de jongste met de oudste leeftijdsgroep vergelijken, met een factor 37 toe, de rangcorrelatie (Kendall Tau: .22541) is niet sterk genoeg om enig verband te kunnen maken tussen leeftijd en uitgaven voor vervoer.
Hoeveel geld adolescenten gemiddeld uitgeven aan cadeautjes verschilt significant naar geslacht (p<.001), onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (n=1855, Kendall Tau: .14553, p<.001). Vrouwen (280 fr.) geven maandelijks gemiddeld één vierde meer uit dan mannen (207%). Studenten (296 fr.) besteden gemiddeld bijna tweemaal meer aan cadeautjes (166 fr.) dan leerlingen. Vroegadolescenten geven ongeveer 100 fr. per maand aan cadeautjes (111 fr. bij <14 jarigen en 96 fr. bij 14-15 jarigen). In de middenadolescentie is dit bedrag meer dan verdubbeld, met name 244 fr. bij 16-17 jarigen en 277 fr. bij 18 jarigen. In de late adolescentie schommelt het bedrag dat de respondent aan cadeautjes besteedt rond de 300 fr., nl. 282 fr. bij 19 jarigen, 335 fr. bij 20 jarigen en 342 fr. bij 21-22 jarigen. De rangcorrelatie is te zwak om van enig verband met de leeftijd van de respondenten te kunnen spreken.
Hoeveel geld adolescenten gemiddeld uitgeven aan studie- en leesmateriaal verschilt significant naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (n=1889, Kendall Tau: .15631, p<.001).

[7] Het totaal uitgaven is een gemiddelde op het totale bedrag dat jongeren uitgeven en niet de som van de verschillende gemiddelden op de verschillende uitgavenrubrieken.

tabel 10.15.b. : Gemiddeld bedrag dat de respondent maandelijks uitgeeft per rubriek. (%)

Gemiddelde uitgaven per maand (fr.)	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
onderhoud :	-	-	591,-	780,-	1.295,-	1.220,-	1.632,-
kledij :	235,-	452,-	934,-	789,-	820,-	810,-	952,-
vervoer :	27,-	87,-	193,-	352,-	418,-	620,-	1.012,-
sparen :	573,-	650,-	818,-	990,-	786,-	614,-	1.138,-
sigaretten :	21,-	152,-	341,-	266,-	256,-	428,-	423,-
snoep :	113,-	114,-	99,-	85,-	72,-	95,-	81,-
cadeautjes :	111,-	96,-	244,-	277,-	282,-	335,-	342,-
uitgaan :	71,-	332,-	1.072,-	1.486,-	1.359,-	1.648,-	1.947,-
drugs :	12,-	71,-	127,-	75,-	40,-	55,-	59,-
sport :	92,-	117,-	190,-	189,-	248,-	278,-	325,-
hobby :	79,-	150,-	180,-	207,-	111,-	182,-	206,-
muziek-/videomateriaal :	188,-	510,-	505,-	591,-	495,-	550,-	623,-
studiemateriaal :	62,-	44,-	80,-	187,-	250,-	177,-	336,-
TOTAAL UITGAVEN[7] :	1.603,-	2.281,-	4.479,-	6.050,-	6.299,-	6.749,-	8.762,-
	(n= 219)	(n= 236)	(n= 239)	(n=376)	(n= 404)	(n= 238)	(n= 194)

Studenten (240 fr.) geven aan dit soort materiaal vier maal meer uit dan leerlingen (59 fr.). In de vroege adolescentie bedraagt het budget voor deze post 62 fr. bij <14 jarigen en 44 fr. bij 14-15 jarigen. In de middenadolescentie neemt dit budget toe van 80 fr. bij 16-17 jarigen naar 187 fr. bij 18 jarigen. In de late adolescentie schommelt het bedrag tussen 177 fr. bij 20 jarigen en 336 fr. bij 21-22 jarigen. De rangcorrelatie is te zwak voor een verband tussen leeftijd en uitgaven inzake studie- en leesmateriaal.

• Hoeveel uitgeven aan uitgaan[8]?

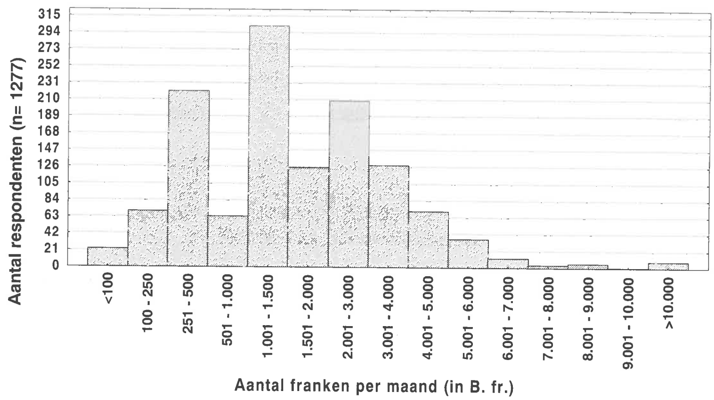
Jongeren geven gemiddeld 1.152 fr. per maand aan uitgaan uit. Bekijken we de verdeling van deze uitgaven (zie tabel 10.16.) dan merken we dat 1.8% jongeren minder dan 100 fr. per maand uitgeeft voor het uitgaan. Eén op twintig jongeren geeft respectievelijk tussen de 100 fr. en 250 fr. (5.5%), tussen de 501 fr. en 750 fr. (5.0%) en tussen de 3.000 fr. en 4.000 fr. (5.6%) per maand uit. Eén op tien respondenten spendeert aan het uitgaan een bedrag tussen 1.000 fr. en 1.500 fr. (9.8%) of een bedrag tussen 2.000 fr. en 3.000 fr. (10.0%). Eén op zes adolescenten geeft tussen 250 fr. en 500 fr. (17.2%) of tussen 1.500 fr. en 2.000 fr. uit aan uitgaan. Een kwart van de respondenten besteedt maandelijks aan het uitgaan een bedrag gelegen tussen 750 fr. en 1.000 fr.. Meer dan 4.000 fr. aan uitgaan besteden is beperkt tot 5.1%.

Hoeveel geld adolescenten gemiddeld uitgeven aan uitgaan verschilt significant naar geslacht (p<.01), onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (n=1901, Kendall Tau: .38078, p<.001). Mannen (1.317 fr.) geven maandelijks bijna de helft meer uit aan uitgaan dan vrouwen (993 fr.). Studenten (1.511 fr.) geven bijna anderhalf zoveel uit als leerlingen (619 fr.). In de vroege adolescentie geven < 14 jarigen nauwelijks iets (77 fr.) uit aan het uitgaan. In de volgende leeftijdsgroep is dit al vijfmaal meer (332 fr. bij 14-15 jarigen), maar blijft het beperkt tot een aantal honderden franken. In de middenadolescentie spenderen de 16-17 jarigen meer dan 1.000 fr. aan uitgaan. Bij de 18 jarigen is dit bijna de helft meer (1.486 fr.).

---

[8] We verkozen voor de verdere bespreking een histogram op basis van aantallen in plaats van percentages weer te geven omwille van het beperkt aantal personen die hieraan geld besteedt. De figuur en de percentages in de tabellen betreffen enkel die respondenten die aan die rubriek geld uitgeven.

Figuur 10.3. : Hoeveel geld besteedt de respondent maandelijks aan uitgaan?

In de late adolescentie stijgen de uitgaven verder van 1.359 fr. bij 19 jarigen naar 1.947 fr. bij de 21-22 jarigen. Gezien de rangcorrelatie voldoende sterk is kunnen we hier wel van een verband tussen de leeftijd van de adolescenten en de hoeveelheid die ze aan uitgaan maandelijks spenderen, spreken. Hoe ouder de adolescent is, hoe meer hij zal besteden aan uitgaan. Deze rangcorrelatie is sterker bij leerlingen (Kendall Tau: .47951) dan bij studenten (Kendall Tau: .09624) en sterker bij mannen (Kendall Tau: .42978) dan bij vrouwen (Kendall Tau: .33793) en is het sterkst bij jongens van het secundair onderwijs (Kendall Tau: .49294). Bekijken we de spreiding van de uitgaven dan merken we dat ongeveer drie op vijf leerlingen tussen de 100 fr. en 1.000 fr. per maand uitgeven aan uitgaan. Twee op drie studenten geven per maand tussen de 750 fr. en 3.000 fr. uit aan uitgaan. Meer dan een kwart (27.3%) van de mannen besteden meer dan 2.000 fr. tegen over één op zeven (14.9%) vrouwen.

tabel 10.16. : Hoeveel geld geeft de respondent uit aan uitgaan en video- of muziekmateriaal ? (%)

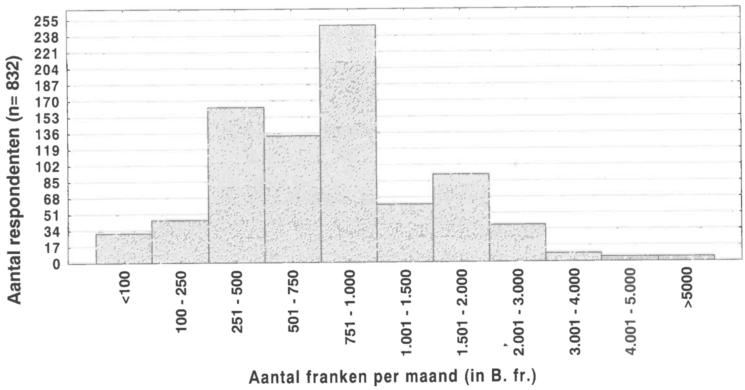
UITGAAN (%)	totaal (1227)	SO (320)	HO (957)	♂ (593)	♀ (680)	VIDEO MUZIEK (%)	totaal (832)	SO (285)	HO (547)	♂ (481)	♀ (350)
< 100 fr. :	1.8	**3.1**	1.4	2.0	1.6	< 100 fr. :	3.7	3.9	3.6	3.5	4.0
100 - 250 fr. :	**5.5**	**10.0**	**4.0**	3.7	**7.1**	100 - 250 fr. :	**5.4**	**6.3**	4.9	4.6	**6.6**
251 - 500 fr. :	**17.2**	**20.9**	**16.0**	**14.3**	**19.6**	251 - 500 fr. :	**19.6**	**20.4**	**19.2**	**18.9**	**20.6**
501 - 750 fr. :	**5.0**	**9.1**	3.6	4.4	**5.6**	501 - 750 fr. :	**16.0**	**18.6**	**14.6**	**14.1**	**18.5**
751 - 1.000 fr. :	**23.6**	**20.6**	**24.7**	**20.6**	**26.5**	751- 1.000 fr. :	**29.9**	**25.3**	**32.4**	**25.4**	**36.2**
1.001-1.500 fr. :	**9.8**	8.4	**10.2**	**8.8**	**10.6**	1.001-1.500 fr.:	**7.3**	**8.1**	**6.9**	**9.4**	**4.6**
1.501-2.000 fr. :	**16.3**	13.1	**17.3**	**18.9**	**14.1**	1.501-2.000 fr.:	**11.1**	**10.2**	**11.5**	**14.1**	**6.9**
2.001-3.000 fr. :	**10.0**	**6.9**	**11.1**	**11.0**	**9.0**	2.001-3.000 fr.:	4.6	4.9	4.7	**6.7**	2.0
3.001-4.000 fr. :	**5.7**	3.8	**6.2**	**7.4**	4.0	3.001-4.000 fr.:	1.1	0.6	1.3	1.7	0.0
4.001-5.000 fr. :	2.8	2.2	3.0	4.7	1.2	4.001-5.000 fr.:	0.6	0.6	0.5	0.6	0.0
> 5.001 fr. :	2.3	1.9	2.5	4.2	0.7	> 5.001 fr. :	0.7	1.1	0.4	1.0	0.6
Totaal :	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	Totaal :	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

• Hoeveel uitgeven aan video- en muziekmateriaal ?

Jongeren geven gemiddeld 500 fr. per maand aan video- en muziekmateriaal uit. Bekijken we de spreiding van deze uitgaven (zie tabel 10.16.) dan merken we dat 3.7% jongeren minder dan 100 fr. per maand uitgeeft aan muziek of video's. Een kwart (25.0%) van de jongeren geeft respectievelijk tussen de 100 fr. en 500 fr. per maand uit. Eén op zes respondenten

spendeert aan dit materiaal een bedrag tussen 501 fr. en 750 fr. (16.0%). Drie op tien (29.9%) jongeren die hier aan geld uitgeven, besteden maandelijks een bedrag tussen de 751 fr. en 1.000 fr.. Eén op vijf (18.4%) adolescenten spendeert tussen de 1.001 fr. en 2.000 fr. aan muziek of videomateriaal. Eén op twintig (4.6%) jongeren geeft een bedrag tussen 2.001 fr. en 3.000 fr. uit. Meer dan 3.000 fr. aan video- en muziekmateriaal besteden is beperkt tot een aantal (2.4%) procenten.

Figuur 10.4. : Hoeveel besteedt de respondent maandelijks aan muziek- en videomateriaal?

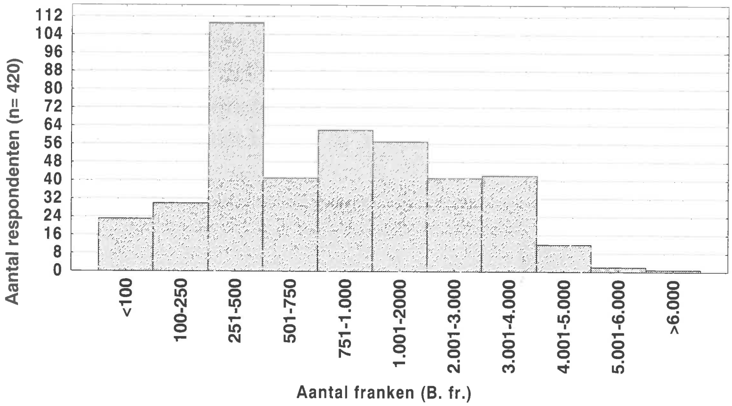
Hoeveel geld adolescenten gemiddeld uitgeven aan video- en muziekmateriaal verschilt significant naar geslacht (p<.001), onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (n=1889, Kendall Tau: .10248, p<.001). Mannen (663 fr.) geven maandelijks bijna dubbel zoveel uit aan dit materiaal dan vrouwen (337 fr.). Studenten (541 fr.) geven honderd frank meer uit dan leerlingen (439 fr.). In de vroege adolescentie geven < 14 jarigen 188 fr. aan muziek- en videomateriaal. Vanaf de volgende leeftijdsgroep, en in de midden en late adolescentie schommelt het bedrag dat jongeren hieraan besteden tussen 495 fr. (bij 19 jarigen) en 591 fr. (bij 18 jarigen). Enkel bij de oudste leeftijdsgroep ligt het bedrag nog hoger, nl. 623 fr.. De rangcorrelatie is niet sterk genoeg voor een verband tussen de uitgaven aan video- en muziekmateriaal en de leeftijd van de respondenten.
Bekijken we de spreiding van de uitgaven dan merken we dat ongeveer één kwart (25.3%) van de leerlingen tussen de 750 fr. en 1.000 fr. per maand uitgeeft aan uitgaan. Bij de studenten is dit één op drie (32.4%). Meer dan een kwart (25.4%) van de mannen besteedt tussen de 750 fr. en 1.000 fr. tegenover één op drie (36.3%) vrouwen. Een bedrag tussen 1.000 fr. en 3.000 fr. aan dit materiaal besteden gebeurt bij drie op tien (30.2%) mannen en bij één op acht vrouwen (13.5%).

• Hoeveel uitgeven aan sigaretten ?

Jongeren die roken geven gemiddeld 266 fr. per maand aan legale rookwaren uit. Bekijken we de verdeling (zie tabel 10.17.) van deze uitgaven dan merken we dat één twintigste (5.5%) van de jongeren minder dan 100 fr. per maand uitgeeft aan sigaretten. Eén op veertien (7.1%) jongeren geeft respectievelijk tussen de 100 fr. en 250 fr. per maand uit. Een kwart van de adolescenten spendeert aan het roken een bedrag tussen 250 fr. en 500 fr. (26.0%), tussen de 500 fr. en 1.000 fr. (24.6%) of een bedrag tussen de 1.000 fr. en 2.000 fr. (23.4%). Eén op tien

(10.0%) jongeren die rookt, besteedt hieraan maandelijks een bedrag tussen de 2.000 fr. en 3.000 fr.. Meer dan 3.000 fr. aan roken besteden is beperkt tot een klein aantal (3.6%) procenten.

Figuur 10.5. : Hoeveel geld besteedt de respondent aan (legale) rookwaren?

Hoeveel geld adolescenten gemiddeld uitgeven aan legale rookwaren verschilt enkel significant naar leeftijd (n=1931, Kendall Tau: .08857, p<.001). In de vroege adolescentie geven < 14 jarigen nauwelijks iets (21 fr.) aan sigaretten uit. In de volgende leeftijdsgroep is dit al zevenmaal meer (152 fr. bij 14-15 jarigen). In de middenadolescentie spendeert de 16-17 jarige hieraan meer dan 250 fr. (341 fr. bij 16-17 jarigen en 266 fr. bij 18 jarigen) . In de late adolescentie stijgen de uitgaven voor het roken verder van 256 fr. bij 19 jarigen naar 423 fr. bij de 21-22 jarigen. De rangcorrelatie is voor de totale rokerspopulatie onvoldoende sterk om van een verband tussen de leeftijd van de adolescenten en de hoeveelheid geld die ze aan rookgerief maandelijks spenderen, te kunnen spreken. Wel kan op basis van de rangcorrelatie voor het secundair onderwijs (n= 771, Kendall Tau: .31337, p<.001) een verband tussen deze twee factoren gelegd worden. Hoe ouder de leerling is, hoe meer kans er is dat hij meer geld zal besteden aan roken.

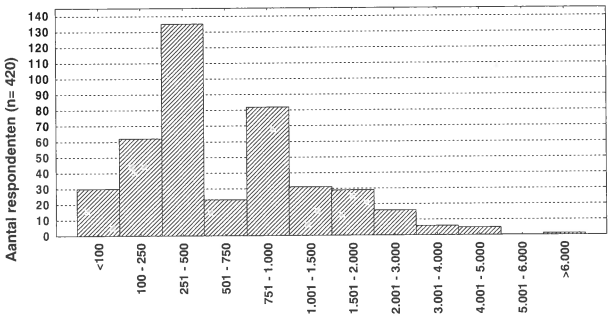
tabel 10.17. : hoeveel geld geeft de respondent uit aan sigaretten en sportactiviteiten? (%)

SIGARETTEN	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**SPORTEN**	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀
(%)	**(420)**	**(172)**	**(248)**	**(209)**	**(210)**		**(420)**	**(134)**	**(286)**	**(242)**	**(175)**
< 100 fr. :	**5.5**	**8.1**	3.7	4.8	**6.2**	< 100 fr.	**7.1**	**15.7**	3.1	**7.0**	**7.4**
100 - 250 fr. :	**7.1**	**9.9**	**5.2**	**7.7**	**6.7**	100 - 250 fr.	**14.8**	**14.9**	**14.7**	**11.6**	**19.4**
251 - 500 fr. :	**26.0**	**23.3**	**27.8**	**23.4**	**28.1**	251 - 500 fr.	**32.1**	**24.6**	**35.7**	**30.2**	**34.9**
501 - 750 fr. :	**9.8**	**10.5**	**9.3**	**10.0**	**9.5**	501 - 750 fr.	**5.5**	**8.2**	**4.1**	**5.0**	**6.3**
751 - 1.000 fr. :	**14.8**	**15.1**	**14.5**	**14.4**	**15.2**	751-1.000 fr.	**19.5**	**20.1**	**19.2**	**23.6**	**14.3**
1.001-1.500 fr. :	**13.6**	**14.0**	**13.3**	**12.4**	**14.8**	1.001-1.500 fr	**7.4**	**6.0**	**8.0**	**7.0**	**6.9**
1.501-2.000 fr. :	**9.8**	**11.0**	**8.9**	**11.0**	**8.6**	1.501-2.000 fr.	**6.9**	4.5	**8.0**	**8.3**	**5.1**
2.001-3.000 fr. :	**10.0**	**6.9**	**11.7**	**12.4**	**7.6**	2.001-3.000 fr.	3.8	3.0	4.2	3.3	4.6
3.001-4.000 fr. :	2.8	1.2	4.4	**2.4**	3.3	3.001-4.000 fr.	1.4	1.5	1.0	2.0	0.0
4.001-5.000 fr. :	0.3	0.0	0.7	1.1	0.0	4.001-5.000 fr.	0.5	1.5	0.0	2.0	0.0
> 5.001 fr. :	0.3	0.0	0.5	0.4	0.0	> 5.001 fr.	0.9	0.0	1.7	0.0	1.1
Totaal :	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	Totaal :	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

• Hoeveel uitgeven aan sportactiviteiten ?

Jongeren geven gemiddeld 205 fr. per maand uit aan sportactiviteiten. Bekijken we de spreiding van deze uitgaven (zie tabel 10.17.) dan merken we dat één op veertien (7.1%) jongeren minder dan 100 fr. per maand uitgeeft aan sport. Eén op zeven (14.8%) adolescenten besteedt tussen de 100 fr. en 250 fr. per maand aan deze activiteiten. Eén op drie (32.1%) respondenten spendeert aan het sporten een bedrag tussen 250 fr. en 500 fr. per maand. Het maandelijks budget voor sport van één op twintig (5.5%) jongeren situeert zich tussen 500 fr. en 750 fr.. Eén op vijf adolescenten geeft tussen 750 fr. en 1.000 fr. (19.5%) aan sportactiviteiten uit. Eén op vijftien jongeren geeft maandelijks respectievelijk tussen 1.000 fr. en 1.500 fr. (7.4%), tussen 1.500 fr. en 2.000 fr. (6.9%) of meer dan 2.000 fr. (6.7%) uit.

Figuur 10.6. : Hoeveel geld besteedt de respondent per maand aan sporten?

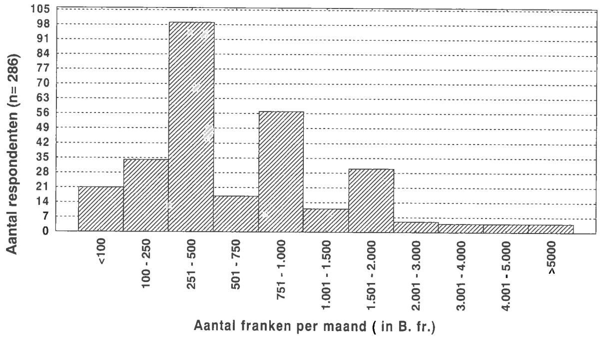

Hoeveel geld adolescenten gemiddeld uitgeven aan sportactiviteiten verschilt significant naar geslacht (p<.01), onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (n=1916, Kendall Tau: .00546, p<.001). Mannen (263 fr.) geven maandelijks de helft meer uit aan sporten dan vrouwen (148 fr.). Studenten (245 fr.) geven gemiddeld genomen, maandelijks honderd frank meer uit als leerlingen (145 fr.). In de vroege adolescentie besteden jongeren maandelijks zo'n honderd frank aan sportactiviteiten (92 fr. bij <14 jarigen en 117 fr. bij 14-15 jarigen). In de midden-adolescentie geven adolescenten 190 fr. uit aan deze activiteiten. In de late adolescentie stijgt het bedrag dat jongeren hieraan besteden van 248 fr. bij 19 jarigen naar 325 fr. bij 21-22 jarigen. De rangcorrelatie is onvoldoende sterk voor enig verband tussen de uitgaven aan sportactiviteiten en de leeftijd van de respondenten.

• Hoeveel uitgeven aan hobby ?

Jongeren geven gemiddeld 158 fr. per maand aan hun hobby uit. Bekijken we de spreiding van deze uitgaven (zie tabel 10.17.) dan merken we dat één op veertien (7.3%) jongeren hieraan minder dan 100 fr. per maand uitgeeft. Eén op acht (11.9%) adolescenten besteedt tussen de 100 fr. en 250 fr. per maand aan deze activiteiten. Eén op drie (34.6%) respondenten spendeert aan zijn hobby een bedrag tussen 251 fr. en 500 fr. per maand. Eén op twintig adolescenten geeft tussen 750 fr. en 1.000 fr. (5.9%) uit. Een vijfde (19.9%) van de respondenten besteedt maandelijks aan zijn hobby een bedrag gelegen tussen 750 fr. en 1.000 fr.. Eén op tien (10.5%) jongeren geeft van zijn budget maandelijks een bedrag uit dat gelegen is tussen 500 fr. en 750 fr.. Meer dan 2.000 fr. uitgeven aan zijn hobby komt bij één op twintig (6.1.%) jongeren voor.

Figuur 10.7. : Hoeveel besteedt de respondent maandelijks aan zijn hobby?

Hoeveel geld adolescenten gemiddeld uitgeven aan hun hobby verschilt enkel significant naar geslacht (p<.001). Mannen (233 fr.) geven gemiddeld driemaal zoveel uit als vrouwen (87fr.). Bekijken we de spreiding van het budget voor deze post dan merken we dat twee op vijf (41.9%) mannen een bedrag van 100 fr. tot 500 fr. besteden tegenover ruim één op twee (55.4%) vrouwen. Eveneens twee op vijf mannen spenderen voor hun hobby een bedrag dat gelegen is tussen 750 fr. en 2.000 fr. Slechts één kwart (24.8%) van de vrouwen hieraan geeft evenveel geld uit.

tabel 10.18. : hoeveel geld geeft de respondent uit aan hobby's en snoep ? (%)

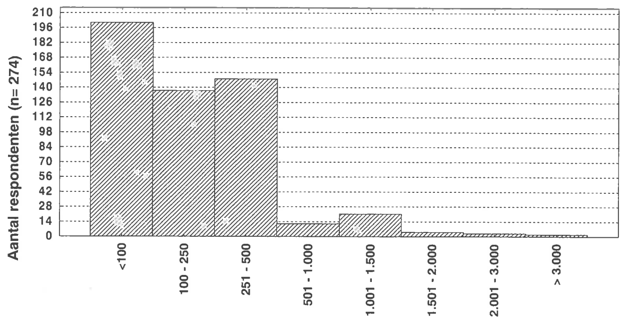
HOBBY	totaal	SO	HO	♂	♀
(%)	(286)	(126)	(160)	(184)	(101)
< 100 fr. :	**7.3**	**11.9**	3.8	**7.1**	**7.9**
100 - 250 fr. :	**11.9**	**14.3**	**10.0**	**9.8**	**15.8**
251 - 500 fr. :	**34.6**	**33.3**	**35.6**	**32.1**	**39.6**
501 - 750 fr. :	**5.9**	**6.3**	**5.6**	**5.4**	**6.9**
751 - 1.000 fr. :	**19.9**	**15.9**	**23.1**	**22.3**	**14.9**
1.001-1.500 fr. :	3.8	3.2	4.4	4.8	2.0
1.501-2.000 fr. :	**10.5**	**8.7**	**11.9**	**12.0**	**7.9**
2.001-3.000 fr. :	1.7	0.8	2.4	1.1	2.0
3.001-4.000 fr. :	1.5	1.6	1.3	1.6	1.0
4.001-5.000 fr. :	1.5	2.4	0.6	2.2	1.0
> 5.001 fr. :	1.4	1.6	1.3	1.6	1.0
Totaal :	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

SNOEP	totaal	SO	HO	♂	♀
(%)	(528)	(274)	(254)	(251)	(276)
< 100 fr. :	**38.1**	**48.9**	**26.4**	**39.4**	**37.0**
100 - 250 fr. :	**25.9**	**23.4**	**28.7**	**22.3**	**29.3**
251 - 500 fr. :	**28.0**	**18.6**	**38.2**	**28.3**	**27.9**
501 - 750 fr. :	2.3	3.7	0.8	2.4	1.8
751 - 1.000 fr. :	4.0	4.0	3.9	4.8	3.3
1.001 - 1.500 fr.	0.8	0.7	0.8	1.2	0.0
1.501 - 2.000 fr.	0.6	0.7	0.4	1.2	0.4
2.001 - 3.000 fr.	0.3	0.0	0.8	0.4	0.3
3.001 - 4.000 fr.	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
4.001 - 5.000 fr.	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
> 5.001 fr. :	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Totaal :	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

- Hoeveel uitgeven aan snoep ?

Jongeren geven in het algemeen niet zo veel geld uit aan snoep, nl. gemiddeld 92 fr. per maand. Eén op vier (38.1%) jongeren die van zijn eigen inkomen snoep koopt, geeft minder dan 100 fr. uit. Ongeveer een kwart van de jongeren geeft respectievelijk tussen de 100 fr. en 250 fr. (25.9%) en tussen de 250 fr. en 500 fr. (28.0%) uit. Per maand tussen de 500 fr. en 1.000 fr. uitgeven komt gemiddeld bij één op zestien (6.3%) jongeren voor. Meer dan 1.000 fr. aan snoep uitgeven per maand komt nauwelijks (1.8%) voor.

Figuur 10.8. : Hoeveel besteedt de respondent maandelijks aan snoep?

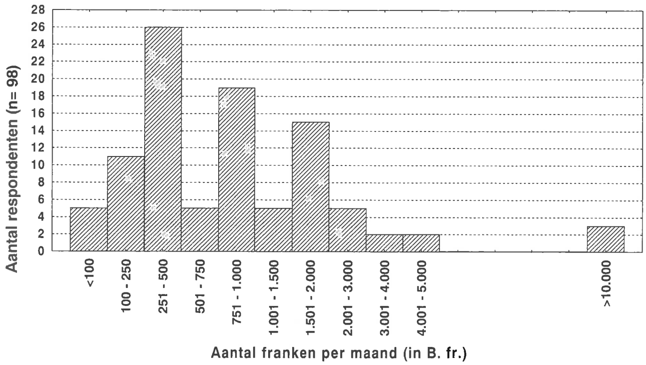

Hoeveel geld adolescenten gemiddeld uitgeven aan snoep verschilt significant naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (n=1911, Kendall Tau: -.12746, p<.001). Leerlingen (104 fr.) geven een vierde meer uit aan snoep dan studenten (84 fr.).Het meest geld aan snoep geven gebeurt in de vroege adolescentie, met name 113 fr. à 114 fr.. In de midden-adolescentie en late adolescentie schommelt dit budget tussen 72 fr. bij 19 jarigen en 99 fr. bij 16-17 jarigen. De licht negatieve rangcorrelatie is te zwak voor een verband tussen leeftijd en snoepuitgaven. Bekijken we de spreiding dan merken we dat één op twee (48.9%) leerlingen tot 100 fr. aan snoep per maand besteedt. In het hoger onderwijs geeft één kwart (26.4%) van de studenten maximaal 100 fr. per maand aan snoep. Eén kwart van de leerlingen (23.4%) en ruim één kwart van de studenten besteedt een bedrag tussen 101 fr. en 250 fr. uit aan snoep. Ruim dubbel zo veel studenten (38.2%) dan leerlingen (18.6%) spenderen tussen de 251 fr. en 500 fr. aan snoep. Dit kan vreemd overkomen omdat deze uitgavenpost gemiddeld genomen bij leerlingen (zie tabel 10.12.: de helft meer leerlingen (35.5%) geven geld uit aan snoep geld uit dan studenten (22.2%)) hoger ligt dan bij studenten. Als studenten hieraan geld uitgeven, is het bedrag doorgaans hoger dan bij leerlingen.

- Hoeveel uitgeven aan illegale drugs ?

Jongeren geven gemiddeld 62 fr. per maand uit aan illegale drugs. Bekijken we de spreiding (zie tabel 10.19.) van diegenen die maandelijks illegale drugs kopen (n=98!) dan merken we dat één op twintig (5.1%, n=5) jongeren minder dan 100 fr. per maand hieraan uitgeeft. Eén op tien (11.2%, n=11) adolescenten besteedt tussen de 100 fr. en 250 fr. per maand aan dit genotmiddel. Eén op vier (26.6%, n=26) respondenten spendeert aan illegale drugs maandelijks een bedrag tussen 251 fr. en 500 fr.. Eén op twintig adolescenten geeft tussen 501 fr. en 750 fr. (5.1%, n=5) uit. Een vijfde (19.4%, n=19)) van de respondenten besteedt maandelijks aan illegale drugs een bedrag gelegen tussen 751 fr. en 1.000 fr.. Eén op vijf jongeren geeft van zijn budget maandelijks een bedrag dat respectievelijk gelegen is tussen 1.001 fr. en 1.500 fr. (5.1%, n=5) en tussen de 2.001 fr. en 3.000 fr. (5.1%, n=5) uit. Meer dan 1.500 fr., maar minder dan 2.000 fr. uitgeven aan illegale drugs komt bij één op zeven (15.3%, n= 15) jongeren voor. Meer dan 3.000 fr. aan illegale drugs per maand uitgeven, wordt door slechts enkele (7.2%, n=7) respondenten gemeld.

Figuur 10.9. : Hoeveel besteedt de respondent maandelijks aan illegale drugs?

Hoeveel geld adolescenten gemiddeld uitgeven aan illegale drugs is niet significant verschillend naar geslacht, naar onderwijsniveau, noch naar leeftijd. Enkel naar leeftijd vinden we voor leerlingen van het secundair onderwijs (n=777, Kendall Tau: .13141, p<.001) significante verschillen terug. In de vroege adolescentie stijgen de uitgaven bij jongeren gemiddeld van 12 fr. bij <14 jarigen naar 71 fr. bij 14-15 jarigen. In de middenadolescentie stijgt dit bedrag verder naar 127 fr. bij 16-17 jarigen. De rangcorrelatie is voor de leerlingen te zwak voor een verband tussen de leeftijd van de respondenten en hun uitgaven m.b.t. illegale drugs.

tabel 10.19. : hoeveel geld geeft de respondent uit aan illegale drugs ? (%)

ILLEGALE DRUGS (%)	**totaal** (98)	**SO** (48)	**HO** (50)	♂ (69)	♀ (29)
< 100 fr.	**5.1**	2.1	8.0	4.3	**6.8**
100 - 250 fr.	**11.2**	**14.6**	**8.0**	**10.2**	**13.8**
251 - 500 fr.	**26.6**	**29.2**	**24.0**	**23.2**	**34.5**
501 - 750 fr.	**5.1**	2.1	**8.0**	4.3	**6.9**
751 - 1.000 fr.	**19.4**	**20.8**	**18.0**	**23.2**	**10.3**
1.001 - 1.500 fr.	**5.1**	4.1	**6.0**	4.3	**6.9**
1.501 - 2.000 fr.	15.3	14.6	**16.0**	**16.0**	**13.8**
2.001 - 3.000 fr.	5.1	6.2	4.0	**5.8**	3.5
3.001 - 4.000 fr.	2.0	2.1	2.0	1.5	3.5
4.001 - 5.000 fr.	2.0	2.1	2.0	2.9	0.0
> 5.001 fr.	3.1	2.1	4.0	4.3	0.0
Totaal :	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

10.9. Samenvatting

Meer dan de helft van de jongeren geeft aan evenveel van zijn vrije tijd thuis als buitenshuis door te brengen.
Eén op twee jongeren zegt zich nooit te vervelen tijdens de vrije tijd. Dit percentage ligt hoger voor studenten (53.6%) dan voor leerlingen (44.0%). 2.6% van de jongeren geeft aan zich dikwijls te vervelen. Dit komt bij leerlingen secundair onderwijs bijna driemaal zo vaak voor als bij studenten hoger onderwijs.
Aan de jongeren werd gevraagd waaraan ze in hun vrije tijd **de meeste tijd** besteden. Opvallend is dat een kwart van de jongeren aangeeft het meeste van zijn vrije tijd aan studeren te besteden. Dit geldt meer voor studenten (33.9%) dan voor leerlingen (14.6%).
Op de tweede en derde plaats komen respectievelijk sporten binnen en buiten clubverband (20.0%) en muziek beluisteren (11.9%). Nog te vermelden waard is dat 10.0 % van de jongeren het meeste van hun tijd besteden aan informele sociale netwerken, nl. het opzoeken van vrienden thuis of op hun kot . Het lezen van een krant, een tijdschrift of een boek (6.2%) komt als tijdrover vóór televisie kijken (6.0%)! Het uitgaan scoort het meest bij 4.6% van de jongeren.
De vraag wat de jongeren **het liefste doen** in hun vrije tijd, leverde volgende voorkeursbezigheden op. Sporten, binnen en buiten clubverband, komt op de eerste plaats en wordt door één op vier jongeren aangegeven. Meer leerlingen dan studenten hoger onderwijs geven dit aan, meer mannen dan vrouwen. Op de tweede en derde plaats komen respectievelijk vrienden thuis opzoeken (14.0%) en uitgaan (13.0%). Dit laatste scoort hoger bij studenten (15.8%), dan bij leerlingen (9.0%), bij vrouwen (17.5%) dan bij mannen (8.5%). Vrienden opzoeken wordt bijna door driemaal zoveel vrouwen (19.3%) als mannen (8.5%) aangegeven. Muziek beluisteren wordt door 7.9% van de jongeren aangegeven. Ook hier scoort tv-video kijken (2.3%) lager dan een boek of een tijdschrift lezen (5.3%).
Bij vergelijking van die activiteiten waaraan jongeren het meeste tijd besteden met die welke ze het liefste doen, valt op dat 'studeren' van de 1ste plaats bij de tijdrovers naar de 32ste plaats van de favoriete bezigheden zakt (0.8%). Jongeren sporten graag, maar toch moet sport het qua tijd met minder doen dan men het wel zou willen. Vrienden thuis of op kot opzoeken, en naar radio of muziek luisteren blijven in beide lijsten ongeveer op gelijke voet. Uitgaan stijgt van een tiende plaats bij de tijdrovers naar een derde plaats inzake de meest geliefde vrijetijdsbesteding. De positie van op straat rondhangen zakt fel, nl. van een 19de plaats bij de meeste tijd naar een 33ste plaats (na studeren nog wel) bij de favoriete bezigheden.
Ongeveer de helft van de jongeren geeft aan zijn vrije tijd alleen door te brengen. Evenveel brengen hun vrije tijd door bij de vriendengroep. Meer studenten (51.7 %) dan leerlingen (44.1 %) brengen hun vrije tijd alleen door. Ruim vier op tien jongeren brengen hun vrije tijd door bij de ouders, eenzelfde percentage bij lief of partner.
Beschouwen we de **georganiseerde vrije tijd**, dan blijkt dat bijna één derde van de jongeren is aangesloten bij een club/vereniging. Meer mannen dan vrouwen zijn lid van een vereniging: 63.3% t.o.v. 48.5%. Van alle vereniging(en) scoren sportverenigingen het hoogst, gevolgd door jeugdbeweging en jeugdhuis. Bijna driekwart van de mannen is aangesloten bij een sportvereniging, voor vrouwen is dit slechts de helft. Hoe ouder men wordt, hoe minder men bij een sportclub aangesloten is. Meer meisjes dan jongens zijn lid van een jeugdbeweging.
Er werd tevens gevraagd naar de **inkomsten** van de jongeren. Eén op drie ontvangt zakgeld en heeft daarnaast geen andere inkomsten. 6.3% jongeren beschikt enkel over geld door eigen inkomsten.

Dit percentage is bijna hetzelfde voor leerlingen secundair onderwijs als voor studenten. Bijna drie op vijf hebben zowel zakgeld als eigen inkomsten. Bij leerlingen stijgt dit aandeel naarmate ze ouder worden van 16.4% bij de <14 jarigen tot 72.7% bij de 18 jarigen. Bij studenten is dit percentage 70.1%.

Driekwart van de <14 jarigen beschikt wekelijks over een bedrag tot maximaal 500 fr. Bijna een kwart van de 16-17 jarigen kan over een bedrag tussen de 1.001 fr. en 2.000 fr. beschikken. Eén op tien van deze leeftijdsgroep beschikt over een bedrag tussen 2.001 fr. en 4.000 fr. In het hoger onderwijs beschikt een kwart van de studenten over dit bedrag. Een derde van hen beschikt over een bedrag tussen 751 fr. en 1.500 fr.

De twee belangrijkste bronnen van zakgeld zijn ouders (89.7%) en grootouders (37.4%). Van de jongeren die zakgeld krijgen, bedraagt dit bij negen op tien <14 jarigen maximaal 500 fr. Driekwart van de 14-15 jarigen krijgen eenzelfde hoeveelheid zakgeld. Bij de 16-17 jarigen krijgt meer dan de helft tussen de 100 en 500 fr. Bij de 18 jarigen vinden we meer dan een kwart van de jongeren met zakgeld tussen de 251 fr. en 500 fr. en bijna een kwart met zakgeld tussen de 1.001 fr. en 3.000 fr. Bijna een derde van de studenten ontvangt dit laatste bedrag, doch 22.8% ontvangt ook nog een bedrag tussen de 251 fr. en 500 fr.

De twee belangrijkste andere inkomstenbronnen zijn vakantiewerk (71.3%) en studentenjob (33.8%). Bijna de helft van de leerlingen t.o.v. 35.4% van de studenten, die andere inkomsten hebben, beschikken wekelijks over 100 tot. 1.000 fr. Ongeveer één op vijf jongeren van zowel secundair als hoger onderwijs ontvangt wekelijks tussen de 1.001 fr. en 3.000 fr. aan andere inkomsten.

Tevens werd nagegaan waaraan jongeren geld **uitgeven** en over welke bedragen het dan gaat.

Hoe ouder de adolescent, hoe meer kans dat hij geld uitgeeft aan uitgaan. Dit gaat in stijgende lijn van 8.7% bij de <14 jarigen tot 85.9% bij de 21-22 jarigen. Meer leerlingen (51.2%) dan studenten sparen (42.6%) geld. De meeste spaarders vinden we bij de <14 jarigen , nl.60.3%. Bijna de helft van de ondervraagden geeft maandelijks geld aan muziek- of videomateriaal. Er zijn meer mannen dan vrouwen die hieraan geld besteden. Eén op drie koopt van het eigen geld kledij, dit wordt meer gedaan door vrouwen dan door mannen. Dit aantal gaat in stijgende lijn van 15.3% bij de <14 jarigen naar 40.2% bij de 18 jarigen. Meer vrouwen (41.0%) dan mannen (23.2%) en meer studenten (39.4%) dan leerlingen (21.6%), geven geld uit aan cadeautjes. Telkens ongeveer een kwart van de jongeren geeft geld uit aan levensonderhoud, snoep en vervoer. Geld spenderen aan sport en sigaretten komt voor bij één op vijf, aan hobby en studiemateriaal bij één op zes en aan illegale drugs bij één op twintig.

Studenten (6.583 fr) geven duidelijk meer uit per maand dan leerlingen (3.463 fr.). Dit bedrag gaat in stijgende lijn van 1.603 fr. bij de <14 jarigen tot een gemiddelde van 6.050 fr. bij 18 jarigen. Studenten (830 fr.) sparen meer dan leerlingen (756 fr.), maar wel minder in verhouding tot het totale bestedingsbedrag. Hoe ouder adolescenten worden hoe meer geld ze uitgeven.

Alle respondenten geven gemiddeld genomen het meeste geld uit aan hun levensonderhoud (voor studenten) en aan uitgaan, respectievelijk 1.156 fr. en 1.152 fr.

Sparen (800 fr.) komt op de derde plaats, kledij en video- of muziekmateriaal op de vierde en vijfde. Minder dan 100 fr wordt besteed aan snoep (92 fr.) en illegale drugs (62 fr.). De <14 jarigen geven nauwelijks iets (77 fr.) aan het uitgaan. In de volgende leeftijdsgroep (14-15 jarigen) blijft dit bedrag nog beperkt, maar is reeds vijfmaal meer (332 fr). De 16-17 jarige spendeert reeds 1.072 fr. en bij de 18 jarige is dit al bijna de helft meer, nl. 1.486 fr. In de late

adolescentie stijgen uitgaven voor uitgaan verder. Hoe ouder de adolescent, hoe meer hij zal besteden aan uitgaan. Vrouwen geven minder uit dan mannen.
Jongeren geven gemiddeld 500 fr. per maand uit aan video- en muziekmateriaal. Mannen geven meer uit aan dit materiaal dan vrouwen.
Jongeren, die roken, geven gemiddeld 266 fr. per maand uit aan rookwaren. Ongeveer de helft van de jongeren die roken, besteedt maandelijks daaraan een bedrag tussen de 251 fr. en 1.000 fr. Bij leerlingen geldt dat hoe ouder hij is, hoe meer kans hij heeft meer geld te besteden aan roken.
Jongeren geven gemiddeld 205 fr. per maand uit aan sportactiviteiten. In de vroege adolescentie besteden jongeren maandelijks zo'n 100 fr. aan sport. In de middenadolescentie geven zij 190 fr. aan deze activiteiten. In de late adolescentie stijgt het bedrag van 248 fr. bij 19 jarigen naar 325 fr. bij 21-22 jarigen.
Jongeren spenderen gemiddeld 158 fr. per maand aan hun hobby. De grootste groep (één op drie) besteedt tussen de 251 fr. en 500 fr per maand. Eén op tien jongeren geeft hieraan tussen de 1.501 fr. en 2.000 fr.
Jongeren geven gemiddeld 92 fr. per maand uit aan snoep. De vroeg adolescenten besteden het meeste geld aan snoep (113 fr.). Ongeveer de helft van de leerlingen besteedt tot 100 fr. per maand aan snoep. Als studenten snoep kopen, geven ze meer dan leerlingen, maar gemiddeld geven leerlingen meer geld uit aan snoep dan studenten.
Jongeren geven gemiddeld 62 fr. per maand uit aan illegale drugs. Een kwart van de jongeren, die illegale drugs kopen, vermeldt een bedrag tussen 251 fr. en 500 fr. De helft ervan besteedt een bedrag van 501 fr. tot 3000 fr. Meer dan 3.000 fr. wordt slechts door enkele jongeren gemeld.

11. HET UITGAAN BIJ JONGEREN

11.1. Uitgaan of niet ?

Aan alle respondenten werd gevraagd hoe oud ze waren toen ze voor het eerst uitgingen. Bij de antwoordmogelijkheden werd naast het invullen van de leeftijd in jaren eveneens mogelijkheid gelaten om aan te geven dat de respondent nog nooit uitgeweest was of dat hij zich niet meer precies kon herinneren wanneer hij voor het eerst uitging. Op basis van deze antwoorden werden we in staat gesteld, zoals in tabel 11.1 is weergegeven, na te gaan hoeveel adolescenten ooit wel eens waren uitgegaan en hoeveel jongeren meldden dat zij nog nooit zijn uitgegaan.
Negen (90.1%) op tien adolescenten geven aan ooit wel eens uit te zijn geweest. Het uitgaan is significant verschillend naar geslacht (p< .001), onderwijsniveau (p< .001) en naar leeftijd (p< .001).

tabel 11.1. : uitgaan of niet (%)

ooit uitgegaan	**totaal**	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
nooit-uitgaanders :	**9.9**	**23.8**	**0.9**	**12.2**	**7.7**	**37.6**	**19.3**	**11.6**	**3.0**	**0.7**	**0.4**	**0.5**
uitgaan :	81.4	66.8	90.8	78.8	83.9	56.4	71.0	78.7	86.9	91.2	91.7	92.6
weet het niet meer :	8.7	9.4	8.3	9.0	8.4	6.0	9.7	9.7	10.1	8.1	7.9	6.9
totaal uitgaanders :	**90.1**	**76.2**	**99.1**	**87.8**	**92.3**	**62.4**	**80.7**	**88.4**	**97.0**	**99.3**	**99.6**	**99.5**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Minder mannen (87.8%) dan vrouwen (92.3%) zeggen dat ze in hun leven wel eens zijn uitgeweest. Dit verschil lijkt ons te verklaren doordat er bij de jongste leeftijdsgroepen van het secundair onderwijs meer jongens dan meisjes vertegenwoordigd zijn, zoals we reeds in hoofdstuk 2 rapporteerden.
De gevonden verschillen naar geslacht vinden we echter niet terug in het secundair of het hoger onderwijs afzonderlijk.
Het significant verschil (p< .001) dat we vaststellen tussen secundair en hoger onderwijs lijkt ons een verklaring voor de verschillen die we vinden naar geslacht. Ongeveer één kwart (23.8%) van de leerlingen geeft aan nog nooit uit te zijn geweest. Bij de studenten is dit minder dan één op honderd (0.9%). Het verschil naar onderwijsniveau geldt zowel voor de vrouwelijke (p< .001) als de mannelijke (p< .001) populatie afzonderlijk.
Zoals we reeds eerder in hoofdstuk 4 vermeldden is dit verschil in onderwijsniveau niet zozeer te wijten aan het soort onderwijs dat de respondenten lopen, maar ligt dit eerder aan de leeftijd die de jongeren doorgaans hebben bij het volgen van desbetreffend onderwijs. De gevonden significante verschillen lopen dan ook parallel met de resultaten die we naar leeftijd vaststellen.
De verschillen die we inzake de leeftijd van de respondenten in tabel 11.1. terugvinden zijn niet alleen significant (n=2054, Kendall Tau: .37733, p< .001), de rangcorrelatie is voldoende om enig verband vast te stellen. We kunnen stellen dat hoe ouder de respondent wordt, hoe meer kans hij maakt om uit te gaan. Bij de jongste leeftijdsgroep geeft één op drie (37.6%) jongeren aan nog nooit te zijn uitgeweest. In de vroege adolescentie neemt het uitgaan bij jongeren toe van ongeveer twee op drie (62.4% bij <14 jarigen) tot vier op vijf (80.7% bij 14-

15 jarigen) jongeren. In het begin van de middenadolescentie gaan ongeveer negen op tien (88.4% bij 16-17 jarigen) jongeren wel eens uit. Op het einde van deze ontwikkelingsfase (18-jarigen) is de life time prevalence voor het uitgaan 97.0%. Tijdens de late adolescentie zijn nagenoeg alle adolescenten wel eens uitgeweest (99.3% bij 19 jarigen). Dit merken we eveneens aan de minder uitgesproken significante verschillen naar leeftijd voor enkel de studenten van het hoger onderwijs (n=1238, Kendall Tau: .05654, p< .01). De rangcorrelatie is te zwak zodat het verband dat we voor de gehele populatie vaststelden slechts voor de leeftijdsgroepen van het secundair onderwijs geldt. Eens de adolescenten in het hoger onderwijs les volgen zijn ze naar eigen zeggen in hun leven al eens uitgeweest. De rangcorrelatie is voor het secundair onderwijs (n=816, Kendall Tau: .38944, p< .001) voldoende hoog om een verband vast te stellen. Opvallend is dat de rangcorrelatie van alle mannelijke respondenten het hoogst is (n=999, Kendall Tau: .40968, p< .001) en dat deze correlatie merkelijk hoger is dan bij vrouwelijke respondenten (n=1052, Kendall Tau: .33158, p< .001). Verdere analyses van de subgroepen naar geslacht per onderwijsrichting bevestigen bovengenoemde tendensen.

11.2. De eerste maal uitgaan

11.2.1. Leeftijd waarop voor de eerste maal wordt uitgegaan

Zoals in tabel 11.1. is te zien, weet van de 90.1% respondenten die ooit uitgingen of dit nog steeds doen, ongeveer één tiende (8.7%) niet precies meer wanneer ze voor het eerst uitgingen. Opvallend is dat dit percentage hoger is in het secundair onderwijs (9.4%) dan in het hoger onderwijs (8.3%) en dat, op de jongste leeftijdsgroep na, tegen de verwachting in, het percentage in de late adolescentie afneemt in plaats van toeneemt. Nochtans zijn de oudsten het meest verwijderd van het moment waarop ze voor het eerst uitgingen. Dit zich niet meer kunnen herinneren komt iets meer voor bij mannen dan bij vrouwen.

tabel 11.2. : leeftijd eerste uitgaan (%)

Leeftijd eerste uitgaan	**gemiddelde leeftijd (jaar)**	**<10 jaar** (%)	**10 jaar** (%)	**11 jaar** (%)	**12 jaar** (%)	**13 jaar** (%)	**14 jaar** (%)	**15 jaar** (%)	**16 jaar** (%)	**17 jaar** (%)	**18 jaar** (%)	**19 jaar** (%)	**>19 jaar** (%)
TOTAAL:	**14.45**	**1.2**	**1.1**	**2.8**	**8.4**	**11.0**	**21.3**	**25.7**	**20.0**	**6.5**	**1.7**	**0.1**	**0.2**
(Aantal)	(1684)	(20)	(19)	(47)	(141)	(185)	(358)	(433)	(337)	(110)	(28)	(2)	(4)
Geslacht :													
mannelijk :	**14.31**	**0.9**	**1.5**	**3.4**	**10.2**	**12.0**	**23.7**	**21.4**	**17.9**	**6.7**	**1.8**	**0.0**	**0.5**
vrouwelijk :	**14.56**	**1.5**	**0.8**	**2.3**	**6.8**	**10.3**	**19.0**	**29.6**	**21.7**	**6.2**	**1.6**	**0.2**	**0.0**
Studieniveau													
S.O. man :	**13.24**	1.6	3.8	8.5	17.7	19.6	27.0	14.1	5.8	1.3	0.6	0.0	0.0
vrouw :	**13.17**	4.3	2.6	6.4	17.6	21.9	25.4	13.3	6.4	1.7	0.4	0.0	0.0
TOTAAL :	**13.22**	**2.7**	**3.3**	**7.5**	**17.7**	**20.6**	**26.3**	**13.7**	**6.0**	**1.7**	**0.5**	**0.0**	**0.0**
H.O. man :	**15.01**	0.2	0.0	0.2	5.3	7.1	21.6	26.4	25.8	10.1	2.5	0.0	0.8
vrouw :	**15.05**	0.3	0.2	0.8	2.9	6.1	16.9	35.5	27.2	7.8	2.0	0.3	0.0
TOTAAL :	**15.04**	**0.3**	**0.1**	**0.5**	**3.9**	**6.5**	**18.8**	**31.5**	**26.7**	**8.8**	**2.2**	**0.2**	**0.5**

Bekijken we de gemiddelde leeftijd van voor het eerst uitgaan van diegenen die reeds uitgingen (tabel 11.2.) dan merken we dat van de 1684 respondenten die zich de eerste maal uitgaan nog kunnen herinneren, de gemiddelde leeftijd 14.45 jaar bedraagt. Er zijn significante verschillen naar geslacht (p< .001), onderwijsniveau (p< .001) en leeftijd (p<

.001) van de respondent. Mannelijke respondenten gaan gemiddeld drie maand vroeger uit dan de vrouwelijke respondenten : de gemiddelde leeftijd van uitgaan bij mannen is 14.31 jaar tegenover 14.55 jaar bij vrouwen. Bekijken we de subgroepen secundair en hoger onderwijs afzonderlijk dan stellen we vast dat er naar geslacht geen significante verschillen gevonden worden.

De leeftijd waarop voor het eerst wordt uitgegaan verschilt eveneens significant naar onderwijsniveau (p< .001). Met name de gemiddelde leeftijd om te starten met het uitgaan is voor het secundair onderwijs 13.22 jaar tegenover 15.04 jaar in het hoger onderwijs. Ook de subgroepen mannen (p< .001) en vrouwen (p< .001) verschillen significant naar onderwijsniveau. Mannelijke leerlingen (13.24 jaar) gaan op jongere leeftijd uit dan mannelijke studenten (15.01 jaar) net zoals vrouwelijke leerlingen (13.17 jaar) op jongere leeftijd uitgaan dan vrouwelijke studenten (15.05 jaar). Zoals we reeds in tabel 11.1. zagen, kan er moeilijk sprake zijn van herinneringseffecten aangezien vooral meer late adolescenten zich herinneren wanneer ze voor het eerst zijn uitgegaan. Het verschil in gemiddelde leeftijd van het voor het eerst uitgaan tussen hoger en secundair onderwijs is eerder te wijten aan een verschil in leeftijd van de twee groepen. De gemiddelde leeftijd van de secundaire onderwijsgroep is 14.6 jaar ; de gemiddelde leeftijd van de hogere onderwijsgroep bedraagt 19.3 jaar. Bij deze laatste groep zal het op latere leeftijd uitgaan van een aantal hoger onderwijsstudenten het gemiddelde naar boven halen. De leerlingen uit het secundair onderwijs die in de toekomst op latere leeftijd zullen uitgaan, kunnen uiteraard nog niet verrekend worden bij de bepaling van het gemiddelde voor het secundair onderwijs. Dit effect dat we reeds in hoofdstuk vier bespraken kan volgens ons niet volledig dit verschil verklaren. In tegenstelling tot het genotmiddelengebruik zijn er een aantal indicatoren dat dit effect wel gedeeltelijk meespeelt, maar dat er toch duidelijke verjonging in het uitgaan bij adolescenten is vast te stellen. Enerzijds is de groep van jongeren in hoofdzakelijk de vroege adolescentie die nog nooit zijn uitgegaan te klein om het gevonden verschil te doen verdwijnen. Anderzijds bedraagt het percentage van adolescenten die voor de leeftijd van 14 jaar uitgingen in het secundair onderwijs 51.7% (op 76.2% jongeren van het secundair onderwijs die ooit wel eens uitgingen) tegenover slechts 11.3% studenten van het hoger onderwijs (op 99.1% studenten die zegden (ooit wel eens) uit te gaan). Een verklaring voor dit verschil kan zijn dat het uitgaan kwalitatief anders wordt ingevuld door leerlingen van het secundair onderwijs en studenten van het hoger onderwijs. In dat opzicht vroegen we de respondenten op te geven waar ze die eerste maal dan naar toe gingen. Zo konden we nagaan of er een verschil is in het begrip uitgaan bij betrokken respondenten.

Bekijken we het percentage van de totale respondentengroep inzake de startleeftijd van uitgaan dan merken we dat de twee op drie jongeren tussen de 14 en 16 jaar starten met uitgaan (eind vroege - begin middenadolescentie). Eén op vier (25.7%) adolescenten begint op 15 jaar uit te gaan. Eén op vijf jongeren gaat voor het eerst op respectievelijk 14 (21.3%) en 16 (20.0%) jaar uit. Opvallend is dat ongeveer één op vier adolescenten aangeeft reeds voor het eerst uit te gaan vanaf het begin van de vroege adolescentie of zelfs iets vroeger. Ongeveer één op tien (11.0%) jongeren ging voor het eerst uit toen hij 13 jaar was. Eén op twaalf (8.4%) respondenten meldde zelfs voor het eerst op twaalf jaar te zijn uitgegaan en voor één op twintig (5.1%) jongeren gebeurde dit zelfs voor hun twaalf jaar.

Zoals reeds vermeld zijn er duidelijke verschillen vast te stellen tussen leerlingen van het secundair onderwijs en studenten van het hoger onderwijs. Ongeveer twee op drie (64.5%) leerlingen van het secundair onderwijs starten met uitgaan in de vroege adolescentie (12-14

jaar). Slechts 8.1% start met uitgaan in de middenadolescentie (16-18 jaar). De late adolescentie wordt buiten beschouwing gelaten omdat er normaliter (op een aantal uitzonderingen na) geen leerlingen van die leeftijd in het secundair onderwijs terug te vinden zijn. Eén op vier (26.3%) leerlingen die reeds is uitgegaan begon hiermee toen hij 14 jaar was. Eén op vijf (20.5%) leerlingen begon zelfs een jaartje vroeger uit te gaan. Bij één op zes (17.7%) jongeren van secundaire scholen is dit zelfs twee jaar vroeger, met name op 12 jarige leeftijd. Slechts één op vijf (21.8%) leerlingen die ooit wel eens uitgingen of dit nog steeds doen, begon hiermee na de leeftijd van 14 jaar! Eén op acht leerlingen (13.7%) ging voor het eerst op 15 jarige leeftijd uit (en behoort hiermee merkwaardig genoeg van diegene die uitgaan tot de eerder late uitgaanders). Enkel bij de jongste startleeftijden van uitgaan (<12 jaar) zien we een kwalitatief andere vorm van uitgaan (cinema, kermis, vakantie en feest).
In het hoger onderwijs begonnen nagenoeg twee op drie (58.2%) studenten in het begin van de middenadolescentie (15-16 jaar) met uitgaan. Ongeveer één op drie (31.5%) studenten begon op 15 jarige leeftijd uit te gaan. Eén op vier (26.7%) studenten begon een jaar later uit te gaan. Bijna één op vijf (18.8%) studenten start op 14 jaar met uitgaan. Het starten met uitgaan vóór 14 jaar wordt maar door één op tien (11.3%) studenten vermeld. Eén op twaalf (8.8%) studenten begon met het uitgaan pas op 17 jaar. Vergelijken we het percentage van studenten die aangeven na 14 jaar te zijn begonnen met uit gaan, nl. 69.9%, met dat van de leerlingen van het secundair onderwijs (21.8%), dan stellen we vast dat er duidelijke verschuivingen bij de startleeftijd van het uitgaan zijn vast te stellen.
Bekijken we de percentages inzake de startleeftijd van uitgaan voor mannen en vrouwen dan merken we dat nagenoeg de helft (51.7%) van de jongens die ooit wel eens of nog steeds uitgaat, hiermee begon vóór hun 15 jaar. Bij de meisjes is dit vier op tien (40.7%). Ongeveer één op tien jongens start op 12 jaar (10.2%) of 13 jaar (12.0%). Het aantal jongens dat na 16 jaar met uitgaan start is beperkt tot één op elf (8.9%) jongens. Voor twaalf jaar beginnen ongeveer één op twintig (5.8%) jongens met uitgaan. Bij meisjes merken we dat nagenoeg één op drie (29.6%) op 15 jarige leeftijd begint met uitgaan. Ongeveer één op vijf meisjes startte een jaar vroeger (19.0% op 14 jarige leeftijd) of een jaar later (21.7% op 16 jarige leeftijd). Voor één op tien meisjes is 13 jaar de startleeftijd om uit te gaan. Ongeveer één op zestien meisjes begint uit te gaan op 12 jaar (6.8%). Het aantal meisjes dat na 16 jaar met uitgaan start, is beperkt tot één op twaalf vrouwen daar waar het beginnen uit te gaan voor twaalf jaar bij 4.6% meisjes voorkomt.
Naar de startleeftijd van uitgaan vinden we in het secundair onderwijs naar geslacht nauwelijks verschillen in de percentages terug. In het hoger onderwijs zijn de verschillen naar geslacht groter. Meer jongens dan meisjes gaan ofwel op vroegere leeftijd ofwel op latere leeftijd voor het eerst uit. De spreiding van de startleeftijd is kleiner bij de vrouwen en is hoofdzakelijk (79.4%) gesitueerd van 14 tot 16 jaar. Binnen dezelfde leeftijdsgrenzen vinden we 73.6% uitgaande jongens.

11.2.2. Waar ging de jongere de eerste maal naartoe?

Zoals reeds vermeld vroegen we aan de respondenten die ooit al waren uit geweest, waar ze dan die eerste maal naar toe waren geweest. Op deze manier is het mogelijk na te gaan wat de jongere voor zichzelf als uitgaan beschouwt en is het mogelijk bij de verschillende

subgroepen na te gaan of de kwantitatieve verschillen die bij de startleeftijd van het uitgaan vastgesteld werden kwalitatief hetzelfde betekenden.[1]
De antwoorden op deze vraag kunnen herleid worden tot vier groepen, nl. fuifgerichte (72.7%), drankgelegenheidgerichte (25.7%), cultuurgerichte (10.9%) plaatsen en andere (4.5%) plaatsen.
Van de respondenten die uitgaan zei bijna driekwart (64.2%/*76.9%*) voor het eerst naar één of andere soort fuif te zijn gegaan. Meer dan één derde (37.6%) van alle uitgaanders ging voor het eerst naar een fuif zonder te specificeren welk soort fuif dit betrof. Voor studenten was dit *39.6%* tegenover 33.8% bij de leerlingen. Eén op zeven (14.4%) adolescenten die uitgaan, startte deze vrijetijdsbesteding door naar een klasfuif (7.6%/ *17.7%*) te gaan. Andere fuiven waar jongeren beginnen uitgaan zijn: fuiven van de jeugdvereniging (7.5%), privéfuiven (5.6%), verjaardagsfuiven (2.2%), speciale fuiven zonder meer (1.6%), fuif van het jeugdhuis (1.4%), fuif van de sportvereniging (1.3%) en openluchtfuiven (0.9%). Eén respondent begon uit te gaan door naar een solidariteitsfuif te gaan.
Van de respondenten die uitgaan zei ruim één kwart (25.7%) voor het eerst naar een drankgelegenheid (21.3%/ *28.0%*) te zijn gegaan. Eén op acht (13.2%) respondenten begonnen het uitgaan in een dancing (14.3%/ *12.7%*). De eerste maal uitgaan, gebeurt bij één op twaalf (8.4%) jongeren op café (4.0%/ *10.5%*). Andere drankgelegenheden waar de jongeren die voor het eerst uitgingen naar toe trokken zijn: het jeugdhuis (3.5%), de bar van de jeugdvereniging (0.4%) en naar een optreden in een café (0.2%). Eén enkele respondent beschouwde het op een terrasje zitten als de eerste maal uitgaan.
Van de respondenten die uitgaan meldde ongeveer één tiende (10.9%) voor het eerst uit te zijn gegaan naar cultuurgerichte (16.5% / *8.2%*) plaatsen. De meeste respondenten gingen voor het eerst ofwel naar de cinema (6.0%) ofwel naar een concert (4.7%). Leerlingen gingen bij de eerste maal dat ze uitgingen vaker naar de cinema (11.6%) dan studenten (*3.2%*). Concerten betekenden voor nagenoeg 4.5% / *4.8%* de eerste belevenis van uitgaan. Voor vier respondenten was het bijwonen van een theatervoorstelling de eerste maal dat ze uitgingen.
Van de respondenten die uitgaan meldden ongeveer één op twintig (4.5%) voor het eerst uit te zijn gegaan naar andere (7.0% / *3.0%*) dan hierboven vermelde plaatsen. De andere plaatsen die de respondenten opgaven bleven echter beperkt tot enige percentages of zelfs één respondent : naar een feest gaan zonder verder gespecificeerd (1.1%, 2.0%/ *0.7%*), op vakantie (1.1%), naar vrienden (0.8%), naar de kermis (0.6%), naar de markt (0.4%), gaan schaatsen (0.2%) en naar sportwedstrijden (0.1%). Op te merken valt dat bij deze andere plaatsen, op de antwoordcategorie 'feesten' na, er nauwelijks een verschil in antwoorden tussen leerlingen en studenten is vast te stellen.
We kunnen dan ook stellen dat er bij de eerste keer dat adolescenten uitgaan er wel een aantal verschillen zijn vast te stellen tussen leerlingen en studenten, maar dat deze niet van die aard zijn dat het begrip 'uitgaan' kwalitatief verschillend is bij deze populaties.

---

[1] Omdat er zoals in 11.2.1 werd gerapporteerd duidelijke verschillen gevonden werden tussen secundair en hoger onderwijs zullen, in tegenstelling tot de andere open vragen, niet alleen de resultaten van de totale populatie worden weergegeven, maar zullen ter vergelijking de antwoorden van zowel het secundair (onderlijnd) als het hoger (*cursief*) onderwijs worden weergegeven.

11.3. Vervelen tijdens het uitgaan

We vroegen de jongeren niet alleen of ze zich verveelden in hun vrije tijd (cfr. 10.1.) en op school (cfr. 9.1), maar polsten eveneens of ze zich tijdens het uitgaan vervelen. Indien de jongeren op deze vraag positief antwoordden, werd hen gevraagd eveneens aan te geven of dit soms of dikwijls gebeurde.
Van de adolescenten die (ooit wel eens) uitgaan zegt drie op vijf (60.6%) jongeren zich dan nooit te vervelen. Ruim één op drie jongeren die uitgaat geeft aan zich soms wel eens te vervelen als hij uitgaat. Het zich dikwijls vervelen komt bij ongeveer één op twintig (4.0%) jongeren voor tijdens het uitgaan.
Er werden bij het zich vervelen tijdens het uitgaan geen significante verschillen gevonden naar geslacht. Het vervelen tijden het uitgaan is wel significant verschillend naar onderwijsniveau (p< .001) en naar leeftijd (p< .001).
Ongeveer zeven op tien leerlingen van het secundair onderwijs geven aan zich tijdens het uitgaan nooit te vervelen. Bij de studenten van het hoger onderwijs bedraagt dit percentage 56.1%. Het zich soms vervelen tijdens het uitgaan komt bij ruim één kwart (27.0%) van de leerlingen van het secundair onderwijs voor. Bij studenten is de verhouding van het zich soms vervelen tijdens het uitgaan vier op tien (39.5%). Het zich dikwijls vervelen tijdens het uitgaan komt bij leerlingen van het secundair onderwijs in 3 .0% van de uitgaanders voor, tegenover bij 4.4% van de studenten van het hoger onderwijs. Bekijken we de deelgroepen mannen en vrouwen, dan stellen we vast dat er geen significante verschillen zijn bij de mannen, maar wel bij de vrouwelijke respondenten (p< .001). In het secundair onderwijs zei 74.8% van de meisjes zich nooit te vervelen tegenover 55.2% van de vrouwen van het hoger onderwijs. Het zich soms vervelen tijdens het uitgaan gebeurt bij 23.3% van de meisjes van het secundair onderwijs tegenover 39.8% van de vrouwen van het hoger onderwijs. 1.9% van de vrouwelijke leerlingen verveelt zich dikwijls tijdens het uitgaan. Bij de vrouwelijke studenten is dit één op twintig (5.0%) meisjes.

tabel 11.3.: vervelen tijdens het uitgaan bij jongeren: nooit, soms of dikwijls

Vervelen tijdens het uitgaan		**Nooit** (%)	**Soms** (%)	**Dikwijls** (%)
	TOTAAL :	**60.6**	**35.4**	**4.0**
geslacht				
	mannelijk :	**61.1**	**35.4**	**3.5**
	vrouwelijk :	**60.5**	**35.3**	**4.2**
onderwijsniveau				
S.O.	mannelijk :	66.7	29.6	3.7
	vrouwelijk :	74.8	23.3	1.9
	Totaal :	**69.9**	**27.0**	**3.1**
H.O.	mannelijk :	57.3	39.2	3.5
	vrouwelijk :	55.2	39.8	5.0
	Totaal :	**56.1**	**39.5**	**4.4**
leeftijd				
	<14 jaar :	76.9	19.4	3.7
	14-15 jaar :	72.2	24.2	3.6
	16-17 jaar :	67.1	30.4	2.5
	18 jaar :	55.2	38.7	6.1
	19 jaar :	56.4	40.5	3.1
	20 jaar :	57.4	39.4	3.2
	21-22 jaar :	55.8	39.7	4.5

Naar leeftijd toe zien we eveneens significante verschillen (n= 1827, Kendall Tau: .09666, p<.001) wat betreft het zich vervelen tijdens het uitgaan. De rangcorrelatie is echter te zwak om enig verband te kunnen vaststellen tussen de leeftijd van de respondenten en het zich vervelen tijdens het uitgaan. Van de adolescenten die uitgaan, zijn het vooral de jongeren van de vroege adolescentie (76.9% bij <14 jarigen en 72.2% bij 14-15 jarigen) die aangeven zich nooit te vervelen tijdens het uitgaan. Tijdens de middenadolescentie zakt dit percentage zich nooit vervelen naar 55.3% bij 18 jarigen. In de late adolescentie blijft dit percentage zich nooit vervelen tijdens het uitgaan vrij stabiel (schommelt tussen 55.8% bij 21-22 jarigen en 57.4% bij 20 jarigen).
Het percentage zich soms vervelen tijdens het uitgaan neemt in de vroege adolescentie toe van 19.4% bij < 14 jarigen tot 24.2% bij 14-15 jarigen. Tijdens de middenadolescentie blijft dit percentage verder stijgen naar 30.4% bij 16-17 jarigen tot 38.7% bij 18 jarigen. In de late adolescentie stabiliseert het percentage respondenten die uitgaat en zich hierbij soms vervelen op ongeveer 40%. Met andere woorden waar één op vijf respondenten zich in de vroege adolescentie soms wel eens verveelt tijdens het uitgaan, is dit in de late adolescentie verdubbeld tot twee op vijf uitgaanders.
Anders is het gesteld met het percentage respondenten dat uitgaat en zegt zich daarbij dikwijls te vervelen. Gemiddeld genomen is dit percentage voor de meeste leeftijdsgroepen gelegen rond 3.0% à 3.5%. Enkel bij de 18 jarigen (6.1%) en bij de 21-22 jarigen (4.5%) zien we een merkelijke verhoging van het aandeel dat zich dikwijls verveelt.

11.4. Frequentie van het uitgaan bij de jongeren

Aan de respondenten die ooit wel eens uitgingen of nog steeds uitgaan, werd gevraagd hoe vaak ze het voorbije jaar uitgingen naar verschillende plaatsen. Op basis van deze antwoorden verkregen we een beeld van de frequentie van het uitgaan van de adolescenten in het voorbije jaar.
Om vergelijking met andere onderzoeken mogelijk te maken, zijn de bestaande antwoordmogelijkheden herleid tot de 5 volgende groepen,
nl.:
- niet uitgaan (dit is het voorbije jaar niet uitgaan).
- zelden uitgaan (dit is het minder dan maandelijks uitgaan tijdens het voorbije jaar).
- occasioneel uitgaan (dit is het eens of meerdere malen per maand uitgaan tijdens het voorbije jaar).
- regelmatig uitgaan (dit is het eens of meerdere malen per week uitgaan tijdens het voorbije jaar).
- zeer regelmatig uitgaan (dit is het dagelijks uitgaan tijdens het voorbije jaar).

In onderstaande tabel 11.4. worden de resultaten weergegeven betreffende de frequentie van het uitgaan van de totale respondentenpopulatie en van de subgroepen (naar geslacht, studieniveau en leeftijd).
Van de totale onderzoeksgroep die ooit wel eens uitging of nog steeds uitgaat (n=1632), ging 0.3% het voorbije jaar niet uit. Samen met de 7.9% die zelden uitgaat, kunnen we stellen dat één op twaalf (8.2%) adolescenten niet tot zelden is uitgegaan het voorbije jaar. Zowat vier op tien (39.4%) van de bevraagde jongeren gingen occasioneel uit. Opvallend is de grote groep die regelmatig (49.7%) tot zeer regelmatig (2.7%) uitgaat. De helft (52.4%) van de respondenten die ooit wel eens uitgingen doet dit nog steeds ten minste wekelijks.

Significante verschillen zijn er zowel naar leeftijd (p< .001) als onderwijsniveau. Naar geslacht worden wat betreft de frequentie van het uitgaan geen significante verschillen gevonden.

tabel 11.4. : frequentie uitgaan

Frequentie uitgaan (het voorbije jaar)		niet	zelden	occasioneel			regelmatig			zeer regel-matig
				één maal per maand	*meerdere malen per maand*	totaal	*één maal per week*	*meerdere malen per week*	totaal	dagelijks
	Aantal	(%)	(%)			(%)			(%)	(%)
TOTAAL :	**1632**	**0.3**	**7.9**	*13.5*	*25.9*	**39.4**	*23.8*	*25.9*	**49.7**	**2.7**
Geslacht :										
mannelijk :	**745**	**0.3**	**8.1**	*13.7*	*26.4*	**40.1**	*24.2*	*24.2*	**48.4**	**3.1**
vrouwelijk :	**874**	**0.3**	**7.7**	*13.4*	*25.5*	**38.9**	*23.1*	*27.6*	**50.7**	**2.4**
Studieniveau:										
S.O. :	**511**	**0.8**	**14.4**	*22.7*	*24.1*	**46.8**	*20.0*	*15.3*	**35.3**	**2.7**
mannelijk :	279	0.7	14.4	*21.1*	*26.9*	48.0	*20.4*	*14.0*	34.4	2.5
vrouwelijk :	230	0.9	14.3	*24.9*	*20.4*	45.3	*19.6*	*16.9*	36.5	3.0
H.O. :	**1115**	**0.1**	**4.9**	*9.4*	*26.8*	**36.2**	*25.3*	*30.8*	**56.1**	**2.7**
mannelijk :	466	0.0	4.3	*9.2*	*26.2*	35.4	*26.6*	*30.3*	56.9	3.4
vrouwelijk :	644	0.2	5.3	*9.3*	*27.3*	36.6	*24.4*	*31.3*	55.7	2.2
Leeftijd:										
<14 jaar :	**106**	**1.9**	**23.6**	*34.9*	*15.1*	**50.0**	*17.9*	*4.7*	**22.6**	1.9
14-15 jaar :	**157**	**0.6**	**17.3**	*22.3*	*26.1*	**48.4**	*17.8*	*12.7*	**30.5**	3.2
16-17 jaar :	**209**	**0.5**	**9.1**	*18.7*	*23.4*	**42.1**	*21.1*	*23.4*	**44.5**	3.8
18 jaar :	**344**	**0.0**	**4.7**	*9.3*	*28.8*	**38.1**	*25.6*	*29.9*	**55.5**	1.7
19 jaar :	**387**	**0.0**	**4.8**	*10.1*	*27.1*	**37.2**	*23.5*	*31.3*	**54.5**	3.2
20 jaar :	**228**	**0.4**	**5.7**	*9.6*	*28.1*	**37.7**	*25.0*	*28.1*	**53.1**	3.1
21-22 jaar :	**203**	**0.0**	**4.3**	*8.1*	*24.7*	**32.8**	*29.6*	*31.7*	**61.3**	1.6

Bij de leeftijd (n= 1617, Kendall tau: .17169, p< .001) merken we dat de frequentie van uitgaan toeneemt naarmate de respondenten ouder worden. De rangcorrelatie is echter te klein om enig verband tussen de leeftijd van de respondenten en de frequentie van het uitgaan tijdens het voorbije jaar te kunnen vast stellen. In de vroege adolescentie gaat bijna een kwart (25.5% bij < 14 jarigen) tot één vijfde (17.9% bij 14-15 jarigen) van de respondenten niet of zelden uit. In het begin van de middenadolescentie is dit aandeel gedaald tot één op tien (9.6% bij 16-17 jarigen) jongeren. Op het einde van de middenadolescentie en tijdens de late adolescentie is het percentage van niet tot zelden uitgaan ongeveer 5%. Het occasioneel uitgaan dat bij de helft (50.0%) van de jongste leeftijdsgroep voorkomt, zakt doorheen de adolescentie naar één op drie (32.8%) jongeren van de oudste leeftijdsgroep.

Het regelmatig tot zeer regelmatig uitgaan bij de jongste leeftijdsgroep komt bij één op vier (24.5%) jongeren voor waar dit bij de oudste leeftijdsgroep al voor bijna twee derden van de respondenten (62.9%) geldt. Opvallend is dat dit uitgaansgedrag voornamelijk in de vroege en het begin van de middenadolescentie vorm krijgt. Het zeer regelmatig uitgaan schommelt wisselvallig tussen de 1.6% bij de oudste leeftijdsgroep en 3.8% bij de 16-17 jarigen, en is in hoofdzaak toe te schrijven aan het dagelijks bezoeken van een café of jeugdhuis.

Het significant verschil bij onderwijsniveau (p < .001) is zoals reeds eerder vermeld te wijten aan het verschil in leeftijd. Naar verhouding geven driemaal zoveel leerlingen (15.2%) als studenten (5.0%) aan niet of zelden uit te zijn gegaan het voorbije jaar. Het occasioneel

uitgaan situeert zich voor het secundair onderwijs op bijna de helft van de leerlingen die uitgaan, waar dit voor het hoger onderwijs ruim één derde van de studenten die uitgaan betreft. Het regelmatig tot het zeer regelmatig uitgaan komt voor bij ruim één derde (38.0%) van de uitgaande leerlingen van het secundair onderwijs. In het hoger onderwijs geeft bijna zes op tien (58.8%) studenten aan regelmatig tot zeer regelmatig uit te gaan.

11.4.1. Frequentie van het uitgaan naar cafés en jeugdhuizen

Zoals in tabel 11.5. te zien is, meldt 12.4% van alle bevraagde jongeren het voorbije jaar niet naar een café uit te zijn gegaan. Samen met diegenen die zelden (17.4%) café- of jeugdhuis bezoeken, vormen zij de drie op tien (29.8%) respondenten die niet vaak of helemaal niet op café of naar een jeugdhuis gaan. Ruim één kwart adolescenten (28.0%) gaat occasioneel wel eens naar café of jeugdhuis. Het regelmatig (39.3%) tot zeer regelmatig (2.9%) op café of naar een jeugdhuis gaan, komt bij ruim vier op tien (42.1%) jongeren voor.
We kunnen gerust stellen dat uitgaan naar het café of jeugdhuis bij de jongeren de frequentst voorkomende uitgaansvorm is. Bij de 90.1% adolescenten die wel eens uitgaat, situeert zich het café- of jeugdhuisbezoek bij zeven op tien (70.8%) uitgaanders in occasioneel tot zeer regelmatig bezoek.
Uit de resultaten komt geen significant verschil naar voren tussen mannen en vrouwen.
De frequentie van het uitgaan naar café of jeugdhuis verschilt significant naar leeftijd (n=1766, Kendall Tau: .19401, p< .001). De jongste leeftijdsgroep (<14 jaar) kenmerkt zich door het grote percentage niet (39.1%) en (26.7%) zelden bezoekers, m.a.w. twee op drie (65.8%) van deze jongeren gaan niet of zelden op café of naar het jeugdhuis. Regelmatig tot zeer regelmatig gebruik komt bij deze jongeren bij één op zes (16.7%) voor.
Op het einde van de vroege adolescentie ontstaat er een duidelijke verandering in het uitgaan bij jongeren. Met name het niet (24.2%) tot zelden (27.6%) uitgaan naar café of jeugdhuizen is afgenomen tot één op twee 14-15 jarigen. Eén kwart van deze leeftijdsgroep geeft aan occasioneel naar een café of jeugdhuis uit te gaan. Regelmatig (20.6%) en zeer regelmatig (2.3%) cafés of jeugdhuizen bezoeken komt voor bij bijna het laatste kwart (22.9%) adolescenten van deze leeftijdsgroep.

tabel 11.5. : frequentie uitgaan naar een café of jeugdhuis (%)

Frequentie café of jeugdhuis (het voorbije jaar)	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
Niet:	**12.4**	**22.8**	**7.6**	**12.3**	**12.6**	**39.1**	**24.2**	**16.4**	**7.4**	**6.9**	**8.9**	**7.0**
Zelden:	**17.4**	**23.5**	**14.6**	**18.5**	**16.6**	**26.7**	**27.6**	**19.4**	**16.8**	**16.0**	**15.5**	**8.1**
één maal per maand :	9.8	11.4	9.0	10.6	8.9	11.7	10.9	9.5	9.8	8.8	9.3	10.1
meerdere malen per maand :	18.2	15.3	19.5	17.1	18.9	5.8	14.4	17.7	19.7	19.2	20.7	21.1
Occasioneel:	**28.0**	**26.7**	**28.5**	**27.7**	**27.8**	**17.5**	**25.3**	**27.2**	**29.5**	**28.0**	**30.0**	**31.2**
één maal per week :	16.0	11.4	18.1	16.7	15.4	10.0	10.3	12.9	16.5	18.4	15.9	21.1
meerdere malen per week :	23.3	13.3	28.0	21.4	25.3	6.7	10.3	19.8	27.9	27.2	26.0	29.6
Regelmatig:	**39.3**	**24.7**	**46.1**	**38.1**	**40.7**	**16.7**	**20.6**	**32.7**	**44.4**	**45.6**	**41.9**	**50.7**
Zeer regelmatig (dagelijks) **:**	**2.9**	**2.3**	**3.2**	**3.4**	**2.3**	**0.0**	**2.3**	**4.3**	**1.9**	**3.5**	**3.7**	**3.0**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Tijdens de middenadolescentie blijft de verandering in het percentage jongeren die naar cafés of jeugdhuizen gaat, zich duidelijk doorzetten. Het aandeel jongeren dat ooit is uitgegaan,

maar het voorbije jaar niet naar cafés of jeugdhuizen ging, is beperkt tot één zesde (16.4%) van de 16-17 jarige respondenten en tot één twaalfde (7.4%) van de 18 jarige jongeren van de middenadolescentie. Het percentage 'zelden bezoekers' daarentegen nam toe tot ongeveer één op vijf (à zes) respondenten van deze leeftijdsgroepen (19.4% bij 16-17 jarigen en 16.8% bij 18-jarigen). Het occasioneel uitgaan naar café of jeugdhuis komt voor bij ruim één kwart (27.2%) tot bijna drie op tien (29.5%) van de adolescenten uit deze leeftijdsgroepen. Het regelmatig (32.7%) tot zeer regelmatig (4.3%) uitgaan naar cafés of jeugdhuizen bij 16-17 jarigen is duidelijk onderscheiden van de voorgaande leeftijdsgroepen. Bijna vier op tien (37.0%) van deze jongeren gingen het voorbije jaar tenminste wekelijks naar een café of jeugdhuis. Het zeer regelmatig bezoeken van café of jeugdhuis is in deze leeftijdsgroep het hoogst, met name bijna één op twintig (4.3%) jongeren doet dit dagelijks. Bij de 18 jarigen is praktisch de helft (46.3%) van diegenen die uitgaan een regelmatige tot zeer regelmatige bezoeker van cafés of jeugdhuizen.
Naar de late adolescentie toe merken we dat de resultaten van de verschillende leeftijdsgroepen grosso modo nauwelijks verschillen van de gegevens van de 18 jarigen. We kunnen algemeen stellen dat het gedragspatroon voor het bezoeken van cafés en jeugdhuizen voornamelijk in de vroege, maar vooral in de middenadolescentie wordt gevormd. Het percentage niet uitgaanders varieert van 6.9% bij 19 jarigen tot 8.9% bij 20 jarigen. Eén op zes van de adolescenten (tussen 15.5% bij de 20 jarigen en 16.0% bij 19 jarigen) is zelden een bezoeker van cafés en jeugdhuizen met uitzondering van de 21-22 jarigen waar de verhouding één op twaalf (8.1%) is. Het aandeel jongeren dat occasioneel uitgaat is vrij stabiel gebleven en situeert zich rond de drie op tien (30.0% bij 20 jarigen) respondenten. Regelmatig en zeer regelmatig uitgaan is in vergelijking met het einde van de middenadolescentie vrij stabiel gebleven rond de helft (49.1% bij 19 jarigen en 53.7% bij 21-22 jarigen) van de respondenten van de desbetreffende leeftijdscategorieën. Binnen de deelgroepen vinden we naar leeftijd enkel significante verschillen voor het secundair onderwijs (n=568, Kendall Tau: .22738, p< .001), bij mannen (n=827, Kendall Tau: .19588, p< .001) en vrouwen (n=937, Kendall Tau: .19429, p< .001) afzonderlijk en tot slot bij jongens (n=319, Kendall Tau: .22744, p< .001) en meisjes(n=249, Kendall Tau: .22959, p< .001) van het secundair onderwijs afzonderlijk. Geen enkel van deze correlaties is voldoende sterk om van een verband tussen de leeftijd van de respondenten en de frequentie van op café of naar een jeugdhuis gaan, te kunnen spreken.
Ook naar onderwijsniveau vinden we significante verschillen (p< .001). Drie maal zoveel leerlingen (22.8%) als studenten (7.6%) geven aan het voorbije jaar niet naar een café of jeugdhuis te zijn uitgeweest. Het zelden uitgaan naar deze gelegenheden wordt door de helft minder studenten (14.6%) dan leerlingen (23.5%) vermeld. Het occasioneel uitgaan komt zowel bij respondenten van het secundair onderwijs (26.7%) als van het hoger onderwijs (28.5%) even vaak voor. Bijna dubbel zoveel studenten (46.1%) als leerlingen (24.7%) geven aan regelmatig naar cafés of jeugdhuizen uit te gaan. Wanneer we naar onderwijsniveau de deelgroepen mannen (p< .001) en vrouwen (p<.001) afzonderlijk bestuderen, merken we dat ook binnen deze subgroepen de verschillen naar onderwijsniveau significant zijn.

11.4.2. Frequentie van het uitgaan naar dancings /disco's

Ongeveer één op drie (36.0%) jongeren geeft aan het voorbije jaar niet naar een dancing of disco te zijn gegaan (cfr. tabel 11.6.). Samen met de zelden (29.4%) dancing- of discotheekbezoekers betekent dit dat twee op drie (65.4%) respondenten (die ooit wel eens uitgingen) niet vaak of helemaal niet naar een dancing of discotheek gingen gedurende het laatste jaar. Ongeveer één op vijf (22.4%) adolescenten gaat occasioneel wel eens uit naar een dancing. Het regelmatig discotheken bezoeken, komt bij één op acht (12.2%) uitgaande jongeren voor. Uit de resultaten komt geen significant verschil naar voren tussen mannen en vrouwen.
De frequentie van het uitgaan naar discotheken verschilt significant naar leeftijd (n=1709, Kendall Tau: .11073, p< .001). De vroege adolescentie kenmerkt zich doordat de helft van deze jongeren niet naar een dancing of discotheek gaat. Eén derde (36.0%) van de jongste leeftijdsgroep geeft aan eerder zelden naar een dancing uit te gaan. Bij de 14-15 jarigen bedraagt deze verhouding één op vier (27.2%) jongeren. In de vroege adolescentie gaan ruim drie kwart (77.5% bij 14-15 jarigen) tot bijna negen op tien (86.0% bij de < 14 jarigen) jongeren niet of zelden naar een dancing of discotheek. Van de jongste leeftijdsgroep zegt één op twaalf (8.8%) uitgaande respondenten occasioneel naar deze uitgaansplaatsen te gaan. Bij de 14-15 jarigen is dit al één op zes (16.5%) jongeren. Regelmatig uitgaan naar een dancing komt bij één op twintig (5.2% bij <14 jarigen en 6.0 bij 14-15 jarigen) van deze jongeren voor.
Naar de middenadolescentie toe verandert duidelijk het aandeel discotheekbezoekers, wat nog nauwelijks verandert naar het einde van de middenadolescentie en gedurende de late adolescentie. Bij de 16-17 jarigen bedraagt het aandeel van de uitgaande jongeren dat het voorbije jaar niet naar een dancing ging ongeveer vier op tien (38.0%). Langzaam daalt dit percentage tijdens de late adolescentie naar drie op tien (30.4% bij 21-22 jarigen) respondenten. Het percentage jongeren dat eerder zelden naar een dancing of disco gaat is voor de 16-17 jarigen 27.2%, en situeert zich voor de oudere leeftijdsgroepen rond de 30% (van 26.8% bij 19 jarigen tot 33.5% bij 21-22 jarigen). Het aandeel jongeren dat occasioneel wel eens uitgaat naar dancing of disco is vanaf 16-17 jaar ongeveer één op vijf (21.3% bij 16-17 jarigen). De enige uitzondering hierop vormen de 19 jarigen waarvan 28.4% occasioneel naar een dancing gaat. Het regelmatig uitgaan in dancings situeert zich vanaf de midden-adolescentie rond de 13.0%, op uitzondering van de 20 jarigen waar dit percentage 15.7 bedraagt.

tabel 11.6. : frequentie uitgaan naar een dancing of disco (%)

Frequentie dancing of disco (het voorbije jaar)	**totaal**	**SO**	**HO**	**♂**	**♀**	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
Niet:	**36.0**	**43.8**	**32.4**	**35.3**	**36.7**	**50.0**	**50.3**	**38.0**	**35.1**	**31.6**	**30.7**	**30.4**
Zelden:	**29.4**	**28.0**	**30.0**	**30.2**	**28.7**	**36.0**	**27.2**	**27.2**	**30.1**	**26.8**	**29.9**	**33.5**
één maal per maand :	11.7	10.6	12.2	12.5	10.9	6.2	11.2	12.7	11.1	15.8	7.5	11.4
meerdere malen per maand :	10.7	7.9	12.0	10.0	11.2	2.6	5.3	8.6	10.9	12.6	16.2	11.3
Occasioneel:	**22.4**	**18.5**	**24.2**	**22.5**	**22.1**	**8.8**	**16.5**	**21.3**	**22.0**	**28.4**	**23.7**	**22.7**
één maal per week :	9.1	6.4	10.3	8.6	9.6	2.6	4.2	8.1	10.0	10.5	11.6	10.8
meerdere malen per week :	3.1	3.3	3.1	3.4	2.9	2.6	1.8	5.4	2.8	2.7	4.1	2.6
Regelmatig:	**12.2**	**9.7**	**13.4**	**12.0**	**12.5**	**5.2**	**6.0**	**13.5**	**12.8**	**13.2**	**15.7**	**13.4**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Bekijken we de resultaten van de midden en late adolescentie, dan merken we dat de resultaten van de verschillende leeftijdsgroepen grosso modo nauwelijks verschillen van de gegevens van 16-17 jarigen. We kunnen algemeen stellen dat de frequentie van disco's als uitgaansvorm voornamelijk in de vroege, en het begin van de middenadolescentie verandert.
Binnen de deelgroepen vinden we naar leeftijd enkel significante verschillen voor het secundair onderwijs (n=544, Kendall Tau: .17766, p< .001), bij mannen (n=789, Kendall Tau: .13492, p< .001) en vrouwen (n=918, Kendall Tau: .0.88960, p< .001) afzonderlijk en tot slot bij jongens (n=301, Kendall Tau: .16125, p< .001) en meisjes (n=255, Kendall Tau: .20179, p< .001) van het secundair onderwijs afzonderlijk. Geen enkel van deze correlaties is voldoende sterk om een verband tussen de leeftijd van de respondenten en de frequentie van het naar dancings of disco's gaan, te leggen.
Ook naar onderwijsniveau vinden we significante verschillen (p< .001). Ongeveer vier op tien (43.8%) leerlingen tegenover drie op tien (32.4%) studenten geven aan het voorbije jaar niet naar een dancing te zijn geweest. Het zelden uitgaan naar deze gelegenheden wordt door bijna evenveel leerlingen (28.0%) als studenten (30.0%) vermeld. Het occasioneel dancings bezoeken komt bij één derde meer (24.2%) jongeren van het hoger onderwijs voor dan bij leerlingen van het secundair onderwijs (18.5%). Ongeveer de helft meer studenten (13.4%) dan leerlingen (9.7%) geven aan regelmatig naar dancings of disco's uit te gaan. Wanneer we naar onderwijsniveau de deelgroepen mannen (p< .01) en vrouwen (p<.05) afzonderlijk bestuderen, merken we dat ook binnen deze subgroepen de verschillen naar onderwijsniveau, weliswaar minder uitgesproken, significant zijn.

11.4.3. Frequentie van het uitgaan naar fuiven/ party's

Zoals in tabel 11.7. te zien is, meldde 7.3% van alle bevraagde jongeren het voorbije jaar niet naar fuiven of party's te zijn gegaan. Samen met de zelden (30.0%) fuivers of partygangers, zijn er vier op tien (37.3%) respondenten die ooit wel eens uitgingen, niet vaak of helemaal niet naar een fuif of party gingen het voorbije jaar. Ruim vier op tien adolescenten (43.3%) fuiven occasioneel wel eens. Het regelmatig fuiven of naar een party gaan, komt bij één op vijf (19.4%) jongeren voor.
Uit de resultaten komt geen significant verschil naar voren tussen mannen en vrouwen.
De frequentie van het uitgaan naar fuiven of party's verschilt significant naar leeftijd (n=1791, Kendall Tau: .15866, p< .001).
Tijdens de vroege adolescentie en naar het begin van de middenadolescentie ontstaat er een duidelijke verandering in het uitgaan naar fuiven of party's bij jongeren. Van de < 14 jarigen gaat bijna driekwart (71.6%) niet of zelden naar een fuif of party. Ruim één op vijf (22.8%) van deze jongeren gaat occasioneel fuiven (voornamelijk één maal per maand). Het regelmatig fuiven komt bij de jongste leeftijdsgroep bij één op twintig (5.5%) respondenten voor. Bij de 14-15 jarigen is het aandeel jongeren dat niet (12.3%) tot zelden (43.5%) naar fuiven of party's gaat, gedaald tot ongeveer één op twee (54.8%) respondenten. Eén op drie (35.0%) 14-15 jarigen gaat occasioneel naar fuiven of party's en één op tien (9.2%) van hun leeftijdgenoten gaat regelmatig naar fuiven of party's.
Tijdens de middenadolescentie blijft de verandering in het percentage jongeren dat naar fuiven of party's gaan, zich duidelijk doorzetten. Met name gaat in de middenadolescentie ongeveer één op drie (37.1%) 16-17 jarigen niet (9.7%) tot zelden (27.4%) naar fuiven of party's. Het aandeel daarentegen dat occasioneel naar fuiven gaat is gestegen tot bijna één op

twee (44.7%) van deze jongeren. Regelmatig fuiven of party's bezoeken gebeurt bij één op zeven (14.0%) 16-17 jarigen.

tabel 11.7. : frequentie uitgaan naar een fuif of party (%)

Frequentie fuif of party (het voorbije jaar)	totaal	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
Niet:	**7.3**	**13.5**	**4.3**	**8.7**	**6.1**	**23.6**	**12.4**	**9.7**	**3.7**	**3.6**	**4.9**	**7.6**
Zelden:	**30.0**	**36.9**	**26.9**	**29.6**	**30.6**	**48.0**	**43.5**	**27.4**	**27.4**	**27.4**	**28.6**	**21.6**
één maal per maand :	20.3	18.5	21.2	20.4	20.2	16.6	19.4	18.1	23.5	22.1	16.6	21.6
meerdere malen per maand :	23.0	18.5	24.9	22.5	23.0	6.3	15.6	26.6	23.2	24.8	28.8	22.1
Occasioneel:	**43.3**	**37.0**	**46.1**	**42.9**	**43.2**	**22.9**	**35.0**	**44.7**	**46.7**	**46.9**	**45.4**	**43.7**
één maal per week :	14.6	9.3	17.3	14.2	15.2	5.5	6.4	13.1	18.2	15.4	15.4	22.1
meerdere malen per week :	4.8	3.3	5.4	4.6	4.9	0.0	2.7	5.1	4.0	6.7	5.7	5.0
Regelmatig:	**19.4**	**12.6**	**22.7**	**18.8**	**20.1**	**5.5**	**9.1**	**18.2**	**22.2**	**22.1**	**21.1**	**27.1**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Op het einde van de midden en tijdens de late adolescentie merken we (op de oudste leeftijdsgroep na) een vrij stabiele groep. Ongeveer één op twintig adolescenten (van 3.6% bij 19 jarigen tot 4.9% bij de 20 jarigen) ging het voorbije jaar niet naar een fuif of party. Het percentage jongeren dat zelden en occasioneel uitgaat naar fuiven komt sterk overeen met de resultaten die we voor de 16-17 jarigen vonden, respectievelijk tussen 27.4% bij 18 jarigen en 28.6% bij 20 jarigen voor het zelden uitgaan en tussen 45.4% bij 20 jarigen en 46.9% bij 19 jarigen. Het regelmatig fuiven of party's vieren komt voor bij meer dan één op vijf (van 21.1% bij 20 jarigen tot 22.2% bij 18 jarigen) jongeren. Bij de oudste leeftijdsgroep geeft één op twaalf (7.6%) respondenten aan het voorbije niet naar fuiven of party's te zijn geweest. Eén op vijf (21.6%) 21-22 jarigen ging zelden fuiven en dubbel zoveel jongeren deed dit occasioneel (43.7¨%). Ruim één kwart (27.1%) van deze jongeren ging regelmatig fuiven.
Binnen de deelgroepen vinden we naar leeftijd enkel significante verschillen voor het secundair onderwijs (n=592, Kendall Tau: .24845, p< .001), bij mannen (n=845, Kendall Tau: .16195, p< .001) en vrouwen (n=945, Kendall Tau: .15964, p< .001) afzonderlijk en tot slot bij jongens (n=337, Kendall Tau: .28377, p< .001) en meisjes (n=255, Kendall Tau: .20397, p< .001) van het secundair onderwijs afzonderlijk. Geen enkel van deze correlaties is voldoende sterk om een verband tussen de leeftijd van de respondenten en de frequentie van naar fuiven of party's uitgaan te kunnen leggen.
Ook naar onderwijsniveau vinden we significante verschillen (p< .001). Driemaal zoveel leerlingen (13.5%) als studenten (4.3%) geven aan het voorbije jaar niet naar een fuif of party te zijn uitgeweest. Het zelden uitgaan naar deze gelegenheden wordt door nagenoeg één kwart (26.9%) van de studenten tegenover één derde (36.9%) van de leerlingen vermeld. 37.0% leerlingen gaat occasioneel uit naar fuiven of party's. In het hoger onderwijs is dit bij praktisch de helft (46.1%) van de studenten. Bijna dubbel zoveel studenten (22.7%) als leerlingen (12.6%) geven aan regelmatig naar fuiven of party's uit te gaan.

11.4.4. Frequentie van het uitgaan naar cinema/ theater

De resultaten zoals deze in tabel 11.8. te zien zijn, vermelden dat slechts 3.2% van alle bevraagde jongeren het voorbije jaar niet naar een bioscoop of theatervoorstelling is gegaan. Samen met de zelden (24.0%) bezoekers van film of theater vormen zij ruim één kwart (27.2%) respondenten (die ooit wel eens uitgingen), die niet vaak of helemaal niet naar de film of theater gaat. De meeste adolescenten, nl. zes op tien (60.0%) gaan occasioneel wel eens naar een film of theaterstuk kijken. Regelmatig film of theater bezoeken, komt bij één op acht (12.8%) jongeren voor.

tabel 11.8. : frequentie uitgaan naar cinema of theater (%)

Frequentie cinema of theater (het voorbije jaar)	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
Niet:	**3.2**	**3.3**	**3.2**	**2.8**	**3.5**	**3.1**	**3.7**	**2.6**	**3.9**	**2.6**	**3.2**	**3.0**
Zelden:	**24.0**	**29.5**	**21.3**	**25.1**	**23.2**	**29.0**	**34.9**	**25.4**	**23.5**	**21.3**	**20.9**	**19.5**
één maal per maand :	33.1	35.3	32.1	33.9	32.6	36.6	37.0	32.0	33.0	35.1	31.3	28.0
meerdere malen per maand :	26.9	21.3	29.7	26.4	27.3	16.8	19.1	26.9	28.0	28.4	30.5	32.5
Occasioneel:	**60.0**	**56.6**	**61.8**	**60.3**	**59.9**	**53.4**	**56.1**	**58.9**	**61.0**	**63.5**	**61.8**	**60.5**
één maal per week :	11.1	9.4	11.7	10.3	11.5	10.7	4.0	13.0	10.3	10.5	10.9	16.0
meerdere malen per week :	1.7	1.2	2.0	1.5	1.9	3.8	1.3	0.1	1.3	2.1	3.2	1.0
Regelmatig:	**12.8**	**10.6**	**13.7**	**11.8**	**13.4**	**14.5**	**5.3**	**13.1**	**11.6**	**12.6**	**14.1**	**17.0**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Uit de resultaten komt geen significant verschil naar voren tussen mannen en vrouwen.
De frequentie van naar cinema of theater gaan verschilt significant naar leeftijd (n=1798, Kendall Tau: .09257, p< .001). Het niet naar een film of theater gaan in het voorbije jaar verschilt nauwelijks tussen de verschillende leeftijdsgroepen van de uitgaande jongeren. Het percentage dat geen bioscoop of theater bezoekt is het laagst bij 16-17 en 19 jarigen (2.6%) en het hoogst bij de 18 jarigen (3.9%). Naargelang de respondenten ouder worden neemt het percentage zelden bezoekers af. In de vroege adolescentie is ongeveer één op drie (29.0% bij <14 jarigen en 34.9% bij 14-15 jarigen) een zelden bezoeker. In de middenadolescentie bedraagt dit aandeel ongeveer één op vier (25.4% bij 16-17 jarigen en 23.5% bij 18 jarigen) jongeren en in de late adolescentie is dit ongeveer één op vijf (21.3% bij 19 jarigen en 19.5% bij 21-22 jarigen). Het occasioneel naar een film of theater gaan neemt tijdens de vroege adolescentie lichtjes toe van 53.4% bij de < 14 jarigen tot 56.1% bij de 14-15 jarigen. In de midden en late adolescentie situeert het percentage occasionele bezoekers zich rond 60% (met als minimum 58.0% bij de 16-17 jarigen en maximum 63.5% bij de 19 jarigen). Het regelmatig uitgaan naar de cinema of het theater komt, op de leeftijdsgroep 14-15 jarigen na, bij één op zes à acht respondenten voor (schommelend van 11.6% bij 18- jarigen tot 17.0 bij 21-22 jarigen). Enkel bij 14-15 jarigen gaat slechts één op twintig (5.3%) jongeren regelmatig naar de film of het theater.
Binnen de deelgroepen vinden we naar leeftijd enkel significante, maar niet altijd even beduidende, verschillen voor het secundair onderwijs (n=595, Kendall Tau: .05909, p< .05), het hoger onderwijs (n=1203, Kendall Tau: .04102, p< .05), bij mannen (n=848, Kendall Tau: .07414, p< .01) en vrouwen (n=948, Kendall Tau: .10574, p< .001) afzonderlijk en tot slot bij meisjes (n=258, Kendall Tau: .08374, p< .05) van het secundair onderwijs afzonderlijk. Geen

enkel van deze correlaties is voldoende sterk om een verband te zien tussen de leeftijd van de respondenten en de frequentie van cinema bezoeken.
Ook naar onderwijsniveau vinden we significante verschillen (p< .001). Ongeveer evenveel leerlingen (3.3%) als studenten (3.2%) geven aan het voorbije jaar niet naar een cinema of theater te zijn gegaan. Het zelden gaan naar deze gelegenheden wordt door een derde minder studenten (21.3%) dan leerlingen (29.5%) vermeld. Voor het occasioneel en regelmatig film of theater bezoeken vinden we kleine verschillen terug. Ongeveer 5% minder leerlingen (56.6%) zijn het voorbije jaar occasioneel naar een cinema of theater gegaan dan dit het geval was bij studenten (61.8%). Het regelmatig naar bioscoop of theater gaan komt in het secundair bij één op tien (10.6%) leerlingen voor tegenover één op acht (13.7%) studenten.
Wanneer we naar onderwijsniveau de deelgroep vrouwen (p<.01) afzonderlijk bestuderen, merken we dat ook binnen deze subgroep de verschillen naar onderwijsniveau significant zijn. Bij mannen vinden we echter geen significante verschillen.

11.4.5. Frequentie van het uitgaan naar muziekoptredens, concerten en festivals

Zoals in tabel 11.9. te zien is, meldde 23.7% van alle bevraagde jongeren het voorbije jaar niet naar optredens te zijn gegaan. Samen met diegenen die zelden (53.0%) naar concerten gaan, vormen ze ruim driekwart (76.7%) respondenten (die ooit wel eens uitgingen) die niet vaak of helemaal niet naar een optreden, concert of festival gaan. Ruim één vijfde (22.0%) adolescenten gaat occasioneel wel eens naar een muziekoptreden. Het regelmatig optredens bijwonen, komt bij een klein percentage (1.3%) respondenten voor.
We kunnen stellen dat van de bevraagde uitgaansactiviteiten het naar muziekoptredens, concerten of festivals gaan bij jongeren de minst frequent voorkomende uitgaansvorm is. Met name nagenoeg slechts één op vijf (23.3%) concertgangers doet dit occasioneel tot zeer regelmatig.
Uit de resultaten komt geen significant verschil naar voren tussen mannen en vrouwen.
De frequentie van het uitgaan naar café of jeugdhuis verschilt significant naar leeftijd (n=1749, Kendall Tau: .10786, p< .001). De jongste leeftijdsgroep (<14 jaar) kenmerkt zich door het grote percentage niet (44.4%) en zelden (46.2%) bezoekers. Negen op tien (90.6%) van deze jongeren gaan niet of zelden naar een concert of optreden. Occasioneel tot regelmatig gebruik komt bij één op tien (9.4%) van deze jongeren voor.
Op het einde van de vroege adolescentie en bij het begin van de middenadolescentie gaat van de uitgaanders één op drie (31.7% bij 14-15 jarigen en 31.3 bij 16-17 jarigen) respondenten niet naar optredens. Het zelden optredens of concerten bijwonen gebeurt door de helft (48.8% bij 14-15 jarigen en 48.5% bij 16-17 jarigen) van de uitgaande jongeren in deze leeftijdsfase. Ongeveer één op vijf (19.5% bij 14-15 jarigen en 20.2% bij 16-17 jarigen) jongeren geeft aan occasioneel tot regelmatig naar concerten en optredens te gaan.
Naar het einde van de middenadolescentie en gedurende de late adolescentie geeft ongeveer één op vijf (variërend tussen 17.2% bij 18 jarigen tot 20.4% bij 20 jarigen) uitgaande jongeren aan het voorbije jaar niet naar optredens of concerten te zijn geweest. Het percentage dat zelden concerten bijwoont is te situeren rond 55% (van 53.5% bij 19 jarigen tot 56.6% bij 20 jarigen). Het occasioneel tot regelmatig uitgaan naar festivals of concerten komt voor bij ruim één kwart (schommelt tussen 23.6% bij 20 jarigen en 27.4% bij 21-22 jarigen) van de

adolescenten uit deze leeftijdsgroepen. Het regelmatig naar concerten gaan doet slechts één op honderd uitgaande adolescenten.

tabel 11.9. : frequentie uitgaan naar een muziekoptreden, concert of festival (%)

Frequentie muziekoptreden (het voorbije jaar)	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
Niet:	**23.7**	**34.9**	**18.3**	**25.7**	**21.7**	**44.4**	**31.7**	**31.3**	**17.2**	**20.4**	**19.8**	**18.3**
Zelden:	**53.0**	**48.3**	**55.1**	**50.0**	**55.6**	**46.2**	**48.8**	**48.5**	**56.4**	**53.5**	**56.6**	**54.3**
één maal per maand :	17.1	12.7	19.3	17.8	16.7	6.0	15.6	15.9	18.1	19.8	16.9	20.3
meerdere malen per maand :	4.9	3.2	5.7	5.0	4.8	1.7	2.9	3.5	6.7	4.6	5.9	5.6
Occasioneel:	**22.0**	**15.9**	**25.0**	**22.8**	**21.5**	**7.7**	**18.5**	**19.4**	**24.8**	**24.4**	**22.8**	**25.9**
één maal per week :	1.1	0.9	1.3	1.1	1.1	1.7	1.0	0.8	1.6	1.7	0.4	0.5
meerdere malen per week :	0.2	0.0	0.3	0.4	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.4	1.0
Regelmatig:	**1.3**	**0.9**	**1.6**	**1.5**	**1.2**	**1.7**	**1.0**	**0.8**	**1.6**	**1.7**	**0.8**	**1.5**
TOTAAL	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Binnen de deelgroepen vinden we naar leeftijd enkel significante verschillen, die niet altijd even beduidend zijn, voor het secundair onderwijs (n=566, Kendall Tau: .08715, p< .01), bij mannen (n=815, Kendall Tau: .11901, p< .001) en vrouwen (n=933, Kendall Tau: .09882, p< .001) afzonderlijk en tot slot bij jongens (n=315, Kendall Tau: .11937, p< .01) van het secundair onderwijs afzonderlijk. Voor meisjes van het secundair onderwijs en voor het hoger onderwijs werden er geen significante verschillen naar leeftijd gevonden. Geen enkel van deze correlaties is voldoende sterk om een verband te beschrijven tussen de leeftijd van de respondenten en de frequentie van het bijwonen van optreden en concerten.
Ook naar onderwijsniveau vinden we significante verschillen (p< .001). Bijna dubbel zoveel leerlingen (34.9%) als studenten (18.3%) geven aan het voorbije jaar niet naar een optreden of concert te zijn uitgeweest. Het zelden uitgaan naar deze gelegenheden wordt door iets meer studenten (48.3%) dan leerlingen (55.1%) vermeld. Het occasioneel tot regelmatig naar de film gaan komt voor bij één op zes (16.8%) leerlingen tegenover één op vier (26.6%) studenten. Wanneer we naar onderwijsniveau de deelgroepen mannen (p< .001) en vrouwen (p<.001) afzonderlijk bestuderen, merken we dat ook binnen deze subgroepen de verschillen naar onderwijsniveau significant zijn.

11.5. De wijze waarop jongeren doorgaans uitgaan

We vroegen aan de uitgaande jongeren hoe ze doorgaans uitgingen.
Meer dan de helft (56.9%) van de uitgaande jongeren doet dit door mee te rijden met de auto van vrienden (55.4%) of lief (1.5%). Ruim één op drie (36.8%) respondenten wordt door zijn ouders of die van vrienden tijdens het uitgaan gebracht en/of afgehaald. Ongeveer één op vier (28.7%) jongeren gaat zelf uit met de wagen. Ongeveer één op tien (9.1%) respondenten gaat mee uit met de auto van broer of zus.
Nagenoeg drie op tien (29.6%) jongeren geven aan doorgaans te voet uit te gaan. Eén op vier jongeren gaat uit met de fiets (26.6%) of met het openbaar vervoer (25.2%). Zowel het uitgaan met de brommer (6.9%) als met de motor (2.1%) of meerijdend met de motor (4.3%) geldt voor ongeveer één op vijftien jongeren. Slechts een klein aantal respondenten gaat eveneens op andere wijzen uit, nl. met een taxi (0.7%, n=13) of al liftend (0.7%, n=13) als meest voorkomende.

De wijze van uitgaan verschilt niet significant naar geslacht. Eén uitzondering hierop vormt het door ouders gebracht of afgehaald worden (p< .05) van studenten van het hoger onderwijs. Met name bijna één op drie (32.1%) vrouwelijke studenten wordt door haar ouders gebracht en/of afgehaald bij het uitgaan, waar deze verhouding voor de mannelijke studenten één op vier (23.6%) bedraagt.

Naar onderwijsniveau zien we bij de wijze van uitgaan enkel significante verschillen bij het gebruik van openbaar vervoer (p< .001), het gebracht en afgehaald worden door ouders (p<.001), meerijdend met de auto van het lief (p< .001) of wanneer de respondent zelf rijdt (p<.001).

Ongeveer één op drie (34.7%) leerlingen gebruikt voor uit te gaan het openbaar vervoer, waar dit voor de studenten maar één op vijf (20.4%) uitgaande jongeren betreft. Twee redenen liggen volgens ons aan de basis van dit significant verschil. Ten eerste meer leerlingen dan studenten zijn woonachtig in het Brussels Gewest waar het openbaar vervoer voor het uitgaan in vergelijking tot de andere regio's beter is uitgebouwd.

Ten tweede zijn studenten vaak in de mogelijkheid om zelf of via vrienden over een wagen te beschikken waarmee ze kunnen uitgaan.

Meer dan de helft (53.1%) van de leerlingen wordt bij het uitgaan door hun ouders gebracht of afgehaald. In het hoger onderwijs is dit praktisch de helft van het percentage van het secundair onderwijs, met name 28.7%. Het verschil lijkt ons eveneens te wijten aan het bezit en/of gebruik van eigen wagen of van auto door vrienden. Aanduidingen om de tweede redenen te onderbouwen vinden we eveneens bij het significant verschil van het meerijden met vrienden en zelf rijden. In het secundair onderwijs geven vier op tien (43.0%) jongeren aan met vrienden (42.4%) of lief (0.6%) mee te rijden. In het hoger onderwijs zeggen bijna twee op drie (64.1%) respondenten met vrienden (62.1%) of lief (2.0%) mee te rijden.

Het zelf met de wagen uitgaan gebeurt in het secundair onderwijs bij één op twintig (5.3%) jongeren waar dit in het hoger onderwijs vier op tien (40.4%) bedraagt. Dit verschil is verklaarbaar doordat voornamelijk in het secundair onderwijs jongeren zitten die wettelijk de leeftijd niet hebben bereikt om een auto te mogen besturen en aldus niet zelf met de wagen uitgaan.

Ook naar leeftijd zijn een aantal vervoersmogelijkheden bij het uitgaan statistisch significant verschillend, nl. het uitgaan met de brommer (p<.05), met de motor meerijdend (p<.001), met het openbaar vervoer (p<.001), wordt gebracht en afgehaald bij het uitgaan door ouders (p<.001), met de auto van vrienden of lief meerijdend (p<.001) en zelf rijdend met de wagen (p<.001).

Tijdens de vroege en middenadolescentie stijgt het uitgaan met de brommer van 3.8% bij <14 jarigen naar 7.9% bij 14-15 jarigen tot een maximum van één op acht (12.0%) jongeren van 16-17 jaar. Naar de late adolescentie toe neemt het vervoer met de brommer af naar ongeveer één op twintig respondenten (5.0% bij 19 jarigen).

Het meerijden met de motor komt het meest voor in de vroege en middenadolescentie. Met name is dit 5.3% bij <14 jarigen, 8.7% bij 14-15 jarigen en 7.4% bij 16-17 jarigen. Op het moment dat de respondenten de wettelijke leeftijd bereiken om (zelfstandig) een wagen te besturen, zakt dit percentage naar ongeveer 3% (tijdens de late adolescentie).

Het openbaar vervoer wordt voornamelijk in de vroege adolescentie gebruikt. Meer dan één op drie (38.6% bij <14 jarigen en 36.5% bij 14-15 jarigen) jongeren uit deze ontwikkelingsfase gaat uit met bus, trein, tram of metro. Naar het einde van de midden-adolescentie daalt dit percentage naar één kwart (over 31.4% bij 16-17 jarigen naar 26.4% bij

18 jarigen) van de jongeren. Bij de respondenten van de late adolescentie gebruikt slechts één op vijf het openbaar vervoer (van 17.9% bij de 20 jarigen tot 20.8% bij 21-22 jarigen).
Tot de leeftijdsgroep van 16-17 jarigen wordt ruim de helft (51.5% bij<14 jarigen tot 55.7% bij 14-15 jarigen) van de uitgaande jongeren gebracht en afgehaald door zijn ouders. Eens jongeren zelf met de wagen rijden neemt deze wijze van uitgaan geleidelijk af (van 37.5% bij 18 jarigen, 28.1% bij 19 jarigen, 25.3% bij 20 jarigen tot 18.8% bij 21-22 jarigen).
Het uitgaan met de wagen van vrienden of lief neemt toe tijdens de vroege adolescentie en het begin van de middenadolescentie (25.7% bij <14 jarigen, 39.4% bij 14-15 jarigen tot 55.0% bij 16-17 jarigen). Het is ons echter niet duidelijk of vooral de jongste leeftijdsgroepen hiermee aangeven mee uit te gaan met oudere vrienden, die wel een auto mogen besturen, of door ouders van vrienden gebracht en afgehaald worden. Wel stellen we vast dat eens de adolescenten de leeftijd hebben bereikt waarop ze een rijbewijs kunnen verwerven ongeveer zes op tien (62.1% bij 18 jarigen, 61.4% bij 19 jarigen en 62.8% bij 20 jarigen) respondenten met de wagen van vrienden of lief uitgaan. Enkel bij de oudste leeftijdsgroep zien we dit percentage lichtjes dalen naar 57.6%, maar deze daling komt overeen met eenzelfde stijging met het zelf rijden bij het uitgaan. Uitgaan met de eigen wagen, of zelf rijdend met een wagen komt bij de jongste leeftijdsgroepen nauwelijks voor hetgeen te verklaren is doordat dit wettelijk niet is toegestaan. Bij de leeftijdsgroep 16-17 jarigen geeft een beperkt aantal (n=19, 7.8%) respondenten aan zelfstandig met de wagen uit te gaan. Op 18 jarige leeftijd is dit al ruim een kwart (27.8%) van de leeftijdgenoten. In de late adolescentie gaan ongeveer vier op tien (43.0% bij 19 en 20 jarigen) jongeren uit door zelf een auto te besturen. Bij de oudste leeftijdsgroep neemt dit percentage lichtjes toe naar 46.0%.

11.6. Verantwoording bij het uitgaan

We vroegen de respondenten eveneens aan te geven of ze bij het uitgaan aan hun ouders verantwoording moeten geven waar ze dan wel naar toe gaan. Omdat het uitgaan tijdens de week of tijdens het weekend anders ervaren wordt door zowel de respondent als zijn ouders verkozen we de vraag op te splitsen naar deze twee periodes.
Tijdens de week (zie tabel 11.10) geeft 11.6% van de jongeren aan dat deze vraag niet van toepassing is omdat ze ofwel tijdens de week niet uitgaan, ofwel niet in staat zijn om verantwoording af te leggen aan zijn ouders (bv. als de jongere op kot is tijdens de week). Eén op twintig jongeren geeft aan dit nooit (5.4%) tot zelden (5.1%) te doen. Bijna één op tien (9.6%) jongeren zegt af en toe aan zijn ouders waar hij tijdens de week naar toegaat bij het uitgaan. Eén kwart (24.6%) van de adolescenten doet dit meestal en vier op tien (43.7%) respondenten zeggen tijdens de week altijd waar ze naartoe gaan.
Naar geslacht vinden we geen significante verschillen. Enkel als we de groep die 'niet van toepassing' aangeeft, mee in rekening nemen, treffen we significante verschillen aan naar onderwijsniveau. Met name in het secundair onderwijs geeft bijna één op vijf (18.4%) leerlingen aan niet uit te gaan tijdens de week of niet in de mogelijkheid te zijn om zich tijdens de week te verantwoorden doordat ze tijdens de week niet thuis verblijven. Deze laatste groep is echter zeer klein in het secundair onderwijs. Bijna één op tien (8.7%) van de studenten die ooit wel eens is uitgegaan of nog steeds uitgaat, gaat ofwel tijdens de week niet uit of kan zich tijdens de week niet verantwoorden omdat hij ergens anders verblijft dan thuis. In het hoger onderwijs is het voornamelijk het tweede motief dat de groep 'niet van toepassing' bepaalt.

Voor verdere analyses laten we deze groep niet van toepassing buiten beschouwing.

tabel 11.10: : zegt de respondent aan zijn ouders waar hij tijdens de week naartoe gaat wanneer hij uitgaat ?

Tijdens de week		Nooit	Zelden	Af en toe	Meestal	Altijd	N.V.T.
TOTAAL :		**5.4**	**5.1**	**9.6**	**24.6**	**43.7**	**11.6**
Geslacht	**mannelijk:**	**5.4**	**6.3**	**10.3**	**21.6**	**44.1**	**12.3**
	vrouwelijk :	**5.4**	**3.8**	**8.5**	**27.5**	**43.6**	**11.2**
Secundair onderwijs	man :	4.6	4.3	8.2	20.3	42.3	20.3
	vrouw :	4.4	1.8	5.3	25.1	47.6	15.8
	totaal :	**4.5**	**3.2**	**6.9**	**22.5**	**44.6**	**18.3**
Hoger onderwijs	mannelijk :	6.0	7.5	11.6	22.3	45.2	7.4
	vrouwelijk :	5.7	4.4	9.6	28.3	42.3	9.7
	totaal :	**5.9**	**5.8**	**10.6**	**25.6**	**43.5**	**8.6**
Leeftijd	< 14 jaar :	6.4	3.6	4.5	23.6	35.5	26.4
	14-15 jaar :	3.0	3.6	6.0	21.6	44.3	21.5
	16-17 jaar :	5.0	2.3	6.4	24.2	48.9	13.2
	18 jaar :	4.8	4.5	11.4	23.1	46.8	9.4
	19 jaar :	6.4	6.4	9.4	29.8	39.9	8.1
	20 jaar :	7.0	6.6	10.3	24.7	43.6	7.8
	21-22 jaar :	5.1	5.6	13.7	20.3	44.7	10.6

Naar leeftijd vinden we eveneens significante verschillen (n= 1516, Kendall Tau: -.05658, p< .001). De licht negatieve rangcorrelatie is echter te zwak om van enig verband te kunnen spreken. Dit kunnen we eveneens vaststellen als we de verschillende antwoordcategorieën nader bestuderen. Het percentage adolescenten die nooit aan zijn ouders zegt waar hij naar toegaat schommelt van 3.0% bij de 14-15 jarigen tot 7.0% bij de 20 jarigen. Ook het percentage jongeren die zijn ouders zelden inlicht over de bestemming tijdens het uitgaan kent een gelijkaardig verloop, nl.: van 2.3% bij de 16-17 jarigen tot 6.6% bij de 20 jarigen. Het af en toe meedelen aan de ouders waar de respondent tijdens de week naar toegaat komt slechts bij één op twintig (4.5%) jongeren van de jongste leeftijdsgroepen voor tegenover één op acht (13.7%) bij de oudste adolescenten. Dit is driedubbel zo veel als bij de <14 jarigen. Het meestal aan de ouders vertellen is gelegen tussen één op vijf respondenten (20.3% bij de 21-22 jarigen) en de drie op tien (29.8% bij de 19 jarigen). Het altijd zeggen varieert tussen één op drie (35.5% bij de <14 jarigen) adolescenten en bijna één op twee (48.9% bij de 16-17 jarigen) jongeren. Algemeen kunnen we hieruit besluiten dat de verschillen niet te herleiden zijn naar de onderscheiden adolescentiefasen. Enkel voor de vrouwelijke populatie als subgroep vinden we naar leeftijd een minder uitgesproken significant verschil (n= 803, Kendall Tau: -.07381, p< .01).

Uit de resultaten van tabel 11.11 blijkt dat 2.6% van de jongeren meldde dat deze vraag voor hen niet van toepassing is omdat ze ofwel niet tijdens het weekend (meer) uitgaan, ofwel geen verantwoording kunnen af leggen aan hun ouders (bv. als beide ouders overleden zijn). Eén op vijftig jongeren geeft aan dit nooit (2.3%) tot zelden (2.9%) te doen. Eén op twaalf (7.3%) jongeren zegt af en toe aan zijn ouders waar hij tijdens het weekend naar toegaat bij het uitgaan. Eén kwart (25.5%) van de adolescenten doet dit meestal en zes op tien (59.4%) respondenten zegt tijdens het weekend altijd waar hij naartoe gaat.

tabel 11.11. : zegt de respondent aan zijn ouders waar hij tijdens het weekend naartoe gaat wanneer hij uitgaat?

Tijdens het weekend		Nooit	Zelden	Af en toe	Meestal	Altijd	N.V.T.
TOTAAL :		2.3	2.9	7.3	25.5	59.4	2.6
Geslacht	**mannelijk :**	**2.7**	**3.1**	**7.2**	**26.0**	**58.0**	**3.0**
	vrouwelijk :	**1.9**	**2.8**	**7.4**	**25.3**	**60.2**	**2.4**
Secundair onderwijs	mannelijk :	3.3	3.0	7.0	24.9	57.8	4.0
	vrouwelijk :	3.5	4.3	6.3	24.6	57.4	3.9
	totaal :	**3.4**	**3.6**	**6.7**	**24.7**	**57.6**	**4.0**
Hoger onderwijs	mannelijk :	1.9	3.1	7.2	26.7	58.9	2.2
	vrouwelijk :	1.3	2.3	7.8	25.6	61.2	1.8
	totaal :	**1.6**	**2.6**	**7.6**	**26.0**	**60.2**	**2.0**
Leeftijd	< 14 jaar :	5.9	5.1	10.2	17.8	52.5	8.5
	14-15 jaar :	2.6	3.7	5.8	23.6	59.7	4.6
	16-17 jaar :	3.4	2.1	4.7	30.3	57.7	1.8
	18 jaar :	1.6	3.6	7.8	22.3	62.7	2.0
	19 jaar :	1.2	3.1	6.4	30.0	58.4	0.9
	20 jaar :	2.8	0.4	8.1	25.0	62.5	1.2
	21-22 jaar :	0.5	3.6	10.2	26.4	56.3	3.0

Het afleggen van verantwoording aan de ouders over waar de respondent tijdens het weekend uitgaat is niet significant verschillend naar geslacht, onderwijsniveau en leeftijd.
Analyseren we de verantwoording tijdens de week en tijdens het weekend t.a.v. ouders, dan merken we dat de gevonden verschillen significant (n= 1661, Kendall Tau: .41592, p< .001) zijn. Hier is sprake van een goed positief verband tussen verantwoording aan de ouders tijdens de week en tijdens het weekend. Met andere woorden hoe vaker de jongere tijdens de week zegt waar hij naartoe gaat bij het uitgaan, des te vaker hij dit ook in het weekend doet. Dit verband is sterker in het secundair onderwijs (n= 488, Kendall Tau: .50761, p< .001) dan in het hoger onderwijs (n=1166, Kendall Tau: .38598, p< .001), maar nagenoeg even sterk bij mannen (n= 768, Kendall Tau: .40987, p< .001) als bij vrouwen (n= 877, Kendall Tau: .42547, p< .001). Dit verband is het sterkst (n= 214, Kendall Tau: .61152, p< .001) bij de vrouwelijke leerlingen van het secundair onderwijs.

11.7. Uur van thuiskomst door ouders bepaald of niet ?

We vroegen aan de respondenten of ze, wanneer ze uitgingen van hun ouders op een bepaald uur thuis moesten zijn. Omdat het uitgaan tijdens de week en in het weekend verschillend is vroegen we dit zowel voor het uitgaan tijdens de week als tijdens het weekend aan te geven.
Tijdens de week geeft (zie tabel 11.12.) bijna één op zes (15.7%) jongeren aan dat deze vraag, omwille van reeds in 11.6. vermelde redenen, voor hen niet van toepassing is. Vier op tien (39.7%) adolescenten geven aan geen (door hun ouders bepaald) uur van thuiskomst te hebben. Dit percentage is iets kleiner dan van de jongeren die door hun ouders wel een uur hebben opgelegd kregen, nl. 44.6%.
Het op een bepaald uur terug thuis moeten zijn bij het uitgaan tijdens de week verschilt niet significant naar geslacht, maar wel naar onderwijsniveau (p< .001) en naar leeftijd (n= 1719, Kendall Tau: .15109, p< .001).
In het secundair onderwijs geeft één op vijf (20.1%) leerlingen aan dat deze vraag voor hen niet van toepassing is. In het hoger onderwijs bedraagt dit aandeel één op acht (13.7%). Twee op drie (66.2%) leerlingen hebben van hun ouders een bepaald uur opgelegd gekregen

wanneer ze tijdens de week uitgaan. Voor het hoger onderwijs bedraagt dit aandeel één op drie (35.0%) studenten. Eén op acht (13.7%) leerlingen heeft geen bepaald uur waarop hij thuis moet zijn tijdens de week. In het hoger onderwijs bedraagt dit de helft (51.3%) van de studenten. Het verschil naar onderwijsniveau geldt zowel voor de mannelijke (p< .001) als voor de vrouwelijke (p<.001) populatie afzonderlijk.
De significante verschillen die we naar leeftijd vonden zijn te zwak voor een verband tussen de leeftijd van de jongeren en de verplichting van hun ouders om op een bepaald uur thuis te zijn. Hetgeen we reeds in 4.1. vermeldden, merken we duidelijk als we het verband tussen onderwijsniveau en de leeftijd nader bekijken. Omdat de invloed van het onderwijsniveau hier vrij duidelijk tot uiting komt, focussen we op de leeftijdsgroepen van het secundair onderwijs en het hoger onderwijs afzonderlijk. De verschillen tussen de leeftijdsgroepen van het secundair onderwijs zijn niet significant. Voor de leeftijdsgroepen van het hoger onderwijs vinden we een minder uitgesproken significant verschil (n= 1179, Kendall Tau: .03997, p< .05). Het aandeel jongeren die op een bepaald uur tijdens de week dienen thuis te zijn daalt van vier op tien (39.8% bij 18 jarigen) middenadolescenten naar één op drie (33.2% bij 21-22 jarigen) laat adolescenten. Het aandeel jongeren uit de eind midden en late adolescentie dat geen bepaald uur van hun ouders hebben opgelegd gekregen situeert zich rond de helft (van 47.8% bij 18 jarigen tot 52.6% bij 19 jarigen) van deze leeftijdgenoten. Het percentage niet van toepassing stijgt licht van 12.4% bij 18 jarigen naar 15.8% bij de oudste leeftijdsgroep.

tabel 11.12. : op een bepaald uur terug zijn van zijn ouders bij uitgaan in de week en in het weekend ?

		Tijdens de week			Tijdens het weekend		
		Ja	**Neen**	**N.V.T.**	**Ja**	**Neen**	**N.V.T.**
TOTAAL :		**44.6**	**39.7**	**15.7**	**45.2**	**49.9**	**4.9**
Geslacht	mannelijk :	43.8	39.1	17.1	46.3	48.1	5.6
	vrouwelijk :	45.9	39.5	14.6	44.5	51.3	4.2
Secundair onderwijs	mannelijk :	62.0	15.9	22.1	67.1	26.2	6.7
	vrouwelijk :	72.4	10.3	17.3	65.9	28.6	5.5
	totaal :	**66.2**	**13.7**	**20.1**	**66.3**	**27.5**	**6.2**
Hoger onderwijs	mannelijk :	32.6	53.3	14.1	32.4	62.7	4.9
	vrouwelijk :	36.8	49.6	13.6	36.7	59.9	3.4
	totaal :	**35.0**	**51.3**	**13.7**	**34.8**	**61.0**	**4.2**
Leeftijd	**< 14 jaar :**	**65.2**	**9.8**	**25.0**	**72.4**	**16.6**	**11.0**
	14-15 jaar :	**70.9**	**6.3**	**22.8**	**70.9**	**23.0**	**6.1**
	16-17 jaar :	**65.6**	**18.3**	**16.1**	**63.0**	**33.1**	**3.9**
	18 jaar :	**39.8**	**47.8**	**12.4**	**37.7**	**57.6**	**4.7**
	19 jaar :	**33.4**	**52.6**	**14.0**	**35.9**	**60.3**	**3.8**
	20 jaar :	**35.1**	**50.4**	**14.5**	**32.5**	**64.3**	**3.2**
	21-22 jaar :	**33.2**	**51.0**	**15.8**	**32.6**	**61.8**	**5.6**

Bijna één op twintig (4.9%) jongeren geeft aan dat deze vraag m.b.t. het weekend, omwille van reeds in 11.6. vermelde redenen, voor hen niet van toepassing is. Eén op twee (49.9%) adolescenten geven aan geen (door hun ouders bepaald) uur te hebben. Dit percentage is iets groter dan de jongeren die wel door hun ouders wel een uur van thuiskomst opgelegd kregen, nl. 45.2%.
Het op een bepaald uur terug thuis moeten zijn bij het uitgaan tijdens het weekend verschilt niet significant naar geslacht, maar wel naar onderwijsniveau (p< .001) en naar leeftijd (n= 1806, Kendall Tau: . 20660, p< .001).

In het secundair onderwijs geeft bijna één op twintig (6.2%) leerlingen dat deze vraag voor hen niet van toepassing is. In het hoger onderwijs is dit percentage iets lager, nl. 4.2%. Twee op drie (66.3%) leerlingen hebben van hun ouders een bepaald uur opgelegd gekregen wanneer ze tijdens het weekend uitgaan. Voor het hoger onderwijs bedraagt dit aandeel één op drie (34.8%) studenten. Eén op vier (27.5%) leerlingen heeft geen bepaald uur waarop hij thuis moet zijn tijdens het weekend. In het hoger onderwijs bedraagt dit bijna twee derden (61.0%) van de studenten. Het verschil naar onderwijsniveau geldt zowel voor de mannelijke (p< .001) als voor de vrouwelijke (p<.001) populatie afzonderlijk.
Net zoals we opmerkten voor uitgaan tijdens de week, zijn de gevonden significante verschillen naar leeftijd te zwak om van een verband te spreken tussen de leeftijd van de jongeren en de verplichting van hun ouders om op een bepaald uur thuis te zijn in het weekend. Ook hier merken we duidelijk een verband tussen onderwijsniveau en de leeftijd. Omdat de invloed van leeftijd op het onderwijsniveau hier vrij duidelijk tot uiting komt, focussen we op de leeftijdsgroepen van het secundair onderwijs en het hoger onderwijs afzonderlijk. De significante verschillen van de leeftijdsgroepen van het secundair onderwijs (n= 598, Kendall Tau: .08800, p< .01). zijn minder uitgesproken. Het percentage van de jongeren dat wel een uur van thuiskomst heeft, daalt van bijna driekwart (72.4%) bij de jongste leeftijdsgroep naar nagenoeg twee op drie (63.0%) 16-17 jarige jongeren. Ook de groep 'niet van toepassing' neemt af van 11.0% (bij de <14 jarigen) tijdens de vroege adolescentie naar 3.9% bij de 16-17 jarigen van de middenadolescentie. Het aandeel jongeren dat geen uur van thuiskomst heeft verdubbelt in de middenadolescentie (33.0%) ten opzichte van de vroege adolescentie (16.5% bij <14 jarigen). Voor de leeftijdsgroepen van het hoger onderwijs vinden we geen significante verschillen.
Vergelijken we het uitgaan tijdens de week met het uitgaan tijdens het weekend dan stellen we significante verschillen (p< .001) vast voor zowel de totale populatie als voor de verschillende populaties mannen, vrouwen, leerlingen en studenten afzonderlijk. De verschillen zijn voornamelijk te situeren bij diegenen die tijdens de week niet uitgaan of die tijdens de week niet thuis verblijven, waardoor deze vraag op hen niet van toepassing kan zijn. Het aandeel respondenten wiens ouders aan hun zoon of dochter geen bepaald uur van thuiskomen opleggen, neemt toe van vier op tien (39.7%) adolescenten tijdens de week naar de helft (49.9%) van de jongeren tijdens het weekend. Dit geldt voor de verschillende hierboven gesitueerde deelpopulaties.

11.8. Tot hoe laat uitgaan ?

11.8.1. Tot hoe laat uit mogen gaan tijdens de week ?

Aan de respondenten die (mogen) uitgaan werd gevraagd tot hoe laat ze van hun ouders tijdens de week mogen uitgaan.
Van alle respondenten geeft ruim de helft (53.3%) aan ofwel niet uit te gaan, ofwel (cfr.11.6.) kunnen ze geen verantwoording t.a.v. hun ouders afleggen. Voor het secundair onderwijs bedraagt dit percentage 36.7%, of ruim één op drie leerlingen, voor het hoger onderwijs is dit 60.7%, of bijna twee op drie studenten.

Van de andere helft respondenten die van hun ouders wel een uur opgelegd kregen, waarop ze terug thuis moeten zijn, geven bijna twee op drie (*61.8%*[2]) respondenten aan tijdens de week tussen 22 en 24 uur thuis te moeten komen van het uitgaan. Ongeveer één op zes respondenten moet tijdens de week vóór 22 uur (*16.7%*) terug zijn van het uitgaan. Ruim één op vier (*27.4%*) adolescenten mag uitgaan tot 22 uur. Een ander vijfde (*20.1%*) van de respondenten mag tijdens de week tot 23 uur uitgaan. Ongeveer één op zeven (*14.3%*) jongeren gaat tijdens de week tot middernacht uit. Een op vijf (*18.8%*) jongeren mag van zijn ouders uitgaan na middernacht.

Het uitgaan verschilt significant naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (n=769, Kendall Tau: .32404, p<.001), niet naar geslacht.

De leerlingen (63.3%), die van hun ouders tijdens de week op een bepaald uur moeten thuiskomen, blijven meer dan vier op vijf (*85.5%*) tijdens de week tussen 20 à 23 uur weg. Voor 20 uur moet slechts *1.9%* thuis zijn. Bijna één op vijf (*21.0%*) leerlingen mag uit tot 20 uur. *14.5%* mag uit tot 21 uur. Uitgaan tijdens de week tot 22 uur kan voor de ouders van één op drie (*31.9%*) leerlingen. Eén op vijf (*18.0%*) leerlingen die tijdens de week uitgaan moet om 23 uur ten laatste thuiskomen. Ongeveer één op acht (*13.7%*) jongeren van het secundair onderwijs mag van zijn ouders na 23 uur thuiskomen.

In het hoger onderwijs mag twee derden (*64.9%*) van de studenten die tijdens de week uitgaan en op een bepaald uur dienen thuis te komen, uitgaan tot 22 à 24 uur. *2.3%* moet in de week van zijn ouders vóór 22 uur thuis zijn. Het aandeel dat thuis dient te zijn om 22 uur is één kwart (*24.2%*) van deze adolescenten. Eén op vijf jongeren uit het hoger onderwijs mag van zijn ouders tot 23 (*21.9%*) of 24 uur (*19.6%*) uitgaan tijdens de week. Het na middernacht thuiskomen is toegelaten voor één kwart (*28.4%*) van deze studenten.

tabel 11.13. : tijdstip dat respondenten tijdens de week van hun ouders dienen thuis te zijn (%)

	totaal	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
voor 20 uur :	0.4	1.1	0.0	0.5	0.2	2.0	1.2	0.9	0.0	0.0	0.0	0.0
tot 20 uur :	4.2	**13.3**	0.2	4.0	4.5	**31.0**	**11.2**	**6.7**	0.8	0.5	0.8	0.0
tot 21 uur :	3.2	**9.2**	0.6	3.5	3.1	**9.0**	**11.2**	**6.5**	2.2	0.8	0.8	0.0
tot 22 uur :	**12.8**	**20.2**	**9.5**	**13.1**	**12.4**	**10.0**	**18.1**	**25.9**	**11.2**	**9.3**	**10.0**	**7.9**
tot 23 uur :	**9.4**	**11.4**	**8.6**	**9.8**	**9.3**	3.0	**13.8**	**12.0**	**10.0**	**8.6**	**7.1**	**10.5**
tot 24 uur :	**6.7**	4.5	**7.7**	**6.0**	**7.4**	1.0	**5.0**	**7.4**	**10.0**	4.5	**6.7**	**8.9**
tot 01 uur :	3.6	1.9	4.4	3.3	4.0	1.0	2.5	2.3	**5.3**	4.3	4.2	2.7
tot 02 uur :	2.2	0.8	2.8	2.9	1.6	0.0	0.6	2.3	2.2	2.0	4.2	2.7
tot 03 uur :	1.4	0.8	1.6	0.5	2.1	0.0	0.0	1.4	1.1	2.3	1.7	1.6
tot 04 uur :	0.4	0.2	0.4	0.3	0.3	0.0	0.0	0.5	0.0	0.8	0.0	0.5
tot 05 uur :	0.6	0.2	0.9	0.6	0.7	0.0	0.0	0.5	0.6	0.8	1.7	0.5
tot 06 uur :	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
tot 07 uur :	0.4	0.0	0.7	0.6	0.2	0.0	0.0	0.0	0.8	0.8	0.7	0.0
tot 08 uur :	0.1	0.2	0.1	0.1	0.1	0.0	0.6	0.0	0.0	0.3	0.0	0.0
na 08 uur :	0.1	0.0	0.3	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.4	0.5
niet thuis :	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
onbepaald :	1.2	0.4	1.5	1.4	1.0	2.0	0.0	0.0	1.2	1.0	1.7	1.6
niet van toepassing :	**53.3**	**36.7**	**60.7**	**53.4**	**52.9**	**41.0**	**35.8**	**33.3**	**53.8**	**64.0**	**60.0**	**62.6**

[2] De cursief weergegeven percentages betreffen een herberekening van de gegevens op enkel de respondenten die van hun ouders een uur hebben gekregen dat ze moeten thuis zijn van het uitgaan. Zo bekomen we bv. *61.8%*, dit is 28.9% op 46.7%

Het verschil naar onderwijsniveau geldt zowel voor de vrouwelijke (p< .001) als de mannelijke (p< .001) populatie afzonderlijk.
Bij de significante verschillen naar leeftijd zien we voor de totale populatie een vrij goede rangcorrelatie (Kendall Tau: .32404), zodat we een verband kunnen vaststellen tussen de leeftijd van de respondenten en het uur dat ze tijdens de week moeten thuiskomen. Hoe ouder de respondent is, hoe later hij tijdens de week van zijn ouders mag/kan uitgaan.
In de vroege adolescentie moeten meer dan vier op vijf < 14 jarigen (*84.7%*) tussen 20 en 22 uur en 14-15 jarigen (*86.0%*) tussen 20 en 23 uur, thuis komen. De helft (*52.5%*) van de < 14 jarigen moet om 20 uur thuis zijn als hij in de week ergens naar toe gaat. Bij de 14-15 jarigen dienen drie op tien (*29.3%*) jongeren om 22 uur thuis te zijn.
In de middenadolescentie moeten drie op vier 16-17 jarigen (*77.8%*) tussen 21 en 24 uur en 18 jarigen (*78.8%*) tussen 22 en 1 uur, thuis komen. Bijna vier op tien (*38.8%*) 16-17 jarigen mag tijdens de week tot 22 uur uit. Bij de 18 jarigen moet ongeveer telkens één kwart van de adolescenten om 22 uur (*24.0%*), om 23 uur (*21.6%*) en om 24 uur (*21.6%*) thuis zijn.
In de late adolescentie moeten drie op vijf van de 19 (*62.4%*) en 20 jarigen (*59.5%*) en driekwart van de 21-22 jarigen (*73.0%*) van hun ouders tussen 22 en 24 uur thuiskomen.
De significante verschillen naar leeftijd worden ook bij bepaalde subgroepen afzonderlijk teruggevonden, nl. bij leerlingen van het secundair onderwijs (n=334, Kendall Tau: .17774, p<.001), bij mannelijke respondenten (n=357, Kendall Tau: .31389, p<.001) en bij vrouwelijke adolescenten (n=411, Kendall Tau: .33257, p<.001). Met ander woorden het gevonden verband is eveneens geldig voor zowel mannen als vrouwen afzonderlijk.

11.8.2. Tot hoe laat uit mogen gaan tijdens het weekend ?

Aan de respondenten die uitgaan werd gevraagd tot hoe laat ze tijdens het weekend van hun ouders mogen uitgaan.
Van alle respondenten zeggen vier op tien (40.2%) jongeren ofwel niet uit te gaan, ofwel (cfr. 11.6.) van hun ouders geen uur opgelegd krijgen waarop ze terug thuis moeten zijn. Voor het secundair onderwijs bedraagt dit percentage 19.8%, of ruim één op vijf leerlingen, voor het hoger onderwijs is dit 49.7%, of bijna één op twee studenten.
Van alle respondenten geven twee op drie (*65.2%*[3]) respondenten aan tijdens het weekend tussen 1 en 3 uur thuis te moeten komen van het uitgaan : ongeveer één op zeven (*14.5%*) respondenten dient tijdens het weekend om 1 uur thuis te zijn, drie op tien (*29.3%*) adolescenten mogen tot 2 uur en één op vijf moet 3 uur (*21.4%*) uit gaan van hun ouders tijdens het weekend. Eén op vijf (*17.2%*) jongeren mag tot middernacht uit. Eén op zeven (*15.1%*) respondenten mag van zijn ouders na 3 uur thuis komen. Eén op honderd jongeren (1.5%) geeft aan dat ofwel het uur van thuiskomst niet bepaald is (1.4%) ofwel hij helemaal niet naar huis gaat (0.1%) na het uitgaan.
Het uitgaansuur tijdens het weekend verschilt significant naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (n=1052, Kendall Tau: .30108, p<.001), niet naar geslacht.
In het secundair onderwijs moeten twee derden (*63.6%*) van de leerlingen tijdens het weekend tussen 24 en 3 uur thuiskomen van het uitgaan. Voor 22 uur komt één op tien (*9.5%*) jongeren

---

[3] De cursief weergegeven percentages betreffen een herberekening van de gegevens op enkel de respondenten die van hun ouders een uur hebben gekregen dat ze tijdens het weekend moeten thuis zijn van het uitgaan. Zo bekomen we bv. *65.2%*, dit is 39.0% op 59.8%.

van het secundair onderwijs thuis. Bijna één op twaalf (*7.5%*) leerlingen mag tijdens het weekend uitgaan tot 22 en 23 uur. Eén op tien jongeren mag tot 24 uur (*11.7%*) uit. Eén op zes (*15.7%*) van deze jongeren dient tijdens het weekend ten laatste om 1 uur thuis te komen. Eén op vijf (*21.1%*) leerlingen gaat uit tot 2 uur en één op zes (*15.1%*) gaat tot 3 uur uit. Uitgaan tijdens het weekend na 3 uur mag voor de ouders bij één op tien (*10.8%*) leerlingen.
In het hoger onderwijs moeten driekwart (*74.8%*) van de studenten van hun ouders tijdens het weekend tussen 1 en 3 uur thuiskomen. Ten laatste om middernacht thuis moeten zijn komt slechts bij *2.6%* van de studenten die in het weekend uitgaan voor. Eén op acht (*13.3%*) studenten moet om 1 uur thuis zijn. Meer dan één derde (*35.6%)* van de respondenten van het hoger onderwijs mag tot 2 uur van hun ouders uitgaan. Ongeveer één op vier (*24.9%*) studenten geeft aan om 3 uur thuis te moeten komen. Bijna één op vijf (*18.7%*) respondenten van het hoger onderwijs mag na 3 uur van een avondje uitgaan thuiskomen.
Het verschil naar onderwijsniveau geldt zowel voor de vrouwelijke ($p < .001$) als de mannelijke ($p < .001$) populatie afzonderlijk

tabel 11.14. : tijdstip dat respondenten tijdens het weekend van hun ouders dienen thuis te zijn (%)

	totaal	**SO**	**HO**	♂	♀	**<14 jaar**	**14-15 jaar**	**16-17 jaar**	**18 jaar**	**19 jaar**	**20 jaar**	**21-22 jaar**
voor 20 uur :	0.2	1.0	0.0	0.5	0.1	1.7	1.5	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0
tot 20 uur :	1.1	3.2	0.1	1.1	1.2	**9.9**	2.6	0.9	0.3	0.0	0.0	0.0
tot 21 uur :	1.2	3.4	0.1	1.2	1.2	**11.6**	2.1	0.4	0.3	0.2	0.0	0.0
tot 22 uur :	2.1	**6.0**	0.2	2.3	1.9	**12.4**	**6.2**	3.5	0.3	0.2	0.0	0.0
tot 23 uur :	2.2	**6.0**	0.3	2.4	2.0	**10.7**	**6.2**	4.4	0.3	0.5	0.4	0.0
tot 24 uur :	3.5	**9.4**	0.6	3.6	3.5	**9.1**	**14.9**	**5.7**	0.8	0.2	1.6	0.5
tot 01 uur :	**8.7**	**12.6**	**6.7**	**7.9**	**9.5**	**10.7**	**15.9**	**9.2**	**8.7**	**9.1**	3.7	**5.1**
tot 02 uur :	**17.5**	**16.9**	**17.7**	**17.9**	**16.9**	**7.4**	**15.9**	**23.6**	**17.1**	**18.5**	**17.8**	**15.3**
tot 03 uur :	**12.8**	**12.1**	**13.2**	**12.6**	**13.3**	**5.8**	**8.2**	**18.8**	**13.4**	**12.3**	**12.8**	**15.3**
tot 04 uur :	4.3	4.7	4.1	4.6	4.1	3.3	3.6	4.8	**5.2**	3.6	**5.4**	3.7
tot 05 uur :	2.8	2.2	3.2	2.7	3.0	0.8	1.5	3.5	3.2	2.6	**5.4**	1.5
tot 06 uur :	0.5	0.5	0.5	0.4	0.6	0.0	0.5	0.9	0.8	0.5	0.4	0.0
tot 07 uur :	0.6	0.0	0.9	0.7	0.5	0.0	0.0	0.4	1.0	0.8	1.2	0.5
tot 08 uur :	0.5	0.7	0.4	0.7	0.3	0.0	1.0	0.4	1.0	0.0	0.4	0.5
na 08 uur :	0.3	0.5	0.3	0.2	0.4	0.0	1.0	0.4	0.3	0.2	0.0	0.5
niet thuis :	0.1	0.3	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0	0.9	0.0	0.0	0.0	0.0
onbepaald :	1.4	0.7	1.8	1.3	1.5	0.8	0.5	0.9	2.4	1.0	2.1	1.5
niet van toepassing :	**40.2**	**19.8**	**49.8**	**39.8**	**39.9**	**15.8**	**18.4**	**20.9**	**44.9**	**50.3**	**48.8**	**55.6**

Bij de significante verschillen naar leeftijd zien we dat voor de totale populatie dat de rangcorrelatie voldoende sterk is om van een verband te kunnen spreken tussen de leeftijd van de respondenten en het uur dat ze tijdens het weekend van het uitgaan moeten thuiskomen. Hoe ouder de respondenten zijn, hoe later ze van hun ouders in het weekend uit mogen gaan.
In de vroege adolescentie moet driekwart (*76.4%*) < 14 jarigen tussen 20 en 1 uur en twee derden (*65.1%*) van de 14-15 jarigen tussen 24 en 4 uur, thuiskomen. Telkens één op acht à negen < 14 jarigen moet om 20 uur (*11.7%*), om 21 uur (*13.8%*), om 22uur (*14.7%*), om 23 uur (*12.7%*), om 1 uur (*10.8%*) en om 2 uur (*12.7%*) thuis zijn als hij ergens naar toe gaat. Bij de 14-15 jarigen komt telkens één op vijf adolescenten om 24 uur (*18.3%*), om 1 uur (*19.6%*) en om 2 uur (*19.6%*) thuis.
In de middenadolescentie dienen twee derden van de 16-17 jarigen (*65.2%*) en bijna driekwart van de 18 jarigen (*71.1%*) tussen 1 en 4 uur thuis te komen. Drie op tien 16-17 jarigen mogen

tijdens het weekend uit tot 2 uur (*29.8%*). Bij de 18 jarigen moet ongeveer één op drie (*31.0%*) adolescenten om 2 uur en één kwart (*24.3%*) om 3 uur thuiskomen.
In de late adolescentie moeten bijna zeven op tien 19 jarigen (*69.9%*) tussen 1 uur en 3 uur, zeven op tien 20 jarigen (*70.3%*) tussen 2 uur en 4 uur en twee derden van de 21-22 jarigen (*65.6%*) tussen 1 uur en 3uur van het uitgaan thuiskomen. Bij de 19 jarigen (*32.4%*) en bij de 20 jarigen (*34.8%*) dient één op drie jongeren van zijn ouders om 2 uur naar huis te gaan. Telkens ruim één kwart van de oudste leeftijdsgroep mag van zijn ouders in het weekend tot 2 uur (*28.1%*) en tot 3uur (*28.1%*) uitgaan.
De gevonden significante verschillen naar leeftijd worden ook bij bepaalde subgroepen afzonderlijk teruggevonden, nl. bij leerlingen van het secundair onderwijs (n=470, Kendall Tau: .32196, p<.001), bij mannelijke respondenten (n=497, Kendall Tau: .32692, p<.001) en bij vrouwelijke adolescenten (n=554, Kendall Tau: .27351, p<.001). Het correlatieverband is het sterkst voor meisjes van het secundair onderwijs (n=204, Kendall Tau: .38142, p<.001). Met andere woorden het gevonden verband is eveneens geldig voor zowel leerlingen van het secundair onderwijs, als mannen en vrouwen afzonderlijk als voor meisjes en jongens van het secundair onderwijs afzonderlijk.

11.8.3. Tot hoe laat uitgaan tijdens de week ?

Aan de respondenten die uitgaan werd gevraagd hoe laat ze tijdens de week thuis komen van het uitgaan.
Van alle respondenten, die uitgaan, geven twee op drie (63.6%) respondenten aan tijdens de week tussen 22 uur en 3 uur thuis te komen van het uitgaan. Ongeveer één op twintig respondenten gaat tijdens de week tot 20 uur (5.6%) of tot 21 uur (4.6%) uit. Ruim één op vijf (22.1%) adolescenten gaat uit tot 22 uur. Een ander vijfde (17.4%) van de respondenten komt om 23 uur thuis. Ongeveer één op acht (13.8%) jongeren gaat tijdens de week tot middernacht uit. Tot één uur gaat één op tien (10.3%) jongeren uit. Bij 2 en 3 uur zakt het percentage naar respectievelijk 7.8% en 6.3%. Na 3 uur komt ongeveer nog één op twaalf (7.9%) jongeren thuis van het uitgaan tijdens de week.
Er is een significant verschil naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (n=1214, Kendall Tau: .29626, p<.001), niet naar geslacht.
In het secundair onderwijs komt driekwart (76.3%) van de uitgaande leerlingen tijdens de week tussen 20 en 23 uur thuis van het uitgaan. Vóór 20 uur komt slechts 1.8% thuis. Bijna één op vijf (17.8%) leerlingen gaat uit tot 20 uur. 13.4% gaat uit tot 21 uur. Uitgaan tijdens de week tot 22 uur gebeurt bij één op vier (28.3%) leerlingen. Tot 23 uur uitgaan is goed voor 16.8% van de leerlingen die tijdens de week uitgaan. Ongeveer één op vijftien (7.1%) jongeren van het secundair onderwijs komt om middernacht thuis. Na middernacht komt 6.6% uitgaande leerlingen tijdens de week thuis.
In het hoger onderwijs gaat driekwart (77.7%) van de studenten wel eens tijdens de week uit tot 22 uur à 3 uur. Het aandeel dat thuiskomt van uitgaan tijdens de week daalt met het opgaande uur geleidelijk van één op vijf (19.4% tot 22 uur en 17.7% tot 23 uur) studenten, over één op zes (16.8% tot 24 uur), één op zeven (13.4% tot 1 uur) naar één op tien (10.4% tot 2 uur) à één op twaalf (8.7%) respondenten van het hoger onderwijs. Ongeveer één op tien (11.0%) studenten geeft aan na 3 uur thuis (of op kot) te komen van het door de weeks uitgaan.

Het verschil naar onderwijsniveau geldt zowel voor de vrouwelijke (p< .001) als de mannelijke (p< .001) populatie afzonderlijk.

tabel 11.15. : tijdstip dat respondenten tijdens de week thuiskomen van het uitgaan [4] (%)

	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
voor 20 uur :	0.5	1.8	0.0	0.7	0.4	2.5	1.9	1.2	0.4	0.0	0.0	0.0
tot 20 uur :	**5.6**	**17.8**	0.3	**5.4**	**5.9**	**37.9**	**18.5**	**9.0**	0.7	0.7	1.2	0.0
tot 21 uur :	4.6	**13.4**	0.8	**5.4**	**4.0**	**12.7**	**15.7**	**10.2**	2.8	1.0	1.8	0.0
tot 22 uur :	**22.1**	**28.3**	**19.4**	**22.7**	**21.5**	**16.5**	**24.1**	**35.0**	**20.6**	**19.6**	**21.3**	**17.9**
tot 23 uur :	**17.4**	**16.8**	**17.7**	**17.0**	**17.8**	**6.3**	**14.8**	**21.1**	**17.7**	**17.6**	**16.6**	**21.2**
tot 24 uur :	**13.8**	**7.1**	**16.8**	**14.6**	**13.4**	**5.1**	**8.4**	**8.5**	**20.2**	**12.8**	**15.4**	**15.2**
tot 01 uur :	**10.3**	2.9	**13.4**	**10.2**	**10.1**	1.3	2.8	4.2	**13.5**	**13.9**	**11.2**	**11.9**
tot 02 uur :	**7.8**	1.8	**10.4**	**8.1**	**7.6**	1.3	0.0	3.6	**8.5**	**9.1**	**13.6**	**10.6**
tot 03 uur :	**6.3**	0.9	**8.7**	**5.2**	**7.1**	0.0	0.0	2.4	**6.0**	**11.1**	**7.7**	**7.9**
tot 04 uur :	3.4	0.5	4.6	3.1	3.4	0.0	0.0	1.2	2.5	**5.1**	4.7	**6.0**
tot 05 uur :	3.3	0.3	4.6	2.4	4.0	0.0	0.9	0.0	4.6	4.4	3.5	**5.3**
tot 06 uur :	0.6	0.0	0.9	0.3	0.9	0.0	0.0	0.0	1.1	1.0	0.6	0.7
tot 07 uur :	0.1	0.0	0.2	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0	0.7
tot 08 uur :	0.3	0.0	0.5	0.2	0.5	0.0	0.0	0.0	0.4	0.3	1.2	0.0
na 08 uur :	0.2	0.3	0.1	0.3	0.1	0.0	0.0	1.2	0.3	0.0	0.0	0.0
niet thuis :	0.2	0.0	0.2	0.0	0.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0	0.0
onbepaald :	0.5	0.0	0.7	0.5	0.4	0.8	0.0	0.0	0.0	0.7	0.0	0.0
niet van toepassing :	**3.0**	**8.1**	**0.7**	**3.9**	**2.7**	**16.4**	**12.9**	**2.4**	**0.7**	**2.1**	**1.2**	**2.6**

Bij de significante verschillen naar leeftijd zien we voor de totale populatie een vrij goede rangcorrelatie zodat we een verband kunnen vaststellen tussen de leeftijd van de respondenten en het uur dat ze tijdens de week van het uitgaan thuiskomen. Hoe ouder de respondent is, hoe later hij tijdens de week thuiskomt van het uitgaan.

In de vroege adolescentie komen twee op drie (67.1%) < 14 jarigen tussen 20 en 22 uur en driekwart (77.1%) 14-15 jarigen tussen 20 en 23 uur, thuis. Eén derde (37.9%) van de < 14 jarigen is om 20 uur thuis als hij ergens naar toe gaat. Bij de 14-15 jarigen komt één kwart (24.1%) om 22 uur thuis.

In de middenadolescentie komen twee op drie (66.2%) 16-17 jarigen tussen 21 en 23 uur en driekwart (72.0%) 18 jarigen tussen 22 en 1 uur, thuis. Eén derde (35%) van de 16-17 jarigen gaat tijdens de week uit tot 22 uur. Bij de 18 jarigen komt ongeveer telkens één vijfde adolescenten om 22 uur (20.6%), om 23 uur (17.7%) en om 24 uur (20.2%) thuis.

In de late adolescentie komt driekwart (73.0%) van de 19 jarigen en ruim driekwart van de 20 jarigen (78.1%) en van de 21-22 jarigen (76.9%) tussen 22 uur en 2 uur van het uitgaan naar huis. Bij de 19 jarigen gaat één op vijf jongeren om 22 uur (19.6%) en om 23 uur (17.6%) naar huis. In dezelfde leeftijdsgroep gaat één op tien respondenten tot 2 uur (9.1%) of tot 3 uur (11.1%) uit. Bij de 20 jarigen zegt één op vijf (21.3%) jongeren om 22 uur thuis te komen. Eén op zes respondenten van deze leeftijdsgroep komt om 23 uur (16.6%) en om 24 uur (15.4%) en één op tien van deze jongeren komt om 1 uur (11.2%) thuis. Bij één op acht 20 jarigen is dit pas om 2 uur (13.6%). Bij de 21-22 jarigen komt één op vijf om 22 uur (17.9%) of om 23 uur (21.2%) thuis. Ongeveer één op zeven (15.2%) 21-22 jarigen geeft aan tot middernacht uit te gaan tijdens de week. Het uitgaan tot 1 à 2 uur gebeurt bij één op twee van

[4] Voor de overzichtelijkheid van de tabel werden de percentages groter dan 5.0% in het vet gedrukt.

de respondenten van deze oudste leeftijdsgroep. Het uitgaan tot 3 uur (7.9%), 4 uur (6.0%) of zelfs 5 uur (5.3), wordt bij meer dan één op twintig van deze laat adolescenten opgegeven.
De gevonden significante verschillen naar leeftijd worden ook bij bepaalde subgroepen afzonderlijk teruggevonden, nl. bij leerlingen van het secundair onderwijs (n=358, Kendall Tau: .19057, p<.001), bij mannelijke respondenten (n=557, Kendall Tau: .30974, p<.001) en bij vrouwelijke adolescenten (n=655, Kendall Tau: .28322, p<.001). Met ander woorden het gevonden verband is eveneens geldig voor zowel mannen als vrouwen afzonderlijk.

11.8.4. Tot hoe laat uitgaan tijdens het weekend ?

Aan de respondenten die uitgaan werd gevraagd tot hoe laat ze tijdens het weekend uitgaan.
Van alle uitgaanders geeft driekwart (73.9%) respondenten aan tijdens het weekend tussen 1 uur en 4 uur thuis te komen van het uitgaan. Eén op acht (12.6%) jongeren gaat tot middernacht uit. Ongeveer één op tien (10.6%) respondenten gaat tijdens het weekend tot 1 uur uit. Ruim één op vier adolescenten gaat uit tot 2 uur (25.6%) en 3 uur (24.5%). Eén op acht (13.2%) respondenten komt om 4 uur thuis, en de helft daarvan komt één uur later thuis (6.7%). 3.7% van de adolescenten komt later dan 5 uur thuis. Eén op honderd jongeren geeft aan dat het uur waarop hij thuiskomt ofwel niet bepaald is ofwel dat hij helemaal niet naar huis gaat na het uitgaan.
Het uitgaansuur tijdens het weekend verschilt significant naar onderwijsniveau (p<.001) en leeftijd (n=1160, Kendall Tau: .27634, p<.001), niet naar geslacht.
In het secundair onderwijs komt driekwart (77.6%) van de leerlingen tijdens het weekend tussen 22 en 4 uur thuis van het uitgaan. Voor 22 uur komt één op tien (9.6%) jongeren van het secundair onderwijs thuis. Bijna één op twintig leerlingen gaat uit tot 22 uur (5.3%) en tot 23 uur (6.6%). Eén op tien jongeren zegt tot 24 uur (10.7%) en tot 1 uur (13.1%) uit te gaan. Eén op zes leerlingen gaat uit tot 2 uur (16.5%) en tot 3 uur (16.2%). Uitgaan tijdens het weekend tot 4 uur gebeurt bij één op twaalf (8.5%) leerlingen. Tijdens het weekend komt 7.3% uitgaande leerlingen thuis na 4 uur.
In het hoger onderwijs komt driekwart (74.2%) van de studenten tijdens het weekend thuis tussen 2 en 4 uur. Het aandeel studenten dat tijdens het weekend tot 1 uur uitgaat is één op tien (9.5%). Voor dit uur komt slechts 2.0% van de studenten thuis van het uitgaan. Bijna telkens drie op tien respondenten van het hoger onderwijs gaan uit tot 2 (29.8%) en 3 uur (28.8%). Ongeveer één op zes (15.6%) studenten geeft aan om 4 uur thuis (of op kot) te komen. De helft (8.2%) van deze respondenten komt één uur later thuis. Na 5 uur komen slechts 3.5% studenten thuis van een avondje uit.
Het verschil naar onderwijsniveau geldt zowel voor de vrouwelijke (p< .001) als de mannelijke (p< .001) populatie afzonderlijk.

tabel 11.16. : tijdstip dat respondenten tijdens het weekend thuiskomen van het uitgaan[5] (%)

	totaal	SO	HO	♂	♀	<14 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21-22 jaar
voor 20 uur :	0.4	0.9	0.0	0.7	0.1	1.0	2.3	0.5	0.3	0.0	0.0	0.0
tot 20 uur :	2.0	5.2	0.5	1.8	2.1	**11.3**	4.9	0.9	0.3	0.0	0.0	0.0
tot 21 uur :	1.2	3.5	0.0	1.3	1.1	**12.3**	2.3	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0
tot 22 uur :	1.9	**5.3**	0.2	2.4	1.5	**11.4**	**6.9**	1.8	0.3	0.3	0.0	0.0
tot 23 uur :	2.4	**6.6**	0.3	2.7	2.2	**9.6**	**6.9**	**5.9**	0.3	0.5	0.0	**0.0**
tot 24 uur :	4.8	**10.7**	1.6	**5.4**	4.1	**18.4**	**14.8**	4.1	2.1	1.1	2.3	0.0
tot 01 uur :	**10.6**	**13.1**	**9.5**	**9.3**	**11.9**	**8.8**	**17.2**	**11.4**	**10.1**	**13.2**	4.5	**8.0**
tot 02 uur :	**25.6**	**16.5**	**29.8**	**24.2**	**26.1**	**5.3**	**16.7**	**22.4**	**30.1**	**28.0**	**30.9**	**27.4**
tot 03 uur :	**24.5**	**16.2**	**28.8**	**25.8**	**23.6**	**7.9**	**10.9**	**26.0**	**22.4**	**27.5**	**31.8**	**36.6**
tot 04 uur :	**13.2**	**8.5**	**15.6**	**12.6**	**13.8**	2.6	**6.3**	**11.4**	**15.5**	**16.8**	**15.9**	**13.7**
tot 05 uur :	**6.7**	3.8	**8.2**	**6.5**	**7.0**	2.6	1.7	**5.0**	**9.0**	**7.1**	**9.1**	**8.6**
tot 06 uur :	1.1	0.7	1.3	0.9	1.3	0.0	0.0	1.4	2.7	1.4	0.0	0.6
tot 07 uur :	1.0	1.2	0.8	1.1	0.9	0.0	0.0	0.9	2.7	0.8	1.4	0.6
tot 08 uur :	0.9	0.7	1.0	1.2	0.7	0.0	1.1	0.9	1.5	0.3	2.3	0.0
na 08 uur :	0.7	0.9	0.4	0.9	0.6	0.0	0.6	2.3	1.2	0.8	0.9	1.7
niet thuis :	0.3	0.7	0.1	0.3	0.4	0.0	1.1	0.9	0.0	0.3	0.0	0.0
onbepaald :	0.7	0.4	0.9	0.5	0.9	0.0	2.9	0.9	0.9	1.1	0.9	2.8
niet van toepassing :	**2.0**	**4.4**	**1.0**	**2.4**	**1.7**	**8.8**	3.4	**2.8**	**0.6**	**0.8**	**0.0**	**0.0**

Bij de significante verschillen naar leeftijd zien we dat de rangcorrelatie voor de totale populatie net niet voldoende sterk is zodat we geen verband kunnen vaststellen tussen de leeftijd van de respondenten en het uur dat ze tijdens het weekend van het uitgaan thuiskomen.

In de vroege adolescentie komen twee op drie (63.0%) < 14 jarigen tussen 20 en 24 uur en twee derden (66.5%) van de 14-15 jarigen tussen 23 en 3 uur, thuis. Telkens één op tien van de < 14 jarigen komt om 20 uur (11.3%), om 21 uur (12.3%), om 22 uur (11.4%) en om 23 uur (9.6%) thuis als hij ergens naar toe gaat. Om middernacht komen er meer < 14 jarigen van het uitgaan thuis, met name bijna één op vijf (18.4%). Bij de 14-15 jarigen komt telkens één op zeven adolescenten om 24 uur (14.8%), om 1 uur (17.2%) en om 2 uur (16.7%) thuis.

In de middenadolescentie komt driekwart van de 16-17 jarigen (71.2%) en van de 18 jarigen (78.1%) tussen 1 en 4 uur thuis. Eén kwart van de 16-17 jarigen gaat tijdens het weekend uit tot 2 (22.4%) à 3 uur (26.0%). Bij de 18 jarigen komt ongeveer één op drie (30.1%) adolescenten om 2 uur en één kwart (22.4%) om 3 uur thuis.

In de late adolescentie komt driekwart van de 19 jarigen (72.3%), de 20 jarigen (78.6%) en de 21-22 jarigen (77.7%) tussen 2 en 4 uur naar huis. Bij de 19 jarigen gaan telkens één op vier jongeren om 2 uur (28.0%) en om 3 uur (27.5%) naar huis. Bij de 20 jarigen zeggen telkens drie op tien jongeren om 2 uur (30.9%) en om 3 uur (31.8%) thuis te komen. Eén op zes respondenten van deze leeftijdsfase komt om 4 uur thuis (van 13.7% bij 21-22 jarigen tot 16.8% bij 19 jarigen) en één op acht (van 7.1% bij 19 jarigen tot 9.1% bij 20 jarigen) van de laatadolescenten gaat uit tot 5 uur. Uitgaan tot 5 uur gebeurt bij minder dan één op twintig van deze jongeren uit de late adolescentie.

De gevonden significante verschillen naar leeftijd worden ook bij bepaalde subgroepen afzonderlijk teruggevonden, nl. bij leerlingen van het secundair onderwijs (n=334, Kendall Tau: .17027, p<.001), bij mannelijke respondenten (n=533, Kendall Tau: .29259, p<.001) en bij vrouwelijke adolescenten (n=625, Kendall Tau: .25827, p<.001).

[5] Voor de overzichtelijkheid van de tabel werden de percentages groter dan 5.0% in het vet gedrukt.

11.8.5. Tot hoe laat mogen de respondenten uitgaan, hoe laat komen ze thuis ?

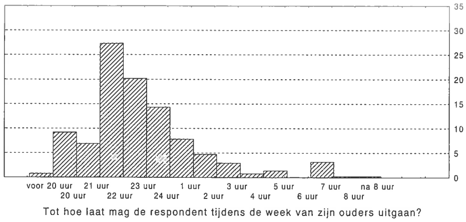
Op basis van de gegevens die we in 11.8.1. tot 11.8.4. rapporteerden kunnen we nagaan of er gelijkenissen zijn tussen het uur waarop de respondenten tijdens de week thuis moeten komen en dat waarop ze dit in het weekend dienen te doen, of de adolescenten luisteren naar hun ouders en of respondenten die tijdens de week (niet) laat uitgaan dit ook (niet) doen tijdens het weekend.
Gaan we het verband na tussen het tijdstip[6] tot wanneer de respondent van zijn ouders tijdens de week (figuur 11.1.) en tijdens het weekend (figuur 11.2.) mag uitgaan, dan stellen we vast dat de gevonden verschillen significant zijn, en dat door de positieve rangcorrelatie (n= 639, Kendall Tau: .36833, p<.001) er een duidelijke aanwijzing is dat hoe later de respondent tijdens de week mag wegblijven, de kans groter is dat ze tijdens het weekend ook later mogen uitgaan. Deze vrij goede rangcorrelatie manifesteert zich sterker in het secundair onderwijs (n= 292, Kendall Tau: .42883, p<.001). In het hoger onderwijs (n= 346, Kendall Tau: .20710, p<.001) is ze te zwak om hier ook dit verband te kunnen leggen. De vrij goede rangcorrelatie is even sterk bij mannen (n= 299, Kendall Tau: .36416, p<.001) als bij vrouwen (n= 639, Kendall Tau: .36833, p<.001). Bestuderen we de verschillen naar geslacht per onderwijsniveau afzonderlijk, dan merken we dat dit verband iets sterker is bij meisjes van het secundair onderwijs (n= 131, Kendall Tau: .46748, p<.001) ten opzichte van de mannelijke leerlingen (n= 161, Kendall Tau: .39452, p<.001). Met andere woorden, meisjes van het secundair die later mogen uitgaan hebben in de week meer kans om ook in het weekend later te mogen uitgaan. Een gelijke redenering gaat op voor meisjes die tijdens de week niet zo laat mogen uitgaan. Voor hen is de kans dat ze in het weekend eveneens niet zo laat mogen uitgaan groter dan bij jongens. In het hoger onderwijs treffen we minder uitgesproken significante verschillen aan tussen de mannelijke (n= 138, Kendall Tau: .14459, p<.05) en vrouwelijke (n= 206, Kendall Tau: .25344, p<.001) studenten. De rangcorrelatie van beide geslachten is te zwak om enig verband te leggen.
Gaan we het verband na tussen het tijdstip dat de respondent tijdens de week (figuur 11.3.) en tijdens het weekend (figuur 11.4.) thuiskomt van het uitgaan, dan stellen we voor de totale populatie vast dat de gevonden verschillen significant zijn. De rangcorrelatie (n= 1174, Kendall Tau: .23877, p<.001) is te zwak zodat we geen verband kunnen leggen tussen het uur van thuiskomst van de jongere tijdens de week en tijdens het weekend. In het secundair onderwijs (n= 339, Kendall Tau: .40657, p<.001) treffen we wel een vrij goede rangcorrelatie aan zo dat we hier wel kunnen stellen dat hoe later de leerling in de week thuis komt van het uitgaan hoe groter de kans bestaat dat hij ook in het weekend later zal thuis komen. In het hoger onderwijs (n= 829, Kendall Tau: .09770, p<.001) is de rangcorrelatie veel te zwak om ook hier dit verband te kunnen leggen. De rangcorrelatie die lichtjes hoger is bij mannen (n= 535, Kendall Tau: .26991, p<.001) dan bij vrouwen (n= 626, Kendall Tau: .22166, p<.001) is, net als bij de totale populatie, onvoldoende sterk om enig verband te leggen tussen uitgaansuur tijdens de week en tijdens het weekend. Bestuderen we de verschillen naar geslacht per onderwijsniveau afzonderlijk, dan merken we dat het gevonden verband uit het secundair onderwijs duidelijk sterker is bij meisjes (n= 194, Kendall Tau: .36427, p<.001) dan

---

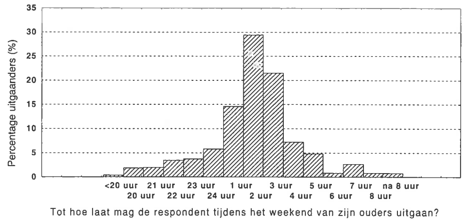
[6] Alle respondenten die bij deze vragen 'niet van toepassing', 'niet thuis' of 'niet bepaald' aangeven, werden om de statistische analyse mogelijk te kunnen maken, bij deze berekeningen weggelaten.

bij jongens (n= 144, Kendall Tau: .47491, p<.001). Met andere woorden hebben meisjes van het secundair die later uitgaan in de week meer kans om in het weekend ook later thuis te komen. Maar een gelijke redenering gaat op voor meisjes die tijdens de week niet zo laat uitgaan. Voor hen is de kans dat ze in het weekend eveneens niet zo laat uitgaan groter dan bij jongens. Minder uitgesproken significante verschillen tussen de mannelijke (n= 341, Kendall Tau: .08852, p<.05) en vrouwelijke (n= 482, Kendall Tau: .11000, p<.01) studenten treffen we aan in het hoger onderwijs, maar de rangcorrelatie van beide geslachten is te zwak om enig verband te leggen.

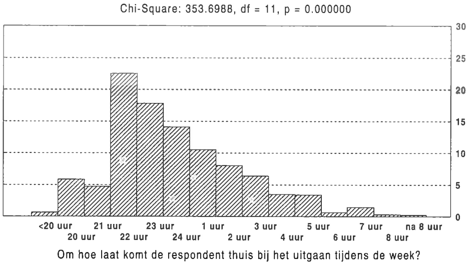
Figuur 11.1. : UITGAANSUUR TIJDENS DE WEEK
Kolmogorov-Smirnov d = .1871082, p < .01
Chi-Square: 348.8506, df = 10, p = 0.000000

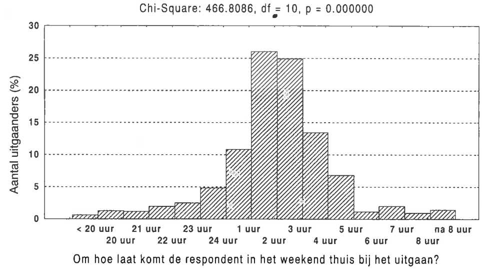
Figuur 11.2. : UITGAANSUUR TIJDENS HET WEEKEND
Kolmogorov-Smirnov d = .1602187, p < .01
Chi-Square: 308.4762, df = 9, p = 0.000000

Figuur 11.3. : UUR VAN THUISKOMST TIJDENS DE WEEK
Kolmogorov-Smirnov d = .1573343, p < .01
Chi-Square: 353.6988, df = 11, p = 0.000000

Figuur 11.4. : UUR VAN THUISKOMST TIJDENS HET WEEKEND
Kolmogorov-Smirnov d = .1496842, p < .01
Chi-Square: 466.8086, df = 10, p = 0.000000

Gaan we de relatie na tussen het tijdstip dat de respondent van zijn ouders tijdens de week (figuur 11.1.) thuis moet zijn en het tijdstip dat de respondent tijdens de week (figuur 11.3.) thuiskomt, dan stellen we ,voor de totale populatie, vast dat de rangcorrelatie (n= 721, Kendall Tau: .86637, p<.001) zeer sterk is. We kunnen een duidelijk verband leggen tussen het uur dat jongeren van hun ouders tijdens de week thuis moeten zijn en het uur dat jongeren tijdens de week thuiskomen. Als jongeren van hun ouders in de week vroeger thuis moeten komen, dan is de kans heel groot dat ze dat ook doen. Jongeren conformeren zich heel sterk met het uur van thuiskomst dat door hun ouders wordt bepaald. Dit geldt in gelijke mate voor het omgekeerde, nl. hoe later een adolescent tijdens de week van zijn ouders moet thuis zijn, des te groter is de kans dat hij dan ook later zal thuiskomen. Uit deze analyse kunnen we echter niet eenzijdig concluderen dat jongeren op het vlak van uitgaansuren heel goed luisteren naar hun ouders, het omgekeerde kan zich eveneens voordoen. Het feit dat voor een deel adolescenten het uitgaansuur dat door ouders wordt toegestaan duidelijk verschilt van wat in hun tijd gebruikelijk was, wijst er volgens ons op dat een mogelijke verklaring van deze zeer sterke correlatie eveneens kan liggen in tegemoetkoming door de ouders. Ouders passen zich aan de recente veranderingen in het uitgaansleven en aan de verwachtingen van hun kind aan.

Zowel in het secundair onderwijs (n= 312, Kendall Tau: .84924, p<.001) als in het hoger onderwijs (n= 408, Kendall Tau: .85257, p<.001) is de rangcorrelatie even sterk zodat de hierboven aangehaalde redenering in even sterke mate geldt voor beide onderwijsniveaus afzonderlijk. De rangcorrelatie die lichtjes hoger is bij vrouwen (n= 387, Kendall Tau: .86825, p<.001) dan bij mannen (n= 332, Kendall Tau: .85017, p<.001), is, net als bij de totale populatie, zeer sterk zodat een duidelijk verband kan gelegd worden tussen het uitgaansuur dat door de ouders wordt bepaald en dat wat de respondent doet. Bestuderen we de verschillen naar geslacht per onderwijsniveau afzonderlijk, dan merken we dat het gevonden verband uit het secundair onderwijs bij meisjes (n= 140, Kendall Tau: .87153, p<.001) licht sterker is ten opzichte van jongens (n= 172, Kendall Tau: .87153, p<.001). Hetzelfde stellen we vast tussen de mannelijke (n= 160, Kendall Tau: .84053, p<.001) en vrouwelijke (n= 245, Kendall Tau: .85850, p<.01) studenten van het hoger onderwijs. We kunnen algemeen stellen dat het zeer sterke verband nauwelijks varieert naar het onderwijsniveau of/en naar geslacht.
Gaan we de relatie na tussen het tijdstip dat de respondent van zijn ouders tijdens het weekend (figuur 11.2.) moet thuis zijn en het tijdstip dat de respondent (figuur 11.4.) thuiskomt, dan stellen we net, zoals voor het uitgaan tijdens de week voor de totale populatie vast dat de rangcorrelatie (n= 1013, Kendall Tau: .83281, p<.001) zeer sterk is. We kunnen eveneens een zeer duidelijk verband leggen tussen het uur dat jongeren tijdens het weekend van hun ouders moeten thuis zijn en het uur dat jongeren thuiskomen. Met andere woorden als de adolescent van zijn ouders op een bepaald uur moet thuis zijn, is de kans zeer groot dat dit ook zo zal zijn. We kunnen een gelijkaardige interpretatie aan deze zeer hoge correlatie geven als bij het uitgaan tijdens de week. De rangcorrelatie is duidelijk sterker in het secundair onderwijs (n= 451, Kendall Tau: .87355, p<.001) dan in het hoger onderwijs (n= 559, Kendall Tau: .75717, p<.001). Hieruit kunnen we afleiden dat het gevonden verband in nog sterkere mate geldt voor leerlingen dan voor studenten, maar dat het verband ook voor het hoger onderwijs nog vrij sterk blijft. De rangcorrelatie is eveneens hoger bij vrouwen (n=535, Kendall Tau: .85062, p<.001) dan bij mannen (n= 417, Kendall Tau: .81176, p<.001). Bestuderen we de verschillen naar geslacht per onderwijsniveau afzonderlijk, dan merken we dat het gevonden verband in het secundair onderwijs uitermate sterk is bij meisjes (n= 200, Kendall Tau: .90757, p<.001), en iets sterker is ten opzichte van jongens (n= 251, Kendall Tau: .84569, p<.001). In mindere mate stellen we hetzelfde vast tussen de mannelijke (n= 220, Kendall Tau: .70755, p<.001) en vrouwelijke (n= 335, Kendall Tau: .78282, p<.01) studenten van het hoger onderwijs.

11.9. Waar naartoe tijdens het uitgaan ?

We vroegen aan de respondenten die uitgaan naar waar (welke regio's) ze dan gaan. Ruim de helft geeft aan uit te gaan in het Brusselse Gewest. Eén op drie (34.3%) jongeren gaat uit in het arrondissement Halle-Vilvoorde. Van de onderzochte jongeren gaat één kwart (25.7%) uit in het arrondissement Leuven. Ongeveer één op vijf jongeren gaat uit in de provincie Oost-Vlaanderen (19.1%) of Antwerpen (18.2%). Het uitgaan in de provincies West-Vlaanderen (8.8%) en Limburg (8.8%) gebeurt door één op twaalf adolescenten. Uitgaan in het Franstalig landsgedeelte gebeurt bij 2.2% van de respondenten. In hoofdzaak is dit in de provincie Waals-Brabant (1.7%). Ook het uitgaan naar het buitenland komt eerder zelden (1.4%) voor. Nederland (0.6%) en Frankrijk (0.3%) worden het meest aangehaald.

Bij de bestemming van het uitgaan merken we significante verschillen naar onderwijsniveau ($p<.001$) en naar leeftijd ($p<.001$). We vinden echter geen significante verschillen naar geslacht. Omdat het onderwijsniveau samenhangt met de spreiding van de woonplaats over de verschillende regio's[7] en jongeren vaak in hun woon- of verblijfsomgeving uitgaan lijkt het ons volkomen logisch dat adolescenten van het hoger onderwijs meer naar de verder gelegen provincies uitgaan. De grotere mobiliteitsmogelijkheden waarover voornamelijk studenten beschikken, zoals in 11.5. beschreven, versterkt dit gegeven alleen maar. Bijna twee op drie (62.5%) jongeren uit het secundair onderwijs (die wel eens uitgaan) doen dit in het Brusselse Gewest. Uitgaan in Brussel treffen we nog niet bij de helft (46.3%) van de studenten aan. Uitgaan in het arrondissement Halle-Vilvoorde komt nagenoeg even vaak voor bij leerlingen (36.6%) als bij studenten (33.6%). In alle andere provincies of regio's gaan meer studenten dan leerlingen (die in Brussel school lopen) uit. In het arrondissement Leuven gaat één op vijf (18.8%) leerlingen uit tegenover drie op tien (29.2%) studenten. Het uitgaan naar de provincies Oost-Vlaanderen (SO: 10.2% / H.O.: 23.6%) en Limburg (SO: 10.7% / H.O.: 21.8%) doet één op tien leerlingen tegenover één kwart van de studenten. Uitgaan naar de Vlaamse provincies die het verst verwijderd liggen van het Brusselse Gewest, met name Limburg (SO: 4.1% / H.O.: 11.2%) en West-Vlaanderen (SO: 5.7% / H.O.: 10.3%), gebeurt bij één op twintig leerlingen tegenover één op tien studenten. Het analyseren van de bestemming bij het uitgaan naar leeftijd brengt geen nieuwe inzichten dan deze die door het onderwijsniveau aan het licht kwamen.

11.10. Motieven om nooit uit te gaan

Aan de jongeren die nog nooit uitgeweest waren, vroegen we de reden van dit nooit-uitgaan op te geven. Zoals reeds in tabel 11.1. is weergegeven betreft dit hoofdzakelijk leerlingen van het secundair onderwijs uit de vroege adolescentie. Dit merken we aan een aantal frequent geformuleerde antwoorden. Vier op tien respondenten die nog nooit uitgingen, zeggen van zichzelf dat ze nog te jong zijn (40.0%) of geen zin/ interesse hebben in het uitgaan (43.2%). Eén op drie (31.6%) adolescenten mag van zijn ouders niet uitgaan.
Andere motieven om nooit uit te gaan zijn : omdat het te gevaarlijk is (3.8%), omdat de jongere geen lief heeft (2.7%), omdat de respondent geen tijd heeft (2.1%) of iets anders te doen heeft (2.1%). Slechts één of twee respondenten geven aan nooit te zijn uitgegaan omwille van sportieve redenen, omdat de adolescent geen vrienden heeft, omwille van het lawaai, omdat de jongere er geen kans toe kreeg of moet werken, uit religieuze overwegingen en omdat de adolescent het te duur vindt. Zes jongeren weten niet waarom ze nog nooit zijn uitgeweest.

[7] Zoals we in hoofdstuk 3 reeds vermelden komen leerlingen hoofdzakelijk uit het Brusselse Gewest en de provincie Vlaams-Brabant, waar studenten meer verspreid uit de verschillende provincies komen, met een duidelijk sterkere vertegenwoordiging uit het arrondissement Halle-Vilvoorde.

11.11. Motieven om uit te gaan

Aan de jongeren die ooit zijn uitgeweest of die nog steeds uitgaan werd gevraagd waarom ze dit deden. De motieven voor het uitgaan kunnen opgesplitst worden in zes groepen, nl.: amusementsgerichte (82.9%), sociaalgerichte (49.5%), negatieve (9.4%), sfeergerichte (8.2%) redenen, reden van niet betrokken zijn (2.4%) en tot slot andere redenen (1.5%). Ruim twee op drie jongeren geven meer dan één motief voor uitgaan op.

Bij de amusementsgerichte redenen (82.9%) zegt bijna één op drie (28.3%) jongeren uit te gaan om zich te amuseren en ruim één op vijf (21.3%) doet dit om plezier te maken. Eén op tien (11.9%) adolescenten gaat uit om zich te ontspannen. Eén op twaalf uitgaande respondenten vindt het uitgaan leuk(8.6%) of gaat uit om te dansen (7.3%). Andere amusementsgerichte redenen zijn: om zich uit te leven (5.2%) en omdat de respondent er zin in heeft.

Van de sociaalgerichte redenen (49.5%) zegt ongeveer één op drie (32.4%) jongeren uit te gaan om vriend(en) te ontmoeten. Voor één op tien (11.9%) jongeren is uitgaan de mogelijkheid om contacten te leggen. Andere sociaalgerichte motieven zijn: om te praten of van gedachte te wisselen (2.2%), om het lief te kunnen zien (1.9%), om het andere geslacht te ontmoeten (0.8%) en om met lief alleen te zijn (0.3%).

Bij de negatieve redenen (9.4%) beschouwt ruim één op vijftien (6.8%) jongeren uitgaan als een middel om de alledaagse sleur te doorbreken. Andere eerder negatieve redenen zijn: om eens weg te zijn (2.3%), om weg te zijn van thuis (0.2%) en tegen de eenzaamheid (0.1%).

Slechts 2.4% van de jongeren motiveren hun uitgaan met redenen van niet betrokken zijn zoals : omdat anderen het vragen (1.0%), omdat anderen uitgaan (0.8%), uit tijdverdrijf (0.3%), omdat de respondent er de leeftijd voor heeft (0.2%), omdat het weekend is (0.1%) en uit solidariteit met anderen (0.1%).

Tot slot geeft een beperkt aantal jongeren andere redenen (1.5%) op. Veertien onder hen weet niet waarom ze uitgaan, en beantwoorden de vraag met 'zomaar' (0.7%). De overige redenen zijn om te drinken (0.2%), omdat er iets speciaals te doen was (0.2%), wegens een culturele activiteit (0.2%), om een joint te roken (0.1%) en uit nieuwsgierigheid (0.1%).

11.12. Samenvatting

De kans dat een jongere uitgaat wordt groter naargelang zijn leeftijd toeneemt. Er zijn meer leerlingen (23.8%) dan studenten (0.9%) die aangeven nog nooit uit te zijn geweest.

62.4% van de <14 jarigen zijn ooit al eens uitgeweest. Dit stijgt bij 18 jarigen tot 97.0%.

De gemiddelde leeftijd waarop men de eerste keer uitgaat is 14.45 jaar. Mannen gaan gemiddeld vroeger uit dan vrouwen. Twee op drie leerlingen startten met uitgaan op 12-14 jaar; nagenoeg hetzelfde percentage studenten startte op 15-16 jarige leeftijd.

Bijna driekwart van de jongeren, die uitgaan, zegden voor het eerst naar een fuif te zijn gegaan. Uitgaansgelegenheden die hierop volgen zijn : dancing, café, cinema, concert, jeugdhuis.

60.6% van de jongeren vervelen zich nooit tijdens het uitgaan. Er zijn echter 4% jongeren die zich dan dikwijls vervelen. Dit komt meer voor bij studenten dan bij leerlingen. Zich vervelen tijdens het uitgaan neemt toe met de leeftijd : waar in de vroege adolescentie één op vijf respondenten aangeeft zich soms te vervelen bij het uitgaan, is dit in de late adolescentie toegenomen tot twee op vijf.

Bijna de helft van de jongeren gaat regelmatig (eens of meerdere malen per week) uit. Naar frequentie van uitgaan is er geen verschil tussen mannen en vrouwen. De frequentie neemt wel toe met de leeftijd : bij de <14 jarigen gaat bijna één op vier jongeren regelmatig tot zeer regelmatig uit, bij de 18 jarigen is dit meer dan de helft (57.2%).
Vier op tien jongeren gaan regelmatig tot zeer regelmatig op **café** of naar een **jeugdhuis**. Het is de uitgaansvorm die het frequentst voorkomt. Er is geen verschil tussen meisjes en jongens. Het regelmatig cafébezoek neemt ook duidelijk toe met de leeftijd. Het is een gedragspatroon dat reeds in de vroege, maar vooral in de middenadolescentie wordt gevormd.
Eén op acht (12.2%) van de uitgaande jongeren gaat regelmatig naar de **disco**. De grootste toename van regelmatige bezoekers zien we bij de 16-17 jarigen : van 5-6% bij 14-15 jarigen naar 13.5% . Dit laatste percentage blijft vrij stabiel in de late adolescentie.
Eén op vijf (19.4%) gaat regelmatig naar een **fuif**. Ook hier doet de grootste toename zich voor bij de leeftijdsgroep van 16-17 jaar (18.2%).
Eén op acht jongeren gaat regelmatig naar **film of theater**. In het secundair onderwijs zijn dit 10.6% leerlingen tegenover 13.7 % studenten in het hoger onderwijs.
Het regelmatig **optredens** bijwonen, komt maar bij een klein percentage (1.3 %) voor.
Ruim driekwart van de jongeren is het voorbije jaar niet of zelden naar een optreden gegaan. Het is de minst frequent voorkomende uitgaansvorm.
Meer dan de helft van de leerlingen wordt door de ouders gebracht en/of gehaald, tegenover 28.7% studenten. In het secundair onderwijs rijdt 43.0% mee met vrienden, in het hoger onderwijs is dit 62.1%. Eén op twintig leerlingen gaat zelf met de wagen uit, bij studenten is dit vier op tien. Vanaf de leeftijd dat het mogelijk is een rijbewijs te halen, rijden ongeveer zes op tien jongeren toch nog mee met de wagen van vrienden of lief. Het openbaar vervoer wordt voornamelijk door jongeren tot 15 jaar gebruikt.
Er werd bij de jongeren nagegaan of ze moesten verantwoorden waar ze naar toe gingen. Er werd een onderscheid gemaakt tussen de week en het weekend. Vier op tien zeggen tijdens de week altijd waar zij naartoe gaan. Eén op twintig jongeren geeft aan dit nooit te doen. Zes op tien van de jongeren zeggen tijdens het weekend altijd waar zij naar toe gaan. 2.3% zegt dit nooit te doen.
Er is een goed positief verband tussen verantwoording aan de ouders tijdens de week en tijdens het weekend : hoe vaker de jongere tijdens de week zegt waar hij naar toe gaat bij het uitgaan, hoe vaker hij dit ook in het weekend doet. Dit verband is sterker in het secundair dan in het hoger onderwijs.
In het secundair onderwijs krijgen twee op drie leerlingen **tijdens de week** een uur opgelegd waarop ze moeten thuiskomen, in het hoger onderwijs is dit nog één op drie. Dezelfde verhoudingen vinden we terug bij het uitgaan in het weekend.
In het secundair onderwijs moeten 85.5% van de leerlingen (die een verplicht uur van thuiskomst hebben) van hun ouders tussen 20 en 23 uur thuis zijn. Ongeveer één op acht mag na 23 uur thuiskomen. In het hoger onderwijs mag twee derden van de studenten, die tijdens de week uitgaan en op een bepaald uur dienen thuis te komen van hun ouders, uitgaan tot 22 à 24 uur. Het na middernacht thuiskomen mag bij één kwart van deze studenten. Hoe ouder de respondent is hoe later hij tijdens de week van zijn ouders mag uitgaan.
In het weekend mogen twee op drie respondenten (met een verplicht uur van thuiskomst) tot 1 à 3 uur uitgaan. In het secundair onderwijs moeten 63.3% van de leerlingen die uitgaan tijdens het weekend tussen 24 en 3 uur thuiskomen. Na 3 uur thuiskomen mag bij de ouders van één op

tien leerlingen (10.8%). In het hoger onderwijs moeten 74.8% van de studenten die uitgaan tussen 1 en 3 uur thuiskomen. Na 3 uur mag bij 18.7% van de uitgaande studenten.
In het secundair onderwijs komt driekwart van de uitgaanders **tijdens de week** tussen 20 en 23 uur thuis. 7.1% komt om 12 uur thuis en 6.6% na middernacht. In het hoger onderwijs komt meer dan de helft van de uitgaanders tussen 20 en 24 uur thuis. Ongeveer één op drie komt tussen 12 en 3 uur thuis en één op tien na 3 uur.
Hoe ouder de respondent is, hoe later hij tijdens de week thuiskomt van het uitgaan.
Meer dan de helft van de uitgaande leerlingen komt **tijdens het weekend** tussen 12 en 3 uur thuis. 15.8% komt na 3 uur thuis. In het hoger onderwijs komt driekwart van de uitgaande studenten tijdens het weekend thuis tussen 2 en 4 uur. 11.7% komt na 4 uur thuis.
Hoe later de jongere tijdens de week thuis mag komen, hoe groter de kans dat hij ook later uit mag tijdens het weekend. Dit is vooral van toepassing voor het secundair onderwijs en nog sterker voor vrouwelijke leerlingen. Voor het secundair onderwijs geldt ook dat hoe later de leerling in de week thuiskomt van het uitgaan, hoe groter de kans dat hij in het weekend ook later thuiskomt.
Er is een duidelijk verband tussen het uur dat jongeren, zowel in de week als in het weekend thuiskomen, en het uur dat jongeren van hun ouders moeten thuis zijn. Als de jongere van zijn ouders op een bepaald uur thuis moet zijn, dan is de kans zeer groot dat hij dat ook doet. Dit geldt in sterkere mate voor leerlingen dan voor studenten.
Ruim de helft van alle uitgaande jongeren gaat uit in het Brussels Gewest, één op drie gaat uit in het arrondissement Halle-Vilvoorde. Dit laatste cijfer geldt zowel voor leerlingen als voor studenten.
In het secundair onderwijs gaan bijna twee op drie jongeren uit in het Brussels Gewest tegenover nog niet de helft van de studenten (woonplaats van studenten is meer verspreid over verschillende provincies).
Bij de vraag naar motieven om nooit uit te gaan werden vooral antwoorden verkregen van jongeren uit de vroege adolescentie. Vier op tien vinden zichzelf nog te jong of hebben geen interesse in uitgaan. Eén op drie mag niet uitgaan van zijn ouders.
Ruim twee op drie jongeren geeft meer dan één motief voor het uitgaan. Er zijn verschillende groepen van motieven te onderscheiden. Als meest aangehaalde groep komen de amusementsgerichte motieven (82.9%) : o.a. uitgaan om zich te amuseren, plezier te maken, om zich te ontspannen. Op de tweede plaats komen de sociaalgerichte motieven (49.5%) : o.a. om vrienden te ontmoeten, om contacten te leggen. Bij de negatieve motieven (9.4%) vinden we o.a. om alledaagse sleur te doorbreken, om weg te zijn, tegen eenzaamheid.
Algemeen kunnen we stellen dat jongeren, zowel jongens als meisjes, graag en frequent uitgaan. Een kleine minderheid verveelt zich wel eens bij het uitgaan. Cafés, jeugdhuizen, fuiven zijn de meest populaire uitgaansgelegenheden.
Ouders en jongeren hanteren verschillende uren van thuiskomst bij het uitgaan tijdens de week en het weekend. De opgelegde uren van thuiskomst worden redelijk goed nageleefd door de jongeren. Het Brussels Gewest scoort vrij hoog qua uitgaansgebied voor de Nederlandstalige jongeren.

12. MIDDELENGEBRUIK VERSUS DE VRIJETIJDSBESTEDING

12.1. Middelengebruik van de sociale omgeving versus het eigen middelengebruik

Op basis van de antwoorden van de respondenten inzake het eigen middelengebruik[1] en het gebruik van de sociale omgeving[2] is het mogelijk na te gaan of het gebruik van genotmiddelen beïnvloed wordt door het gebruik in de sociale omgeving. Doordat we bij de respondenten het gebruik van de significante personen uit hun omgeving (vader, moeder, broers of zussen, lief of partner, beste vriend en vrienden uit vriendenkring) nagingen, is het enerzijds mogelijk het effect van deze personen afzonderlijk te bekijken en anderzijds combinaties van verschillende personen uit de sociale context in beschouwing te nemen. Zo bestudeerden[3] we het gebruik van het gehele sociale netwerk: van ouders, van het gezin, van leeftijdgenoten, van peers en van peers excl. lief. We bespreken het verband tussen het al dan niet gebruik (van een bepaald middel) door de onderscheiden groepen uit de omgeving en dat (van hetzelfde middel) door de respondent.

12.1.1. Alcoholgebruik van de sociale omgeving versus het eigen alcoholgebruik

De verhouding alcoholgebruikende/ niet-alcoholgebruikende vaders is 5/1, nl. 1397 tegenover 273. Er is een significant verband ($p<.001$) tussen het eigen gebruik van alcohol bij de respondenten en het alcoholgebruik van vader. Meer adolescenten wiens vader zeker alcohol drinkt, gebruiken zelf ook alcohol, dan adolescenten wiens vader geen alcohol drinkt. Hun drinkgedrag is ook recenter van aard (cfr. tabel 12.1.). Van de vaders die alcohol gebruiken, is het aandeel nooit gebruikers onder de kinderen één op tien (10.2%). Wanneer de vaders geen alcohol gebruiken, stijgt dit aandeel naar bijna één op vijf (17.0%) jongeren. Van de respondenten wiens vader geen alcohol gebruikt, geven de helft meer aan met het gebruik van alcohol te zijn gestopt[4] dan wanneer hun vader wel alcohol gebruikt, respectievelijk 6.0% en 4.1% stoppers.
Het recent alcoholgebruik (dit is tijdens de laatste maand of week) is ruim tien procent hoger bij adolescenten (69.3%) wiens vader ook alcohol gebruikt. Van de jongeren wiens vader geen alcohol gebruikt, drinkt 56.6%.
Het aantal (n=1243) moeders die alcohol gebruiken, is drie maal groter dan het aantal moeders (n= 412) die geen alcohol gebruiken. We vinden eveneens een significant verband ($p<.001$) tussen het eigen gebruik van alcohol bij de respondenten en het alcoholgebruik van moeder. Dubbel zo veel adolescenten wiens moeder niet drinkt, hebben zelf nooit alcohol gedronken (18.0% tegenover 8.9%) of zijn met het drinken van alcohol gestopt (6.8% tegenover 3.5%), dan wanneer de adolescent zijn moeder wel alcohol drinkt. Drinkt moeder

---

[1] Voor alcoholgebruik: zie 4.1.; voor medicatie gebruik: zie 5.1. en voor illegaal druggebruik : zie 6.1.
[2] Voor alcoholgebruik: zie 4.8.; voor medicatie gebruik: zie 5.6. en voor illegaal druggebruik : zie 6.7.
[3] Voor de duidelijkheid spreken we van '**ouders**' voor moeder en vader , van '**gezin**' voor moeder, vader en broer/zus, van '**peers**' voor lief/partner, beste vriend en vrienden uit vriendenkring en van '**peers excl. lief**' voor beste vriend en vrienden uit vriendenkring, van '**leeftijdgenoten** voor broer/zus, lief/ partner, beste vriend en vrienden uit vriendenkring en van '**sociaal netwerk**' voor moeder, vader, broer/zus, lief/ partner, beste vriend en vrienden uit vriendenkring.
[4] Gestopt betekent niet het voorbije jaar gebruikt.

alcohol, dan geven bijna drie kwart (71.2%) van de respondenten aan de voorbije maand alcohol te hebben gebruikt. Indien de moeder geen alcohol heeft gebruikt, zakt dit percentage naar de helft (53.4%) van de respondenten.
Het valt ons op dat het significant verschil bij vader en moeder in dezelfde mate het drinkgedrag van de respondent beïnvloedt. Bekijken we het alcoholgebruik van beide ouders, dan merken we dat er zesmaal meer ouders zijn waarvan zowel vader als moeder alcohol drinkt dan dat geen van beiden alcohol gebruiken. De life-time prevalence van het alcoholgebruik is vrij gelijklopend met hetgeen we bij moeder en vader afzonderlijk vaststelden.

tabel 12.1.: alcoholgebruik in de sociale omgeving t.o.v. life time prevalence bij de respondent (%)

alcoholgebruik		aantal (n)	nooit-gebruikers	stop-pers	laatste jaar	laatste 3 maanden	laatste maand	laatste week
vader	+	1397	10.2	4.1	9.3	7.2	15.5	53.8
	-	273	17.0	6.0	11.5	8.9	11.5	45.1
moeder	+	1243	8.9	3.5	9.1	6.1	16.1	56.3
	-	412	18.0	6.8	11.2	10.7	12.1	41.3
broer of zus	+	704	4.0	2.4	6.1	5.4	17.4	64.6
	-	676	18.6	6.8	11.8	9.2	12.6	41.0
lief	+	583	0.9	1.0	5.3	4.5	17.2	71.2
	-	379	17.2	7.4	13.5	10.6	11.1	40.4
beste vriend	+	896	2.7	0.9	4.5	6.3	15.8	69.9
	-	634	22.4	7.9	16.1	9.0	13.7	30.9
vriendenkring	+	1233	4.3	2.4	6.3	7.4	16.5	63.2
	-	337	29.7	8.6	20.0	6.5	11.3	24.0
sociaal netwerk[3]	+	267	0.0	0.7	2.6	2.6	15.7	78.3
	-	10	40.0	10.0	0.0	0.0	0.0	50.0
ouders[3]	+	1160	8.9	3.4	9.1	6.2	15.9	56.6
	-	179	20.7	5.6	10.6	9.5	10.1	43.6
gezin[3]	+	574	3.5	1.9	6.3	4.7	16.9	66.7
	-	127	21.3	4.7	9.4	11.8	8.7	44.1
leeftijdgenoten[3]	+	332	0.0	0.7	2.4	2.7	15.0	78.7
	-	73	28.8	11.0	19.2	5.4	12.3	23.3
peers[3]	+	452	0.4	0.8	2.7	3.3	15.4	77.7
	-	107	29.0	11.2	19.6	5.6	10.2	24.3
peers excl.lief[3]	+	838	1.9	0.8	3;9	5.7	16.2	71.4
	-	267	31.5	8.2	21.7	6.0	11.6	20.9

+ = gebruik
- = niet gebruik

We vinden eveneens significante verbanden tussen het eigen alcoholgebruik en het gebruik van alcohol bij broers of zussen (p<.001), bij lief of partner (p<.001), bij de beste vriend (p<.001) en bij vrienden uit de vriendenkring (p<.001) alsook bij de combinaties van deze personen. Omdat de bespreking van alle groepen ons te ver zou leiden, behandelen we enkel de groepen met de meest in het oog springende resultaten.
Indien iedereen van het sociaal netwerk bier gebruikt, is het percentage respondenten die bier drinken 97.3%. Wanneer niemand uit dit sociaal netwerk (althans volgens de respondent) bier drinkt, zakt het percentage naar 58.4%. Bekijken we de verschillende relatievormen afzonderlijk dan merken we dat het verband het sterkst is in de vriendengroep (90.9[5] % versus

[5] Het percentage tussen haakjes is het percentage gebruik bij de adolescenten van die alcoholische drank gerelateerd aan het al dan niet gebruik van dezelfde drank bij de desbetreffende groep.

57.7%, p<.001) en geleidelijk afneemt bij beste vriend (94.2% versus 67.2%, p<.001), lief (94.3% versus 76.8%, p<.001) en het minst sterk is bij de relaties in huiselijke kring: broers of zussen (90.7% versus 73.4%, p<.001), moeder (84.2% versus 76.5%, p<.001) en vader (82.3% versus 73.3%, p<.01). We kunnen gerust stellen dat het gebruik van bier door één of beide ouders het al dan niet biergebruik van de respondent minder beïnvloed[6] dan dat van de peers of broers en zussen. Deze beïnvloeding is groter bij lief/partner en beste vriend dan bij broer of zus en vriendenkring.

tabel 12.2.: alcoholgebruik in de sociale omgeving versus eigengebruik (%)

per alcoholisch produkt		bier %	bier (n)	wijn %	wijn (n)	sterke drank %	sterke drank (n)	andere drank %	andere drank (n)
vader	+	82.3	(1348)	83.2	(1367)	78.1	(726)	87.3	(865)
	-	73.3	(484)	70.6	(459)	57.1	(1061)	68.9	(840)
moeder	+	84.2	(836)	84.1	(1254)	82.8	(437)	88.0	(847)
	-	76.5	(1019)	71.2	(593)	60.0	(1374)	68.9	(882)
broer of zus	+	90.7	(623)	93.9	(511)	92.3	(274)	95.1	(430)
	-	73.4	(950)	72.6	(1035)	60.0	(1249)	70.3	(1009)
lief	+	94.3	(543)	95.7	(421)	95.9	(245)	97.9	(384)
	-	76.8	(543)	74.7	(657)	62.4	(808)	73.5	(632)
beste vriend	+	94.2	(860)	94.8	(639)	94.5	(456)	97.2	(580)
	-	67.2	(861)	71.3	(1073)	56.6	(1222)	68.7	(1020)
vriendenkring	+	90.9	(1343)	91.2	(863)	86.5	(786)	94.9	(774)
	-	57.7	(428)	72.9	(898)	52.8	(935)	67.6	(863)
sociaal netwerk[3]	+	97.3	(146)	98.6	(148)	96.9	(65)	97.8	(136)
	-	58.4	(29)	59.5	(79)	46.9	(239)	63.7	(182)
ouders[3]	+	84.6	(751)	84.8	(1147)	83.3	(395)	88.0	(756)
	-	72.6	(413)	68.0	(374)	57.0	(1010)	66.9	(755)
gezin[3]	+	92.9	(338)	95.8	(424)	94.9	(156)	95.1	(325)
	-	70.6	(272)	65.2	(273)	54.6	(802)	64.3	(599)
leeftijdgenoten[3]	+	97.2	(225)	98.8	(167)	97.7	(87)	97.5	(163)
	-	57.8	(109)	64.0	(275)	51.1	(356)	66.7	(285)
peers[3]	+	96.5	(403)	96.5	(285)	96.9	(163)	98.2	(271)
	-	57.6	(151)	68.4	(370)	52.2	(431)	66.9	(356)
peers excl. lief[3]	+	94.8	(803)	95.3	(554)	95.8	(401)	97.4	(509)
	-	54.9	(350)	70.4	(741)	52.9	(806)	65.9	(728)

+ = gebruik
- = niet gebruik

Ook inzake het wijngebruik vinden we (voor alle combinaties van de sociale omgeving) een significant verband (p<.001) tussen het eigen gebruik van wijn en het gebruik van wijn door de peers en/of gezinsleden. Bij niet gebruik van wijn in de sociale omgeving geven zeven op tien respondenten aan toch wijn te gebruiken. Het is opvallend dat dit percentage ongeacht wie geen wijn drinkt, rond 70% blijft schommelen. Hoe meer groepen uit de omgeving geen wijn gebruiken, des te minder respondenten toch nog wijn drinken. Wanneer de respondent zijn volledig sociaal netwerk geen wijn drinkt, zeggen toch nog zes op tien (59.5%) adolescenten wijn te gebruiken. Wanneer er in het sociaal netwerk wel wijn wordt gedronken, zien we dat het gebruik van wijn bij moeder of vader een minder sterke impact heeft dan het gebruik van wijn bij broers of zussen en de overige peers. We dienen hierbij wel op te merken dat meer ouders wijn gebruiken dan dit het geval is bij de andere personen uit de omgeving,

[6] Bij niet gebruik van het genotmiddel in de sociale omgeving is de invloed groter als het percentage gebruik van de respondent lager is en vermindert de invloed als het percentage gebruik bij de adolescent stijgt.

waardoor wel meer ouders, zij het een relatief minder sterke, invloed hebben op het wijngebruik van hun kinderen.
Ook inzake het gebruik van sterke drank vinden we (voor alle combinaties van de sociale omgeving) een significante verband (p<.001) tussen het eigen gebruik en het gebruik door de peers en/of gezinsleden. Bekijken we de invloed van de niet (sterke drank) drinkende personen uit de omgeving, dan zien we dat de invloed van het lief het kleinst en die van de vriendenkring het grootst is. Ondanks het niet drinken van deze peers geven respectievelijk 62.4% en 52.8% van de respondenten aan in hun leven wel eens sterke drank te hebben gedronken. Wanneer meerdere groepen uit het sociale netwerk niet drinken, neemt de invloed toe. Drinken beide ouders geen sterke drank dan heeft dit duidelijk minder invloed dan wanneer alle personen uit de omgeving geen sterke drank gebruiken. Van de adolescenten drinken dan respectievelijk 57.0% en 46.9% sterke drank. Indien de sociale omgeving wel sterke drank gebruikt, dan merken we dat ook hier de invloed van de ouders minder groot is dan van de peers. Zowel indien ouders (83.3%), als moeder (82.8%) of vader (78.1%) sterke drank gebruiken, geven ongeveer vier op vijf respondenten aan ook sterke drank te gebruiken. Op de vriendenkring na (86.5%), vinden we bij gebruik van (combinaties met) peers dat meer dan negen op tien respondenten ook sterke drank gebruiken. Het percentage gebruik van sterke drank schommelt van 92.3% bij gebruikende broers en/of zussen tot 97.7% bij gebruikende leeftijdgenoten (broers of zussen, lief, beste vriend en vriendenkring).
Er is een significant verband (p<.001) tussen het eigen gebruik van de respondent en dat van personen uit de sociale omgeving van andere dranken (aperitieven en long-drinks). We vinden bij de verschillende groepen uit het sociale netwerk dezelfde significante verbanden. Wanneer één of meerdere personen uit de omgeving geen aperitieven of long-drinks gebruiken, dan drinken ongeveer twee op drie van de respondenten toch dit soort dranken. De invloed om niet te drinken is het grootst, m.a.w. het eigen gebruik is het laagst (63.7%), wanneer niemand uit de sociale omgeving deze dranken drinkt. Deze invloed is het kleinst, m.a.w. het eigen gebruik is het hoogst (73.5%), bij niet-gebruik door lief/partner. Indien in de sociale omgeving wel aperitieven worden gedronken (op het gebruik door ouders na), dan drinken praktisch alle respondenten dit ook. Bij de ouders is dit percentage gelegen rond 88%. Bij de overige groepen varieert dit percentage van 95.1% bij broers of zussen tot 98.2% bij peers.

12.1.2. Geneesmiddelengebruik van de sociale omgeving versus het eigen medicatiegebruik

Er is een significant verband (p<.001) tussen het eigen gebruik van geneesmiddelen en dat van personen uit de sociale omgeving. Meer adolescenten in wiens sociale omgeving zeker geneesmiddelen worden gebruikt, nemen ook geneesmiddelen, dan adolescenten waarvan er zich in de sociale omgeving geen gebruik van geneesmiddelen voordoet. Hun middelengebruik is ook recenter van aard (cfr. tabel 12.3.).
Ongeacht wie uit het sociale netwerk geen medicatie neemt, het percentage nooit-gebruikers bij de respondenten blijft vrij gelijklopend (schommelend van 18.1% voor vrienden uit de vriendenkring tot 23.5% voor leeftijdgenoten). Enkel waar ook de moeder vertegenwoordigd is, ligt het percentage gebruikers iets hoger, nl. moeder (26.6%), ouders (27.9%), gezin (29.1%) en het sociaal netwerk (30.6%).
Wanneer de sociale omgeving wel geneesmiddelen gebruikt, daalt het aandeel nooit-gebruikers bij de respondenten naar ongeveer één op twintig (variërend tussen 4.0% wanneer alle leeftijdgenoten gebruiken en 7.1% wanneer de moeder geneesmiddelen gebruikt).

Het aantal stoppers bij de respondenten wanneer de sociale omgeving geen medicatie gebruikt, schommelt van één op acht (12.5% bij geen gebruik in de vriendenkring) tot één op zes (16.4% bij geen gebruik in het sociaal netwerk).
Gebruiken personen uit de sociale omgeving echter wel medicatie dan daalt het percentage stoppers naar één op twintig (variërend van 4.3% respondenten bij gebruik door peers tot 7.4% adolescenten bij gebruik door moeder).
Recent gebruik (de voorbije maand en week) van respondenten wiens sociale omgeving geen geneesmiddelen gebruikt, schommelt tussen één op vijf (19.6% bij gebruik door het sociaal netwerk) en één op drie (32.6% bij gebruik door lief/ partner). Wanneer er in de sociale omgeving wel medicatiegebruikers zijn, gebruikt één op twee adolescenten geneesmiddelen (schommelend tussen 47.4% bij geneesmiddelgebruik van vader tot 53.7% bij geneesmiddelengebruik van peers excl. lief). We kunnen stellen dat naargelang personen in de sociale omgeving geneesmiddelen gebruiken, het gebruik van medicatie bij de respondent toeneemt, en zowel het aantal stoppers als het aantal nooit-gebruikers daalt.

tabel 12.3.: medicatiegebruik in de sociale omgeving t.o.v. life time prevalence bij de respondent (%)

medicatiegebruik		aantal (n)	nooit-gebruikers (%)	stoppers (%)	laatste jaar (%)	laatste 3 maanden (%)	laatste maand (%)	laatste week (%)
vader	+	579	5.2	7.1	17.4	24.8	25.2	22.2
	-	948	22.6	13.7	16.2	16.2	14.1	14.6
moeder	+	836	7.1	7.4	18.5	19.4	23.9	23.7
	-	718	26.6	15.2	18.7	16.7	12.2	10.7
broer of zus	+	442	4.5	6.3	16.7	22.9	25.3	24.2
	-	859	22.4	14.1	18.5	16.1	14.2	14.8
lief	+	265	6.0	5.3	16.2	20.0	25.3	27.2
	-	638	18.3	12.9	17.1	19.1	16.3	16.3
beste vriend	+	384	4.2	5.5	16.9	21.4	26.6	25.5
	-	1059	19.3	13.7	18.9	17.4	15.2	15.6
vriendenkring	+	377	6.5	7.0	18.0	18.8	25.5	24.2
	-	1100	18.1	12.5	18.5	18.5	16.6	15.8
sociaal netwerk[3]	+	127	4.4	5.3	19.5	21.2	28.3	21.2
	-	219	30.6	16.4	15.1	18.3	10.5	9.1
ouders[3]	+	613	4.8	6.7	17.2	22.6	26.4	22.2
	-	649	27.9	15.7	18.2	16.5	11.7	10.0
gezin[3]	+	322	4.0	5.0	16.8	23.9	28.0	22.4
	-	533	29.1	16.1	18.0	15.6	10.9	10.3
leeftijdgenoten[3]	+	126	4.03	4.8	19.0	21.4	26.2	24.6
	-	336	23.5	14.9	15.2	18.2	12.5	15.8
peers [3]	+	162	4.9	4.3	18.5	19.8	27.2	25.3
	-	470	19.4	14.3	16.0	19.1	15.5	15.7
peers excl. lief[3]	+	285	4.2	5.3	16.5	20.4	27.0	26.7
	-	917	18.9	13.2	18.5	17.8	15.5	15.7

+ = gebruik
- = niet gebruik

Er is een significant verband (p<.001) tussen het eigen gebruik van lichte pijnstillers en het gebruik ervan door personen uit de sociale omgeving. De significante verbanden zijn voor alle onderscheiden groepen gelijk. Wanneer één of meerdere personen uit het sociale netwerk (volgens de respondent) geen lichte pijnstillers gebruiken, dan nam ongeveer drie kwart van de adolescenten toch ooit lichte pijnstillers. Ongeacht wie uit de sociale omgeving geen lichte pijnstillers inneemt, de invloed[6] ervan op het eigen gebruik van lichte pijnstillers verandert

nauwelijks (schommelend van 74.2% voor het gezin tot 82.9% voor vrienden uit de vriendenkring). Indien de sociale omgeving wel lichte pijnstillers gebruiken, stijgt het percentage naar ongeveer 95% en 97%. Ongeacht wie uit de sociale omgeving wel lichte pijnstillers inneemt, de invloed[6] ervan op het eigen gebruik van lichte pijnstillers verandert nauwelijks (schommelend van 94.7% voor het gezin tot 97.0% voor het sociale netwerk).

We vinden enkel voor het gezinsmilieu (moeder: p<.001, vader: p<.001, broers of zussen: p<.01, ouders: p<.001 en gezin: p<.05) significante verschillen[7] naar het gebruik van zware pijnstillers. Wanneer vader en/of moeder, en broers of zussen door de respondent als niet-gebruiker van zware pijnstiller worden beschouwd, dan nam één op twaalf adolescenten toch ooit zware pijnstillers. Ongeacht wie van deze gezinsleden geen zware pijnstillers inneemt, verandert nauwelijks de invloed[6] ervan op het eigen gebruik (schommelend van 7.8% bij ouders en 8.3% bij vader). Indien er in het gezin wel zware pijnstillers worden gebruikt, stijgt het gebruikspercentage van de respondenten. Afhankelijk van wie in het gezin zware pijnstillers neemt, verandert de invloed ervan op het eigen gebruik. De invloed is het kleinst bij de vader (35%). Doch het aantal respondenten dat gebruikt, is viermaal groter dan wanneer vaders niet gebruiken. De invloed is groter bij moeder (53.3%) en bij broers of zussen (57.1%) en zeer groot bij gebruik door beide ouders (70.0%). Het gebruik van zware pijnstillers ligt bijna tienmaal hoger wanneer beide ouders deze producten niet gebruiken.

We vinden enkel voor het gezinsmilieu (moeder: p<.001, vader: p<.001, broers of zussen: p<.001, ouders: p<.001 en gezin: p<.05) significante verschillen[7] naar het gebruik van slaapmiddelen. Wanneer vader en/of moeder en broers of zussen door de respondent als niet-gebruiker van slaapmiddelen worden beschouwd, dan nam één op twintig adolescenten toch ooit slaapmiddelen. Ongeacht wie van deze gezinsleden geen slaapmiddelen inneemt, verandert nauwelijks de invloed[6] ervan op het eigen gebruik (schommelend van 4.4% bij ouders en 6.1% bij vader). Indien deze gezinsleden wel slaapmiddelen gebruiken, stijgt het gebruikspercentage van de respondenten. Afhankelijk van wie in het gezin wel slaapmiddelen neemt, verandert de invloed[6] ervan op het eigen gebruik. De invloed is het kleinst bij vader (24.3%) en bij moeder (23.1%). Nochtans is bij moeders het aantal gebruikers het hoogst (n=165) en het percentage respondenten dat slaapmiddelen gebruikt, is bijna driemaal groter dan wanneer moeders niet gebruiken. De invloed is iets groter bij ouders (30.4%). Indien broer en/of zus slaapmiddelen gebruikt, neemt deze invloed duidelijk toe zodat 46.7% van deze respondenten eveneens slaapmiddelen gebruiken. Wanneer broer en/of zus en de ouders gebruiken, dan stijgt het gebruik van de respondenten naar 75%. Volledigheidshalve dienen we hier toch op te merken dat het slechts het gebruik van vier respondenten betreft.

We vinden enkel voor het gezinsmilieu (moeder: p<.001, vader: p<.01, broers of zussen: p<.001, ouders: p<.01 en gezin: p<.001) significante verschillen[7] naar het gebruik van kalmeermiddelen. Wanneer vader en/of moeder, en broers of zussen door de respondent als niet-gebruiker van kalmeermiddelen worden beschouwd, dan nam ongeveer één op tien adolescenten toch ooit kalmeermiddelen. ongeacht wie van deze gezinsleden geen kalmeermiddelen inneemt, de invloed[6] ervan op het eigen gebruik blijft hetzelfde. Indien de gezinsleden wel kalmeermiddelen gebruiken, stijgt het percentage respondenten dat ook kalmeermiddelen gebruikt, al naargelang wie van het gezin wel kalmeermiddelen inneemt. De invloed[6] op het eigen gebruik is het kleinst bij de moeder (24.5%). Ook hier is bij moeder het aantal gebruikers het hoogst (n=159) en het percentage respondenten dat kalmeermiddelen

---

[7] De verschillen die in tabel 12.4. bij de sociale omgeving worden gevonden zijn niet significant. We willen de lezer er attent op maken dat deze verschillen op slechts enkele gebruikende personen zijn gebaseerd.

gebruikt, is bijna driemaal groter dan wanneer moeders niet gebruiken. De invloed is groter bij vader (31.5%) en bij ouders (28.0%). Indien broer en/of zus kalmeermiddelen gebruikt, neemt deze invloed toe tot 43.0% van de respondenten die kalmeermiddelen gebruiken. Wanneer broer en/of zus en de ouders gebruiken, dan stijgt het gebruik van de respondenten naar 75.0%. Volledigheidshalve dienen we ook hier op te merken dat het slechts het gebruik van vier respondenten betreft.

tabel 12.4.: medicatiegebruik in de sociale omgeving versus eigen gebruik (%)

		lichte pijnstillers % (n)	zware pijnstillers % (n)	slaap- % (n)	kalmeer-middelen % (n)	opwek- % (n)
vader	+	96.4 (636)	35.0 (20)	24.3 (74)	31.5 (73)	63.6 (11)
	-	79.4 (1191)	8.3 (1835)	5.8 (1748)	10.8 (1733)	7.3 (1808)
moeder	+	95.3 (902)	53.3 (30)	23.1 (165)	24.54 (159)	45.4 (18)
	-	75.5 (950)	8.0 (1560)	4.8 (1679)	9.9 (1671)	7.4 (1824)
broer of zus	+	96.4 (504)	57.1 (14)	46.7 (15)	43.0 (28)	73.4 (15)
	-	79.8 (1048)	8.3 (1319)	6.1 (1527)	10.5 (1503)	7.1 (1524)
lief	+	94.7 (302)	50.0 (8)	40.0 (10)	33.4 (9)	30.0 (10)
	-	82.7 (785)	10.3 (916)	7.1 (1065)	13.0 (1062)	8.2 (1064)
beste vriend	+	96.1 (438)	54.5 (11)	43.7 (16)	32.0 (25)	54.5 (22)
	-	82.6 (1282)	8.9 (1467)	6.3 (1697)	11.2 (1674)	7.4 (1686)
vriendenkring	+	95.6 (412)	38.6 (21)	23.8 (42)	22.3 (45)	32.9 (79)
	-	82.9 (1349)	8.6 (1486)	6.2 (1711)	10.1 (1695)	6.7 (1670)
sociaal netwerk[3]	+	97.0 (127)	100.0 (2)	---	---	---
	-	73.1 (309)	8.9 (640)	5.1 (651)	10.9 (651)	5.5 (710)
ouders[3]	+	96.5 (568)	70.0 (10)	30.4 (35)	28.0 (26)	75.0 (4)
	-	74.3 (870)	7.8 (1511)	4.6 (1604)	9.3 (1587)	7.0 (1772)
gezin[3]	+	96.4 (363)	66.7 (6)	75.0 (4)	75.0 (4)	---
	-	74.2 (706)	7.5 (1255)	4.4 (1325)	9.3 (1315)	6.6 (1459)
leeftijdgenoten[3]	+	96.6 (147)	66.7 (3)	100.0 (2)	100.0 (2)	---
	-	79.5 (441)	9.7 (799)	5.0 (760)	12.3 (743)	6.2 (763)
peers [3]	+	95.8 (190)	66.7 (3)	66.7 (4)	100.0 (2)	---
	-	81.7 (608)	10.3 (818)	7.3 (934)	13.0 (926)	6.8 (910)
peers excl. lief[3]	+	96.3 (326)	80.0 (5)	80.0 (5)	66.7 (6)	66.7 (12)
	-	82.4 (1133)	9.0 (1377)	6.2 (1572)	11.1 (1553)	6.7 (1534)

+ = gebruik
- = niet gebruik

Er is een significant verband tussen het eigen gebruik en het gebruik door personen uit de omgeving van opwekmiddelen. We vinden voor het gebruik van moeder, vader, broer/zus, vriendenkring en peers excl. lief eenzelfde significant ($p<.001$) verband. Voor het gebruik van lief en beste vriend is het verschil minder uitgesproken ($p<.05$). Ongeacht wie uit het sociaal netwerk geen opwekmiddelen neemt, de invloed[6] ervan op het eigen gebruik wijzigt nauwelijks. Indien er in de sociale omgeving wel opwekmiddelen gebruikt worden, stijgt het percentage naar ongeveer 30.0% (bij gebruik van lief, hetgeen viermaal meer betekent dan indien het lief niet gebruikt) tot zelfs 73.5% (voor gebruik van broers/zussen, wat een vertienvoudiging is dan wanneer er geen enkel broer of zus opwekmiddelen neemt).

12.1.3. Illegaal druggebruik van de sociale omgeving versus het eigen illegaal druggebruik

Er is een significant verschil ($p<.001$) tussen het eigen gebruik van illegale drugs en het illegaal druggebruik van personen uit de sociale omgeving (met uitsluiting van ouders) en de groepen waarin de ouders voorkomen. Meer adolescenten wiens sociale omgeving illegale drugs gebruiken, nemen ook illegale drugs dan adolescenten waarvan het sociale netwerk geen illegale drugs neemt. Als ze dit doen is dit ook recenter van aard (cfr. tabel 12.3.).
De invloed[6] op het percentage nooit-gebruikers bij de respondenten verandert nauwelijks al naargelang van wie uit de sociale omgeving geen illegale drugs gebruikt (schommelend van 79.5% voor lief of partner tot 92.9% voor peers excl. lief). Enkel bij de netwerken waar ook de vriendenkring in vertegenwoordigd is, ligt het percentage nooit-gebruikers van illegale drugs boven de negen op tien respondenten, nl. bij geen illegaal druggebruik van vrienden uit de vriendenkring (91.8%), bij peers (91.4%), bij leeftijdgenoten (92.7%) en bij peers excl. lief (92.9%).
Wanneer er in het sociale netwerk wel illegale drugs gebruikt worden, daalt het aandeel nooit-gebruikers bij de respondenten van nagenoeg de helft (42.9%) bij gebruik van vrienden uit de vriendenkring, naar bijna een kwart (23.1%) bij gebruik van illegale drugs van beste vriend, naar één op vijf (19.1%) bij illegaal druggebruik van broer of zus en naar ongeveer één op zes bij gebruik van illegale drugs van lief of partner (14.3%) en bij peers excl. lief (16.3%). Enkel wanneer alle peers (1.7%) en leeftijdgenoten (0.0%) ooit illegale drugs hebben gebruikt zijn er bij de respondenten zo goed als geen nooit-gebruikers.
Wanneer de sociale omgeving geen illegale drugs gebruikt, dan is het aandeel stoppers bij de respondenten gelegen rond de één op twintig (variërend van 3.2% bij geen illegaal druggebruik van peers excl. lief tot 7.0% bij geen gebruik van illegale drugs bij lief of partner).
Gebruiken personen uit de sociale omgeving echter wel illegale drugs, dan stijgt, (met uitzondering van de groep leeftijdgenoten), het aandeel stoppers bij de respondenten naar ongeveer één op tien (variërend van 6.7% respondenten bij illegaal druggebruik door peers tot 11.5% adolescenten bij gebruik door vrienden uit vriendenkring).
Het aandeel van het recent gebruik (de voorbije maand en week) schommelt bij de respondenten wiens sociale omgeving geen illegale drug gebruiken tussen één op honderd (1.0% bij gebruik door peers en door leeftijdgenoten) en één op twintig (6.2% bij illegaal genotmiddelengebruik door broer/zus). Wanneer de personen uit het sociale netwerk wel illegale genotmiddelen gebruiken, varieert het gebruik van illegale drugs bij de respondenten van een kwart (26.8% bij gebruik van illegale drugs door vrienden uit de vriendenkring), over de helft (bij gebruik van illegale drugs door beste vriend : 46.9%, door broer/zus : 49.4%, door lief of partner : 52.4% en door de peers excl. lief : 52.4%) tot twee op drie (66.6% bij gebruik van illegale drugs door peers).Wanneer alle leeftijdgenoten illegale drugs gebruiken, komt recent gebruik bij zelfs meer dan vier op vijf (83.3%) jongeren voor. Voor deze laatste groep zijn de gegevens gebaseerd op een beperkte groep (n=18) respondenten. Opvallend is het zeer hoge percentage van de respondenten die aangeven de voorbij week illegale drugs te hebben gebruikt. Wanneer de beste vriend (30.8%) en peers (36.6%) illegale drugs gebruiken gebruikte ongeveer één op drie respondenten de voorbije week dit genotmiddel. Bij illegaal druggebruik van lief/ partner (40.0%) en broers/zussen (38.2%) gebruikten twee op vijf respondenten de voorbije week illegale drugs. Bij gebruik van illegale drugs door peers en

door leeftijdgenoten is het aandeel respondenten die de laatste week illegale drugs gebruikten respectievelijk ruim één op twee (53.3%) en bijna drie op vier (72.2%).

tabel 12.5.: illegaal druggebruik in de sociale omgeving versus eigen gebruik (%)

Illegale drugs		aantal (n)	nooit-gebruikers (%)	stop-pers (%)	laatste jaar (%)	laatste 3 maanden (%)	laatste maand (%)	laatste week (%)
vader	+	10	4.0	2.0	0.0	0.0	10.0	30
	-	1790	78.5	5.4	4.1	3.5	3.1	5.5
moeder	+	3	0.0	0.0	0.0	0.0	100.0	0.0
	-	---	---	---	---	---	---	---
broer of zus	+	89	19.1	7.9	13.5	10.1	11.2	38.2
	-	1432	81.9	5.0	3.5	3.4	2.4	3.8
lief	+	105	14.3	7.6	11.4	14.3	12.4	40.0
	-	955	79.5	7.0	4.5	3.1	2.9	2.9
beste vriend	+	221	23.1	9.5	10.0	10.4	16.3	30.8
	-	1475	85.5	5.2	3.2	2.7	1.4	2.0
vriendenkring	+	393	42.9	11.5	8.8	10.6	8.6	18.2
	-	1226	91.8	3.3	2.2	0.9	1.2	0.5
sociaal netwerk[3]	+	---	---	---	---	---	---	---
	-	462	92.6	3.9	1.7	0.6	0.0	1.1
ouders[3]	+	---	---	---	---	---	---	---
	-	1756	78.6	5.5	4.0	3.5	3.0	5.5
gezin[3]	+	---	---	---	---	---	---	---
	-	1376	82.2	4.8	3.4	3.4	2.4	3.8
leeftijdgenoten[3]	+	18	0.0	0.0	11.1	5.6	11.1	72.2
	-	492	92.7	4.0	1.7	0.6	0.0	1.0
peers [3]	+	60	1.7	6.7	11.7	13.3	13.3	53.3
	-	594	91.4	4.7	2.2	0.5	0.8	0.3
peers excl. lief[3]	+	172	16.3	9.9	9.3	12.2	15.7	36.6
	-	1082	92.9	3.2	2.1	0.7	0.7	0.3

+ = gebruik
- = niet gebruik

Bij alle onderscheiden groepen van het sociale netwerk (exclusief die waarin ouders voorkomen), vinden we dezelfde (p<.001) significante verbanden[8] wat betreft het gebruik van cannabis. Wanneer broer/zus, lief/partner en beste vriend door de respondent als niet-gebruiker van cannabis wordt beschouwd, dan nam ongeveer één op vijf à zeven adolescenten toch ooit cannabis. Indien de respondent alle vrienden uit de vriendenkring als niet-gebruikers van cannabis beschouwt, gebruikt slechts ongeveer één op twaalf respondenten cannabis. We kunnen stellen dat vrienden uit de vriendenkring, indien ze geen cannabis gebruiken, meer van invloed zijn dan broer of zus, lief of beste vriend. Alvorens de resultaten van de cannabis gebruikende personen uit de omgeving te bespreken, wensen we er op te wijzen dat het aantal gebruikers veel lager ligt dan het aantal niet-gebruikers (variërend van één op achttien bij broers of zussen tot één op drie vrienden uit de vriendenkring. Indien de sociale omgeving wel cannabis gebruikt, stijgt het percentage gebruik bij de respondenten naar 56.9% (voor vrienden uit de vriendenkring) tot zelfs 93.5% voor peers. De invloed[6] op het eigen gebruik van cannabis varieert al naargelang wie uit de omgeving ook cannabis gebruikt. De invloed is het kleinst bij de vrienden uit de vriendenkring (56.9%) en beste vriend (66.5%). Toch is het

[8] De verschillen die in tabel 12.6. bij de sociale omgeving worden gevonden zijn niet significant. We willen de lezer er attent op maken dat deze verschillen op slechts enkele gebruikende omstanders zijn gebaseerd.

aantal gebruikers zevenmaal hoger dan wanneer er in de vriendenkring niet gebruikt wordt. De invloed wordt groter bij broers/zussen (80.2%), bij lief of partner (83.8%) en peers excl. lief (83.2%) en is zeer groot bij het gebruik door de leeftijdgenoten (88.2%) en de peers (93.5%). Het gebruik van cannabis vertienvoudigt wanneer laatst genoemde groepen gebruiken, dan wanneer ze dit niet doen. Hieruit kunnen we afleiden dat hoe dichter de relatie met die persoon is en hoe meer de respondenten omringd worden door personen die cannabis gebruiken, hoe meer kans er is dat de respondent eveneens cannabis gebruikt.
Er is een significant verband tussen het eigen gebruik van heroïne en het gebruik ervan door de beste vriend (p<.001), vrienden uit de vriendenkring (p<.01) en peers excl. lief (p<.001). De invloed[6] op het eigen gebruik (0.8%) van heroïne is nagenoeg dezelfde als de beste vriend en vrienden uit de vriendenkring geen heroïne gebruiken. Indien de beste vriend en vrienden uit de vriendenkring wel heroïne gebruiken, stijgt het percentage naar 7.1% bij gebruik in de vriendenkring (wat achtmaal meer is dan wanneer in de vriendenkring geen heroïne gebruikt wordt), over 20.0% bij gebruik van beste vriend, (wat twintigmaal meer is dan wanneer de beste vriend geen heroïne gebruikt) tot100% (voor gebruik van zowel beste vriend als vriendenkring). Dat wijst erop dat de kans zeer groot is, dat als zowel de beste vriend als de vriendenkring dit genotmiddel gebruiken, de respondent dit middel ook wel eens zal gebruiken. We moeten echter opmerken dat deze laatste percentages betrekking hebben op slechts enkele respondenten (respectievelijk n=20 en n=5).

tabel 12.6.: illegaal druggebruik in de sociale omgeving van de respondent (%)

		cannabis		heroïne		cocaïne		trip-		pep-middelen		snuif-	
		%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)
vader	+	60.0	(5)	0.0	(2)	100.0	(2)	0.0	(4)	0.0	(3)	0.0	(5)
	-	15.4	(1824)	1.0	(1818)	2.0	(1816)	4.5	(1819)	5.0	(1823)	4.5	(1820)
moeder	+	---		---		---		---		---		---	
	-	15.5	(1851)	1.0	(1841)	1.9	(1840)	4.4	(1849)	5.0	(1849)	4.5	(1846)
broer of zus	+	80.2	(81)	100.0	(3)	60.0	(5)	52.8	(7)	35.7	(14)	57.1	(7)
	-	17.3	(1468)	0.8	(1539)	1.9	(1536)	4.1	(1541)	5.5	(1531)	4.2	(1538)
lief	+	83.8	(105)	100.0	(2)	66.7	(6)	52.6	(19)	68.4	(19)	80.0	(6)
	-	19.7	(981)	1.3	(1074)	2.4	(1070)	4.1	(1060)	5.1	(1061)	3.8	(1682)
beste vriend	+	66.5	(208)	20.0	(20)	45.5	(22)	56.4	(39)	48.1	(52)	48.7	(39)
	-	14.0	(1517)	0.8	(1692)	1.4	(1691)	3.5	(1680)	3.7	(1665)	4.4	(1662)
vriendenkring	+	56.9	(480)	7.1	(56)	23.9	(71)	30.1	(183)	30.4	(207)	27.3	(99)
	-	8.2	(1283)	0.8	(1695)	1.0	(1678)	1.6	(1574)	1.7	(1547)	3.2	(1657)
sociaal netwerk[3]	+	---		---		---		---		---		---	
	-	6.6	(498)	1.0	(753)	1.0	(728)	1.9	(671)	1.4	(661)	4.4	(714)
ouders[3]	+	---		---		---		---		---		---	
	-	20.4	(1800)	1.0	(1794)	2.0	(1792)	4.5	(1797)	5.0	(1802)	4.6	(1795)
gezin[3]	+	---		---		---		---		---		---	
	-	17.1	(1424)	0.8	(1491)	1.9	(1488)	4.2	(1490)	4.6	(1514)	4.2	(1484)
leeftijdgenoten[3]	+	88.2	(17)	---		---		---		---		---	
	-	6.8	(514)	0.9	(761)	1.1	(752)	1.9	(694)	1.3	(681)	4.3	(736)
peers [3]	+	93.5	(62)	---		100	(2)	81.3	(7)	85.7	(7)	100.0	(2)
	-	7.9	(631)	1.0	(925)	1.2	(917)	1.9	(845)	1.6	(826)	3.6	(891)
peers [3]	+	83.2	(155)	100.0	(6)	66.7	(9)	63.4	(30)	68.8	(34)	64.7	(17)
	-	6.7	(1134)	0.7	(1558)	0.9	(1543)	1.5	(1470)	1.4	(1414)	3.0	(1513)

+ = gebruik
- = niet gebruik

Er is een significant verband tussen het eigen gebruik en het gebruik van cocaïne door de personen uit de sociale omgeving. We vinden voor het gebruik van vader ($p<.001$), de beste vriend ($p<.001$), vrienden uit de vriendenkring ($p<.001$) en peers excl. lief ($p<.001$) eenzelfde significant verband. Voor het gebruik van broer/zus ($p<.01$), lief ($p<.05$), is het verband minder uitgesproken. Ongeacht wie uit de sociale omgeving geen cocaïne gebruikt, de invloed[6] op het eigen gebruik verandert nauwelijks (schommelend van 0.9% voor peers excl. lief tot 2.4% voor lief). Indien de sociale omgeving wel cocaïne gebruikt, stijgt het aandeel cocaïnegebruikers naar één kwart (23.9% bij gebruik van vrienden uit vriendenkring), over bijna de helft (45.5% bij gebruik van beste vriend) tot twee derden (60.0% bij het gebruik van broer/zus en 66.7% bij gebruik van zowel lief als peers). We moeten echter opmerken dat deze gegevens (met uitzondering van beste vriend en vriendenkring) betrekking hebben op slechts minder dan tien respondenten.
Er is een significant verband tussen het eigen gebruik en het gebruik van tripmiddelen door personen uit de sociale omgeving. We vinden voor het gebruik van lief, de beste vriend, vrienden uit de vriendenkring en peers (excl. lief) eenzelfde ($p<.001$) significant verband. Enkel voor het gebruik van broer/zus ($p<.01$) is het verschil minder uitgesproken. Wie van deze personen geen tripmiddelen inneemt, verandert nauwelijks de invloed[6] op het gebruik (schommelend van 1.5% voor peers excl. lief tot 4.1% voor lief of broer/zus). Indien de sociale omgeving wel tripmiddelen gebruikt, stijgt het aandeel gebruikers van tripmiddelen bij de respondenten naar één derde (30.1% bij gebruik door vrienden uit vriendenkring), over ruim de helft tot drie vijfden (52.6% bij gebruik door lief tot 63.4% bij peers excl. lief) tot ruim vier op vijf (81.3% bij het gebruik door peers). We moeten echter opmerken dat dit laatste resultaat slechts betrekking heeft op minder dan tien respondenten (n=7).
Ook naar het pepmiddelengebruik is er een significant verband tussen het eigen gebruik en dat van bepaalde personen uit de sociale omgeving. We vinden voor het gebruik van pepmiddelen door broer/zus, lief, de beste vriend, vrienden uit de vriendenkring en peers (excl. lief) eenzelfde ($p<.001$) significant verband. Wie van deze omstanders geen pepmiddelen inneemt, verandert nauwelijks de invloed[6] op het eigen gebruik (schommelend van 1.4% voor peers excl. lief tot 5.5% voor broer/zus). Indien personen uit de sociale omgeving wel pepmiddelen gebruiken, stijgt het aandeel gebruikers van pepmiddelen naar één derde (30.4% bij gebruik door vrienden uit vriendenkring en 35.7% bij gebruik door broer/zus), over ongeveer twee op drie (63.4% bij peers excl. lief tot 68.4% bij gebruik door lief) tot ruim vier op vijf (85.7% bij het gebruik door peers). We moeten echter opmerken dat dit laatste resultaat slechts betrekking heeft op minder dan tien respondenten (n=7).
Tot slot zijn er bij de snuifmiddelen significante verbanden tussen het eigen gebruik en dat van bepaalde personen uit de sociale omgeving. We vinden voor het gebruik van snuifmiddelen door broer/zus, lief, de beste vriend, vrienden uit de vriendenkring en peers excl. lief eenzelfde ($p<.001$) significante verband. De invloed[6] op het eigen gebruik van snuifmiddelen verandert nauwelijks al naargelang welke andere personen uit de sociale omgeving geen snuifmiddelen gebruiken (schommelend van 3.0% voor peers excl. lief tot 4.4% voor beste vriend). Indien de sociale omgeving wel snuifmiddelen gebruikt, stijgt het aandeel gebruikers van snuifmiddelen bij de respondenten naar één kwart (27.3% bij gebruik door vrienden uit de vriendenkring), over ongeveer één op twee (48.7% bij gebruik door beste vriend en 57.1% bij gebruik door broer/zus) tot vier op vijf (80.0% bij gebruik door lief) jongeren. We moeten echter opmerken dat dit laatste resultaat slechts betrekking heeft op minder dan tien respondenten (n=6).

12.2. Datareductie

We willen achterhalen welke verbanden er bestaan tussen het genotmiddelengebruik en de vrijetijdsbesteding van jongeren. Omdat een analyse maken van elk item van de genotmiddelen gerelateerd aan elk item van de vrijetijdsbesteding het geheel onoverzichtelijk zou maken, is een datareductie noodzakelijk. Met behulp van factoranalyse kunnen we nagaan welke items bij elkaar horen. De items die vaak hetzelfde worden beantwoord vormen samen een dimensie. Op deze dimensie heeft elk item een lading (factorlading) die tussen 0 en 1 ligt. Een hogere waarde staat voor een hogere plaats in de factor. Alzo kan voor elke factor een concept worden geconstrueerd dat aansluit bij de inhoud van de items. Het is mogelijk om de items met een hoge dimensiewaarde tot een schaal om te vormen.
De interne consistentie van een aantal items die samen een schaal vormen, wordt berekend met de Cronbach's alpha. Dit is een maat voor betrouwbaarheid. De alpha geeft aan in welke mate de items hetzelfde meten.

12.1.1. Datareductie van vrijetijdsbesteding

In de vragenlijst zijn 22 items m.b.t. vrijetijdsactiviteiten opgenomen. De respondenten moesten aanduiden of ze geen tot zeer veel tijd aan desbetreffende activiteiten besteedden (cfr. 10.3.).

Tabel 12.7.: factorladingen items vrijetijdsbesteding [9]

Factoranalyse vrijetijdsbesteding	factor 1	factor 2	factor 3	factor 4	factor 5	factor 6	factor 7
hobby uitoefenen	0.77						
sporten in clubverband	0.74						
sporten buiten clubverband	0.64						
hobbyclub	0.51						
naar fuif, dancing of discotheek gaan		0.79					
op café gaan		0.79					
tv- of video kijken			0.71				
op computer spelen/ werken			0.53				
naar lunapark gaan			0.50				
winkelen				0.69			
bioscoop gaan				0.57			
vrienden (thuis of op kot) opzoeken				0.54			
fietsen of wandelen				0.50			
jeugdbeweging					0.79		
jeugdhuizen					0.61		
spel spelen					0.57		
boek lezen						-0.76	
schrijven						-0.52	
op straat rondhangen						0.59	
radio of muziek beluisteren							0.66
muziekinstrument bespelen							0.58
niets doen[10]							
Cronbach's alpha:	**0.81**	**0.89**	**0.71**	**0.73**	**0.77**	**-0.60**[11]	**0.71**

[9] Varimax normalised
[10] Enkel het item 'niets doen' duidt op geen enkele factor.
[11] De items lezen en schrijven enerzijds en op straat rondhangen anderzijds zijn tegengesteld aan elkaar.

Op basis van factoranalyse is gekozen voor 7 dimensies die als volgt benoemd werden[12] :
factor 1 : de sportactievers (sporten en hobby's al dan niet in clubverband).
factor 2 : de uitgaanders (op café, naar dancing, discotheek of fuif gaan).
factor 3 : de beeldschermers (tv- of video kijken, op computer spelen/ werken en lunapark).
factor 4 : de buitenhuizers (winkelen, fietsen/wandelen , film gaan en vrienden opzoeken).
factor 5 : de spelactievers (spel spelen, jeugdbeweging, jeugdhuizen).
factor 6 : de individuelers (boek lezen, schrijven en op straat rondhangen).
factor 7 : de muziekers (radio of muziek beluisteren en muziekinstrument bespelen).

12.1.2. Datareductie van het risicogedrag

Tabel 12.8.: factorladingen items risicogedragingen [13]

Factoranalyse risicogedragingen	factor 1	factor 2	factor 3	factor 4	factor 5	factor 6	factor 7
kaarten voor geld :	0.68						
spelen op speelautomaten :	0.61						
spelen op de lotto :	0.60						
wedden voor geld :	0.58						
bier drinken :		0..83					
wijn drinken :		0.82					
sterke drank drinken :		0.81					
aperitieven of long-drinks drinken :		0.79					
brossen :		0.51					
dronken zijn :		0.46					
slaapmiddelen innemen :			0.76				
kalmeermiddelen innemen :			0.75				
opwekmiddelen innemen :			0.41				
lichte pijnstillers innemen :			0.40				
pepmiddelen gebruiken :				0.82			
tripmiddelen gebruiken :				0.81			
cocaïne gebruiken :				0.63			
cannabis gebruiken :				0.59			
heroïne gebruiken :				0.54			
snuifmiddelen gebruiken :				0.50			
met opzet dingen vernielen :					0.71		
mensen lastig vallen op straat :					0.69		
betrokken in een vechtpartij :					0.63		
iets stelen uit de auto :					0.55		
graffiti spuiten :					0.51		
(brom)fiets stelen :					0.48		
geld van ouders wegnemen :						0.72	
winkeldiefstal :						0.59	
zonder geldig vervoerbewijs rijden :						0.55	
drugs dealen :						0.44	
zware pijnstillers[14] *:*							0.42
Cronbach's alpha:	**0.79**	**0.78**	**0.80**	**0.67**	**0.75**	**0.71**	**-**

[12] We verkozen de alzo bekomen groepen van activiteiten een (niet bestaande) naam te geven die louter dienen om de activiteiten die eronder horen te beschrijven. Ze hebben verder geen betekenis.

[13] Varimax normalised

[14] Het item 'zware pijnstillers' komt alleen voor, er kan dus geen Cronbach's alpha berekend worden.

Om een beeld te vormen van het risicogedrag werden alle items die met risicogedrag samenhangen in beschouwing genomen. Factoranalyse van de zo bekomen 31 items stellen ons in staat het risicogedrag van de respondent in verband te brengen met andere variabelen. Via factoranalyse konden we deze 31 variabelen herleiden tot 7 factoren :

factor 1 : gokken als risicogedrag (kaarten, speelautomaten, lotto en weddenschappen).
factor 2 : alcohol drinken als risicogedrag (wijn, sterke drank, aperitieven of long-drinks, brossen en dronken zijn).
factor 3 : illegale drugs gebruiken als risicogedrag (pepmiddelen, tripmiddelen, cocaïne, cannabis, heroïne en snuifmiddelen).
factor 4 : geneesmiddelen gebruiken als risicogedrag (slaapmiddelen, kalmeermiddelen, opwekmiddelen en lichte pijnstillers).
factor 5 : vandalenstreken (met opzet dingen vernielen, mensen lastig vallen op straat, betrokken zijn in een vechtpartij, iets stelen uit een auto en graffiti spuiten).
factor 6 : geldgebonden deviant gedrag (geld uit ouders' portefeuille nemen, winkeldiefstal, zonder geldig vervoerbewijs rijden en drugs delen).
factor 7 : zware pijnstillers gebruiken als risicogedrag.

12.3. Relatie middelengebruik versus vrijetijdsbesteding bij jongeren

We gaan na of er tussen de factoren van de twee factoranalyses verbanden terug te vinden zijn.
Op de hele populatie vinden we bij de sportactievers significante verschillen naar vandalenstreken (Kendall Tau: .14963, p<.001) naar illegaal druggebruik als risicogedrag (Kendall Tau: -.06889, p<.001), naar gokken als risicogedrag (Kendall Tau: .07089, p<.001) en naar zware pijnstillers gebruiken als risicogedrag (Kendall Tau: .06122, p<.001). De rangcorrelatie (ook bij de analyses naar geslacht en onderwijsniveau[15]), is nergens voldoende sterk om een verband te kunnen leggen tussen deze groep van vrijetijdsbesteding en het risicogedrag.
Bij de uitgaanders zijn er significante verschillen naar vandalenstreken (Kendall Tau: .06161, p<.01), naar alcohol gebruiken als risicogedrag (Kendall Tau: .14250, p<.001), naar het gokken als risicogedrag (Kendall Tau: .09119, p<.001) en naar geldgebonden deviant gedrag (Kendall Tau: .10932, p<.001). De rangcorrelatie bij de totale populatie is onvoldoende sterk om enig verband te kunnen leggen. Enkel bij meisjes van het secundair onderwijs is de rangcorrelatie (Kendall Tau: .30651, p<.001) matig positief. We kunnen stellen dat er een verband is tussen naar cafés en dancings gaan en het gebruik van alcohol. Als meisjes van het secundair onderwijs naar cafés of dancings gaan is de kans groter dat ze alcohol gebruiken dan wanneer ze niet naar deze uitgaansgelegenheden gaan. Dit verband is minder sterk bij jongens van het secundair onderwijs (Kendall Tau: .26109, p<.001) of afwezig bij mannen en vrouwen van het hoger onderwijs.
Bij de beeldschermers zijn er significante verschillen naar het alcohol gebruiken als risicogedrag (Kendall Tau: -.09550, p<.001), naar illegale drugs gebruiken als risicogedrag (Kendall Tau: -.04632, p<.05) en naar gokken als risicogedrag (Kendall Tau: .18025, p<.001).

[15] Er werden analyses gemaakt naar zowel secundair als hoger onderwijs, naar zowel mannen als vrouwen en naar meisjes en jongens van het secundair onderwijs en naar vrouwen en mannen van het hoger onderwijs.

De rangcorrelaties van deze verschillen, voor zowel de totale populatie als voor de subgroepen afzonderlijk, zijn onvoldoende sterk om een verband tussen beide variabelen te kunnen leggen.
Bij de buitenhuizers vinden we een significant verschil naar het medicatiegebruik als risicogedrag (Kendall Tau: .09576, p<.001) en een minder beduidend verschil naar geldgebonden deviant gedrag (Kendall Tau: .04931, p<.05). Op basis van de rangcorrelatie kan besloten worden dat er geen verband is tussen buitenhuizers en dit risicogedrag.
Bij de spelactieven vinden we enkel minder uitgesproken significante verschillen naar het zware pijnstillergebruik als risicogedrag (Kendall Tau: .04475, p<.05). Op basis van de zwakke rangcorrelatie kunnen we zeggen dat er geen verband is tussen de spelactieven en dit middelengebruik.
Bij de individuelers vinden we significante verschillen terug naar vandalenstreken (Kendall Tau: .10008, p<.001), naar alcohol drinken als risicogedrag (Kendall Tau: -.05047, p<.05), naar geldgebonden deviant gedrag (Kendall Tau: .05792, p<.01) en naar zware pijnstillers gebruiken als risicogedrag (Kendall Tau: .05689, p<.01). Ook hier is de rangcorrelatie te klein om van een verband te kunnen spreken.
Tot slot vinden we bij de muziekers significante verschillen naar vandalenstreken (Kendall Tau: .05116, p<.05), naar illegaal druggebruik als risicogedrag (Kendall Tau: .04648, p<.05), naar geldgebonden deviant gedrag (Kendall Tau: .05908, p<.01) en naar zware pijnstillergebruik als risicogedrag (Kendall Tau: .06142, p<.01). Op basis van de zwakke rangcorrelatie kunnen we stellen dat er bij de muziekers geen verbanden zijn met de risicodimensies.

12.3.1. Vrijetijdsbesteding versus vervelen

Bij de verschillende factoren van vrijetijdsbesteding gingen we het verband na met het zich vervelen (zowel op school, in de vrije tijd als bij het uitgaan). Voor de totale populatie vinden we geen significante verschillen m.b.t. zowel het zich vervelen op school, in de vrije tijd als bij het uitgaan. In alle subgroepen vervelen de respondenten zich in maximaal twee van de drie opgesomde situaties. Op de uitgaanders na kunnen we niet echt van verbanden spreken. Bij de uitgaanders vinden we voor de leerlingen van het secundair onderwijs naar het vervelen op school een licht verband (Kendall Tau: .24808, p<.001), dat iets sterker is bij meisjes (Kendall Tau: .27822, p<.001) dan bij jongens (Kendall Tau: .22660, p<.001). Dit verschil naar geslacht moet volgens ons sterk gerelativeerd worden gezien de onevenredige verdeling naar leeftijd van meisjes en jongens in het secundair onderwijs.

12.3.2. Vrijetijdsbesteding versus het gebruik van alcohol, medicatie of illegale drugs

Er blijkt een verband te bestaan tussen het risicogedrag alcoholgebruik en de uitgaanders. De vraag is of dit verband ook tot uiting komt wanneer we de factor uitgaanders van vrijetijdsbesteding correleren met de gegevens over alcoholgebruik in het algemeen en naar de verschillende onderscheiden producten afzonderlijk. Op de totale populatie zien we inderdaad een verband tussen de uitgaanders en het alcoholgebruik (Kendall Tau: .31980, p<.001). Ook met illegaal druggebruik (Kendall Tau: .23193, p<.001) is er een verband. Met andere woorden neemt de kans op alcoholgebruik toe wanneer de respondenten uitgaan naar

cafés, fuiven, dancings en discotheken. Het verband naar illegale drugs is minder sterk dan voor alcohol. Bekijken we de subgroepen afzonderlijk dan stellen we vast dat dit verband enkel in het secundair en niet in het hoger onderwijs geldt, en de rangcorrelatie het laagst is bij vrouwen van het hoger onderwijs maar het hoogst is bij meisjes van het secundair onderwijs (alcohol : Kendall Tau: .47488, p<.001, illegale drugs: Kendall Tau: .35620, p<.001). Het verband dat we voor alcohol vaststelden geldt voor alle alcoholische producten afzonderlijk, maar is hoger bij bier en sterke drank. Het verband is in het secundair onderwijs matig (bier : Kendall Tau: .41967; wijn Kendall tau: .30613; sterke dranken: .43163; andere dranken: .30294, p<.001) en is nagenoeg afwezig voor studenten van het hoger onderwijs. Met name bij mannen vinden we dat wanneer de adolescenten naar een café, dancing of fuif gaan er een duidelijk verband bestaat met het gebruik van bier (Kendall Tau: .33980, p<.001) en sterke drank (Kendall Tau: .32054, p<.001). Bij de vrouwen, behorende tot de uitgaanders, vinden we een minder sterk verband met deze dranken terug (bier: .24091 en sterke drank: .24530). Het verband neemt toe in het secundair onderwijs bij zowel de jongens (bier: Kendall Tau: .42839, p<.001 en sterke drank: Kendall Tau: .40779, p<.001) als bij de meisjes. Bij de meisjes van het secundair onderwijs vinden we zelfs een matig verband tussen de uitgaanders en alle alcoholische producten: bier (Kendall Tau: .41580, p<.001), wijn (Kendall Tau: .33520, p<.001), sterke drank (Kendall Tau: .46503, p<.001) en aperitieven of long-drinks (Kendall Tau: .37756, p<.001).
Wat het verband inzake illegale drugs en de uitgaanders betreft, merken we dat van de verschillende illegale genotmiddelen er enkel bij cannabis (Kendall Tau: .24250, p<.001) een duidelijk verband is te merken. Ook bij trip-, pep- en snuifmiddelen is er een verband, maar dit verband is te zwak om er uitspraken over te doen. Enkel voor het secundair onderwijs (Kendall Tau: .34942, p<.001), zowel bij jongens (Kendall Tau: .32289, p<.001) en nog sterker bij meisjes (Kendall Tau: .38480, p<.001) van dit onderwijsniveau kunnen we stellen dat de kans op gebruik van cannabis toeneemt naargelang de adolescent veel tijd besteedt aan uitgaan naar café, fuif of dancing.

12.3.3. Vrijetijdsbesteding versus dronkenschap

Zoals uit de factoranalyse van risicogedragingen bleek, is er een samenhang tussen het gebruik van alcohol bij adolescenten en het dronken zijn van deze jongeren. Gaan we het al dan niet dronken zijn relateren aan de vrijetijdsbesteding van de respondenten, dan merken we dat voor de totale populatie er enkel significante verschillen zijn bij de uitgaanders, de individuelers en de muziekers, maar vinden we enkel een licht verband bij de uitgaanders. In het secundair onderwijs (Kendall Tau: .30391, p<.001) en bij meisjes van het secundair onderwijs (Kendall Tau: .33491, p<.001) is het verband voldoende sterk zodat we voor deze twee groepen adolescenten kunnen stellen dat de kans op dronkenschap toeneemt naarmate deze jongeren heel wat vrije tijd besteden aan het uitgaan naar fuiven, cafés of dancings.

12.3.4. Vrijetijdsbesteding versus gokken

We vinden bij de verschillende dimensies van de vrijetijdsbesteding significante verschillen. Slechts in een beperkt aantal situaties vinden we een zeer licht verband : bij het spelen op speelautomaten door beeldschermers (Kendall Tau: .16439, p<.001) of individuelers (Kendall Tau: .12728, p<.001), bij het kaartspelen door uitgaanders (Kendall Tau: .14295, p<.001) of

door beeldschermers (Kendall Tau: .11004, p<.001), bij het spelen op de lotto door beeldschermers (Kendall Tau: .11571, p<.001) en bij het aangaan van weddenschappen door sportactievers (Kendall Tau: .11053, p<.001), door uitgaanders (Kendall Tau: .16777, p<.001) of door beeldschermers (Kendall Tau: .10482, p<.001). Deze verbanden nemen toe naargelang de respondent in het secundair onderwijs zit en een man is, maar de rangcorrelatie is niet sterk genoeg om een verband tussen vrijetijdsbesteding en gokken te kunnen formuleren.

12.3.5. Risicogedrag versus verveling

Op de totale populatie vinden we tussen de verschillende dimensies van risicogedragingen en het vervelen op school, in de vrije tijd en bij het uitgaan significante verschillen, maar de rangcorrelatie is te klein om van een verband te kunnen spreken. In het secundair onderwijs en bij zowel mannen als vrouwen neemt deze correlatie toe, maar blijft het verband zeer licht. Zo vinden we voor het secundair onderwijs een zeer licht (Kendall Tau: -.14098, p<.001) negatief verband tussen de dimensie vandalenstreken en vervelen tijdens het uitgaan en een zeer licht positief (Kendall Tau: .13027, p<.001) verband tussen het vervelen op school en de dimensie alcoholdrinkers. Bij de mannen vinden we een licht negatief (Kendall Tau: -.10334, p<.001) verband tussen vervelen bij het uitgaan en de gokkersdimensie en een licht positief verband tussen geldgebonden deviant en het vervelen op school (Kendall Tau: .12446, p<.001) enerzijds en vervelen tijdens de vrije tijd (Kendall Tau: .10198, p<.001) anderzijds. Bij de vrouwen is er een licht positief (Kendall Tau: .11920, p<.001) verband tussen het vervelen tijdens de vrije tijd en de gokkersdimensie.
De gevonden verbanden nemen lichtjes toe wanneer we de opsplitsing naar geslacht maken, maar de rangcorrelatie blijft te klein om uitspraken te kunnen doen.

12.3.6. Risicogedrag versus het middelengebruik van de omstanders

Daar we voor de zes onderscheiden groepen uit de sociale omgeving (zie 12.1.) aan de respondent vroegen aan te duiden of ze zeker één van de 15 voorgelegde genotmiddelen gebruikten, hadden we beschikking over 90 items inzake het (al dan niet) gebruik van deze middelen. Omdat we de relatie van het middelengebruik van de personen uit de sociale omgeving op het risicogedrag van de jongeren wensten te onderzoeken, leek ons een datareductie (door factoranalyse) van deze 90 items noodzakelijk. Deze leverde 20 factoren op. Het zou ons echter te ver leiden deze factoranalyse hier uitvoerig te bespreken. We opteren er dan ook voor om enkel die factoren verder te verklaren waar we met het risicogedrag duidelijke verbanden terugvonden. Op de dimensie alcoholgebruik, illegale druggebruik en geneesmiddelengebruik als risicogedrag na, vinden we nauwelijks significante verschillen terug. We vinden buiten de middelendimensies slechts twee significante verschillen, nl. tussen de dimensie kalmeer- en slaapmiddelengebruik bij ouders en het deviant gedrag (Kendall Tau: .06774, p<.05) enerzijds en de dimensie cannabisgebruik van leeftijdgenoten en het geldgebonden deviant gedrag (Kendall Tau: .13440, p<.001) anderzijds. We dienen er wel op te wijzen dat het eerste significant verschil minder uitgesproken is en er geen sprake kan zijn van een verband, waar bij het tweede significant verschil het om een zeer licht verband gaat zodat we geen uitspraken in die richting kunnen doen.

Zowel bij de dimensie alcohol- als illegale druggebruik als risicogedrag vinden we bij de gehele populatie duidelijk verband met één dimensie van de sociale omgeving. Voor de dimensie alcoholgebruik als risicogedrag vinden we een positief (Kendall Tau: .28619, p<.001) verband met het bier-, wijn- en sterke drankgebruik van zowel vriend als vrienden uit vriendenkring en aperitiefgebruik van vrienden uit vriendenkring. Voor de dimensie illegale druggebruikers vinden we een minder sterk (Kendall Tau: .22841, p<.001) verband met het cannabisgebruik van leeftijdgenoten. Deze verbanden veranderen nauwelijks naar de onderwijsniveau en naar geslacht afzonderlijk.
De overige lichte verbanden in de middelendimensies bevestigen hetgeen we reeds in 12.1. hebben besproken.

12.4. Andere relaties met gokgedrag van jongeren

12.4.1. Gokken versus middelengebruik

Voor de totale populatie vinden we, op het spelen van de lotto na, significante verschillen tussen het gokken van jongeren en het gebruik van zowel legale als illegale drugs. Bij het kaarten vinden we geen significante verschillen ten aanzien van het medicatiegebruik, bij het spelen op speelautomaten vinden we eveneens geen significante verschillen terug bij het gebruik van alcoholische dranken en pijnstillers. Bij de speelautomaten is de correlatie zodanig zwak dat er geen verband is tussen deze variabelen. Enkel bij het kaarten vinden we t.a.v. de alcoholische dranken een zeer licht verband (Kendall Tau schommelend van .10636 bij wijn tot 11708 bij aperitieven en long-drinks; p<.001). T.a.v. het wedden vinden we eveneens een zeer licht verband bij het gebruik van bier (Kendall Tau: .11520, p<.001), sterke drank (Kendall Tau: .11217, p<.001) en cannabis (Kendall Tau: .11015, p<.001). In het secundair onderwijs, zowel bij meisjes als jongens, neemt dit verband toe. Zo schommelt de rangcorrelatie (Kendall Tau) voor het aangaan van weddenschappen naar de verschillende alcoholische dranken tussen .21106 (bij wijn) en .27086 (bij sterke drank) maar blijft dit verband onvoldoende sterk om hieromtrent uitspraken te doen.

12.4.2. Gokken versus deviant gedrag [16]

We vinden tussen het gokken (cfr. hoofdstuk 7) en het deviant gedrag (cfr. hoofdstuk 8) heel wat significante verschillen. Enkel bij het spelen op de lotto zijn er nauwelijks significante verschillen. Ook bij de deviante gedragsstijl 'autodiefstal' vinden we geen significante verschillen terug naar het gokken. Bij het spelen op speelautomaten vinden we zeer licht verbanden terug naar de deviante gedragingen: zwartrijden (.10388), het wegnemen van geld uit de portefeuille van ouders (.10388), mensen lastig vallen (.13105), winkeldiefstal (.13347), vernielen van dingen (.15296) en een iets duidelijker verband met vechten (.20394). Bij het kaarten vinden we enkel zeer lichte verbanden met graffiti spuiten (.13542), winkeldiefstal (.11514), zwartrijden (.12275), het vernielen van dingen (.16238) en een iets duidelijker verband met vechten (.19517). Bij het aangaan van weddenschappen vinden we op vernielen (.21039) en op vechten (.23066) na, zeer lichte verbanden met graffiti spuiten (.12932), winkeldiefstal (.14667), geld van ouders wegnemen (.14797), zwartrijden (.16620)

---

[16] Alle weergegeven cijfers zijn rangcorrelaties Kendall Tau, met eenzelfde significantie p<.001.

en het lastig vallen van mensen (.17441). Deze verbanden (voornamelijk de relaties met vernielen en vechten) worden sterker in het secundair onderwijs en zijn nagenoeg afwezig in het hoger onderwijs. De lichte verbanden zijn groter bij mannen dan bij vrouwen.. Op de meisjes van het secundair onderwijs na, waar we een correlatieverband van .30987 tussen het aangaan van weddenschappen en zwartrijden vinden, zijn de verbanden onvoldoende sterk om hierover uitspraken te doen. Bij meisjes van het secundair onderwijs kunnen we echter stellen dat indien ze weddenschappen aangaan ze meer kans hebben dat ze eveneens zwartrijden.

12.5. Andere relaties met spijbelen of brossen van jongeren

12.5.1. Brossen/spijbelen versus middelengebruik

We vinden voor de totale populatie tussen het gebruik van zowel illegale (heroïne, cocaïne en snuifmiddelen) als legale (met uitzondering van kalmeer- en slaapmiddelen) genotmiddelen en het spijbelen of brossen significante verschillen (p<.001). De rangcorrelatie is bij het alcoholgebruik ongeveer even hoog (Kendall Tau voor bier: .27982, wijn: .28339, sterke drank: .27936 en voor aperitieven of long-drinks: .25711). We kunnen zeggen dat er voor de gehele populatie een duidelijk verband is tussen het spijbelen of brossen en het gebruiken van bier, wijn, sterke drank en andere dranken. Dit verband is duidelijker bij leerlingen van het secundair onderwijs voor bier (Kendall Tau: .32287, p<.001), wijn (Kendall Tau: .35849, p<.001) en cannabis (Kendall Tau: .35627, p<.001). In het hoger onderwijs vinden we geen duidelijke verbanden terug. Het verband is licht hoger bij mannen dan bij vrouwen. In het secundair onderwijs is het verband tussen biergebruik en brossen evenveel bij meisjes (Kendall Tau: .31824, p<.001) als bij jongens (Kendall Tau: .31735, p<.001), maar merken we dat het drinken van sterke dranken en het gebruiken van cannabis sterker gerelateerd is aan brossen bij meisjes (Kendall Tau respectievelijk: .38660 voor sterke drank en .42932 voor cannabis, p<.001) dan bij jongens (Kendall Tau respectievelijk: .32864 voor sterke drank en .31783 voor cannabis, p<.001). We kunnen gerust stellen dat hoe vaker leerlingen van het secundair onderwijs spijbelen, hoe groter de kans is dat deze jongeren zowel bier als sterke drank drinken en hoe groter de kans dat ze cannabis gebruiken. Dit laatste is merkelijk hoger bij meisjes van het secundair onderwijs dan jongens van dit onderwijsniveau. We dienen echter bij dit geslachtsverschil op te merken of dit niet eerder te wijten is aan een niet evenredige verdeling van de respondenten naar geslacht in het secundair onderwijs (cfr. 2.1.).

12.5.2. Brossen/spijbelen versus gokken

Voor de totale populatie vinden we tussen het spijbelen/brossen versus gokken significante verschillen naar het spelen op speelautomaten (Kendall Tau: -.05111, p<.001), het kaarten (Kendall Tau: .09578, p<.001) en het spelen op de lotto (Kendall Tau: .08269, p<.001). We vinden voor de totale populatie geen significante verschillen bij het aangaan van weddenschappen. Bij opsplitsing naar onderwijsniveau vinden we (op het wedden na in het secundair onderwijs; Kendall Tau: .22799, p<.001) nauwelijks verbanden. Het gevonden verband is duidelijk sterker bij meisjes (Kendall Tau: .27388, p<.001) dan bij jongens (Kendall Tau: .18815, p<.001) van het secundair onderwijs, maar is niet voldoende sterk om hierover uitspraken te kunnen maken.

12.5.3. Brossen/spijbelen versus vervelen

Wat de totale populatie betreft, vinden we bij het brossen of spijbelen significante verschillen naar zowel het vervelen op school (Kendall Tau: .09591, p<.001), in de vrije tijd (Kendall Tau: -.05174, p<.001) als bij het uitgaan (Kendall Tau: .27388, p<.001). Bestuderen we de relatie tussen het vervelen op school en het spijbelen of brossen naar elk onderwijsniveau afzonderlijk, dan vinden we voor zowel het secundair (Kendall Tau: .22619, p<.001) als het hoger onderwijs (Kendall Tau: .16556, p<.001) een te licht verband zodat we geen uitspraken over deze relatie kunnen maken.

12.5.4. Brossen/spijbelen versus dronken zijn

Voor de totale populatie vinden we weliswaar een significant verschil, maar geen verband tussen het brossen/spijbelen en het dronken zijn van adolescenten. Enkel in het secundair onderwijs vinden we een licht verband (Kendall Tau: .19350, p<.001), maar de rangcorrelatie is niet voldoende sterk om over dit verband uitspraken te kunnen doen.

12.6. Onderlinge relaties met het middelengebruik

12.6.1. Middelengebruik versus middelengebruik

Wanneer we de relatie tussen de life time prevalence van alcohol-, medicatie- en illegaal druggebruik nagaan, dan stellen we vast dat er voor de totale onderzochte populatie, een zeer licht verband bestaat tussen het alcoholgebruik en het medicatiegebruik (Kendall Tau : .13018, p<.001). Dit zeer licht verband stellen we in dezelfde mate vast bij leerlingen (Kendall Tau : .11893, p<.001) als bij studenten (Kendall Tau : .10283, p<.001). Bij mannen (Kendall Tau : .09368, p<.001) is er geen verband meer, terwijl het bij vrouwen (Kendall Tau : .17737, p<.001) iets toegenomen is, maar het blijft te zwak om er uitspraken op te baseren.
Het verband tussen alcohol en illegale drugs is duidelijk (Kendall Tau : .25922, p<.001), maar nog niet voldoende sterk om hierover uitspraken te doen. In het hoger onderwijs (Kendall Tau: .22300, p<.001) blijft het verband ongeveer hetzelfde. In het secundair onderwijs is dit verband voldoende uitgesproken (Kendall Tau : .33537, p<.001) zodat we kunnen stellen dat de kans op illegaal druggebruik toeneemt als de leerling alcohol drinkt. We vinden nauwelijks verschillen tussen jongens (Kendall Tau : .32577, p<.001) en meisjes (Kendall Tau : .35735, p<.001) van het secundair onderwijs.
Tussen het gebruik van illegale drugs en geneesmiddelen (Kendall Tau : .07482, p<.001) vinden we voor de totale populatie wel significante verschillen, maar er is geen verband vast te stellen. Enkel bij meisjes van het secundair onderwijs zien we een verband (Kendall Tau : .21836, p<.001) maar de rangcorrelatie is onvoldoende hoog om bij deze populatie uitspraken te doen tussen het gebruik van illegale drugs en het gebruik van medicatie.
Bekijken we de verbanden van de verschillende producten afzonderlijk, dan merken we dat (op wijn- cocaïnegebruik, lichte pijnstiller- heroïnegebruik en lichte pijnstiller-cocaïnegebruik na) er tussen alle producten significante verschillen bestaan. Omdat een bespreking van al deze producten ons te ver zou leiden, beperken we ons tot die relaties waar we matige verbanden vaststellen (m.a.w. met een rangcorrelatie groter dan .29999 te maken hebben). Voor de totale populatie vinden we een vrij sterk verband tussen de verschillende

alcoholische dranken onderling, nl. bier- wijn (Kendall Tau : .52514, p<.001), bier- sterke drank (Kendall Tau : .55284, p<.001), bier- aperitieven (Kendall Tau : .47419, p<.001), wijn-sterke drank (Kendall Tau : .50871, p<.001), wijn- aperitieven (Kendall Tau : .51733, p<.001) en sterke drank- aperitieven (Kendall Tau : .50871, p<.001). Met andere woorden als adolescenten bier, wijn, aperitieven of sterke dranken drinken, dan is de kans op gebruik van de andere alcoholische producten groot. Het verband tussen deze alcoholische producten is sterker in het secundair onderwijs (de rangcorrelatie Kendall tau schommelt tussen .50690 voor wijn- aperitieven en .61783 bier- sterke drank, p<.001) dan in het hoger onderwijs (de rangcorrelatie Kendall tau schommelt tussen .34740 voor bier- andere dranken en .44418 bier-sterke drank, p<.001) en is iets sterker bij mannen (de rangcorrelatie Kendall tau schommelt tussen .49971 voor bier- aperitieven en .58844 bier- sterke drank, p<.001) dan bij vrouwen (de rangcorrelatie Kendall tau schommelt tussen .45991 voor bier- aperitieven en .51441 bier-sterke drank, p<.001). Dit kleine verschil vinden we eveneens terug tussen de jongens (de rangcorrelatie Kendall tau schommelt tussen .51829 voor bier- aperitieven en .63467 bier-sterke drank, p<.001) en meisjes (de rangcorrelatie Kendall tau schommelt tussen .48861 voor wijn- aperitieven en .58685 bier- sterke drank, p<.001) van het secundair onderwijs en mannen (de rangcorrelatie Kendall tau schommelt tussen .34735 voor bier- aperitieven en .46368 bier- sterke drank, p<.001) en vrouwen (de rangcorrelatie Kendall tau schommelt tussen .35249 voor wijn- aperitieven en .42363 bier sterke drank, p<.001) van het hoger onderwijs.

Tussen de geneesmiddelen onderling vinden we voor de totale populatie enkel een matig verband tussen het gebruik van slaapmiddelen en kalmeermiddelen (Kendall Tau : .39572, p<.001). Dit verband is sterker in het secundair onderwijs (Kendall Tau : .43446, p<.001) dan in het hoger onderwijs (Kendall Tau : .37256, p<.001) en sterker bij vrouwen (Kendall Tau : .42744, p<.001) dan bij mannen (Kendall Tau : .34368, p<.001). Het verband is het sterkst bij meisjes van het secundair onderwijs (Kendall Tau : .48411, p<.001). Met andere woorden is de kans op het gebruik van kalmeermiddelen groter als de adolescenten slaapmiddelen gebruiken en omgekeerd en wordt deze kans groter in het secundair onderwijs en bij vrouwen.

Bij het gebruik van illegale drugs vinden we onderling verbanden tussen cannabis-tripmiddelen (Kendall Tau : .42287, p<.001), cannabis- pepmiddelen (Kendall Tau : .38596, p<.001), cannabis- snuifmiddelen (Kendall Tau : .32015, p<.001), heroïne- cocaïne (Kendall Tau : .46831, p<.001), heroïne- pepmiddelen (Kendall Tau : .33694, p<.001), cocaïne-tripmiddelen (Kendall Tau : .38209, p<.001), cocaïne- pepmiddelen (Kendall Tau : .47583, p<.001) en tripmiddelen- pepmiddelen (Kendall Tau : .67385, p<.001), tripmiddelen-snuifmiddelen (Kendall Tau : .36348, p<.001) en pepmiddelen- snuifmiddelen (Kendall Tau : .35469, p<.001). Met andere woorden neemt de kans op het gebruik van andere illegale drugs toe wanneer adolescenten reeds illegale drugs gebruiken. We moeten echter opmerken dat het verband tussen het gebruik van cannabis en trip- pep- en snuifmiddelen eerder matig, en niet met aanwezig is met het gebruik van cocaïne en heroïne. De stepping stone theorie, waarin wordt gesteld dat jongeren met cannabis beginnen en met heroïnegebruik (fataal) eindigen, wordt niet ondersteund door bovenstaande resultaten. We vinden bij de heroïnegebruikers wel een matige samenhang met het gebruik van cocaïne en pepmiddelen. Opvallend is het zeer sterke verband dat we vinden tussen het trip- en pepmiddelengebruik. We kunnen gerust stellen dat wanneer een adolescenten in zijn leven ooit tripmiddelen gebruikt de kans groot is dat hij ook wel eens pepmiddelen zal gebruiken. Bij het snuifmiddelen gebruik is er een kans

dat er ook (ten minste) geëxperimenteerd wordt met cannabis, trip- en pepmiddelen. Het verband tussen het gebruik van cannabis en andere illegale genotmiddelen is nagenoeg even sterk in het secundair onderwijs (Kendall tau tripmiddelen: .43141, pepmiddelen: .41614, p<.001) als in het hoger onderwijs (Kendall tau tripmiddelen: .42177, pepmiddelen: .37157, p<.001). Het verband met cannabis is voor de verschillende genotmiddelen sterker bij mannen (Kendall tau tripmiddelen: .48269, pepmiddelen: .40656, snuifmiddelen: .34494, p<.001) dan bij vrouwen (Kendall tau tripmiddelen: .34695, pepmiddelen: .35978, snuifmiddelen: .29738, p<.001).

Wat heroïne betreft is het verband sterker in het hoger onderwijs (Kendall tau cocaïne: .53431, tripmiddelen: .32447, pepmiddelen: .41686, p<.001) dan in het secundair onderwijs (Kendall tau cocaïne: .37416, p<.001) en sterker bij mannen (Kendall tau cocaïne: .53431, tripmiddelen: .32447, pepmiddelen: .41686, p<.001) dan bij vrouwen (Kendall tau cocaïne: .54286, tripmiddelen: .31308, pepmiddelen: .38584, p<.001). Voor de mannen van het hoger onderwijs (Kendall tau: .60461) vinden we zelfs een sterk verband terug. Indien de respondent heroïne gebruikt is de kans groot dat hij eveneens cocaïne gebruikt. Het gebruik van heroïne is beperkt tot slechts enkele respondenten en dient met de nodige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd.

Het verband tussen cocaïne en andere illegale drugmiddelen is sterker in het hoger onderwijs (Kendall tau heroïne (cfr. supra), tripmiddelen: .42621, pepmiddelen: .52327, snuifmiddelen: .30459, p<.001) dan in het secundair onderwijs (Kendall tau heroïne (cfr. supra), tripmiddelen: .30873, pepmiddelen: .39231, p<.001) en is eveneens sterker bij mannen (Kendall tau heroïne (cfr. supra), tripmiddelen: .44676, p<.001) dan bij vrouwen (Kendall tau heroïne (cfr. supra), snuifmiddelen: .31002, p<.001). Het verband tussen het gebruik van pepmiddelen en van cocaïne is even hoog bij mannen (Kendall tau: .47272) als bij vrouwen (Kendall tau: .46613).

De relatie tussen tripmiddelen en pepmiddelen is hoger in het secundair onderwijs (Kendall tau: .72974) dan in het hoger onderwijs (Kendall tau: .63996). Met andere woorden wanneer adolescenten ooit tripmiddelen gebruiken, is de kans vrij groot dat ze ook pepmiddelen gebruiken. Deze kans is hoger voor leerlingen van het secundair onderwijs dan voor studenten van het hoger onderwijs. Leerlingen (Kendall tau: .42246) die tripmiddelen gebruiken hebben eveneens een hogere kans op ooit gebruik van snuifmiddelen dan studenten van het hoger onderwijs (Kendall tau: .30459). De overige verbanden met tripmiddelen zijn sterker in het hoger onderwijs (Kendall tau cannabis (cfr. supra), heroïne (cfr. supra) en cocaïne (cfr. supra), p<.001) dan in het secundair onderwijs (Kendall tau cannabis (cfr. supra) en cocaïne (cfr. supra) en p<.001). Wanneer mannelijke respondenten (Kendall tau cannabis (cfr. supra) heroïne (cfr. supra), cocaïne (cfr. supra), pepmiddelen: .70492, snuifmiddelen: .39559, p<.001) tripmiddelen gebruiken, is de kans groter dat ze eveneens andere illegale genotmiddelen gaan gebruiken dan de vrouwelijke adolescenten (Kendall tau cannabis (cfr. supra), pepmiddelen: .60873, snuifmiddelen: .34362, p<.001).

Gelijkaardige verbanden vinden we terug bij het pepmiddelengebruik. Wanneer studenten pepmiddelen gebruiken is de kans groter dat ze cocaïne (cfr. supra), heroïne (cfr. supra) en snuifmiddelen (Kendall tau:.37077), gebruiken dan leerlingen van het secundair onderwijs (Kendall tau: cocaïne (cfr. supra), heroïne (cfr. supra) en snuifmiddelen :.33760, p<.001). De kans op cannabis- en tripmiddelgebruik is in het secundair onderwijs (Kendall tau cannabis (cfr. supra), tripmiddelen (cfr. supra) en snuifmiddelen :.33760, p<.001) groter dan in het hoger onderwijs (Kendall tau cannabis (cfr. supra), tripmiddelen (cfr. supra) p<.001) wanneer

de respondenten ooit wel eens pepmiddelen gebruikten. Bij gebruik van pepmiddelen vinden we voor cocaïne- en snuifmiddelengebruik nauwelijks verschillen terug tussen mannen (Kendall tau; cannabis (cfr. supra) en snuifmiddelen:.35898, p<.001) en vrouwen (Kendall tau; cannabis (cfr. supra) en snuifmiddelen:.36074, p<.001). Bij de overige genotmiddelen vinden we wel een sterker verband terug bij mannen (Kendall tau; heroïne (cfr. supra), cocaïne (cfr. supra) en tripmiddelen (cfr. supra), p<.001) dan bij vrouwen (Kendall tau; tripmiddelen (cfr. supra), p<.001) indien ze ooit pepmiddelen gebruikten.
Het verband snuifmiddelengebruik versus cannabis- en/of tripmiddelgebuik is sterker in het secundair onderwijs dan in het hoger onderwijs (cfr. supra). Enkel voor pepmiddel vinden we een sterker verband bij studenten dan bij leerlingen (cfr. supra). We vinden nauwelijks verschillen in de verbanden terug tussen mannen en vrouwen (cfr. supra).
Wanneer we het verband tussen de verschillende middelengroepen onderling nagaan, merken we enkel voor de totale populatie een matig verband tussen het gebruik van sterke drank en het gebruik van cannabis (Kendall tau: .30363, p<.001). We vinden dit verband enkel terug in het secundair onderwijs (Kendall tau: .414395, p<.001 en niet in het hoger onderwijs of bij mannen en vrouwen afzonderlijk. In het secundair onderwijs vinden we daarnaast ook een voldoende sterk verband om uitspraken te doen tussen het gebruik van bier en cannabisgebruik (Kendall tau: .33922, p<.001).

12.6.2. Middelengebruik versus dronkenschap

Voor alle middelen vinden we betreffende dronkenschap significante verschillen, maar voor bier (Kendall tau: .38243, p<.001), sterke drank (Kendall tau: .38656, p<.001) en voor cannabis is het verband voldoende sterk om een uitspraak te maken. Naarmate jongeren recenter bier, sterke drank of cannabis gebruiken is de kans groter dat ze het voorbije jaar dronken zijn geweest. Voor de andere alcoholische dranken wijn en aperitieven is dit verband onvoldoende sterk om in gelijke mate uitspraken te doen over het verband. Bij de geneesmiddelen (uitgezonderd opwekmiddelen) en heroïne vinden we geen verbanden met het dronken zijn van de respondenten terug. Op cannabis en heroïne na zijn de gevonden verbanden zeer licht (schommelend van .11611 voor cocaïne tot .18941 voor snuifmiddelen).
Naar onderwijsniveau vinden we geen verschillen terug bij het verband tussen bier en dronkenschap (Kendall tau; secundair onderwijs: .38588 en hoger onderwijs: .38970, p<.001). Voor sterke drank en cannabis stellen we vast dat het de kans op dronkenschap hoger is in het secundair onderwijs (Kendall tau; sterke drank: .45886 en cannabis: .41752) dan in het hoger onderwijs (Kendall tau; sterke drank: .35735 en cannabis: .30395). De gevonden verbanden zijn allen licht sterker bij mannen (Kendall tau; bier, .40337, sterke drank: .40556 en cannabis: .35886, p<.001) dan bij vrouwen (Kendall tau; bier: .35881, sterke drank: .36775 en cannabis: .31982, p<.001).

12.6.3. Middelengebruik versus deviant gedrag

Inzake middelengebruik vinden we voor de totale steekproefpopulatie hoofdzakelijk (lichte) verbanden terug met deviant gedrag. De lichte verbanden met de meeste alcoholische dranken zijn echter onvoldoende sterk om een uitspraak te doen inzake het alcoholgebruik van jongeren en het bevraagde deviant gedrag. Voor bier gebruik (Kendall tau: .33830, p<.001) en het gebruik van sterke drank (Kendall tau: .32246, p<.001) door adolescenten van het

secundair onderwijs is het verband met zwartrijden matig sterk zodat we wel uitspraken over de relatie alcoholgebruik en deviant gedrag kunnen doen. Naarmate de leerlingen van het secundair onderwijs recenter bier of sterke drank drinken neemt de kans toe dat ze wel eens zwart rijden. Voor zowel het hoger onderwijs als bij mannen en vrouwen afzonderlijk vinden we geen zulke verbanden terug. Bekijken we de jongens en meisjes van het secundair onderwijs afzonderlijk, dan stellen we naar het zwartrijden voor zowel bier (Kendall tau; meisjes: .32728 en jongens: .34591) als sterke drankgebruik (Kendall tau; meisjes: .33557 en jongens: .31123) nauwelijks verschillen vast. We vinden bij de meisjes van het secundair onderwijs eveneens matige verbanden bij deze alcoholische producten terug bij het geld wegnemen uit ouders portefeuille (Kendall tau; bier: .32053 en sterke drank: .34727) en bij winkeldiefstal (Kendall tau sterke drank: .31423, p<.001).
Bij de geneesmiddelen vinden we enkel bij de opwekmiddelen zeer lichte verbanden terug bij het wegnemen uit ouders portefeuille (Kendall tau: .11894, p<.001) en bij fietsdiefstal (Kendall tau: .10680, p<.001). Het verband is te klein om hierover uitspraken te kunnen maken. Zowel naar onderwijsniveau als naar geslacht blijven deze verbanden onvoldoende sterk.
Bij het gebruik van illegale drugs vinden we lichte verbanden naar alle bevraagde deviante gedragingen. Enkel het gebruik van cocaïne heeft op graffiti spuiten en fietsdiefstal na geen verband met deviant gedrag. De rangcorrelatie (Kendall tau) van graffiti spuiten en de verschillende illegale drugs schommelt tussen .10024 bij cocaïne en .16985 bij pepmiddelen. Bij het opzettelijk vernielen van dingen is dit tussen .11196 bij heroïne en .16951. De rangcorrelatie van mensen lastig vallen varieert van .11054 bij heroïne tot .12480 bij pepmiddelen waar die voor het zwartrijden tussen .11078 bij pepmiddelen en .17931 bij cannabis is. Het geld wegnemen uit de portefeuille van de ouders schommelt van .10931 bij tripmiddelen tot .17988 bij cannabis. Voor winkeldiefstal schommelt voor de totale onderzochte populatie van .12989 bij pepmiddelen tot .19095 bij cannabis. Voor fietsdiefstallen ligt de rangcorrelatie tussen .13357 bij cannabis en .17496 bij tripmiddelen. Bij diefstallen uit auto is dit gelegen tussen .12257 bij pepmiddelen en .13346 bij tripmiddelen. Het verband bij betrokken raken in vechtpartijen schommelt tussen .10692 bij heroïne en .15556 bij tripmiddelen. Tot slot schommelt de rangcorrelatie bij het drug dealen van .15268 bij snuifmiddelen tot .22877 bij cannabis. Bekijken we de rangcorrelatie tussen de verschillende illegale genotmiddelen en het deviant gedrag afzonderlijk, dan vinden we alleen in het secundair onderwijs (Kendall tau: .32301, p<.001) en bij mannen (Kendall tau: .31540, p<.001) een matig verband tussen het gebruik van cannabis en het dealen van drugs. Met andere woorden indien jongeren (leerlingen en mannen) cannabis gebruiken, is de kans groter dat ze ook drug gaan dealen. Bij jongens van het secundair onderwijs is het verband drug dealen en cannabisgebruik duidelijk sterker, nl. Kendall tau: .42958, p<.001. We vinden bij de jongens van het secundair onderwijs eveneens een matig verband met het dealen van tripmiddelen (Kendall tau: .31405, p<.001) en snuifmiddelen (Kendall tau: .37526, p<.001) alsook met het wegnemen van geld uit de portefeuille van de ouders en cannabisgebruik (Kendall tau: .30249, p<.001) en met het stelen van (brom)fietsen en pepmiddelengebruik (Kendall tau: .30302, p<.001). Bij meisjes van het secundair onderwijs vinden we een matig verband tussen het gebruik van cannabis en het zwartrijden (Kendall tau: .30198, p<.001) enerzijds en het stelen uit winkels (Kendall tau: .36267, p<.001) anderzijds.

12.7. Onderlinge relaties met vervelen

12.7.1. Vervelen versus middelengebruik

Voor het vervelen op school, in de vrije tijd en tijdens het uitgaan vinden we voor de lichte en zware pijnstillers, de slaapmiddelen, heroïne, cocaïne en snuifmiddelen geen significante verschillen. Bij de overige genotmiddelen vinden we enkel bij het vervelen op school een licht verband met het biergebruik (Kendall tau: .12106, p<.001), het gebruik van sterke drank (Kendall tau: .12410, p<.001) en het gebruik van cannabis (Kendall tau: .11817, p<.001). Het verband is onvoldoende sterk om hierover uitspraken te doen. Zowel naar onderwijsniveau als naar geslacht blijven de verbanden te zwak. Enkel voor meisjes van het secundair onderwijs vinden we verbanden tussen het vervelen op school en het gebruik van bier (Kendall tau: .30816, p<.001) en sterke drank (Kendall tau: .31207, p<.001). Met andere woorden meisjes van het secundair onderwijs die aangeven zich vaak op school te vervelen, hebben meer kans op het drinken van bier en sterke drank.

12.7.2. Vervelen en deviant gedrag

Voor de totale populatie vinden we enkel significante verschillen terug tussen het deviant gedrag en het vervelen op school. Enkel bij het spuiten van graffiti (Kendall tau: .11936, p<.001), het opzettelijk vernielen van dingen (Kendall tau: .15304, p<.001), het wegnemen van geld uit de portefeuille van de ouders (Kendall tau: .11334, p<.001), het stelen uit winkels (Kendall tau: .14158, p<.001) en het betrokken raken in vechtpartijen (Kendall tau: .13088, p<.001) vinden weliswaar zeer lichte verbanden terug. De verbanden zijn te licht om hierover uitspraken te doen. Noch naar onderwijsniveau, noch naar geslacht vinden we voldoende sterke verbanden tussen vervelen en deviant gedrag terug.

12.7.3. Vervelen op school en spijbelen/brossen versus middelengebruik

We gingen na of er een verband bestaat tussen het zich nooit vervelen op school maar toch wel eens brossen/spijbelen en het middelengebruik bij jongeren, en adolescenten die aangeven zich soms of vaak te vervelen op school. Omdat een bespreking van al deze producten ons te ver zou leiden, beperken we ons tot die relaties waar we matige verbanden vaststellen (m.a.w. met een rangcorrelatie groter dan .29999 te maken hebben).
Van de jongeren die aangeven zich nooit op school te vervelen vinden we voor de totale populatie matige verbanden terug tussen het spijbelen/brossen en het drinken van bier (Kendall tau: .36630, p<.001), wijn (Kendall tau: .32840, p<.001), sterke drank (Kendall tau: .31868, p<.001) en aperitieven (Kendall tau: .32696, p<.001). Naar onderwijsniveau vinden we enkel matige verbanden terug in het secundair onderwijs tussen spijbelen en bier drinken (Kendall tau: .34205, p<.001) en cannabis gebruiken (Kendall tau: .34519, p<.001). Voor de verschillende alcoholische producten is het verband met brossen bij de adolescenten die aangeven zich nooit op school vervelen sterker bij mannen dan bij vrouwen. Met andere woorden als jongeren die aangeven zich nooit te vervelen op school meer frequent spijbelen, dan is de kans groter dat deze jongeren ofwel bier, wijn, sterke drank en aperitieven drinken. Deze kans is groter bij mannen dan bij vrouwen. Enkel voor het secundair onderwijs is de kans dat jongeren die meer spijbelen meer kansen maken op het gebruik van cannabis.

Bestuderen we de groep die aangeeft zich soms op school te vervelen, dan merken we dat voor de totale populatie geen enkel voldoende sterk verband wordt teruggevonden. Het verschil met de groep respondenten die zeggen zich nooit te vervelen echter voor de alcoholische producten is niet zo klein daar de rangcorrelaties van deze middelen bij deze groep adolescenten net niet de grens van .29999 haalden. In het secundair onderwijs vinden we wel duidelijke verbanden tussen brossen en het bier drinken (Kendall tau: .35251, p<.001), het drinken van sterke drank (Kendall tau: .33564, p<.001) en het gebruiken van cannabis (Kendall tau: .35076, p<.001). In het hoger onderwijs vinden we zulke verbanden niet terug. Bij mannen vinden we verbanden met zowel bier (Kendall tau: .34283, p<.001), wijn (Kendall tau: .32979, p<.001), sterke drank (Kendall tau: .31870, p<.001) en aperitieven (Kendall tau: .30825, p<.001), waar we bij de vrouwen voor het brossen enkel een verband vinden met het drinken van wijn (Kendall tau: .30147, p<.001). Bekijken we het geslachtsverschil binnen het secundair onderwijs afzonderlijk, dan merken we dat het verband tussen spijbelen en biergebruik licht hoger is bij jongens (Kendall tau: .36735, p<.001) dan bij meisjes (Kendall tau: .33535, p<.001), maar het verband met zowel sterke drank als cannabis duidelijk sterker is bij meisjes (Kendall tau: sterke drank .39122 en cannabis .40587, p<.001) dan bij jongens (Kendall tau: sterke drank .29741 en cannabis .31954, p<.001).
Bij de adolescenten die zich dikwijls op school vervelen vinden we voor de totale populatie, alsook naar onderwijsniveau en geslacht afzonderlijk geen uitgesproken verbanden terug. Enkel bij meisjes van het secundair onderwijs die aangeven zich dikwijls op school te vervelen vinden we een duidelijk verband terug tussen het spijbelen en het gebruik van cannabis (n=69, Kendall tau: .50358, p<.001). Voorzichtigheidshalve moeten we opmerken dat deze groep beperkt is tot 69 respondenten.

12.8. Samenvatting

Nagegaan werd in welke mate er samenhangen vast te stellen zijn tussen middelengebruik en de verschillende onderscheiden factoren enerzijds en de factoren onderling anderzijds.
Een eerste samenhang betreft het gebruik van middelen in de sociale omgeving van de adolescent en zijn eigen middelengebruik. De sociale omgeving werd ingedeeld in verschillende groepen, nl. vader, moeder, broer/zus, lief, beste vriend en vriendenkring, waarna sommige van deze nog een gecombineerd werden in ouders, gezin, leeftijdgenoten, peers, peers excl.lief en sociaal netwerk. Algemeen kan gesteld worden dat er een samenhang geconstateerd wordt tussen het gebruik van middelen van personen uit de sociale omgeving van de respondent en dat van hemzelf. Voor wat betreft het alcohol en geneesmiddelengebruik zijn deze samenhangen zo goed als voor alle onderscheiden groepen aanwezig. Wat het illegaal druggebruik betreft zien we de samenhangen voornamelijk binnen de netwerken van de peers naar voren komen.
Om na te gaan of er een samenhang vast te stellen is tussen enerzijds middelengebruik en de vrijetijdsbesteding anderzijds werd aan de hand van een factoranalyse een datareductie doorgevoerd op de 22 vrijetijdsactiviteiten die bij de respondenten werden bevraagd. Eenzelfde procedure werd doorgevoerd op wat we risicogedrag hebben genoemd, waaronder naast het gebruik van middelen ook het deviant gedrag, het spijbelen/brossen en het dronken zijn werden geplaatst.
Uit de verschillende correlaties zijn volgende verbanden terug te vinden. Voor de totale populatie is en verband geconstateerd tussen uitgaanders enerzijds en alcoholgebruik en het

gebruik van cannabis anderzijds. Deze verbanden gelden op onderwijsniveau enkel voor het secundair onderwijs en zijn het sterkst bij meisjes. Meisjes uit het secundair onderwijs hebben een grotere kans om alcohol te gebruiken wanneer ze naar uitgaansgelegenheden als dancings en café's gaan. Voor de groep uitgaanders in het secundair onderwijs is er tevens een licht verband met het zich op school vervelen. Deze vrijetijdsbestedingsfactor is voor de meisjes uit het secundair onderwijs tevens gecorreleerd met dronkenschap. Tevens is een verband vastgesteld tussen het spijbelgedrag van leerlingen uit het secundair onderwijs en het gebruik van alcohol en cannabis.

In de hoofdstukken met betrekking tot middelengebruik werd reeds gewezen op het voorkomen van gecombineerd gebruik van middelen binnen een middelengroep. Uit de rangcorrelaties die berekend werden met betrekking tot alcohol, geneesmiddelen en illegale drugs blijkt dat er niet alleen verbanden zijn binnen een middelengroep, maar dat er ook verbanden vast te stellen zijn tussen de middelengroepen onderling. Zo is er bij leerlingen van het secundair onderwijs een positief verband te constateren tussen het gebruik van alcohol en het gebruik van cannabis. We vinden met betrekking tot het gebruik van de verschillende illegale producten onderling echter geen ondersteuning voor de stepping stone theorie terug: er zijn geen verbanden tussen het gebruik van cannabis en heroïne of cocaïne. We vinden wel verschillende verbanden met de andere illegale drugs. Dit wijst in de richting dat jongeren die illegale drugs gebruiken wel experimenteren met diverse producten, doch dat het verloop van druggebruik niet automatisch gekarakteriseerd wordt door de overgang van cannabis naar andere drugs.

Bij de verbanden tussen het voorkomen van deviant gedrag en het gebruik van genotmiddelen, blijken de meeste significante verschillen te licht om daaruit enige conclusies te kunnen trekken.

13. Conclusies

Op basis van de resultaten van dit onderzoek bij een representatieve steekproef van jongeren uit Brusselse Nederlandstalige scholen verkregen we een beeld van het middelengebruik bij deze populatie. Het betreft tevens de eerste epidemiologische gegevens op dit vlak voor het Nederlandstalig gedeelte van de hoofdstad. Dat we de vragenlijst afnamen bij jongeren uit zowel het secundair, als het hoger onderwijs en universiteiten, maakt dat we, in tegenstelling tot de meeste soortgelijke onderzoeken die er tot nu toe in Vlaanderen werden uitgevoerd, een brede leeftijdsmarge bestrijken. Dit stelt ons in de gelegenheid vergelijkingen te maken tussen jongeren uit de verschillende fasen van de adolescentieperiode. We moeten er ons echter van bewust zijn dat de populatie van meer dan 18 jaar enkel nog de studerende jeugd representeren en bijgevolg niet op gelijke wijze als de respondenten die nog leerplichtig zijn, de totale groep adolescenten vertegenwoordigen. Gegevens van de verschillende onderscheiden subgroepen, o.a. vroege, midden en late adolescentie, alsook leerlingen (van het secundair onderwijs) en studenten (van het hoger onderwijs) moeten dan ook vanuit dit persepectief tegenover elkaar geplaatst worden.

Het is een gegeven dat middelengebruik invloed heeft op de ontwikkeling van een individu en zijn omgeving. Zowel de overtuiging dat elk gebruik van genotmiddelen onvermijdelijk leidt tot problematische situaties en bijgevolg nefaste gevolgen heeft voor de ontwikkeling, als de mening dat gebruik helemaal niet schadelijk is wanneer het in de ontspanningssfeer plaats vindt (integendeel zelfs samenhangen vertoont met positieve kenmerken) komen in de vakliteratuur aan de orde. De realiteit impliceert dat dergelijke extreme stellingnamen niet geldig zijn voor àlle jongeren. Op welke wijze middelengebruik ingrijpt op de individuele ontwikkeling is afhankelijk van de specifieke levenssituatie van iedere persoon. Dit onderzoek had dan ook tot doel een situationele kenschetsing te geven van het middelengebruik bij jongeren. Vandaar dat tevens infomatie ingewonnen werd met betrekking tot de sociale relaties, vrijetijdsbesteding en bepaald risicogedrag.

Bij onderzoek naar het middelengebruik bij jongeren nemen de illegale drugs meestal een bijzondere plaats in. De taboesfeer die errond gecreëerd is geworden, is uiteraard vanuit verschillende invalshoeken te duiden. Toch menen wij dat de wijze waarop het gebruik van de legale middelen alcohol en medicatie gedurende de adolescentiejaren evolueert, minstens evenveel aandacht verdient. Als motivatie geven we onderstaande vergelijking tussen het gebruik van alcohol en illegale drugs.

Alcohol, meer bepaald bier en wijn, drinken komt voor bij 70% van de totale onderzoekspopulatie. Het is duidelijk dat het alcoholgebruik in omvang stijgt met de leeftijd. Gedurende de vroege en middenadolescentie neemt het met ongeveer 50% toe. Het aantal jongeren dat in de late adolescentie nog nooit alcohol heeft gebruikt blijft beneden de 5%. Er is een relatief grote groep jongeren die regelmatig tot zeer regelmatig drinkt: vier op tien drinken minstens wekelijks. Het drinkgedrag mondt bij een minderheid (3.6%) wekelijks of vaker uit in dronkenschap. We kunnen trouwens stellen dat het alcoholgebruik ook in de omgeving van de adolescent goed ingeburgerd is en dat er ook duidelijke samenhangen zijn tussen het gebruik van alcohol door personen uit de sociale omgeving van de respondent en zijn eigen drinkgedrag.

Ten aanzien van de illegale drug cannabis blijkt dat het ooit gebruik in de totale populatie op 16% ligt. Ook hier zien we een stijging van het gebruik tot 18 jaar. Bij die leeftijdsgroep geeft een kwart aan ooit cannabis te hebben gebruikt. Minstens wekelijks gebruik wordt door 3.8% gemeld, inclusief een zeer klein percentage dagelijks gebruikers (0.7%).
Deze cijfers zijn een signaal dat het niet langer mogelijk blijft de aanwezigheid van illegale drugs als een te verwaarlozen fenomeen in de leefwereld van jongeren te beschouwen. Illegale drugs (meer specifiek cannabis) maken deel uit van hun cultuur; één op drie jongeren geeft aan dat er in de vriendenkring gebruikt wordt. Het gaat niet (meer) om een gemarginaliseerde subgroep, die als problematisch geëtiketteerd wordt en waarvan de toekomstperspectieven weinig rooskleurig worden ingeschat. De motieven die door de jongeren worden aangegeven om illegale drugs te gebruiken zijn ook niet zozeer probleemgericht.
Hoewel de vergelijking tussen de gegevens met betrekking tot het gebruik van alcohol en die met betrekking tot het gebruik van cannabis niet rechtlijnig kan gemaakt worden, kan toch naar voren worden geschoven dat de kans op misbruik of problematisch gebruik bij alcohol even reëel is, zoniet in omvang en ernst dat van de illegale drugs evenaart. We willen hierbij dan ook wijzen op het belang van preventiecampagnes waarbij verantwoord gebruik van middelen vooropgesteld wordt. Laten we trouwens niet uit het oog verliezen dat de maatschappelijke inbedding van het gebruik van alcohol mede tot gevolg heeft dat de overgrote meerderheid van de jongeren een sociaal aanvaardbaar drinkgedrag ontwikkelen.
Ook ten aanzien van geneesmiddelen mag het vrij hoge gebruikspercentage niet uit het oog verloren worden. Het gebruik van lichte pijnstillers komt voor bij 7 op 10 jongeren. Ook het gebruik van andere medicatie situeert zich voor de totale populatie tussen 6 en 10% van de jongeren. Het gebruik van deze middelen worden in tegenstelling tot alcohol en illegale drugs nog vroeger geinitiëerd, voor lichte pijnstillers op gemiddeld 11 jaar. Voor alcohol ligt dit gemiddelde rond 13 jaar, terwijl het voor illegale drugs op ongeveer 14 jaar kan gesitueerd worden.
We willen nogmaals beklemtonen dat uit de vergelijking van de gemiddelde aanvangsleeftijd van het gebruik van illegale drugs, meer bepaald cannabis, van enerzijds leerlingen uit het secundair onderwijs (14.6 jaar) en anderzijds studenten uit het hoger onderwijs (16.6 jaar) niet kan geconcludeerd worden dat er een daling optreedt van de leeftijd waarop jongeren met deze drug beginnen te experimenteren. De leeftijd van 12 jaar kan als een eerste risicoleeftijd gezien worden. Zowel bij de 22-jarigen, als bij de 12-jarigen, werd eerste gebruik op die leeftijd vastgesteld. Het is dan ook een terechte bedenking dat er reeds vanaf het eind van de lagere schoolleeftijd aan preventieactiviteiten moet gedacht worden. Niet alleen voor wat betreft het gebruik van illegale drugs, maar vooral ten aanzien van het globale middelengebruik zou een preventiebeleid moeten uitgewerkt worden.
Geven de resultaten geen aanleiding tot conclusies betreffende een verlaging van de aanvangsleeftijd, wel blijkt de groep relatief jonge gebruikers, namelijk de 14-15 jarigen, verhoudingsgewijs in omvang toe te nemen. Het aantal 14-15 jarigen uit de steekproef die aangeven met het gebruik van cannabis te beginnen, is groter dan het aantal 20-21 jarigen die dit als aanvangsleeftijd signaleerden. Dit ondersteunt de constatering dat illegaal druggebruik door meer en meer jongeren als het ware steeds minder als een randverschijnsel ervaren wordt.
Dat de conclusies voor wat betreft het illegale middelengebruik zich voornamelijk toespitsen op het gebruik van cannabis heeft te maken met het gegeven dat het gebruik van de overige

illegale producten, nl. heroïne, cocaïne, pep-, trip-, en snuifmiddelen zeer beperkt voorkomt in de bevraagde steekproef: het gaat over slechts 1 op 20 tot 1 op 100 respondenten. Het relatief kleine aantal legitimeert natuurlijk niet het probleem als onbestaand af te doen. Hun aantal is echter te klein om hun gebruik in relatie te brengen met de verschillende factoren waarvan verwacht wordt dat ze ermee zouden kunnen samenhangen. Om dit te realiseren zijn andere onderzoekstechnieken noodzakelijk. We wensen trouwens te attenderen op het feit dat er tussen het gebruik van heroïne of cocaïne en het gebruik van cannabis geen verbanden gevonden werden, wat in tegenstelling is met wat vanuit de stepping stone theorie zou kunnen worden verwacht.

Bij het onderzoek naar relaties tussen de vrijetijdsbesteding van jongeren en het middelengebruik werden slechts een beperkt aantal duidelijke verbanden teruggevonden. Het gaat met name over de samenhang tussen het gebruik van alcohol en cannabis en de vrijetijdsactiviteiten die resorteren onder de factor 'uitgaanders'. Dat dit verband voornamelijk tot uiting komt bij leerlingen uit het secundair onderwijs en niet (meer) geldt voor studenten van het hoger onderwijs heeft naar onze mening te maken met het feit dat vanaf de leeftijd van 18 jaar de respondenten die uitgaan zo goed als de totale populatie betreft.

We wensen ook nog stil te staan bij de samenhang die er gevonden werd tussen het spijbelen van leerlingen van het secundair onderwijs en het gebruik van alcohol en cannabis. Mede op basis van het vorige verband zou de veronderstelling naar voren kunnen geschoven worden dat jongeren uit het secundair onderwijs die spijbelen tevens cafés en andere uitgaansgelegenheden opzoeken, waar zich dan ook het gebruik van alcohol en cannabis manifesteert. We willen waarschuwen voor het veralgemenen van deze gedachtengang naar alle spijbelende leerlingen toe. Bij de bevraging waar zij tijdens het spijbelen naartoe gaan blijkt dat diegenen die zeggen dan naar café te gaan ongeveer 32% uitmaken, terwijl meer dan de helft van de respondenten aangeven naar huis of hun kot te gaan.

Ten slotte willen we ingaan op de vraag die in de titel van dit onderzoeksrapport gesteld wordt of Brussel moet gezien worden als de hoofdstad van het middelengebruik. Het is, hoewel we bij de opzet van het onderzoek zo maximaal mogelijk rekening hadden gehouden met de mogelijke vergelijkbaarheid van onze resultaten met die van soortgelijke onderzoeken in Vlaanderen, niet eenduidig mogelijk resultaten naast elkaar te plaatsen.Dit heeft niet alleen te maken met enigszins andere wijze en formulering van de bevraging, maar tevens met de vergelijkbaarheid van, de samengestelde steekproef, alsook met de tijdstippen waarop de onderscheiden bevragingen zijn uitgevoerd. We menen dan ook dat het heel onvoorzichtig en onnauwkeurig zou zijn cijfermatige gegevens naast elkaar te plaatsen. Toch kunnen we stellen dat op basis van de resultaten van Peeters en Maes (1994, in Noels & Wydoodt, p.15) het gebruik in de hoofdstad niet spectaculair afwijkt van wat voor die populatie gevonden werd. We willen er op wijzen dat het in functie van het opvolgen van hoe het middelngebruik evolueert, en beleid zou moeten gevolgd worden om op geregelde tijdsintervallen onderzoek van deze aard te herhalen in eenzelfde regio bij eenzelfde doelpopulatie.

Bibliografie

Bond, L.A. & Compas B.E. (Eds.) (1989). Primary prevention and promotion in the schools. Newbury Park : Sage publications.

Bukstein, O. G. (1995). *Adolescent substance abuse. Assesment, prevention, and treatment.* New York : Wiley-Interscience publications.

Departement onderwijs (1995) *Spijbelen, het topje van de ijsberg; Een synthese van onderzoeksgegevens en projectkeuzes van het Brussels preventieproject.* Brussel.

Dieleman, A.J., Linden, van der F.J. & Perreijn, A.C. (red.)(1993). *Jeugd in meervoud. Theorieën, modellen en onderzoek van leefwerelden van jongeren.* Heerlem : De tijdstroom.

Fisher, C.B. & Lerner R.M. (Eds.) (1994).Applied developmental psychology. New York : Mc Graw-Hill.

Gebruik van tabak, alcohol, drugs, medicatie en gokgedrag bij jongeren, onderzoek naar het middelengebruik in samenhang met ander jongerengedrag, uitgevoerd bij leerlingen uit de tweede en derde graad van het secundair onderwijs provincie Limburg. (1995). Hasselt : Provincie Limburg.

Ghysbrecht P., De Ruyver B., Bracke P., Coolsaet M. & Röpcke N. (1989) *.Onderzoek naar drugs, alcohol en tabakgebruik bij adolescenten tussen 14, 18 en 19 jaar in de provincie Oost-Vlaanderen.* Gent : RUG.

Gonet, M. M. (1994). *Counseling the adolescent substance abuse. School-based intervention and prevention* Thousand oaks : Sage publications.

Goyvaerts G., Van Hal G. & Teugels P. (1992) . *Onderzoek naar alcohol, tabak, geneesmiddelen en illegaal druggebruik bij jongeren van het secundair onderwijs in Groot-Antwerpen, gedurende de periode januari - mei 1991.* Antwerpen : SODA.

Hoctin Boes B. & Vissers H. (1993). *Drugs: alcohol, illegale drugs en medicatie, algemene informatie, onderzoek, preventie in de stad Mechelen.* Mechelen : Stad Mechtelen.

Joossens, L. (1995). *Geneesmiddelen.* Brussel : Onderzoeksinstituut voor de Verbruikers-organisatie.

Joossens, L. (1996). *Jongeren en Geneesmiddelen, literatuuroverzicht.* Brussel. OIVO

Kaminer, Y. (1994). *Adolescent substance abuse. A comprehensive guide tot theory and practice.* New York : Plenum Medical Book.

Linden, van der J. (1990). *Groot worden in een klein land. Feiten en cijfers uit het onderzoek naar de leefswereld van jongeren tussen 12 en 21 jaar.* Nijmegen : Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen.

Medex (1994). *Driemaandelijkse medische index, Brussel.*

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, departement onderwijs, administratie Algemene Onderwijsdiensten en Voorlichting, Bestuur Statistiek. (1994) *Statinfo Brussel : Het Nederlandstalig onderwijs in de 19 gemeenten van de Brusselse agglomeratie. Brussel*

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, departement onderwijs, administratie Algemene Onderwijsdiensten en Voorlichting, Bestuur Statistiek. (1994) *Statistisch jaarboek van het onderwijs . Brussel*

Noels, B. & Wydoodt, J.P. (red.) (1996). *Alcohol, ilegale drugs & medicatie. Recente ontwikkelingen in Vlaanderen: 1995. VAD, Brussel.*

Pentz, M.A. *Primary prevention of adolescent drug abuse* in Fisher, C.B. & Lerner R.M. (Eds.) (1994).Applied developmental psychology. New York : Mc Graw-Hill.p 435-474

Ruyver, De B., Daele, Van L. & Coolsaet M. (1991). *Onderzoek naar alcohol, medicatie, illegale drugs en tabak bij adolescenten tussen 14, 18 en 19 jaar in de provincie West-Vlaanderen*. Gent : RUG.

Schippers G.M. & Broekman T.G. (eds.). (1995). *Alcohol, drugs, and tobacco research 1993-1994: register of research in the Netherlands and Flanders on the use, the users, and the effects of alcohol, drugs and tobacco in 1993-1994*. Nijmegen : Bêta Boeken.

Verhofstadt-Denève, L. (1991) *Adolescentiepsychologie*. Leuven : Garant.

Vlaamse Interuniversitaire Raad (1995) *Statistische gegevens betreffende de studentenbevolking aan de Vlaamse Universitaire instellingen academiejaar 1993-1994* . Brussel

Wit, de J. & Veer van der G. (1991). *Psychologie van de adolescentie*. Nijkerk : Intro (18e dr).

VAD

Primavera
psycho-sociaal centrum

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL · SCIENTIA VINCERE TENEBRAS